M. TULLII CICERONIS EPISTOLÆ FAMILIARES,

PAULI MANUTII ANNOTATIONES BREVES IN MARGINE adscriptæ. Ejusdem scholia. Verba Græca Latinis expressa.

DIONYSII LAMBINI MONstroliensis, viri doctissimi emendationes, & earum rationes.

DANTISCI,

Typis & Sumtibus ANDREÆ HÜNEFELDII, Bibliopol.

ANNO M. DC. XLI.

AD MATTHÆUM SENAREGAM AMBROSII Filium, in Ciceronis Epistolas Familiares Pauli Manutij Præfatio.

TUONE, Matthæe Senarega, an meo dicam felici contigisse fato, ut relicto Lovaniensi celeberrimo Gymnasio, quò, tanquam ad mercatum bonarum artium, virtutis & eloquentiæ comparandæ caussa concesseras, Venetias te hoc potissimum nomine contuleris, quòd nostri, ut ipse dicere solitus es, videndi & cognoscendi mira quædam te cupiditas incenderat? tu quidem, si tuum sensum explorem, vis me hoc tribuere fortunæ tuæ, nam quod ita evenerit, non modò ut ad amicitiam, & consvetudinem, verum etiam ad conjunctum, & contubernium meum tibi aditus patuerit; in eo, quasi tibi quiddam expetendum contigerit, plurimum ipse tibi solitus es gratulari, de quo, non est meum statuere, verene sentias, an secus, at illud meum est, paucis ostendere, cur tu contra mihi carissimus, jucundissimusque sis, &, quod nunc in meis ædibus mecum habites, mecumque vivas, in eo ego quoque meæ felicitatis ali-

quid agnoscã : nam si tu ita de me sentis honorificè, quod judicio movearis : æquum est mihi à te concedi, ut ego de te nõ minus verè, quam tu de me, judicare possim, sin istam tibi de me opinionem peperit humanitas : me quoque non solùm natura, sed ipsa jam ratio docuit, prȩclarum esse humanitate excellere, itaque de me libenter in eam partem, ut homines officijs colam, laudibus exornem, re, si opus est, pro mea tenuitate sustẽtem. Sed me hercule ego de te, mi Matthæe, à vero animi mei sensu judico : nihil me gratia, nihil afficit ambitio. Primũ cùm aliquoties mei salutandi caussa domum meam venisses, pellexisti me in amorem tui comitate morum, & lenitate sermonis : deinde, quod jam non tibi modò, verùm & alijs petentibus negaveram atque excluseram, ut ego te domo reciperem, eloquentiæque studijs erudirẽ, multis precibus usus peruicisti. Nec mihi tamen, quòd tibi meorum sermonum cupiditate flagranti, meamque domesticam consvetudinem petenti, satisfecerim, adhuc venit in mentem pœnitere, quin quo plus ad nostrum conuictum accedit temporis, eo majorem è tuis moribus, tuisq; studijs haurio svavitatem : non enim tàm hoc in te laudo, quod certè in adolescente summa laude dignum est; quòd à studio doctrinæ non te suis illecebris voluptas, nõ commodum, non ipsa valetudinis ratio deducit; quàm illud & admiror, & prædicare satis pro digni-

gnitate non possum, quòd in tuis cogitationibus hæc tibi prima est, & antiquissima, ut Deum Opt. Maxim. à quo uno, quæ verè bona sunt, emanant omnia, humanis rebus quæ fluxæ nimis infirmæque sunt, omnibus anteponas. Perge adolescens optime, in hoc præclaro divinoque sensu, hæc est omnium rerũ una nobilissima, una, mihi crede, quæ omnium philosophorum scientias, unaque omnium regum opes facile vincat. Quare, tu quidem oblecta te, quod facis, eloquentiæ studio, in qua, quomodo principia se dant, futurum auguror, ut brevi superiorem neminem, aliquando ne parem quidem habeas, sed illud stet in primis, neque unquam excidat, omnium virtutum, pietatem in Deum esse fundamentum, ac vide, quot inde tibi bona fluant. Primùm tuæ saluti consulueris egregiè, animi salutem appello, non corporis, decet enim nos æternam potius illam vitam, omni felicitate circumfluentem, quàm hanc quæ temporum spacijs definitur, miserijs nunquam vacantem, cogitare. Deinde patrem tuum, qui, ut audio de multis atque etiam de te ipso, humanam prudentiam præ divina religione nihil esse putat, incredibili voluptate lætitiaque perfundes, cui quantum debeas, non ex eo solùm intellige, quod pater est, sed quòd is pater, qui te filium vult esse inter tuos cives omni re florentem, atque honoratum; qui te consilijs, à pu-

ero ſapientiſſimis erudivit; qui te ſuo exemplo, ſuis optimis inſtitutis, ac factis ad laudem quotidie vocat. Tali patri, tam probo, tam tui amanti, tam libenter ſuas omnes curas in te conſumenti, curare debes, ut id, quod reliquum eſt vitæ, per te ſit jucundiſſimum, quod ita conſequeris, ſi ſtatueris, quibus artibus ideo nunc operam das, ut aliquando ceteris hominibus elegantia ſermonis, & ſcientia rerum antecellas, earum artium infirmam eſſe gloriam, niſi perpetuo erga ſummum Deum amore, ſtudioque fulciatur. Mihi quidē, cui tu cariſſimus eſſe aut vis, aut certe ita videris velle, ut mihi perſvadeas, magis ulla re placere non poteris, quàm ſi te in eo, quod inſtituiſti, vitæ innocenter & cum virtute degendæ ſtudio conſtantem, tibiq; ſimillimum videro. Et, ut jam nunc intelligas, quos in animis hominum amoris igniculos vera virtus accendat; ſcis quinctum ab hinc menſem mihi tecum nihil fuiſſe, te mihi nunquam viſum, ignotam mihi tuam faciem, obſcurū nomen, nunc, apud me quo loco ſis, intelligere te puto, pauciſſimis diebus ex convictu conſuetudo, ex conſuetudine amor, ex amore familiaritas exorta, itaque tecum & ſæpiſſime ſum, quod ſub ijsdem tectis neceſſe eſt; & admodum jucundè, quod ea, quæ in tuis moribus elucet, probitate conſequeris. Et quoniam is ego ſum, qui, quò me voluntas ducat à ratione profecta, eò perlibenter eſ-

quar;

quar; gessi morem animo meo, tacitè hortanti, ut hanc meam ad te amandum propensionem non modo tibi, sed quatenus ego possim, reliquis etiam hominibus illustri aliquo officio ac munere declararem, cumque tulisset casus, ut hoc tempore Cic. epistolæ familiares, eæ, quas tu jam legendo & pervolutando trivisti, denuò typis, ut nunc loquimur, essent imprimendæ; peroportuna ad id, quod volebam, visa res est, nam hunc librum, si cum tui ominis inscriptione publicarem, putavi me facere quiddam, quod utrique nostrum æquè conveniret, tibi, quia ex his primùm Ciceronis epistolis ad latinæ orationis elegantiam informamur, ex his primis eloquentiæ quasi succus qualis initio fuerit, permagni interest, ebibitur, mihi, quia cùm hic liber omnium ferè versetur inter manus, circumferet, in quod ego cupio, tuum nomen, & meum de te judicium, meamque spem quam plurimis ostendet, quorum alterum est ejusmodi, ut ego tibi nunc ex equalibus tuis neminem in ullo genere laudis anteponam: altera, cùm ætate processeris, ea mihi de te pollicetur, quæ si evenerint, (omnium autem rerum eventus in Deo positus est) vir eris inter viros maximus, & habebit à te familia tua memoriam nominis sempiternam, patria verò exemplum in civitate virtutis excolendæ præclirissimum. M.D.LIV. Mense Majo.

EIDEM.

SAEpe rogatus à te quid sentirem de ijs annotatiunculis, ut appellant, quas hominum eruditorum falso, ut opinor, nomine in harum epostolarũ margine adscriptas videmus: respondi demũ id, quod res erat, leves omnino minimeq́; dignas, quæ legerentur, mihi videri, tũ tu, cur igitur ipse, his, quæ tibi nõ probantur, deletis, eas, quæ plus habeant ponderis, quarũque nos utilitas ad legendũ alliciat, aliquando nõ reponis? debes tu quidẽ hoc non jam nostra causa solum, sed filioli quoque tui Aldi, qui, qua ætate nunc est jam harũ epistolarũ libros te auctore in manibus cœperit habere: si modestas in eo, quod te sæpe confirmantẽ audivimus, hoc primùm Ciceronis libro puerilem ætatem ad eloquentiam esse informandam. Victus sum Matthæe, tuo studio, injecta præsertim de filio mentione quẽ ijsdem, quibus nos itineribus ire volumus, itaque dum huic rei inservirem dies aliquot majorũ rerum occupationibus surripui: notavi cùm alia paucis verbis in margine, quæ fusius fortasse tractata in vulgatis commentarijs reperientur, in quo placuit studiosorũ commodo brevitate consulere, tum, ut arbitror, nõnulla quæ partim aliqua in legendo utilitas, partim novitas ipsa commendabit, quod si ita erit optimarum litterarum studiosis gratulabor tibi, qui me diu recusantem, ad hoc quicquid operis fuit, impulisti, quasi de litteris, ac dicam etiam de me ipso, bene merito, gratias habebo, publicum enim beneficium semper cum meo beneficio conjunctũ esse duxi. Venetijs, M.D.XVIII. mense Iunio.

HISTO-

HISTORIA DE PTOLOMÆO REGE, AD INTELLIGENTIAM PRIMI LIBRI.

REx Ægypti Ptolomæus, cognomento Auletes, quia tibijs canere, præter dignitatem regiam solitus esset, pater Ptolomæi, qui magnum Pompeium occidit, & Cleopatræ, notissimæ fœminæ; ejectus ab Ægyptijs propter flagitia, maximeque ob acerbissimam intolerabilium tributorum exactionem, Romam venit consulatum gerentibus P. Lentulo, & Q. Metello, queritur injuriam: pro sua, pro majorum societate, veterrimoque ac perpetuo erga populum R. studio, suppliciter orat, ut restituatur: nec impetrat magno negotio, vel Pompeii gratia, regis caussam adiuvantis, eique non solum amicitia, Mithridatico bello contracta, sed etiam hospitio conjuncti: vel, quod ejus regis, quem senatus, ac populus Romanus biennio ante socium amicumque appellasset, injurias ulcisci, non modo justum, sed exemplo etiam utile, speciosumq; videbatur. Accedebant merita: nam ut à Varrone scriptum Plinius memorat, Pompeio circa Iudæam bellum gerenti, octo equitũ millia Ptolomæus, nullo reip. sumptu, præsidio miserat. His de causis fit S. C. referente consule P. Lentulo, ut sortiantur consules, uter eum in regnũ reducat. Prior exijt sors Lentuli, simul, cum administratione Ciliciæ, nam Hispania, quæ Metello Nepoti, ejus collegæ, obtigit, longè ab Ægypto remota, cum reductione regis Alexandrini conjungenda non fuit, hujus & S C. & sortis in

tis in oratione in Pisonem mentio fit his verbis: Auderet Gabinius si non acerrimè fureret, quam provinciam P. Lentulus, cum & auctoritate senatus, & sorte haberet, interposita religione deposuisset, eam sibi tum adsciscere, cum etiam, si religio non impediret, mos majorum tamen, & exempla & gravissimæ legum pœnæ vetarent? Postea per C. Catonem tribunum pl. objecta senatui religio est, porlato è Sibyllinis versibus oraculo, ne rex cum multitudine reducatur; si fiat malo publico futurum, tum fit alterũ S. C. referente Marcellino consule; regem cum multitudine reduci periculosum reipub. videri, deinde, quis sine exercitu reducat, deliberatur, alii eum honorem Lentulo, quem jam antea & S. C & sortis beneficio acceperat, conservabant, alij Pompeio mandandum, alij aliter censebant: varietas opinionum rem extraxit; Catonis verò, tribuni pl. audacia disturbavit penitus, atque pervertit, nam, & ab initio tribunatus, ut Fenestella docet apud Nonium, concionibus assiduis invidiam regi, ac Lentulo concitavit: & mox, lege etiam de abrogando Lentulo Ciliciæ imperio promulgata, animos eorum, qui Lentulo favebant, à minore cura ad summum timorem traduxit: Pompeium vero, in senatu aspere, & acerbe accusatum, eo redegit, ut consilium reducendi regis abjiceret, itaque rex, desperato senatus auxilio, confugit ad Gabinium Syriæ Proconsulem, à quo, promissis decem talentorum millibus, Pompeio etiam, qui eo anno cum Crasso consul fuit, admodum pro eo contendente facile impetravit, ut restitueretur, ex quo postea Gabinius majestatis accusatus, quod provinciæ suæ finibus, contra legem Corneliam de majestate, excessisset, corruptis judicibus absolutus est, mox tamen de repetundis in judicium vocatus, defendente, Pompeij rogatu, Cicero-

Cicerone, qui priore judicio accusaverat, odio maximè prioris judicij damnatus, publicatis bonis, in exilium abijt: quem postea dictator Cæsar restituit. Hinc illa in eum obliquè conjecta in oratione, quam habuit in senatu, contra collegam ejus, L. Pisonem: Se ipsum, fasces suos, exercitum populi Rom. numen interdictumque deorum immortalium, responsa sacerdotũ, auctoritatem senatus, jussa populi, nomen, ac dignitatem imperij regi Ægyptio vendidit: in Ægyptum venit: signa contulit cum Alexandrinis: cepit Alexandriam. Atque hoc in loco fœdam Appiani negligentiam dissimulare non possum, qui Gabinium, Pompeio tertium consule, de majestate damnatum putat: in quo dupliciter peccat, primum temporis, deinde criminis inscientia. nam Gabini⁹ biennio ante Pompeij tertium consulatum, Domitio & Appio cos. damnatus est, non de majestate, quo crimine, odio maximè judicij de majestate, quod corruptum esse constabat, utrumque docet Dionis historia, lib. XXXIX. cui si fides abrogatur, ipse certè non refelletur Cicero, quo ego, præsertim in rebus illius ætate gestis, locupletiorem testem non quæro, is in ep. XVI. ad Atticum, lib. 4. & lib. 3. ad Q. fratrem, epistola IV. prorsus patefacit ἀνιστορησίαν Appiani. Pullus est Ptolomæus è regno post quatuor ferè annos, quam regnare cœperat, Romamque venit P. Lentulo, Q. Metello cos. quod quidem è Ciceronis agraria in Rullum licet conjicere: in qua non hunc Auletem Ptolomæum, sed alium regnare, Alexandro rege mortuo, indicat his verbis: Eum, qui regnum illud hoc tempore teneat, genere regio non esse, video inter omnes convenire. De Aulete nunquam ita loqueretur, de quo in oratione pro domo, Cujus, inquit, cum patre, avo, majoribus societas populo Romano

mano

mano juncta est. Præterea socius & amicus populi Romani Cæsare consule appellatus est, quod ipse Cæsar scriptum reliquit libro III. de bello Civil. & Cicero epist. XVI. lib. 2. ad Att. Idem sinificat. ut videatur paulo ante regnum accepisse, quod societate statim, atque amicitia populi Romani confirmandum curavit. Quod si rex fuit ante Cæsarem consulem, nec fuit consule Cicerone, ut ex ejus agraria oratione ostendimus: sequitur, ut quarto ferè, aut tertio regni anno ejus Romam venerit. quo anno ut dixi jam consulatum gerebant Spinther Lentulus, & Metellus Nepos, id quod non modò Livius, ut ex epitome cognoscitur, & Dio, sed Strabo etiam, gravis auctor significat, cum ejectum ait esse Ptolomæum Gabinio Syriam obtinente, eique successisse Archelaum, Gabinij familiarem, uxore ducta trium Ptolemæi filiarum maxima Berenice, quam postea cum Archelao restitutus à Gabinio Ptolomæus interemit. Honor autem ille societatis, & amicitię populi Romani, à Ptolemæo, sicuti à reliquis quoque regibus, non mediocriter expetitus, caussam attulit, ut anno proximo ab Ægyptijs ejiceretur, emit enim societatem à Cæsare consule, ejusque genero Pompeio, ut Svetonius prodidit, sex prope talentorum millibus: quæ sunt, nummo nostro, scutatorum tricies & sexcenta millia; communi lingva, tres milliones, & sextenta millia, quam pecuniam mutuatus à fœneratoribus, & amicis, quorum è numero fuit C. Rabitius Posthumus, quem postea Cicero defendit, intolerabilia tributa, ut creditoribus satisfaceret, Ægyptijs imposuit, ex quo multitudine concitata, pulsus est. Neque verò tantam pecuniam Cæsari primum à Ptolomæo datam, ut ei regnum societate, & amicitia populi Romani confirmaretur, deinde Gabinio, ut exactus restitue-

ſtitueretur, quiſquam mirabitur, qui ex annuis Ægypti vectigalibus quantum caperet, animadvertet, capiebat enim talentorum duodena millia quingena, id eſt, ſcutatorum ſeptuagies quingena millia: quantum hodie univerſi Galliarum regni quod omnium regnorũ fructuoſiſſimum habetur, annua tributa non conficiunt. Mirum etiam, quod à Varrone traditum ſcripſit Plinius, hunc Ptolemæum, Pompeio circa Iudæam res gerente, octona millia equitum ſua pecunia toleraviſſe, mille convívas, totidem aureis potorijs mutantem vaſa cum ferculis ſaginaſſe.

EPISTOLÆ, quas familiares vocant, ſcriptæ ſunt omnes poſt conſularum, ante exilium, in exilio, poſt exilium: ante exilium quinque, prima omnium; quæ Pompeio Magno inſcribitur; altera Q. Metelli Celeris ad Ciceronem, tertia Ciceronis ad eum, quarta ad C. Antonium, quinta ad P. Sextium; quæ lib. V. omnes leguntur in exilio, ad Terentiam uxorem quinque lib. 14. poſt exilium reliquæ omnes. Ad Lentulum lib. 1. diverſis temporibus, id eſt, toto triennio ſcriptæ ſunt: ſex quidem primæ gerenribus conſulatum Marcellino, & Philippo: ſeptima, & octava, Pompeio, & Craſſo: nona Domitio & Appio, quod ex earum argumentis, & obſervatione cognoſcitur hiſtoriæ.

M. TUL-

M. TULLII CICERONIS VITA.

Quia ad epistolarum primi libri cognitionem non parum conduxerit, vitæ, & casuum auctoris cognitio; eã complectar paucissimis M. Tul. Cic. Arpini natus, Romæ, quò puer perductus fuerat, tantum in dicendo profecit, ut in caussis dicendis primum lecum consecutus sit, tantumque veritatis, & reip. studio potuit, ut omnes honores suo ordine obtinuerit. In consultu autem sic sese gessit, ut non minus veræ gloriæ in toga meruerit, quàm alius quispiam in armis: liberavit enim urbem ab incendio, & civitatem à cæde conjuratorum, Catilina duce: in quos cùm animadvertisset, & Catilina jam in prælio cecidisset, primus in toga triumphavit primusq; parens patriæ appellatus est, erectis ejus gloriæ perpetuis monumentis. Quæ res illi invidiæ non parum peperit: præsertim apud Cæsarem: & paulò post apud Clodium virum apprimè nobilem: qui captus amore Pompeiæ uxoris Cæsaris in domo ejus, in veste muliebri, deprehensus est temerasse fasta Bonæ (maribus non adeunda) deæ, ob quam rem in jus vocatus, negavit se tunc in urbe fuisse. Citatus autem Cic. in eum testis, adseruit Clodiũ eo die secum Romæ fuissa: quod idem & alÿ præclari viri testati sunt. Clodius tamen, judicibus corruptis pecunia absolutus est. Cæsar autem uxorẽ repudiavit: quod diceret: Domum Cæs. nou solùm crimine, sed etiam suspicione criminis vacarc debere in Clodium, ut Cic. incommodet, nihil gravius egit. At Clodius ultionis aviditate à patribus ad plebem per adeptionẽ transivit, factusq; tribuuus plebis, Cic. diẽ

dixit?

quòd nobilissimos cives necasset indicta cau-
...nt autem tunc consules L. Piso Cæs. socer, &
...binius, qui Provinciarum spe Clodij conatibus
...bant. Quod intelligens Cic. Cùm neque à Pomp.
...que ab alijs amicis satis tutaretur, aufugit, ab-
...nsque damnatus est à Clodio: ut bonis ejus publi-
...atis, quadringentis millibus passuũ ab Italia igni,
& aqua illi interdiceretur: qui verò hospitio susce-
pisset, exul esset; & sua amitteret omnia, additum-
que rogationi est: ne quis de eo reducendo referret,
disputaretve, aut pedibus in sententiam iret. Quæ
omnia populus scivit, atque approbavit; maxima (ut
semper fuit) animorũ mutabilitate Clodius ita exu-
lis villas diripuit, & incendit, domum in palatio à
fundamentis demolitus est, & in area templum Li-
bertatis constituit. Fortunas omnes hastæ subiecit:
nec tamen in tota illa auctione sector quispiam re-
pertus est. Cicero in Macedoniam aufugit, ubi à
Plancto benignè exceptus est. Clodius autem ob vi-
ctoriam insolentior factus, etiam Pompeium in pu-
blica concione contumelijs proscidit, quærens ut po-
pulus, quòd Pompeius is esset, responderet. Quis uno
digito caput scaberet: quis vir virum quæreret? &
similia. Qua contumelia irritatus Pompeius fretusq́;
Lentuli auctoritate, ad quem proximæ sunt epistolæ,
& qui Ciceroni amicissimus fuit, auctor fuit T. An-
nio trib. ple. ut rogationem ad populũ ferret de Cic.
revocando. Quæ ret ingentes turbas concitavit. Clo-
dius enim cum factione sua tribunitiæ obstitit roga-
tioni, eoq́; obtinent: aliquam diu nihil agi potuit,
certatumq́; est interim in publico armis, tribunitia-
que potestas violata est, multi quoque interfecti, ad-
eo ut Q. Cic. Marci frater, inter cadavera latitans,
sit servatus. Postremò Pompeius ingenti bonorũ ma-
nu, ad hoc ipsum et tota Italia collecta, Clodium foro
expulit, auxilioque fuit, ut populus sine aliquo ma-
jore metu rogaretur. Nunquã major populi Roma-
ni de aliqua re consensus fuisse dicitur: neque tam
magnum alias totius Italiæ studium, qua ad hoc i-
psum

psum Romam confluxerat, ut non magis eleganter, quàm verè Cic. postea gloriatus sit, Italiæ se humeris ab exilio reportatum. Senatus caritate & benevolentia cum populo certavit, decrevitque, ut publicè laudarentur civitates, quæ Cicer. humaniter accepissent, ut domus, & villæ ejus publico instaurarentur sumptu. Rediit 16. mense postquam urbe ejectus fuerat, in senatuque aliquantulum floruit, quo tempore ad Lentulum primi libri epistolas scripsit: deinde Ciliciam post Lent. & Appium Claudium Pulchrum, provinciam obtinuit, unde reversus bella civilia inter Cæsar. & Pompeium offendit orta: quæ res effecit; ut triumphare non potuerit. Diu autem ad concordiam utrumque frustra hortatur, Pomp. tandem secutus est: Quo victo, occiso per Dolabellam generum suum Cæsari reconciliatus, cum in foro locus non esset ad Philosophiam se contulit. Tandem Cæsare occiso, cum libertatis publicæ gratia ejus percussores tutaretur, & in Marcum Antonium Cæs. vindicem Philippicas habuisset, postquam Antonius Lepidus, & Augustus triumviratum iniissent, ab Antonio aliis conniventibus proscriptus est, & in fuga deprehensus, capite & manu; qua Philippicas scripserat, truncatus est. Nunc paucis argumentum repetam.

M.T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD LENTULUM LIBER PRIMUS.

ARGUMENTUM EPISTOLÆ.

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciæ Ci- ciam proconsolari imperio administranti, scribit icero de officio suo erga ipsum, in curanda regis tolomæi reductione: deinde, quia rem non perfici- t excusationem affert. Est autem excusatio multi- lex; & quia Rex ipse à Pompeio restitui cupiat; quia Pompeius idem cupere videatur; & quia onsulares totã rem ædio habebant; postremo, quia se, cum Lentulo debeat, auctoritatis in causa Re- ia non satis habeat.

M. Cicero S. D. P. Lentulo procos. I

EGo omni officio, ac potius † pietate erga te, cæteris satisfacio omnibus; mihi ipse nunquam satisfacio Tanta enim magnitudo est tuorum erga me eritorum; ut, quoniam tu, nisi perfecta re de e non conquiesti, ergo, quia non idem in tua usa efficio, vitam mihi esse acerbã putem. In usa hæc sunt † Ammonius, regis legatus, aper- pecunia nos oppugnat. Res agitur per eosdẽ † editores, per quos, cum tu aderas, agebatur. egis causa, si qui sunt, qui velint, qui pauci sunt; nnes rem ad Pompeiũ deferri volunt; Sena- s religionis calumniam, nõ religione, sed ma- volentia, & illius regiæ largitionis invidia, cõ- obat. Pompeium & hortari, & orare, & jam erius accusare, & monere, ut magnam infami- n † fugiat, non desistimus. Sed plane nec preci- is nostris, nec admonitionibus reliquit locum.

Pietas erga optimè meritos, non solum Deum & parentes; epist. 9. hujus libri in princ. lib. 2.

Excusatio rei non perfectæ.

A quibus pecuniã & Ptolomæus & Rabirius sumpserat, ut Ptolomao daret.

Ne corruptus à rege videatur.

Nam cum in sermone quotidiano, tum in senatu palam sic egit causam tuã, ut neque †eloquentia majore quisquam, neq; gravitate, nec studio, nec contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum & amoris erga te sui. †Marcellinum tibi esse iratum scis. Is, hac regia causa excepta, cæteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit. Quod dat, accipimus: quod instituit referre de † religione, & sæpè jam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante Idus acta sic est: nã hæc Idibus mane scripsi. Hortensij, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de exercitu: (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo S. C. quod te referente, factum est, tibi decernit, ut regem reducas: † quod commodo Reip. facere possis, ut exercitũ religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus tres legatos decernit, nec excludit Pompeiũ? cẽset; enim etiam ex ijs, qui † cum imperio sunt: Bibulus tres legatos ex ijs, qui privati sunt. Huic assentiuntur reliqui consulares præter † Servilium, qui omnino reduci negat oportere; & Volcatium, qui, Lupo referente, Pompeium decernit, & Afranium, qui assentitur Volcatio: quæ res auget † suspicionẽ Pompeij voluntatis: nam advertebatur, Pompeij familiares assentire Volcatio. Laboratur vehementer: inclinata res est. † Libonis & Hypsæi non obscura concursatio, & contentio, omniumq; Pompeij familiarium studium, in eam opinionẽ rem adduxerũt, ut Pompeius cupere videatur. Cui qui nolunt, ijdem tibi, quod eum ornasti, † non sunt amici. Nos in causa auctoritatem eo minorem habemus, quòd tibi debemus. Gratiam autem nostram extinguit hominum suspicio, quod Pompeio se gratificari putant. Vt in rebus multo ante, quàm profectus es, ab ipso rege & ab intimis, ac domesticis Pompeij clam exulceratis, deinde palam à consulari-

bus

Tria conjungit quia nec eloquentia sine gravitate multũ potest. nec sine studio gravitas.

His erat ex ijs, qui regem restitui nolebãt.

Parendum esse religioni, quæ vetabat regem cũ exercitu reduci.

Antiqua locutio, alibi usurpata. vide scholia in extremo lib.

Vide Festum.

Isauricum, consularem & triumphalem.

Pompeij cupiditatẽ notat.

Opinor, tribuni pl. hoc de Hypsæo enim tradit ad Q. fratrem.

Paullatim Lentulo regis restituendi spem præcidit.

Rei difficultatem ostendit.

bus exagitatis, & in summam † invidiam adductis, ita versamur. Nostram fidem omnes amorem tui absentis præsentes tui cognoscent. Si † esset in ijs fides, in quibus summa esse debebat, non laboraremus. Vale.

Propter apertam regis largitionem.

Ita se excusat ut culpam in alios rejiciat.

ARGUMENTUM.

Scribit quid actum sit in senatu de causa Regia, ostendit, de Pompeio se bene sperare, ab ejus familiaribus timere. Tribun. pl. ne quid moliri contra possint, provisu esse.

Cicero S. D. Lentulo. 2

IDIBUS Jan. in senatu nihil est confectum: propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione † Lentuli Cos & Caninij tribuni pl. eo die nos quoque multa verba fecimus, maximeq; visi sumus senatum commemoratione tuæ voluntatis erga illum ordinem cõmovere. Itaq; postridie placuit, ut breviter sententias diceremus: videbatur enim † reconciliata nobis voluntas senatus esse: quod cum dicendo, tũ singulis appellandis, rogandisq; perspexeram. Itaque cum sententia prima † Bibuli pronunciata esset, ut tres legati regem reducerent; secunda Hortensij, ut tu sine exercitu reduceres; tertia Volcatij, ut Pompeius reduceret: postulatũ est, ut Bibuli sententia divideretur. Quatenus de † religione dicebat; cuique rei jam obsisti non poterat, Bibulo assensum est. De tribus legatis frequentes ierunt in † alia omnia proxima erat Hortensij sententia, cum Lupus tribunus pl. quod ipse de Pompeio retulisset, contendere cœpit, ante se oportere discessionem facere, quàm consules. Ejus orationi vehementer ab omnibus reclamatum est: erat enim & iniqua, & nova. Consules neque concedebant, neque valde repugnabant: diem consumi volebant: id quod est factum: perspiciebant enim in Hortensij sententiam † multis partibus plures itu-

Hic est Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus.

Alienata jam ob regiam largitionem.

Jure trium consularium sententiæ pronũciatæ sunt, quæ vetabat regem cum exercitu restitui, Vide scholia.

Id est, multo plures ep. 6. lib. 8.

res ituros: quanquam apertè Volcatio assentirentur. Multi rogabantur, atque id ipsum consulibus invitis: nam ij Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac controversia usque ad noctem ducta, senatus est dimissus; & eo die casu apud Pompeium cœnavi: nactusq; tempus hoc magis idoneum, quàm unquam antea, quòd post † tuũ discessum is dies primus honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere. † Quem ego ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis: cum autem ejus familiares omnium ordinum video, perspicio id, quod jam omnibus est apertum, totam rem istam, jam pridem à certis hominibus, non invito rege ipso, consiliarijsq; ejus, esse corruptam. Hæc scripsi ad † XVI. Kalend. Febr. ante lucem. Eo die senatus erat futurus. Nos in senatu quemadmodum spero, dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia, & iniquitate retinebimus. Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, ut ne quid agi cum populo aut salvis auspicijs, aut salvis legibus, aut deniq; sine vi possit. De his rebus pridie, quàm hæc scripsi, senatus auctoritas gravissima intercesserat: cui cum Cato & † Caninius intercessissent; tamen est perscripta. Eam ad te missam esse arbitror. De cæteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te: &, ut quàm rectissimè agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia, providebo. Vale.

Inerat Lentulus in Ciliciã proconsul.

Excusat Pompeium de se bene meritum & culpam cõfert in ejus familiares.

Altero post idus die: cum Ianuarius haberet tantum undetricenos dies.

Timebat à tribunis pl. Hi erant tribuni pl. Lentulo infensi.

ARGUMENTUM.

Commendat A. Trebonium, amicum suum, splendidum equitem Romanum. Hujus autem generis epistolarum quatuor partes solent esse: ut amicum nostrum ostendamus eum, quem commendamus: ut bonum virum, & dignum qui commendatur: ut æquitatem

tatem rei, de qua scribimus: denique ut beneficij memorem futurum, simulq́ nos ipsos significemus. Quæ in hac epistola non planè omnia sunt expressa.

Cicero S. D. Lentulo. 3

AULO † Tribonio, qui in tua provincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos utor valde familiariter. Is cum antea semper, & suo † splendore, & nostra, cæterorumq; amicoruu commendatione, gratissimus in provincia † fuit: tum hoc tempore, propter tuum in me amorem, nostramque necessitudinem, vehementer confidit, his meis literis se apud te gratiosum fore, quæ ne spes eum fallat, vehementer te rogo: commendoq; tibi ejus omnia negotia, libertos, procuratores, † familiam, imprimisq́; quæ T. † Ampius de ejus re decreverit, ea comprobes; omnibusq; rebus eum ita tractes, ut intelligat, nostram commendationem non vulgarem fuisse. Vale.

Ex equestri ordine. *Divitias, & liberalitatem, significat.* *ep. 26. lib. 12.* *Tua, Cicilia & Asiæ parte.* *Servos, ep. 29. lib. 12.* *Forte is est, ad quem scribit ep. 12. lib. 6. & ep. 29. lib. 10. & ep. 11. lib. 8. ad Att.*

ARGUMENTUM.

Laudat officium suum: tum subjungit de calumnijs adversariorum: per quos steterit, quo minus res conficeretur: à Senatu ostendit se bene sperare, sed eum habitum iri non nisi post multos dies: vim timet postremo loco, senatum, & populum bene sentire de Lentulo significat.

Cicero S. D. Lentulo. 4

Ad XVI. Kal. Febr. cum in senatu pulcherrime staremus, quòd jam illam sententiam Bibuli de tribus legatis pridie ejus diei fregeramus; unumq; certamen esset relictum, † sententia Volcatij; res ab adversarijs nostris extracta est varijs calumnijs. Causam enim, frequenti senatu in magna † varietate magnaq; invidia eorum, qui à te causam regiam, aliò transferebant, obtinebamus, eo die acerbum habuimus † Curionem, Bibulum multo justiorem, pene etiam amicum.

Vt Pompeius regem reduceret. *Sententiarũ.* *Consularem & triumphalem.*

Quæ habebātur Sextili mense. De comitialibus die. epist. 2. & 12. lib. 2. ad Q. fratrē. Cum dicerent, Sybillæ versibus regis restitutionem prohiberi. Dio. lib. 39. A quibus extracta est variȷs calūnȷs. His comitialibus diebus, epist. 2. lib. 3. ad Q. fratrē. Dio. l. 39. epist. 2. l. 2. Artificiose suum officium extollit, & aliorum injurias insectatur. Qui si fortes essent vim prohibere possent.

micum. Caninius, & Cato negarunt se legem ullam ante † comitia esse laturos, senatus haberi ante Kal. Febr. per legem † Pupiam, id quod scis, non potest; neque mense Febr. toto, nisi perfectis, aut rejectis legationibus, hæc tamen opinio est populi R. à tuis invidis, atque obtrectatoribus nomen † inductū fictæ religionis, nō tàm ut te impedirent, quàm ut ne quis propter exercitus cupiditatem Alexandriam vellet ire; dignitatis autem tuæ, nemo est, quin existimet habitam esse rationem ab senatu, nemo est enim, qui nesciat, quo minus discessio fieret, per † adversarios tuos esse factum, qui † nunc populi R. nomine, re autem vera sceleratissimo latrocinio, si qua conabuntur agere: satis provisum est, ut ne quid salvis auspiciis aut legibus, aut jam sine vi agere possint. † Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum iniuria scribendum mihi esse arbitror; quid enim aut me ostentem? qui, si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum assecutus; aut de aliorum iniuriis querar? quod sine summo dolore facere non possum. ego tibi à vi, hac præsertim imbecillitate † magistratuum, præstare nihil possum: vi excepta possum confirmare, te & senatus, & populi R. summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Semper exoritur à commemoratione officiȷ sui, subjungit de Catonis tri. pl. lege promulgata, ut Lentulus de Cilicia revocaretur. Causam regiam à Pompeio depositam significat, quo majorem spem habere Lentulus debeat.

Cicero S. D. Lentulo. 5

TAMETSI nihil mihi fuit optatius, quàm ut primum abs te ipso, deinde à cæteris omnibus quàm gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen

men afficior summo dolore, ejusmodi tempora, post tuam profectionem consecuta esse, ut & meam & cæterorum erga te fidem, & benevolentiam absens † experirere. Te autem videre, & sentire eandem fidem hominum in tua dignitate, quam ego in mea † salute sum expertus, ex tuis literis intellexi. Nos cùm maxime consilio, studio, labore, gratia de causa regia niteremur, † subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ nostra studia impediret, & animos à minore cura ad summum timorem traduceret. Sed tamen in ejusmodi rerum perturbatione, quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis, quàm perfidiam, timemus, & Catoni quidem, quoquo modo se res habet profectò resistimus. De Alexandrina re, causaq; regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisque præsentibus cumulate satisfacturum. Sed vereor, ne aut † eripiatur nobis aut deseratur: quorum utrum minus velim non facile possum existimare. Sed, si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, nec mihi displicebat: ut neque jacere regem pateremur, nec nobis repugnãtibus, ad † eum deferri, ad quem prope jam delatum esse existimatur. A nobis agentur omnia diligenter: ut neque, si quid obtinere poterit, non contendamus: nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse videamur. † Tuæ sapientiæ magnitudinisq; animi est omnem amplitudinem, & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua gravitate positam existimare, si quid ex iis rebus quas tibi † fortuna elargita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id majori illis fraudi, quàm tibi, futurum. A me nullũ tempus prætermittitur de tuis rebus & agendi, & cogitandi: utroque ad omnia Q. Selicio: neque enim prudentiorem quenquam ex tuis, neque fide majore esse judico, neque amantiorem tui.

Ut in causa regia, & in Catonis injuria. Quia negaverat Cato se legem ullã ante comitia laturum.

Gravius enim est eripi nobis, quod habemus, quã non dari, quod cupimus.

Ut vel alius restituat, vel tota re abjecta, restituat nemo.

Pompeium significat.

Consolatur Lentulum, re pene desperata.

Animi enim bona eripi nõ possunt.

HIC quæ agantur, quæq; acta sint, ea te & litteris multorum, & nuntiis cognoscere arbitror: quæ autem posita sunt in conjectura, quæq; mihi videntur fore, ea puto tibi à me scribi oportere. Posteaquam Pompeius apud † populum ad VIII. Id. Febr. cum pro Milone diceret, clamore, conuicioq; jactatus est, in senatuq; à Catone aspere, & acerbe, omnium magno silentio, est accusatus; visus est mihi vehementer esse perturbatus. Itaque Alexandrina causa, quæ nobis adhuc integra est, (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) videtur ab illo plane esse deposita. Nunc id speramus, idq; molimur; ut, cum rex intelligat sese, id quod cogitabat, ut à Pompeio reducatur, assequi non posse, & nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abjectum fore, † proficiscatur ad te. Quod sine ulla dubitatione, si Pompeius paulummodo ostenderit sibi placere, faciet. Sed nosti hominis † tarditatem, & taciturnitatem. Nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, prætermittimus. Cæteris injuriis quæ præpositæ sunt à Catone, facile, ut spero, † resistemus, amicum ex consularibus neminem tibi esse video, præter Hortensium, & Lucullum, ceteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulanter rati. Tu fac animo forti magnoq; sis; speresq; fore, ut fracto impetu † levissimi hominis, tuam pristinam dignitatē, & gloriam consequare. Vale.

Non dubium est, hoc esse principiū alterius epistolæ cum supra regem dicat ad Pompeium esse delatum, infra verò à Pompeio rem depositam Epist. 3 lib. 2. ad Q. frat.

De te uno cogitet.

Non statim solebat Pompeius ostendere, quid vellet epist. 4. lib. 8.

Invento tribuno pl. qui legi promulgatæ intercedat.

Catonis.

ARGUMENTUM.

Tota videtur esse Consolatoria epistola, consolatur enim Lentulum ex comparatione temporum suorū: cum in exilium pulsus, ad extremū & patriam, & dignitatem recuperavit, & brevis est epistola, quia Pollio ad Lentulum ibat, omnia narraturus.

Cicero S. D. Lentulo. 6

QVÆ gerantur, accipies ex † Pollione, qui omnibus

Afiniæ gentis, ep. 31. lib. 10.

omnibus negotiis non interfuit solum, sed præfuit. Me in summo dolore, quem in † tuis rebus capio, maxima † scilicet consolatur spes, quod valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas & consiliis tuorum amicorum, & ipsa die, qua debilitantur cogitationes & inimicorum, & † proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorũ temporum: quorum imaginem video in rebus tuis. Nam etsi minore in re violatur tua dignitas, quàm † mea salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, ut sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quę ne tu quidem unquam timenda duxisti, sed præsta te eum, qui mihi à teneris, ut Græci dicunt, ungviculis es cognitus † illustrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum injuria. † à me omnia summa in te studia, officiaque exspecta, non fallam opinionem tuam. Vale.

Quia nõ præsto quod tu in meis præstitisti.
Epist. 13. lib. 15. & Ult. lib. 1. ad Q. fr.
Quorum infidelitate laboramus.
Epist. 1. hujus libri.
Cum ejectus patria est, bonis publicatis.
Major enim apparet virtus in rebus adversis. Epist. 10. lib. 3.

ARGUMENTUM.

Lentuli litteris respondet, de Alexandrina re scribit, quod Pompeio, ipsique videatur: ut tamen totũ illud consilium Lentuli sapientiæ permittat, adjungit de Milone, & Clodio, de statu reip. de filiæ nuptiis.

Cicero S. D. Lentulo procos. 7

LEGI tuas litteras; quibus ad me scribis: gratum tibi esse, quod crebo certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te benevolentiam facile perspicias, quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere necesse est; si volo is † esse, quem tu me esse voluisti · alterum facio libenter; ut quoniam intervallo locorum, & † temporum disiuncti sumus, per litteras tecum quam sæpissime colloquar Quod si rarius fiet, quàm tu exspectabis: id erit causæ, quod non ejus generis meæ litteræ sunt, ut eas audeam temere committere, quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem; non

Gratus, pro tuo in me merito.
Erat enim ennua provinciarum administratio.
quod si longior, extra ordinem.

prætermittam. Quod scire vis, qua quisque in te fide sit, & voluntate: difficile dictu est de singulis. Unum illud audeo, quod antea tibi sępe significavi, nunc quoque, re perspecta, & cognita, scribere: vehementer quosdam homines, & eos maxime qui te & maxime † debuerunt, & plurimum juvare potuerunt, invidisse dignitati tuæ simillimamque in re dissimili, tui temporis nunc, & nostri quondam, fuisse rationem: ut, quos tu reip. causa læseras, palam te oppugnarent, quorum † authoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tàm memores essent virtutis tuæ, quàm laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perscripsi ad te antea, cognovi Hortensium percupidum tui, studiosum Lucullum, ex magistratibus autem L. † Racilium & fide, & animo te singulari, nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuæ propter magnitudinem † beneficii tui, fortasse plerisque officii majorem authoritatem habere videatur, quàm sententia, præterea quidem de consularibus † nemini possum aut studii, aut erga te, aut officii amici animi esse testis, etenim Pompeiũ, qui mecum sæpissime, non solum à me provocatus, sed etiam sua † sponte, de te communicare solet, scis temporibus illis non sæpe in senatu fuisse, cui quidem litteræ tuæ, quas proxime miseras, quod facile intellexerim, perjucundæ fuerunt, mihi quidem humanitas tua, vel summa potius sapientia, non jucundæ solum, sed etiam admirabilis visa est. Virum enim excellentem, & tibi tua præstanti in eum † liberalitate devinctum, non nihil suspicantem, propter aliquorum opinionem suæ cupiditatis, te ab se ab alienatũ, illa epistola retinuisti, qui mihi cum semper tuæ laudi favere visus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore † Caniniano: tum verò, lectis tuis litteris perspectus est à me, toto animo de te,

Perfidiam & hic notat ep. 2. & 5.

Loquitur de tempore exilij sui.

In consulares dictum videtur.

Tribunum pl. ep. lib. 2. ad Q. frat.

Quia te referente, atque adjuvante sum ab exilio revocatus.

Idem ep. 5.

In quo benevolentiam significat.

Quia Lentul⁹ eum ornaverat, ut est ep. I. hujus libri.

Alij Catonia nos ut intelligatur tempus,

de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare. Quare ea, quæ scribam, sic habeto, me, cũ illo re sæpe communicata, de illius ad te sententia, atque auctoritate scribere : quoniam S. C. nullum extat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit; eaq; , quæ de ea scripta est auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis omnino regem reducere, tantam vim habet, ut magis † iratorum hominum studium, quàm cõstantis senatus consilium, esse videatur; te posse perspicere, qui Ciliciam † Cyprumque teneas, quid efficere, & quid consequi possis : & si res facultatem habitura videatur, ut Alexandrinam, atque Ægyptum tenere possis; esse & tuæ, & nostri imperii dignitatis. Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum classe, atque exercitu proficisci Alexandriam : ut, cum eam pace, præsidiisque firmaris, Ptolemæus redeat in regnum : ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum senatus initio * censuit; & sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sybillæ placere dixerunt. Sed hæc sententia sic & illi, & nobis probabatur, ut ex eventu homines de tuo consilio existimaturos videremus : si cecidisset, ut volumus, & optamus, omnes te & sapienter, & fortiter, sin aliquid esset † offensum, eosdem illos, & cupide, & temerè fecisse, dicturos. Quare, quid assequi possit, non tam facile est nobis, quam tibi, cui prope in conspectu Ægyptus est judicare. Nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni † potiri, non esse cunctandum, sin dubium, non esse conandum. Illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore, ut absens à multis, cum redieris, ab omnibus collaudare offensionem esse periculosam propter interpositã † auctoritatem † religionemq; video. Sed ego te ut ad certã laudem adhortor,

quo Cato legẽ promulgavit de abroganda Lentulo provincia.

Ob regis largitionem.

Ergo & Cyprus à Ciliciæ proconsule regebatur, cum, à P. Clodio lege lata, esset publ. cata: ut historia demonstrat.

Cum ipso Lentulus consul retulit de rege reducendo, ut ep. 1.

Offensum esset, si, Alexandrinis regem rejicientibus, ventum esset ad arma.

Epist. 4. lib. 8.

Ut Ægyptij Ptolomæum recipiant.

Auctoritas senatus tollebat restitutionem regis, religio Sybillisic à

sic à dimicatione deterreo : redeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui judicium non tàm ex consilio tuo, quàm ex eventu homines esse facturos. Quòd si hæc ratio rei gerendę periculosa tibi videbitur, placebat illud, ut si rex amicis tuis, qui per provinciã imperii tui pecunias ei credidissent, fidem suam præstitisset, & auxiliis eum tuis, & copiis adjuvares: eam esse naturam & regionem † provinciæ tuæ ut illius reditum vel adjuvando confirmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid † res, caussa, quid tempus ferat, tu facillime, optimeque perspicies: quid nobis placuisset, ex me potissimum putavi te scire oportere, quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de levitate, & imbecillitate Clodii gratularis: minime miramur te † tuis, ut egregium artificem, præclaris operibus lætari. Quanquam est incredibilis hominum perversitas; (graviori enim verbo uti non libet) qui nos, quos favendo in communi caussa retinere potuerunt, invidendo abalienaverunt: quorum malevolentissimis obtrectationibus nos scito de vetere illa nostra diuturnaque sententia prope jam esse depulsos; non nos quidem, ut nostræ dignitatis simus obliti; sed ut habemus rationem aliquando etiam salutis. Poterat utrumque præclare, si esset fides, si gravitas in hominibus † consularib⁹; sed tanta est in plerisque levitas, ut eos non tàm constantia in rep. nostra delectet; quàm splendor offendat. Quod eo liberius ad te scribo, quòd tu non solum temporibus iis, quæ per te sum adeptus, sed tam olim nascenti prope nostræ laudi, dignitati, virtutique præfuisti: simul quòd video, non, ut ante hac putabam † novitati esse invisum meæ. In te enim, homine omnium † nobilissimo, similia invidorum vitia perspexi. Quem tamen illi esse in principibus facile sunt passi, evolare altius certe

norum carminum restitui regem cum multitudine vetabat.

Ex Cilicia enim trajicitur in Ægyptum.

Latius patet quam causa, caussam autẽ Alexandrinã significat. sic locutus etiam ep. 6. lib. 2.

Cum enim per te maxime sim restitutus hæc maxime à te sunt.

Cum dignitatis rationem habebamus sine salutis cura. Eosdem carpit, & ep. 5. & hac ipsa, in principio.

Quia erat homo Arpinas. Erat enim patriciæ gentis & majoribus ortus clarissimis.

certe noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam. Multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur. Me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum est. † curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quàm ademptum de fortuna videretur. Te vero † moneo, cum beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam à pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare: magnitudinemque animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amavi, ne unquam inflectas cujusquam injuria. magna est hominum opinio de te, magna commendatio † liberalitatis, magna memoria consulatus tui. Hæc, profecto vides, quanto expressiora, quantoque illustriora futura sint, cum aliquantum ex provincia, atque ex imperio laudis accesserit. † Quanquam te ita gerere volo, quæ per exercitum, atque imperium gerenda sunt; ut hæc multo ante meditere, huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas; sentiasque id quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas; te facillime posse † obtinere summum, atque altissimum gradum civitatis. Quæ quidem mea cohortatio ne tibi inanis, aut sine causa suscepta videatur, illa me ratio movit, ut te ex nostris eventis communibus admonendum putarem; ut considerares in omni reliqua tua vita, quibus † crederes, quos caveres. Quod scribis te velle scire, qui sit reip. status: summa dissensio est, sed contentio dispar; nam † qui plus opibus, armis, potentia valent, profecisse tantum mihi videntur stultitia, & inconstantia adversariorum, ut jam etiam auctoritate plus valerent. Itaque perpaucis adversantibus, omnia, quæ ne per † populum quidem sine seditione se assequi posse arbitrabantur, per senatum consecuti sunt. Nam & stipendium Cæsari †

Cum me in patriam restituisti.

Timet me Lentulus propter improborum injurias abjiciat reip. curam.

Quam ædilis ostenderat lib. 2. de offic.

Ita eum hortatur, ut multam velit cautionem adhibere.

Tueri & conservare, jam enim dixit, adeptus.

Notat amicorum Lentuli perfidiam.

Factio Cæsaris, & Pompeii optimatibus adversa.

Qui maximè Cæsari & Pompeio favebat.

Oratio de provinc.

Lex Sempronia erat, ut annua tan-

tum esset pro-Vinciarũ ad-ministratio. Oratio pro domo. Cum ego di-dicerim in adversa for-tuna. Etiam suã post mor-tem Pisonis Crassipedi collocavit. Fuit enim lit-teris instru-ctus. Vide li-brum de cla-ris or.

sari † decretum est, & decem legati, &, ne lege † Sempronia succederetur, facile perfectum est. Quod ego ad te brevius scribo, quia me status hic reip. non delectat; scribo tamen, ut te admoneam; quod ipse litteris omnibus à pueritia deditus, experiendo tamen magis, quàm discendo, cognovi, id ut tu *rebus tuis integris discas, neque salutis nostræ rationem nobis habendam esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quod mihi † de filia, & de Crassipede gratularis: agnosco humanitatem tuam: speroque & opto nobis hanc conjunctionem voluptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe summę virtutis adolescentem, cum cæteris artibus, quibus † studuisti semper ipse, tum inprimis imitatione tui fac erudias. Nulla enim erit hac prçstantior disciplina. Quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperque dilexit, in primis amamus, carumque habemus. Vale.

ARGUMENTUM.

Tota est epistola contra mores immutatos: & hoc artificiose; ut intelligat Lentulus, jam sibi nihil sperandum de rege reducendo.

Cicero S. D. Lentulo procos. 8

Aut liberti nomen: aut mendosum, fortasse C. Prætorio. Tria requiruntur in curando negotio, amor, prudentia, diligentia. Pompeium intelligit, qui Lentulum adjuverat, in

De omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optime ex † Emplatorio cognosces, qui non solum interfuit his rebus, sed etiã præfuit, neque ullum officium erga te hominis † amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces: quæ quales sint, non facile est scribere: sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem unquam hac hominum ætate habitura res esse videatur, ego quidem, ut debeo, & ut tute mihi præcepisti, & ut me pietas, utilitasque cogit, me

git, me ad † ejus rationes adjungo, quem tu meis rationibus tibi esse adjungendum putasti, sed te non præterit, quam sit difficile, sensum in rep. præsertim rectum, & confirmatum, deponere, veruntamen ipse me conformo ad ejus voluntatem, à quo † honeste dissentire non possum, neque id facio, ut forsitan quibusdam videor, simulatione, tantum enim animi inductio, & me hercule amor erga Pompeium apud me valet, ut, quæ illi utilia sunt, & quæ ille vult, ea mihi omnia jam & recta, & vera videatur, neque, ut ego arbitror, errarentne † adversarii quidem ejus si cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui vel maxime concedant omnes, ut vel ea defendam, quæ Pompeius velit; vel taceam, vel etiam id, quod mihi maxime lubet, ad nostra me studia referam litterarũ: quod profecto faciam, si mihi per ejusdem amicitiam licebit, quæ enim proposita fuerant nobis, cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in rep. † capessenda, ea sublata tota, sed nec mihi magis, quam omnibus, nam aut assentiendum est nulla cum gravitate † paucis, aut frustra dissentiendum. Hæc ego ad te ob eam causam maxime scribo, ut jam † de tua quoque ratione meditere commutata tota ratio est senatus, judiciorum, rei totius publicæ: otium nobis exoptandum est: quod ii, qui potiuntur rerum, præstaturi videntur, si † quidem homines patientius eorũ potentiam ferre potuerint. Dignitatem quidem illam consularem fortis, & constantis senatoris, nihil est, quod cogitemus: amissa est culpa eorum, qui à senatu & † ordinẽ conjunctissimum, & hominem clarissimum abalienarunt. Sed, ut ad ea, quæ conjunctiora rebus tuis sunt, revertar: Pompeium tibi valde amicum

restituendo Ciceronе.

Cum ei plurimum debeam.

M. Catonem Hortensiũ & alios intelligit, Pompeij Cæsarisq; potentiam oppugnantes.

Administranda.

Contra remp. suæ potentiæ causa sentientibus.

De rege reducendo.

Maxime autẽ M. Cato nimia in rep. severus.

De ordine equestri loquitur de Põpeio.

Consul enim erat cum M. Crasso.

micum esse cognovi: & eo tu † consule, quantum ego perspicio, omnia quæ voles obtinebis, quibus in rebus me ille sibi affixum habebit: neque à me ulla res, quæ ad te pertineat, negligetur, neque enim verebor, ne sim ei molestus, cui jucundũ erit etiam propter id ipsum, quod me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persvadeas, nullam rem esse minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior sit, quam meæ res omnes; idque cum sentiam, sedulitate mihimet ipse satisfacere possum, re quidem ipsa ideo mihi † satisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum. Rem te valde bene gessisse rumor erat, exspectabantur litteræ tuæ, de quibus eramus jam cum Pompeio locuti: quæ si erunt allatæ, nostrum studium extabit in † conveniendis magistratibus & senatoribus, cætera, quæ ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quam possumus, minus tamen faciemus, quam † debemus. Vale.

Dixit idem initio primæ epistol.

Ut supplicationes tibi decernantur. Vincentur enim tuis meritis officia mea. Idem alijs verbis Ep. 4. lib. 6. in fin.

ARGUMENTUM.

Quærenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, causus exponit consilij sui, & ostendit velle se rationem tàm salutis habere, quàm dignitatis, & eorum obsequi voluntati, à quibus de se optimè meritis honestè dissentire non potest. Pompeium autem maximè significat.

Cicero S. D. Lentulo imp. 9

PERJUCUNDÆ mihi fuerunt litteræ tuæ: quibus intellexi, te perspicere meam in te pietatem: quid enim dicam, benevolentiam? cum illud ipsum gravissimum & † sanctissimum nomen pietatis levius mihi meritis erga me tuis esse videatur. Quod autem grata tibi mea erga te studia scribis esse: facis tu quidem † abundantia quadam amoris, ut etiam grata sint ea, quæ prætermit-

Proprie enim erga deos usurpatur. Epist. 1. Disce quod sit officium boni viri sua enim erga Lentulũ

termitti sine nefario scelere non possunt: tibi autem multo notior, atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni quo sejuncti fuimus, & una, & Romæ fuissemus, nam in eo ipso, quod te ostendit esse facturum, quodque & inprimis potes, & ego à te vehementer exspecto, in sententiis senatoriis, & in omni actione atque administratione reip. floruissemus de qua, ostendam equidem paulo post, qui sit meus sensus, & status & rescribam tibi ad ea, quæ quæris, sed certe & ego te † auctore amicissimo ac sapientissimo, & tu me consiliario fortasse non † imperitissimo, fideli quidem & benevolo certe usus esses, quanquam tua quidem causa, te esse † imperatorem, provinciamq; bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo lætor, sed certe, qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores, & præstantiores præsens capere potuisses, in eis vero ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meæ, partim invidere propter illius † actionis amplitudinem, & gloriam, mirificum me tibi comitem præbuissem, quanquam ille perennis inimicus amicorum suorũ, qui tuis maximis beneficiis ornatus, in te potissimum fractam illam, & debilitatam vim suam contulit, † nostram vicem ultus est ipse sese; ea est enim conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modo dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etsi mallem in meis rebus expertum, quam etiam in tuis, tamen in † molestia gaudeo, eandem fidem cognoscere hominum non ita magna mercede, quam † ego maximo dolore cognôram, de qua ratione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari; ut tibi rescribam ad ea, quæ quæris. Certiorem te per litteras scribis esse factum, me cum Cæsare, & cum Appio esse in † gratia: teq;

bene meritum studia non modo non extollit, sed quasi dissimulat.

In consilijs capiendis.

Modestia suimet laudatio.

Ab exercitu post victoriam appellatum.

vide ep. 10. lib. 2.

Quod à te consule sum restitutus.

Quod in illũ nos facere oportuit, fecit ipsemet.

Sic tu contra dixeris, in volupt ate doleo.

Idẽ significat Epist. 6. & 7.

Per Cn. Pompeium: cujus filio Appij filia nupserat.

Quintilianus.

id non reprehendere adſcribis. Vatiniũ autem, ſcire te velle oſtendis, quibus rebus adductus defenderim, & laudarim, quod tibi ut planius exponam, altius paullo rationem meorum conſiliorum repetam, neceſſe eſt. Ego † me Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum non ſolũ meis, ſed etiam reip. reſtitutũ putabam: &, quoniam tibi incredibilem † quendam amorem, & omnia in te ipſum ſumma, ac ſingularia ſtudia deberem, reip. quæ te in me reſtituendo multũ adjuviſſet, eum certe me animum merito ipſius debere arbitrabar, quem antea tantummodo cõmuni officio civium, non aliquo erga me ſingulari beneficio, debitũ præſtitiſſem. Hac me mẽte fuiſſe, & ſenatus ex me, te conſule † audivit, & tu in noſtris ſermonibus, collocutionibuſque ipſe vidiſti, etſi jam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus; cum te agente de reliqua noſtra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obſcura in me ſtudia cernebam. Nam neque de monumentis meis ab iis adjutus † es, à quibus debuiſti, neq; de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulſus: neq; hercule in iis ipſis rebus, quæ quanquam erant mihi propter rei familiaris naufragia neceſſaria, tamen à me minimi putabantur, in meis damnis ex auctoritate ſenatus reſarciendis eam voluntatem, quam exſpectaram, præſtiterunt. Quæ cũ viderem, (neque enim erant obſcura) non tamẽ tam acerba mihi hæc accidebant, quàm erant illa grata, † quæ feceram. Itaq; quanquã & Pompeio plurimum, te quidem ipſo prædicatore, ac teſte debebam; & eum non ſolum beneficio, ſed amore etiam, & perpetuo quodam judicio meo diligebam: tamen non reputans quid ille vellet, in omnibus meis ſententiis de rep. priſtinis permanebam. Ego, ſedente Cn. Pompeio, cum, ut † laudaret P. Sextium, introjiſſet in urbem; dixiſſetq; teſtis Vatinius me fortuna & felicitate C.

Narratio altera petita, ut inconſtantiæ crimen à ſe depellat. Quaſi dicat, quem tibi ſatis explicare non poſſum.

Poſteaquam reſtitutus à te ſum eo ipſo anno.

De domo recuperanda quam Clodius partim everterat, partim conſecrarat.

Eadem verba in oratione pro Sextio. Cum te in me reſtituendo adjuverunt.

In judicio cũ Sextius de vi accuſat⁹ cauſam diceret.

Cæsaris commotum, illi amicum esse cœpisse; dixi, me eam † Bibuli fortunam, quam ille afflictã putaret, omniũ triumphis, victoriisq; anteferre, dixique eodẽ teste alio loco, eosdẽ esse, qui Bibulũ exire domo prohibuissent, & qui me coegissent tota vero interrogatio mea nihil habuit aliud, nisi reprehẽsionẽ illius † tribunat⁹: in quo omnia dicta sunt libertate, animoque maxime de vi, de auspiciis, de donatione regnorum. Neque vero hac in causa modo, sed constanter sæpe in senatu. Quin etiam, Marcellino, & Philippo cos. nonis Apr. mihi est senatus assensus, ut de † agro Campano frequenti senatu idibus Maji referretur. Num potui magis in arcem illius causæ invadere, aut magis oblivisci † temporum meorum, & meminisse actionum; hac à me sententia dicta magis amicorũ motus est factus, & cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum nunquam putarem. Nam hoc S. C. in meam sententiam facto, Pompeius, cum nihil mihi ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, & in Africam profectus est: eoque itinere † Lucam ad Cæsarem venit, ubi multa de mea sententia questus est Cæsar, quippe, qui etiam Ravennæ Crassum ante vidisset, ab eoque in me esset incensus, sane moleste Pompeium id ferre constabat: quod ego cũ audissem ex aliis, maxime ex meo fratre cognovi, quem cum in Sardinia Pompeius paucis post diebus, quàm Luca discesserat, convenisset; Te, inquit ipsum cupio: nihil oportunius potuit accedere: nisi cũ Marco fratre diligenter egeris; dependendum tibi est, quod mihi pro illo spopondisti. Quid multa? questus est graviter: sua merita commemoravit: quid egisset sæpissime de † actis Cæsaris cum ipso meo fratre, quidq; sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seq; quæ de † mea salute egisset, voluntate Cæsaris egisse, ipsum meum

Bibulus enim, armorum metu domo inclusus, cunsul fuerat titulo tenus.

Tribunus fuerat Vatinius Cõsule Cæsare.

Dividendo ep. 8. lib. 8. & ep. 20. lib. 11.

Tempora pro calamitatib⁹, & hic, & alibi non semel usurpantur.

Provinciæ Galliæ, cui præerat Cæsar, initiũ erat Coloniæ duæ. Luca ad inferum mare, ad superũ Revenna.

Confirmandis à senatu.

De me ab exsilio revocãdo.

meum fratrem testatus est: cujus causam, dignitatemque mihi ut commendaret, rogavit, ut eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Hæc cum ad me frater pertulisset; & cum ante tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium misisset, † ut integrum mihi de causa Campana ad suum reditum reservarem: collegi ipse me, & cum ipsa quasi rep. sum collocutus: ut mihi tam multa pro se perpesso, atq; perfuncto, concederet, ut officium meum, memoremque in bene meritos animum, fidemque fratris mei præstarem; eumque quem bonum civem semper habuisset,* bonum virum esse pateretur. In illis autem meis actionibus, sententiisque omnibus, quæ * Pompeium videbantur offendere, certorum hominum, quos jam debes suspicari, sermones referebantur ad me: qui cum illa sentirent in rep. quæ ego ajebam, semperque sensissent; me tamen non satisfacere Pompeio, Cæsaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se ajebant. Erat hoc mihi dolendum, sed multo magis * illud, quòd inimicū meum, meū autem, immo vero legum, judiciorum, otii, patriæ, honorum omnium, sic * amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic, me præsente, osculabantur, non illi quid ut mihi † stomachum facerent, quem ego funditus perdidi, sed certe ut facere se arbitrarentur. Hic ego, quantum humano consilio efficere potui, circumspectis rebus omnibus rationibusq; subductis, summam feci cogitationū mearum omnium: quam tibi, si potero, breviter exponam. Ego, si ab improbis, & perditis civibus rempub. teneri videram, sicut & † meis temporibus scimus, & nonnullis † aliis accidisse accepimus; non modo præmiis, quæ apud me minimū valent, sed ne periculis quidem compulsus ullis, quibus tamē moventur etiam fortissimi viri, ad

i, ut nihil agerem antequam ipse rediisset.

Arguit ab honesto.

Quia Cæsaris, soceri sui, potentiæ faveret.

Arguit ab injuria, ut excusset mutationē consilii sui.

Oratio de provinciis.

Pro irā commoverent.

Ut à Mario, & Sylla.

Ut à decemviris, Livius l. 3.

eorum

eorum causam me adjungerē, ne si summa quidem eorum in me merita constarent, † cum autem in repub. Cn. Pompeius princeps esset, vir is, qui hanc potentiam, & gloriam maximis in remp. meritis, præstantissimisque rebus gestis esset consecutus, ejusque ego dignitatis ab adolescentia fautor, in † prætura autem, & in consulatu adjutor etiam extitissem; cumque idem auctoritatē, & sententia per se, consiliis, & studiis tecum me adjuvisset; meumque inimicum, unum in civitate haberet inimicum non putavi famam inconstantiæ mihi pertimescendam, si quibusdam in sententiis paullum me immutassem, meamque voluntatem ad summi viri, de meque optime meriti dignitatem aggregassem, in hac sententia complectendus erat mihi Cæsar, ut vides, in conjuncta & causa, & dignitate, hic multum valuit cum † vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Quinto fratri cum Cæsare fuisse; tum humanitas ejus, ac liberalitas, brevi tempore, & litteris, & officiis perspecta nobis & cognita. Vehementer etiam res ipsa publica me movit: quæ mihi videbatur contētionem, præsertim maximis rebus à Cæsare † gestis, cum illis viris nolle fieri, & ne fieret, vehementer recusare. Gravissime autem me in hanc mentem impulit & Pompeii fides, quam de me * Cæsari dederat, & fratris mei, quā Pompeio. Erant præterea hæc animadvertenda in civitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scripta divinitus. QVALES in repub. principes essent, tales reliquos solere esse cives. Tenebam memoria, nobis consulibus ea † fundamenta jacta ex kalend. Jan. confirmandi senatus, ut neminem mirari oporteret, nonis Decemb. tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel auctoritatis. Idemq; memineram, nobis privatis usque ad Cæsarem, & Bibulum † cos. Cum sententiæ

A Pompeii persona.

Prætor orationem habuit pro lege Manilia consul retulit de supplicationibus Pompeio decernendis, bello Mithridatico cōfecto.

Oratio de provinciis. Quintus enim erat Cæsaris legatꝰ in Gallia, arguit. Cæsaris meritis in se, & in remp. in Gallia.

Cum in me restituendo recepit, me illi adversariū non futurum.

Oratio de provinciis. Ep. 19. lib. 10.

Quo die cōsulatꝰ inibatur.

Quo anno senatꝰ auctoritas à Cæsare imminuta.

Ex prætura; erat enim tūc

nostræ magnum in senatu pondus haberent, unum fere sensum fuisse bonorum omnium, postea, cum tu Hispaniam citeriorem cum imperio † obtineres; neque resp. consules haberet, sed mercatores provinciarum, & seditionum servos ac ministros, iecit quidam casus caput meum, quasi certaminis causa, in mediam contentionem, dissensionemq; civilem, quo in discrimine, cum † mirifica senatus, † incredibilis Italiæ totius † singularis bonorum omnium consensio in me tuendo extitisset; non dicam, quid acciderit; (multorum est enim & varia culpa) tantum dicam brevi non mihi exercitum, sed duces defuisse. In quo, ut jam sit in iis culpa, qui me non defenderunt; non minor est in iis, qui † reliquerunt, & si accusandi sunt, qui pertimuerunt; magis etiam reprehendendi, qui se timere simularunt. Illud quidem certe nostrum consilium jure laudandum est, quòd meos cives, & à me servatos, & me servare cupientes, spoliatos ducibus, servis armatis objici † noluerim; declarariq; maluerim, quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, si iis pro me stante pugnare licuisset, cum † afflictum excitare potuissent. Quorum quidem animum tu non perspexisti solum, cum de me ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. Qua in caussa non modo non negabo, sed etiam semper & meminero, & prædicabo libenter. Vsus es † quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo quam fuerant iidem in tenendo. Qua in sententia si constare voluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassem. Recreatis enim bonis viris consulatu tuo, & constantissimis, atque optimis * actionibus tuis excitatis, Cn. Pompeio præsertim ad caussam adiuncto, cum etiam Cæsar, rebus maximis gestis, singularibus ornatus, & † novis honoribus, ac judiciis senatus, ad auctorita-

Hispania citerior provincia prætoria.
Mirifica, incredibilis, singularis, epithetorũ copia.
Pompeiũ designat, qui deseruit illũ cum se ei non defuturum promisisset.
Idem sæpe in orationibus.
Patria pulsum restituere.
Catonem imprimis, & Bibulum significat, Cæsaris inimicos vide infra.
Præsertim in me reducẽdo.
Supplicatione primum XV. *mox* XX *dierũ Plutarchus, oratio de Provinciis Cæsar.* 2. *de bell. Gall.*
A fratre Clodio violatas.
Tribunus Milo accusavit Clodiũ de vi.

ctoritatem ejus ordinis adjungeretur; nulli improbo civi locus ad remp. violandam esse potuisset. Sed attende quæso, quæ sint consecuta. Primum illa furta muliebrium religionum: qui nõ pluris fecerat Bonã deam, quàm tres † sorores, impunitatem est eorum sententiis assecutus, qui, cum † tribun⁹ pl. pœnas à seditioso cive per bonos viros judicio persequi vellet, exemplum præclarissimum in posterum vindicandæ seditionis de repub. † sustulerunt: iidemq; postea nõ meum monumentum, (non enim illæ manubiæ meæ, sed operis locatio mea fuerat, monumentum vero senatus) hostili † nomine, & cruentis inustum litteris esse passi sunt. Qui me homines quòd salvum esse voluerunt, est mihi gratissimum; sed vellem, non solũ salutis meæ, quemadmodum medici, sed etiam, ut † aliptæ, viriũ & coloris rationem habere voluissent. Nunc, ut Apelles Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in † capite meo solum elaborarunt, reliqvum corpus imperfectum, ac rude reliquerunt. In quo ego spem fefelli non modo invidorum, sed etiam † inimicorum meorum: qui de uno acerrimo, & fortissimo viro, meoq; judicio, omniũ magnitudine animi, & constantia præstantissimo, Q. † Metello. L. F. quondam falsam opinionem acceperunt: quem post reditum dictitant fracto animo, & dimisso fuisse. Est verò probandum, qui & summa voluntate cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit, neque sane redire curavit, eũ ob id ipsum fractum fuisse animo, in quo cum omnes homines, tum M. illum † Scaurum, singularem virum constantia, & gravitate superasset. Sed quo de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, me idem cogitabant, abjectiore animo me futurum: cum resp. majorem etiam mihi a-

Cum Clodium de vi à Milone accusatum, in judicium adduci vetuerũt pro Sextio. Vide in oratione pro domo sua.

Cum me ab exilio revocarunt.

Quibus satis fuere difficilius.

Numidico, qui abire maluit in exiliũ, quam in leges Saturnini jurare.

Quem fuisse principem senatus, Cicero pro Sexto Sal. lust. in lug. & Asconius 68. tradit.

hi animũ, quam unquam habuissem, daret, quæ jam declarasset, sese non potuisse me uno cive carere: cumque Metellum unius tribuni pl. rogatio, me universa resp. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente consule comitiis † centuriatis, cunctis ordinibus, hominibusque incumbentibus, omnibus deniq; suis viribus recuperasset. Neque vero ego mihi postea quidquam assumpsi, neq; hodie assumo, quod quemquam † malevolentissimum jure possit offendere. Tantum enitor, ut neque amicis, neq; etiam alienioribus opera, consilio, labore desim. Hic meæ vitæ cursus offendit eos fortasse, qui splendorem, & speciem hujus vitæ intuentur, solicitudinem autem, & laborem perspicere non possunt. Illud verò non obscure queruntur in meis sententiis, quibus ornem Cæsarem, † quasi desciverim à pristina causa. Ego autem cum illa sequor, quæ paulò ante proposui, tum hoc non in postremis, de quo cœperam exponere. Non offendes eundem bonorum sensum Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, nonnunquam postea interruptus, & afflictus ante te consulem, recreatus abs te totus est, nunc abs iis, à quibus tuendus fuerat, derelictus: idque non solum fronte, atque vultu, quibus simulato facillime sustinetur, ii declarant, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur, sed etiam † sententia sæpe jam, † tabellaque docuerunt, itaq; tota jam † sapientium civium, qualem me & esse, & numerari volo, & sententia, & voluntas mutata esse debet, id enim jubet † idem ille † Plato, quem ego auctorẽ vehementer sequor: TANTUM contendere in repub quantum probare tuis civibus possis: vim neq; † parenti, neq; patriæ afferre oportere, atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendæ reipub. fuisse, quòd, cum offendisset populum

Quæ erãt comitia nobiliora, cũ iis majores magni status creari solerent.

Ne malevolentissimus quidem, se esse offensum à me, jure dixerit.

Quasi Cæsari magis, quam reip. studeam. Oratio de provinciis.

Cõsulatu primum Cæsaris, deinde etiam magis Pisonis, & Gabinii, tribuno pl. Clodio.

Sententia in senatu, tabella in judiciis.

A Platonis auctoritate. In epist. ad Perdiccam.

Sallust. de bel. Jugurthino, in principio.

pulum Athenienſem prope jam deſipientem ſenectute, cumq; eum non perſvadendo, nec cogendo regi poſſe vidiſſet, cùm perſvaderi poſſe diffideret, cogi fas eſſe non arbitraretur. Mea ratio fugit alia, quod, neq; deſipiente populo, † neq; integra mihi ad conſulendum capeſſerem, ne remp. implicatus tenebar, ſed lætatus tamen ſum, quod mihi liceret in eadem cauſa & mihi utilia, & cuivis bono recta defendere. Huc acceſſit commemoranda quædam & divina Cæſaris in me, † fratremq; meum liberalitas: qui mihi, quascunque res gereret, tuendus eſſet; nunc in tanta felicitate, tantisq; victoriis etiamſi in nos eſſet, qui eſt, tamen ornandus videretur, ſic enim te exiſtimare velim; cum à † vobis meæ ſalutis auctoribus † diſceſſerim, neminem eſſe cujus officiis me tam eſſe devinctum non ſolum confitear, ſed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi expoſui; facilia ſunt ea quæ à me de Vatinio, & de Craſſo requiris. Nam de Appio quod deſcribis ſicut de Cæſare, te non reprehendere, gaudeo tibi conſilium probari meum. De † Vatinio autem, primū reditus intercеſſerat in gratiam per Pompeium, ſtatim ut ille prætor eſt factus; cum quidem ego ejus petitionem graviſſimis in ſenatu ſententiis oppugnaſſem, neque tam illius lædendi cauſa, quàm defendendi, atq; ornandi Catonis: poſt autem Cæſaris, ut illum defenderem, mira † contentio eſt conſecuta, cur autem laudarim, peto à te, ut id à me néve in hoc reo, néve in aliis requiras; ne tibi ego idem reponam, cum veneris; tametſi poſſum vel abſenti, recordare enim, quibus laudationē † ex ultimis terris miſeris, ne hoc pertimueris, nam à me ipſo laudantur, & laudabuntur iidem, ſed tamen defendendi Vatinii fuit etiam ille ſtimulus de quo in judicio, cum illum defenderem,

Jam enim antea me reip. debueram ut integrum amplius non eſſet.

Cæſaris in Gallia legatū.

Ab ipſo Lentulo & à Pompeio. Vide ep. 12 lib. 6.

Vatinius in præturæ petitione Catonem ſuperavit Plutarch. in Catone Uticenſi.

Quia Vatini⁹ Cæſari conſuli Tribunus pl. in omni re obſecutus eſt ep. 1. lib. 7.

Ex provincia tua Hiſpania citeriore, quæ Oceanum terrarum terminum attingit.

rem, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho parasitus svaderet militi.

Ubi nominabit Phædriam: tu Pamphilam
Continuo, si quando illa dicet, Phædriam
Comesatum intromittamus: tu Pamphilam
Cantatum provocemus. Sic laudabit hæc
Illius formam; tu hujus contra. Denique
Par † pro pari referto, quod eam mordeat.

In quibusdam libris legitur, Par pari, corrupte, si versum metiaris.

Sic petivi à judicibus, ut quoniam quidam nobiles homines & de me optimè meriti nimis amarent inimicum meum meq; inspectant sæpe eum in senatu modò sævere seducerent, modò familiariter atque hilarem amplexarentur, quoniamq; illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi † alium Publium, in quo possem eorum animos mediocriter lacessitus leviter expungere. Neque solùm dixi, sed etiam sæpè facio, diis hominibusque approbantibus. Habes de Vatinio: cognosce de Crasso. Ego, cùm mihi cũ illo magna jam gratia esset; quòd ejus omnes gravissimas injurias, communis concordiæ causa, voluntaria quadam oblivione contriveram; repentinam ejus defensionem Gabinii, quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tamen, si sine ulla mea contumelia suscepisset, tulissem; sed, cum me disputantem, non lacessentem, læsisset; exarsi, non solùm præsenti, credo iracundia, (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset) sed cum inclusum illud † odium multarum ejus in me injuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamen insciente me fuisset, omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipso quidam homines, & iidẽ illi, † quos sæpe nutu, significationeq; apello, cum se maximum fructum cepisse dicerent ex libertate mea, meque tum denique sibi esse visum reip. qualis fuissem, restitutum; cumque ea contentio mihi magnum etiam † foris fructum tulisset:

Sinerent me defendere P. Vatiniũ cum illi tantopere diligerent P. Clodium.

Odium est ab aliys injuriys natum.

Eosdem significat supra in hac ipsa epist.

tulisset: gaudere se dicebant mihi & illum inimicum, & eos, qui in eadem caussa essent nunquam amicos futuros, quorum iniqui sermones ad me per homines honestissimos perferrentur, cumq; Pompeius ita contendisset; ut nihil unquam magis, ut cum Crasso redirem in gratiam; Cæsarq; per litteras maxima se † molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturæ: Crassusq;, ut quasi testata populo R. esset nostra gratia, pene à meis laribus in provinciam est profectus. Nam cum mihi † condixisset, cœnavit apud me in mei generi Crassipedis hortis. Quamobrem ejus caussam quod te scribis audisse, magna illius commendatione susceptam, † defendi in senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus, quãque rem, caussamq; defenderim, quiq; meus in rep. sit pro mea parte capessenda status. De quo sic velim statuas: me hæc eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia, ac libera fuissent. Nam neq; pugnandum arbitrarer contra tantas opes, neque delendum, etiam si id fieri posset † summorum civium principatum; neq; permanendum in una sententia, conversis rebus, ac † bonorum voluntatibus immutatis, sed temporibus assentiendum. NVNQVAM enim præstantibus in rep. gubernanda viris laudata est in una sententia perpetua permansio, sed ut in navigãdo tempestati obsequi † artis est, etiam si portum tenere non queas; cùm verò id possis mutata velificatione assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem cœperis, potius, quàm eo commutato, quò velis tamen pervenire: sic cũ omnibus nobis in administranda rep. propositũ esse debeat id quod à me sæpissimè dictum est cum dignitate otium. NON IDEM semper dicere, sed idem † semper spectare debemus. Quamobrem,

Vulgo: ut lib. 2. ad Q. frat. Foris plauditur.

Cum Crassi filij, Marcus quæstor, Publius Cæsaris in Gallia legatus esset, de bell. Gall. denuntiasset. Festus.

Vide de hac defensione ep. 8. lib. 5.

Crassi Pompeij, Cæsaris in rep. cõsentientium.

De quibus vide supra.

Tuetur suum consilium à simili.

Semper bene

sentire, & patriã, diligere.

rem, ut paulò antè posui, si essent omnia mihi solutissima, tamen in rep. non alius essem, atque nunc sum. Cum verò in hunc sensum, & alliciar † beneficiis hominum & compellar injuriis facilè † patior ea me de rep. sentire ac dicere, quæ cum mihi maximè, tum etiam reipub. rationibus putem conducere. Apertius autem hæc ago ac sæpius, quòd & Q. frater meus † legatus est Cæsaris, & nullum meum minimum dictum, non modò factum pro Cæsare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi dejunctum putarem. Itaque ejus omnia & gratia, quæ † summa est, omnibus, quas intelligis esse maximas sic fruor ut meis nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorũ de me consilia frangere, nisi cũ præsidiis iis, quæ semper habui, hanc etiam † potentum benevolentiam cunjunxissem. His ego consiliis si te præsentem habuissem, ut opinio mea fert, essem usus eisdem; novi enim temperantiam & moderationem naturæ tuæ: novi animum tuum tum mihi amicissimum, tum † nulla in cæteros malevolentia suffusum: contraque cùm magnum & excelsum tum etiam apertum & simplicem. Vidi ego quosdam in te taleis, quales tu eosdem in me videre potuisti. Quæ me monuerunt, movissent eadem te profectò. Sed quocunque tempore mihi potestas præsentis tui fuerit, † tu eris omnium moderator consiliorum meorum. Tibi erit eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ. Me quidem certè tuarum actionum, sententiarum, voluntatum, rerum denique omnium † socium, comitemq; habebis: neque mihi in omni vita res tã erit ulla proposita, quàm ut quotidie vehementer te de me optime meritum esse lætere. Quod rogas, ut mea tibi scripta mittã, quæ post discessum tuum scripserim: sunt orationes quædam, quas † Menocreto dabo, neque ita mul-

Pompeij, cujus voluntati obsistere non possum.
Ep. 7. lib. 5. Cæs. lib. 5.

Apud populum epist. 7.

Ep. ult. lib. 3. ad Q. frat.

Exponit quod dixerat moderationem naturæ.

Totum se ad Lentuli arbitriũ confert.

Propriè socius agentem adjuvat, comes euntem sequitur.

Liberto.

ita multæ, ut † pertimescas, scripsi etiam, (nam etiã ab orationibus disiungo me fere, referoq; ad mansvetiores musas, quæ me maximè, sicut jam à prima adolescentia delectarunt) scripsi igitur Aristotelico more, † quemadmodum quidem volui, tres libros in disputatione ac dialogo de oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles: abhorrent enim à † communibus præceptis, & omnem antiquorum & Aristotelicam, & Isocraticam orationem complectuntur, scripsi etiam versibus tres libros de † temporib⁹ meis: quos jam pridem ad te misissem, si esse edendos putassem, sunt enim testes & erunt sempiterni meritorum tuorum erga me, tuorũ meæque in te pietatis. † sed, quia verebar, non eos, qui se læsos arbitrarentur, (etenim id feci parcè & molliter) sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare non misi. Quos tamen ipsos libros, si quem, cui recte committam, invenero, curabo ad te perferendos. Atq; istam quidem † partem vitæ, consvetudinisque nostræ totam ad te defero, quantum literis, quãtum studiis, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuũ, qui hæc semper amasti, libentissimè conferem⁹. Quæ ad me de tuis reb. domesticis scribis, quæque mihi commendas, ea tantæ mihi curę sunt, ut me nolim admoneri: † rogari vero sine magno dolore vix possim. Quòd de Q. fratris negotio scribis, de priore æstate, quod morbo impeditus in † Ciliciam non transieris, conficere non potuisse, nunc autem omnia facturum, ut conficias: id scitu esse ejusmodi, ut frater meus verè existimet, adjuncto isto fundo patrimoniũ fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, nostrisq; studiis & † exercitationibus velim quam familiarissimè certiorem & quàm sæpissimè facias: existimesque ne-

Diuturno legendi labore deterritus.

Nescio aut sim assecutus volui quidem certè.

Quæ vulgo ducentur à venalibus magistris.

De exilio & restitutione.

Quod ad literas & studia mea pertinet.

Vide ep. 13. lib. 9.

Quæ erat pars Lentuli provinciæ: nã etiam Asiæ partem regebat.

Oratoriis maximè.

que neminem cuiquàm neq; cariorem, neque jucundiorem unquam fuisse, quàm te mihi: idque me non modo ut tu sentias, sed ut omnes gentes etiam ut † posteritas omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus antea dictitabat, postea dixit etiam senatu palam sese, si licitum esset legem Curiatam ferre, sortiturum esse cum collega provinciam: si Curiata lex non esset, se paraturum cum collega, tibiq; successurum: † legem Curiatam consuli ferri opus esse, sibi necesse non esse se quoniam ex S. C. provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introiisset. Ego quid ad te tuorum quisq; necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones intelligo. Sunt qui putent posse te non decedere, quod sine lege Curiata tibi succedatur: sunt etiam qui si decedas, à te relinqui posse, qui, Provinciæ præsit. Mihi non tam de jure certum est (quanquam ne id quidē valde dubium est) quàm illud ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, † liberalitatem, qua te scio libentissimè solere frui pertinere, te sine ulla mora provinciam successori concedere; præsertim cum sine suspicione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare, ego utrūque puto meum esse; &, quod sententiam ostendere; & quod feceris, defendere. Vale.

Ostendit se in suis libris mentionem facturum beneficÿ à Lentulo percepti.

Lex Curiata imperium & milites dabat rectorib⁹ provinciarū: vide orationem 2. in Rullum.

Ut reliquit ipse Cicero Cœlium quæstorem.

Hic non ad largitionem, sed ad quandā animi magnitudinem, & gratificandi cupiditatem refertur ep. 3. lib. 10.

Scripta jam epistola superiore, accepi tuas litteras de publicanis: quibus æquitatem tuam non potui non probare, felicitate autem, quod vellem, consequi potuisses, ne ejus ordinis, quē semper ornasti, rem, aut voluntatem offenderes, equidem non desinam tua decreta defendere: scis quàm graviter inimici illi ipsi † Q. Scævolæ fuerint. Tibi tamen sum auctor, ut, quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges, id etsi difficile est, tamen mihi videtur esse prudentiæ tuæ. Vale.

Qui summa justitia Asiam rexit, ut etiā ad honorem ejus dies festi, Mucia, sint instituti.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Jocosa est epistola, & salibus referta, unum extra jocum, se egisse gratias Lentulo, Ciliciam administranti, de officiis in ipsum.

M.T. Cicero S.D. L. Valerio Iurisconsulto. 10.

†Cur enim tibi hoc non gratificer, nescio; præsertim cùm his temporibus, audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter, sed tu velim desinas jam nostris litteris uti, & nos aliquando revisas, & tibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quàm istic, ubi solus sapere videare, quanquam qui istinc nunc veniunt, partim te † superbum esse dicunt, quòd nihil respondeas; partim contumeliosum, quòd male † respondeas. Sed jam cupio tecum coram jocari, quare fac, ut quamprimum venias: neque in Apuliam tuam accedas; ut possimus, te salvum venisse, gaudere. Nam illo si veneris, tanquam Ulysses cognosces tuorum † neminem. Vale.

Jocatur, quasi juriscõsultũ eum appellaverit, non veritatis, sed gratiæ causa. Ep. 1. lib. 3. Vide scholia in extremo l. Vide ep. 11. lib. 7. Jocatur in Valerij ignobilitatẽ, quasi à propinquis & amicis esset admodum inops.

M.T. CICERONIS EPISTOLARUM AD CURIONEM, ET CETEROS.

LIBER II.

ARGUMENTUM.

Quatuor portes habet hæc epistola, primum, accusatus à Curione, quod minus sæpe scriberet, excucationem affert cum officij sui eum memoratione, deinde, dolorem suum ex illius absentia, & ex ejusdem dignitate lætitiam narrat. tertio loco, ad laudem, & virtutem hortatur. postremo, commendat illi suam senectutem. Mittit autem Cicero in Asiam has omnes epistolas ad Curionem quæstorem, præter ultimam,

quæ

quæ incipit, Sera gratulatio: quam scripsit in provincia Romam ad Curionem tribunum pl.

M.T.Cicero C.Curioni S.P.D. I

Curio, Scriboniorum cognomen.
Excusatio cũ benevolentiæ testimonio.

QVanquam me nomine negligentiæ suspectum tibi esse doleo: tamen † non tam mihi molestum fuit, accusari abs te officium meum, quàm jucundam, requiri: præsertim cum, in quo accusabar, culpa vacarem; in quo autem desiderare te significabas meas latteras, præ te ferres perspectũ mihi quidem, sed tamen dulcem, & optatum amorem tuum, equidem neminem prætermisi, quem quidem ad te perventurum putarem, cui litteras non dederim, etenim, quis est tàm in scribendo † impiger, quàm ego? A te verò bis terve ad summũ, & eas perbreves accepi. Quare si iniquus es in me judex condemnabo eodem te crimine: sin me id facere nolles, te mihi † æquum præbere debebis. Sed te litteris hactenus, non enim vereor, ne non scribendo te expleam: præsertim si in eo genere studium meum non aspernabere. Ego te abfuisse tam diu à nobis, & doleo, quòd carui fructu jucundissimæ consvetudinis tuæ: & lætor, quòd absens omnia cum maxima dignitate es consecutus, quodque in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna respondit. Breve est, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit. † Tanta est exspectatio vel † animi vel ingenii tui, ut ego te obsecrare obtestarique non dubitem, sic ad nos, confirmatus revertere, ut, quàm exspectationem tui concitasti, hanc sustinere ac tueri possis. Et quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla unquam delebit oblivio: † te rogo ut memineris quantæcunque tibi accessiones fient, & fortunæ & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis atque amantissimis consilíis par-

Non dixit diligens, sed impiger, magis, ut excuset se, quã ut laudet. Ep. 8. lib. 5.
Secunda pars epist.
Tertia pars epist.
Philipp. 2.
Laudat simul & hortatur quia cohortatio debet esse cum laude ep. 12. lib. 15.
Quarta pars epist.

liis paruisses. Quare hoc animo in nos esse debe-tis, ut ætas nostra † jam ingravescens: in amore atque in adolescentia tua conquiescat. Vale.

Fuit enim hic annis natus LIV.

ARGUMENTUM.

Consolatur Curionem in obitu patris, seq; illi parentis futurum loco pollicetur.

M. T. Cicero C. Curioni S. P. D. 2

GRAVI teste privatus sum amoris summi erga te mei patre tuo clarissimo viro: qui cùm suis laudibus, tum verò te filio superasset omnium fortunam si ei contigisset, ut te antè † videret, quam è vita decederet. Sed spero nostram amicitiam non egere testibus. Tibi patrimonium dii fortunent, me certè habebis, cui carus æquè sis, & jucundus, ac fuisti patri. Vale.

Post reditum è provincia.

ARGUMENTUM.

Dissvadet à muneribus dandis in funere patris: dari autem populo solebat gladiatorium munus.

M. T. Cicero C. Curioni. S. P. D. 3

RVPÆ † studium non defuit declarandorum munerum tuo numine: sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quicquam te absente fieri, quod tibi, cùm venisses non esset integrum. Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus: aut ne ad eam meditére imparatũ te offendam, coramq; contraq; istam rationem, meam dicam: ut aut te in meam sententiam adducam: aut certè testatum apud animum tuum relinquam quid senserim: ut si quando (quod olim) displicere tibi tuum consiliũ cœperit, possis meum recordari. † Brevi tamen sic habeto: in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut iis bonis, quæ tibi natura, studio, fortuna data sunt facilius omnia, quæ sunt amplissima in rep. consequi possis, quàm muneribus: quorum neque facultatem quisquam admiratur: (est † enim copiarum non virtutis) neq; quisquam est, quin

Libertus Curionis Rupa, & est declarare pro ostendere: quod ep. 8. lib. 9. dixit. Quæ te adducit, ut hæc munera danda populo existimes. Dissuasio à muneribus dandis

Quod est absque virtute,

admiratione dignũ non est. quin satietate jam defessus sit. Sed aliter, atq; ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandum rationem sententententiæ meæ, quare omnẽ hanc disputationem in adventum tuum differo. Summa scito in expectatione te esse eaq; à te exspectari, quæ à summa virtute summoque ingenio exspectanda sunt: ad quæ si es, ut debes, paratus (quod ita esse confido) plurimis, maximisque† muneribus & nos amicos, & civeis tuos universos, & rempub. afficies. Illud profectò cognosces, mihi te neq; cariorem, neq; jucundiorem esse quenquam. Vale.

Tacitè monet gratiora fore merita in remp. quam munera gladiatoris.

ARGUMENTUM.

Hortatur Curionem ad studium summæ laudis, quòd, exoriente jam bello civili, timet ne se ad improbos cives, deserta rep. conferat: quod evenit, grandi enim ære alieno à Cæsare liberatus, à senatu ad populum transijt.

M. T. Cicero C. Curioni S. P. D. 4

EPISTOLARUM genera multa esse non ignoras, sed unum illud certissimum, cujus causa inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset, hujus generis litteras à me profecto non exspectas: tuarum enim rerũ domesticarum habes & scriptores, & nuntios: in meis autem rebus nihil est sane novi. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant: unum familiare & jocosum; alterum severum, & grave, utro me minus deceat uti, non intelligo. Jocerné tecum per litteras? civem me hercule non puto esse, qui † temporibus his ridere possit. An gravius aliquid scribam? quid est, quod possit graviter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de rep. atq; in hoc genere hæc mea causa est, ut neque ea, quæ nunc sentio, velim † scribere. Quamobrem, quoniã mihi nullum scribendi argumentum relictũ est; uter

Epistolarum tria genera.

Temporibus ad civile bellũ spectantibus.

Odiosa enim scriberem.

utar ea † clausula, qua soleo, teque ad studium summæ laudis cohortabor est enim tibi gravis adversaria constituta, & parata, incredibilis quędam exspectatio; quã tu una re facillimè vinces, si hoc statueris, quarum laudem gloriam adamâris, quibus † artibus eæ laudes comparantur, in iis elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse confiderẽ: & hoc quicquid attigi, nõ feci in flãmandi tui causa sed testificandi amoris mei. Vale.

Epistolam concludam. qua sententia soleo.

Quæ sunt? morales virtutes, justitia, fortitudo, tẽperãtia: quibus & nobis ipsis, & patria consulimus.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Curioni, quod & Romæ non sit, ubi multa contra remp. committuntur; & ibi sit, ubi ex rectè factis magnam laudem consequatur, postremo eum ad suscipiendam remp. hortatur.

M. T. Cicero C. Curioni S. P. D. 5

HÆc negotia quo modo se habeant, ne epistola quidem narrare audeo tibi. Etsi, ubicunq; es, ut scripsi ad te antea, in eadem es † navi: tamen, quòd abes, gratulor; vel quia non vides ea, quæ nos; vel quod excelso & illustri loco sita sit laus tua, in plurimorum & sociorum, & civium conspectu: quæ ad nos nec † obscuro, nec † vario sermone, sed & clarissima, & † una omnium voce perfertur. Unum illud nescio, gratulerne tibi, an timeam quod mirabilis est exspectatio reditus tui: non quò verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat: sed mehercule, ne cùm veneris, num habeas jam, quod cures: ita sunt omnia debilitata, tam propè & extincta. Sed hæc ipsa, nescio rectène sint litteris cõmissa, quare cætera cognosces ex aliis. Tu tamen sive habes aliquam spem de rep. sive desperas; ea † para, meditare, cogita, quæ esse in eo cive ac viro debent, qui sit remp. afflictam & oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus in veterem liberalitatem, ac dignitatem vendicaturus. Vale.

Navem posuit pro periculo. μεταφορικῶς.

Liv. lib. 44. Antitheta quatuor: obscuro, clarissima, vario, una.

Usitata Ciceronis clausula ad Curionem cujus enim noverat ingenium, ab eo jure metuebat.

ARGUMENTUM.

Commendat summo studio T. Anniū Milonē ad petitionem cōsulatus: & ut impetret quod vult nihil omittit, quod in genere commendatio requiri possit.

M. T. Cicero C. Curioni S.P.D. 6

Prima verba studium petentis declarant. NONDUM * erat auditum, te ad Italiam adventare cum Sex. Villium Milonis mei familiarem cum his ad te litteris misi: sed tamen cúm appropinquare tuus adventus putaretur, & te jam ex * Asia Romam versus profectum esse constaret; magnitudo rei fecit, ut non veneremur, ne nimis citò mitteremus, cum has quam primum ad te perferri litteras magnopere vellemus. *E-go si mea in te essent officia solum, Curio tanta quanta magis à te ipso prædicari, quam à me pōderari solent, * verecundiùs à te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. GRAVE est enim homini prudenti petere aliquid magnum ab eo de quo se benè * meritum putet; ne id quod petat, exigere magis, quàm rogare, & in mercedis potiùs, quàm beneficii loco numerare videatur. Sed quia tua in me vel nota omnibus, vel ipsa novitate meorum * temporum clarissima & maxima beneficia exstiterunt; ESTQUE animi ingenui, cui multum debeas, eidem* plurimum velle debere: non dubitavi à te per litteras petere quod mihi omnium esset maximum, maximeq; necessarium. Neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me vel innumerabilia beneficia non possem, *cum prçsertim * perficerem, nullam esse gratiam tantam, quam non animus meus vel in accipiendo capere, vel in remunerando, cumulandoque illustrare posset. Ego omnia mea studia, omnem operam, curá, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi & locavi: statuique in eo non officii solùm fructum, sed etiam pietatis laudem debere quærere. Neque verò cui-

In qua Curio quæstor fuerat.

Insinuatio ad petitionem.

A modestia.

A meritis suis dissimulantes.

Tempore ex filij sui.

A consuetudine bonorum.

Ep. 2. lib. 8. ad Att. 1. & 11. l. 9. & 1. lib. 11.

A spe remunerandi.

Ab honesto.

rò cuiquam salutem ac fortunas suas tantæ † curæ fuisse unquam puto quanta mihi sit honos ejus, in quo omnia mea posita esse, decrevi. Huic te unum tanto adjumento esse, si volueris, posse intelligo, ut nihil sit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia; bonorum studium, conciliatum ex tribunatu, propter nostram (ut spero te intelligere) caussam: vulgi ac multitudinis propter magnificentiam † munerum liberalitatemq; nature juventutis & gratiosorum in suffragiis propter ipsius excellentem in eo genere vel gratiam vel diligentiam: nostram suffragationem si minus potentem, ac probatã tamen, & justam, & † debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. Dux nobis & auctor opus est, & eorum ventorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator. Qui si ex omnibus unus optandus esset, quem tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrem si † me memorem, si gratum, si bonũ virum vel ex hoc ipso, quod tam vehementer de Milone laborem, existimare potes: si dignum deniq; tuis beneficiis judicas: hoc à te peto, ut subvenias huic meę solicitudini, huic meæ laudi, vel (ut verius dicam) propè saluti tuum studium dices. De ipso † T. Annio tantum tibi polliceor te majoris animi gravitatis, cõstantiæ, benevolentiæ erga te, si complecti hominẽ volueris, habiturũ esse neminem. Mihi † verò tantum decoris, tantum dignitatis adjuveris, ut eundem te facilè agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in † salute. Ego, ni te videre scirem, cùm hæc ad te scriberem, quantum officii sustinerem, quantopere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandum, plura scriberem, nunc tibi omnẽ rem, atq; † causam, meq; totum commendo atque trado, unũ hoc sic habeto, si à te hanc rem impe-

A studio tuo.

In qua Milo tria patrimonia effũderat. orat. pro Milone & Asc.

Ipsius in me meritis.

A laude Curionis.

A persona sua.

A persona Milonis.

A re sua.

Cum in me patriæ restituendo vehementer contendisti.

Causam, & rem conjun-

git etiam ep. 7. lib. 1.

impetraro, me pæne plus tibi, quàm ipsi Miloni debiturũ, non enim mihi tã mea salus curæ fuit, in qua præcipuè sum ab illo adjutus; quã pietas erit in ferenda gratia jucunda, eam autem unius tui studio me assequi posse confido. Vale.

ARGUMENTUM.

Hanc scripsit in Cilicia, cum esset proconsul, gratulatur Curioni de tribunatu pl. hortatur ad boni civis officium, de sacerdotio Curionis quiddam interserit, postremo rogat, ne quod sibi temporis prorogari ad provinciæ administrationem patiatur.

M.T.C. Procos C. Curioni Tribuno Pleb. S.D. 7

Tria servat in officio gratulationis, primũ gratulatur patrã dignitatem: deinde bene precatur: tum hortatur ad magistratum cum laude gerendum.

Ep. 13. lib. 4.

Fortitudo & prudentia in administrantibus remp. requiruntur.

Timebat, quod evenit, ne desciseeret à reip. causa.

Si affuisset forte Curio nõ stetisset ad Cæsaris

SERA gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentiæ prætermissa est, longè enim absum, audio, serò. Sed & tibi gratulor: & , ut sempiternæ laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: teq; hortor, ut omnia gubernes, & moderare prudentia tua; ne te auferant aliorũ consilia, nemo est, qui sapientius tibi svadere possit te ipso, nunquam labere, si te audies, † non scribo hoc temerè, cui scribam, video novi animum novi consilium tuum, non vereor, ne quid * timidè, ne quid* stultè facias: si ea defendes, quæ ipse recta esse senties. Quod in id reip. tempus non incideris, sed veneris (judicio enim tuo, non casu in ipsum discrimen rerum contulisti, tribunatum tuum) profectò vides, quanta vis in rep. temporum sit, quanta varietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita non dubito, quin cogites sed amabo te, cura, & cogita, nihil novi, sed illud idem, quod initio scripsi: tecum loquere, † te adhibe in consilium, te audi, tibi obtempera, alteri qui melius dare consilium possit, quàm tu, non facile inveniri potest: tibi verò ipsi certè nemo melius dabit. Dii immortales, cur ego non † adsum vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel so-

cius, vel minister consiliorum? tametsi hoc minimè tibi deest: sed tamen efficeret magnitudo, & vis amoris mei, consilio te ut possem juvare. Scribam ad te plura alias, paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios: ut, quoniam sanè † feliciter, & ex mea sententia remp. gessimus, unis litteris totius æstatis res gestas ad senatum perscriberem. De † sacerdotio tuo quãtam curam adhibuerim, quamque difficili in re atque causa, cognosces ex iis litteris, quas Thrasoni, liberto tuo, dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaq; item in te singulari, rogo, atq; oro, ne † patiare mihi quidquam ad hanc provincialem molestiam temporis prorogari, præsens tecum egi cùm te tribunum pl. isto animo fore non putarem: itemque petivi sæpius per litteras; sed tum quasi à senatore nobilissimo, & adolescente gratiosissimo, nunc à tribuno pl. & à Curione tribus non ut decernatur aliquid novi, quod solet esse difficilius, sed ut ne quid novi decernatur; & ut S. C. & † leges defendas, eaque mihi conditio maneat, qua † profectus sum. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

partes transtulisset.

De quo vide ep. 4. lib. 15.

Pontificatum opinor, intelligi.

Dio. lib. 40. suffectus autem est in patris locum, de harusp. responsis.

Poterat enim ut tribun. pl. intercedere.

Legibus annuerat.

Provinciarum administratio.

Profectus erat cum annuo imperio.

ARGUMENTUM.

Leviter Cœlium objurgat, qui commentarium misisset refertum levissimis rebus: tum hortatur ad amicitiam Pompeji, emergente jam belli civilis initio. Addit de suo in provinciam itinere: in extremo, ne sibi provinciæ tempus prorogetur.

M. T. Cicero Procos. M. Cœlio S. P. D. 8

QUID? tu † me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorũ compositiones, ut vadimonia delata, & Christi compilationem mitteres, & ea quæ nobis cùm Romæ sumus, narrare nemo audeat. Vide quantum tibi meo judicio † tribuam: (nec me hercule injuria; πολιτικώτερον

Vide ep. 1. li 8. cui Cicero respondet.

Qui putem te futura prospicere.

Quod non nisi diuturno rerũ usu, ingeniiq; præstãtia consequimur.

Tarenti locutus erat cum Pomp. ut est ep. 6. & 7. lib. 5. ad Attic.

Quia nõ idem antea senserat. id est, decem integros dies: sic locutus 21. lib. 2. ad Attic. & in Bruto

Quod metuebat, emergente jam inter Cæsarem & Pop. discordia, vide ep. 5. lib. 8.

enim te adhuc neminem cognovi) ne illa quidẽ curo mihi scribas, quę maximis in rebus reipub. geruntur quotidiè, nisi quid ad meipsum pertinebit: scribent alii multi nuntiabunt, perferet multa etiam ipsi rumor. Quare ego nec præterita, nec præsentia abs te, sed ut ab homine longè in posterum † prospiciente, futura exspecto: ut ex tuis litteris cùm formam reip. viderim, quale ædificium futurum sit, scire possim. Neq; tamen adhuc habeo, quòd te accusem: neq; enim fuit, quod tu plus providere posses, quam quivis nostrum, inprimisq; ego, qui cũ Pomp. cõplureis dies nullis in aliis, nisi de repub. sermonibus versatus sum: quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt. Tantùm habeto, civem egregiũ esse Pomp. & ad omnia, quę providenda sunt in rep. & animo & consilio paratum. Quare ad te homini: complectetur, mihi crede. Jam iidem illi & boni, & mali cives videntur, qui nobis videri solent. Ego, cũ Athenis decem † ipsos dies fuissem, multumq; meum Gallus noster Caninius, proficiscebar inde prid. Nonas Quinct. cùm hoc ad te litterarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quàm ne tempus nobis provinciæ † prorogetur: in eo mihi sunt omnia. Quid quando, & quomodo, & per quos agendum sit, tu optime constitues. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Cœlio, quod superatis competitoribus ædilis curulis designatus sit.

M. T. C. Procos. M. Cœl. Rufo. Ædili Cur. Des. S. D. 9

Vide ep. 23. lib. 7. Ædilitatem enim prætura, prætu-

PLURIMUM † tibi, ut debeo, gratulor, lætorq; tum præsenti, tum etiam † sperata tua dignitate; serius, non negligentia mea, sed ignoratione rerum omniũ. In his enim sum locis, quo & propter longinquitatem, & propter latrocinia tardissimè

dissimè omnia perferuntur: & cũ gratulor, cum verò quibus verbis tibi gratias agam, non reperio † quod ita factum sit, ut dederis nobis, quẽadmodum scripseras ad me quem semper ridere possemus. Itaq; cùm primum audivi, ego † ille ipse factus sum (scis quem dicam) † egiq; omneis illos adolescenteis, quos ille jactitat, difficile est loqui. Te autem contemplans absentem, & quasi tecum coram loquerer, non ædipol. quantam egeris rem, neq; tanquàm facinus feceris, quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud: † Incredibile hoc factu objicitur. Repentè verò incessi omnibus lætitiis, in quo cùm objurgarer quòd nimio gaudio pænè desiperem, ita me defendebam: Ego † voluptatem animi nimiam, quid quæris? dum illum rideo, pænè sum fact⁹ ille. Sed hæc plurib⁹, multaque alia & de te & ad te, cùm primùm ero aliquid nactus otij. Te verò, mi Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorẽ dignitatis meæ, ultorem non modo inimicorũ, sed etiam invidorum meorũ: ut eos partim scelerum suorum, partim etiam † ineptiarũ pœniteret. Vale.

Vide ep. 5. lib. 8.

Hirtus.

Ipse mihi in præsentem.

Verba Cæcilij Poëtæ, vide li. 2. de Subaudi errorem esse puto, sumptũ à Trabæa comico Poëta, ut est lib. 2. de fin. & Tusc. IV. adimit enim voluptas mentem non minus, quam molestia. itidem Plato. l. 3. de repub. locutus est.

ARGUMENTUM.

Quæri videtur de tabellarijs epistolas non reddentibus, revera Cœlium negligentiæ accusat, tum sua gesta magnifice narrat.

M. T. C. *Imp. M. Cœl. Rufo Aedili, Cur. Des. S. D.* 10

Tu vide, † quàm ad me litteræ non perferantur, non enim adduci possum, ut abs te, postea quàm ædilis factus es, nullas putem datas; præsertim cùm esset tanta res, tantæ gratulationis: † de te, quia, quod sperabam: de Hillo, (balb⁹ enim sum) quod non putaram, atqui sic habeto, nullam me epistolam accepisse tuam post comitia ista præclara, quę me lætitia † extulerunt. Ex quo

Fortasse ob Hirtũ in auguratu competitorem ep. 3. lib. 8.

Antiquus liber, quamobrem mallem, quare respondet ad locum epistolæ Cœlij, quæ est, ep. 4. lib. 8.

quo vereor, ne idem eveniat in meas litteras, equidem nunquam domum misi unam epistolā, quin esset ad te altera: nec mihi est te jucundius quidquam, nec carius. Sed balbi non sumus, ad rem redeamus. Ut † optasti, ita est, velles enim, ais, tantummodò ut haberem negotii, quod esset ad † laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copiis nostris, ergo ita accidit, nam, Parthico bello nuntiato, locorum quibusdā angustiis, & natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, satis probè ornatum auxiliis, & quandam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri. Multum est n. in his locis: Hiccine est ille, qui urbem? quem senatus? nosti cętera. Cùm venissem ad Amanum, qui mōs mihi cum Bibulo communis est, divisus aquarū divortiis; † Cassiꝰ noster quod mihi magnę voluptati fuit foeliciter ab Antiochia hostem rejecerat. Bibulus † provinciam acceperat. interea cùm meis copiis omnibus vexavi Amanienses, hostes sempiternos, multi occisi, capti: reliqui dissipati, castella munita, improviso adventu capta, & incensa, ita victoria justa † imperator appellatus apud Issum; quo in loco sæpe, ut ex te audivi, † Clitarchus tibi narravit, Darium ab Alexandro esse superatum; abduxi exercitum ad infestissimam Cilicię partem, ibi quintum & vigesimū jam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimū Pindenissum, tantis operibꝰ, tantoq; negotio, ut mihi ad summā gloriam nihil desit, nisi † nomē oppidi, quod si, ut spero, cepero, tum verò litteras publicè mittam. Hæc ad te in præsenti scripsi, ut speres, te assequi id, quod optasti. Sed, ut redeā ad Parthos; hæc æstas habuit hunc exitum satis felicē; ea, quę sequitur, magno est in timore, quare, mi Rufe, vigilia, primùm ut mihi succedatur: sin id erit, ut scribis, & ut ego arbitror, † spissius, illud, quòd

Cùm ea mihi aliorum litteris cognita essent.

De exitu belli Parthici. c. 5. l. 8.

Respondet ad locum epistolæ Cœlij, vide ep. 5. lib. 8.

Hic est C. Cassius, qui mox Cæsarem occidit.

Syriam provinciam suā.

Epist. 2. lib. 9.

Historicus, Alexandri comes, in expeditionibus. Plin. lib. 6. c. 31. Cic. l. 1. de leg. Quinct. lib. 10. cap. 1.

Ad Att. ep. 20. lib. 5.

quòd facile est, ne quid mihi temporis prorogetur. De rep. ex tuis litteris, ut antea tibi scripsi, cum præsentia, tum etiam futura magis exspecto, quare, ut ad me omnia quàm diligentissimè perscribas, te vehementer rogo. Vale.

i. difficilius, ut in ep. ad fratrem spissum opes.

ARGUMENTUM.

Suum declarat urbis desiderium: & Pantheras ait non posse capi, quas Cœlius ædilis petierat, ut suis in ludis populo ostenderet.

M. T. C. Imp. M. Cœlio Aedili Cur. S. D. II

PVTARESNE unquam accidere posse, ut mihi † verba deessent, neq; solũ ista vestra oratoria, sed hæc etiam levia nostratia? Desunt autẽ propter hanc causam, quòd mirificè sum sollicitus quidnam de provinciis decernatur. Mirum me desiderium tenet † urbis, incredibile meorum atq; inprimis tui, satietas autem provinciæ; vel quia videmur eam famam consecuti, ut non tam accessio quærenda quàm fortuna †metuenda sit, vel quia totum negotium non est dignum virib⁹ nostris, qui majora in rep. onera sustinere & possimus, & soleamus: vel quia belli magni † timor impendet? quod videmus effugere, si ad constitutam diem decedemus. De Pantheris per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter: sed mira paucitas est: & eas, quæ sunt, valde ajunt queri, quod nihil cuiquam † insidiarum in mea provincia, nisi sibi fiat. Itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra provincia decedere: sed tamen sedulo fit, in primis à † Patisco: quicquid erit, tibi erit, sed quid esset planè nesciebamus. Mihi me hercule magnæ curæ est ædilitas tua. Ipsa dies me admonebat. Scripsi enim hæc ipsis † Megalesiis. Tu velim ad me de omni rep. statu, quam diligentissimè perscribas. Ea enim certissima putabo, quæ ex te cognovero. Vale.

Nimia solicitudine, nimio etiam gaudio ita perturbatur animus, ut verba non superant.

Cupiebat sibi successorem mitti.

Ob exspectationem belli Parthici.

Timor à Parthis æstate proxima, ut est in epistola præcedenti.

Sublata à se latrocinia festivè significat Ep. 6. lib. 8. & ep. 13 & 15. li. 12. & Hirti⁹ de bel. Alex.

Quo die ludos Megalenses, et Romanos dabãt ædiles ante templũ magnæ matris Deũ, eo igitur die Cicero admonebatur ludorũ Romanorum, quibus Pantheras Græcas Cælius cupiebat, ep. 9. lib. 8.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Litteras à Cœlio requirit de rebus urbanis, & hortatur eum, ut urbanos potius magistratus sequatur, quam provinciales.

M. S. C. Imp. M. Cœlio Aedili Cur. S. D. 12

Quinque dies festi, Minervæ dicati. Varro.

SOLICITVS equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuosæ conciones, ita molestæ † quinquatrus afferebantur: nam citeriora nondum audiebamus: sed tamen nihil me magis sollicitabat, quàm in his molestiis non me, si qua ridenda essent, † ridere tecum, sunt enim multa: sed ea non audeo scribere, illud molestè fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum, quare, etsi cùm tu hæc leges, ego jam annuum munus confecero: tamen mihi obviæ velim sint litteræ tuæ, quæ me erudiant de omni rep. ne hospes planè veniam, hoc melius † quã tu facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, à me cum Philone Pessinunte discessit, iter habebant ad Deiotarum regem: quanquam omnia nec † benigna, nec copiosa cognorant. Urbem, mi Rufe, cole, & in ista luce vive, omnis enim peregrinatio, quod ego ab adolescentia judicavi, obscura, & sordida est iis, quorum industria Romæ potest illustris esse, quod cùm probè scirem, utinam in sententia permansissem, † cum una mehercule ambulatiuncula, atque uno sermone nostro omnes fructus provinciæ non confero, spero me † integritatis laudem consecutum, non erat minor ex contemnenda, quàm ex conservata provincia, spes † triumphi, inquis? satis gloriosè triumpharem, si non essem tamdiu quidem in desiderio rerum mihi charissimarum. Sed (ut spero) propediem te videbo. Tu mihi obviam mitte epistolas te dignas. Vale.

Ob dementias nonnullorum.

Quo neminẽ πολιτικώτερον cognovi ep. 8. Male audiebat Deiotarus avaritiæ nomine. Sid. c. 12. l. 9.

Laudat mansionem urbanam ab utili & suavitate. Pro abstinentia posuit.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Respondet epistolæ Cœlij, quæ nona est lib. VIII. eam lege, si hujus argumentum, atque etiam interpretationem quæris.

M. T. C. Imp. M. Cœlio Aedili C. S. D. 13

RARAS † tuas quidem, (fortasse enim nō perferuntur) sed svaves accipio litteris, † vel quas proximè acceperā, quàm prudētes, quàm multi & officii, & consilij. Etsi omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu admonebas: tamen confirmantur nostra consilia, cùm sentimus, prudētibus † fideliterq; svadentibus idem videri. Ego † Appium (ut sæpè tecum locutus sum) valde diligo: meq; ab eo diligi statim cœptum esse, ut simultatem deposuimus, sensi. Nam & honorificus in me Consul fuit, & svavis amicus, & studiosus studiorum etiam meorum. Mea verò officia ei non defuisse, tute es testis: quoniam κωμικὸς μάρτυς (ut opinor) accidit † Phania, & me hercule etiam pluris eum feci, quòd te amari ab eo sensi. Jam, me † Pompeij totum esse scis Brutū à me amari intelligis. Quid est causæ, cur mihi non sit in optatis, complecti hominē florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis? † collegam meum præsertim, & in ipsa collegii laude, & † scientia studiosum mei? Hæc eò pluribus scripsi, quòd mihi significabant tuæ litteræ, subdubitare, qua essem erga illum voluntate. Credo te audisse aliquid, falsum est, mihi crede, si quid audisti, genus institutorum, & rationum mearū † dissimilitudinem nonnullam habet cum illius administratione provinciæ. Ex eo quidā suspicati fortasse sunt animorum contentione, non opinionū dissensione, me ab eo discrepare. Nihil autem feci unquam, neq; dixi, quod contra illius existimationem esse vellem. Post hoc ne-

Vide artificiū: cum paucis verbis accuset, excuset, laudet.

Ep. 11. lib. 6. Fratrem P. Clodij à Milone occisi.

Appij libertus ep. 1. lib. 3.

Ex duabus Appij filiis, altera Pomp. filio nupserat, altera Bruto, ep. 4. lib. 3.

In Auguratu.

Ep. 4. lib. 3.

Vide ep. 8. l. 3.

Dolabella Appium accusaverat.

Curionem significat, vide ep. 9. lib. 8.

gotium

gotium autem & temeritatem nostri † Dolabellæ deprecatorē me pro illius periculo præbeo. Erat in eadem epistola † veternus civitatis, gaudebam sanè, & congelasse † nostrum amicū lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. Quid ais? Cæsarē nunc defendis Curio? quis hoc putaret præter me? nam, ita vivam, † putavi. Dii immortales, quàm ego risum nostrum desidero. Mihi erat in animo, quoniam jurisdictionem confeceram, civitates locupletaram, publicanis etiam superioris lustri reliqua sine sociorum † ulla querela conservaram; privatis, summis, infimis fueram jucund⁹; proviciści in † Ciliciam Nonis Maji, & cùm primùm æstiva attigissem, militaremque rem collocassem, † decedere ex S. C. Cupio te ædilem videre miroque desiderio, me urbs afficit, & omnes mei, tuque inprimis. Vale.

Cum de Curione & ob levitatem, & ob æs alienū hoc suspicaret. Ad Att. ep. 2. lib. 6.

Erat igitur in Asia.

Senatus enim decreverat, ut anno cōfecto, decederet.

ARGUMENTUM.

Commendat Fabium à quinque rebus, bonitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua.

M. T. C. Imp. M. Cœli Aedili Cur. S. D. 14

MARCO Fabio, viro † optimo, & homine doctissimo, familiarissimè utor: mirificeque eum diligo, cùm propter summum ejus ingenium, summamq; doctrinam, tùm propter singularem modestiam. Ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea, novi ego vos magnos patronos, hominem † occidat, oportet, qui vestra opera uti velit, sed in hoc homine nullam accipio excusationem, omnia relinques, si me amabis, cùm tua opera Fabius uti volet. Ego res † Romanas vehementer exspecto, & desidero: inprimisque quid agas, scire cupio: nam tam diu propter hyemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur. Vale.

Conjungit bonitatem, & doctrinam. Nam nec imperita bonitas, nec improba doctrina laudatur.

Jocus cum laude Cœlij.

In hoc nomine videtur esse ἔμφασις.

ARGUMENTUM.

Scribit de supplicationibus suis, de nuptiis filiæ, & P. Cornelij Dolabellæ, de civilibus discordiis, de rationibus, quibus adductus C. Cœlium, quæstorem suum, provinciæ præposuerit, respondet Cœlli tribus epistolis, primum quæ est XI. deinde 12. postremo 7. lib. 8

M. T. C. Imp. M. Cœlio Aedili Cur. S. D. 15

NON potuit accuratiùs agi, neque prudentiùs, quàm actum est à te cum Curione de † supplicatione, & me hercule confecta res est ex mea sententia, cum celeritate, tum quod † is qui erat iratus, competitor tuus, & idem meus, assensus est ei, qui ornavit res nostras divinis laudibus, quare scito me sperare ea, † quæ sequuntur: ad quæ tu te para. Dolabellam à te gaudeo primùm laudari, deinde etiam amari, nam ea, quæ speras Tulliæ meæ prudentia † temperari posse, scio cui epistolæ tuæ respondeant, quid, si meam legas, quam ego tum ex tuis litteris misi ad Appium? sed quid agas? sic vivitur, quod actū est, dii approbent, spero fore jucundum generum nobis, multū in eo tua nos † humanitas adjuvabit. Resp. me valde solicitat, faveo Curioni: Cæsarem honestū esse cupio: pro Pomp. emori possum, sed tamen ipsa rep. nihil mihi est carius, in qua tu non valde te jactus: districtus enim mihi videris esse, quòd & bonus civis, & bonus amicus es. Ego, de provincia decedens, quæstorem Cœlium præposui provinciæ puerum, inquis: at quæstorem, at nobilem adolescentē, omnium ferè exemplo, neq; † erat superiore honore usus, quem præficerem † Pontinius multò antè discesserat, à Q. fratre impetrari non poterat: quem tamen si reliquissem, dicerent iniqui, non me planè post annum, ut senatus voluisset, ex provincia decessisse, quoniā alterum me reliquissem: for-

Vide ep. 11. l. 8.
Hortū intelligit, suum conperitorem in auguratu.
i. triumphum qui fere post supplicationes dabatur.
Vide ep. 9. & 12. lib. 8.
Tu enim bonum mihi generum, pro mutuo inter nos amore præstabis.
Ad extremum tamē Cæsarem secutus est à quo etiam denique defecit Cæs. lib. 2. de bell. civ.
Epist. 18.
Pontinium & fratrem nominat, quia prætorius uterque.

tasse

tasse & illud adderent, senatum eos voluisse provinciis præesse, qui antea † nō præfuissent: fratrem meum triennium Asiæ præfuisse, denique nunc sollicitus non sum: si fratrem reliquissem, omnia † timerem postremò, non tàm mea sponte, quam potentissimorum † duorum exemplo; qui omnes Cassios, Antoniosq; complexi sunt, hominem adolescentem nō tàm allicere volui, quàm lienare nolui, hoc tu meum consilium laudes necesse est, mutari enim non potest. De † Ocella parum ad me planè scripseras, & in actis nō erat. Tuæ res gestæ ita notæ sunt, ut trans montem Taurum etiam de Matrinio sit auditum. Ego, nisi quid me Etesiæ morabuntur, † celeriter, ut spero vos videbo. Vale.

Epist. 7. lib. 8. & ad At. ep. 6. lib. 6. Ad Att. ep. 6. lib. 6. Pompeij & Cæsaris ad At. ep. 6. li. 6. Vide ep. 7. l. 8. Ocellas autem vocatos ab oculorum parvitate. Pli. ait lib. 11. cap. 37. Jam enim de provincia decesserat.

ARGUMENTUM.

Hujus epistolæ apertum erit argumentum, si legas epistolam Cælij, quæ ante ultimum est lib. VIII. cui hæc respondet.

M. T. C. Imp. M. Cælio Aedili Cur. S. D. 16

MAGNO dolore me affecissent tuæ litteræ, nisi tam & † ratio ipsa depulisset omnes molestias, & diuturna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem novum. Sed tamen quare acciderit, ut ex meis † superioribus litteris id suspicarere, quod scribis, nescio. Quid enim fuit in illis, præter querelam temporum, quæ non meum animum magis † solicitum haberent, quàm tuum? nam non eam cognovi aciem ingenii tui: quod ipse videam, te id ut putem videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, ut me existimares aut tam improvidū, qui ab excitata fortuna ad inclinatam, & propè jacentem † descisce rem; aut tam inconstantem, ut collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, à meq; ipse deficerem; &, quod initio semperq; fugi, civili bello interessem. Quod est igi-

Ratio multum potest ipsa per se, plus etiam cum consuetudine. Quæ nō extāt. Metu belli civilis. Dictū est autem solicitū haberent, pro solicitarent: ut ep. 1. l. 16. ad Att. et Cic. lib. 3. de rep. i. à Cæsare ad Pompeium. Epist. 16. l. 8. Epist. 16. l. 8.

est igitur meum † triste consilium? ut discederẽ fortasse in aliquas * solitudines. Nosti enim non modo stomachi mei, cujus tu similem quondam habebas, sed etiam * oculorum in hominum insolentium in dignitate fastidium. Accedit etiam molestia hæc Pompa lictorum meorum, nomẽque † imperii, quo appellor eo sit onere carerẽ, quamvis parvis Italiæ latebris contentus essem. Sed incurrit hæc nostra † laurus non solùm in oculos, sed jam etiam in voculas malevolorum. Quòd cùm ita esset, nihil tamen unquam de profectione, nisi vobis approbantibus, cogitavi. Sed mea prædiola tibi nota sunt: in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis sum, facillimè moveo nonnullis suspicionem, velle me † navigare, quòd tamen fortasse non nollem, si possem ad otium. Nam ad bellum quidem, † qui convenit? præsertim cõtra eum, cui spero me satisfecisse; ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest? Deinde sententiam meam tu facillime perspicere potuisti jam ab illo tempore, cùm in Cumanum mihi † obviam venisti: non enim te celavi sed non te rum providisti, quam abhorrerem ab urbe relinquenda, quod cùm audissem, nonne tibi affirmavi, quidvis me potiùs perpessurum, quàm ex Italia ad bellum civile exiturum? quid † ergo accidit, cur consiliũ mutarem? nonne omnia potiùs, ut in sententia permanerẽ? credas hoc mihi velim; quod puto te existimare, ex his miseriis nihil aliud me quærere, nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quam pacem: ea desperata nihil, tam fugisse, quam arma civilia. Hujus me constantiæ puto fore ut nunquam pœniteat. Etenim nemini in hoc genere † gloriari solitum esse familiarẽ nostrum Q. Hortensium: quòd nunquam bello civili interfuisset. Hoc nostra laus erit illustrior, quòd illi tribueba-

Ep. 16. lib. 8. & 2. lib. 9.

Erat enim proconsul.

Honore, duo veteres libri.

Quã lictores post victoriam præferebant, fascibus insertam.

In Græciam ad Pomp.

Navigavit tamen paulò post.

Cum ex provincia redirem.

A constantia et studio pacis. Re à Pomp. & Pompeianis in Italia male gesta.

Syllanis temporibus ideo felicem appellat in Bruto.

buebatur ignaviæ : de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me † ista terrent, quæ mihi à te ad timorem fidissimè atq; amantissimè proponuntur. Nulla est n. acerbitas, quæ non omnib*, hoc orbis terrarum perturbatione, impendere videatur : quã quidem ego à rep. meis privatis, & domesticis incommodis libentissimè, vel istis ipsis, quę tu me mones ut caveam, redemissem. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit ulla resp. satis amplum patrimonium relinquam memoriam nominis mei : sin autem nulla erit, nihil accidet ei separatim à reliquis civibus. Nã quòd rogas, ut respiciam † generum meum, adolescentem optimum mihiq; carissimum : an dubitas, cum scias quanti cum illũ, tum verò Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissimè sollicitet? & eo magis, quòd in communibus miseriis hac tantũ oblectabar specula, Dolabellam meum, vel potius nostrum fore ab iis † molestiis, quas liberalitate sua contraxerat, liberum, velim quæras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fuit, quam acerbos sibi, quam mihi ipsi socero nõ honestos. Itaq; neq; ego hũc Hispaniensem casum exspecto; de quo mihi exploratum est, ita esse, ut tu scribis : neque quidquam astutè cogito, si quando erit civitas; erit profectò nobis locus : sin autem non erit, in easdem solitudines tu ipse, ut arbitror, venies, quibus nos concedisse audies. Sed ego fortasse † vaticinor; & hæc omnia meliores habebunt exitus, recordor enim desperationes eorũ, qui senes erant adolescente me, eos ego fortasse nunc imitor, & utor ætatis vitio, velim, ita sit : sed tamen, togam † prætextam texi Oppio, puto te audisse, nam Curtius noster dibaphũ cogitat : sed eum insector moratur. Hęc aspersi, ut scires, me tamen in stomacho solere ridere. De Dolabella, quod scripsi svadeo videas, tamquã si res tua aga-

Scripserat Cœli⁹ de Cæsare. Nihil, nisi atrox & sævum cogitat.

P. Cornelium olabellam.

i. Ab ære alieno.

Nuntius expectabatur de bello Hispaniensi, quod à Cæsare contra Pompei legatos gerebatur.

Allucinor insanio, ut in orat. pro Sextio.

Magistatum parari.

Ridere cum iracundia.

agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temerè faciemus; te tamen oramᵘˢ, quibuscunq; erimus in † terris, ut nos, liberosque nostros ita tueare, ut amicitia nostra, & tua fides postulabit. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet ad omnes partes epistolæ Caninij: deinde altera epistola roganti ut se Bibulo commendet, caussas affert, quare facere non debeat, si tamen illi morem gessisse confirmat.

M. T. C. Imp. Caninio* Sallus. Procos. S. P. D. 17

LITTERAS à te mihi stator tuus reddidit Tarsi ad XVI. Kalend. Sextileis, his ego ordine, ut videris velle, respondebo. De successore meo nihil audivi: nec quenquam fore † arbitror, quin ad diem decedã, nulla caussa est, præsertim sublato metu Parthico, cõmoraturum me nusquã sane arbitror, † Rhodum, Ciceronum caussa puerorum accessurum puto: neq; id tamen certum est, ad urbem velim quam primum venire: sed tamen iter meum † reip. & rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor tuus nõ potest ita maturare ullo modo, ut tu me in Asia possis continere. De rationibᵘˢ referendis, non erat incommodum, te nullam referre: quam tibi scribis à Bibulo fieri potestatem: sed id vix mihi videris per legem Juliam facere posse: quam Bibulus † certa quadam ratione non servat: tibi magnopere servandam censeo. Quod scribis, Apamea præsidium deduci non oportuisse: videbam idẽ cæteros existimare: molesteq; † ferebam de ea re minus commodos sermones malevolorum fuisse. Parthi † transierint, nec ne, præter te, video dubitare neminem: itaque omnia præsidia, quæ magna, & firma paraveram, commotus hominum non dubio sermone, dimisi. Rationes mei quæstoris nec verum fuit me tibi mittere; nec

Discessum ex Italia significat.

Mendosum nam, Caninius & Sallustius, duæ familiæ, simul esse non possunt forte, C. Salust. vel Caninio Salustiano quomodo locutus etiã est in inscriptione ep. 39. lib. 13.

Rectè arbitratur, nemo n. successit. Ep. 7. l. 6. ad Att.

Fortasse enim si turbulenta audiero, subsistã in itinere.

Propter inimicitias cum Cæsare.

Euphratem imperij Romani terminũ, sed loquitur de trãsitu discedentium.

nec tum erant confectæ, eas nos * Apameæ deponere cogitabamus. De præda * mea, præter quæstores urbanos, id est, populum Rom. teruncium nec attigit, nec tacturus est quisquam. Laodiceæ me prædas accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ; ut & mihi, & populo cautum sit sine vecturæ periculo. Quod scribis ad me de drachmis CCCIↃↃↃ: nihil est, quod in isto genere cuiquam possim commodare: omnis enim pecunia ita tractatur, ut præda à præfectis, quæ autem mihi attributa est, à quæstore curetur. Quod quæris, quid existimem de legionibus, quæ decretæ sunt in Syriam, antea dubitabam, venturęne essent; nunc mihi non est dubium, quin si antea auditum erit, otium esse in Syria, venturæ non sint Marium quidem * successorem tarde video esse venturum; propterea quod senatus ita decrevit, ut cum † legionibus iret. Uni epistolæ respondi: venio ad alteram. Petis à me, ut Bibulo te quam diligentissime cōmendem, in quo mihi voluntas non deest: sed locus videtur esse tecum † expostulandi, solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certiorem nunquam me fecisti, quam valde Bibuli voluntas à me sine caussa abhorreret, permulti enim ad me detulerunt, cum magnus Antiochæ † metus esset, & magna spes in me, atque in exercitu meo, solitum dicere quidvis se perpeti malle, quam videri eguisse auxilio meo. Quòd ego officio quæstorio * te adductum reticere de † prætore tuo non molestè ferebam: quanquā, quemadmodum tractavere, audiebam. Ille autem, cum ad Thermum de Parthico bello scriberet, ad me † litteram nunquam misit, ad quem intelligebat ejus belli periculum pertinere. Tantum de * auguratu filii sui scripsit ad me, in quo ego misericordia commotus, & quòd semper amicissimus Bibulo fuit, dedi operam, ut ei quam

Vide epist. 20. lib. 5.

Universa, ab ipso in bello facta, nō quæ ad ipsum propriè pertineret.

i. centum millib. Drachma vero respondet fere denario Romano: denarius autē quatuor continet sestertia.

Sallustij.

Bibulo enim civili bello exorto, successit nemo.

Liv. lib. 9. & Fest.

Quo plus humanitatis ostendat, primū expostulat, deinde morem illi à se gestum subjungit.

Parthorū adventu ep. 10.
Vide ep. 9. l. 13.

quam humanissimè scriberem. Ille, si omnibus est malevolus, quod nunquam existimavi: minus offendor in me, sin à me est alienior: nihil tibi litteræ meæ proderunt. Nam ad senatũ quas Bibulus litteras misit, in iis, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit. Se ait curasse, ut cum quæstu populi pecunia permutaretur: quod autem meũ erat proprium, ut alariis Trãspadanis uti negarem; id etiam populo se remisisse scribit: quòd verò illius erat solius, id mecum communicat. Equitibus auxiliariis, inquit, cum amplius frumenti postularemus. Illud verò pusilli animi, & ipsa malevolentia jejuni, atq; inanis, quòd †Ariobarzanem, quem senatus per me regem appellavit, mihiq; commendavit, iste in litteris non regem sed regis Ariobarzanis filium appellat: hoc animo qui sunt, deteriores fiunt rogati: sed tibi morem gessi: litteras ad eum scripsi: quas cùm acceperis, facies quod voles. Vale.

Quia provinciæ præsit, nõ quia præturã gerat sic Asc. de Scævola. *Ne dum litteras.* *Ut eum adjuvaret: augur enim erat Cicero.* *Duos Bibuli filios occiderant equites Alexandrini, ideo dicit, Misericordia cõmotus. Val. Max. l. 4. c. 4.*

ARGUMENTUM.

Svadet ut decedens præponat provinciæ, quæstorem potius, quam legatos. Quod ipse quoque postea fecit. vide ep. 15.

M. T. C. Imp. Q. Ther. Propræt. S. P. D. 18

OFFICIVM † meum erga Rhodonem, cęteraque mea studia, quæ tibi ac tuis prçstiti, tibi, homini gratissimo, grata esse vehementer gaudeo: mihiq; scito in dies majori curæ esse dignitatem tuam: quæ quidem à te ipso integritate & clementia tua sic † amplificata est, ut nihil addi posse videatur. Sed mihi magis magisq; quotidiè de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum cõsilium: quod initio Aristoni nostro, ut ad me venit, ostendi; graves te suscepturum † inimicitias si adolescens potens, & nobilis à te ignominia affectus esset: & hercle sine dubio erit ignomi-

Cæs. l. 3. de belli civi. *Equitibus qui tanquam alæ, utrinq; apud legiones in acie collocãtur.* *Regem Cappadociæ.* *Joniam regebat. ep. 13. l. 5. ad Att.* *Captat benevolentiam à laude.*

gnominia. Habes enim neminem honoris gradu superiorem. Ille autem, ut omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominesque innocentissimos legatos tuos, quod & * quæstor est, & quæstor tuus. Nocere tibi iratum neminem posse perspicio: sed tamen tres fratres, summo loco natos, promptos non indisertos, te nolo habere iratos, præsertim jure: quos video deinceps * tribunos pleb. per triennium fore, tempora autem reip. qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulenta videntur fore cur ego te velim incidere in terrores tribunitios? præsertim cum sine cujusquam reprehensione legatis quæstorem possis anteferre: qui si dignum se majoribus suis præbuerit, ut spero & opto tua † laus ex aliqua parte fuerit: sin quid offenderit; sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar; quod in Ciliciam proficiscebar, existimavi me ad te oportere scribere, tu quod egeris, id velim Dii approbent, sed, si me audies, vitabis † inimicitias, & posteritatis otio consules. Vale.

Thermi, & à studio suo erga illum.
In provincia
Vide ignominiam, & ex ea inimicitias, si legatos relinquat.
Quæstor enim legatum dignitate anteit, vide ep. 5.
Quorum potestas multis calamitatem intulit.
Vide laudem, aut nullam certè reprehensionem, si quæstorum relinquat.
Quæ tibi posterisque obesse possunt.

ARGUMENTUM.

Ostendit optationem sibi quæstorem obtingere neminem potuisse: & hortatur, ut maturet in provinciam venire, antequam ipse decedat.

M. Cicero Imp. S. D. C. Cœlio Caldo, L. F. quæst. 19

Cum optatissimum nuntium accepissem, te mihi quæstorem obtigisse; eo jucundiorem mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in provincia mecum fuisses, magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quam nobis † sors tribuisset, consvetudinem quoque accedere postea, cum mihi nihil neque à te ipso, neque

Hic est, quem provinciæ, cùm decederet, proposuit. ep. 15.
Quæstores ibant in provincias aut sorte, aut S.C. aut lege.
Vide Phil. 2.

neque ab ullo alio de adventu tuo scriberetur: verebar, ne id ita caderet, quod etiam nunc vereor, ne ante, quàm tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem, accepi autem à te missas litteras in † Cilicia, cum essem in Castris, ad x. Kalend. Quintileis scriptas humanissimè: quibus facilè & officium, & ingenium tuum perspici possit: sed neque unde, neque quo die essent datæ, aut quo tempore te exspectarem significabant: nec is, qui attulerat, à te acceperat; ut ex eo scirem, quo ex loco, aut quo tempore essent datæ, quæ cum essent incerta, existimavi tamen esse faciundum, ut ad te statores meos, & † lictores cum litteris mitterem: quas si satis oportuno tempore accepistis, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quamprimum veneris. Nam, quod ad me Curius, consobrinus tuus, mihi, ut scis maximè necessarius, quòd item † C. Virgilius, propinquus tuus familiarissimus noster, de te accuratissimè scripsit, valet id quidem apud me multum, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio; sed tuæ litteræ, de tua præsertim dignitate, & de nostra conjunctione maximi sunt apud me ponderis, mihi quæstor te optatior obtingere nemo potuit, quamobrem † quæcunque à me ornamenta in te proficiscentur; elaborabo ut omnes intelligant, à me habitam esse rationem tuæ, majorumque tuorum dignitatis, sed id jam faciliùs consequar, si ad me in Ciliciam veneris, quod ego & mea, & reip. & maximè tua interesse arbitror. Vale.

Quæ erat pars provinciæ suæ.

Dictos ait Fest. quod fasces virgarum ligatos ferũt, quibus jussu magistratum plagas delinquentibus inferunt.

De quo Hirtius de bello Afric.

Quæcunque, i. omnia, ut ad Att. li. 12. & Virg. li. 3. Æn. ep. 21. l. 3. & ad Att.

FINIS.

M. T. CICERONIS EPISTOLARUM AD APPIUM CLAUDIUM.

LIBER III.

ARGUMENTUM.

Totus est hic liber ad Appium P. Clodij fratrem, cum quo post inimicitias in gratiam redierat. In hac autem epistola scribit de duobus Appij libertis, Phania, & Cilice, interserit quædam de sua benevolentia, in extremo commendat Valerium Jurisconsultum cum joco familiari. De Appij morte Val. Max. lib. 1. cap. 6.

M. T. Cicero Appio Pulchro Imp. S. D. I

Appio gratificatur in liberti laudi, & simul excusat brevitatem litterarum suarum. Possunt enim in alienas manus litteræ pervenire.

SI ipsa † resp. tibi narrare posset, quomodo sese haberet, non facilius ex ea cognoscere posses, quàm ex liberto tuo Phania ita est homo nõ modo prudens, verum etiam quod vidi, curiosus. Quapropter ille tibi omnia explanabit, id enim mihi & ad brevitatem est aptius, & ad reliquas res † providentius. De mea autem benevolentia erga te, etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen videntur etiam aliquæ meæ partes. Sic enim tibi persvade, carissimũ te mihi esse, cum propter multas svavitates, ingenii, officii, humanitatis tuæ; tum quod ex tuis litteris, & ex multorum sermonibus intelligo, omnia, quæ à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. Quod cùm ita sit, perficiam profecto, ut longi temporis usuram, qua * carvimus, intermissa nostra consvetudine, & gratia, crebritate, & magnitudine officiorum meorum sarciam, idque me (quoniam tu ita vis) puto me non invita Minerva esse facturum: quam quidem ego si forte de tuis sumpsero, non solum

Cum viveret P. Clodius Appij frater, Ciceronis inimicus.

Pallada,

Pallada, ſed etiam tam Appiadu nominabo Cilix, libertus tuus, antea mihi minùs fuit notus: ſed ut mihi reddidit à te litteras, plenas & amoris, & officii, mirificè ipſe ſuo ſermone ſubſecutus eſt humanitatem litterarum tuarum. Jucunda mihi ejus oratio fuit, cum de animo tuo, cũ de ſermonibus quos de me haberes quotidie, mihi narraret. Quid quæris? biduo factus eſt mihi familiaris, ita tamen, ut † Phaniam valde ſim deſideraturus. Quem cum Romam remittes, (quod ut putabimus, celeriter eras facturus) omnibus ei de rebus quas agi, quas curari à me voles, mandata des velim. L. † Valerium juriſconſultum valde tibi commendo, ſed ibi etiam, ſi non eſt juriſconſultus. Melius enim ei cavere volo, quàm ipſe aliis ſolet. Valde hominem diligo, eſt ex meis domeſticis, atque intimis familiaribus, omnino tibi † agit gratias: ſed idem ſcribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras, id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

Qui ei familiarior erat quam Cilix.

Vide ep. 1. lib. 2.

Hic eſt ad quem ſcribit ep. ult. lib. 1.

Quod ipſe tua ſponte illum humaniſſimè tractaris.

ARGUMENTUM.

Cum eſſet Appio ſucceſſor in Ciliciæ adminſtratione creatus, rogat eum, ut provinciam ſibi quam maximè aptam, explicatamq́ tradat, quo ſit ei facilior adminiſtrandi ratio.

M. T. C. Procos. Appio Pulchro Imp. S. D. 2

CUM & contra * voluntatem meam, & præter opinionem accidiſſet, ut cum mihi imperio in provinciam proficiſci neceſſe eſſet, in multis & variis moleſtiis, cogitationibusq; meis hęc una conſolatio occurrebat, quod neq; tibi amicior, quam † ego ſum, quiſquam poſſet ſuccedere; neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maximè aptam explicatamque tradere, quòd ſi tu quoque eandem de mea voluntate erga te ſpem habes; ea te profectò

Artificioſe exorditur & diſſimulatione cupiditatis ſuæ. Significat, omnia ſe facturũ in provincia, quæ ad Appij dignitatem ſpectent, quo facilius impetres ab

fectò nunquam fallet. A te maximopere pro nostra summa conjunctione, tuaq; singulari humanitate etiam atque etiam peto, & quæso, ut, quibuscunq; rebus † potes, (poteris autem plurimis) prospicias, & consulas rationibus meis, vides † ex S.C. provinciam esse habendam, si eam, quoad ejus facere potueris, quàm expeditissimâ mihi tradideris: † facilior erit mihi quasi decursus mei temporis, quid in eo genere efficere possis, tui † consilii est: ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem exspectaret, aut id fieri nostra † amicitia pateretur, aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. Hoc velim tibi persvadeas, si rationibus meis provisum à te esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem esse capturam. Vale.

eo quod deinceps petit. Ep. 5. lib. 6.
Vide necessitatem.
Vide molestiã nominatim nihil petenti.
Utile artificiũ ad colligendã benevolentiã, & excusandã brevitatẽ literarum.

ARGUMENTUM.

Petit quod in proxima superiore epistola, ut in tradenda provincia commodet sibi quàm maximè potest, præcipuè numerum militum imminuat.

M. T. Cicero Pro. Cos. Appio. Pul. Imp. S. D. 3

AD XI. Kalend. Jun. Brundusium cum venissem, Q. Fabius, legatus tuus mihi presto fuit, eaque ex tuis mandatis, monuit, quæ non modò mihi, ad quem pertineãt, sed & universo senatui venerant in mentẽ, † præsidio firmiori opus esse ad istam provinciam. Censebant enim omnes fere, ut in Italia supplementum meis, & † Bibuli legionibus scriberetur. Id cùm Ser. Sulpitius Cos. assurum se negaret, multa nos quidem questi sumus: sed tantus consensus senatus fuit, ut maturè proficisceremur, parendum ut fuerit: itaque fecimus. Nunc quod à te petii litteris iis, quas Romæ tabellariis tuis dedi, velim tibi curæ sit, quæ, successori † conjunctissimo & amicissimo com-

Ob metum Parthici belli.
Cui decreta erat Syriæ administratio.
Crasso à Partis interfecto.
A sua in illum benevolentia.

mo commendare poteſtis, qui provinciam tradit, ut ea pro noſtra conſtantiſſima voluntatè erga te, cura ac diligentia tua complectare: ut omnes intelligant, nec me benevolentiori cuiquam ſuccedere, nec te amiciori potuiſſe provinciam tradere. Ex iis litteris quarum ad me exemplum miſiſti, quas in ſenatu recitari voluiſti, ſic intellexeram, permultos à te milites eſſe dimiſſos: ſed mihi Fabius idem demonſtravit, id te cogitaſſe facere: ſed cum ipſe à te diſcederet, † integrum militum numerum fuiſſe, id ſi ita eſt, pergratum mihi feceris, ſi iſtas exiguas copias, quas habuiſti, quàm minimum imminueris. Qua de re S. C. quæ facta ſunt, ad te miſſa eſſe arbitror. Equidem pro eo quanti te facio, quidquid feceris † approbabo: ſed te quoque confido ea facturum, quæ mihi intelliges maximè eſſe accommodata. Ego C. Pontinium, legatum meum, Brunduſii exſpectabam: eumque ante Kalendas Jul. Brunduſium venturum arbitror; qui cùm venerit, quæ primum navigandi nobis facultas data erit, ea utemur. Vale.

Ab hominum opinione.

Falsò nam aberant cohortes tres. Vide ep. 6.

Ab Appij prudentia & sua in illum voluntate, cui parem ab Appio voluntatem modeste poscit.

ARGUMENTUM.

Exſpectari à ſe ſcribit L. Clodium cum Appij mandatis mutuam benevolentiam, ejusque cauſſas commemorat.

M. T. C. Procos. Appio Pulchro Imp. S. D. 4

Prid. Non. Jun. cùm eſſem Brunduſii, litteras tuas accepi: in quib. erat ſcriptum, te * L. Clodio mandaſſe, quæ illum mecum loqui velles. Eum ſane expectabam, ut ea, quæ à te afferret, quamprimùm cognoſcerem. Meum † ſtudium erga te, & officium tametſi multis jam rep. ſpero tibi eſſe cognitum, tamen in iis maximè declarabo, quib. plurimũ ſignificare potuero, tuam mihi exiſtimationem & dignitatem chariſſimam eſſe. Mihi & Q. Fabius Virgilianus, & C. Flac-

Præfecto fabrũ, vide ep. 6.

Studio, voluntas: officio res ipſa declaratur.

A teſtibus.

Ab ipſa re.

ep. 9. & 11.

Jam ante necem P. Clodij redierant in gratiã, ut est in orat. pro Milon.
Erat n. augur uterque Scripto ad me l. ep. 9. & 11.
Quem expectabat.
Licet nihil te mea causa cõtra voluntatem meam velim facere.

Flaccus L. F. & diligentissimè M. Octavius C. F. demonstravit me à te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis jam ante judicaram, maximeq; illo libro augurali, quem ad me † amantissimè scriptum svavissimum misisti. Mea in te omnia summa magnitudinis officia constabunt. Nam cùm te ipsum, ex quo tempore tu me diligere cœpisti, quotidiè pluris feci; tum accesserunt etiam conjunctiones necessariorum tuorum: duos enim tuarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompeium filiæ tuæ socerum, & M. Brutũ generum tuum † Collegii quoq; conjunctio pręsertim tam † honorificè à te approbata, non mediocre vinculum mihi quidem attulisse videtur ad voluntates nostras copulandas. Sed si Clodium † convenero, ex illius sermone ad te scribã plura: & ipse operam dabo, ut te quam primum videam. Quod scribis tibi manendi causam eam fuisse, ut me convenires: id mihi, † ne mentiar, gratum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit Appio gratias, quod operam dederit, ut sibi expeditissimam provinciam traderet, deinde rationem exponit itineris sui, quo certius de congressu statuere Appius possit.

M. T. C. Procos. Appio Pulchro Imp. S. D. 5

Captat benevolentiam ab Appij prudentia.

Thralleis veni ad VI. Kal. Sept. Ibi mihi præsto fuit L. Lucilius cum litteris mandatisq; tuis: quo quidem homine neminẽ * potuisti nec mihi amiciorem, nec (ut arbitror) ad ea cognoscenda quæ scire volebam, aptiorem, prudentioremve mittere. Ego autem & tuas litteras legi libenter, & audivi Lucilium diligenter. Nunc quoniam & tu ita sentis: (scribis enim quæ de nostris officiis ego ad te scripserim, etsi tibi jucunda fuerunt, tamen quoniam ex alto repetita sint non necessaria te putasse,) & revera, confirma-

firmata amicitia, & perspecta † fide, commemoratio officiorum supervacanea est: eam partem orationis prętermittam: tibi tamen agam, ut debeo gratias. Animadverti enim, & didici ex tuis litteris te omnibus in rebus habuisse rationē, † ut mihi consuleres, restitueresq; , & præparares quodammodo omnia, quò mea ratio facilior & solutior esse posset. Hoc tuum officium cùm mihi gratissimum esse dicam, † sequitur illud, ut te existimare velim, mihi magnæ curæ fore, atque esse jam primum, ut ipse tu, tuique omnes, deinde etiam ut reliqui scire possint, me tibi esse amicissimum. Quod quibus adhuc non satis est perspectum, ii mihi nolle magis, hoc animo nos esse, quàm nō intelligere videntur: sed profectò intelligent. Neq; enim † obscuris personis, nec parvis in causis res agitur, sed hoc fieri melius, quam dici aut scribi volo. Quod itinerum meorum ratio te nonnullā in dubitationem videtur adducere, visurusne me sis in provincia: ea res sic habet, Brundusii cum loquerer cū Phania liberto tuo, veni in eum sermonem, ut dicerem me libenter ad eam partē provinciæ primum esse venturum, quo te maximè velle arbitrarer. Tunc enim ille dixit, classe te velle decedere: perfore accommodatum tibi, si ad Sidā, maritimam partem provinciæ, navibus accessissem. Dixi me esse facturum, itaq; fecissem, nisi † mihi L. Clodius noster Corcyræ dixisset, minimè id esse faciendum: te † Laodiceæ fore ad meum adventum. Erat id mihi multò brevius, multoq; commodius, cùm pręsertim te ita malle arbitrarer: tua ratio postea est commutata. Nunc quid fieri possit, tu facillimè statues: ego tibi meum consilium exponam. Pridiè Kal. Sextilis, puto me † Laodiceæ fore: ubi per paucos dies, dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur, cōmorabor: deinde

iter fa-

Fidem nominat, quia redierant in gratiam.

Ut mihi explicatam provinciam traderes, ep. 2.

Gratum se fore pollicetur.

Clarus enim uter quem cum uterque consularis & augur esset.

Personati agebant histriones, inde translatio.

Excusatio in mutatione consilij.

Quæ Asiæ urbs provinciam ingredientibus prima occurrit. ep. 6.

Ep. 15. & 19. lib. 5. ad Att.

iter faciam ad † exercitum, ut circiter Id. Sextileis, putem me ad Iconium fore. Sed si quid nūc me fallit in scribendo (procul enim aberam ab re † ipsa, & à locis) simul ac progredi cœpero, quàm celerrimis potero, & quam creberrimis litteris faciam, ut tibi nota sit omnis ratio dierū, atq; itinerum meorum. † Oneris tibi imponere nec audeo quicquam, nec debeo, sed quod commodo tuo fieri possit utriusque nostrum magni interest, prius ut te conveniam quàm decedas. Quam facultatem si quis † casus eripuerit, mea tamen in te omnia officia constabunt, nō secus, ac si te vidissem. Tibi de nostris reb. nihil sum antè mandaturus per litteras, quam desperaro, coram me tecum agere posse. Quòd te à † Scævola petiisse dicis, ut dum tu abesse, ante adventum meum provinciæ præesset: eum ego Ephesi vidi, fuitq; mecum familiariter triduum illum, quod ego Ephesi commoratus sum: nec ex eo quicquam audivi, quod sibi à te mandatum diceret. Sanè vellem potuisse obsequi voluntati tuæ; non enim arbitror noluisse. Vale.

Qui præsidij causa in provincia solebat esse.
Qua fortasse me diutius puto detinebit, ad Att. ep. 9. lib. 5.
Non potuit neque verecundius petere, neque vehementius.
Quod de Appij voluntate suspicatur, id in casum confert.
Muciæ gentis cognomen.

ARGUMENTUM.

Ostendit, non per se, sed per Appium stetisse, quo minus congrederentur: nihil tamen de sua erga illum benevolentia detractum.

M.T. Cicero Procos. Appio Pulchro Imp. S. D. 6

Cum * meum factum cum tuo comparo: etsi non magis mihi faveo in nostra amicitia tuenda, quàm tibi, tamen multò magis meo facto delector, quàm tuo, ego enim † Brundusii quæsivi ex Phania, cujus mihi videbar, & fidelitatem erga te perspexisse, & nosse † locum, quem apud te is teneret, quam in partem provinciæ maximè putaret te velle, ut in succedendo primùm venirē. Cùm ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quā si ad Sidam navigassem: etsi minus

Iter utriusque considerat.
Epist. 5.
Honestiorem scilicet, quam reliqui liberti.

minus dignitatis habebat ille advent⁹, & ad multas res mihi minus erat aptus, tamen ita me dixi esse facturum. Idem ego cum L. Clodium Corcyræ convenissem, hominem ita tibi conjunctum, ut mihi cum illo cùm loquerer, tecum loqui viderer: dixi ei me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset primùm venirem. Tunc ille mihi cùm gratias egisset, magnopere à me petivit, † ut Laodiceam protinus irem: te in prima provincia velle esse, ut quam primum decederes: quin, nisi ego successor essem, quem tu † cuperes videre, te antea quam tibi successum esset, decessurum fuisse. Quod quidem erat consentaneum cum iis litteris, quas ego Romæ acceperam: ex quibus perspexisse mihi videbar, quam festinares decedere. Respondi * Clodio me ita esse facturum, ac multo quidem, libenti⁹, quàm si illud esset faciendũ, quod promiseram Phaniæ. Itaq; & consilium mutavi, & ad te statim mea manuscriptas litteras misi: quas quidem ex tuis intellexi, satis maturè ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valdè delector; nihil enim potuit fieri amantius, considera nũc vicissim tuum. Non modò ibi non fuisti, ubi me † quam primum videre posses: sed eò discessisti, quò ego te ne persequi quidem posse triginta diebus qui tibi ad decedendum lege (ut opinor) † Corneliæ constituti essent: ut tuũ factũ illis, qui quo animo inter nos simus, ignorant, aliam hominis ut (levissime dicam) & fugientis congressum: meum verò conjunctissimi & amicissimi esse videatur. Ac mihi tamen antè quàm in provinciam venire, redditæ sunt à te litteræ: quibus etsi te Tarsim proficisci demonstrabas, tamen mihi non dubiam spem mei conveniendi afferebas: cùm intereà, credo equidem, † malevoli homines, (latè enim patet hoc vitium, & est in multis: sed tamen probabilem materiam nacti

Inconstantiæ suæ culpam in Clodij sermonem rejicit, epistola superiori.

Aliter esse res indicavit.

Hic erat præfectus fabrũ apud Appiũ. Epist. 8.

Disputat contra Appij factum.

Lex. Corn. magistratibus dabat, ut post annuam provinciæ administrationem, per mensem præterea commorari possent. Qui detrahendi studio delectantur.

Puto glossema: nec est in meo lib.

nacti sermonis, ignari mei constantiæ: conabātur alienare à te voluntatē meā; qui te † forum † Tarsi agere, statuere, multa decernere, judicare diceret; cùm posses jam suspicari, tibi esse successum: quæ ne ab aliis quidē fieri soleret, qui brevi tēpore sibi successum iri putarēt. Horū ego sermone nō movebar, quinetiā (credas mihi velim) si quid tu † ageres, levari me putabā molestia: & ex annua provincia, quę mihi lōga videretur, propè jā undecim mensiū provinciam factā esse gaudebā, si absenti mihi unius mēsis labor detract⁹ esset. Illud (verè dicā) me movet, in tāta militū † paucitate abesse treis † cohorteis, quę sint plenissimę: nec me scire ubi sint. Molestissimè autē fero, quòd te ubi visur⁹ sim, nescio eoq; ad te tardi⁹ scripsi, quòd quotidiè te ipsum exspectabā: cùm interea ne litteras quidē ullas accepi, quæ me docerēt quid ageres, aut ubi te visur⁹ essem. Itaq; virū fortē, mihiq; in primis probatū Antoniū, perfectū evocatorū misi ad te, cui (si tibi videretur) cohorteis traderes, ut dū temp⁹ anni esset idoneū, aliquid negotii † gerere possem; in quo tuo cōsilio ut me sperarē esse usurū, & amicitia nostra, & litterę tuę fecerāt, quo ego ne nūc quidē despero. Sed planè quādo, aut ubi te visur⁹ sim, nisi ad me scripseris, ne suspicare quidē possum. † Ego tu me tibi amicissimū esse, & æqui & iniqui intelligāt curobo. De tuo in me animo iniquis secus existimandi videris nōnihil loci dedisse: id si correxeris, mihi valde gratū erit. Et, ut habere rationē possis, in quo loco me salva lege Cornelia convenias: ego in provinciā veni prid. Kal. Sext. iter in † Ciliciā facio per Cappadociam. Castra movi ab Iconio prid. Kalend. Sext. Nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris: si † putatis esse conveniendū, constitues quo loco id commodissimè fieri possit; & quo die. Vale.

Jus dicere ep. 8. lib. 10. & ad At. ep. 16. l. 5. & Festus.

In Cilicia ep. 4. l. 6. ad Att. Dixit, si quid ageres, quasi non crediderit iis, qui ab se multa dicerent.

Facta seditione Ep. 4. lib. 12. ep. 5.

Contra Amunienses. ep. 10. lib. 2. & 4. lib. 15. & ad Att. ep. 19. l. 5.

Conclusio cum benevolentiæ significatione.

Vide Ciliciam fuisse, partem provinciæ: ut ego quidem puto epist. 5.

ARGUMENTUM.

Querelam Appij refellit: contraq́; ipse queritur, & ostendit se justè queri, virtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.

M. T. Cicero S. D. Appio Pulchro. 7

Pluribus verbis ab te scribam, cùm plus otij nactus ero. Hæc scripsi subitò cùm Bruti pueri Laodiceæ me convenissent, & se Romam propterare dixissent. Itaq; nullas iis præterquã ad te, & ad Brutũ dedi litteras. Legati Appiani mihi † volumen à te plenum querelæ iniquissimæ reddiderunt, quòd eorum † ædificationem litteris meis impedissem. Eadem epistola petebas, ut eos quàm primum, ne in hyemem inciderent, ad facultatem ædificandi liberarẽ: & simul peractè querebare, quòd eos tributa exigere vetarẽ, prius, quàm ego, recognita permisissem, genus enim quoddam fuisse impediendi, cùm ego cognoscere non possem, nisi cùm ad hyemem me ex Cilicia recepissem. Ad omnia accipe, & cognosce æquitatem expostulationis tuę. Primum cùm ad me † aditum esset ab iis, qui dicerent à se intolerabila tributa exigi, quid habui iniquitatis, me scribere, ne facerent antè, quã ego rem, causamq; cognoscerem; † non poteram credo, ante hyemẽ, sic enim scribis. Quasi verò ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint, tã longè inquis? quid? cum dabas iis litteras, per quas mecum agebas, ne eos ad me venturos arbitrabare? tametsi id quidem fecerunt ridiculè, quas enim litteras afferebant, ut opus æstate facere possent eas mihi post brumã reddiderunt. Sed scito † & multo plures esse qui te tributis recusent, quam qui exigi velint, & me tamen, quod te velle existimem esse factur ũ. De Appinis hactenus, † A Pausania, Lentuli liberto, accenso meo, audivi, cum diceret, te secum esse que-

Longissimas litteras, ep. 30. lib. 12.

Templum extruere Appio, ut de provincia bene merito cogitabant.

Confutationis initium ad æquitate.

Objectio cum dissolutione.

Aculeus in Appij ambitionem.

Alterũ Appij querelæ caput.

Nox in tres vigilias distribuebatur; vigiliæ vero in quatuor horarum spacia. Macrobius. Epist. 13. l. 9. A facto. Ab argumentis. Ex gente patricia claris majoribus, summis honoribus perfunctio. In Ciceronis ignobilitatem. Naturalem significat: quia separatim deinde rerum usum nominat. Summus magistratus. Quasi Appius non sua, sed majorũ virtute nobilis esset. Summus enim honor consulatus, quem oppressa commutatione, gloriosissimè gesserat.

se quæstum, quòd tibi obviam non prodiissem. Scilicet contempsi te: nec potest fieri me quidquam superbius. Cum puer tuus ad me secunda fere † vigilia venisset, isq; te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiasset: incertumq; utra via cum essent duæ: altera Varronem tuum familiarissimum, altera Q. † Leptam præfectũ fabrum meum tibi obviam misi, mandavi utrique eorum, ut ante ad me excurrerent, ut tibi obviã prodire possem: † currens Lepta venit, mihiq; nuntiavit, te jam Castra prætergressum esse: cõfestim Iconium veni. Cętera jam tibi nota sunt. An * ego tibi obviam nõ prodirem? primũ Appio † Clodio? deinde Imperatori? deinde more majorum? deinde, quod caput est, amico? præsertim cum in isto genere multò etiam ambitiosius facere soleam, quam honos meus, & dignitas postulet, sed hæc hactenus. Illud idem Pausania dicebat te dixisse. Quid? Appius Lentulo, Lentulus Appio processit obviam; Cicero Appio noluit? Quæso etiã ne tu has ineptias, (homo mea sententia, summa †prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum usu; addo urbanitatem, quę est virtus, ut Stoici rectissimè putãt.) ullam Appietatem, aut Lentulitatẽ valere apud me plus, quam ornamenta virtutis existimas? cúm † ea consecutus nõdum eram, quæ sunt hominum opinionibus amplissima, tamen ista verba nomina nunquam sum admiratus: viros eos, qui ea * nobis reliquissent, magnos arbitrabar. Postea verò quã ita & cepi & gessi maxima imperia, ut mihi nihil neq; ad honorem, neq; ad † gloriam acquirendum putarem: superiorẽ quidem nunquam, sed parem vobis me speravi esse factum. Ne me hercule aliter vidi existimare vel Cn. Pompeium, quem omnibus qui unquam fuerunt, vel P. Lentulum, quem mihi ipsi antepono. Tu si aliter existimas, nihil errabis, si paulò

diligen-

diligentius (ut, quid ἐξοχὴ, quid sit εὐγένεια intelligas) Athenodorus Sandonis filius, quid de his rebus dicat, attenderis. Sed ut ad rem redeam me tibi non amicum modò, verum etiam amicissimum existimes velim, † profectò omnibus meis officiis efficiam, ut ita esse vere possis judicare: tu autem si id agis, ut minus mea causa, dum ego absum, debere videaris, quam ego tua laborarim: libero te ista cura,

-----† παρ' ἐμοίγε ἢ ἄλλοι,

Οἵκέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς.

Si autem natura es φιλαίτιος: illud non perficies, quò minus tua causa velim: hoc assequère, ut quam in partē accipias, minus laborem. Hæc ad te scripsi liberius, fret⁹ cōscientia officii mei, benevolentiæq;, quā à me certo judicio susceptam, quod tu voles, conservabo. Vale.

Concludit benevolentiā suo, ut se nō solum causa, sed etiā humanitate superiorē ostendat.

Agamemnonis verba apud Homerum contra Achillem. Iliad. lib. 5.

ARGUMENTUM.

Querelis Appij litteris respondet, cum excusatione sui facti: ipsumq́, Appium aut imprudentem significat, qui sermonibus iniquorum crediderit: aut nimis astutum, qui ea, quæ ipsi in mentem veniat, alijs attribuat.

M. T. C. Pro. Cos. S. D. Appio Pulchro Imp. 8

ETSI quantū ex litteris tuis intelligere potui, videbam te hanc epistolam, cum † ad urbem esses, esse lecturū, † refrigerato jam levissimo sermone hominum provincialium, tamen cùm tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putavi, ut tuis litteris brevi responderem, sed prima duo capita epistolæ tuæ tacita mihi quodammodo relinquenda sunt: nihil enim habent, quod aut definitum sit, aut certum nisi me vultu & taciturnitate significasse, tibi non esse amicum, idq; pro tribunali cum aliquid ageretur, & nonnullis in convi-

Quid sit, ad urbem esse declarat Asconius in 2. Verrina.

Imminuta.

Sic ep. 10. l. 9.

Non enim ex vultu, & taciturnitate de cujusquam animo possumus certo judicare.

conviviis intelligi potuisse. Hoc totum nihil esse possum intelligere: sed cùm sit nihil, ne quid dicatur quidem intelligo. Illud quidem scio, meos multos & illustreis, & ex superiore, & ex æquo loco sermones habitos cum tua summa laude & cùm magna significatione nostrę familiaritatis, ad te verè potuisse deferri. Nam quod ad † legatos attinet, quid à me fieri potuit: aut elegantius, aut justius, quam ut sumptibus egentissimarum civitatum minuerem, sine ulla imminutione dignitatis tuę, pręsertim ipsis civitatib⁹ postulantibus? nam mihi totum gen⁹ legationũ † tuo nomine proficiscentium notum non erat. Apameæ cum essem, multarum civitatum principes ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cum solvendo † civitates non essent: Hic ego † multa simul cogitavi: primùm, te hominem non solùm sapientem, verùm etiã (ut nunc loquimur) urbanum, nõ arbitrabar genere isto lagationum delectari: idq; me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputasse; primùm † Appium Claudium senatui populoq; Rom. non Myndensium testimonio (de ea enim civitate mentio facta est) sed sua sponte esse laudatum: deinde de me ista vidisse accedere multis, ut eorum causa legationes Romam venirẽt, sed his legationibus non meminisse ullum † tempus laudandi aut locum dari: studia mihi eorum placere, quòd in te benè merito grati essent, cõsilium totum videre minimè necessariũ si autẽ vellent declarare in eo officium suum; laudaturum me, si quis suo sumptu functus esset officio; concessurum si legitimo; non permissurũ, si infinito. Quid enim reprehendi potest? nisi quod addis, visum esse quibusdam edictũ meum, quasi consultò ad istas legationes impediendas esse accommodatum. Jam non tam mihi videntur injuriam facere ii, qui hæc disputant, quam si cujus

Questus erat Appius de legatis à Cicerone prohibitis.

Ut tibi bene merito gratias in senatu agerent, infra hac epistola.

A necessario. Ne videatur temere commotus.

Ab Appij laude.

Ab ipsa re.

cujus † aures ad hanc disputationem patent. Romæ composui edictum, nihil addidi, nisi quoad publicani me rogarunt, cum Samū ad me venissent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrē in meum. Diligentissimè scriptū caput est, quod pertinet ad minuendos sumpt⁹ † civitatum: quo in capite sunt quædam nova, salutaria civitatib⁹, quibus ego magnopere delector. Hoc verò, ex quo suspicio nata est, me exquisivisse aliquid, in quo te offenderem, translatitium est: neq; enim eram tam † desipiens, ut privatæ rei caussa legari putarem: qui & tibi non privato, & pro re nō privata sua sed publica: non in privato, sed in publico orbis terræ consilio, id est, in senatu ut gratias agerent, mittebantur. Neq; cùm dixi, ne quis injussu meo proficisceretur, exclusi eos qui me in castra, & qui trans Taurum persequi non possent. nam id est maximè in tuis litteris irridendum? quid enim erat, quod me persequerētur in castra? Taurum transirent, cùm eo Laodicea usq; ad † Iconium iter fecerim, ut me omnium illarum diæcesium, quæ cis Taurum sunt, omniumq; earum civitatum magistratus, legationesq; cōvenient? Nisi fortè postea cœperunt legare, quam ego Taurū transgressus sum: quod certè nō ita est, cùm enim † Laodiceæ, cùm Apameæ, cùm Synadis, cùm Philomeli, cū Iconii essem, quibus in oppidum omnibus commoratus sum, omnes jam istius generis legationes erant constitutæ. Atq; hoc tamen te scire volo me de isto sumptu legationū aut minuendo, aut remittendo decrevisse nihil, nisi quod principes civitatū à me postulassent, ne venditionem tributorum; & illam acerbissimam extractionem (quam tu non ignoras) capitum atq; ostiorum, inducerentur sumptus minimè necessarii. Ego autem cum hoc suscepissem non solùm justitia, sed etiā * misericordia adductus, ut levarem mi-

Is enim contentionem quærere videtur.

Quarum consuli fortuna æquum fuit.

Ostendit, se non potuisse per ignorantiam peccare.

Ad Iconium ep. 6.

Ubi castra erant. ep. 5. & 6.

Laodiceæ biduum, Apameæ dies quinque, Synadis triduum Philomeli dies quinque Iconiӯ decem. ad Att. lib. 5. ep. 20. etsi aliter ep. 16. ejusdem lib.

 Ab officio suo.

seriis perditas civitates, & perditas maximè per magistratus suos; non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. Tu; cū istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non debuisti credere. Si autem hoc genere delectaris, ut quæ tibi in mentem veniant, aliis attribuas: genus sermonis inducis in amicitiam minimè liberale: Ego si in provincia de tua fama detrahere unquam cogitassem, non ad generum tuum Lentulum, neq; ad *libertum Phamiam Brundusii, neque †ad perfectum fabrum Clodium Corcyræ, quem in locum me venire velles, retulissem. Quare potes, doctissimis hominibus auctoribus, quorū sunt amicitiæ gerendæ præclarissimè scripti libri, genus hoc totum orationis tollere DISPUTABANT: EGO CONTRA DISSEREBAM;* DICEBANT: EGO NEGABAM. An mihi de te nihil esse dictum unquam putas? ne hoc quidem, quòd, cum me †Laodiceam venire voluisses. Taurum ipse transisti? quod iisdem diebus meus convent⁹ erat Apameæ, Synnadis, Philemeli, tuus Tarsi? non dicam †plura, ne in quo te objurgem, id ipsum videar imitare. Illud dicam, ut sentio: si istæ quæ alios loqui dicis, ipse sentis; tua summa ‡ culpa est: sin alii tecum hæc loquuntur; tua tamē, quod audis, culpa nōnulla est: mea ratio in tota amicitia nostra constans, & gravis reperietur. Quòd si quis me astutiorem fingit: quid potest esse† callidius, quàm, cum te absentem semper defenderim, cùm præsertim mihi usu venturum non arbitrarer, ut ego quoque absens à te defendendus essem, nunc committere, ut tu† jure optimo me absentem deserere posses? Unum genus excipio sermonis, in quo persæpè aliquid dicitur, quòd te putem non nolle dici: si aut legatorum tuorū cuiquam: aut præfectorū aut tribunorum mil. malè dicitur: quod tamen ipsum non me hercule adhuc

Tacitè accusat Appium aut imprudentiæ, aut malevoli animi.

Artificiosè Appium excusat Phaniam ep. 5.

Videntur esse verba ex Att. litteris, ad Att. lib. 5. epist. 6.

Ne colligam ea quæ mihi de te dicta sunt.

Qui fictis artibus oppugnes amicitiā nostram.

Læsus à me in Provincia.

adhuc accidit me audiente, ut aut gravius diceretur, aut in † plureis, quam me cum Corcyræ Clodius est locutus, cùm in eo genere maximè quereretur, te † aliorum improbitate minus felicem fuisse. Hos ego sermones, quòd & multi sunt, & tuam existimationem, ut ego sentio, nō offendunt, lacessivi nunquam: sed non valdè repressi. Si quis est, neminem bona fide in * gratiam putet redire posse: non nostram is perfidiā coarguit, sed indicat suam: simulq; non de me is peius, quam de te, existimat. Sin autem aliquem mea instituta in provincia nō delectant; & quadam † dissimilitudine institutorum meorum, ac tuorum lædi se putat, cùm uterq; nostrûm rectè fecerit, sed non idem uterq; secutus sit: hunc ego amicum habere non curo. † Liberalitas tua, ut hominis nobilissimi, latius in provincia patuit; nostra si angustior est, &, si de tua prolixa beneficaq; natura limavit aliquid posterior annus, propter quandam tristitiam † temporum, non debent mirari homines, cùm & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictor, & temporibus, quibus alii monentur, iisdem ego movear me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi. De rebus urbanis quod me certiorem fecisti, cùm per se mihi gratum fuit; tum quod significasti, tibi omnia mea mādata curæ fore; in quibus unum illud te præcipuè rogo: ut cures ne quid mihi ad hoc negotii, aut oneris accedat, aut temporis; Hortensiumq; nostrum † collegam, & familiarem, roges, ut si unquā mea causa quicquam aut sensit, aut fecit, de hac quoque sententia † bima decedat, quia mihi nihil potest esse inimicus. De nostris rebus quod scire vis: Tarso Nonis Octobribus Amanum versus profecti simus. Hæc scripsi postridie ejus diei, cum castra haberemus in agro Mopsuhestiæ: si quid egero, scribam ad te: neque domum unquam ad

In alio enim potius quam in te. Epist. 1. lib. 8.

Sermonū hæc erat improbis hominib⁹ causa. Vide epist. 10. lib. 2.

Cur videatur eum laudare, carpit ut ex alienis rebus liberalem.

Liberalitatem respuendam.

In auguratu Phil. 3. & in Bruto.

Ut provinciæ ab iisdem rectoribus per biennium regerentur.

meos litteras mittam, quin adjungam eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quod quæris: fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admixto † Parthico ornatu, dicuntur omnes revertisse; hostem esse in Syria negant ullum. Tu velim ad me quàm sæpissimè & de tuis rebus scribas, & de meis, & de omni reip. statu: de quo sum solicitus, eò magis, quod ex tuis litteris cognovi. * Pompeiũ nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

Quo plus terroris inferrent.

Epist. 11. lib. 8. ad Att.

ARGUMENTUM.

Appij litteris, humanissimè scriptis, humanissimè & ipse respondet, gratulatur de triumphi spe, hortatur ad absolutionem librorum auguralium, supplicationes petit.

M. T. Cicero Appio Pulchro S. D. 9

Appij propriũ esse humanitatem ostendit.

Vix tandem legi literas † dignas Appio Clodio, plenas humanitatis officii diligentiç. Aspectus videlicet urbis tibi tuam pristinam urbanitatem reddidit. Nam quas ex itinere antè quam ex Asiæ egressus es, ad me litteras misisti, unas de legatis à me prohibitis proficisci, alteras de † Appianorum ędificatione impedita, legi perinvitus. Itaque conscientiæ meæ constantis erga te voluntatis rescripsi tibi subiratus, iis verò literis lectis, quas Philotimo liberto meo dedisti, † cognovi, intellexique in provincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nolent. Ad urbem verò ut accesseris: vel potius ut primũ tuos videris, cognovisse te ex iis, qua in te absentem fide, qua in omnibus officiis tuendas erga te observentia & constantia fuissem. Itaque quanti illud me æstimare putas, quod est in tuis litteris scriptum: si quid acciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum? Tu verò facilè facies: NIHIL est enim, quod studio & benevolentia, vel amore † potius, effi-

Epist. 7.

Appium non sua sponte fuisse iniquiorem in se, sed improborum opera significat.

us, effici non possit. Ego etsi & ipse ita judicabam, & fiebam crebrò à meis per litteras certior: tamen maximâ lætitiam cepi ex tuis litteris det spe minimè dubia, & planè explorata triumphi tui; neq; verò ob eam causam, quo ipse facilius consequerer (nam id quidem Επικούρειον est) sed me hercule, quòd tua dignitas, atq; amplitudo mihi est ipsa cara per se. Quare quoniã plureis tu habes, quàm ceteri, quos scias in hanc provicã proficisci, quod te adeunt ferè omnes, si quid velis: gratissimũ mihi feceris, si ad me, simul atq; adeptus eris, quod & tu confidis, & ego opto, litteras miseris. Longi † subsellii (ut noster Pompeius appellat judicatio, & mora si quem tibi item unum, alterumve diem abstulerit) quie enim potest amplius? tua tamen dignitas suum locum obtinebit. Sed si me diligis, si à me diligi vis, ad me litteras, ut quàm primũ lætitia afficiar mittito. Et velim, † reliquum quod est promissi ac muneris tui, mihi persoluas. Cũ ipsam cognitionem juris † augurii consequi cupio: tum me hercule tuis incredibiliter studiis erga me, muneribusq; delector. Quòd autem à me tale quiddam desideras: sanè mihi † considerandum est, quonam te remunerer potissimum genere: nam profectò non est meũ, qui inscribendo (ut solet admirari) tantùm industriæ ponam, committere, ut negligens in scribendo fuisse † videar: præsertim cum id modò nõ negligentis, sed ingrati etiam crimen futurum sit: verũ hæc videbimus. Illud quod polliceris, velim pro tua fide diligentiaq; & pro nostra non instituta, sed jam inveterata amicitia, cures enitare, † ut supplicatio nobis quàm honorificentissimè quàm primùm decernatur. Omninò serius misi litteras, quàm vellem, in quo cum difficultas navigandi fuit odiosa: tum in ipsum discessum senatus incidisse credo meas litteras. Sed id feci

Eodem modo diligere minus est, quã amare, ep. 14. l. 9. & 1. ad Brut.

Ex tuis rebus gestis.

Epicurei ad seipsos omnia referebant.

Senatum intelligit, senatus enim triumphũ dabat.

Patrem enim promissi jam præstiterat epist. 4.

Scribebat Appius de jure augu. ali. ep. 11. & Festus.

Si gratus esse volo.

Si accepto à te munere nihil remittam.

Pro rebus in Amano gestis ep. 4. l. 15.

adductus auctoritate & consilio tuo: idque à me rectè factum puto, quòd non statim, ut appellatus imperator sim, sed aliis rebus additis, æstivisq; confectis, litteras miserim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quemadmodum ostendis; meq; totum, & mea & meos cõmodatos habebis. Vale.

ARGUMENTUM.

Dolabella Appium accusaverat, eoque ipso tempore Ciceronis filiam duxerat uxorem; id factum à sui se insciente conatu Cicero probare, & in hanc sententiam multa collegit.

M. T. C. Appio Pulchro S. D. 10

Levius, quam si dixerit, qui te accusaret. l. 5. de off.

Id est quòd attinet ad crimina tibi objecta.

In adversis n. virtus maximè perspicitur vide ep. 9. l. 8.

Absolutum.

Cum est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium facesserent; etsi graviter primo nuncio commotus sum, quòd nihil tam præter opinionem meam accidere potuit: tamen, ut me collegi, † cætera mihi facillima videbantur; quod & in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebam: multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam † honori putarem fore. Illud planè molestè tuli, quòd certissimum & justissimum triumphũ hoc invidorum consilio esse tibi † ereptũ videbam. Quòd tu si tanti facies, quanti ego semper judicavi faciendum esse, facis sapienter, & ages victor ex inimicorum dolore triumphũ justissimum: ego enim planè video fore nervis opus, sapientiaque tua vehementer, ut inimicos tuos pœniteat intemperantię suę. De me tibi, si, contestans omneis deos, promitto atque confirmo, me pro† tua dignitate (malo enim dicere, quam pro salute) in hac provincia, cui tu præfuisti rogando, deprecatoris; laborando, propinqui; auctoritate, clari hominis (ut spero) apud civitates † gravitate imperatoris suscepturum officia atq; parteis. Omnia volo à me & postules, & exspectes, vincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Servilius perbreveis à te mihi litteras reddidit,

Ne quis testis contra te Romam veniat.

Ponderis enim plus habebunt officia mea, obauctã mihi ex imperatoris nomine dignitatem.

didit, quæ mihi tamen nimis longæ visæ sunt, injuriam n. mihi fieri putabam, cum rogabar. Nollē accidisset tempus, in quo perspicere posses, quanti te, quanti †Pompeium (quem unum ex omnib. facio, ut debeo plurimi) quāti †Brutum facerem: quamquam in consvetudine quotidiana perspexisses, sicuti perspicies: sed quoniam accidit, si quid à me prætermissum fuerit, commissum facimus, & admissum dedecus confitebor. †Pontinius, qui à te tractatus est præstanti ac singulari fide, cujus tui beneficii sum ego testis, præstat tibi memoriam, benevolentiamq; quam debet; qui, cùm maximis rebus suis coact', à me invitissimo decessisset, tamen ut vidit tua interesse, conscendens tam navē Epheso Laodiceam † revertit. Talia te cum studia videā habiturū esse innumerabilia; planè dubitare nō possum, quin tibi amplitudini ista sollicitudo futura sit. Si verò effeceris, ut censor creeris, & si ita gesseris † censuram, ut & debes, & potes: nō tibi solùm, sed tuis omnib. video in perpetuum summo te præsidio futurum. Illud pugna, & enitere, ne quid nobis temporis prorogetur, ut cū hic tibi satisfecerimus istic quoq; nostram in te benevolentiam navare possimus. Quæ de hominum atq; ordinum omniū erga te studiis scribis ad me, †minimè mihi miranda & maximè jucūda acciderunt: eademq; ad me perscripta sunt à familiaribus meis. Itaq; capio magnam voluptatem, cùm tibi, cujus mihi amicitia nō solùm ampla, sed etiā†jucunda est, ea tribui video quę debeantur; tum verò remanere etiamnum in civitate nostra, studia propè omnium consensu erga forteis & industrios viros: quæ mihi ipsi una semper tributa merces est laborum & vigiliarū mearum. Illud verò mihi permirū accidit, tantam temeritatem fuisse in eo†adolescente, cujus ego salutem duobus capitis judiciis summa contentio-

Socerum filiæ tuæ epist. 4.
Generum tuum ep. 4.
Ciceronis legati ep. 4.
Ut in provincia operam daret, ne quis Romā, ad testimoniū contra te veniret.
De Appio censore ep. 13. l. 8.
Ad Planc. Epist. 1. l. 10.
Nec miror & gaudeo.
Hoc addidit, ne videatur cum diligere duntaxat utilitatis caussa.
Dolabella.
Quem tui amantissimum non ignorat.

tentione defendi, ut tuis inimicitiis suscipiendis oblivisceretur † patroni omnium fortunarum ac rationũ suarum: præsertim cum tu omnibus vel ornamentis, vel præsidiis redundaris, illi (ut levissimè dicam) multa deessent, cujus † stultus & puerilis erat jam ante ad me à M. Cœlio familiari nostro perscriptꝰ: de quo item sermone multa scripta sunt abs te. Ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterem conjunctionem dirimissem, quam novam conciliassem: neq; enim de meo erga te studio dubitare debes, neq; id est obscurum cuiquam in provincia, nec Romæ fuit. Sed tamen significatur in tuis litteris suspicio quædam, & dubitatio tua, de qua † alienum tempus est mihi tecum expostulandi, purgandi autem mei necessariũ. Ubi enim ego quicquam legationi fui, impedimẽto, quo minꝰ Romam ad laudem tuã mitteretur? aut in quo potui, si te palam odissem, minus quod tibi obesset, facere? si clã, magis apertè inimicus esse? Quod si essem ea perfidia, qua sunt ii, qui in nos hoc conferunt: tamen ea † stultitia certè nõ fuissem, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias: aut in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdã memini, qui dicerent, nimis magnus sumptus legatis decerni: quibus ego nõ tàm imperavi, quàm † censui, sumptus legatis quam maximè ad legem Corneliam decernendos. Atque in eo ipso me non perseverasse, testes sunt rationes civitatum: in quibus quantum quæque voluit, legatis tuis datum induxit. Te autem quibus mendaciis homines levissimi onerarunt? non modò sublatos sumptus, sed etiam à procuratoribꝰ eorum, qui jam perfecti essent, repetitos & ablatos: eamque causam multis omnino non eundi fuisse. † Quererer tecum atq; expostularem nisi (ut suprà scripsi) purgare me tibi hoc † tuo tempore, quam

Jactabat illã accusationem à Cicerone probari, quod sibi eo ipso tempore filiã collocasset.

Ne satis gravẽ ex accusatione curam sustinenti hanc etiam molestiam adderet. Stultum est n. ostendere voluntatem nocendi, in quo nocere non possit.

Ingeniosè quia & amicitiæ parcit cum nõ imperat, & legis rationem habet, cũ censet.

Quod aures iis præbuerit epist. 8.

Cum sis reus.

Quasi dicat, non contrà te, sed pro me disputabo.

quam excausare te mallem, idque putarem esse rectius, † itaque nihil de te, quòd credideris de me: quamobrem non debueris credere, pauca dicam: nam si me virum bonum, si dignum iis studiis, eaque doctrina, cui me à pueritia dedi, si satis magni animi non minimi consilii in maximis rebus perspectum habes: nihil in † me non modo perfidiosum & insidiosum & fallax in amicitia, sed ne humile quid, aut tejunum debes agnoscere: sin autem me astutum & occultum lubet fingere: quid est, quod minus cadere in ejusmodi naturam possit, quam aut florentissimi † hominis aspernari benevolentiam † aut ejus existimationẽ oppugnare in provincia cujus laudem domi defenderis, aut in ea re animum ostendere † inimicum, in qua nihil obsis, aut id eligere ad perfidiam, quòd ad judicandum odium apertissimum sit, ad nocendum levissimum? † Quid erat autem, cur ego in te tam implicabilis essem, cùm te ex fratre meo ne tunc quidem, cùm tibi propè necesse esset eas agere parteis, inimicum mihi fuisse cognovissem? Cum verò reditum nostrum in gratiam uterque expetisset: quid in consulatu tuo frustra mecũ egisti, quod me aut facere, aut sentire voluisses? quid mihi mandasti, cùm † te Puteolis prosequerer, in quo non exspectationem tuam diligentia mea vicerim. Quod si id est maximè astuti, omnia ad suam utilitatem referre: quid mihi tandem erat* utilius, quid commodis meis aptius, quam hominis nobilissimi atque honoratissimi conjunctio, cujus opes, ingenium, liberti, † affines, propinqui mihi magno vel ornamento, vel præsidio esse possent? Quæ tamen ego omnia in expetenda amicitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potius sapientia secutus sum, † quanta sunt? studiorum similitudo, svavitas consvetudinis, delectatio vitæ, atque victus, sermonis so-

A sua persona.

A persona Appij.

A tempore.

Ab ipsa re.

Ab ingrati animi nota.

A constantia sua.

Euntem in provinciam.

Ab utili.

Pompeius maximè, & Brutus ep. 4.

A studiorum aliarumq; rerum similitudine.

Ab hominum opinione.

Erat uterque augur. epist. 4.

A. C. Pompeii persona ep. 4.

Præsertim bello Mithridatico.

Quia suspicio fuit consilio Ciceronis Clodium à Milone occisum.

Lycaonia pertinebat ad imperium Ciceronis. ep. 5. & 6. & ad Att. ep. 15. lib. 5.

Qui & ipse augur. erat. Phil. 2.

In provincia quæ ad Appii à Dolabella accusati, absolutionē pertinerent.

nis societas, litteræ interiores? atque hæc domestica. Quid illa tandem † popularia; reditus illustris in gratiam? in quo ne per imprudentiā quidem errari potest, sine suspicione perfidiæ: amplissimi sacerdotis † collegium? in quo non modò amicitiam violari apud majores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotē licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quæ ut omittam tam multa, atq; tanta: quis unquam tanti quenquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompeium socerum filiæ tuæ? Etenim si merita valent, patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto: si consvetudinis jucunditas, quæ fuit unquam amicitia consulariū in nostra civitate conjunctior? si ulla amoris atque officii signa: quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicavit? quid de se in senatu cùm ipse † abesset per quenquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatissimū voluit amplissimè, qua denique ille facultate, qua humanitate tulit contentionē meam pro Milone adversantem interdum actionibus suis? quo studio providit, ne qua me illius temporis † invidia attingeret, cum me consilio, cum auctoritate, cum armis deniq; texit suis? quibus quidē temporibus hæc in eo gravitas, hæc animi altitudo fuit, non modò ut Phrygi alicui, aut † Lycaoni, quod tu in legatis fecisti, sed ne summorum quidem hominū malevolis de me sermonibus crederet. Hujus igitur filius cum sit gener tuus: cumque, præter hanc conjunctionem affinitatis, quam sis Cn. † Pompeio carus, quamq; jucundus, intelligam: quo tandem animo in te esse debeo? cum præsertim eas ad me is litteras miserit, quibus, etiam si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placerer tamen, totumque me ad ejus viri, ita de me meriti, voluntatem, nutum-

nutumque, converterem. Sed hæc hactenus: pluribus enim etiam fortasse verbis, quàm necesse fuit scripta sunt. Nunc ea, quæ à me † perfecta, quæque instituta sunt cognosce.

non pauca desiderantur,

Atque hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo, te enim (ut spero) propediem censerent audiemus: cujus magistratus officia, quæ sunt maximi animi, summique consilii, tibi diligentius & accuratius, quam hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse censeo. Vale.

Opinor hic adjuncta fuisse, quæ dixit à se perfecta & instituta.

ARGUMENTUM.

Acceptis ab Appio litteris de absolutione majestatis, gratulatur majorem in modum, & de ambitus judicio bene illi sperandum significat.

M. T. C. Appio Pulchro (ut spero) Censori S. D. 11

CVM essem in castris ad fluvium † Pyramum, redditæ mihi sunt uno tempore à te epistolæ tuæ, quas ad me Q. Servilius Tarso miserat. Earum in altera dies erat adscripta Non. Aprilium: in altera, quæ mihi recentior videbatur, dies nō erat. Respondebo igitur superiori prius: in qua scribis ad me de absolutione majestatis. De qua etsi permultò ante certior factus eram litteris, nuntiis, fama denique ipsa (nihil enim fuit clarius, non quod quisquam aliter putasset: sed nihil de insignib. ad laudem viris abscure nuntiari solet) tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ litteræ: non solùm quia planius loquebantur, & uberius, quàm vulgi sermo: sed etiā quia magis tibi videbar gratulari, cùm de te ex te ipso audiebam. Complexus igitur sum cogitatione te absentem, epistolam verò osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum: quia enim à cuncto populo à senatu, à judicibus, ingenio, industriæ,

Ciliciæ fluvius. Mela 1. Arriano Curtio.

Quo crimine cū accusaverat Dolabella.

Necessaria distinctio, nam etiam insignis latio dicitur: sic in oratore: Insignia ac maximam laudem.

Gratulari significantius non potuit.

Vidi modestā arrogantiam.

industriæ, virtuti tribuuntur; † quia mihi ipsi assentior fortasse, cùm ea esse in me fingo: mihi quoq; ipsi tribui puto. Nec tam gloriosum exitum tui judicij extitisse, sed tam parvam inimicorum tuorum mentē fuisse mirabar. † De ambitu verò quid interest, inquies, an de majestate? An te nihil, alterum enim non attigisti, alteram auxisti. Veruntamē ea est majestas (ut † Sylla voluit) ut in quemvis impunè declamare liceret: † ambitus verò ita apertā vim habet, ut accusetur improbè aut defendatur, qui enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? tuorum autem bonorum cursus cui suspect⁹ unquam fuit? Me miserum, qui non affuerim: quos ego risus excitassem. Sed de majestatis judicio tuo mihi illa ex tuis litteris jucundissima fuerunt: unū, quòd te ab ipsa rep. defensum scribis: quæ quidem etiam in summa † bonorum & † fortium civium copia tueri taleis viros deberet: nunc verò eò magis, quòd tanta penuria est in omni vel honoris, vel ætatis gradu, ut tā orba civitas taleis tutores complecti debeat: alterum quod † Pompeij & Bruti fidem, benevolentiamq; mirificam laudas. Lætor rirtute & officio cum tuorū necessariorum, meorum amicissimorū, tum maximè alterius omnium sæculorū & gentiū principis, alterius jam pridem juventutis, celeriter (ut spero) civitatis. De † mercenariis testibus à suis civitatibus notandis, nisi jam factum aliquid est per Flaccum fiet à me, cum per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam venio. Quòd à me quasi formam† communium temporū & totius reip. misisti expressam; prudentia litterarū tuarum valde mihi est grata. Video enim & pericula leviora, quam timebam & majora præsidia; siquidem (ut scribis) omnes vires civitatis se ad Pompeij ductum applicaverunt, tuumque simul promptum animum & alacrem perspexi ad de-

De quo nondum erat absolutus.

Syllæ lex de majestate.

Ambitus est cum honores pecunia quæruntur.

Epist. 4.

Qui mercede adducti ex Asia.

Venerant ad testimonium in Appium dicendum.

Emergebatur civile bellum.

Quā Pompeius affinis Appij, defendere putabatur.

ad defendendam † remp. mirificamq; rep. voluntatem ex hac tua diligentia, quòd in summis tuis occupationibus, mihi tamen reip. statum per te notum esse voluisti. Nam auguraleis † libros ad commune utriusq; nostrum otium serva. Ego enim à te cum tua promissa per litteras flagitabam ad urbem te † otiosissimum esse arbitrabar. Nunc tamen ut ipse polliceris, pro auguralibus libris orationes tuas confectas omnes exspectabo. Tullius, cui mandata ad me dederas, non convenerat me: nec erat tam quisquā mecum tuorum, præter omneis meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas litteras quas dicas esse, non intelligo. Bis ad te scripsi, me purgans diligenter, leviter accusans in eo, quòd de me citò † credidisses. Quod genus querelæ mihi quidem videbatur esse † amici: sin tibi displicet, non utar eo posthac. Sed si, ut scribis, eæ litteræ non fuerunt diserta, scito meas non fuisse. Ut enim Aristarchus Homeri versum negat, quem nón probat; sic tu (libet enim mihi jocari) quod disertum non erit, ne putaris meum. Vale; & in censura si jam es censor (ut spero) de † proavo multum cogitato tuo.

Epist. 9. lib. 10. ad Att. *Non ut postea cognovi accusationis cura impeditum.* *Epist. 8.* *Accusavi n. nō quòd improb. esses, sed quod improbis crederes,* *Appio Cæco, qui censuram egregiè gessit, sed antiquior, quā proavus: sic Plutarch. de Catone temporum ratione, non satis diligenter examinata.*

ARGUMENTUM.

Gratulatur de absolutione ambitus: &, querente Appio quod accusatori suo Dolabellæ filiam collocarit, ostendit, id se inscientè per suos factum.

M. T. C. Appio Pulchro S. D. 12

GRATULABOR tibi † prius (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me convertar. Ego verò vehementer gratulor de judicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum te esse: sed illud quod quò melior civis, quo vir clarior, quò fortior amicus es; quoque plura virtutis, & industriæ ornamenta in te sunt, eò mirandum est magis; nullam ne in tabellæ quidem

Primo loco in epistola gratulationis est. In tabella pōt latere malevolentia: ideo dixit tabellæ latebra.

dem latebra fuisse absconditam malevolentiam, quæ te impugnare auderet: non horum temporum, non horum hominum atq; morum negotium: nihil jam sum pridem admiratus magis. De me autem † suspice paulisper meas parteis, & enim te esse finge, qui sum ego: facilè invenieris quod dicas, noli ignoscere hæsitationi meæ. Ego verò velim mihi, Tulliæq; meę (sicut tu amicissimè & svavissimè optas) prospere evenire † ea, quę me insciente facta sunt à meis: sed ita cecidisse ut agerentur eo tempore, spero omnino cũ aliqua felicitate, & opto: verumtamen plus me in hac spe, tua sapientia & humanitas consolatur, quàm opportunitas temporis. Itaq; quẽadmodum expediã exitum hujus institutæ orationis non reperio: neq; n. tristius dicere quicquam debeo † ea de re quam tu ipse omnibus optimis prosequeris: neq; nõ me tamen mordet aliquid. In quo unum vereor, ne tu parum perspicias, ea quę gesta sunt, † ab illis esse gesta; quibus ego ita mandarã, ut cum tam longè abfutur[9] essem, ad me * ne referrent: agerent quod probassent. In hoc autẽ mihi illud * occurrit: Quid igitur si affuisses? Rem probassem de tempore, nihil te invito, nihil sine cõsilio egissem tuo. Vides svadere me, jamdudum laborantem quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam. Leva me igitur hoc onere: nunquã enim mihi videor tractasse causam difficiliorem. Sed sic habeto tamen: nisi * jam tunc omnia negotia cũ summa tua dignitate diligentissimè cõfecissem: tametsi nihil videbatur, ad meum erga te pristinum studium addi posse, tamen hac mihi affinitate renunciata, non majore equidẽ studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatẽ tuam defendissem. Decedendi mihi, & jam imperio * annuo terminato ante diem III. Non. Sextileis: cum ad Sidam navi accederem, &

Responsio ad querelam de nuptiis Tulliæ.

De his nuptiis A. M. Cælio vide ep. 9. l. 8.

Falsum: nam retulit ad eũ Cælius ep. 9. lib. 8.

Objectio cum dissolutione.

Cum mihi affinitas est renuntiata.

Annuum erat provinciarum imperiũ, lege Sampronia. in ora. pro domo sua, & hic epist. 7. lib. 1.

mecum

mecum P. Servili⁹ esset, litteræ à meis sunt redditæ. Dixi statim Servilio (etenim videbar esse commotus) ut omnia à me majora exspectaret. Quid multa? benevolentior tibi, quam fui, nihilo sum factus: diligentior quidem ad declarandam benevolentiã multo. Nam ut vetus nostra † simultas ante stimulabat me, ut caverem, ne cui suspicionem ficte reconciliatę gratiæ darem, sic affinitas novam curam mihi affert cavendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse videatur. Vale.

Ob inimicitia, cũ fratre tuo. *Mihi cum Dolabella contractas.*

ARGUMENTUM.

Agit gratias Appio quod amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studiose juvisset: parataq; illi officia polliceretur, quanquã socer Dolabellæ sit, qui de majestate, & ambitu illum accusaverat.

M. T. C. Appio Pulchro S. D. 13

QVASI divinarem, tali in officio fore mihi aliquando expetendum studium tuum: sic, cum de tuis rebus † gestis agebatur, inserviebam honori tuo. Dicam tamen verè; plus quam acceperas reddidisti: quis enim ad me non perscripsit, te non solum auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego à tali viro contentus eram, sed etiam opera, consilio, domum veniendo, conveniendis meis nullum onus officij cuiquam reliquũ fecisse? Hæc mihi † ampliora multò sunt, quàm illa ipsa, propter quæ hæc laborantur, insignia enim virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaq; mihi propono fructum amicitiæ nostræ ipsam† amicitiam, qua nihil est uberius, præsertim in iis studiis, quibus uterque nostrum devinctus est. Nam tibi me profiteor & in rep. socium, de qua idem sentimus, & in quotidiana vita conjunctum cum iis artibus studiisque quæ colimus: velim ita fortuna tulisset, ut

In supplicationibus. *Pro quibus decerni solebant supplicationes.* *Quas supplicationes Ciceroni decrevit.* *Pluris animũ Appij facit quã ipsas supplicationes, similis sentẽtia lib. 1 de leg.* *In qua mihi sunt omnia fructum verò nullum præterea specto.*

Hoc dicit propter generum suum Dolabellam Appij accusatorem.

Quasi Ep. coram censore loquatur.

quanti ego omneis tuos facio, tanti tu † meos facere posses: quod tamen ipsum nescio qua permotus animi divinatione, non despero. Sed hoc nihil ad te nostrum est onus. Illud velim sic habeas quòd intelliges: hac re novata additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quam quicquam esse detractum. Cùm hæc scribebam, censorem jam te esse sperabam; eò brevior est hæc epistola: &, ut † adversus magistrum morum modestior. Vale.

M.T.CICERONIS EPISTOLARUM LIBER IV. AD SULPITIUM ET CÆTEROS.

ARGUMENTUM.

Satis patebit hujus epistolæ argumentum, si lector scias scriptam esse, cum Cæsar, pulso ex Italia Pompeio, bellum contra Pompeij legatos in Hispaniam pararet, Respondet Sulpitio congressum petenti.

M.T. Cicero Servio Sulpitio S. D. I

Jurisconsultus ad quẽ libros topicorũ misit.

Alibi dixit salva rep. eodem sensu & de re privata ep. 7. lib. 8.

Svetonius in Cæsare.

Ex provincia reversus.

CAIUS † Trebatius familiaris meus ad me scripsit: te ex se quæsisse, quibus in locis essem molesteque ferre, quòd me propter valetudinem tuam cum ad urbem accessissem, non vidisset: & hoc tempore velle te mecum, si propius accessissem de officio utrisque nostrum communicare. Utinam Servi † salvis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profectò aliquid occidenti reip. tulissemus. Cognoram enim jam absens, te hæc male multò ante providentem, † defensorem pacis, & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse. Ego autem cum consilium tuum probarem, & idem

dem ipse sentirem, nihil proficiebam, serò enim † veneram, solus eram: rudis esse videbar in caussa: incideram in hominum † pugnandi cupidorum insanias. Nunc quoniam nihil tam videmur posse† opitulari re ipsi, quid est in quo nobismetipsis consulare possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut † quàm honestissimè lugeamus: nemo est omnium qui cum potius mihi, quam tecum communicandum putem: neque enim clarissimorũ virorum, quorum similes esse debem?, exempla: neque doctissimorum, quos semper coluisti, præcepta te fugiunt. Atq; ipse antea ad te scripsissem, te frustra in senatum, sive potius in conventum senatorum esse venturum, inveritus essem, ne ejus animum offenderem, qui à me, ut te imitarer petebat. Cui quidē ego cum me rogasset, ut adessem in senatu, eadem omnia, quæ à te de pace; & de † Hispaniis dicta sunt, ostendi me esse dicturum: Res † vides quomodo se habeant: orbem terrarum imperiis distributis ardere bello; urbem sine legibus, sine judiciis, sine jure, sine fide, relictam direptioni & incendiis. Itaq; mihi venire in mentum nihil potest, non modo quod sperem, sed vix jam quod audeam optare. Sin autem tibi homini prudentissimo videtur utile esse, nos colloqui: quanquã longius etiam cogitabam ab urbe discedere (cujus jam etiã † nomen invitus audio) tamen propius accedam. Tribetio mandavi ut, si quid tu eum velles ad me mittere, ne recusaret idque ut facias, velim: aut, si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accidere. Ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse: † arrogo: ut exploratum habeam, quicquid nos communi sententiæ statuerimus, id omneis homines probaturos. Vale.

Epist. 14. l. 11. lib. 6. et 7. l. 9. et 10. lib. 16.

Sublata concordiæ suæ.

Ut in his miseriis, quid licet, honeste vivamus.

i. Ut ab urbe abessem, te imitans.

Vide ad Att. ep. 18. lib. 8.

Cum Pompeius cum consulibus abiisset. ep. 11. lib. 16.

Quia nullam jã præ se ferret dignitatem spoliatæ legibus, judiciis magistratibus.

Arrogamus nobis, quæ nostra non sunt.

ARGUMENTUM.

Disputat, utrum manendum sit in Italia, an ad Pompeium in Græciam navigandum: quorum alterum utilius, alterum honestius ait esse, concludit difficilem esse deliberationem, se tamen discessionem magis probare.

M. T. C. Servio Sulpitio S. D. 1

AD III. Kal. Majas cum essem in Cumano, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognovi nõ satis prudenter fecisse † Philotimũ: qui cum abs te mandata haberet, ut scribis de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, litteras tuas misisset: quas intellexi breviores fuisse, quod eum perlaturum putasses: sed tamen postquam litteras tuas legi,* Postumia tua me convenit, & Servius noster. His placuit ut tu in Cumanum venires: quod etiam mecum ut ad te scriberem, egerunt. Quod meum consilium exquiris: id est, tale, ut capere facilius ipse possim, quam alteri dare: quid enim est, quod audeam svadere tibi, homini summa auctoritate, summaque prudentia? si quid rectissimũ sit, quærimus: perspicuum est, si quid maximè expediat: obscurum. Sin hi sumus; qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectũ honestumque sit, non potest esse dubiũ, quid † faciendum nobis sit. Quod existimas meam causam conjunctã esse cum tua: certe similis in utroq; nostrũ, cum optimè sentiremus, error fuit: nam omnia utriusq; consilia ad concordiam spectaverunt. Qua cum ipsi Cæsari nihil esset † utilius: gratiam nos quoque inire ab eo defendenda pace, arbitrabamur. Quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, † vides, neq; solum ea perspicis, quæ geruntur, quæque jam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut prabare oportet ea, quæ fiunt: aut interesse etiam si non probes: quorum altera mihi turpis

Terentiæ libertum.
Uxor Sulpitij, quã à Cæsare stupratam scribit. Sveton.
Idẽ ep. 19. l. 5. Id est eundem ad Pompeium.
Si quod honestũ est, id unũ utile putemus Vides ventum esse ad arma cõtra quã arbitrati sumus.

altera etiam periculosa ratio videtur. Restat ut discedendum putem: in quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur. Omninò cum miserior res† nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior: nihil enim constitui potest, quod nõ incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu si videbitur, ita censeo facias: ut si habes jam statutum, quid tibi agendum putes, in quo † non sit conjunctum consiliũ tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris; sin autem est quod mecum cõmunicare velis: ego te exspectabo. Tu, quod tuo commodo fiat, quam primum velim venias, sicut intellexi, & † Servio † Postumiæ placere. Vale.

Periculum n. nunquam gravius impendit reip.

Si venturus mecũ ad Pompeium non es, hoc significat sed aperte non explicat. Ep. 8. lib. 10. ad Att.

ARGUMENTUM.

Sulpitium Achaiæ à Cæsare præfectum, consolatur in dolore, quem ex reip. calamitate capiebat, scripta est epistola post victum Pompeium.

M. T. C. Servio Sulpitio S. D. 3

VEHEMENTER † te esse solicitum, & in communibus miseriis præcipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt, quod quanquam minimè miror, † meum quodammodo agnosco: doleo tamen, te sapientia præditũ propè singulari, non tuis bonis delectari potius, quã alienis malis laborare. Me quidem etsi nemini † concedo, qui majorẽ ex pernicie, & peste reip. molestiam traxerit, tamen multa jam consolantur, maximeq; conscientia consiliorum meorũ: multo enim ante tanquã ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram: neque solum mea sponte, sed multò etiam magis monente, & denuntiante. Etsi enim † absui magnã partem consulatus tui; tamen & absens cognoscebam, quæ esset tua in hoc pestifero bello cavendo, & prædicando sententia, & ipse affui primus temporibus tui consulatus, cùm accurratissimè monuisti

Reip. causã ep. 1. lib. 6. id est, dolorem.

Tua virtute, optimorumq; tum factorũ, tũ consiliorũ conscientia.

Cum esset in Cilicia pro consul.

Narratio ad consolationem inducta.

senatum, collectis omnibus bellis civilibus, ut & illa timerent, quæ meminissent: & scirent cũ superiores, nullo tali exemplo antea in repub. cognito, tam crudeles fuissent, quicunque postea remp. oppressisset armis, multò intolerabiliorem futurum. Nam quod exemplo sit, id etiã jure fieri putant, & aliquid, atq; adeò multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes, † eos, qui auctoritatem & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cũ tua prudentia salvi esse potuissent. Dices: Quid me ista res consulatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reipub. Est omnino vix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi: sed tamen & Cæsar ipse ita de te † judicat & omnes cives sic existimant, quasi lumen aliquod extinctis cæteris elucere sanctitatem & prudentiam, & dignitatem tuam. Hæc tibi ad levandas molestias magna esse debent. Quod autẽ à tuis † abes, ideò levius ferendum est, quod eodem tempore à multis, ac magnis molestiis abes, quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer ne ea cognosceres absens, quæ quia non vides, mihi videris meliore esse conditione, quã nos, qui videmus. Hactenus existimo nostram consolationem rectè adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres iis de † rebus, quibus levari possent molestiæ tuæ. Reliqua sunt in te ipso, neq; mihi ignota, neq; minima † solatia, & (ut quidem ego sentio) multò maxima, quæ ego ipse experiens quotidie sic probo, ut ea mihi salutem afferre videantur. Te autem ab initio ætatis memoria teneo summè omnium doctrinarum studiosum fuisse, omnia, quæ à sapientissimis ad bene vivendũ tradita essent, summo studio, curaque didicisse: quæ quidem vel optimis rebus & usui & delectatione esse possent: his verò temporibus habemus † aliud nihil, in quo acqui-

Ne Cæsari ante concessum lege Trebonia tempus succederetur. Dio. lib. 40.

Consolationis loco est cum intelligimus de nobis bene existimari.

Erat n. Sulpitius in Græcia cum Achaiæ præesset ep. sequenti.

De rebus urbanis.

Tractationem litterarum significat, Rhodicũ: ipso Cicerone dedit operam Philosophiæ Vide lib. de claris orat.

Ep. 12. lib. 6.

acquiescamus: Nihil faciam insolenter, neq; te tali vel scientia, vel natura præditum hortabor, ut ad eas te referas arteis, quibus à primis temporibus ætatis studium tuum dedisti: tantū dicam, quod te spero approbaturum: me postea-quam † illi arti, cui studuerā nihil esse loci † neque in curia, neq; in foro viderim, omnem meam curam, atq; operam ad philosophiam contulisse. Tuæ scientiæ excellenti ac singulari non multò plus quàm nostræ relictum est loci. Quare non equidem te moneo: sed mihi ita persvasi, te † quoq; in iisdem versari rebus, quæ etiam si minus prodessent, animum tamen à solicitudine abducerent. Servius quidem tuus in omnibus ingenui artibus, inprimisq; in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, ut excellat: à me verò sic diligitur, ut tibi uni concedā, præterea nemini: mihique ab eo gratia refertur in quo ille existimat, quòd facilè appareat, cum me † colat & observet, tibi quoque in eo se facere gratissimum.

Eloquentiæ. Neque in senatu, neq; in judicijs. Juris civilis scientiæ. In Philosophiæ studio. Patris prænomine appellabatur, qui primus filius natus esset.

ARGUMENTUM.

Laudat Sulpitij scripta: probat, quod Achaiæ administrandæ curam non recusarit, scribit de Marcelli restitutione, de suis studijs, de Sulpitio filio, de rebus urbanis, de Cæsare.

M. T. Cicero S. D. Servio Sulpitio. 4

ACCIPIO excusationem tuam qua usus es, cur sæpius ad me litteras uno exemplo dedisses; sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur. Illam partem excusationis, qua de scribis, orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem verbis epistolas sæpius mittere, nec † agnosco, nec probo. Et ego ipse quem tu per iocum (sic enim accipio) divitias orationis habere

Id est verum esse non fateor.

bere dicis, me non esse verborum admodum inopem agnosco (εἰρωνεύεσθαι enim non necesse est) sed tamen idem (nec hoc εἰρωνευόμενος) facilè cedo tuorum scriptorum subtilitati & elegantiæ. Consilium tuum, quo te usum scribis hoc † Achaicum negotium non recusavisse, cum semper probavissem, tū multò magis probavi lectis tuis proximis litteris; omnes enim caussæ quas commemoras, justissimæ sunt tuaq; & auctoritate, & prudentia dignissimæ. Quod aliter cecidisse rem existimas, atq; † opinatus sis, id tibi nullo modo assentior; sed quia tanta perturbatio & confusio est rerū, ita perculsa & prostrata fœdissimo bello jacent omnia, ut is cuiq; locis, ubi ipse sit, miserrim⁹ esse videatur; propterea & tui te consilij † pœnitet, & nos, qui domi sumus, tibi beati videmur, ac contra nobis, non tu quidem vacuus molestiis, sed præ nobis beatus. Atq; hoc ipso melior est tua, quàm nostra conditio, quòd tu, quid doleas, scribere audes: nos, ne id quidem tutò possum: nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, sed ipsius victoria, quæ civilibus bellis semper est insolens. Uno te vicimus, quod de Marcelli † collegæ tui salute paulò antè, quam tu, cognovimus; etiam me hercule, quod quemadmodum ea res ageretur, vidimus, nam sic fac existimes, post has miserias, id est, post quàm armis disceptari cœptū est de jure publico, nihil esse actum aliud cū dignitate; nam & ipse Cæsar accusata acerbitate † Marcelli (sic enim appellat) laudataq; honorificentissimè & æquitate tua & prudentia, repentè præter spem dixit, se senatui roganti de Marcello † ne hominis quidē causa negaturum. Fecerat autem hoc senatus, ut, cùm à L. Pisone mentio esset facta de Marcello, & cùm C. † Marcellus se ad Cæsaris pedes abjecisset, cunctus cōsurgeret, & ad

Achaiæ administrationem à Cæsare demandatā, ep. 1. & 6. l. 6.

Putasti te minus miserū in ista provincia fore, quā eos, qui Romæ essent. Quod Achaiæ curā susceperis. Epist. 9. in consolatum lib. 12. Epist. 24. Qui se victori non credidit. Suet. in Julio. Quāquā acerbior fuisset Marcell⁹ quā sententiā non viderunt, quā omnes legendam putant. Hic Juliæ Cæsaris sororis neptem Octaviā uxorē duxit, & ex ea genuit Mar-

& ad Cæsarem supplex accederet. Noli quærere; ita mihi pulcher hic dies visus est, ut speciem aliquam viderer videre quasi reviviscentis reip. Itaq; cùm omnes antè me rogati gratias Cæsari egissent; præter Volcatium; (is enim, si eo loco esset negavit se facturum fuisse) ego rogatus mutavi meum consiliū; non statueram, non me hercule inertia, sed desiderio pristinæ dignitatis, in perpetuum tacere. Fregit hoc meum cōsilium & Cæsaris † magnitudo animi, & senatus officium. Itaq; pluribus verbis* egi Cæsari gratias: neq; metuo ne etiam in cæteris rebus honesto otio privarim: quod erat unicum solatiū in malis. Sed tamen, quando effugi ejus offensionem, qui fortasse arbitraretur, me hanc remp. non putare, si perpetuo tacerem: modicè hoc faciam, aut etiam intra modum: ut illius voluntati, & meis studiis serviam: nam etsi à prima ætate me omnis ars & doctrina liberalis, & maximè philosophia delectavit: tamen hoc studium quotidie ingravescit, credo & ætatis maturitate ad prudentiam & his temporum vitiis, ut nulla res alia levare animam † molestiis possit, à quo studio te abduci negotiis, intelligo ex tuis litteris: sed tamen aliquid jam noctes te adjuvabunt. Servius tuus, vel poti⁹ noster, summa me observantia colit: cujus ego cū omni probitate, summeq; † virtute, tum studiis doctrinaq; delector. Is mecum sæpe de tua mansione, aut decessione communicat. Adhuc in hac sum sententia, nihil ut faciamus, nisi quod maximè Cæsar velle videatur. Res sunt ejusmodi, ut, si Romæ sis, nihil te præter tuos delectare possit. De reliquis nihil melius † ipse est cæteris & cætera ejusmodi, ut, si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quam videre, hoc nostrum consilium nobis minime jucundum est, qui te videre cupimus, sed consulimus tibi. Vale.

cellū illum, de quo Virg. l. 6. Si Marcellus esset, negavit se rediturum. Cum ignovit inimico suo Marcello.

Quæ erat oratio.

Modice est cum modo: intra modum vero minus.

Et sane pleraque scripsit post eversam remp.

Disjungit virtutem à doctrina, ut intelligas, virtutem esse posse sine peritia litterarum. Valde enim se moderatum præbuit Cæsar in victoria.

ARGUMENTUM.

Cum Cæsar bellum gereret in Hispania contra Pompeij liberos, petijt Tullia, ex partu, Ciceronis filia, jam à Dolabella dimissa, consolatur Ciceronem Sulpitius argumentis ad dolendum dolorem undecunque collectis. De Sulpitio sic Quinct. lib. 9. Ser. Sulpitius insignem non immerito famam tribus orationibus meruit.

Rectè incipit à dolore suo, nam qui non dolet amici calamitate, amicus non videtur, ideoque pondus habere illius consolatio non potest. Sic ep. 20. lib. 15. ad Att. dicitur, etiã in præsenti ep. 10. lib. 2. & Liv. lib. 34.

Ser. Sulpitius M. Ciceroni P. S. D. 5

POSTEAQVAM mihi renuntiatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ; sanè quã pro eo, ac debui, graviter, molesteq; tuli: cõmunemq; eam calamitatem existimavi: qui si istic affuissem, neq; tibi defuissem, coramq; meum dolorem tibi declarassem. Et si genus hoc consolationis miserũ, atq; acerbũ est, propterea, quia per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lachrymis multis id conari possunt: ut magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quã aliis posse suum officium præstare: tamen quæ in præsentia mihi in mentẽ venerunt, decrevi brevi ad te perscribere: non quòd ea te fugere existimẽ: sed quòd forsitan dolore impeditus, minus ea perspicias. Quid est quòd tantopere commoveat tu[9] dolor intestinus? cogita quemadmodũ adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus nõ minus, quam liberi, cara esse debet, patriam. † honestatem, dignitatem, honores omneis. Hoc uno incõmodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui nõ illis rebus exercitatus animus † callere jam debet, atq; omnia minoris æstimare? At illi[9] vicem (credo) doles. Quoties in eam cogitationẽ necesse est ut tu veneris, ut & nos sæpe incidimus, hisce temporib[9] nõ pessimè cum iis esse actum, † quibus sine dolore licitum est mortẽ cum vita commutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad

Consolationis initiũ à temporum conditione.

Minus est quam digni.

Id est, collo obducto dolorem non sentire.

Cum in bello multi interfecti cum dolore perierint.

vivendum

vivendum magnopere invitare posset? quę res? quæ spes? quod animi solatium, ut, cum aliquo adolescente primario conjuncta ætatem ageret? licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex hac juventute†generum diligere, cujus fidei liberos tuos te tuto cōmittere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent? honores† ordinatim petituri essent in reipubl. in amicorum negotiis libertate sua uterentur? quid horum fuit, quod nō prius quam datum, ademptū sit? At verò malum est liberos amittere. Malum nisi hoc peius sit, †hæc sufferre perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si forte eadem res tibi minuere dolorē possit. Ex Asia rediens, cum ab Ægina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere, post me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræus, sinistra Corinthus: † quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nūc prostrata & diruta ante oculos jacent; cœpi egomet mecum sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cum uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant? visne tu, te Servi, cohibere, & meminisse, hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc idē, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modò uno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio præterea tanta diminutio facta est: omnes provinciæ conquassatę sunt: in unius mulierculæ animula, si jactura facta est, tantopere cōmoveris? quæ si hoc tempore nō suum diem obiisset: paucis post annis tamen ei†moriendū fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum, ac cogitationem tuam avoca: atq; ea potius

Ergo Dolabella divortium cum ea jam fecerat.

Quo ordine per leges licet, de quo diximus in lib. de leg.

Publicam servitutem.

Oppida vocat urbes.

A majori ad minus, nam si oppida intereunt, idem accidere hominibus mirandum non est.

Argumentum à comparatione ductum.

A necessario.

potius reminiscere: quæ digna tua persona sunt: illam † quādiu op⁹ fuerit, vixisse: una cùm rep. fuisse, te patrem suum prętorem, consulem; augurem vidisse, † adolescentibus primariis nuptā fuisse, omnib. bonis propè perfunctam esse; cū respub. occideret, vita excessisse. Quid est quod tu, aut ille cum fortuna hoc nomine queri possitis? Deniq; noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum, qui aliis consveveris præcipere & dare cōsilium: neq; imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitētur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potius, quę aliis præcipere soles, ea tute tibi subjice, atq; apud animum propone. NVLLVS dolor est, quem non longinquitas † temporis minuat atq; molliat, hoc te exspectare tempus, ac non ei rei sapientia tua occurrere tibi turpe est, quod si quis etiam inferis sensus est: qui illius amor in te fuit, pietasq; in omneis suos, hoc certe illa te tacere nō vult. Da hoc illi mortuæ: da cæteris amicis, & familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ: ut, si qua in re opus sit, opera & cōsilio tuo uti possit. Deniq; quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendū sit, noli * committere, ut quisquam te putet nō tam filiam, quàm reip. tempora & aliorum victoriā lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere; quare, si hoc unum proposuero, finem faciā scribendi. Vidimus aliquoties, secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnamq; ex ea re laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoq; te æquè ferre posse, neq; id maj⁹ quam debeat, tibi onus videri: ne ex omnibus † virtutibus hæc una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cùm te tranquilliore animo esse cognoro; de iis rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumque se † provincia habeat, certiorem faciam. Vale.

A persona Tulliæ. Pisoni, Crassi pedi, Dolabellæ.

Ep. 8. lib. 7. Ab opinione hominum. Ad Att. ep. 11. lib. 2. A voluntate mortuæ.

A salute ipsi9. Phil. 14. & lib. 2. de off.

A Ciceronis laude.

Achaia.

ARGUMENTUM.

Ad Servij consolationem respondet, suum dolorem, lectis illius literis, aliqua ex parte lenitum; sed dolendi caussas apud se & plures & graviores esse, quàm apud quemvis alium in simili calamitate.

M. T. Cicero Servio Sulpitio S. P. D. 6

EGO † verò Servi vellem ut scribis in meo gravissimo casu affuisses, quantum enim præsens me adjuvare potueris, & consolando, & propè æquè dolendo, facilè ex† eo intelligo, quòd literis tuis lectis aliquantulum acquievi: nam & scripsisti, quæ levare † luctum possent, & in me consolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quam suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cujus officia † jucundiora scilicet, sæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua solùm, & societas pænè ægritudinis, sed etiam auctoritas consolatur. Turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu tali sapientia præditus ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix resisto dolori, quòd ea me solatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. † Maximus, qui filium consularem, clarum virum, & magis rebus gestis, amisit: & L. Paullus, qui duos septem diebus: & vester † Gallus: & M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filiũ perdidit: iis temporibus fuerunt, ut eorum luctum, eorum dignitas consolaretur ea, quam ex repub. consequebamur. Mihi autem amissis † ornamentis iis, quæ ipse commemoras, quæq; eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium quòd ereptum est. Non amicorum negotiis,

Simile principiũ ep. 30. lib. 7. & 5. lib. 9.
Alterum prudentiæ & doctrinæ, alterũ amoris & humanitatis.
Jucunditatis enim locus non est in rebus miseris.
Fabium.
Æmilius.
Quia fuit è Sulpitia familia.
Honestate, dignitate, honoribus. epist. 5.

gotiis, nō de reipub. procuratione imppeiebantur cogitationes meæ. Nihil in foro agere licebit: aspicere curiam non poteram: existimabā, id quod erat, omneis me & industriæ fructus, & fortunæ perdidisse. Sed cum cogitarem, hęc mihi tecum, & cum quibusdā aliis esse communia: & cùm frangerem jam ipse me, cogeremq; illa ferre toleranter: habebam quò confugerem, ubi conquiescerem, cuj9 in sermone & svavitate, omneis curas, doloresq; deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere etiam illa, quæ consenuisse videbantur, recrudescunt. Nō enim, ut tum me à rep. mœstum domus excipiebat, quæ levaret: sic nunc domo mœrens? ad rem. cōsurgere possum, ut in ejus †bonis acquiescam. Itaq; & domo absum, & foro, quòd nec eum dolorē, quem è rep. capio, domus jam consolari potest, nec domesticū resp. quo magis te exspecto, teq; videre quàm primum cupio. Major mihi levatio afferri nulla potest, quam conjunctio consvetudinis sermonumq; nostrorum, quamquā sperabam tuum adventum (sic enim audiebā) appropinquare. Ego autem cum multis de causis te exopto quam primū videre, tum etiam ut ante cōmentemur inter nos, qua ratione nobis traducēdum sit hoc tempus, quod est totū ad †unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & (at perspexisse videor) nec à me alieni, & tibi † amicissimi. Quod cùm ita sit, magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit jucunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

Quæ nunc nulla sunt.

Cæsaris. Cum ejus filius Cæsaris arma contra Pompeium secutus sit & Att. Ep. ult. lib. 8. & 3. lib. 10.

ARGUMENTUM.

Svadet, ut exulandi consilium abjiciat, & in patriam suam redeat: id Cæsarem facile concessurum: id optare ipsius fratrem, id ipsam remp. id ad rationem etiam rei familiaris pertinere.

M. T.

M. T. Cicero S. D. M. Marcello. 7

Etsi eo adhuc consilio usum intelligo te, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quod ea te sapientia esse judicem, ut meum consiliũ non anteponam tuo: tamẽ & amicitiæ nostræ vetustas, & tua summa erga me benevolentia, quę mihi jam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberẽ ad te, quæ & saluti tuę conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate. †Ego cum te esse, qui horum malorum initia multò ante videris, consulatũ magnificentissimè atq; optimè gesseris, præclarè memini, sed idem etiam illa vidi, neq; te consilium civilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeij, neq; genus exercitus probare, semperq; summè diffidere. Qua sententia me quoq; fuisse, memoria tenere te arbitror. Itaq; neq; tu multum interfuisti rebus gerendis, & ego id semper egi, ne interessem. Nõ enim iis rebus pugnabimus, quibus † valere poteramus, cõsilio, auctoritate, causa, quæ erãt in nobis superiora: sed lacertis, & virib⁹, quib⁹ pares nõ eram⁹. Victi sum⁹ igitur: aut si vinci dignitas nõ potest, fracti certe & abjecti. In quo tuum consilium nemo potest nõ maximè laudare, quod cũ † spe vincendi simul abjecisti certandi etiam cupiditatem, ostendistiq; sapientem & bonũ civẽ initia belli civilis invitũ suscipere, extrema nõ libenter persequi. Qui non idem consiliũ, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos, aut enim renovare bellum conati sunt, ut ij, qui in †Africam se contulerunt: aut quemadmodum nos victori sese crediderunt. †Mediũ quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor à plerisque, vel dicam ab omnib⁹ sapiens tuum consilium, à multis etiam magni ac fortis animi judi-

Ne incidat in arrogãtiæ vitium, qua tali viro consilium dare velit: incipit à laude Marcelli, et ab amicitiæ commemoratione, quo se facilius insinuet: Svasionis initium quo probare vult satis jam Marcellũ boni civis officio fecisse: reliquũ esse, ut patriã multis malis affectam etiã adspectu suo ne privet.

Idem aliis verbis ep. 3. lib. 6.

Idem aliis verbis 1. l. 6.

Ad Jubam regem.

Ut neq. bellũ renovares neq. Romam redires, sed exilium elegeras.

Qui omnia tenet, epist. sequenti. *Svasio ab exemplo.* *A necessario.*

judicatum: sed habet ista ratio, ut mihi quidem videtur, quendam modum præsertim cum tibi nihil deesse arbitrarer ad tuas † fortunas omneis obtinendas: prçter voluntatem: sic enim intellexi, nihil aliud esse quod dubitationem afferret ei,† penes quē est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere, cùm appareat, ipse quid fecerim: sed tamen si jam ita constituisses, ut abesse perpetuò malles, quàm ea quæ nolles videre, † tamen id cogitare deberes, ubicunq; esses, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate. Qui si facilè passurus esset, te carentem patria, & fortunis tuis † quietè & liberè vivere: & cogitandum tibi tamen esset, Romæ ne, & domi tuę cujusmodi res esset, an Mytilenis, aut Rhodi malles vivere, sed cum ita latè pateat ejus potestas, quem veremur, ut orbem terrarum complexa sit: nonne mavis, sine periculo domi tuę esse, quam cum periculo alienę? equidem etiam si oppetenda mors esset domi atque in patria mallem, quam in externis, atque alienis locis. Hoc † idem omnes, qui te diligunt, sentiunt, quorum est magna pro tuis, maximis, clarissimisque virtutibus multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolimus, nam etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit; propterea quòd neque is, qui † tenet remp. pateretur, neque ipsa respub. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Hi autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere cōfiderem. Hic pro te unius sollicitudines, uni⁹ etiam multæ & assiduæ lacrymæ C. † Marc. fratris optimi † deprecantur. Nos cura & dolore proximi sumus, precib. tardiores, quod jus adeundi, cum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus: gratia tantum possumus, quantum victi: sed tamen consi-

Neque honestum ait esse ejus exilium neque tuum.

A communi consilio.

Idem aliis verbis ep. 8. & 9. & 13.

Consularis. Sic in oratione pro eo.

consilio, studio Marcello non desumus: à tuis † reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus. Vale.

De Marcelli reditu minime laborantibus.

ARGUMENTUM.

Et hæc epistola eo spectat, ut Marcello reditus in patriam persuadeatur.

M. T. Cicero S. D. Marcello. 8

NEQVE monere te audeo præstanti prudentia virum; neque confirmare maximi animi hominem, virumq; fortissimum, consolari verò nullo modo: nam si ea, quæ acciderunt, ita fers, ut audio, gratulari magis † virtuti debeo, quã consolari dolorem tuum, sin te tanta mala reip. frangunt, non ita abundo ingenio, ut te consoler, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum præbeam, præstemque, & ad omnia, quæ tui velint, ita sim præsto, ut me nõ solùm omnia debere tua caussa quæ possum, sed ea quoque, quæ † non possum, putent. Illud tamen tu me † vel monuisse, vel censuisse puta, vel propter benevolentiam tacere non potuisse, ut, quod ego facio, tu quoque in animum inducas, si sit aliqua resp. in ea te esse oportere, judicio omnium, teque principem, necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit hunc tamen aptissimum esse etiam ad † exulendum locum: si enim libertatem sequimur, qui locus hoc dominatu vacat? sin qualemcunque locum, quæ est domestica sede jucundior? Sed mihi crede, etiam is, qui omnia tenet, favet ingeniis: nobilitatem verò, & dignitatem hominum, quantum ei res, & ipsius caussa concedit, amplectitur. Sed plura, quam statueram. Redeo ergo ad unum illud, me tuum fore cum tuis, si modò erunt † tui: sin minus, nec me certè in omnibus rebus satis nostræ conjunctioni amorique facturum. Vale.

Quæ in adversis maxime perspicitur.

Philip. 5.

Valde artificiosam admonendi rationem, ut offensio vitetur.

Exilium enim est ubi resp. non est.

Hoc adjecit, ut Marcellus veterem dignitatem speraret.

Vide ep. superiorem.

ARGUMENTUM.

Reditum in patriam suadet, ut supra argumenta ex intima arte depromit, ad persuadendū firmissima.

M. T. Cicero S. D. Marcello. 9

ETSI perpaucis † ante diebus dederam Q. Mucio litteras ad te pluribus verbis scriptas, quib⁹ declaraveram, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen cum Theophilus libertus tuus proficisceretur, cujus ego fidem erga te benevolentiamque perspexeram: sine meis litteris eum ad te venire nolui. Iisdem igitur te de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus litteris hortatus sum, ut in ea rep. † quæcunque est, quam primum velit esse multa videbis fortasse, quæ nolis, non plura tamen, quam audis quotidie. Non est porrò tuum, uno sensu solum oculorum moneri: cum idem illud auribus percipias, quod etiam † majus videri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias, aut faciendum, quod non probes. Primum TEMPORI, cedere, id est, necessitati † parere semper sapientis est habitum, deinde nō habet, ut nunc quidem est, id vitij res. Dicere fortasse quæ sentias, non licet: tacere plenè licet. † Omnia enim delata ad unum sunt is utitur consilio ne suo quidem, sed suorum. Quod non multò secus fieret, si † remp. teneret, quem secuti sumus. An qui in bello, cum omnium nostrorum conjunctum esse periculum suo cerneret, † certorum hominum minimè prudentium consilio uteretur: cum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quam incertis rebus fuisset? & qui nec te consule tum sapientissimum consilium secutus esset; † nec fratre tuo consulatum ex † auctoritate tua gerente, vobis auctoribus uti voluerit: nunc omnia tenentem,

Supra dixit, cujusmodi res esset, ep. 7.

Diversa ratio. ep. 1. l. 6. pro auribus cōtra oculos. Epist. 50. lib. 12. ad Att. Idem aliis verbis ep. 7. 8. & 13. Pompeium. Scipionis, Domini & aliorum.

C. Marcello fratre ejus patruele. Supra hac ipsa ep.

tem, noſtras ſententias deſideraturum cenſes fuiſſe? OMNIA ſunt miſera in bellis civilibus: quę majores noſtri ne ſemel quidem, noſtra † ætas ſæpè jam ſenſit: ſed MISERIVS nihil quam ipſa victoria: quæ etiam ſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioresque reddit, ut etiam ſi natura tales non ſint, neceſſitate eſſe cogantur. † MVLTA enim victori eorum arbitrio per quos vicit, etiam invito facienda ſunt. An tu non videbas mecum ſimul, quam illa † crudelis eſſet futura victoria? igitur tunc quoque patria careres, ne, quæ nolles, videres? Nō, inquies, ego enim ipſe tenerem opes & dignitatem meam. At erat tuæ virtutis, in minimis tuas præponere, de repub. vehementiꝰ laborare. Deinde qui finis iſtius cōſilij eſt? nam adhuc & factum tuum probatur, & ut in tali re: etiam † fortuna laudatur factum, quod & initium belli neceſſario ſecutus ſis, & extrema ſapienter perſequi nolueris fortuna: quod honeſto otio tenueris & ſtatum, & famam dignitatis tuæ.* Nunc vero nec locus tibi ullus dulcior eſſe debet patria: nec eam, diligere minus debes, quod deformior eſt, ſed miſereri potius: nec eam † multis claris viris orbatam privare etiam aſpectu tuo. Denique ſi fuit magni animi noviſſe ſupplicem victori, videre ſuperbi ſit, aſpernari ejusdem liberalitatem, & ſi ſapientis eſt carere patria, duri non deſiderare: & ſi rep. non poſſis frui, ſtultum eſt nolle privata. Caput illud eſt, ut, ſi iſta vita tibi commodior eſſe videatur, † cogitandum tamen ſit, ne tutior non ſit: magna gladiorum eſt licentia: ſed in extremis locis minor etiam ad facinus verecundia. Mihi ſalus tua tantæ curæ eſt, ut Marcello fratri tuo aut par aut certè proximus ſim. Tuum eſt conſulere † temporibus, & incolumitati & vitæ, & fortunis tuis. Vale.

Propter Syllana tempora Epiſt. 4. & Phil. 8. Cæſarem excuſat ep. 14.

Hic Marcellū acri pertinacia multum tamen expugnans.

Quod tuto otio fruaris infra.

Cum jam boni civis officio ſatis fecerit.

Pompeio, Catone, Domitio, Scipione, Bibulo, Lentulis, Appio qui erant omnes conſulares, excepto Catone prætorio.

Quod non cogitare, ſapientis non eſt.

Ut cogitet cuncta eſſe in Cæſaris poteſtate.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut reditum maturet, jam enim de reditu persuaserat.

M. T. Cicero M. Marcello S. D. 10

ETSI nihil erat novi quod ad te scriberem, magisque litteras tuas jam exspectare incipiebam, vel te potius ipsum, tamen cum Theophilus proficisceretur, non potui ei nihil litterarum dare? Cura igitur, ut quamprimum venias; venies enim mihi crede, exspectatus: neque solum nobis, id est, tuis, sed prorsus omnibus, venit enim mihi in mentem, subvereri interdum, ne te delectet † tarda decessio. Quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum; prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles videre, sed, cum leviora non multo essent, quæ † audirentur, quàm quæ viderentur; suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuæ, te quam primum venire: idque in omnes † partes valere: putavi ea de re te esse admonendum. Sed quoniam, quod mihi placeret, ostendi, † reliqua tu pro tua prudentia considerabis, me tamen velim, quod ad tempus te exspectemus, certiorem facias. Vale.

Ut qui non libenter venias. — *Ep. 10. lib. 5.* — *Quando veniendum.*

ARGUMENTUM.

Significat se in patriam rediturum, commotum consilio, & auctoritate Ciceronis.

M. Marcellus M. Ciceroni S. D. 11

PLURIMUM valuisse apud me tuam semper * auctoritatem, cum in omni re, tum in hoc maximè negotio potest existimare. Cum mihi C. Marcellus frater amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret: non prius mihi persvadere potuit, quam tuis est effectum litteris, ut uterer vestro potissimum consilio. † Res quemadmodum sit acta, vestræ litteræ mihi declarant. Gratulatio tua etsi est

Auctoritate potest aliquis apud nos plus valere quam frater amore non item. De ipsius reditu à Cæsare impetrato.

etsi est mihi probatissima, quod ab optimo sit animo: tamen hoc mihi multo jucundius est, & gratius, quod in summa paucitate amicorum, † propinquorum aut necessariorũ, qui verè meæ saluti faverent, te cupidissimum mei singularemque mihi benevolentiam præstitisse cognovi. † Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facilè, & æquo animo carebam. Hoc verò ejusmodi esse statuo, ut sine talium † virorum, & amicorum benevolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna quisquam vivere possit. Itaque hoc ego mihi gratulor, tu verò ut intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

Hinc illud, si verè erunt tui, ep. 8.

Præter unum te.

Quorum & virtus, & benevolentia singularis.

ARGUMENTUM.

Marcellum à Magio interfectum, suaq; erga mortuum officia significat.

Serv. Sulpitius Ciceroni S. D. 12

ETSI scio non jucundissimum nuncium me vobis allaturum: tamen quoniam † CASUS † & natura in bonis dominantur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores facere. Ad X. Kal. Jun. cum ab Epidauro Piræum navi advectus essem, ibi Marcellum, collegam † nostrum, conveni, eumque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die, cum ab eo digressus essem, eo consilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamq; † jurisdictionem absolverem: ille uti ajebat,* ὑπὲρ μαλέας in Italiam versus navigatur⁹ erat. Postridie ej⁹ diei, cum ab Athenis proficisci in animo haberem, circiter horam decimã noctis Postumius familiaris ejus, ad me venit, & mihi nuntiavit, M. Marcellum, collegam nostrum, post cœnæ tempus à P. Magio Chilone familiari ejus, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse: unum in stomacho, alterum in capite † secundum aurem:

Aut enim casu moriuntur homines, aut natura.

In consulatu epist. 4.

Præ erat n. Sulpitius Achaiæ, ep. 4.

De Malea vide Plin. epist. lib. 10.

Post aurem.

Ad Att. epist. 10. lib. 13. rem: sperare tamen eum vivere posse: † Magium se ipsum interfecisse: postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nuntiaret, & rogaret uti medicos cogerē, coegi & è vestigio eò sum profectus prima luce, cum à Piræo non longè abessem, puer † Acidini obviam mihi venit cum codicillis, in quibus erat scriptum paulò ante lucem, Marcellum diem suum obiisse: ita vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissima morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem † pepercerant, inventus est amicus, qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perexi: inveni duos libertos, & pauculos servos: reliquos ajebant profugisse metu perterritos: quòd dominus eorum † ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre: ibique pro ea copia, quę Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi, ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione se † impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant, quod proximũ fuit, uti in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio eum Academię locum delegimus: ibique eum combussimus: posteaq; curavim⁹, ut iidem Athenienses in loco eodem monumentum ei marmoreum faciendum locarent, ita, quę nostra officia fuerunt pro collegio & propinquitate & vivo & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. D. prid. Kal. Jun. Athenis.

Cognomen gentis Manliæ.

Cæsar enim ei reditũ in patriam concesserat.

Quod servis capitale erat, qui dominum non defendissent.

Romæ quoque lex vetabat.

ARGUMENTUM.

Exsulantem Nigidium spe reditus consolans, suam illi operam, suumq; officium pollicetur, præterea rem omnem familiarem, in extremo hortatur, ut bono animo, fortiq; sit in utranque partem.

M. T.

M. T. C. P. Nigidio Figulo S. D. 13

QUÆRENTI mihi jam diu quid ad te potissimum scriberem, non modò certa res † ulla, sed ne genus quidem litterarum usitatum veniebat in mentem, unam enim partem & consvetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus, uti solebamus, tempus eripuerat: perfeceratqs fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omninò cogitare. Relinquebatur triste quoddam & miserum, & his temporibus consentaneum genus litterarum, id quoque deficiebat me, in quo debebat esse, aut promissio auxilij alicujus, aut consolatio doloris tui. Quod pollicerer non erat: ipse enim pari fortuna abjectus, aliorum opibus casus meos sustentabam, sæpiusque mihi veniebat in mentem, queri, quòd ita viverem, quàm gaudere quod viverem. Quanquam enim nulla meipsum privatim perculit insignis injuria: nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Cæsar detulerit: tamen nihilominus eis conficior curis, ut hoc ipsum quòd maneam in vita, peccare me existimem, careo enim † tum familiarissimis multis, quos aut mors † eripuit nobis, aut distraxit fuga: tum omnibus amicis, quorum benevolentiam nobis conciliaret per me quondam te socio defensa resp. versorque in eorum naufragiis, & bonorum direptionibus: nec audio solum, quod ipsum esset miserum, sed etiam id ipsum video, quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adjutoribus illud † incendium exstinximus; & in qua urbe modo gratia, auctoritate & gloria floruimus: in ea nunc iis quidem omnibus caremus, obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem: sed ea plus non potest, quàm † vis & mutatio omnium rerum, atque temporum.

Excusatio cur antea non scripserit.

Se quoq; miserum ostendit: quia communicatio fortunæ genus consolationis est, apud afflictos.

Pompeium, Catonem, Lentulũ & alios. Vide epist. 9. Ep. 1. lib. 6.

Catilinæ conjurationem.

Cæsarem excusans, avertit culpam in tempora.

Itaque orbus iis rebus omnibus, quibus & natura me & voluntas, & consvetudo assvefecerat, cum certis, ut quidem videor, tum mihi ipse displiceo: natus n. ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem, & qui antea aut obscuris hominib. aut etiam sontibus opitulari poteram: nunc P. † Nigidio uni omnium doctissimo, & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi certè amicissimo, ne benignè quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est litterarum genus. Reliquum est, ut te consoler & afferam rationes, quibus te à molestiis coner † abducere. At ea quidem facultas, vel tui, vel alterius consolandi, in te summa est, si unquam in illo fuit. Itaque eam partem quæ ab exquisita quadam ratione & doctrina proficiscitur, non attingam: tibi totam relinquam, quid sit forti, & sapienti homine dignum, quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus à pueritia floruisti à te flagitent, tu videris. Ego, quod intelligere & sentire, quia sum Romæ, & quia curo, attendoque, possum, id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diu tuis futurum: * in iis autem in quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. Videor mihi perspicere, primùm ipsius animum, qui plurimũ potest, propensum ad salutem tuam. Non scribo hoc temerè, quo minus familiaris sum, hoc sum ad investigandum curiosior. Quo facilius † quibus est iratior, respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum. Familiares verò ejus, & ij quidem, qui illi jucundissimi sunt mirabiliter de te & loquuntur, & sentiunt. Accidit eodem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium, etiam illa, quæ minimum nunc quidem potest (sed possit necesse est)

Latinorum omnium post Varronem doctissimus appellatur à Gellio.

Idem aliis verbis ep. 8. & 9.

In reip. calamitate.

Idẽ aliis verbis ep. 8. & 9.

Iis qui in Africa bellũ renovaverant.

Vide ep. 13. lib. 6.

resp.

resp. quascunque vireis habebit, ab iis ipsis à quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, ut jam tibi etiam pollicear aliquid, quod primò omiseram, nam & amplectar ejus familiarissimos, qui me admodum † diligunt, multumque mecum sunt: & in ipsius consvetudinem quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo: & certè omneis vias persequar, quibus putabo ad id, quod volumus, perveniri posse. In hoc toto genere plura faciam, quam scribere audeo. † Cætera quæ tibi à multis prompta esse certò scio, à me sunt paratissima, nihil in re familiari mea est, quod ego meum malim esse, quam tuum. Hac de re, & de hoc genere toto, hoc scribo parcius, quod te (id quod ipse confido) sperare malo te esse usurum tuis. Extremum illud est, ut te horter & obsecrem animo ut maximo sis: nec ea solum memineris, quæ ab aliis magnis viris accepisti: sed illa etiam, quæ ipse ingenio, studioque peperisti. Quæ si colliges: & sperabis omnia optimè, & quæ accident, qualiacunque erunt, sapienter feres: sed hæc tu melius, vel optimè omnium. Ego quæ pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia, diligentissimeque curabo, tuorumque † tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conservabo. Vale.

Ut Oppius, Hirtius, Balbus, Marius, Pansa, Postumius, epist. 12. l. 6.

Cùm ejectus à Clodio sum.

ARGUMENTUM.

Respondet ad duplicem Plancij gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, & de novis ejusdem nuptiis cũ Publica, divortio jam facto cum Terentia.

M. T. C. S. D. Cn. Plancio. 14

BINAS à te accepi litteras Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quòd audisses meam me pristinam dignitatem † obtinere: alteris dicebas, te velle, quæ egissem, benè ac feliciter

Apud Cæsarem.

De nuptiis Publiliæ. Plutarch9 & in ep. ad Att.

Epist. 1. lib. 10.

A reliquiis Pompeianarũ partium in Africa renovato ducib9 Scipione Pompei socero, Catone, Iuba rege.

Ep. 9. h. l. & 21. lib. 5.

Intelligit Domitium, Lentulum. Scipionem; pugnãdi maxime cupidus ep. 1 h. l. & 6. l. 9.

Post pugnam Pharsalicam.

Terentiæ negligentia diminutas.

Hic Quinctũ fratrem, & filiũ significat, ut apparet ex lib. 11. ad Att.

liciter † evenire. Ego autem si dignitas est bene de rep. sentire, & bonis viris probare quod sentias: obtineo dignitatem meam: sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere si possis, aut denique libera oratione defendere: ne † vestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis: agiturque præclare, si nosmetipsos regere possumus, ut ea, quæ partim tam adsunt, partim impendent, moderatè feramus: quod est difficile in ejusmodi † bello, cujus exitus ex altera parte cædem ostendat, ex altera servitutem. Quo in periculo nonnihil me consolatur; cùm recordor, hæc me tum vidisse, cùm secundas etiam res nostras, non modò adversas, pertimescebam; videbamque quanto periculo de jure publico disceptaretur armis. Quibus si ij vicissent, ad quos ego pacis spe, non belli cupiditate adductus accesseram, intelligebam tamen, & iratorum hominum, & cupidorum, & insolentium quam † crudelis esset futura victoria: sin autem victi essent, quantis interitus esset futurus civium partim amplissimorum, partim etiam optimorum: † qui me hæc prædicentem atque optimè consulentem saluti suæ, malebant nimium timidum, quàm satis prudentem existimari. Quòd autem mihi de eo, quod egerim, gratularis: te ita velle, certè scio: sed ego tam misero tempore nihil novi consilij cepissem, nisi in † reditu meo nihilo meliores † res domesticas, quamm remp. offendissem: quibus enim pro meis immortalibus beneficiis carissima mea salus & meæ fortunæ esse debebant: cùm propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum viderem: novarum me necessitudinum fidelitate contra † veterum perfidiam muniendum putavi. Sed de nostris rebus satis vel etiam nimium multa. De tuis, velim, ut eo

ut eo sis animo, quo debes esse, id est, ut ne quid tibi præcipuè tinendum putes: si enim status erit aliquis civitatis: quicunque erit, te omnium periculorum video expertem fore: nā † alteros tibi jam placatos esse inteliigo, † alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim judices, me quibuscunque rebus opus esse intelligam, quanquam, videam, quis sim hoc tempore, & quid possim: † opera tamen, & consilio, studio quidem certè rei, famæ, saluti tuæ præsto futurum. Tu velim & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quam diligentissimè certiorem. Vale.

Cæsarem *Pompeium.*

Ep. 2. lib. 1. & 13. & 14. l. 6.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut communem fortunam fortiter ferat.

Cicero S. D. Plancio. 15

ACCEPI perbreves tuas litteras: quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui, cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit, nam, quam fortiter ferres communes miserias, non intellexi: quam me amares, facile perspexi. Sed hoc scieram: illud si scissem, ad id meas litteras accommodassem. Sed † tamen etsi antea scripsi, quæ existimavi scribi oportere; tamen hoc tempore breviter commonendum putavi, ne quo periculo te proprio existimares esse. In magno † omnes, sed tamen in communi sumus, quare non debes aut propriam fortunam, & præcipuam postulare, aut communem recusare, quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus, quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

Pro tametsi rarissime usurpatum, l. 3. de or. ex vetere poeta. At Romanus homo, tamen etsi res bene gesta est, Corde suo trepidat & de petitione consulatus.

* *
*

M. TUL-

M.T. CICERONIS EPISTOLARUM LIBER V. AD METELLUM ET CÆTEROS.

ARGUMENTUM.

Quæritur Metellus Celer, qui Galliam proconsul regebat, Metellum Nepotem fratrem suum, à Cicerone oppugnatum. Videtur esse paulò arrogantior epistola.

Q. Metellus Q. F. Celer Procos. S. D. M. T. Ciceroni. 1

Non propriè dictum, vide sequentem epist.

SI VALES, benè est. Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro † reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem obdictum, capite ac fortunis per te oppugnatum iri: quem si parum pudor ipsius defendebat; debebat, vel familiæ nostræ dignitas, vel meum studium, erga vos, remq; pub. satis sublevare. Nunc video, illum circumventum, me desertum, à quibus minimè conveniebat. Itaq; in luctu & squallore sum, qui provinciæ, qui † exercitui præsum, qui bellum gero: quæ quoniam nec ratione nec majorum nostrorum clementia administrastis, non erit mirandum si vos pœnitebit. Te tam mobili in me, meosque esse animo, non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cujusquam injuria à rep. abducet. Vale.

Nobilissimè licet plebeiæ.

In Piceno cõtra Catilinã. Sallust.

ARGUMENTUM.

Excusat se de Metello Nepote, suaque in ipsum Celerem merita commemorat.

M. T. C. Metello Q. F. Celeri Procos. 2

Initiũ excusationis ad querelam Metelli.

SI tu, † exercitusq; valetis, bene est. Scribis ad me, te existimasse pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nunquam te à me ludibrio læsum iri: quod cujusmodi sit, satis in-

tis intelligere non possum: sed tamen suspicor, ad te esse allatum, me in senatu cùm disputarem, permultos esse qui remp. à me conservatam dolerent, dixisse, à te † propinquos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, quæ statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres, quod cum dicerem, illud adjunxi: mihi tecum ita dispertium officium fuisse in reip. salute retinenda, ut ego urbem à † domesticis insidiis, & ab intestino scelere: tu Italiam & ab † armatis hostib. & ab occulta conjuratione defenderes: atq; hanc nostram tanti, & tam præclari muneris societatem à tuis propinquis labefactatam: qui cum tu à me rebus amplissimis atq; honorificentissimis ornat⁹ esses, timuissent, ne qua mihi pars abs te voluntatis mutuæ tribueretur. Hoc in sermone cum à me exponeretur, quæ mea exspectatio fuisset orationis tuę, quantoq; in errore versatus essem, visa est oratio nō injucunda, & mediocris quidam † risus est consecutus, non in te, sed magis in errorem meum, & quod me abs te cupisse laudari apertè atq; ingenuè confitebar. Jam hoc nō potest in te non honorificè esse dictum, me in clarissimis meis, atq; amplissimis reb. tamen aliquod testimoniū tuæ vocis habere voluisse. Quòd autem ita scribis. PRO MUTUO INTER NOS ANIMO: quid tu existimes esse in amicitia mutuū, nescio: equidem hoc arbitror, cum † par voluntas accipitur & redditur. Ego sic hoc dicā, me tua causa prætermisisse provinciam, tibi ipse levior videar esse: meæ enim rationes ita tulerunt, atque ejus mei consilij majorem in dies singulos fructum, voluptatemque capio. Illud dico, me, ut primū in concione † provinciam deposuerim statim quemadmodū eam tibi traderem cogitare cœpisse. Nihil dico de † sortitione vestra: tantum te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum me

Notat Metellū Nepotem, Metelli Celeris fratrem.

Lentuli & Cetegi.

Catilinā significat, qui exierat vocibus & minis extrusus Ciceronis consulis: qua de re quatuor extant orationes.

Quia meam inanem ambitionem fatebar.

Aculeus in Metellū, quasi parem voluntatem non reddiderit.

Galliā oratio in Pisonem.

Provincias aut sortiebantur, aut comparabant inter se. Livius & alij. Prætores, nã erat prætor Metellus quo tempore provinciam est sortitus. Ob eorũ claritatẽ qui scribendo affuerunt quæ S.C. auctoritates dicebantur.

um me insciente esse factum. Recordare cętera, quàm citò senatum illo die facta sortitione coegerim, quam multa de te verba fecerim, cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in Collegas tuos † contumeliosam fuisse. Jam illud S. C. quod eo die factum est, ea præscriptione est, ut, dum id exstabit, officium meum in † te obscurum esse non possit. Postea verò quam profectus es, velim recordare, quæ ego de te in senatu egerim, quæ in concionibus dixerim, quas ad te litteras miserim: quæ cum omnia collegeris tu ipse velim judices, satisne videatur his omnibus rebus tuus adventus, cùm proximè Romam venisti, mutuo respondisse. Quòd scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo cur reconciliatã esse dicas, quæ nunquam immutata est. Quòd scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum à me oppugnari: primum hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari, & fraternam plenam humanitatis ac † pietatis voluntatem. Deinde si qua ego in re fratri tuo reip. causa restiterim peto ut mihi ignoscas, tam enim sum amicus reip. quam qui maximè, si verò meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim: satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris injuria conqueri. Quem ego cùm comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare atque meditari: egi cum † Claudia uxore tua, & cum vestra sorore † Mucia: cujus erga me studium pro Cn. Pompeij necessitudine multis in rebus perspexeram, ut eum ab illa injuria deterrerent. Atque ille, quòd te audisse certo scio. prid. Kalend. Januarias, qua injuria nemo unquam in aliquo magistratu improbissimus civis affectus est, ea me consulem affecit, cùm remp. conservassem: atque abeuntem magistratu,

Pium Metellũ, sed non æquum dicit esse.

Sorore P. Clodij. uxore Cn. Pompeij, ut est apud Dionem Plutarchum, Pedianum & alios.

giſtratu, concionis habendæ poteſtate † privavit: cujus injuria mihi tamē honori ſummo fuit. Nā cùm ille mihi nihil, niſi ut injuriam, permitteret, magna voce † juravi veriſſimum, pulcherrimumq; jusjurandum, quod populus item magna voce me verè juraſſe juravit. Hac accepta tam inſigni injuria, támen illo ipſo die miſi ad Metellum communeis amicos, qui agerent cum eo, ut ab illa mente deſiſteret; quibus ille reſpondit, ſibi non eſſe integrum: etenim paulò ante in concione dixerat ei, qui in alios animadvertiſſet in dicta cauſa dicendi ipſi poteſtatem fieri non oportere. Hominē gravem, & civem egregium, qui qua pœna ſenatus, conſenſu bonorum omnium, † eos affecerat, qui urbem incendere, magiſtratus ac ſenatum trucidare, bellum maximum conflare voluiſſent, eadem dignum judicaret eum, qui curiam cæde, urbem incendiis, Italiam bello liberaſſet. Itaq; ego Metello fratri tuo præſenti reſtiti: nam in ſenatu † Kalend. Jan. ſic cum eo de rep. diſputavi, ut ſentiret ſibi cum viro forti, & conſtanti eſſe pugnādum. III. Non. Januarias cùm † agere cœpiſſet, tertio quoque verbo orationis ſuæ me appellabat, mihi minabatur: neque illi quicquam deliberationis fuit, quam me, quacunq; ratione poſſet, non judicio, neque diſceptatione, ſed vi atque impreſſione evertere. Hujus ergo temeritati ſi virtute atque animo non † reſtitiſſem quis eſſet, qui me in conſulatu, non caſu potius exiſtimaret: quam conſilio fortem fuiſſe? Hæc ſi Metellum cogitare de me neſciſti: debes exiſtimare, te maximis de rebus à fratre eſſe celatum, ſin aliquid impertivit tibi ſui conſilij: levis à te & facilis exiſtimari debeo, qui nihil tecum de his ipſis rebus expoſtulem. Etſi intelligis non me dicto Metelli, ut ſcribis, ſed conſilio ejus, animoque in me inimiciſſimo eſſe commotum.

Pro ea poteſtate, quam tribunus pl. habebat.

Juravit rem à ſe ſervatam in orat. in Piſonem.

Catilinæ ſocios.

Pridie conſulatum abſolverat.

In ſenatu.

Hoc uſus eſt verbo ut oſtenderet non oppugnationem ſuam fuiſſe, ſed defenſionem.

Quæ laudatur: at animi dissolutio reprehenditur. Cognosce nunc humanitatem meam: si † humanitas appellanda est in acerbissima injuria remissio animi, ac dissolutio. Nulla est à me unquam sententia dicta in fratrem tuum, quotiescunque aliquid est actum: sedens iis assensi, qui mihi levissimè sentire visi sunt. Addam illud etiam, quod jam ego curare non debui, sed tamen fieri non molestè tuli, atque etiam ut ita fieret, pro mea parte te adjuvi, ut S.C. meus inimicus, quia tuus frater erat sublevaretur. Quare nō ego oppugnavi fratrem tuum, sed fratri tuo repugnavi: nec in te, ut scribis, animo fui mobili, sed ita stabili, ut in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officiis tuis permanerem. Atq; hoc ipso tempore tibi pæne minitanti nobis per litteras, hoc rescribo atque respondeo. Ergo dolori tuo non solum ignosco, sed summam etiam laudem tribuo, meus enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admonet. A te peto, ut tu quoque* æquum te judicem dolori meo præbeas: si acerbe, si crudeliter, si sine causa sum à tuis oppugnatus, ut statuas, mihi non modo cedendū, sed etiam tuo atque exercitus tui auxilio in ejusmodi caussa utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: me ut tibi amicissimum esse intelligeres laboravi, maneo in voluntate, & quo ad † voles tu, permanebo, citiusque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quam illius odio quicquam de nostra benevolentia detrahatur. Vale.

Cum ageretur de Nepote reip. administratione submovendo. Svet. in Julio.

Eodem modo locutus est. ep. 1. lib. 2.

Ita humanitatem præ se fert, ut tamen gravitatem nō abjiciat.

ARGUMENTUM.

Quæ sequitur epistola, non dubito quin Metelli Celeris potius sit quam Nepotis, & in epistola Nepotem puto significari.

Q. Metellus Nepos S. D. M. T. Ciceroni. 3

Maledicta in re iniquissima Hominis importunissimi † contumeliæ quibus crebris concionibus me onerat, tuis erga me of-

me officiis leniuntur: & ut sunt leves hujusmodi homines, à me despiciuntur: libenterq; commutata persona te mihi fratris loco esse duco, de illo ne meminisse quidem volo: tametsi bis eum invitum servavi. De me meisque rebus ne vobis multitudine litterarum molestior essem, ad Lollium perscripsi: de rationibus etiam provinciæ quid vellem fieri, ut is vos doceret, & commonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserves. Vale.

ARGUMENTUM.

Studium, & auxilium Metelli Nepotis, consulatum gerentis, exsul implorat.

M. T. C. S. D. Q. Metello Cos. 4

Litteræ Q. fratris, & T. Pomponij necessarij mei tantum mihi spei dederant, ut in te non minus auxilij, quàm in † tuo collega mihi constitutum fuerit. Itaque ad te litteras statim misi: per quas ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petij. Postea mihi non tam meorum litteræ, quam sermones eorum, qui † hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant, quæ res fecit ut tibi litteris obstrepere non auderem. Nunc mihi Q. frater meus † mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses perscripsit, quæ ut ad te scriberem sum inductus: & abs te quantum tua fert voluntas, peto, quæsoq; ut tuos mecum serves potius, quam propter arrogantiam & crudelitatem tuorum* me oppugnes. Tu tuas inimicitias ut reip. donares, te vicisti: alienis ut contra remp. confirmes adducéris? Quod si mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo: sin mihi neque † magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari propter eam vim, quæ me cum rep. vicit, licuerit: vide, ne

P. Lentulo qui retulit ad senatum de Cicerone restituendo.

Quod ab eo, qui ante fuerit inimicus satis videtur.

Clodianorum nam & l. 4. ad Att. ep. 3 appellatur hic Metellus frat. P. Clodij Ciceronis inimici.

Consulem P. Lentulum ad salutem Ciceronis maximè propensum.

cum velis revocare, tempus omnium conservandorum: cum qui servetur, non erit, non possis. Vale.

ARGUMENTUM.

Exprobrat Antonio, qui Macedoniam proconsul regebat, ingrati animi vitium: deinde Atticum illi commendat.

M.T.C.S.D.P. Antonio M.F. Imp. 5

Miror cur imperatori adscribat, cũ in provincia male rẽ ab eo gestã, Dio obsequẽs epitome Liviana significat. Significat se invitum scripsisse.

Ad augendam copiam hic est locus cum illo conferendus, epist. 8.

Vide ad Att. epist. 10. l. 1.

Judiciũ quod in Antonium parabatur M. Cælio accusatore: quo in judicio Antoniũ Cicero ingrati animi accusat.

ETSI statueram nullas ad te litteras mittere nisi commendatitias (nõ quod eas intelligerem satis apud se valere, sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostra conjunctione imminutum esse ostenderem,) tamen cum T. Pomponius, homo omnium meorũ in te studiorum & officiorum maximè conscius, tui cupidissimus, nostri amantissimus ad te proficisceretur, aliquid mihi scribendum putavi, præsertim † cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat; omnia enim à me in te profecta sunt, quæ ad tuum † commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatẽ pertinerent, pro iis rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. Contra etiam esse aliquid abs te profectum ex multis audivi: nam, comperisse me non audeo dicere, ne fortè id ipsum verbũ ponam, quod abs te ajunt falso in me solere proferri: sed ea, quæ ad me delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quam ex meis litteris cognoscere. Meus in te animus quam singulari officio fuerit, & senatus & populus Rom. testis est: tu quàm gratus erga me fueris, ipse existimare potes: quantum mihi debeas, cæteri existiment. Ego quæ tua causa antea feci, voluntate sum adductus, ut facerem posteaq; constantia. Sed † reliqua mihi crede, multò majus meum studium, majoremque gravitatem & laborem desiderant: quæ ego si

non pro-

non profundere ac perdere videbor, omnibus meis viribus sustinebo: sin ingrata esse sentiam, non committam, ut tibi ipse insanire videar. Ea quę sint, & cujusmodi poteris ex Pomponio cognoscere; atq; ipsum tibi Pomponium ita cõmendo, ut quamquam ipsius causa confido te omnia esse facturum: tamen abs te hoc petam, ut si quid residet in te amoris erga me, id me omne in Pomponij negotio ostendas, hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat diligentiam adhibuisse, ne Sextio succederetur, adscribit de domo à se empta.

M. T. Cic. S. D. P. Sextilio L. F. Proquæst. 6.

CVM ad me Decius librarius tuus venisset, egissetq; mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur; quamquam illum hominem frugi. & tibi amicum existimabam: tamen quod memoria tenebam, cujusmodi ad me litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam valde esse mutatam voluntatem tuã, sed posteaquam & Cornelio tua Terentiam convenit; & ego cum Q. Cornelio locut[9] sum: adhibui diligentiam, quotiescunq; senatus fuit, ut adessem: plurimumq; in eo negotij habui, ut Q. Fusium trib. pleb. & cæteros, ad quos *tu scripseras, cogerem mihi potius credere, quam tuis litteris. Omnino res tota in mensem Januar. rejecta erat, sed facilè obtinebatur. Ego tua gratulatione commotus; quòd ad me pridem scripseras, velle te benè evenire, quod te Crasso domũ emissem: emi eã ipsam domum tricies quinquies H. S. † aliquanto post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere æris alieni, ut cupiam † conjurare, si quis me recipiat, sed partim odio inducti me excludũt, & apertè vindicem conjurationis oderunt; partim non credunt

Ut tibi succederetur, cõtra quam Decius mecũ egerat.

Expone, tricies quinquies Gel. l. 2. c. 12.

Alludit ad cõjuratione Catilinæ ex ære alieno contractam.

Libri veteres, omni pro cuivis.
Debitor qui soluendo esse possit.
Collegã suum in consulatu, quem postea Celius accusavit unde or. pro M. Cœlio.

dunt & à me insidias metuunt; nec putant ei nummos deesse posse, qui ex † obsidione fœneratores exemerit, † & omnino semissibus magna copia est. Ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, ut † bonũ nomen existimer: Domum tuam, atq; ædificationem omnem perspexi, & vehementer probavi. † Antonium, etsi ejus in me officia omnes desiderant, tamen in senatu gravissime ac diligentissimè defendi, senatumq; vehementer oratione mea, atque auctoritate commovi. Tu ad me velim litteras crebrius mittas. Vale.

ARGUMENTUM.

Leviter expostulat, quod Pompeius sibi de oppresso Catilinæ conjuratione non esset pro rei magnitudine litteris gratulatus.

M. T. M. F. Cicero S. D. Cn. Pompeio Cn. F. Magno Imp. 7

Confecto Mithridatico bello.
Mordet Pompeium ut immemorem beneficij: habuerat enim Cicero orationẽ pro lege Manilia de bello Mithridatico illi demandando.
Ut Crassi, aut Cæsaris, qui conjuratos nõ esse interficiendos sensit.

S. T. E. Q. V. B. E. E. E. V. Ex litteris tuis, quas publice misisti, cepi unà cum omnibus incredibilem voluptatem, tantam enim spem otij ostendisti, quantam ego semper omnibus te uno fretus pollicebar. Sed hoc scito, tuos veteres hosteis, novo samicos vehementer litteris perculsos, atque ex magna spe deturbatos jacere. Ad me autem litteras, quas misisti, quamquam exiguam significationem tuæ erga me voluntatis habebant, tamen mihi cito jucundas fuisse: nulla enim re tam lætari soleo, quàm meorum officiorum conscientia, quibus si quando non mutuo respondetur, apud me plus officij residere facillimè patior. Illud non dubito, quin si te mea summa erga te studia parum mihi adjunxerunt, resp. nos inter nos conciliatura conjunctauraque sit. Ac ne ignores quid ego in tuis litteris desiderarim, scribam apertè sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis litteris, & nostrę necessitudinis,

studinis, & reip. caussa gratulationem exspectavi: quam ego abs te prætermissam esse arbitror, quod verebare, † ne cujus animum offenderes: sed scio ea, quæ nos pro salute patriæ gessimus, orbis terræ judicio ac testimonio comprobari: quæ, cum veneris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine à me gesta esse cognosces, ut tibi multo majori, quam Africanus fuit, me non multò minorum, quàm Lælium facilè tibi & in repub. & in amicitia adjunctũ esse patiare. Vale.

ARGUMENTUM.

Officium suum in Crassum prædicat: omniaque pollicetur, quæ ad illius commodum, aut amplitudinem pertinebunt.

M. T. Cicero M. Licinio P. F. Crasso S. D. 8

QVANTVM meum studium exstiterit dignitatis tuæ vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito quin ad te omnes tui perscripserint: non enim fuit aut mediocre, aut obscurùm, aut ejusmodi, quod silentio posset præteriri. Nã & cum † consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione decertavi, quanta nunquam antea ulla in caussa: suscepique mihi perpetuam propugnationem pro omnib⁹ ornamentis tuis: veteriq; nostræ necessitudini tamdiu debitum, sed multa varietate temporum † interruptum officium cumulate reddidi. Neque me hercule unquam mihi tui aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: sed quædam pestes hominum laude aliena dolentium, & te nonnunquam à me alienarunt, & me aliquando † immutarunt tibi. Sed existitit tempus optatum mihi magis quam speratum, ut florentissimis tuis rebus, mea perspici posset & memoriæ nostræ voluptatis, & amicitiæ fides: sum n. consecutus, non modò ut domus tua tota, sed ut cuncta civitas me tibi amicissimum esse cognosceret. Itaque & præstantissima omnium * fœminarum uxor tua, & eximia

Proficiscebatur Crassus ad bellũ Parthicũ.

Domitio & Appio.

Fuerat enim simultas inter eos Plutarch.

Levi9 est, quã alienarunt; & hujus immutationis causam in alios confert. Svet. in Julio.

Filij, Marcus & Publius,

pietate, virtute, gratia † tui Crassi meis consiliis, monitis, studiis, actionibusq; nituntur: & senatus, populusq; Rom. intelligit tibi absenti nihil esse tam promptum, aut tam paratum, quam in omnibus rebus quæ ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ sint acta, quæq; agantur, domesticorum tibi litteris declarari puto. De me sic existimes ac tibi persvadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuitò ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse: sed ut primum † forum attigerim spectasse semper ut tibi possem quam maximè esse conjunctus. Quo quidem ex tempore memoria teneo, neq; tibi meam observantiam, neque mihi tuam summam benevolentiam ac liberalitatem defuisse. Si qua interciderunt non tam re; quam suspicione violata, ea cum fuerint & falsa, & inania, sint evulsa ex omni memoria, vitaq; nostra. Is enim tu vires, & eum me esse cupio, ut, quoniam in eadem reip. tempora incidimus, conjunctionem, amicitiamq; nostram utriq; nostrũ laudi sperem fore. Quamobrem tu quantum tuo judicio tribuendum nobis esse putes, † statues ipse, & ut spero statues ex nostra dignitate. Ego verò tibi profiteor, atq; polliceor eximium, & singulare meum studium in omni genere officij, quod ad honestatem & gloriam tuam spectet, in quo etiamsi multi mecum contendent, tamen cũ reliquis omnibus, tum Crassis tuis judicibus, omneis facilè superabo: quos quidem ego ambos unicè diligo, sed in Marco benevolentia impari hoc magis sum † Publio deditus, quod me quanquam à pueritia sua semper, tamen hoc tempore maximè sicut alterum parentem & observat, & diligit. Has litteras velim existimes fœderis habituras esse vim, non epistolæ: meque ea, quæ tibi promitto ac recipio, sanctissimè esse obser-

quorũ Marcus Cæsaris in Gallia quæstor, Publius legatus fuit. Cæsar de bello Gall.

Ab ineunte igitur adolescentia: nam adolescens admodũ causam egit pro Sex. Roscio Amerino.

Patria officio modeste postulat. Ep. 1. l. 10.

Hic n. Ciceroni patrem cõciliavit. vide Plutarch. in Crasso.

observaturum diligentissimeque facturum. Quæ à me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuæ, in ea jam ego non solùm amicitiæ nostræ, sed etiam † constantiæ meæ caussa permanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere; me, si quid ipse intelligerem aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuã pertinere, mea † sponte id esse facturum: sin quippiam aut à te essem admonitus, aut à tuis effecturum, ut intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quenquam tuorum ad me frustra detulisse. Quamobrem velim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribusque rebus, ut ad hominem amicissimum: & tuis præcipias, † ut opera, consilio, auctoritate, gratia, mea sic utantur in omnibus publicis, privatis, forensibus † domesticis, tuis, amicorũ, hospitum, clientum tuorum negotiis, ut quo ad ej⁹ fieri possit, præsentiæ tuæ † desiderium meo labore minuatur. Vale.

Vide epist. 1. Epist 5. Idem epist. 8. lib. 10. Auge copiam ex alijs locis, c. 3. 4. & 6. l. 1.

Non potuit esse amabilior epist.

Quo tenentur amici tui, hospites clientes.

ARGUMENTUM.

Vatinius ex consulatu à Cæsare dictatore in Illyricum missus, commendat suam dignitatem Ciceroni contra malevolorum obtrectationes.

P. Vatinius Imp. M. Cicer. suo. S. D. 9

S. V. B. E. E. V. Si tuam consvetudinem in patrociniis tuendis servas; P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro se causam dicere vult. Non puto, repudiabit in honore, quem in periculo recepisti. Ego autem quem potius adoptem, aut invocem, quàm illum, quo † defendente vincere didici? an verear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum ac malevolorum obtrectationes & invidias non prosternat, atq; obterat? Quare si me sicut soles, amas, suscipe me totum: atq; hoc quicquid est oneris

Captat benevolentiam à commemoratione accepti beneficij, de quo beneficio. Valerio Max. l. 4. epist. 8.

neris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum ac sustinendum puta, scis, meam fortunam nescio quomodo facili obtrectatores invenire, non meo quidem me hercule merito: sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? Si quis forte fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit: peto à te, ut tuam consvetudinem & liberalitatem in me absente defendendo mihi præstes. Litteras ad senatum de rebus nostris† gestis quo exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus serv⁹ anagnostes, †fugitivus cum Vardæis esset: de quo tu mihi nihil mandasti, ego tamen terræ marique ut conquireretur præmandavi: & profectò tibi illum reperiam, nisi in † Dalmatiam aufugerit, & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. ad V. Idib. Quinct. ex castris, Narona.

In Dalmatia.

De hoc servo vide ep. 77. lib. 13.

Dalmatiæ nomen ab urbe Daimnio deductum significat.

ARGUMENTUM.

Scribit hæc, de Dionysio Ciceronis servo, de Catilio pirata, de rebus à se in Dalmatia gestis, pro quibus supplicationes sibi decerni postulat.

Strabo l. 7.

P. Vatinius Imp. M. Cicer. suo S. D. 10

S. V. B. E. E. Q. V. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico, & eo minus, quod ne frigus Dalmaticum, quod illinc ejecit etiam hic refrigeravit: & tamen non desistam: quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi † dura imperas. De Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimæ. Apage te cum nostro Sext. Servilio: nam me hercule ego illum quoq; amo: sed hujuscemodi vos clienteis, hujusmodi caussas recipitis? Hominem unum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos, matres familias, civeis Rom. occidit, abripuit, disperdidit, tot regiones vastavit? Simius, non semissis homo, contra me arma tulit, & eum bello cepi, sed tamen, mi Cicero, quid facere possum?

Cum neq; servum possim invenire, neq; de Catilio quod petis facile concedere.

sum? Omnia me hercule cupio, quæ tu mihi imperas: meam animadversionem, & supplicium, quo usurus eram in eum, quem cepissem, remitto tibi & condono. Quid illis respondere possum, qui sua bona direpta, naves expugnatas, fratres, liberos, parenteis occisos, actione expostulant? Si me hercule † Appij os haberem, in cujus locum suffectus sum, tamen hoc sustinere non possum. Quid ergo est? faciam omnia sedulò, quæ te sciam velle. Defenditur à Q. Volusio tuo discipulo: si fortè ea res poterit adversarios fugare, in eo maxima spes est. Nos si quid erit istic opus, defendes. Cęsar adhuc mihi injuriam facit. De meis supplicationib⁹ & rebus gestis Dalmaticis adhuc non † refert: quasi verò non justissimi triumphi in Dalmatia res gesserim: nam si hoc exspectandum sit, dum totum bellum conficiam: viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipsi sibi asciverunt, ampli⁹ sexaginta. Hæc nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur, longe alia conditione ego sum: ac cęteri imperatores. Ego post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiā profectus sum: sex oppida vi oppugnando cepi: unum † hoc quod erat maximū, quater à me jam captum, quatuor enim turreis, & quatuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me nives, frigora, imbres detruserunt; indigneq; mi Cicero, oppidum captum, & bellum jam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo si opus erit, ad Cęsarem meam causam agas, meq; tibi in omneis † parteis defendendū putes: hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale Nonis Decemb. Narona.

Si essentia ità impudens ut est Appius, ore scilicet durissimo.

Relatio ad senatum consulum erat, & consul erat Cæsar.

Proximè à se relictum.

Epist. 10. lib. 4.

ARGUMENTUM.

Suum studium erga uxorem Vatinij, ipsumque Vatinium significat, rogat deinde, ut omnino sibi remittat servum fugitivum Dionysium.

M.T. Cicero P. Vatinio Imp. S. 11

Epist. Vatinij cui hæc respõdet petijsse constat.

GRATA tibi mea esse officia non miror, cognovi enim te gratissimum omnium: Idq; nunquam destiti prædicare: nec enim tu mihi gratiam modò habuisti, verum etiam cumulatissimè retulisti, quamobrem reliquis tuis rebus omnibus, pari me studio erga te, & eadem voluntate cognosces. Quòd mihi fœminam primariam Pompeiam, uxorem tuam commendas: cum Sura nostra statim tuis litteris lectis locut⁹ sum, ut ei meis verbis diceret, ut quicquid opus esset, mihi denuntiaret, me omnia, quę ea vellet, summo studio, curaque facturum: Itaque faciam, eamque si opus esse videbitur, ipse conveniam. Tu tamen ei velim scribas, ut nullam rem neq; tam magnam, neq; tam parvam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur. Omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi & honesta videbuntur. De Dionysio si me amas, confice, quam cum ei fidem dederis, præstabo. Si vero improbus fuerit, ut est, duces eum † captivum in triumpho. Dalmatis dij malefaciant, qui tibi molesti sunt. Sed ut scribis, brevi capietur, & illustrabunt res tuas gestas, semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

Apparet Dionysium in manu Vatinij fuisse.

ARGUMENTUM.

Lucceium, historiarum scriptorem, rogat, ut de rebus à se in consulatu gestis separatum volumen conficiat, quod illustrius videbatur.

M. T. Cicero S.P.D. Lucceio Q.F. 12

Hanc epistolam ipse bellam vocat in epist. 6. lib. 4. ad Att.

CORAM me tecum eadem hæc agere sæpè conantem deterruit pudor quidam penè subrusticus, quæ nunc expromam absens audacius: epistola enim non erubescit, ardeo cupiditate incredibili, neque ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur, & celebretur tuis, quod etsi mihi sępe ostendis te esse

facturum,

facturum, tamen ignoscas velim huic festinatio-ni meæ. Genus enim scriptorum tuorum etsi e-rat semper à me vehementer exspectatum, ta-men vicit †opinionem meam: meq; ita vel cœ-pit, vel incendit, ut cuperem quā celerrimè res nostras monumentis cōmendari tuis. Non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandā immortalitatis rapit: sed etiam illa cu-piditas, ut vel auctoritate testimonij tui, vel in-dicio benevolentiæ, vel svavitate ingenij vivi perfruamur. Neque tamen hæc cùm scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere su-sceptarum rerum, & jam institutarum, sed quia videbam † Italici belli, & civilis historiam jam pænè à te esse perfectam; dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri, deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctene malles cum cæteris rebus nostra contexere: an, ut mul-ti Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellū, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinū, qui o-mnes à perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bel-la separaverunt: tu quoque item † civilem con-jurationem ab hostibus, externisque bellis se-jungeres. Equidem ad nostram laudem nō mul-tum video interesse: sed ad properationem me-am quiddam interest, non te exspectare, dum ad locum venias, at statim causam illam totam, & tempus arripere. Et simul si uno † in argumen-to, unaque in persona mens tua tota versabitur, cerno jam omnino, quanto omnia uberiora, at-que ornatiora futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tan-tum oneris imponam, (potest enim mihi dene-gare occupatio tua) deinde etiam ut ornes me, postulem, quid, si illa tibi non tantopere viden-tur ornanda? sed tamen, qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene, & naviter oportet esse impudentem. Itaque te plane etiam atque

Laudatio ad colligendam benevolentiam.

Belli socialis: cum socij, se civitate extrusos indignati, arma sumpserunt.

Catalinariā.

Ut tantum & de civili conjuratione, & de me uno, à quo est extincta, cogites.

etiam rogo, ut ornes ea vehementi⁹ etiam quam fortasse sentis, & in eo † leges historiæ negligas, gratiamque illam, de qua svavissimè quodam in procemio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse demonstras, quã Herculem † Xenophontium illum à voluptate, ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere; amorique nostro plusculum etiam, quam concedit veritas, largiare. Quòd si te adducemus, ut hoc suscipias: erit, ut mihi persvadeo, materies digna facultate, & copia tua: à principio enim conjurationis usque ad reditum † nostrum videtur mihi modicum quoddã corpus confici posse. In quo & illa poteris uti civilium commutationũ † scientia, vel in explicandis caussis rerum novarũ, vel in remediis incommodorum, cùm & reprehendes ea, quæ vituperanda duces; & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis: & si liberius, ut consvesti, agendũ putabis, multorum in nos perfidiam, † insidias, proditionem notabis. Multam etiàm casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quę vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. NIHIL est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunæq; vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. HABET enim præteriti doloris secura recordatio delectationem: ceteris verò nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet speculum, posteaquam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cujus stu-

Quæ nihil præter veritatem concedunt.

Apud Xenophontem lib. 2. Memorabilium, & de offic. lib. 1.

Ab exilio.

Cum reipublicæ mutationis peritum ostendes.

Notat Pompeium & alios, è quibus fidem, & amicitiam proditus est, ut Clodio gratificaretur.

Miseratio ex illius interitu, delectatio ex animi cõstantia, & amore erga suos.

Vide historiã apud Æmiliũ.

jus studium in legendo non erectum Themistocli fuga, redituque retinetur? etiam ordo ipse annalium mediocriter nos retinet quasi enumeratione factorum. At viri sæpè excellentes, ancipitis, variiq; casus habent admirationem, exspectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem: si verò exitu notabili concluduntur, explетur animus jucundissimę lectionis voluptate. Quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fuerit, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus pepetuum rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum eventorumque nostrorum: † habet enim varios act⁹, multasque actiones & consiliorum & temporū. Ac non vereor ne † assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrem, me à te potissimum ornari, celebrarique velle: neq; enim tu is es quid sis, nescias, & qui non eos magis, qui te non admirantur, invides: quàm eos, qui laudent assentatores arbitrêre. Neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ glorię per eum commendari velim, qui non ipso quoque in me commendando propriam ingenij gloriam consequatur. Neque enim Alexander illæ gratiæ caussa † ab Apelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi volebat, sed quòd illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis simulachra † ignotis nota faciebant: quæ si vel nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Nec minus est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam neque fictam † imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt, uni⁹ enim Xenophontis libellis in eo rege laudando facilè omneis imagines omnium, statuasque separavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit & ad animi lætitiam, & ad memoriæ dignitatem, si in † tua scripta pervenero,

Probum Justinum lib. 6. & Strabon. lib. 8.

Ratio, cur fabulā dixerit.

Amovet à se suspicionem assentationis.

Plin. lib. 7. cap. 27.

Activè posuit pro ijs, qui non noverant.

Dio. Chrysost. in orat. Corinthiaca.

nero, quàm si in cæterorum; quòd non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in reip. maximis, gravissimisque caussis cogniti, atque in primis probati: ut mihi nō solum præconium, quod cùm in Sigæum venisset † Alexander, ab Homero Achilli tributū esse dixit, sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantùm laudari se lætatur, sed addit etiam à laudato viro, quod si à te non impetro, hoc est, si quæ te res impediret (neque enim † fas esse arbitror, quicquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quòd nōnulli sæpè reprehendunt, scribam ipse de me, multorum tamen exemplo & clarorum virorum. Sed quod te nō fugit, hæc sunt in hoc genere † vitia: & verecundius ipsi de se scribant, necesse est, si quid est laudandum: & prætereant, si quid fortè reprehendendum est. Accedit etiam ut minor sit fides, minor auctoritas: multi denique reprehendant & dicant, verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum, qui cum cęteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronunciarint, cum ipsi ante ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne suâ voce ipsi se victores esse prædicent.

A persona Luceij.

Non satis est res præclaras gerere, sed scriptore etiam excellenti opus est.

Apud Nevium Poetam.

Argumentum ab amicitia.

Caussæ quæ ipsum à scribendo de se deterreant.

Hæc nos vitare cupimus, & si recipis causam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus. Ac ne forte mirere, cur cum mihi sæpe ostenderis, te accuratissimè nostrorum temporū cōsilia atque eventus litteris mandaturum, à te id nunc tantopere, & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quòd alacres animo sumus: ut & ceteri

Plus significavit, quam si dixisset, cupidi. nam in alacritate virtus est, summæ lætitiæ judex.

ceteri viventibus nobis, ex libris tuis cognoscant, & nosmet ipsi vivi gloriosa nostra perfruamur. His de rebus quid acturus sit, si tibi nõ est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium. Loquar: tu interea non cessabis, & ea, quę habes instituta perpolies, nosq; diliges. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat, Luceii litteræ consolatoriæ quantum profecerint, ad eam solicitudinem minuendam, quam ex afflicta rep. capiebat.

M. T. Cicero S. D. L. Luceio. Q. F. 13

QVANQVAM ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gravissima est: declarat enim summã benevolentiam pari prudentia conjunctam: tamen illum fructum ex iis litteris vel maximum cæpi, quod te præclare res humanas contemnentem, & optimè contra fortunã paratum, armatumq; cognovi. Quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam Non aliundè pendere, nec extrinsecus aut benè, aut malè vivendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio cùm mihi non omninò † excidissent (etenim penit⁹ insederat) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata, atque convulsa: cui te opitulari & video, & id fecisse sentio. Itaq; hoc sæpius dicendum, tibiq; non significandum solùm, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quę eleganter, copioseq; collegisti, tùm nihil plus, quàm quòd firmitudinem, gravitatemq; animi † tui perspexi; quam non imitari, turpissimũ existimo. † Itaq; hoc etiã fortiorẽ me puto, quàm te ipsum præceptorẽ fortitudinis, quod tu mihi videris spem nonnullam habere, hęc aliquando futura meliora: casus enim gladiatorij, similitu-

Notandum ad nostram imitationẽ, quot verba simul attulerit ad perficiendam, exornandamque translationem.

Ab exemplo.

Atque magis placeret.

dinesque eæ, tum rationes in ea disputatione à te collectæ, † vetabant me reipub. penitus diffidere. Itaque alterum mirum, fortiorem te esse, cum aliquid speres: alterum mirum, spe ulla teneri. Quid est enim non ita affectum, ut id non deletum, extinctumque omne esse fateare? circumspice omnia membra reipub. quæ notissima sunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum debilitatumve sit. Quæ persequerer, si aut melius ea viderem, quàm tu vides; aut commemorare possem sine dolore, quanquam tuis monitis, præceptisque, omnis est abjiciendus dolor. Ergo † & domestica feremus, ut censes, & publica paullo etiam fortius fortasse, quà tu ipse, qui præcipis: te enim spes aliqua consolatur, ut scribis: nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris, & præcipis: das enim mihi jucundas recordationes † conscientiæ nostræ, rerumque earum, quas te in primis auctore gessimus, præstitimus enim patriæ non minus certe, quàm debuimus, plus profecto, quàm est ab animo cujusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de me ipso aliquid prædicanti: quarum enim tu rerum cogitatione nos levare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, ut mones quantum potero, me ab omnibus molestiis & angoribus abducam, transferamque animum ad ea, † quibus secundæ res ornantur, adversæ adjuvantur: tecumque & ero tantum, quantum patietur utriusque ætas & valetudo: & si esse unà minus poterimus, quem volumus, animorum tamen cõjunctione iisdem studiis ita fruemur, ut nunquã non una esse videamur. Vale.

Conspectabãt, ne prorsus de rep. desperarem.

Opinor Tulliolæ mortem.

Conspectabat ne prorsus de rep. desperaret.

Quia semper optimè de repub. sensimus, quæ est jucunda recordatio.

Studium philosophiæ significat.

Quod coluit maximè post afflictam remp.

ARGUMENTUM.

Causam quærit, cur Cicero ab urbe tam diu absit, hortaturq; ut animum à mœrore abducat.

L. Luceius Q. F. S. D. M. T. Ciceroni M. F. 14

S. V. B. E. E. V. ſicut ſoleo, Paullulò tamen etiam deterius, quam ſoleo. Te requiſivi ſæpius, ut viderem Romæ; quia poſtea non fuiſti, quam à me diſceſſeras, † miratus ſum: quod itē nunc miror. Non habeo certum quæ te res hinc maximè retrahat, ſi ſolitudine delectare: cum ſcribas, & aliquid agas eorum quorum conſveſti, gaudeo, neque reprehendo tuum conſilium: nam nihil iſto poteſt eſſe jucundius, non modo miſeris his temporibus & luctuoſis, ſed etiam tranquillis & optatis: præſertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requiem quærit ex magnis occupationibus, vel erudito, qui ſemper aliquid ex ſe promat, quod alios delectet, te ipſum laudibus illuſtret, ſin autem, ſicut hic dum eras, & lacrymis, & triſtitiæ te tradidiſti, doleo; quia doles & angere: nec poſſem te non ſi concedis, quod ſentimus, ut liberiùs dicamus non accuſare, quid enim? tu ſolus aperta non † videbis, qui propter acumen occultiſſima perſpicis? tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges, duplicari ſollicitudines quas elevare tua te prudentia poſtulat? Quòd ſi non poſſumus aliquid proficere ſvadendo gratia contendimus, & rogando ſi quid noſtra cauſa vis, ut iſtis te moleſtiis laxes, & ad convictum noſtrum redeas, & ad conſvetudinem * vel noſtram communem vel tuam ſolius, ac propriam. Cupio non obtundere te, ſi nō delectare noſtro ſtudio, cupio deterrere, ne permaneas in cepto cum duæ rei iſtæ contrariæ conturbent: ex quibus, aut in altera mihi velim, ſi potes, obtemperes, aut in altera non offendas. Vale.

Ab urbe.

à te querelis nihil proficere.

Aut cū amicis, ut ſolebas vive, aut ſaltem ſolus hilariter.

ARGUMENTUM.

Quærenti Luceio, cur ab urbe abeſſet, ejusq; mœrorem minuere conanti, reſpondet, & cur doleat, & cur in urbe non vivat.

M. Cicero L. Lucceio Q. F. S. D. 15

OMNIS amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his litteris, quas à te proximè accepi, non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus & acceptus: dicerem jucundũ, nisi id verbum in omne tempus perdidissem, neque ob eam † unã caussam quam tu suspicaris, & in qua me levissimis & amantissimis verbis utens, re graviter accusas: sed quòd, illius tanti vulneris, quę remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicosne confugiam? quàm multi sunt? habuimus enim ferè communeis: quorum alij occiderunt, alij nescio quo pacto obduruerunt. Tecum vivere possem equidem, & maximè vellē: vetustas, amor, consvetudo, studia paria: quod vinculũ deest nostræ conjunctioni; possumus. nè igitur esse unà? possumus, nec mehercule intelligo quid impediat, sed certè adhuc non fuimus, cum essemus vicini in Tusculano, in Puteolano; nam quid dicam in urbe? in quâ, cum forum commune sit vicinitas non requiritur. Sed casu nescio quo in ea tempora nostra ætas incidit, ut cum maximè florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfugium spliato & † domesticis & forensibus ornamentis, atque solatiis. Litteræ, credo: quibus utor assiduè, quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsæ illæ excludere me à portu & perfugio videntur: & quasi † exprobrare, quod in ea vita maneam in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hîc tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit summum sit odium temporum, hominum, fori, curiæ? itaque sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam. Quod si id egissem ego atque tu (quod ne in mentem quidem nobis venie-

Non tam ob amissionem reip. quam ob amicorũ aut interitum aut absentiã: quidam enim obduruerant, ut in patriam libertate spoliatam redire nollent.

Ob interitum filiæ c. 6. l. 4.

Oderunt enim turpia, turpissimum aut servire.

In foro caussas agere solebant, in curia sententiam de rep. dicere.

Post Pharsalicam pugnã, statim enim Cicero in Italiam redijt.

veniebat, propter quotidianos metus) omne tempus una fuissemus: neque me valetudo tua offenderet, neque te mœror meus: quod tamen fieri poterit consequamur. Quid enim esse utrique nostrum aptius. Propediem te igitur videbo. Vale.

Communicatio doloris cōsolatio est.

ARGUMENTUM.

Consolatur diligenter inprimis amicum, obitum liberorum immoderatius ferentem.

M. T. Cicero S. D. Titio. 16

Etsi unus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus, quod † tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem, tamen cum † longius à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæque in te benevolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tandiu, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maximè, quam semper in ore atque in animo habere debemus, Homines Nos Ut Esse Meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra; neque esse recusandum, quo minus ea, quâ nati sumus, conditione † vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: eventisque aliorum memoria repetendis nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neq; hæ, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris usurpatæ, memoriæque & litteris proditę, tantū videntur perficere debere, quantum † status ipsæ nostræ civitatis, & hæc perturbatio temporum perditorū: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt: minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quàm si eosdem bona, aut deniq; *aliqua rep. perdidissent. Quod si tuum te desiderium movet, aut si tuarū rerum

Uterq; enim reip. malis angimur, tu etiam propriis.

Stultum esse communem legem recusare.

Expositi omnibus fortunæ telis.

Ut cogitemus quam multi liberos amiserint.

Qui est miserrimus status, ut bono viro jucunda vita esse non possit.

Quasi tunc nullum prorsus esset.

rerum cogitatione mœres: non facilè exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto, sin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, ut eorũ quæ occiderunt, miserias lugeas, ut ea non dicã, quæ sæpissimè & legi, & audivi: NIHIL MALI ESSE IN MORTE: in qua si resideat † sensus, immortalitas illa potius, quam mors ducenda sit, sin sit † amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea miseri parari, impendere reip. quæ qui reliqueris, nullo modo mihi quidẽ deceptus esse videatur, quid est enim jam nõ modò pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omninò libertati ac saluti loci? non me hercule quenquam audivi hoc gravissimo & pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum. qui mihi non à diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atq; ex iniquissima conditione vitæ videretur. Quare si tibi unum hoc detrahi potest, † ne quid iis quos amasti, mali putes contigisse: permultũ erit ex mœrore tuo diminutum, relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ nõ cum illis communicabitur, sed ad te ipsum propriè referetur; in qua non est jam gravitatis, † ac sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatius casum; incommodorũ tuorum, qui sit ab eorũ, quos dilexeris, miseria, maloq; sejunctus: etenim eum semper te & privatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum, nam, quod allatura est ipsa † diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos † præripere consilio prudentiaq; debemus. Etenim si nulla unquã fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modũ fecerit: certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus: neq; exspectare temporis medicinam, quam repræsen-

Quod probare studet in l. de senectute. Ut Arist. existimat, rem probat esse animam in Ethnicis.

Cum eos videas nõ hac luce esse privatos, sed horũ temporũ miserias effugisse. Sapiens enim nulla te afficitur, præterquam culpa.

Ep. 18. l. 7. Statim a videque præcipere simile in epist. 6. l. 6.

præsentare † ratione possimus. His ego litteris si quid profecissem, existimabã, optandũ quidam me esse assecutum; sin minus fortè valuissent, officio tamen esse functũ benevolentissimi atq; amicissimi: quem me tibi & fuisse semper, existimes velim; & futurũ esse confidas. Vale.

Ante tempus consequi.

ARGUMENTUM.

Excusat tarditatem litterarum: hortatur Sextium ut exilij casum sapienter fortiterque ferat.

M.T.Cicero S.D.C. Sextio. P.F. 17

NON oblivione amicitiæ nostræ, neq; intermissione consvetudinis meæ, superioribus temporibus, ad te nullas litteras misi, sed quod priora tempora in ruinis reip. †nostrisq; tacuerunt: posteriora autẽ me à scribendo tuis injustissimis, atq; acerbissimis † incõmodis retardarunt. Cùm verò & intervallum jam satis longum fuisset; & tuam virtutem, animiq; magnitudinẽ diligentius essem mecum recordatus, nõ putavi esse alienũ institutis meis hæc ad te scribere. Ego te P.Sexti & primis temporibus illis, quibus in invidam absens & in crimen vocabare, defendi. & cum in tui † familiarissimi judicio ac periculo tuum crimen conjungeretur, quã potui accuratissimè tuamque causam† tutatus sum, & proximè recenti adventu meo cum rem aliter institutã offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem: tamen nulla re saluti tuæ defui, cumq; eò tempore invidia annonæ inimici non solum tui, verum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius judicij, multaq; alia rei: vitia plusquam causa ipsa, veritasq; † valuissent: Publio tuo neq; opera neq; consilio, neque labore, neque gratia, neq; testimonio defui. Quamobrẽ omnibus officiis amicitiæ diligenter à me sancteq; servatis, ne hoc quidem prætermittendum esse duxi, te ut hortarer rogaremq; ut & hominem te, & virum esse meminisses, id est, ut & communem, incertumq; casum.

Exilium suum significat.

Exilium intelligit Sextij.

Milonis.

Extat oratio pro P. Sextio.

Id est, cum judicio condemnatus esset.

Quem neque vitare quisquam nostrum neque praestare ullo pacto potest, sapienter ferres: & dolori † fortiter, ac fortunae resisteres: cogitaresque & in nostra civitate, & in ceteris, quae rerum potitae sunt, multis fortissimis atq; optimis viris injustis judiciis † taleis casus accidisse. Illud utinam ne verè scriberem, ea te † rep. carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio vereor, ne si nihil ad te scripserim, debitum ejus virtuti videar testimonium non dedisse, sin autem omnia, quę sentio perscripserim, nec refricem meis litteris desiderium ac dolorem tuũ. Sed tamen prudentissimè facies, si illius pietatẽ, virtutem, industriam, ubicumque eris, tuam esse, † tecum esse duces. Nec enim minus nostra sunt, quae animo complectimur, quàm quae oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus, summusque in te amor, magnae tibi consolationi debet esse: & nos, ceterique qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus: semperque pendemus & maximè animi tui conscientia cum tibi nihil meritò accidisse reputabis, & cum illud adjunges, Homines sapientes turpitudine, non casu: & delicto suo, non aliorum † injuria commoveri. Ego & memoria nostrae veteris amicitiae, & virtute atque observantia filij tui admonitus, nullo loco deero neq; ad consolandum, neq; ad levandum fortunam tuam. Tu si quid ad me fortè scripseris, perficiam: ne te frustra scripsisse arbitrere. Vale.

Hoc refertur ad dictionem, virum.

Ab exemplis.

A statu reip.

A Sextij filio.

Omissa copulat, ut ep. 24. & 28. l. 13.

A studio amicorum.

Quasi nõ jure damnatꝰ esset.

A dolore sito, nam genus est consolationis, cum nos quoque dolore significamus.

ARGUMENTUM.

Argumentis utitur septem, ut Fabium exsulem consoletur.

M. T. Cic. S. D. T. Fabio. 18

Etsi egomet, qui te † consolari cupio consolandus ipse sum, propterea quod nullã rem gravius jamdiu tulit quàm incommodum tuum: tamen

A communi conditione.

men te magnopere non hortor solùm sed etiam pro amore nostro rogo atque oro, te colligas, virûmque præbeas: & qua † conditione omnes homines, & quibus temporibus nati sim⁹, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm † fortuna abstulit, propterea quod adeptus es, quod nō multi homines novi amisisti, quod plurimi homines nobilissimi, ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optimè actum cum eo videatur esse, qui quàm levissima pœna ab hac rep. discesserit. † Tu verò, qui & fortunas & liberos habeas, & nos, cæterosque necessitudine & benevolentia tecum cōjunctissimos: quique magnam facultatem sis habiturus nobiscum & cum omnibus tuis vivendi, & cum unum sit judicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una † sententia, eaque dubia, potentię alicujus condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quàm levissimè ferre. † Meus animus erit in te, liberosque tuos semper, quem tu esse vis, & qui esse debet. Vale.

A temporum statu.

A comparatione bonorum.

A metu publicæ calamitatis.

A spe restitutionis.

Ab opinione hominum.

Ab officio suo.

ARGUMENTUM.

Rufo, paullo antè quæstori suo in provincia, suadet, ut in bello civili Pompeium sequatur.

Cicero Rufo. 19

ETSI † mihi nunquam dubium fuit, quin tibi essem carissimus, tamen quotidie magis id perspicio: extatque id quod mihi ostenderas quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quàm in provincia fuisses (etsi meo judicio nihil ad tuum provinciale officium addi potest) quo liberius judicium esse posset tuum. Itaq; me & superiores litteræ tuæ admodum delectaverunt, quibus exspectatum meum adventum abs te amanter videbā & cum aliter res cecidisset, ac putasses te meo consilio magnopere esse lætatum: & proximis litteris magnum cepi

Adverte in plerisq; epistolis insinuationem esse quandam ad benevolentiam in principio.

fructum & judicij, & officij tui: judicij quod intelligo te, id quod omnes fortes ac boni viri facere debent, nihil putare utile esse nisi quod † rectum, honestumq; sit officij, quod te mecum, quodcunq; cepissem cõsilij polliceris fore: quo neq; mihi gratius, neq; ut ego arbitror, tibi honestius esse quicquã potest. Mihi consilium captum jamdiu est: de quo ad te, non quò celand[9] esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilij tali tempore, quasi quædam admonitio videtur esse officij, vel potius efflagitatio ad coeundam societatẽ vel periculi, vel laboris. Cum verò ea tua sit voluntas, humanitas, benevolentia erga me: libenter amplector talem animum, sed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habeo gratiam: si non feceris, ignoscam: & † alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitror, est enim res profecto maxima † quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est: ita tamen ut si nos ij sumus, qui esse debemus, id est, studio digni, & litteris nostris, dubitare non possimus, quin ea maximè conducant, quæ sunt rectissima. Quare tu si simul † placebit, statim ad me venies: sin idem placebit, atque eodem, nec continuo poteris † omnia tibi ut nota sunt, faciam, quicquid statueris, te mihi amicum: sin id, quod opto etiam amicissimum judicabo. Vale.

De civili parte eligenda.

Si te civilibus armis immiscere nolueris. Idem ep. 1. l. 4.

Ut ad Pompeium simul eamus.

Quidquid statuam & de discessu & de tempore.

ARGUMENTUM.

Purgatio Ciceronis ad Rufum, quæstorem antea suum in Cilicia de rationibus provincia lib. obscura epistola, adjiciemus in margine, quæ magnam partem illustrent.

Hic est L. Messinius Rufus, quæstor Ciceronis epist. 26. l. 13.

Cicero Rufo. 20

QVo modo potuissem te convenissem, si eò, quo constitueras, venire voluisses. Quare etsi mei commodi causa cõmonere noluisti tamen

ita exi-

ita existimes velim, me ante laturum fuisse si ad me † misisses, voluntatem tuã commodo meo. Ad ea, quæ scripsisti: commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius scriba meus adesset: à quo mihi exploratum est, in orationibus duntaxat referendis (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esse contra aut rem, aut existimationem tuam: deinde si rationum † referendarũ jus vetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro conjunctione nostræ necessitudinis contulissem, confecissemque non fuisse. Quod igitur fecissem ad urbem, si consvetudo pristina maneret: id (quando lege Julia relinquere rationes in provincia necesse erit, easdemque totidem verbis referre ad ærarium) feci † in provincia: neque ita feci ut te ad meum arbitrium adducerẽ, sed tribui tui tantum quantum me tribuisse nunquam pœnitebit, totum enim scribam meum, quẽ tibi video nunc esse suspectum tibi tradidi, tu ei M. Mindiũ fratrem tuum adjunxisti. Rationes confectę me absente sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui prętert † lectionem. Ita accepi librum à meo servo scriba, ut eundem acceperim à fratre tuo. Si honos is fuit, majorem tibi habere nõ potui: si fides majorem tibi habui, quam penè ipsi mihi: sic providendum fuit, ne quid aliter, ac tibi & honestum & utile esset, referretur: nõ habui cui potius id negotij darẽ, quàm M. Tullio Laureæ. Illud quidem certè factum est, quod lex jubebat, ut apud duas civitates, Laodicensem &*Apamensem, quæ nobis maxime videbantur, quoniã ita necesse erat, rationes confectas & consolidatas deponeremus. Itaque huic loco primum respondeo, me, quanquã justis de causis rationes † deferre properarium, tamen te exspectaturum fuisse, nisi in provincia relictas rationes pro relata ha-

Si nuntiasses te venisse, quo constituerat.

Mos vetus erat ut ad urbem is, qui Proconsul erat, cum quæstore suo rationes conferret priusquã ærarium referret.

Contuli aut tecum in provincia ex Cæsaris lege. Vide ep. 17. l. 2.

Confecta re scriba meo & fratre tuo legi.

Ep. 17. lib. 2.

Querebatur Rufus, quod rationes deferre ad ærarium nimis

properasset: quædā enim corrigi cupiebat.

Quod Rufus petierat.

lata haberem. De Volusio quod scribis, non est id rationum, docuerunt enim me periti homines: in his cum omnium peritissimus, tum mihi amicissimus C. Camill⁹, ad Volusium † transferri nomen à Valerio non potuisse, sed prędes Valerianos teneri. Neque id erat LLSXXX. ut scribis, sed LLSXIX. erat enim curata nobis pecunia Valerij mancipis nomine: ex qua reliquum quod erat in rationibus retulit. Sed sic me & liberalitatis fructu privas, & diligentiæ, & (quod minime tamen laboro) mediocris etiam prudẽtiæ: liberalitatis, quòd mavis scribæ mei beneficio, quàm meo, legatum meum: præfectumque maxima calamitate levatos, cùm præsertim nõ deberent esse obligati diligentię, quod existimas de tanto officio meo, tanto etiã periculo nescisse me quicquam, nec cogitasse: scribã quicquid voluisset, cum id mihi ne recitasset quidem, † retulisse, prudentiæ, quod rem à me non insipienter excogitatam, nec cogitatam quidem putas: nam & Volusij liberandi meum fuit consilium, & ut multi tam gravis Valerianis prædib⁹, ipsiq; T. Mario depelleretur, à me inita ratio est: quam quidem omnes non solũ probant, sed etiam laudant, & si verũ scire vis, hoc uni scribæ meo intellexi non nimium placere. Sed ego putavi esse viri boni cùm populus suum servaret, consulere fortunis tot vel amicorum, vel civium. Nam de Logeio ita est actum, ut auctore Cn. Pompeio, ista † pecunia in fano poneretur. Id ego agnovi meo jussu esse factum, qua pecunia Pompeius est usus, ut tua, quã tu deposueras, Sextus. Sed hoc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animadvertisse moleste ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam jussu meo deposuisse, nisi ista pecunia gravissimis esset, certissimisq; monumentis testata cui data, quo S. C. quibus tuis, quibus meis litteris P. Sextio tradita esset. Quæ cum

In rationes.

Quam tu in fano posuisti meo jussu: quod nunc quereris à me esse in rationibus prætermissum.

cum viderem tot vestigiis impressa ut in his errari non posset: non † adscripsi id, quod tua nihil referebat: ego tamen adscripsisse mallem, quando id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio: neque in eo quidquã à meis rationibus discrepabunt tuæ. Addes enim tu, meo jussu: quod ego nunquam addidi: nec causa est, cur negem: nec si esset, & tu nolles, negarẽ. Nam de LLS. nongentis millibus certè, ita, relatum est, ut tu, sive frater tuus referri voluit. Sed sic quid est, quando de Logeio parum gratum est, quod ego in rationibus referendis, etiamnum corrigere possim: de eo mihi, cum S. C. non sum usus † quid per leges liceat, considerandum est: te certę pecuniæ, exactam rationem referre ex meis rationibus relatis non oportuit, nisi quid me fallit: sunt enim alij peritiores. Illud cave dubites, quin ego omnia faciam quæ interesse tua, aut etiam velle te existimem, si ullo modo facere possim. Quod scribis de beneficiis, scito à me & tribunos mil. & præfectos & contubernales duntaxat meos † delatos esse, in quo quidem ratio me fefellit, liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari: postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibꝰ rationes retulissem. Sanè moleste tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni reservata esse, quam meæ, qui ambitione nihil uterer, de centurionibus tamen, & de tribunorum mil. contubernalibus res est in integrò, genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de LLS. centum millibus: de quibus memini mihi à te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbar esse, si modo erat, * fratris tui, & Tullij, sed cùm id corrigi nõ posset, quod jam depositis rationibus ex provincia decessissemus: credo, me quidem tibi pro animi mei

Non scripsi in rationibus, meo jussu te esse positam.

Tacitè ostendit se nihil illius causa facturum, quod per leges non liceat.

Qui rationes me absente confecerant.

mi mei voluntate, proq; ea spe facultatū, quam tum habeamus, quam humanissimè potuerim, rescripsisse, sed neq; tum me humanitate mearum litterarum obligatum puto, neq; tuam hodie epistolam de †LLS. centum millibus sic accepisse, ut ij accipiunt, quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quæ ad me saluis legibus pervenisset, Ephesi apud publicanos deposuisse: id fuisse † LLS. XXII. millia: eam omnem pecuniam Pompeium abstulisse, quod ego sive æquo animo fero sive iniquo, tu de LLS. centum millib. æquo animo ferre debes, & existimare, eo minus ad te velle de tuis cibariis, vel de mea liberalitate pervenisse. Quod si mihi expensa ista LLS. centum millia tulisses: tamen, quæ tua est svavitas, quiq; in me amor, nolles à me hoc tempore æstimationem accipere, nam numeratum si cuperem, non erat. Sed hæc jocatum me putato, ut ego te existimo. Ego tamen cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, causa nulla est. Vale.

Quæ mutua petebas. *Videtur exponendū, bis vicies millies.* *Publicè datis. Possessionem lege Cæsaris æstimatum.*

ARGUMENTUM.

Cupidum se esse significat Messinij videndi; eumq; hortatur, ut acerbitatem temporum litterarum studio, optimæq; conscientæ recordatione mitiget.

M. T. Cicero S. D. L. Mescinio. 21

GRATÆ mihi tuæ litteræ fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar, te summa† cupiditate affectum esse videndi mei. Quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam, nam tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto, contingant, ut vehementer velim. Etenim cùm esset major & virorum, & civium bonorum, & jucundorum hominum, & amantium mei copia, tamen erat nemo, qui cum essem libentius, quam tecum, & pauci, quibuscum

Idem alijs verbis, ep. 11. l. 2. De cupiditate. Bonitas, jucūditas, et amor, causæ cur amemus, unaq; esse cupiamus vide ep. 14. l. 9.

cum æquè libenter: hoc verò tempore, cum alij interierint, alij absint, alij mutati voluntate sint, unum medius fidius tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum quibuscum vivo necessaria. Noli enim existimare, mihi non solitudinem jucundiorum esse, qua tamen ipsa uti non licet, quam sermones † eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut summum altero. *Cæsaris familiarium.* Itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris: præterea etiam conscientia consiliorum meorum, ego enim is sum, quemadmodum tu facillimè potes existimare, qui nihil unquam mea potius, quam meorum civium causa fecerim: cui nisi † invidisset is, quem tu nunquam amasti (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. *Pompeius.* Ego sum is, qui nullius vim plus valere volui, quam honestum otium: idemque cum illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quàm illum consensum bonorum, quam ego idem effeceram: quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc, & multa alia coram brevi tempore licebit, neque me tamen ulla res alia Romæ tenet nisi exspectatio rerum † Africanarum, videtur enim mihi in propinquum adducta discrimen. *Ex una parte Cæsar fuit, ex altera Scipio, & Juba Rex.* Puto autem nonnihil mea interesse: quamquam id ipsum quid intersit, non sanè intellio: verum tamen, quicquid illinc nunciatum sit, non longè abesse à consiliis amicorum, est enim res ipsa jam in eum locum adducta, ut quanquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamen inter victorias non multum inter futurum putem. Sed planè animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis, confirmatus est multum: quem etiam su-

iam superiores tuæ litteræ confirmarunt: ex quibus intellexi, quàm fortiter injuriam ferres: juvitque me tibi cùm summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse: verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare, sicut omnes ferè, qui vitia ingenua, in beata civitate, & libera viximus. Sed ut illa † secunda moderate tulimus, sic hanc non solum adversam, sed etiam funditus † eversam fortunam fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quod † nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti non modò contemnere audeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruere isto otio: tibique persvade? PRÆTER CVLPAM AC PECCATVM, quo semper caruisti, & carebis homini accidere nihil posse, quod sit horribile aut pertimescendum. Ego si videbitur recte fieri posse, ad te veniam brevi si quid acciderit, ut mandandum consilium sit, te certiorem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei vivendi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valetudine, nisi ex me prius quæsieris per litteras, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas: valetudinique tuæ, & tranquillitati animi servias. Vale.

Cum resp. florebat.

Cum Cæsari serviamus.

Rerum humanarum, nam immortales animos putar, idque nititur probare in lib. de senectute.

M.T.CICERONIS EPISTOLARUM LIBER VI. AD A. TORQVATUM ET CÆTEROS.

ARGUMENTUM.

Manlium Torquatum, qui Pompeianas partis secutus erat, consolatur in eo quod Romæ non sit, & aliquam simul spem reditus ostendit.

Consolatus à communi hominum con-

M. T. Ci-

M. T. Cicero S. D. A. Torquato. I

ETSI † ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maximè pœniteat: nemoque sit, quin ubivis, quàm ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore bono viro Romæ esse miserrimum sit, nam, etsi quocunque in loco quisquis est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, & suarum: tamen † oculi augent dolorem, qui ea, quæ cæteri audiunt intueri coguntur, nec avertere à miseris cogitationem sinunt. Quare etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est: tamen illo dolore, quo maxime te confici audio, quod Romæ non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia totus tuaque desideras, tamen illa quidem, quę requiris suum statum tenent: nec melius, si tu adesses, tenerent, nec sunt ullo in proprio periculo. Nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso Torquate, est tuum sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem aut timorem, nec enim is, qui in te adhuc injustior, quam tua dignitas postulabat fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati. Nec tamen is ipse à quo salus petitur, habet explicatam, aut exploratam rationem salutis suæ. CUMQUE omnium bellorum exitus incerti sint: † ab altera victoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem sejunctum sit ab omnium interitu: † ab altera te ipsum nunquam timuisse, certò scio. † Reliquum est ut te, id ipsum, quòd ego quasi consolationis loco pono, maximè excruciet, commune periculum reip. cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant tamen vereor, ne consolatio nulla possit vera reperiri, præter illam, quæ

ditione, & adverte, in principio hujus epist. quater esse repetitū; etsi tamen: quod in nobis vitio ducetur.

Auriū sensum plus doloris afferre quam oculorū dixit sup. ad Marcell. ep. 9. l. 4. oratori, hoc est, eisdem reb. si res postulet, vel contrariis uti.

A Cæsare.

A Pompeio.

Cum jā ostenderim tibi de ipso nihil esse timendum.

A conscientia consolationem hauriri vult.

tanta est, quantum in cujusque animo roboris est atque nervorum. Si enim † BENE SENTIRE, RECTEQVE FACERE, satis est ad benè beateque vivendum: vereor, ne eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse, nefas sit dicere. Nec enim nos arbitror victoriæ præmiis ductos patriam olim & liberos, & fortunas reliquisse: sed quoddam nobis † officium justum & pium & debitum reipubl. nostræque digintate videbamur sequi, nec, cùm id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis esset victoria. Quare si id evenit, quod ingredientibus nobis in caussam propositum fuit accidere posse: non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse nunquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio & veritas præscribit: ut nihil in vita nobis præstandum præter culpam putemus: eaque cum careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Atque hæc eo pertinet oratio, ut † perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. Sed si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicunque status est futurus, carere non debes. Atque hoc mihi scribenti veniebat in mentem, me eum esse, cujus tu † desperationem accusare solitus esses, quemque auctoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. Quo quidem tempore non ego caussam nostram, sed consilium improbabam, serò enim nos iis armis adversari videbam, quæ multò ante confirmata per nosmetipsos erant: docebamque pilis & gladiis, non consiliis, neque auctoritatibus nostris de jure publico disceptari. Neque ego ea, quæ facta sunt, fore cum dicebam, divinabam futura: sed quod & fieri posse, & exitiosum fore si evenisset, videbam, id ne accideret timebam: præsertim cum si mihi alterutrum de eventu atque ex-

Bonus vir non spem sequitur, sed officium vide ep. 9. li. 9.

Si essent perditæ res, tamẽ te tua virtus. Torquate cõsolari deberet. In causa Pompeiana.

Cum Cæsari Gallias in alterum quinquenniũ prorogavimus Ep. 7. l. 4.

que exitu rerum promittendum esset id futurum, quod evenit, exploratius possem † promitterem, iis enim rebus † præstabamus, quæ non prodeunt in aciem: usu autem armorum & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe quæso, quo me tu esse oportere censebas. Hæc eo scripsi, quod mihi Philargyrus tuus omnia de te requirenti, fidelissimo animo (ut mihi quidem visus est) narravit, te interdum † solicitum solere esse vehementius: quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua repub. sis † futurus, qui esse debes: aut perdita: non afflictiore conditione, quam cæteri. Hoc vero tempus, quo examinati omnes & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod & in ea † urbe es, ubi nata & alta est ratio ac moderatio vitæ: & habes Ser. † Sulpitium, quem semper unicè dilexisti: qui te profectò & benevolentia & sapientia consolatur, cujus si essemus & auctoritatem & consilium secuti, rogati potius potentiam, quam armati victoriam subjissemus. Sed hæc longiora fortasse fuerunt: quam necesse fuit: illa, quæ majora sunt, brevius exponam. Ego habeo cui plus, quam tibi, debeam, neminem, quibus tantum debeam, quantum tu intelligis, eos mihi hujus belli casus eripuit. Qui sim autem hoc tempore † intelligo, sed quia NEMO est tam afflictus, qui si nihil aliud studeat, nisi id quod agit, non possit navare aliquid & efficere omne meum consilium, operam, studium certe velim existimes tibi, tuisque liberis esse † debitum. Vale.

De Cæsaris victoria.
Idē aliis verbis ep. 7. l. 4.
In summa dignitate.
Athenis ep. 3. Achaiæ præfectū c. 4. l. 4. & 6. hu. lib.
Consuluit Sulpitius bellum civile fugiendum ep. 4. l. 4.
Sive ulla videlicet auctoritate.
Debitum videtur legendū: ut ne aliquid navaturū promittat.

ARGUMENTUM.

Primum se excusat, quod minus sæpe scribat: deinde, de reditu Torquati esse impetratum, significat: & consolationis loco subjungit, nihil ei præcipuè timendum.

M. T. Cicero S. D. A. Torquato. 2

Translatum verbum, quia dixerat, gravitate.

PETO à te, ne me putes oblivione tui rarius ad te scribere, quam solebam, sed aut gravitate valetudinis, qua tamen jam paullulum videor levari, aut quod absim ab urbe, ut qui ad te proficiscantur, scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum benevolentia tenere, tuasque omneis res non minori mihi curæ, quam meas, esse. Quod majore in varietate versata est * adhuc tua causa, quam homines aut volebant, aut opinabantur: mihi crede, non est, pro malis temporum, quod moleste feras, necesse est enim, aut armis † urgeri remp. sempiternis: aut his positis, recreari aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt: nec eos, à quibus receperis, vereri debes, nec eos quos adjuvisti, si armis aut conditione positis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas respiraverit: & dignitate tua frui tibi, & fortunis licebit, sin omnino interierunt omnia fueritque is exitus, quem vir prudentissimus M. † Antonius jam tum timebat, cum tantum instare maiorum suspicabatur: miseria est illa quidem consolatio, tali præsertim civi & viro, sed tamen † necessaria: NIHIL esse præcipuè cuiquam dolendum in eo, quod accidit universis. Quæ vis insit in his paucis verbis (plura enim committenda epistolæ non erant) si attendes, quod facis, profecto etiam me meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod speres: nihil, quod aut * hoc, aut aliquo reip. statu timeas: omnia si interierunt, cum superstitem te esse reip. ne, si liceat, quidem, velis, ferendum esse fortunam, præsertim quæ † absit à culpa. Sed hæc hactenus. Tu velim scribas ad me quid agas, & ubi futurus sis: ut aut quo scribam, aut quo veniam, scire possim. Vale. Vale.

Ergo de reditu Torquati erat impetratum.

Continuis bellis vexari.

Pompeianos

Orator illi summus.

Quia nihil est præterea quod consolari possit.

Qui perditus plane non est.

Epist. 1.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Consolari vult: sed quia nihil aliud ad consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

M. T. Cicero S. D. A. Torquato.

SVPERIORIBVS litteris benevolentia magis adductus, quam quod res ita postularet, fui longior, neque enim confirmatione nostra egebat † virtus tua; neque erat ea mea causa atque fortuna, ut, cui ipsi omnia deessent, ego alterum confirmarem. Hoc item tempore brevior esse debeo, sive etiam tum nihil opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus est: sive tum opus fuit, illud satis est, præsertim cum accesserit nihil novi, nam etsi quotidie aliquid audimus † earum rerum, quæ ad te perferri existimo: summa tamen eadem est, & idem exitus quem ego tam † video animo, quam ea, quæ oculis cernimus: Nec vero quidquam video, quod non idem te videre certo sciam: nam etsi, quem exitum acies habitura sit, divinare nemo potest: tamen & belli exitum video: & si id minus, hoc quidem certè, cum sit necesse † alterutrum vincere, qualis futura sit vel hæc vel illa victoria, idque cum optime perspexi tale video, nihil ut mali videatur esse futurum: si id vel ante acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. ITA ENIM VIVERE, UT NON SIT VIVENDUM, miserrimum est: † mori autem nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es † urbe, in qua hæc vel plura, & ornatiora parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo, ETSI LEVIS EST CONSOLATIO EX MISERIIS ALIORVM; nihilo te nunc majore in discrimine esse, quam quemvis, aut eorum, † qui discesserint, aut eorum qui remanserint, alteri dimicant, alteri victorem timent. Sed hæc consolatio levis: illa gravior, quæ te uti spe-

Virtus est in adversis fortiter ferendis.

Quo geruntur in Hispania.

Ep. 12. lib. 5. dixit cernere animo.

Utriusque.

Victoria video crudelem ep. 9. & 14. l. 4. & 5. & sequente hujus lib.

Quod ad timorem proponitur. Athenis ep. 1. & in Bruto in extremo.

A bello qui victorem timent.

uti spero: ego certè utor, nec enim dum ero, augur ulla re cum omni vacem culpa: & si non ero sensu omninò carebo, sed rursus γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, qui ad te hæc. † Mihi tu, tui, tua omnia maximæ curæ sunt: & dum vivam, erunt. Vale.

Officio ferè solet Cicero epistolas claudere, quod exempla declarant.

ARGUMENTUM.

Consolatoria epistola rationibus undecunq; collectis, sed si consideras, desperationem potius continet.

M. Cicero S. D. A. Torquato. 4

NOVI quod ad te scriberem, nihil erat: & tamen si quid esset, scribam te à tuis certiorem fieri solere, de futuris autem rebus, etsi semper difficile est dicere, tamen interdum conjectura possis proprius accedere, cum res est ejusmodi, cujus exitus provideri possit. Nunc tantum videmur intelligere, non † diuturnum bellum fore, etsi idipsum nonnullis videatur secus. Equidem cum hæc scribebam aliquid jam actum putabam: non quod ego certò scirem, sed quod non difficilis erat conjectura, nam cum † OMNIS belli Mars communis, & cùm semper incerti exitus præliorum sunt, tum hoc tempore ita magnæ utrique copiæ, ita paratæ ad pugnandũ esse dicuntur, ut, utercunque vicerit, non sit mirum futurum: Illa in dies singulos magis magisque opinio hominum confirmatur, est si inter caussas armorum aliquantum intersit, tamen inter victorias non multum interfuturum, † alteros propemodum jam sumus experti: de altero nemo est quin cogitet quam sit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem tuum, quem consolando levare debebam fateor, me communium malorum consolationem nullam invenire, præter illam, quæ tamen, si possit eam suscipere, maxima est, quaque ego quotidie magis utor: CONSCIENTIAM rectæ

Inter Cæsarẽ & reliquas Pompeianarũ partium, in Hispania pugnantes.

Omnis fortuna belli.

Pompeianos Sid. epist. 12. lib. 5.

rectæ † voluntatis maximam consolationem esse rerum incommodarum: nec esse ullum magnum malum præter culpam; à qua quando tantum absumus, ut est optimè senserimus, eventusque magis nostri consilij, quam consilium reprehendatur: quoniam præstitimus quod debuimus moderatè quod evenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo, ut te consoler de communibus miseriis, quæ ad consolandum, majores ingenij, & ad † ferendum singularis virtutis indigent. Illud cuivis facilè est docere, cur præcipuè tu dolore nihil debeas, ejus enim, qui tardior in te levando fuit, quam fore putaram, non est mihi dubia te tua salute sententia: de aliis autem non arbitror te exspectare quid sentiam. Reliquum est ut te arguat, quod absis à tuis tamdiu, res molesta præsertim ab iis † pueris, quibus nihil potest esse festivius. Sed ut antea ad te scripsi, tempus est hujusmodi, ut suam quisque conditionem miserrimã putet: &, ubi quisque sit, ibi esse minimè velit. Equidem, nos quod Romæ sumus, miserrimum esse duco, non solum quod in omnibus malis acerbius est † videre, quam audire, sed etiam quod ad † omneis casus subditorum periculorũ magis objecti sumus, quam si abessemus. etsi meipsum consolatorem tuum non tantum litteræ, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigavit. Quanto † fuerim in dolore meministi, in quo prima illa consolatio est, vidisse me plus, quam cæteros, cum cupiebam † quamvis iniqua conditione pacem, quod etsi casu, non divinatione mea factum est: tamen hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod † mihi ad consolationem commune tecum est si jam vocer ad exitum vitæ, non ab ea rep. avellar, qua carendum esse doleam, præsertim cum id sine † ullo sensu futurum sit. Adjuvat etiam ætas, & acta jam

Semper ubi ad consolandũ alia desunt, ad hanc rationem decurrit.

Cum verbo virtutem conjungit.

Filius.

Festivitas in pueris amabilis epist. 10. l. 1. ad Att.

Ep. 9. lib. 8.

Admovendum Torquati desiderium.

Belli civilis initio.

Conscientiis.

A statu reip.

vita, quæ cum cursu suo benè confecto delectatur tum vetat in eo vim timere, quo nos jā natura ipsa pene perduxerit. Postremo is † vir, vel etiam ij viri hoc bello occiderunt, vi impudentia videatur eandem fortunam si res cogitat recusare. Equidem mihi omnia propono: nec ullum est tantum malum, quod non putem impendere. SED CVM plus in metuendo mali sint, quam in illo ipso, quod timetur, desino: præsertim, cum id † impendeat in quo non modo dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura poti⁹ quam necesse fuit, facit autem non loquacitas mea. Sed benevolentia longiores epistolas. † Servium discessisse Athenis, molestè tuli, non enim dubito, quin magnæ tibi levationi solitus sit esse quotidianus congressus, & sermo familiarissimi viri. Tu velim te, ut debes, ut soles, tua virtute sustentes. Ego quæ te velle, quæque ad te & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiosè diligenterque curabo. Quæ cum faciam, benevolentiam tuam erga me imitabor, merita non † assequar. Vale.

Eripit sensum mortuis, ex Aristotelis sententia in Ethicis Pompeius Magnus.

Interitus.

ARGUMENTUM.

Cæcinam, qui pro Pompeio contra Cæsarem pugnaverat, patris carentem, bene sperare jubet: ei nulla in re defuturum pollicetur.

M. T. C. A. Cæcinæ. S. D. f

QVOTIESCVNQVE filium tuum † video, (video autem ferè quotidie) polliceor & studium quidem meum, operam sine ulla exceptione, aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem atque auctoritatem, cum hac exceptione QVANTVM VALEAM, quantumque possim. Liber tuus & lectus est, & legitur à me diligenter, & custoditur diligentissimè. Res & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ sunt, quæ quidem quotidie faciliores mihi & meliores videntur.

Ornata locatio, ob ejusdem verbi repertionem.

multis-

multisque video magnæ esse curæ: quorum de studio, & de sua spe filiū ad te perscripsisse certe scio. His autem de reb⁹, quas conjectura consequi possumus, † non mihi sumo, ut plus ipse prospiciam, quam te videre atq; intelligere mihi persvaserim. Sed tamen quia fieri potest, ut tu ea perturbatione animo cogites, puto esse meum quid sentiam exponere. Ea † natura rerum est, & is temporum cursus, ut non possit ista aut tibi, aut ceteris fortuna esse diuturna, neque hærere in tam bona † causa, & in tam bonis civibus tam acerba injuria. Quare ad eam spem, quam extra ordinem de te ipso habemus, propter dignitatem & virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium, summamque doctrinam, cui me hercule hic, cujus in potestate sumus, multum tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo quo delectatur se violatum putaret.... Quod ipsum leniter quotidie: significaturque nobis ab iis, qui simul cum eo vivunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenij apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti atque magno sis. Ita enim † natus, ita educatus, ita doctus est, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum sit, deinde spem quoque habeas firmissimam propter eas causas, quas scripsi. A me verò tibi omnia liberisque tuis paratissima esse confidas velim, id enim & vetustas nostri amoris, & mea consvetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant. Vale.

De futuris dicturi vidæmus arrogantiam, Ciceronis exemplo.

Consolatio à natura rerū. A causa. Vide virtutem pro præstantia quadam in rebus omnibus, & paulo post pro scientia.

Cæcinæ Cæsaris ira, quia contra eum scripseris, quotidie lenitur.

Sume hinc ad augendam copiam: sunt enim optabilia hæc quatuor, natus, educatus, doctus, cognitus.

ARGUMENTUM.

Ad confirmandum Cæcinæ exsulis animum divinationem quandam inducit, sumptam ex Cæsaris natura & ex civilium temporum ratione.

M. T. Cicero A. Cæcinæ S. D. 6

Quia simul Pompeium secuti sumus.

VEREOR ne desideres officium meum, quod tibi pro nostra & meritorum multorum, & studiorū † parium conjunctione deesse non debet, sed tamen vereor ne litterarū à me officium requiras: quas tibi & jampridem, & sępe misissem, nisi quotidie melius exspectans, gratulationem quam confirmationem animi tui complecti litteris maluissem. Nunc autē, ut spero, brevi gratulabitur. Itaque in aliud temp^s id argumentum epistulæ differo. His autem litteris animum tuum, quem minime imbecillum esse & † audio & spero, etsi non sapientissimi, ac amantissimi hominis auctoritate confirmandum etiam atq; etiam puto: nec iis quidem verbis, quibus te consolor ut† afflictum, & jam omni spe salutis orbatum, sed ut eum, de cujus incolumitate non plus dubitem, quam te memini dubitare de mea nam cum me ex rep. expulissent ij, qui illam cadere posse, † stante me, non putarant: memini, me ex multis hospitiis, qui ad me ex Asia, in qua tu eras, venerant audire, de te glorioso & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quædam † Etruscæ disciplinæ, quam à patre, nobilissimo atque optimo viro, acceperas, nō fefellit: ne eos quidem nostra divinatio fallet, quam tu sapientissimorum virorum monumentis atque pręcipuis, plurimoque ut scis doctrinæ studio, tum magno etiam usu tractandæ reip. magnaque nostrorum temporum varietate consecuti sumus, cui quidē divinationi hoc plus confidim^s, quod ea nos nihil in his tam † obscuris rebus, tamque perturbatis unquam omninò fefellit, dicerem quæ antea futura dixissem ni verere, ne ex eventu fingere viderer. Sed tamen plurimi sunt testes, me & initio, ne conjungeret se cum Cæsare, monuisse Pompeium, & postea ne † se jungeret, conjunctione frangi senatus opes, disjunctione civile bellum

Nota conjuncta verba in rebus optatis.

Translatum translato reddidit, quia dixerat imbecillum.

Vide ep. 9. lib. 1. & 2. lib. 7.

Ab Etruscis enim orta divinandi ratio.

Cum de bellorum civilium & origine, & eventu prædixi.

Idem in phi. lib. 2.

Cæsarem qui ei reditum in patriam con-

bellum excitari videbam. Atqui utebar familiarissimè Cæsare, Pompeium faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum fidele Pompeio, tum salutari utrique. Quæ præterea prævidérim, prætereo, nolo enim † huc de me optime meritū existimare, ea me svasisse Pompeio, quibus ille si paruisset esset hic quidē clarus in toga, & princeps: sed tantas † opes, quantas nunc habet, nō haberet. Eundem in Hispania censui, quod si † fecisset, civile bellum nullum omnino fuisset, Rationem haberi † absentis non tam pugnavi ut liceret, quàm ut quando ipso consule pugnante populus jusserat, habetur. Causa libelli orta est. Quid ergo prætermisi aut monitorum, aut querelarum, cum vel † iniquissimam pacem justissimo bello anteferrem? victa est auctoritas mea non tam à Pompeio (nam is movebatur) quam ab iis qui duce Pompeio freti, per opportunam & † rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptū bellum est, quiescente me: depulsum ex Italia, manente me, quo ad potui, sed valuit apud me plus pudor meus, quā timor. Veritus sum deesse Pompeij saluti, cum ille aliquādo † nō defuisset meæ. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiarꝰ, sic ego prudens & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus. Quo in bello nihil adversi accidit non prædicente me. Quare, quando (ut augures & astrologi solent) ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictus constitui, apud te auctoritatē augurij & divinationis meæ, debet habere fidem nostra prædictio. Non igitur ex alitis involatis, nec è cantu sinistro oscinis, ut in nostra disciplina est, nec ex tripudiis solistinis aut somniis tibi auguror: sed habeo alia signa, quæ observem, quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent, vel obscuritatis, vel

cesserat refertur non ad divitias sed ad potentiam Pompeium.

Pompeius III. consul epist. 3. lib. 8. Att. & 1. l. 7. ibid. & Cæs. lib. 1. belli c. vid. ep. 3. lib. 7.

Propter æs alienum, epist. 3. lib. 7.

Quod ad sermones bonorum atq; reprehendentium sustinere potui. Tollitur in quibusdam libris negativa ut Pōpeius desertor Ciceronis accusetur.

Augurali de inuolatu aut etiam somnijs vid. lib. 1. de Divin. in princip. & de Natu. Deor. li. 2.

tis, vel

tis, vel erroris. Notatur autem mihi ad divinandum signa duplici quadam via: quarum alteram duco è Cæsare ipso, alteram è temporum civilium natura atque ratione. In † Cæsare hæc sunt, mitis, clemensq; natura, qualis exprimitur præclare in libro querelarum tuarum. Accedit, quod mirificè ingeniis excellentibus, quale est tuum, delectatur. Prætere a cedit multorum justis, & officio incensis, non inanibus, aut ambitiosis voluntatibus. In quo vehementer eum consciens † Etruria movebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? quia non putat se sustinere causas permultorum, si tibi, cui justius videtur irasci posse, concesserit. Quæ est igitur, inquies, spes ab irato? Ex eodem fonte se † hausturum intelligit laudes suas, è quo sit leviter aspersus. Postremo homo est valde acutus, & multum providens, intelligit te hominem in parte Italiæ minime contemnenda facile omnium nobilissimũ & in communi reip. cuivis summorum tuæ ætatis vel ingenio, vel gratia vel fama populi Rom. parem, non posse prohiberi à rep. diutius. Nolet hoc temporis potius esse aliquando beneficium, quam jam suam. Dixi de Cæsare: nunc dicam de temporum rerumque natura. [Nemo est tam inimicus ei caussæ, quam Pompeius animatus, melius quam paratus susceperat; qui nos malos civeis dicere, aut homines improbos audeat.] In quo admirari soleo gravitatem & justitiam & sapientiam Cæsaris, nunquam nisi honorificentissime Pompeium appellat. At in ejus personam multa fecit asperius; Armorum ista, & victoriæ sunt facta, non Cæsaris. Ad nos quẽadmodum est complexus? † Cassium sibi legavit: Brutum Galliæ præfecit; Sulpitium Græciæ: Marcellum, cui maxime succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quo igitur hæc spectant? rerum hoc natura, & civilium temporum

Epist. 8. lib. 4.

Cæsaris natura.

Quæ supplex pro te rogabit.

Tacitè Cæcinā hortatur, ut Cæsarem edito libro laudet cui alio lib. maledixerat ut apparet ex epist. præcedenti. & ex Svet. Simile cap. 4.

Marcum Brutum vide in Oratore, & ep. 26. lib. 12. ad Att. de Cassio ep. 13 lib. 18. de Sulpitio ep. 4. lib. 4.

rum non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret, primum ut non in causa pari eadem sit & conditio & fortuna omnium; deinde ut in eam civitatẽ boni viri, & boni cives nulla ignominia notari non revertantur, in quam tot nefariorum scelerum contemnati reverterũt. Habes augurium meum: quo si quod addubitarem, non potius uterer, quam illa consolatione, quæ facile fortem virum sustentarem te, si explorata victoria arma sumsisses pro rep. (ita enim tũ putabas) non minus esse laudandum sin propter incertos exitus, eventusque bellorum posse accedere, ut vinceremur, putasses non debere te ad secundam † fortunam bene paratũ fuisse, adversam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui † facti, quantæ delectationi in rebus adversis litteræ esse deberent, commemorarem non solum veterem, sed & horum etiam recentium vel ducum, vel comitum tuorum gravissimos casus. Etiam externos multos claros viros nominarem. LEVAT enim dolorem communis quasi legis & humanæ conditionis recordatio. Expone rem etiam, quemadmodũ hic, & quanta in turba, quantaque in confusione rerum omnium viveremus, necesse est enim, minore desiderio perdita rep. carere, quam bona, sed hoc genere nihil opus est, incolumẽ te cito, ut spero, vel poti⁹ ut perspicio, videbimus, interea tibi absenti, & huic, qui adest, imagini animi & corporis tui, constãtissimo atque optimo filio tuo studium, officiũ, operam, laborem meum jam pridem & pollicitus sum, & detuli: nunc hoc amplius, quod me amicissime quotidie magis Cæsar amplectitur, familiares sicuti neminẽ, apud quem, quicquid † valebo vel auctoritate, vel gratia, valebo tibi. Tu cura, ut cum firmitudine tum animi, tum etiam spe optima sustentes. Vale.

Alludit ad eos quos lege Pompeia damnatos, Cæsar restituerat, Sue.

A fortitudinis laude.

A conscientia rectè factorũ.

Dux Pompeius: comites. Domitius, Lentul9, aliique perierant.

A statu reip. misero.

Qui adversam fortunã fortiter ferat.

Iteratio Beni, epist. 11. & 12. lib. 4.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Primum agit de libro, quem in Cæsarem scripserat, deinde studiosè rogat, ut veniam sibi à Cæsare, potestatemq; impetret redeundi.

A. Cæcina M. Ciceroni S. 7

Non est hic liber Cæcinæ cõtra Cæsarem scriptus, sed potius cum Cæsaris laude quod fortasse Cæcius fecit à Cic. admonitus ep. præcedenti, de illo autem male dico. l. significat cũ infert.

Cum adhuc styli pœnas. Idem; Sic multa peccat alibi Cicer. dixit.

Si perfectè non laudes.

Quod, tibi non tam celeriter liber † est redditus, (ignosce timori nostro, & miserere temporis, Filius ut audio pertimuit neque injuria) si liber exisset, quando non tam interest, quo animo scribatur, quam, quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret: cùm præsertim adhuc stili pœnas dem. Qua quidem in re singulari sum fato, nam cum mendum scripturæ littera tollatur, stultitia fama multetur meus error exilio corrigitur: cujus summa criminis est, quod armatus adversario maledixi. ¶Nemo nostrum est, ut opinor, quin vota victoriæ suæ fecerit: nemo, quin, etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, ut quam primũ Cæsar superaretur, optarit. ¶Hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est: si sit, & persvasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, cum ignorit omnibus, qui multa Deos venerati sint contra ejus salutem? Sed ut eodem revertar, causa hæc fuit timoris. Scripsi de te parce medius fidius & timidè, non revocans me ipse, sed pænè refugiens. Genus autem hoc scripturæ nõ modo liberum, sed incitatum atque elatum esse debere, quis ignorat? solutum existimatur esse alteri maledicere: tamen cavendum est, ne in petulantiam incidas, impeditum seipsum laudare, ne virum arrogantiæ † subsequatur solum verò liberũ, alterum laudare de quo, quicquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut invidia assignetur. At nescio an tibi gratius, oportuniusq; accideret; nam, quod præclarè facere non poteram, primum erat non attingere: secundam quam paucissime facere, sed tamen ego me quidem

dem † sustinui : multa minui , multa sustuli ; *In ea. l. parte*
complura ne posui quidem. Quemadmodum i- *qua Cicero-*
gitur scalarum gradus , si alios tollas, alios inci- *nem laudabit.*
das, nonnullos male hærenteis relinquas , ruinæ
periculum struas, non ascensum pares, si tot ma-
lis tum victum, tum fractum studium scribendi,
quid dignum auribus, aut probabile potest ef-
ferre. Cum verò ad ipsius Cæsaris nomen ve- *Meum.*
ni, toto corpore contremisco, non pœne metu,
sed ipsius judicij totum enim Cæsarem novi.
Quem putas animum esse , ubi secum loquitur? *In extremo l.*
hoc probabit : hoc verbũ suspiciosum est, quid *qui Orato. in-*
si mutuo? at vereor ne peius sit : Age verò, lau- *scriptus est.*
do aliquem, num offendo? cum porro offendã :
quid si non vult? Armati stylum persequitur : vi-
cti & nondum restituti quid faciet? Auges etiam *Quo cogitatũ*
tu mihi timorem, qui in † Oratore tuo caves ti- *qui scribit.*
bi per Brutum, & ad excusationem socium quæ-
ris. Ubi hoc tu omnium patronus facis, quid me
veterum tuum, nunc omnium clientem sentire
oportet ; In hac agitur calumnia timoris, & cæ-
cæ suspicionis tormento cum plurima ad alieni
sensus conjecturam , non ad suum judicium scri-
bantur , quam difficile sit † evadere si minus ex- *Ep. sequenti.*
pertus es, quod te ad omnia summum atque ex-
cellens ingenium armavit, nos sentimus. Sed ta-
men ego filio dixeram , librum tibi legeret &
auferret : aut ea conditione daret , si reciperes,
te correcturum, hoc est, si totum alium faceres.
De † Asiatico itinere , quanquam summa me ne- *Studium hic*
cessitas premebat, ut imperasti, feci. Te pro me *est animi quæ-*
quid horter? vides tempus venisse, quo necesse *dã vehemens*
sit de nobis constitui. Nihil est, mi Cicero, quod *affectio.*
filium meum exspectes , adolescens est, omnia
excogitare vel studio , vel ætate , vel metu non
potest. Totum negotium tu sustineas oportet,
in te mihi omnis spes est, tu pro tua prudentia,
quibus rebus gaudeat , quibus capiatur Cæsar,
tenes.

tenes. A te omnia proficiſcantur; & per te ad exitũ perducantur, neceſſe eſt. Ad ipſum multum, apud ejus omneis, plurimum potes, unum ſi tibi perſvaſeris: non hoc eſſe tui muneris, ſi quid rogatus fueris, ut facias (quanquam id magnum & amplum eſt) ſed totum tuum eſſe onus, perficies: niſi forte aut in miſeria nimis ſtulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. Sed utrique rei excuſationem tuæ vitæ conſvetudo dat, nam quod ita conſveviſti pro amicis laborare, non jam ſic ſperant abs te, ſed etiam ſic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit peto à te ne exeat: aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

Miſeris enim tam audacter petere vix licet.

ARGUMENTUM.

Datum ſibi à Balbo, & Oppio ſcribit, ut Cæcinæ liceret eſſe in Sicilia: ibiq; ut commoretur, ſuadet.

M. Cicero A. Cæcinæ S. D. 8

CUM eſſet mecum Largus, homo tui ſtudioſus, locutus Kal. Jan. tibi † præfinitas eſſe: quod omnibus in rebus perſpexeram, quæ Balbus & Oppius abſente Cæſare egiſſent, ea ſolere illi irata eſſe: egi vehementer cum his, ut hoc mihi darem, tibi in Sicilia, quoad vellemus ut eſſe liceret, qui mihi conſveviſſent aut libenter polliceri, ſi quid eſſet ejuſmodi, quod eorum animos non offenderet: aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent huic meæ rogationi potius non continuò reſponderunt, eodem die tamen ad me reverterunt, mihique hoc dederunt, ut eſſes in Sicilia, quoad velles: ſe præſtituros, nihil ex eo te offenſionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognoſti: quid mihi placeat, puto me te ſcire oportere. Actis his rebus litteræ à te mihi ſunt redditæ: quibus à me conſilium petis, quid ſim tibi † auctor in Sicilia ne ſubſidas, an ut ad reliquias Aſiaticæ negotiationis proficiſcare. Hæc tua deliberatio non mihi conve-

Ne ultra Kal. Jan. tibi eſſe in Sicilia liceret ep. 12.

Quid ſuadeã tibi, parum Romanè loquuntur qui dicunt, auctor libri pro, ſcriptor.

convenire visa est cum oratione Largi. Ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat: tu autẽ, quasi concessum sit, ita deliberas. Sed ego sive hoc, sive illud est, in Sicilia censeo commorandum propinquitas locorum vel ad impetrandum adjuvat crebris litteris, & nuntiis: vel ad reditus celebritatem, re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta. Quamobrem censeo magnopere commorandum. T. Furfanio Postumio familiari meo, legatique ejus, item meis familiaribus diligentissime te commendabo, cum venerint: erant enim omnes Mutinæ. Viri sunt optimi & tui similium studiosi, & mei necessarij. Quæ mihi † venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea sponte faciam, si quid ignorabo, de eo admonitus, omnia studia vincã. Ego etsi coram de te cum Furfanio ita loquar, ut tibi litteris meis ad eum nihil opus sit: tamen, quoniam tuis placuit, te habere litteras quas ei redderes morem eis gessi, earum litterarum exemplum infra scriptum est. Vale.

Sicilia præfecto.

Vide eandem sententiam ad Crassum epist. 8. lib. 5.

ARGUMENTUM.

Brevis est epistola, sed perfectæ commendationis exemplum.

M. T. Cicero T. Furfanio Procos. S. D. 9

CUM A. Cæcina tanta mihi familiaritas, consvetudoque semper fuit, ut nulla major esse possit: nam & patre ejus claro homine, & forti viro plurimum usi sumus: & hunc à puero, quod & spem mihi † magnam afferebat summæ probitatis, summæque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctissime, non solum officiis amicitiæ, sed etiam † studiis communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine† conjunctius viverem. Nihil attinet me plura scribere, quàm mihi necesse sit ejus salutem & fortunas, quibuscunque rebus possim, tueri, vides. Reliquum est, ut,

A vetustate amicitiæ.
A causis amicitiæ.
A studijs.
A mutua benevolentia.

A commendationis cauſa.

cum † cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorũ fortuna, & de reip. calamitatib⁹ ſentires, nihil à te petam, niſi ut ad eam voluntatem, quam tu ſponte erga Cæcinam habiturus eſſes, tantus cumulus accedat commendatione me, quanti me à te fieri intelligo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Pollicetur quicquid poteſt ad ejus incolumitatem, neque ullam ſpem furtunæ melioris oſtendit.

M. Cicero Trebatio S. D. 10

Refertur ad illud quanti te fecerim.

EGO quanti te faciam, ſemperque facerim, quanti me à te fieri intellexerim, tu mihi ipſe teſtis: nam & conſilium tuum, vel caſus potius diutius in armis civilibus commorandi, ſemper mihi magno dolori fuit: & hic eventus, quod tardius quam eſt æquum, & quam ego vellem: recuperes fortunam & dignitatem tuam, mihi non minori † curæ eſt, quam tibi ſemper fuerint caſus mei. Itaque & Poſtumuleno, & Sextio, & ſæpiſſimè Attico noſtro proximeque Theudæ liberto tuo totum me patefeci: & his ſingulis ſæpè dixi, quacunque re poſſem, me tibi, & liberis tuis ſatisfacere cupere: idque tu ad tuos velim ſcribas hæc quidem certè, quæ in poteſtate mea ſunt, ut † operam, conſilium, rem, fidem meam ſibi ad omneis res paratam putent. Si auctoritate & gratia tantum poſſem, quantum in ea rep. de qua ita meritus ſum, poſſe deberem: tu quoque is eſſes, qui fuiſti, cum omni gradu ampliſſimo digniſſimus, tum certè ordinis tui facile princeps. Sed quando eodem tempore, eademque de cauſſa noſtrum uterque cecidit: tibi & illa polliceor, quæ ſupra ſcripſi, quæ ſunt adhuc mea; & ea quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere tanquam ex reliquiis priſtinæ dignitatis: neque enim ipſe Cæſar, ut multis rebus intelligere potui, eſt alienus

Ad illud refer. quanti te faciam. Quod autem ſequitur. Caſus mei, ſpectat illud. Quanti me à te fieri intellexerim, Epiſt. 14.

Quia Pompeium ſecuti ſumus.

à nobis;

à nobis: & omnes ferè familiarissimi ejus † casu devincti magnis meis veteribus officiis, me diligenter observant & colunt. Itaque si quis mihi erit aditus de tuis fortunis, id est, de tua incolumitate, in qua sunt omnia, agendi: quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor, ut sperem, agam per me ipse, & moliar. Singula persequi non est necesse: universum studium meum & benevolentiam ad te defero. Sed magni mea interest, hoc tuos omneis scire: quod tuis litteris fieri potest, ut intelligant, omnia Ciceronis patere Trebatio. Hoc eò pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile, quod non pro te mihi susceptum, jucundum sit futurum. Vale.

Non enim hoc spectabam, ut eorum opera aliquãdo possem indigere.

Vide similem sententiam in epist. ad Vatinium, quæ est in lib. 3.

ARGUMENTUM.

Excusatio, cur non scripserit: consulatio: promissio meliorum rerum & officij.

M. T. C. Trebatio S. D. II

ANTEA misissem ad te litteras, si genus scribendi invenirem, † tali enim tempore aut consolari † amicorum est, aut polliceri. Consolatione non utebar, quod ex multis audiebam, quam fortiter, sapienterque ferres injuriam temporum, quamque te vehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum, quod quidem si facis, magnum † fructum studiorum optimorum capis, in quibus te scio semper esse versatum: idque ut facias etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi homini peritissimo † rerum & exemplorum, & omnis vetustatis, ne ipsi quidem rudis, sed id studio minus fortasse, quam vellem, at in rebus atque usu plus etiam quam vellem, versatus, spondeo tibi acerbitatem justam & injuriam non diuturnam fore. Nam & ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem & ad rerum naturam videtur: & ipsa causa ea est, ut jam si-

In adversa fortuna.

Epist. 13.

Fructus studiorum in calamitate maxime capitur.

Tractandis reb. notandis exemplis, cognoscenda antiquitate erudimur.

Quæ est ut homo hominem tueatur, & diligat.

mul cum rep. quæ in perpetuum jacere non potest, necessario reviviscat atque recreetur: quotidieq; fit aliquid levius & liberalius; quam timebamus. Quæ quoniam in temporum inclinationibus sæpe parvis positæ sunt: omnia momenta observabimus, neque ullum prætermittemus tui juvandi & levandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi litterarum genus quotidie mihi, ut spero fiet † proclivius, ut etiam polliceri possim, id re, quam verbis faciam libentius. Tu velim existimes, & plures te amicos habere, quam qui in isto casu sint ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim: & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas & magnum: quod est in uno te. Quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, & consiliis nostris † providebuntur. Vale.

Paulo faciliꝰ, ut est descensio per clivos.

Occurremus quantum licet humano consilio, nam omnino vitare non licet.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur, ut præterita ex animo deleat, dignitatisque recuperationem rei familiaris jacturæ anteponat.

M. T. Cicero Trebiano S. D. 12

DOLABELLAM † antea tantummodo diligebam: obligatus ei nil eram, nec enim acciderat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quod non defueram ejus periculis. Nunc tanto sum devinctus ejus beneficio, quod & antea in re, & hoc tempore, in salute tua cumulatissimè mihi satis fecit ut nimis plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam † gratias agere malim, alterū omnino non desidero: alterum ferè facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit est tuæ sapientię, magnitudinisque animi, quid miseris, oblivisci: quid recuperaveris, cogitare. Vives cum tuis: vives nobiscum. Plus acquisivisti dignitatis, quam amisisti rei familiaris: quæ ipsa tamen esse jucundi-

Generū Ciceron. ep. 16. l. 2. & 13. lib. 8.

De quibus epist. 10. lib. 3.

cundior, si ulla res esset publica. † Vestorius noster familiaris ad me scripsit te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valdè grata est eaque te uti facile patior cùm apud alios tum mehercule apud Syronem nostrum amicum. Quæ enim facimus, ea † prudentissimo cuique maxime probata esse volumus. Te cupio videre quam primum. Vale.

Vide eandem sententiam ep. 13. lib. 2.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu impetrato: & ad consolationem adscribit quædam perditis rebus aptiora.

M. Cicero Ampio Balbo S.P.D. 13

GRATVLOR † tibi, mi Balbe, vereque gratulor nec sum tam stultus, ut de usura falsi gaudij frui velim: deinde frangi repente, atque ita cadere, ac nulla res te ad æquitatem animi postea possit extollere. Egi tuam causam apertius, quā mea tempora ferebant, vincebatur enim fortuna ipsa debilitasque gratiæ nostræ, tui † caritate, & meo perpetuo erga te amore, culto à te dilligentissimè. Omnia promissa, confirmata, certa, & rata sunt, quæ ad reditum & salutem tuam pertinent. Vidi, cognovi, interfui, etenim omneis Cæsaris familiareis satis oportunè habeo implicatos consvetudine & benevolentia, sic, ut: cùm ab illo † discesserint me proximū habeant. Hoc Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, Matinus, Postumius, planè ita faciunt, ut me unicè † diligant, quod si mihi pro me efficiendum fuisset, non me pœniteret pro ratione temporum ita esse molitum. Sed nihil est à me inservitū temporis causa. Veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt, quibuscum ego agere de te non destiti. Principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum: qui valet apud illum non minus auctoritate quam gratia. † Cimber autem Tullius mihi planè satisfecit. Valent tamen apud Cæsarem, non tam ambitiosæ roga-tiones,

De Ampio epist. 3. lib. 1. & epist. 29. lib. 10.

Caritas in te mea faciebat ut apertius agerem quam per nostram miseram fortunam liceret.

Similiter locutus. 16. Ep. 18. lib. 4.

Unus ex ijs qui mox in Cæsarem conjurarunt Sve-

tonius cum antea Cæsaris partium defensor fuisset acerrimus. Seneca l. 3. de ira.

tiones, quàm necessariæ: quas quia Cimber habebat, plus valuit, quam pro ullo alio valere potuisset. Diploma statim non est ratum, quod mirifica improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius, veniam tibi dari, quem illi appellant tubam belli civilis: multaque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellum accidisse. Quare visum est occultius agendum, neque ullo modo divulgandum, de te jam esse perfectum: sed id erit perbrevi: nec dubito quin legente te has litteras confecta jam res futura sit. Pansa quidem mihi gravis homo & certus, non solum confirmavit, verum etiam recepit, perceleriter ablaturum diploma. Mihi tamen placuit, hæc ad te perscribi, minus enim te firmum sermo Eppiliæ tuæ, lachrimæq; Ampiæ declarabant, quam significabant litteræ tuæ. Atque illa arbitrabantur, cùm à te abessent ipsæ, multo in graviore te cura futurum. Quare magnoperè putavi, angoris & doloris tui levādi causa, pro certis ad te ea, quę essent certa, perscribi oportere. Scis, me antea sic solitū esse scribere ad te, magis ut consolarer fortem virum, atque sapientem quam ut exploratam spem salutis ostenderem, nisi ejus, quam ab ipsa Rep. cum hic † ardor exstinctus esset, sperare oportere censerem. Recordare tuas litteras quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omneis casus ferendos constantem ac paratum. Quod ego non mirabar, cum recordarer, te & à primis temporibus ætatis in Repub. esse versatum, & tuos † magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumque communium: & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum ut victor beatus, sed etiam si ita accidisset, victus ut sapiens esses. Deinde cum studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis considerare debes, nihil esse tibi committendum, quamobrem

Fœminis familiarum nomina inponebantur: ideo Ampia dicitur Ampij Balbi filia.

Strepitu bellorum sedato.

In Calamitatem civilium contentionū.

Eodem argumento usus est ep. 13. li. 14. Epist. 18. lib. 2.

eorum,

eorum, quos laudas, te non simillimum † præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ jam effugisti. Nunc vero tantum te para ad hæc nobiscum ferenda: quibus ego si quam medicinam invenirem, tibi quoque eandem traderem. Sed est unum perfugium, doctrinæ & litteræ, quibus semper usi sumus: † quæ secundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc verò etiam salutem. Sed ut ad initium revertar, cave dubites, quin omnia de salute ac reditu tuo perfecta sunt. Vale.

Ad communem servitutem.

Vide eandem sententiam epist. 3. lib. 4. & 2. lib. 9.

ARGUMENTUM.

Scribit, se bene sperare de Ligarij salute, ad eamque impetrandam omnia sua pollicetur, interim hortatur ut adversam fortunam moderate ferat.

Hic est, pro quo extat Ciceronis oratio.

Cicero Ligario. 14

ETSI tali tuo tempore me aut consolandi, aut juvandi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra * amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, qui neque lenire videbar ratione, neq; levare posse dolorem tuum. Postea vero quam magnam spem habere cœpi, fore ut te brevi tempore incolumem haberemus: facere non potui quin tibi & sententiam & voluntatem declararem meam. Primùm igitur scribam quod intelligo & perspicio, non fore in te, Cæsare † duriorem, nam & res eum quotidiè & dies, & opinio hominum, &, ut mihi videtur, etiam sua natura † mitiorem facit, idque cùm de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nunti⁹ venit, supplicare unâ cum fratribus tuis non destiti, quorum quidem & virtus & pietas, & amor in te singularis, & assidua & perpetua salutis tuæ cura tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Cæsarem tribunorum existimem. Sed si tardius sit, quam volumus: magnis occupationibus ejus, à quo omnia petuntur.

Aut consolari, aut polliceri amicorum est epist. 10.

Minuere partem aliquam detrahere.

Anthitheta, mitis, & durus.

De Pompeianis, in Africa victis.

Sine cujusquã intercessione.

tuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanæ causæ † iratior, diutius velle videtur eos habere sollicitos, à quib. se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatum. Sed hoc ipsum intelligemus eum quotidie remissius & placatius ferre: Quare mihi credo, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutius non futurum. Quando quid sentirem exposui: quid velim tua causa, re potius declarabo quam oratione. Et verò si tantum possem, quantum in ea Rep. de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam: ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamē quidquid imago veteris meæ dignitatis, quicquid reliquiæ gratiæ valebunt: studium, consilium, opera, gratia fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum quem semper habuisti: primum ob eas causas quas scripsi: deinde, quod ea de Rep. semper voluisti: atque sensisti, ut non modo † nunc secunda sperare debeas, sed etiam si omnia adversa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

Quia bellum renovassent.

Epist. 10. l. 5. quod mihi placeret, ostendit. Dignitatem & gratiam.

Epist. 2. lib. 1. & 14. lib. 4.

Cum intelligas de tua salute optime sperandum.

ARGUMENTUM.

Exorditur ab officij sui commemoratione: deinde, quid de reditu Ligarij opinetur subiungit.

Cicero Ligario. 15

ME scito, omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere: nam cum te semper maximè dilexi, tum fratrum tuorum, quos æque atque te summa benevolentia sum complexus, singularis pietas, amorque fraternus nullum me patitur, officij erga te studiique meum aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam, fecerimque pro te ex † illorum

Epist. 2. lib. 1. & 14. l. 4. ep. præcedenti.

Quam in tua salute declarant. Cum tamen jam ipse scripserit.

tum te litteris, quam ex meis malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis, periculosisque rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens quam sperans secundos, is ego sum & si hoc vitium est eo me non carere confiteor. Ego idem tamen cùm II. Kalend. interclareis priores rogatu fratrum tuorum venissem mane ad Cæsarem: atque omnem adeundi & conveniendi illius † indignitatem & molestiam pertulissem, cùm fratres & propinqui jacerent ad pedes, & ego essem locutus, quę causa, quæ tuum tempus postulabat: non solum ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis & liberalis fuit, sed etiam ex † oculis & multis præterea signis, quæ facilius perspicere potui, quam scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno, fortique sis, & si † turbissima sapienter ferebas, † tranquilliora læte feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis: neque Cæsari solum sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissimè supplicabo. Vale.

Qualis illa ad Att. lib. 14. epist. 1.

Potest esse ficta oratio: sed oculi sunt indices animi.

Anthitheta, turbida, trãquilla.

ARGUMENTUM.

Continet hæc epistola, omnium brevissima, gratulationem, benevolentiam, officium.

Cicero Basilio S. D. 16

TIBI gratulor: mihi gaudeo, te amo: tua tueor. A te amari & quid agas, quidque istic agatur, certior fieri volo. Vale.

Gratulor, & gaudeo in quo differant hic locus aperte ostendit.

ARGUMENTUM.

Insinuat se ad petitionem mutui amoris commemoratione: petit autem, ut se absentem tueatur siquidem gratum fore, non dubitet.

Bithynicus Ciceroni S. D. 17

Pompeio gentis cognomen.

Si mihi tecum non & multæ, & justæ caussæ amicitiæ privatim essent, repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris, quod faciendum iis existimo, qui paternam amicitiam, nullis ipsi officiis prosecuti sunt. Itaque conventus ero, nostra ipsorum amicitia: cujus fiducia peto à te, ut absentem me, quibuscunque in rebus opus fuerit, tueare, si nullum officium tuum apud me † intermoriturum existimas. Vale.

Intermortui dicuntur qui deliquiũ animi passi sunt.

ARGUMENTUM.

Mirum declarat desiderium cum Bithynico vivendi, & adiicit, se esse illi amore coniunctissimum.

Q. Pompeio Bithynico de quo in l. de claris.

Cicero Bithynico S. D. 18

Cum ceterarum rerum causa cupio esse aliquando remp. constitutam: tum velim mihi credas accidere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quod in litteris uteris, scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum. Gratissima enim tua voluntas est: facis nihil alienum necessitudine nostra, judiciisque patris tui de me summi viri, nam sic habeto, † beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus † voluerunt, aut valeant, conjunctiores tecum esse quam me: necessitudine neminem. Quamobrem grata mihi est & memoria tua nostræ conjunctionis & ejus etiam augendæ voluntas. Vale.

Ora. caussa hujus cognominis fuisse Bithyniam devictam indicat Festus in dictione Rut.

Quæ accepisti à Cæsarianis.

Videtur Bithynicus in Cæsaris Patribus fuisse.

ARGUMENTUM.

Respondet Leptæ, qui præconium fecissent, licere ijs esse in decurionibus: scribit de bello Hispaniensi, de Leptæ negotio, de oratore suo, de mansione urbana.

M. T. Cic. Leptæ S. D. 19

Simul ut accepi à Seleuco tuo litteras, statim quæsivi è Balbo per codicillos, quid esset in lege, rescripsit eos, qui facerent præconium, vetari esse in decurionibus: qui fecissent, non vetari,

tari. Quare bono animo sint & tui, & mei familiares, neque enim erat ferendum, cum qui hodie † haruspicinam facerent, in senatu Romæ legerentur: eos, qui aliquando præconium fecissent, in municipiis decuriones esse non licere. De Hispaniis novi nihil, magnum tamen exercitum † Pompeium habere constat. Nam Cæsar ipse ad nos misit exemplum Paciaci litterarum, in quo erat, illi XI. esse legiones, scripserat etiam Messala Q. Salasso P. Curtium fratrem ejus, jussu Pompeij, inspectante exercitu interfectũ, quod consensisset cum Hispanis quibusdam, si in oppidum, nescio quod Pompeius res frumentariæ causa venisset, eum comprehendere, ad Cæsaremq; deducere. De negotio tuo quod sponsores pro Pompeio: si Balbus consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediri possit: quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere à te probari, vehementer gaudeo; mihi quidem sic persvadeo me, quicquid habuerim judicij de dicendo, in illum librum contulisse, qui si est talis, qualem tibi videri scribis, ego quoq; aliquid sum: sin aliter, non recuso, quin quantum de illo libro, tantumdem de viri judicij fama detrahatur. Leptam † nostrum cupio delectari jam talibus scriptis, etsi abest maturitas ætatis: jam tamen personare aureis hujusmodi vocibus, non est inutile. Me Romæ tenuit omnino Tulliæ meæ † partus, sed cum ea, quemadmodum spero, satis firma sit: teneor tamen, dum à Dolabellæ procuratoribus exiguam primam † pensionem: & me hercule non tam sum peregrinator, jam, quàm solebam, ædificia mea me delectabant, & otium domus est, quæ nulli villarum mearum cedat: otium omni desertissima regione majus, Itaque ne litteræ quidem meæ impediuntur;

Propter Spurinã haruspicem à Cæsare senatoris ordine donatũ.

Cnæjum, Pompei Magni filium.

Librũ de præfecto oratore. Ep. 10. lib. 15.

Filium tuum.

Ex quo eam periisse. Plutarchus ait pro dote reddenda post dimissam Tulliam.

More suo non omnes versus recitat: idem de virtute Simonides apud Clemente Alex. l. 2. strom.

diuntur: in quibus sine ulla interpellatione versor. Quare ut arbitror prius hic te nos, quam istic tu nos videbis. Lepta svavissimus ediscat Hesiodum: & habeat in ore, Τῆς δὲ ἀρετῆς ἱδρῶτα &c.

ARGUMENTUM.

Cum Cæsar ludos regionatim daturus esset, curationem eorum Lepta cupiebat, Cicero dissuadet, meminit Suetonius de his ludis in Iulij vita.

Cicero Leptæ. 20

Puto esse Pompeium Maculam de quo Macrobius l. 2.

MACULAM † officio functum esse gaudeo, ejus Falernum mihi semper idoneum visum est, diversorio si modo tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum, certum is mihi locus nō displicet: nec ea re Petrinum tuum deseram, nam & villa & amœnitas illa cōmorationis est non diversorij. De curatione aliqua munerum regionum cum Oppio locutus sum: nam Balbū, postea quam tu es profectus, non vidi, tantis, † pedum doloribus afficitur, ut se conveniri nolit. Omnino de tota re, ut mihi videris, sapientius faceres, si non curares quod enim eo † labore assequi vis nullo modo assequere, tanta est enim intimorum multitudo, ut ex his potius aliquis effluat, quam novo sit aditus, præsertim, qui nihil afferat præter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit (si modo ipsum sciet) non † accepisse, sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes, aliter quidem non modo non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque † veniat. Vale.

Podagra.

Id autem eo labore assecuturum se sperabat Lepta, ut unus fieret ex intimis Cæsaris amicis.

De off. lib. 1.

Veniebat Cæsar ex Hispania victor.

ARGUMENTUM.

Monet Toranium, ut in Sicilia commoretur, quoad scire possit, quid agendum sit, clausula consolationis nescio quid continent.

Cicero

Cicero Toranio S. 21

DEDERAM triduo ante pueris C. Plancij litteras ad te: eo nunc ero brevior: teque ut antea consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse utilius quam ibidem operiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit. Nam præter navigationis longæ & hiemalis, & minimè portuosæ periculum, quod vitaveris :* ne illud quidem negligendum, quamvis subito, cùm certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci. Nihil est præterea cur advenientib⁹ te offerre gestias. Multa præterea metuo, quæ cum Chilone nostro communicavi. Quid multa? loco oportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te quocunque opus erit, facillimè & expeditissimè conferas. Quod si recipiet ille se, ad tempus aderis, sin (quoniam multa accidere possunt) aliqua res enim vel impediet, vel morabitur, tu ibi eris† ubi omnia scire possis, hoc mihi prorsus valde placet. De reliquo ut te sæpe per litteras hortatus sum, ita velim tibi persvadeas, te in † hac causa nihil habere, quod timendum sit, præter communem casum civitatis qui etsi est gravissimus, tamen ita viximus, & id ætatis jam sumus, ut omnia, quæ non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent, summaque pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura ut valeas, & te istinc ne temere commove.

** Id est, & præter illud, ut quæ negativè affirment.*

† Quia propinquo loco eris.

† In hac tota re quæ ad te pertinet.

ARGUMENTUM.

Ad consolandum Toranium præterita colligit, &, quid ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

Cicero Toranio. 22

ETSI cùm hæc ad te scriberem, aut appropinquare exitus hujus calamitosissimi belli, aut jam aliquid actum & confectum videbatur: tamen quotidie † commemorabam, te unum tanto ex-

† Memoria repetebam.

Ob contumacem arrogantiam Pompeianorum.

Cum pacem justissimo bello anteferrem: ep. 12. l. 5 intelligit autem L. Domitium Ahenobarbū.

Lentulum Cruscellum Consulem à non primo civilis bel. Reipublica.

A conscientia optima mentis.

Præter communem casum civitatis, dixit in proxima superiore epist.

ercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi: solosque nos vidisse quantum esset in eo bello mali, in quo spe pacis exclusa ipsa victoria futura esset acerbissima, quam aut interitum allatura esset: si victus esses, aut, si vicisses, † servitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri & sapientes, Domitij & Lentuli † timidum esse dicebant (& eram plane: timebam enim, ne evenirent ea quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem eventum paratus sum. Cum aliquid videbatur caveri posse, tum id negligi dolebam, nunc vero eversis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio videbitur, quicquid evenerit ferre moderatè: Præsertim cùm omnium rerum mors sit extremum; & mihi sim conscius me quoad licuerit, dignitati reip. consuluisse: & hac amissa, † salutem retinere voluisse. Hæc scripsi non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui conjunctissima fuisti mecum & sententia & voluntate, eadem cogitares. Magna enim consolatio est, cum recordare, etiam si secus acciderit, te tamen † rectè vereque sensisse. Atque utinam liceat aliquando aliquo reip. statu nos frui, interque nos conferre sollicitudines nostras, quas pertulimus, tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus, ea futura quæ facta sunt. De tuis rebus, nihil esse, quod timeas, præter † universæ reip. interitum, tibi confirmo. De me autem sic velim judices, quantum ego possim me tibi, saluti tuæ, liberisque tuis summo cum studio præsto semper futurum. Vale.

ARGUMENTUM.

Domitium interitu amicorum dolentem, rogat, ut eum reip. jam satisfecerit, incolumitate sua consolat.

Cicero Domitio. 23

NON ea res me deterruit, quo minus, posteaquam in Italiam venisti, litteras ad te mitterem, quod

quod tu ad me nullas miseras: sed quia nec quid tibi pollicerer, ipse † egens rebus omnibus: ne quid svaderem, cum mihimetipsi consilium deesset: nec quid consolationis afferrem in tantis malis, reperiebam. Hæc quamquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multò desperatiora; tamen inaneis esse meas litteras, quàm nullas, malui. Ego si te intelligerem * plus conatum esse suscipere reip. causa muneris, quā quantum præstare potuisses, tamen quibuscunque rebus possem, ad eam conditionem te vivendi, quæ daretur, quæque esset, hortarer. Sed cum * consilij tui benè fortiterque suscepti eum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse voluisset, oro, obtestorque te, pro nostra vetere conjunctione ac necessitudine proque summa mea in te benevolentia, & tua in me pari, te ut nobis, parenti, conjugi, tuisque omnibus, quibus es, fuistique semper carissimus, salvum conserves, incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, consulas: quæ didicisti, quæque ab adolescentia pulcherrimè à sapientissimis viris tradita, memoria & scientia comprehendisti, iis hoc tempore utare: quos conjunctos summa benevolentia, plurimisq; officiis amisisti eorum desiderium si non * æquo animo, at forti feras. Ego quid possim nescio, vel potius me parum posse sentio: illud tamen tibi polliceor, me, quæcunque saluti dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio & officio in meis reb⁹ fuisti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam fœminam, tuique amicissimam detuli. Si quid ad me scripseris, ita faciam, ut te velle intellexero: sin tu minus scripseris, ego tamen omnia, quæ tibi utilia esse arbitrabor, summo studio diligentiaque curabo. Valo.

† *Ep. 13. lib. 4.*

* *Id est, si post pugnam. Pharsalicam revocare, bellum cum aliis voluisses.*

* *Quasi prælio Pharsalico suam voluntatē de tota re fortuna declarasset.*

* *Non n. possumus non dolere sed dolorem premere & vincere fortitudine possumus.*

M. T. Ci-

M. T. CICERONIS EPISTOLARUM LIBER VII. AD M. MARIUM ET CÆTEROS.

ARGUMENTUM.

Ludos, quos Pompeius Magnus iterum consul dedit describit, & extenuat, utrumq; ob eam causam, ne Marium eos prætermisisse pœniteret.

M. Cicero S. D. Mario. 1

Dolor corporis refertur ad podagram, quæ Marium sæpe vexabat. Epist. 4.

SI te † dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetidinis tuæ tenuit, quo minus ad ludos venires: fortunæ magis tribuo, quam sapientiæ tuæ: sin hæc, quæ cæteri mirantur, contemnenda duxisti, & cum per valetudinem posses, venire tamen noluisti: utrumque lætor, & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuisse, cum ea, quæ sine causa mirantur alij, neglexeris: modo ut tibi constiterit fructus otij tui, quo quidem tibi perfrui mirificè licuit, cum esses in ista amœnitate poenè solus † relictus. Neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quô tibi Stabianum perforasti, & patefecisti Seianum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumpseris, cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communeis mimos semisomni. Reliquas verò parteis diei tu consumebas iis delectationibus, quas tibi ipse ad arbitrium tuum compararas nobis autem erant ea perpetienda, quæ scilicet P. Mœcius probavisset. Omninò si quæris, ludi apparatissimi, sed non tui stomachi: conjecturam enim facio de meo, nam primum honoris causa in scenam redierant ij, † quos ego honoris causa de scena decessisse arbitrabar, deliciæ verò tuæ, noster Æsopus ejusmodi fuit, ut ei desinere per omneis homines liceret, is jurare cum cœpisset, vox eum

Ab eis relicto, qui ad ludorũ spectacula in urbem se contulerant.

Cum stomacho scilicet dixit.

Qui per ætatem cum agere jam non possent artem omiserant.

eum defecit illo loco. †SI SCIENS FALLO. Quid ego tibi alia narrem? nosti enim reliquos ludos, quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi? apparatus enim spectatio tollebant omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito, quin animo æquissimo caveris. Quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in † equo Troiano craterarum tria millia? aut armaturæ varia peditatus & equitatꝰ in aliqua pugna? quę popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent. Quod si tu per eos dies operam dedisti: Protogeni tuo, dummodo is tibi quidvis potius, quam orationes meas legerit: ne tu haud paulo plus quam quisquam nostrum, delectationis habuisti, non enim te puto † Græcos aut Oscos ludos desiderasse: præsertim cum Oscos ludos, vel in senatu † nostro spectare possis, Græcos verò ita non ames, ut ne ad villam quidem tuam via Græca ire soleas. Nam quid ego te athletas putē desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse † Pompeius confitetur se & operā & † oleum perdidisse, reliquæ sunt venationes binæ per dies quinque magnificæ, nemo negat. Sed quæ potest esse homini † politico delectatio, cum aut homo imbecillus à valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transverberatur? Quæ tamen si videnda sunt sæpe vidisti: neque nos, qui hæc spectavimus, quicquam novi vidimus. Elephantorum extremus dies fuit, in quo admiratio magna vulgi, atque turbæ: delectatio nulla existit: quin etiam † misericordia quadam consecuta est: atq; opinio ejusmodi, esse quandam illi belluę cum genere humano societatem. His ego tamen diebꝰ, ludis scenicis, ne fortè videar tibi non modo beatus, sed liber non modo fuisse, dirupi poenè me in judicio Galli Caninij

Verba jurisjurandi per Iovem lapidem Gell. lib. 1. c. 2. & Acad. 4. & Festus c. 12.

Tragædiarum nomina.

Servo anagnostæ.

Ad Att. lib. 6.

Arpinati, uterque enim Arpinas.

Datur ludorū.

Quo Athletarum corpora ungebantur.

Infima fortasse plebs delectatur minimè verò homines in tractanda reip. versari. Vide Plin. l. 8. c. 7.

familiaris tui. Quod si tàm facilem populum haberem, quã Æsopus habuit, libenter me hercule artem † desinerem, tecumq; & cum similibus nostri viverem: nam me cum antea tædat, cum & ætas, & ambitio hortabantur, & licebat denique quem nolebam, non defendere: tum verò hoc tempore vita nulla est, neq; enim fructum ullum laboris exspecto: & cogor nonnunquam† homines non optimè de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti sunt defendere. Itaq; quæro causas omneis aliquando vivendi arbitratu meo: teq; & istã rationem ocij tui & laudo vehementer, & probo: quodque nos minus interuisis, hoc fero animo æquiore, quod, si Romæ esses, tamen neque nos lepore tuo, neq; te si quis est in me, meo frui liceret, propter molestissimas occupationes meas: quibus si me relaxaro (nam ut plano exsolvam, non postulo) te ipsum quidem, qui multos annos nihil aliud commendaris, docebo profectò quid sit† humaniter vivere. Tu modo istam imbecillitatem valetudinis tuę sustenta, & tuere ut facis: ut nostras villas obire, & mecum simul lecticula concursare possis. Hæc ad te pluribus verbis scripsi quam soleo, non ocij abundantia, sed moris erga te, quod me quadam epistola sub invitaras, si memoria tenes, ut ad te aliquid ejusmodi scriberem, quo minus te prætermisisse ludos pœniteret. Quod si assecutus sum gaudeo: sin minus hoc me tamen consolator, quod posthac ad ludos venies, nosque vises, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ, Vale.

A judicijs causisq; discederem. Val. l. 4. c. 2.

Significat Gabinium inimicum suum, rogatu Pompeij à se defensum Dio. lib. 36.

Observa duo translata verba relaxare exsolvere. Tum laudabiliter tum etiam jucunde vivere.

ARGUMENTUM.

Marij negotium sibi curæ fore promittit: deinde scribit, quãti & faciat, & facere debeat condemnatione T. Munatij Planci Bursæ: de quo vide Pedianũ in cõmentario Milonianæ. Scripta in primis diebus ejus anni, quo Ser. Sulpitius & M. Marcellus cõsules fuere,

fuere, nam paulò post Cicero in provinciam ivit, & Dio. damnatũ ait, cum primum exiit è magistratu.

M. Cicero M. Mario S. D. 2

MANDATVM tuum curabo diligenter. Sed homo acutus ei mandasti potissimum, cui expediret, illud venire quàm plurimo. Sed eo vidisti multum, quod præfinisti, quo ne pluris emerẽ. Quod si mihi permisisses :, quia meus amor in te est, confecissem cum cohæredibus. Nunc quoniam tuum precium novi, licitatorem poti⁹ apponam, quam illud minoris veneat. Sed de joco satis est, tuum negotium agam, sicuti debeo, diligenter. De Bursa te † gaudere certo scio : sed nimis verecundè mihi gratularis putas enim, ut scribis propter hominis sordeis minus me magnam illam lætitiam putare. Credas mihi velim, magis me judicio hoc, quam † morte inimici lætatum. Primum enim judicio malo, quã gladio : deinde gloria potius amici, quam calamitate. Inprimisq; me delectavit, tantum studium bonorũ in me exstitisse contra incredibilem contentionem † clarissimi, ac potentissimi viri. Postremò, quod vix verisimile fortasse videatur, oderam multò peius hunc, quam illum ipsum Clodium, illum n. oppugnaram, hunc defenderam. Et illi cum omneis resp. in meo capite discrimen esset aditura, magnum quiddam spectavit nec sua quidem sponte, sed eorum auxilio, qui me † stante stare nõ poterant, hic semiolus animi causa me, in quem inveheretur, delegerat : persvaseratq; nonnullis invidis meis, se in me emissariũ semper fore. Quamobrem valde jubeo gaudere te, magna res gesta est, nunquam ulli fortiores cives fuerunt, quam qui ausi sunt eum, cõtra tantas opes ejus, à quo ipsi lecti judices erant, condemnare. Quod fecissent nunquã, nisi iis dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudine, & celebritate judiciorum, & novis legib. ita distinemur,

Quod Cicero esset unus ex coheredibus ad quos pertinebat fundi venditio.

Quod is me accusante sit damnatus epist. 10. l. 9. & Phil. 13. & Dio. lib. 4. Clodium Milo occiderat & damnatus excusabit. Pompeium significat, qui Plancum reum scripto laudavit Dio. lib. 40 Vid. ep. 6. l. 6.

Pompeius n. eos in judices cõsul legerat. Dio. Velleius Plut. in Pompeio ipse pro Milone.

Nam intercalatio tempus protrahebat.

ut quotidie vota faciamus, † ne inter caletur, ut quam primum te videre possimus. Vale.

ARGUMENTUM.

Causam exponit, cur, acie Pharsalica victis bello discesserit, quod illi ab iniquis vitio dabatur.

M. Cicero M. Mario S. D. 3

PERSÆPE mihi cogitavi, de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, & (ut video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proxime fuimus una: quin etiam ipsum diem memoria teneo. Nam ad III. Id. Majas, Lentulo & Marcello Coss. cum in Pompeianum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo præsto fuisti. Sollicitum autem te habebat cogitatio, tum officij, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare, ne officio deessem: si proficiscerer ad bellū, periculū te meum commovebat. Quo tempore vidisti profectò, me quoq; ita conturbatum, ut non explicarem quid esset optimum factu, pudori tamen malui † famæq; cedere, quam salutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti pœnituit, non tā propter periculum meum, quam propter * vitia multa, quæ tibi offendi: quo veneram: primum neque magnas copias, neque bellicosas: deinde extra ducē paucosq; præterea (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces: deinde in oratione ita crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximū autem æs alienum amplissimorum virorum: quid quæris? nihil boni præter causam. Quæ cum vidissem, desperans victoriā, primum cœpi svadere pacem, cujus fuerā semper auctor: deinde, cum ab ea sententia Pompeius valdè abhorreret, svadere institui, ut bellum duceret. Hoc interdū probabat, & in ea sententia videbatur fore, & fuisset fortasse, nisi quadā ex pugna cœpisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit.

Ante bellum civile ergo multo antea: dixit enim, in quibus tot annos versamur.

Erga remp. & Pompeium bene meritum.

Pompeianorum.

Ep. 14. lib. 4. & 15. lib. 13. Ep. 6. lib. 6. Præsertim L. Lentuli 3. l. 5. & Cæs. l. 1. de bell. civi.

fuit. Signa tirone & collectio exercitu, cum legionibus robustissimis contulit victus, turpissimè amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cum † integri pares nō fuissemus, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias insidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad † Jubam confugiendum, aut capiendus tanquam † exilio locus, aut consciscenda † mors voluntaria. Certe nihil fuit præterea, si te victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnib⁹ autem iis, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabili⁹ exilio, præsertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudo: addo etiam cùm ea urbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore. Ego cū meis (si quicquam nunc cujuspiam est) etiam in meis esse malui, qui acciderūt, omnia dixi futura veni domum, non quod optima vivendi conditio esset, sed tamen si esset aliqua forma reip. tanquam in patria ut essem, si nulla tanquam in exilio. Mortem mihi cur consciscerem, causa nulla visa est: cur optarem, multæ, vet⁹ est enim, UBI non sis qui fueris, non esse cur velis vivere. Sed tamen VACARE culpa magnum est solatium: præsertim cum habeas duas res, quibus me sustentem, optimarum † artium scientiam, & maximarum † rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosius: & tibi molest⁹ fui, quod te cùm mei, tum reip. cognovi amantissimum, notum tibi omne consilium meum esse volui, ut primum scires, me nunquam voluisse plus quenquam posse, quā universam remp. postea autem, quam alicujus culpa tantum valeret † unus, ut ei obsisti non posset, me voluisse pacem: amisso exercitu & eo duce, in quo spes fueras uno, me voluisse etiam reliquis omnibus

Ad Dyrachium Cæs. lib. 1. de bell. civil. Epist. 7. l. 4. ut Scipio. ut Mar. ut Cato qui se Uticæ occidit, unde ille postea cognomen Uticensius.

à doctrina, & rebus gestis.

Cæsar Pompei culpa ita firmus, ut plus potuerit unus, quam universa resp.

Ut Marcellus epist. l. 4.

postquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem sibi hæc civitas est, civem esse me: si non, exsulem esse non incommodiore loco, quam si me Rhodum, aut † Mitilenas contulissem. Hæc tecum coram malueram: sed quia longius fiebat, volui per litteras eadem ut haberes quod diceres, si quãdo in vituperatores meos incidisses, sunt enim qui, cum meus interitus nihil fuerit † reipub. profuturus, criminis loco putent esse quod vivam. Quibus ego certò scio, non videri satis multos perisse: qui si me audissent, quamvis † iniqua pace, honeste tamen viverent, armis enim inferiores, non causa fuissent. Habes epistolã verbosiorem fortasse quam velles, quod tibi ita videri putabo, nisi mihi lõgiorem remiseris. Ego, si, quæ volo, expediero, brevi tempore te, ut spero, videbo. Vale.

Quasi non recusset, si è rep. sit mortem oppetere.

Vide ep. 6. l. 6.

ARGUMENTUM.

Præmonet Marium de adventu suo in Pompeianum.

M. T. Cicero M. Mario S. D. 4

Scribonis.

AD IX. Kal. in Cumanum veni cum † Libone tuo, vel nostro potius, in Pompeianũ statim cõgito: sed faciam te ante certiorem. Tecum semper valere cupio, tum certe, dum hic sumus, vides enim quanto post una futuri simus. Quare si quid † constitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas. Cura igitur ut valeas: & me hoc biduo, aut triduo expecta. Vale.

Constituto de podagra curanda. ep. 1.

ARGUMENTUM.

Commendat studiosissime Trebatium jurisconsultum Cæsari Galliarum præfecto.

M. T. Cicero C. Cæsari Imp. S. D. 5

VIDE quam mihi persvaserim, te me esse alterum, non modo in iis reb⁹ quæ ad meipsum, sed etiam in iis, quæ ad meos pertinent C. Trebatiũ cogitaram, quocunque exirem, mecum ducere, ut eum meis omnibus studiis, & beneficiis quam ornatis-

Artificiosa simulatio ad impetrandũ.

ornatissimum domum reducerem. Sed posteaquam & Pompeij cõmemoratio diuturnior erat, quam putaram, & mea quædam tibi non ignota dubitatio, aut impedire * profectionem meam videbatur, aut certè tardare: vide quid mihi sumpserim, cœpi velle, ea Trebatium expectare à te, quæ sperasset à me: neque me hercule minus ei * prolixe de tua voluntate promisi, ut quam eram solitus de mea polliceri. Casus vero mirificus quidam intervenit, quasi vel testis opinionis meæ, vel sponsor humanitatis tuæ, nam cum de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer † accuratius domi meæ, litteræ mihi dantur à te, quibus in extremis scriptum erat, M. Furium quẽ mihi commendas vel regem Galliæ faciam, vel Leptæ legatũ: si vis tu ad me alium mitte, quem ornem. Sustulimus manus, & ego & Balbus, tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid non fortuitum, sed divinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, ut initio mea sponte, post autem † invitatu tuo mittendum dixerim. Hunc mi Cæsar, si velim omni tua comitate complectare, ut omnia quæ per me possis adduci, ut in meos conferre velis, in unum hunc conferas, de quo tibi homine hoc spõdeo, nõ illo vetere verbo meo, quod cum ad te de Milone scripsissem, jure lusisti, sed † more Romano, quomodo homines nõ inepti loquuntur probiorem hominem, meliorem virum, prudendiorem esse neminem. Accedit etiam, † quod familiam ducit, in jure civili singularis memoria, summa scientia. Huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque ullius beneficij certum nomen peto: benevolentiam tuam, & liberalitatem peto: neq; impedio, quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolæ † insignibus. Totum denique hominem, tibi trado de manu (ut ajunt) in manum tu-

Cum Pompeio, ad rei frumentariæ curationem vide ep. l. 4. ad Att.

liberaliter vide ep. 8. l. 3.

Cum eũ commendarem.

Scripsisti n. alium mitte.

Epist. 18.

1. quod in eo summum est.

1. Castrensib9 honoribus.

Vide scholium in extremo li.

am, istam * & victoria & fide præstantem. Sumus enim putidiusculi, quam per te vix licet, verum, ut video, licebit. Cura ut valeas: & me, ut amas, ama.

ARGUMENTUM.

Trebatium desiderium urbis vix ferentem, hortatur, ut urbis urbanitatisq; memoriam, quasi quasdã ineptias, abjiciat, & de provincia quo se contulerat, tum spe beneficiorum, cum constantiæ causa cogitet.

Cicero Trebatio S. D. 6

IN omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem, aut ad Balbum mitto, legitima quædã est accessio commendationis tuæ: nec ea vulgaris, sed * cum aliquo insigni indicio meæ erga te benevolentiæ. Tu modò ineptias istas, & desideria urbis, & urbanitatis depone: & quo consilio perfectus es, id ignoscemus nos amici, quam ignoverunt Medeæ, quæ Corinthi arcem altam * habebant, matronæ opulentæ optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persvasit, ne sibi illæ vitio verterent, quod abesset à patria. NAM MVLTI suam rem bene gessere, & publicam patriam procul: Multi domi qui ætatem agerent, propterea sunt improbati. Quo in numero tu certè fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus alias, tu qui cæteris " cavere didicisti, in Britannia ne ab esse dariis decipiaris, caveto: & quando Mædeam agere cœpi, illud semper memento, "QVI ipse sibi sapiens prodesse nequid, nequicquam sapit, Cura ut valeas.

Usitata, ut ea, quæ lege fiunt. Infra dixit more Romano.

Pro habitabãt ut ad Att. ep. 14. lib. 1.

"*Cũ jurisconsultus sis, jurisconsultorũ enim est aliis cavere.*

"*Versus Euripidis c. 15. lib. 14.*

ARGUMENTUM.

Studium suum in commendando Trebatio significat: locatur de Britannia: monet, ut in familiaritatem Cæsaris se penitus insinuet, & occasione utatur.

M. T. Cicero Trebatio S. D. 7

EGO te commendare non desisto: sed quid profi-

proficiam ex te scire cupio. Spem maximam habeo in † Balbo: ad quem de te diligentissimè & sæpissimè scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas litteras, quoties à Q. fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audio neque † auri, neque argenti, id si ita est, essedum aliquod svadeor rapias, & ad nos quam primum recurras, sin autem (si ne Britannia tamen) † assequi id quod volumus, possumus: perfice, ut sis in familiaribus Cæsaris, multum enim te in eo frater adjuvit meus, multum Balbus, sed mihi crede, tuus pudor, & labor plurimum. † Imperatorem liberalissimum habes, ætatem opportunissimam, commendationem certè singularem: ut tibi unum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare. Vale.

Qui apud Cæsarem gratia plurimum poterat.

Ad Att. lib. 4. ep. 6.

Cæsaris benevolentiam.

Epist. 17.

ARGUMENTUM.

Modeste reprehendit Trebatium, qui tribunatum militum, à Cæsare delatum, recusaverat.

Cicero Trebatio S. D. 8

SCRIPSIT ad me Cæsar perhumaniter; nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certè fore. Cui quidem ego rescripsi, quàm mihi gratum esset futurum, si quàm plurimum in te studij, officij, liberalitatis suę, contulisset, sed ex tuis litteris cognovi præproperam quandam festinationem tuam: & simul sum admiratus, cur tribunatus commoda, dempto præsertim labore militiæ contemseris. Querar cum Vacerra & Manilio: nam † Cornelio nihil audeo dicere: cujus tu periculo stultus es, quando te ab eo sapere didicisse profiteris. Quem tu urges istam occasionem & facultatem, qua melior nunquam reperietur? Quod scribis de illo Preciano jureconsulto, ergo te ei nō desino commendare, scribit etiā mihi, te sibi gratias agere debere, de eo quid sit, cura ut sciam. Ego vestras Britannicas litteras exspecto. Vale.

Qui Trebatij magister fuerat in jure civ.

Dig. lib. 1. tit. 2.

ARGUMENTUM.

Litterarum officium à Trebatio requirit, monet ne reditum in urbem præpropere cupiat.

Cicero Trebatio S. D. 9

JAM diu ignoro quid agas: nihil enim scribis: neque ego ad te his duobus mensibus scripseram, quia cum Q. fratre meo non eras, quo mitterem, aut cui darem, nesciebam. Cupio scire quid agas, & ubi sis † hyematurus: equidem velim cum Cæsare: sed ad eum propter ejus occupationes nihil sum ausus scribere: ad Balbum tamen scripsi. Tu tibi deesse noli serius potius ad nos, dum plenior. Quod huc properes, nihil est, præsertim Vacerra mortuo, sed tibi consilium non deest. quid constitueris, cupio scire. Cn. Octavius, an C. Cornelius? tuus quidem familiaris, summo genere natus, † terræ filius, is me, quia scit tuum familiarem esse crebro ad cœnam invitet, adhuc non potuit perducere, sed mihi tamen gratum est. Vale.

Non enim uno loco universus exercitatus hyemabat.

Jocatur in Octavij ignobilitatem ep. 16.

ARGUMENTUM.

Levitas Trebatium per jocum arguit, quia scripserat, se Cæsari valde jure consultum videri: item, timiditatis, qui transire Britanniam cum Cæsare recusarit, alia nonnulla.

Cicero Trebatio S. D. 10

LEGI tuas litteras, ex quibus intellexi, te Cæsari nostro valdè † jure consultum videri. Est quòd gaudeas, te in ista loca venisse, ubi aliquid sapere viderere. Quod si tu in Britanniam quoque profectus esses: profectò nemo in illa tanta insula † peritior te fuisset. Verumtamen (rideamus licet: sum enim à te invitatus) subinvideo tibi ultro te etiam accersitum ab eo, ad quem cæteri, non propter ejus superbiam, sed propter occupationes, aspirare non possunt. Sed tu in ista epistola, nihil mihi scripsisti, de tuis rebus quæ me hercule mihi non minori curæ sunt, quam meæ. Valde metuo, ne frigeas in hibernis, quamobrem cæ-

In ambitionem.

In inscitiam.

In paupertatem.

mino luculento utendum censeo, idem & † Mucio & Manilio placebat, præsertim qui satis non abundares, quanquam vos nunc istic satis calere audio, quo quidem nuntio valdè me hercule de te timueram. Sed tu in re militari multos es cautior, quam in advocationib⁹ qui neque in Oceano†natare volueris, studiosissimus homo natandi meque spectare esse darios quem ante ne*Andanabatam quidem defraudare poteramus. Sed jam satis jocati sumus, Ego de te ad Cæsarem quam diligenter scripserim, tute scis: quam sæpè ego. Sed mehercule jam intermiseram, ne viderer liberalissimi hominis, meique amantissimi voluntati erga me diffidere. Sed tamen his litteris, quas proxime dedi putavi esse hominē commonendum, id feci. Quid profecerim, facias me velim certiorem, & simul de toto statu tuo, consiliisque omnibus, scire enim cupio, quid agas, quid † exspectes quam longū istum tuum discessum à nobis futurum putes, sic enim tibi persvadeas velim, unum mihi esse solatium, quare facilius possim pati, te esse sine nobis, si tibi esse emolumento sciam, sin autem id non est, nihil duobus nobis est stultius: me, qui te non Romā attraham, qui non huc advoles. Una me hercule nostra vel severa, vel jocosa congressio pluris erit, quam non modo hostes, sed etiam fratres nostris † Hædui. Quare omnibus de rebus fac ut quam primum sciam, † aut consolando, aut consilio, aut re juvero. Vale.

De hoc Mucio vide Digest. l. tit. 2.

In timiditatem.

Lusus esse genus, cum clausis oculis certatur, Seneca videtur existimare.

An sis in spe alicujus commodi.

Hædui fratres pop. R. Terentij senarius.

ARGUMENTUM.

Conatur Trebatio desiderium urbis adimere, præcipit tamen, ut, nisi absit ab urbe cum emolumento redeat.

Cicero Trebatio S. D. II

NISI antè Roma † profectus esses, nunc eam certè relinqueres, quis enim tot interregnis jureconsultum desiderat? ego omnibus unde peti-

Interregni tempore judicia jacebant.

tur,

tur, hoc consilij dederim, ut à singulis interregibus binas advocationes postulent. Satisne tibi videor abs te jus civile dedicisse? Sed heus tu, quod agis ecquid fit? Video enim te jam jocari per litteras, † hæc signa meliora sunt, quam quæ in meo Tusculano, sed quid sit, scire cupio. Cõsuli quidem te à Cæsare scribis: sed ego tibi ab illo consuli mallem quod si aut sit, aut futurum putas, perfer istam militiam, & permane, ego enim desiderium tui spe tuorum commodorum consolabor. Sin ista sunt † inaniora, recipe ad te nos, nam, aut erit hic aliquid aliquando: aut si minus, una me hercule collocutio nostra pluris erit, quam omnes Samarobinæ, denique si te cito retuleris sermo nullus erit: sin diutius frustra abfueris, non modo Laberium, sed etiam sodalem nostrum † Valerium pertimesco, mira enim persona induci potest † Britannici jureconsulti. Hæc non rideo, quamvis tu rideas, sed de re severissima tecum ut soleo jocor. Remoto joco, tibi hoc amicissimo animo præcipio, ut, si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium honestatem & facultates tuas augeas, sin autem ista frigebũt, recipias te ad nos, omnia tamen quæ vis, & tua virtute profecto & nostro summo erga † te studio consequere. Vale.

Infra dicit sin ista frigebũt, eodem sensu.

Alterum mimum, alterum jure.

Quia te studiose Cæsari commendamus.

ARGUMENTUM.

Ex intermissione litterum arguit Trebatium Epicureum esse factum, & in eo jocatur.

Cicero Trebatio S. D. 12

MIRABAR quid esset, quod tu mihi litteras mittere intermisisses, indicavit mihi Pansa meus, Epicureum te esse factum. O castra præclara quid tu fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrinam misissem? jam tum mihi non placebas, cum idem inturbare, quod & Titius familiaris meus. Sed quo nam modo jus civili defendes,

Tarentũ mollis civitas, & dedita voluptati.

fendes, cum omnia tua causa facias, non civium? ubi porro illa erit formula fiduciæ, ut INTER BONOS bene agier? Quis enim est bonus, qui facit nihil, nisi sua causa? quod jus statues COMMUNI DIVIDENDO, cum commune nihil possit esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur? quomodo autem tibi placebit, Jovem lapidem jurare, cum scias Jovem † iratum esse nemini posse? Quid fiet porrò populo † Ulubrano, si tu statueris πολιτεύεσθαι non oportere? Quare si planè à nobis deficis, molestè fero: sin Pansæ assentari commodum est, ignosco, modò scribe aliquando ad nos quid agas, & à nobis quid agi, quid fieri, aut curari velis. Vale.

Epicurus enim dixit, deos nõ curare mortalia: qui Epicuri sectam colebant.

ARGUMENTUM.

Intermissionis litterarum causam dicit, quam non accipiente Trebatio, inde occasionem arripit liberius jocandi.

Cicero Trebatio S. D. 13

ADEONE me † injustum esse existimasti, ut tibi irascerer, quod parum mihi constans, & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque causam me arbitrarere, litteras ad te jam diu non misisse? Mihi perturbatio animi tui, quam primis litteris perspiciebam, molestiam attulit: neque alia fuit ulla causa intermissionis litterarum, nisi quòd, ubi esses plane nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. Audi mi † Testa: utrum superbiorẽ te pecunia facit, an quòd te imperator consulit? moriar; ni (quæ tua * gloria est) puto te malle à Cæsare consuli, quàm inaurari. Si verò utrumque est: quis te feret præter me, qui omnia ferre possum? Sed, ut ad rem redeam: te istic invitum non esse vehementer gaudeo: &, ut illud erat molestum, sic hoc est jucundum.

Ex abrupto exorditur, ut ep. 8. lib. 2. Quid tu me & ep. 9. 25. & 17. lib. 8. Cognomẽ Trebati epist. 22. Ambitio cupiditas honoris ep. 15. lib. 8. Vid. nos Ennij versus in ora. pro Murena, Gell. l. 20. c. 9. & ad Att. ep. 8. lib. 15. & Servium in ultima Ecloga.

Tantùm

Tantùm metuo, ne artificium tuum tibi parum prosit; nam, ut audio istic.

Non ex jure manu consertum, sed magis ferro, Rem repetunt. Et tu soles ad vim faciundam adhiberi, neque est, quod illam exceptionem in interdicto pertimescas, QVOD TV PRIOR vi hominis armatis conveneris, scio enim te non esse procacem in lacessendo. Sed ut ego quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam. Treviros vites censeo, audio capitaleis esse, mallem auro, argento, ære essent, sed alias jocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quam diligentissime. Ad 4. Non. Martis.

ARGUMENTUM.

Familiariter & jocosè Trebatium reprehendit, qui litteras nullas miserat.

Cicero Trebatio S. D. 41

Etiam ipse Cyrus liber erat, sed ab architectura nobilis ad Att. lib 2.
Formulas, Tuis enim scriptis non utentur. ep. 3.
Timor futuri bell. quod æstate renovabatur.
Melior jurisconsultus quã amicus.

CHRYSIPPVS Vettius Cyri architecti † libertus fecit, ut te non immemorem putarem mei, salutem enim verbis tuis mihi nuntiavit. Valdè jam lautus es, qui gravere litteras ad me dare, homini præsertim propè domestico. Quod si † scribere oblitus es, minus multi jam te advocato causa † cadent, sin nostri oblitus es dabo operam, ut istuc veniam ante, quam planè ex animo tuo effluam, sin æstivorum * timor te debilitat, aliquid excogita, ut fecisti de Britannia. Jllud quidem perlibenter audivi, ex eodem Chrysippo, te esse Cæsari familiarem. Sed mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus, ex tuis litteris quam sæpissimè cognoscere. Quod certè ita fieret, si tu maluisses † benevolentiæ, quam litium jura perdiscere. Sed hæc jocati sumus, & tuo more, & nonnihil etiam nostro. Te valde amamus, nosque à te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

ARGUMENTUM.

Declarat suum absentis Trebatij desiderium; & gratulatur, de C. Matij familiaritate.

Cicero Trebatio S. D. 15

QVAM sint morosi qui amant, vel ex † hoc intelligi potest, molestè ferebam antea te invitum istic esse: pungit me rursus, quod scribis te esse istic libenter, neque enim tum mea commendatione te non delectari facile patiebar: & nunc angor quicquam tibi sine me esse jucundum. Sed tamen hoc malo nos ferre desiderium, quam te non ea, quæ spero, consequi. Quòd verò in C. † Matij, suavissimi, doctissimique hominis familiaritatem venisti, non dici potest, quàm valdè gaudeam: qui fac, ut te quàm maximè diligat. Mihi crede nihil ex ista provincia potes, quod jucundius sit, deportare. Cura ut valeas.

A genere descendit ad speciem.

Hic est cujus ep. legitur l. 11. ep. 28.

ARGUMENTUM.

Laudare videtur Trebatium ut sapientem, qui belli pericula vitaret, sed revera ut timidum, adscribit de Octavio, de Trebatij divitijs de superbia, per jocum.

Cicero Trebatio S. D. 16

IN Equo Trojano scis esse in extremo. SERO sapiunt. Tu tamen mi vetule, non sero. Primum quod illas † rabiosulas sat fatuas dedisti: deinde, quod in Britannia nô nimis φιλοθέωρον, te præbuisti, plane non reprehendo. Nunc verò in hibernis vinctꝰ mihi videris, itaq; te commovere non curas, usquequaque sapere oportet, id erit telum accerrimum. Ego si foris comitarer, Cn. Octavio familiari tuo non defuissem: cui tamen dixi, cum me aliquoties invitaret: Oro te, quis tu es? Sed me hercule extra jocum, homo bellus est, vellem eum tecum abduxisses, quid agatis, ecquid in Italiam venturi sitis hac hyeme, fac planè sciam. Balbus mihi confirmavit, te divitem futurum, id utrum Romano more locu-

Tragœdiæ nomen.

Quod omnino discedere à bello cuperes, in quo sapere videbaris.

Notat hominis ignobilitatem c. 9.

tus sit, benè nummatum te futurum: an, quomodo Stoici dicunt, OMNEIS esse divites, qui cœlo & terra frui possunt, postea videro. Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percunctantibus respondere. Sed tamen est quod gaudeas, constat enim inter omneis, neminē te uno Samarobrinę juris peritiorem esse. Vale.

Non quod superb. esset sed quod à nemine cōsuleretur. Ep. 10. lib. 1.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Trebatio, quod de reditu in urbem jam non amplius cogitet, & hortatur, ut Cæsaris amicitiam plurimi faciat: quam fore fructuosam promittit, in seque ipse recipit.

Cicero Trebatio S. D. 17

Ex tuis litteris, & Quinto fratri gratias † egi, & te aliquando collaudare possum, quod jam videbis certa aliqua in sententia constitisse. Nam primorum mensiū litteris tuis vehementer cōmovebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) levis in verbis, urbanitatisque desiderio interdum piger, interdum timidus in labore militari, sæpe autem etiam, quòd à te alienissimum est, subimpudens videbare? tanquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam attulisses, sic pecunia ablata domum redire properas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipsos, qui cum syngraphis venissent Alexandriam, nullū adhuc nummū auferre potuisse. Ego si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maximè vellem, non enim mediocri afficiebar, vel voluptate ex consvetudine nostra, vel utilitate ex consilio atque opera tua, sed cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses: semper te nō modo tuendum mihi, sed etiam augendum atque ornandum putavi. Itaque quoad opinatus sum, me in provinciam exiturū, quæ ad te ultro attulerim, meminisse te credo, Posteaquam mea mutata ratio est, cum viderem,

De eo quod apud Cæsarem Trebatij caussa fecerat, erat enim Quinct. Cæsaris legatus in Gallia. Non est ut alibi, pro acutis dictis, sed pro rebus urbanis.

Alludit creditores Ptolemæi, regis Alexandrini epist. 1. lib. 1.

derem, me à Cæſare honorificentiſſime tractari, & unice diligi, hominiſque † liberalitatem incredibilem, & ſingularem fidem noſſem: ſic ei te † commendavi, & tradidi, ut graviſſime, diligentiſſimeque potui, quod ille ita accepit, ut & mihi ſæpe litteris ſignificarit, & tibi verbis & re oſtenderit, mea commendatione ſeſe valde eſſe commotum. Hunc tu virum nact⁹, ſi me aut ſapere aliquid aut velle tua cauſa putas, ne dimiſeris: & ſi qua te forte res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit viſus, perferto, & ultima exſpectato: quæ ego tibi & † jucunda, & honeſta præſtabo, pluribus te hortari non debeo, tantum moneo, neque amicitiæ confirmandæ clariſſimi ac liberaliſſimi † viri, neque uberioris provinciæ, neq; ætatis magis idoneum tempus, ſi hoc amiſeris te eſſe ullum unquam reperturum hoc quemadmodum vos ſcribere ſoletis in veſtris libris, idem Q. Cornelio videbatur. In Britanniam te profectum non eſſe, vehementer gaudeo, quod & tu labore caruiſti, & ego te de rebus illis non † audiam. Ubi ſis hybernaturus, & qua ſpe, aut conditione, perſcribas ad me velim. Vale.

Res mea aliter tulerunt, Vide ep. 5. l. 3. Vide epiſtolam commendatiam ep. 5.

Utilia honorifica.

Epiſt. 7.

Epiſt. 8. quaſi ſe glorioſe narrantem Præſentis commodi.

ARGUMENTUM.

Laudat Trebatium, qui de militia tum Cæſare perferenda cogitaret, jocatur præterea in illius parſimoniam, quia ſcripſerat in palimpſeſto.

Hoc pendet uſque ad illud cetera belle.

Cicero Trebatio S. D. 18

ACCEPI à te aliquot epiſtolas uno tempore, quas tu diverſis temporibus dederas: in quibus me † cetera delectarunt, ſignificabant enim te iſtam militiam firmo animo ferre, & eſſe fortem virum & conſtantem, quæ ego pauliſper in te ita deſideravi, non ut imbecillitate animi tui, ſed magis ut deſiderio noſtro te æſtuare putarem. Quare perge ut cœpiſti: forti animo iſtam tolera

Epiſt. 38. lib. 12. ad Att.

Litteras commendatitias Græcè scriptas.

Quia ignavi spectatores pugnarum sunt itaque certius omnia & observãt & narrare deinde possunt.

Pro suppetere, ut alibi.

lera militiam. Multa, mihi crede, assequere: ego enim renovabo commendationem, sed tempore. Sic habeto, non tibi majori esse curæ, ut iste tunc à me discessus fructuosissimus tibi sit, quam mihi. Itaque quando vestræ cautiones infirmæ sunt, græculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me vellem de ratione Gallici belli certiorem facias, ego enim ignavissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epistolas tuas redeam, cetera belle, illud miror quis solet eodem exemplo pluréis dare, qui sua manu scribit? Nam quod in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris: nisi forte tuas formulas. Non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. An hoc significas nihil fieri frigere te: ne chartam quidem tibi suppeditare? jam ista tua culpa est, qui verecundiam tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris, Ego te Balbo, cum ad vos proficisceretur, more Romano commendabo. Tu, si intervallum longius erit mearum litterarum ne sis admiratus, eram enim absuturus mense April. Has litteras scripsi in Pontino, cum ad villam M. Æmilij Philemonis divertissem, ex qua jam audieram fremitum † clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliasti. Nam Ulubris honoris mei causa vim maximam † ranunculorum se commesse constabat. Cura, ut valeas, VI. Idus Ap. de Pontino.

Epist. 5.

Qui prope erant.

Non dixit hominum sed ranunculorũ, ob paludes.

EPISTOLAM tuam quam accepi ab L. Aruntio, conscidi innocentem, nihil enim habebat, quod non vel in concione rectè legi posset. Sed & Aruntius ita te mandasse ajebat, & tu adscripseras. Verum illud esto nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam novis rebus. Vale.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Scribit de Topicis à se conscriptis, ut roganti Trebatio satisfaceret: eaq; esse obscuriora significat, nec legenda sine interprete addit, si expeditam in quæstionibus habere doctrinam velit, exercitationem esse necessariam.

Cicero Trebatio S. D. 19

VIDIT † quanti apud me sis: etsi jure id quidem, non enim amore te vinco: Veruntamen quod præsenti tibi prope subnegaram, non tribueram certè: id absenti † debere non potui. Itaque ut primum Velia navigare cœpi, institui Topicæ Aristotelicæ conscribere ab ipsa urbe commonitus amantissima tui. Eum librum tibi misi Rhegio, scriptum quam planissimè res illa scribi potuit. Sin tibi quædam videbuntur obscuriora, cogitare debebis, NVLLAM artem † litteris sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. Non longe abieris, num jus civile vestrum ex libris cognosci potest? quanquam plurimi sunt, doctorem tamen lumenque desiderant, quanquam tu si attente leges, si sæpius, per te omnia consequêre, † ut certe intelligas, ut verò, etiam ipsi tibi loci proposita quæstione occurrant, exercitatione consequêre. In qua quidem nos te continebimus, si & salui redierimus & salua ista offenderimus. Vale. V. Kal. Sext. Rhegio.

Initium efficax ad benevolentiam.

Eadem locutio topicorum.

Ex osis tantũ litteris & quasi muto libro.

Correctio est, si non omnia certè hoc inquit consequere ut intelligas.

ARGUMENTUM.

De amore Veliensium in Trebatium scribit, & hortatur ne possessiones eas vendat, quæ tam miseris temporibus perfugium esse possint.

Cicero Trebatio S. D. 20

AMABILIOR mihi Velia fuit, quod te ab ea sensi amari, sed quid ego dicam te, quem quis non amat? † Rufo medius fidius tuus ita desiderabatur, ut si esset unus è nobis: sed ego te non repre-

Cognomen Trebatiæ familiæ.

reprehendo, qui illum ad ædificationem tuam traduxeris, quamquam enim Velia non est vilior, quam Lupercal, tamen istuc malo, quã hæc omnia. Tu tamen, si me audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis (nescio quid enim Velienses verebantur) neque Heletem nobilem amnem relinques, nec † Papirianam domum deseres: quanquã illa quidem habet lucum, à quo etiam advenæ teneri solent: quem tamen si † excideris, multum prospexeris. Sed in primis opportunũ videtur, his præsertim temporibus habere perfugium, primum eorum urbem, quibus carus sis: deinde etiam tuam domum, tuosque agros, eaque remoto, salubri, amœnoque loco: idque etiam mea interesse, mi Trebati arbitror. Sed valebis, meaq; negotia videbis, meque dijs juvantibus, ante brumam † exspectabis. Ego à Sex. Fabio Niconis discipulo librũ abstuli. Νίκων@ περὶ πολυφαγίας. O medicum svavem, meque docilem ad hanc disciplinam, sed Bassus noster me de hoc libro celavit; te quidem non videtur. Ventus † increbrescit. Cura ut vaieas. XIII. Kal. Sext. Velia.

Trebatij de aliquo Papirio emptam.

Potest incidi lucus sine piaculo. Cato l. 1.

Cogitabat Cicero in Græciam ad visendum filiũ suum qui Athenis litterarũ studia colebat. epist. 1. l. 10.

Flare incipit vehementius.

ARGUMENTUM.

Silij causam, viri optimi amici sui, Trebatio commendat, Videtur autem cum extra urbem esset, ad Trebatium in urbem hæc scripsisse.

Cicero Trebatio S. D. 21

SILII causam te docui, is postea fuit apud me, cum ei dicerem, tibi videri sponsionem illam non sine periculo facere posse,* SI bonorũ Turpiliæ possessionem Q. Cæpio prætor ex edicto suo mihi dedit: negare ajebat † Servium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem † Officiũ dicere: tecum de locutum negabat: meque rogavit, ut se causamq; suam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Testa, nec mihi ami-

Verba sponsionis.

Sulpitium.

Vide de officio jurisconsulto Digest. lib. 1. tit. 8.

cior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro veneris, atque pollicitus eris; sed, si me amas, quamprimum, hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Auctoritate jurisconsultorum probat, quod de controversia quadam dixerat.

M. Cicero Trebatio S. D. 22

Illuseras heri inter scyphos, quod dixeram, controversiam esse possetne hæres, quod furtum antea factum esset, rectè furti agere. Itaque, etsi domum benè † potus, seroque redieram: tamen id caput, ubi hæc controversia est, notavi, & descriptũ tibi misi: ut scires, id quod tu neminem sensisse dicebas. Ego tamẽ Scævolæ & † Testæ assentior. Vale.

Sic benè nummatum ep. 16.

Id est, tibi. nam Testa Trebatij cognomen ep. 13.

ARGUMENTUM.

Signa quædam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potius pictas cuperet, rescribit igitur ex illis emptionibus nullam se curasse de proxima domo illi conducenda se desiderare, addit.

M. T. Cic. M. Fabio Gallo S. D. 23

Tantum ex Arpinati veneram, cùm mihi à te litteræ redditæ sunt: ac eodemq; accepi * Aviani litteras: in quib⁹ hoc erat liberalissimum, nomina se facturum, cum venisset, qua ego vellem die. Fac quæso, qui ego sum, esse te, estne aut tu pudoris, aut nostri primum rogare de die, deinde plus annua postulare? sed essent mi Galli, omnia facilia, si & ea mercatus esses, quæ ego desiderabam, & ad eam summam, quam volueram, attamen ista ipsa, quæ te emisse scribis, nõ solum rata mihi erunt, sed etiam grata, plane enim intelligo, te non modò studio, sed etiam amore usum, quæ te delectarint hominem? ut ego semper judicavi, in omni judicio elegantissimum,

Statuarij.

annua die, bima die, trima die, sæpe legimus in veterũ Jurisconsultorum. l. ad Att. epist. 2. lib. 11.

Scripserat Gallus, ea si-

gna si Cice. 10. non emeret ampturum Damasippum.

mum, quæque me digna putaris, coemisse. Sed
velim maneat Damasippus in sententia, prorsus
enim ex istis emptionibus nullam desidero. Tu
autem ignarus instituti mei, quanti ego genus o-
mne signorum omnium non æstimo, tanti ista

Sine, deinde. positum est ut epist. 9. lib. 2. & ad Att. epi. 11. lib. 8. & 18. lib. 12.

quatuor aut quinque sumpsisti. Sed Bacchas istas
cum Musis Metelli comparas, quid simile? pri-
mum ipsas ego Musas nunquam tanti putassem,
atq; id fecissem Musis omnibus approbantibus,
sed tamen erat aptum bibliothecæ, studiisq; no-
stris congruens. Bacchis verò, ubi est apud † me

Quem neque Bacchus, neque Venus delectat.

locus? At pulchellæ sunt, novi optime & sæpe
vidi, nominatim, tibi signa mihi nota mandas-
sem, si probassem. Ea enim signa ego emere so-
leo, quæ ad similitudinem gymnasiorum exor-

Mars & Saturnus in festa signa.

nent mihi in palæstra locum. Martis vero signũ,
quo mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Satur-
ni signum fuisse, hæc enim duo signa putarẽ, mi-

Mercurius boni eventus judex.

hi æs alienũ attulisse. † Mercurij mallẽ aliquod
fuisset: felicius, puto, cũ Aviano transigere pos-
semus. Quod tibi destinaras Trapezophorõ, si
te delectat, habebis: sin autem sententiam muta-

Tanta pecunia.

sti, ego habeo scilicet. Ista quidem † summane
ego multo libentiꝰ emerim diversorium Tarra-
cinæ, ne semper hospiti molestius sim. Omninò
liberti mei video esse culpã, cui planè res certas
mandaram: itemq; Junij, quèm puto tibi notum

Ut ex hedrijs superim positæ tabellæ spectarentur.

esse Aviani familiarem. Exhedria, quædã mihi
nova sunt instituta, in porticula Tusculani, ea †
volebam tabellis ornare: etenim si quid generis
istiusmodi me delectat pictura delectat. Sed ta-
men si ista mihi sunt habenda, certiorem velim
me facias, ubi sint, quando arcessantur, quo ge-
nere vecturæ. Si enim Damasippus in sententia

Omninò aliquem qui emat reperiemus.

non manebit, † aliquem Pseudodamasippum vel
cum jactura reperiemus. Quod ad me de domo
scribis iterum, jam id ego proficiscens mandarã
meæ Tulliæ, ea enim ipsa hora acceperam tuas
litteras

litteras. Egeram etiam cum tuo Nicia, quod is utitur, ut scis, familiariter Cassio. Ut redij autē prius, quā tuas legi has proximas litteras, †quæsivi de mea Tullia, quid egisset, per Niciniam se egisse dicebat, sed opinor Cassiū uti nō ita multum sorore: eam porro negare se audire, cùm vir abesset (est enim profect⁹ in Hispaniam Decius) illo & absente & insciente migrare. Est mihi gratissimum, tanti à te æstimatam consvetudinem vitæ victusq; nostri, primum ut eam domū sumeres, ut non modò propè me sed plane †mecum habitare posses; deinde ut migrare tantopere festines. Sed ne vivam, si tibi concedo, ut ejus rei tu cupidior sis, quàm ego sum. Itaque omnia experiar, video n. quid mea intersit, quid utriusque nostrum. Si quid egero, faciā ut scias. tu & ad omnia rescribes, & quando te exspectē, facies me, si tibi videbitur, certiorem. Vale.

Quæsivi ex Phania epist. 6. lib. 3.

Fortasse quod domus ea Ciceronis domui juncta esset, pariete communi.

ARGUMENTUM.

Narrat, quam inique Tigellius sibi irascatur, idem scribit, l. 12. ad Att. ep. 47. nec dubito, quin hujus nepos sit is, de quo Hor. Sat. 2. & 3. lib. 1.

M. Cicero M. Fabio Gallo S. D. 24

Amoris quidem tui, quoque me verti vestigia: †vel proximè de Tigellio: sensi enim ex litteris tuis, valde te laborasse, amo igitur voluntatem, sed pauca de re. Capi⁹ (opinor) olim, Non omnibus dormio: sic ego non omnibus mi Galle, servio, etsi quæ est hæc servitus? Olim cum regnare existimabamur, non tam ab ullis, quàm hoc tempore † observor à familiarissimis Cæsaris omnibus, præter istum. Id ego in lucris pono non ferre, hominem pestilentiorem patria sua, eumque additum jam tum puto esse Calui Licinij Hipponacteo præconio. At vide quid succenseat. Phameæ causam susceperam, ipsius quidem causa: erat enim mihi sanè familiaris, is ad

Vide locutionem eandem, epist. 13. l. 1. & ad Att. l. 13. epist. 42.

Præterea apud Marc. l. 3.

Ep. 20. l. 9. Caluus in Ciceronem scripsit quia præter patrem suum damnarat, Plut.

me venit, dixitq; judicem sibi operâ dare, constituisse eo ipso die, quo de P. Sextio in consilium iri necesse erat, respondi nullo modò me facere posse. Cum vellem: alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. Ille autem qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonum unctorem, discessit à me, ut mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venaleis, alium alio nequiorem. Cognosti meam causam, & istius † Salaconis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte, cupio enim legere, me adhuc non legisse, turpe utrique nostrum est. Vale.

Quia præstituti dies erãt eorũ judiciorum, quæ lege Pompeia fiebant, ad Att.

Pauperem hominem fuisse, qui se divitem simularat, scripsit Suidas.

ARGUMENTUM.

Rescribit de epistola non conscissa monenti, ut de Cæsare caute loqueretur, & scriberet, gratias agit.

M. T. Cic. M. Fabio Gallo S. D. 25

QUOD epistolam conscissam doles, noli laborare, salua est domi: petes cum libebit. Quod autem me mones, valdè gratum est: idque ut semper facias rogo, videtur enim mihi vereri, ne si istum habuerim⁹, rideamus γέλωτα σαρδώνιον. Sed heus tu: manum de tabula, † magister adest citius, quam putaramus, vereor ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galle, cave putes quicquam melius quam epistolæ tuæ partem ab eo loco: Cętera labuntur, secretò hoc audi: tecum habeto: ne Apellæ quidem liberto tuo dixeris, præter duo nos loquitur isto modo nemo: bene maleve, videro, sed quicquid est, nostrum est, urge igitur, nec transversum unguem, quod ajunt, à stilo: is, enim est dicendi opifex. Atque ego quidem aliquantum jam etiam noctis [illegible]umo.

Cæsarem.

Cæsar Africano bello confecto, quem redeuntem senatis moribus præsidebat Ludimagistri nomine ambiguo. Dio. lib. 45.

ARGUMENTUM.

Scribit de morbo ex herbarum esu contracto.

Cicero Gallo S. D. 26

CUM decimum jam diem, graviter ex intestinis laborarem, neq; iis, qui mea † opera uti volebant

In Forensibus causis.

lebant, probarem me non valere, quia febrim non haberem: fugi in Tusculanum, cùm quidem biduum ita jejunus fuissem, ut ne aquam quidem gustarem. Itaq; confectus languore & fame, magis † tuum officium desideravi, quàm abs te requiri putavi meū. Ego autē cum omneis morbos reformido, tum eum, quo Epicurum tuum Stoici malè accipiunt, quia dicat δυσουρικὰ καὶ δυσεντερικὰ πάθη sibi molesta esse: quorum alterum, morbum edacitatis esse putant: alterum etiam turpioris intemperantiæ, sanè δυσεντερίαν pertimueram. Sed visa est mihi, vel † loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortasse jam senescentis morbi remissio profuisse. Attamen ne mirere, unde hoc acciderit, quomodovè commiserim: lex sumptuaria, quæ videtur λιτότητα attulisse, ea mihi fraudi fuit, nam dum volunt isti lauti terra † nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere fungos, heluellas, herbas omneis ita condiunt, ut nihil possit esse svavius, in eas cum incidissem in cœna † augurali apud Lentulū: tanta me διάῤῥοια arripuit, ut hodie primum videatur cœpisse cōsistere. Ita ego qui me ostreis, & murenis facilè abstinebam, à beta etiam, & malua deceptus sum. Posthac igitur erimus cautiores. Tu tamen cum audisses ab Anicio, (vidit enim me nauseantem) non modo mittendi causam justam habuisti, sed etiam visendi: Ego hic cogito commorari, quo ad me reficiam: nam & vireis & corpus amisi. Sed, si morbum depulero facilè (ut spero) illa revocabo. Vale.

Ut ipse potius ad me venires, quā ego ad te.

Vide Epicuri Epistolam in Laertio.

Morborū remedia, loci mutatio, animi relaxatio.

Epist. 15. & 16. lib. 9. Gell. l. 2. & 24. ubi, tum pro natum legitur. Varro de re rust. l. 3. c. 6.

ARGUMENTUM.

Gallum non eum, ad quem proxime scripsit, Fabiæ gentis, sed, ut opinor, Sextiæ accusat ut iniquum, & impudentem.

M. Cicero S. D. Gallo. 27

Verba ex ep. Galli.

MIROR cur me accuses, cum tibi id facere non liceat, quod si liceret, tamen non debeas † EGO ENIM TE (inquis) IN CONSVLATV OBSERVABAM. Et ais fore ut te Cæsar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebei dicis te mea causa petisse. Utinam semper esses tribunus, † intercessorē non quæreres. Negas me audere, quod sententiam dicere. Quasi tibi, cùm parum pudenter me rogares, parum fortiter responderim. Hæc tibi scripsi, ut isto in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quod si humaniter mecum questus esses libenter tibi me, & facie repurgassem. Nō enim mihi ingrata sunt, quæ fecisti, sed quæ scripsisti, molesta. Me autem propter quem cæteri † liberi sunt, tibi liberū non visum demiror, nam si falsa fuerunt: quæ tu ad me ut ais detulisti, quid tibi debeo? sin vera, tu es optimus testis, quid mihi populus Rom. debeat. Vale.

Tribuni n. inter cedebant, Gallus autem Ciceronem rogaverat, ut pro se intercederet apud Cæsarem est igitur.

Conjunctione oppressa.

ARGUMENTUM.

Probat consilium Curij, qui rep. desperata, in Græciam se contulerit, & adjungit, se totum in litteris esse libertate prorsus amissa.

M. Cicero S. D. Curio. 28

MEMINI, cum mihi desipere videbare, quod istic potius viveres, quam nobiscum, erat enim multo domicilium hujus urbis (cum quidē hæc urbs) aptius humanitati & svavitati tuæ quā tota Peloponnesus, ne dum Patriæ. Nunc contra & † vidisse mihi multum videris, cum prope desperatis his rebus te in Græciam contulisti, & hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus, † quamquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? Sed quod tu cui licebat, pedibus es consecutus, ut ibi esses, ubi nec* Pelopidarum, nosti cætera: nos idem propemodum consequimur alia ratione, cum enim

Discessit enim Curius ante exitium reip. Observa elegantiam in correctione Subaudi, neq;

salutationi nos dedimus amicorum quæ fit hoc etiam frequentius, quam solebat, quod quasi avem albam videntur bene sentientem civem videret: abdo me in bibliothecam. Itaque opera efficio tanta, quanta fortasse tu † senties, intellexi enim ex tuo sermone quodam, cum mœstitiam meam, & desperationem accusares domi tuę, dicere te; † ex meis libris animũ meum desiderare. Sed me hercule, & tum remp. lugebã, quæ non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficiis, erat mihi carior: & hoc tempore, quamquam me non ratio solum consolatur, quæ plurimum debet valere, sed etiam † dies, QVÆ STVLTIS quoque mederi solet: tamen doleo, ita cõmunem rem esse dilapsam, ut ne spes quidem, meliꝰ aliquãdo fore relinquatur. Nec vero nunc quidem culpa in eo est, in cujus potestate omnia sunt (nisi fortè id ipsum esse † non debuit) sed alio casu alia etiam nostra culpa sic acciderunt, ut de præteritis non sit quærendum. Reliquam spem nullam video. Quare ad † prima redeo, sapienter hæc reliquisti, si consilio: fœliciter, si casu. Vale.

facta audias neque nomen ep. 30. Phi. 12.

Itidem tibi ut mihi probabuntur.

Non eum me esse, qui viderer in meis libertis.

Epist. 9. lib. 4. & 16. l. 5.

Non debuit in unius potestate omnis esse resp. ad Att. ep. 10. l. 1.

ARGUMENTUM.

Memoriam declarat accepti à Cicerone beneficij, & commendatitias ab eo litteras petit, ad Sulpitij successorem.

M. Curius M. Ciceroni suo S. D. 29

SI vales, bene est, sum enim χρήσει μὲν, tuus κτήσει Attici nostri, ergo fructus, & tuus mancipium illius, quod quidem, si inter senes, exemptionales venale præscripseris, egerit non multum. At illa nostra prædicatio quanti est? nos, quod sumus, quod homines existimemur, id omne abs te habere? Qua si Cicero mi persevera constanter nos conservare, & Sulpitij successori nos de meliore nota commenda, quo facilius tuis præceptis obtemperare, teque ad urbem

Ep. 23. lib. 10. & ad Att. ep. 13. lib. 3.

A doliis metaphora: quæ diversis notis distinguuntur ut internoscantur vina.

lubentes videre & nostra refrigere, deportareque tutò possimus. Sed amice magne noli, hanc epistolam Attico ostendere: sine eum errare, & putare me virum bonum esse, nec solere duos parietes, de eadem † fidelia dealbare. Ergo patrone mi benè vale, Tironemque meum saluta nostra verbis. D. Ad IV. Kal. Novemb.

Adagium à pictoribus natum.

ARGUMENTUM.

Ostendit, quam misere agatur cum rep. cum Cæsar Caninium ad aliquot horas consulem creaverit, & de litteris commendatitiis ad Acilium scriptis significat.

Cicero Curio S.D. 30

EGO † verò jam te nec hortor, nec rogo, ut domum redeas: quin hinc ipse evolare cupio, & aliquo pervenire, ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam. Incredibile est, quam turpiter mihi facere videar, qui his rebus intersim. Ne tu videris multò antè providisse, quid impenderet, tum, cùm hinc profugisti, quanquam enim hæc etiam auditu acerba sunt, tamen AUDIRE tolerabilius est, quam videre. In † campo certè non fuisti, cum hora secunda comitiis quæstoriis institutis, sella Q. Maximi, quem illic consulem esse dicebant, posita esset, quo mortuo nuntiato, sella sublata est. Ille autem, qui comitiis † tributis esset auspicatus, centuriata habuit: consulem hora septima renunciavit, qui usque ad Kal. Jan. esset, quæ erant futuræ manè postridie. Ita * Caninio cos. scito neminem prandisse, nihil tamen eo consule mali factum est, fuit enim mirifica † vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non viderit, hæc tibi ridicula videntur: non enim ades: quæ si videres, lachrymas non teneres. Quid si cætera scribam? Sunt enim innumerabilia generis ejusdem: quæ quidem ego non ferrem, nisi me in Philosophiæ portum contulissem, & nisi haberem socium studio-

Simile principium ep. 6. l. 4. & 5. lib. 9. Epist. 11. lib. 15. ad Att.

In campo Martio creabantur magistratus. Tributis enim quæstoris, centuriatis consules creabantur.

Lib. 8. de bell. Gal. Marc. l. 2. hoc recitat.

ſtudiorum meorum, Atticum noſtrum: cujus quando proprium te eſſe ſcribis mancipio & nexu, meum autem uſu & fructu, contentus iſto ſum. ID ENIM cujuſque eſt proprium quo quiſque fruitur atque utitur. Sed hæc alias pluribus. Acilius, qui in Græciam cum legionibus miſſus eſt, maximo meo beneficio eſt, bis enim eſt à me judicio capitis rebus ſaluis defenſus: & eſt homo non ingratus, meque vehementer obſervat. Ad eum de te diligentiſſimè ſcripſi, eamque epiſtolam cum hac conjunxi: quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus ſit, velim ad me ſcribas. Vale.

Ciceronis dictum.

Ep. 8. lib. 6. Cum nunquã damnatus ſit eodẽ modo locutus eſt ep. 1. l. 6. cũ de rep. loqueretur.

ARGUMENTUM.

Invitat eum ad officia mutua: &, in urbem ut redeat rogat, veteris urbanitatis retinendæ cauſa.

Cicero Curioni S. D. 34

FACILE perſpexi ex tuis litteris, quod ſemper ſtudui, & me à te plurimi fieri, & intelligere, quam mihi charus eſſes. Quod quando uterque noſtrum conſecutus eſt, reliquum eſt, ut officiis certemus inter nos, quibus æquo animo vel † vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuiſſe neceſſe meas dari litteras, facile patior. Sulpitij tibi operam intelligo ex tuis litteris non multum opus fuiſſe, propter res tuas ita contractus, ut quemadmodum ſcribis, nec caput, nec pedes, equidem vellem uti pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruiſſe jam veterem † urbanitatem, ut Pomponius noſter ſuo jure poſſit dicere, niſi † nos pauci retineamꝰ gloriam antiquam Atticam. Ergo is tibi, nos ei ſuccedimus. Veni igitur quæſo, ne tantum ſemen urbanitatis, una cum repub. intereat. Vale.

Epiſt. 7. l. 5. Moleſtũ enim non eſt ab amico in officio vinci.

Leporem acumenq; dictorum.

Princeps, curius, in dictis, ſecũdus Att. Cicero tertius.

ARGUMENTUM.

Scribit hanc epiſtolam in provincia: prima pars de dictis eſt, ſecunda de judicijs, tertia de rep. ultima de Dolabella, nondum genero.

M. Cice-

M. Cicero T. D. Volumnio. 32

QVOD sine prænomine familiariter, ut debebas ad me epistolam misisti, primum addubitavi, num à Volumnio † senatore esset, quo cum mihi est magnus usus: deinde † εὐτραπέλια litterarum fecit, ut intelligerē, tuas esse, quibus in litteris omnia mihi perjucunda fuerunt, præter illud, quod parum diligenter possessio familiarum mearum à te procuratore defenditur, ais enim ut ego discesserim, omnia omnium dicta in his etiam Sextiana, in me † conferri: quid? tu id pateris? non defendis, non resistis? equidem sperabam, ita notata me reliquisse genera * dictorum meorum, ut cognosci sua sponte possent. Sed quando tanta fax est in urbe, ut mihi sit tam ἀκύθηρον, quod nō alicui venustum esse videatur: pugna si me amas; nisi acuta ἀμφιβολία nisi elegans ὑπερβολή, nisi παράγραμμα bellum, nisi ridiculum παρὰ προσδοκίαν nisi cætera, quæ sunt à me in secundo libro de Oratore, per † Antonij personam disputata de ridiculis, ἔντεχνα, & arguta apparebunt, ut sacramento contendas mea non esse. Nam de judiciis quod quæreris, multo laboro minus, trahantur per me licet pedibus, omnes rei: sit vel Selius tam eloquens, ut possit probare se esse liberum: nō laboro. Urbanitatis possessionem, amabo, quibusvis * interdictis defendam: in qua te unum metuo, contemno cæteros. Derideri te putas? nunc demum intelligo te sapere. Sed me hercule, extra jocum, valde mihi tuæ litteræ facetæ, elegantesque visæ sunt, illa quamvis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non moverunt, cupio enim nostrum illum † amicum in tribunatum quàm plurimum habere gravitatis, idque cum ipsius causa (est enim mihi, ut scis, in † amoribus) tum me hercule etiam reip. quam quidem,

De quo Varro, lib. 2. de re rust. in Att. Inde etiam dictus est Volumnius Eutrapelus. ep. 2. l. 9.

Pro meis circumferri.

Macr. l. 1. sat. Quin. l. 6. c. 3.

Imo per Julij personā mendum librarij puto, non memoriæ Cic. ep. 19. l. 13. ad Att.

Alludit ad cōsuetudinem judiciorum.

C. Curionem.

Ita loquebatur ad judicādum summū quendā amorem ad Att. l. 16. & Phil. 12.

quidem, quamvis in me ingrata sit, tamen amare non desinam. Tu mihi Volumni, quando & instituisti, & mihi vides esse gratum, scribe ad me quam sæpissimè, de rebus urbanis, de rep. Iucundus est mihi sermo litterarum tuarum. Præterea Dolabellam, quem ego perspicio, & judicio cupidissimum esse, atque amantissimum mei, cohortare & confirma, & redde plane meum. Non mehercule quod quicquam desit, sed quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

Ep. 16. l. 16. Quamquam maxime laborem, nimium tamen laborare mihi non videor.

ARGUMENTUM.

Hæc epistola est post civile bellum scripta, scribit se exercitationis causa declamare, auditoribus Hirtio, Cassio, Dolabella: Volumnium vocat ad eadem studia: addit deliberatum sibi esse, Cæsare permittente, à causis, judiciis discedere.

M. Cicero Volumnio S. D. 33

QVOD † declamationibus nostris cares: damni nihil facis. Quod Hirtio invideres, nisi eum amares, non erat causa invidendi: nisi forte ipsius eloquentiæ magis, quam quod me audiret, inVideres, nos n. planè mi suavissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus, gregalibus illis quib⁹ te plaudente, vigebamus amissis: ut, etiam si quando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quod hæc pennigero non armigero in corpore tale exerceantur, ut ait † Philoctetes apud Attium abjecta gloria. Sed tamen omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora: quamquã venias, ut ipse intelligis in maximarum quasi concursum occupationum: quas si, ut volumus, exceperimus: ego vero multam* salutem, & foro dicam & curiæ, vivamque tecum multum, & cum communibus nostris amatoribus nam & Cassius tuus, & Dolabella noster, vel potius uterque noster, studiis iisdem tenentur, & meis æquissimis utuntur auribus. Opus est huc limatulo, & politulo

Cur se ad declamationes cõtulerit, causam vide ep. 8. l. 4. & 18. l. 3

Civili bello.

De Philoctete Att. tragœdia Varro l. 6. de ling. lat.

Græca locutio, ut πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ.

Ep. 8. lib. 8. ad Att. Plat. in ep. ad Perdicam.

Quas ita te diligo, vel quibus maxime delector.

Idem aliis verbis ep. 20. l. 9. Pluribus video scriptum esse in antiquis li. itaq. admonere visum est.

tulo tuo judicio, & illis interioribus litteris † meis, quibus sæpè verecundiorem me in loquendo facis, mihi enim indicatum est, si modo hoc Cæsar aut patietur, aut volet, deponere illam jam personam, in qua me sæpè illi ipsi probavi: ac me totum in litteras † abdere, tecumque & cum cæteris earum studiosis honestissimo ocio perfrui. Tu vellem ne veritus esses, † ne perinvitus legerem tuas litteras, si mihi quemadmodum scribis, longiores forte misisses, ac velim post hac sic statuas, tuas mihi litteras longissimas, quasque gratissimas fore. Vale.

M. COELII EPISTOLARUM AD CICERONEM.

LIBER VIII.

ARGUMENTUM.

Commentarium mittit rerum urbanarum: & excusat se, quod alteri negotium dederit, ad illa colligenda, addit hæc de commitiis transpadanorũ: Romæ rumorem nullum esse, de successione Galliarum nihil relatum: de Pompeio cupere se aliquid cognoscere: de Cæsare varia dissipari, aliaque nonnulla. Respondit Cicero huic epistolæ ea, quæ est 8. lib. 2.

M. Cœlius M. Ciceroni S. D. I

Decedere de provincia usitatius est quã decedere ab urbe: tamen Cœlius eodem verbo, in eadẽ significatione etiam infra usus est ep. 1. 8.

QVOD tibi decedenti pollicitus sum, me omneis res urbanas diligentissimè tibi perscripturum data opera paravi, qui sic omnia persequeretur, ut verear, ne tibi nimium arguta hæc sedulitas videatur. Tametsi tu scio, quam scis curiosus, & quam omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores: tamen in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiæ condemnes, quod hunc laborem alteri delegavi:

non

non quin mihi ſvaviſſimum ſit & occupato, & ad litteras ſcribendas, ut tu noſti pigerrimo, tuæ † memoriæ dare operā: ſed ipſum volamē, quod tibi miſi, facile, ut ego arbitror, me excuſat. Neſcio cujus ocij eſſet, nō modò perſcribere hæc, ſed omnino animadvertere. Omnia enim ſunt ibi S. C. edicta † fabulæ rumores. Quod exemplum ſi fortè minus delectarit, ne moleſtiam tibi cum impenſa mea exhibeam: fac me certiorem. Si quid in rep. majus actum erit, quod iſti operarij minus commodè perſequi poſſint: & quemadmodum actum ſit, & quæ † exiſtimatio conſecuta, quæq; de eo ſpes; diligenter tibi perſcribemus. Ut nunc eſt, nulla magnopere exſpectatio eſt. Nam & illi rumores de commitiis trāſpadanorum * Cumarum tenus caluerunt. Romā cum veniſſem, ne tenuiſſimam quidem auditionem de ea re accepi. Præterea Marcellus quidē adhuc nihil retulit de ſucceſſione provinciarum Galliarum, in Kal. Jun. ut mihi ipſe dixit, eam diſtulit relationem, ſanè quàm eos ſermones † repreſſit, qui de eo tum fuerant, cum Romæ nos eſſemus. Tu ſi Pompeium, ut volebas, † offendiſti: qui tibi uſus ſit, & quam orationem habuerit tecum, quamque oſtenderit voluntatem (ſolet enim aliud ſentire & loqui: neq; tamen tantum valere ingenio, ut non appareat quid cupiat) fac mihi † perſcribas. Quod ad Cæſarem attinet, crebri, & non belli de eo rumores, ſed ſuſurrationes duntaxat veniunt: ali⁹ equitem perdidiſſe, quod opinor certè factum eſſe: alius ſeptimam legionem vapulaſſe, ipſum ad bellovacos circumſideri, interclusum ab reliquo exercitu, neq; adhuc certi quicquam eſt, neq; hęc incerta, tamen vulgo jactantur, ſed inter paucos, quos tu noſti, plānè ſecretò narrantur: at Domicius cum manus ad os appoſuit? Te ad IX. Kal. Jun. ſubroſtrat, (quod illorum capiti ſit) diſſiparant periiſſe:

Hoc dicit nonis ſum, qui de te non libenter cogitē.

In ſcena recitata epiſt. 5.

Ultra Cumas progreſſi non ſunt, vide ad Att. l. 5. ep. 2.

Retulit ſermones, dixit infra. Offendit eum Tarenti. epiſt. 8. l. 2. & ad Att. lib. 5. epiſt. 6.

Cicero tamen perſcribere noluit. vid. ep. 8. l. 2.

Quidam qui ſub roſtris verſari conſuerāt, ex infima ita ut plebe.

ita ut in urbe, ac foro toto maximus rumor fuerit, te à Q. Pompeio in itinere occisum. Ego qui scirem, Q. Pompeium Baulis empireticam facere & usque eo, ut ego misererer ejus esuriei, non sum commotus: &, hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, ut defungemur, optavi. Plancus quidem † tuus Ravennæ esse, & magno congiario donatus à Cæsare, nec beatus, nec benè instructus est. Tui politici libri omnibus vigent. Vale.

Ironia: nam est Plancus Bursa Cicerone accusante condemnatus epist. 31. l. 9.

ARGUMENTUM.

Nunciat de absoluto Messalla, ejusque defensore Hortensio à populo male accepto, adjicit quædam de rep. & de competitoribus suis.

Cœlius Ciceroni S. D. 2

CERTE inquam, † absolutus est, me præsente pronuntiatū, & quidem omnibus ordinibus, sed & singulis in uno quoque ordine † sententiis. Vide modò, inquis. Non me hercules quicquam unquam tam præter opinionem, tam quod videretur omnib. indignū, accidit, quin ego, cum pro amicitia validissime faverem ei, & me jam ad dolendum præparassem: postquam factū est, obstupui, & mihi visus sum captus esse, quid alios putas? clamoribus scilicet maximis judices corripuerunt: & ostenderunt plane esse, quod ferri non posset. Itaque relict⁹ lege Licinia, majore esse in periculo videtur. Accessit huc, quod † postridie ejus absolutionis in theatrum Curionis Hortensius introit: puto, ut suum gaudium gauderemus. Hic tibi strepitus, fremit⁹, clamor, tonitruum, & rudentum sibilus. Hoc magis animadversum est, quod intactus à sibilo pervenerat Hortensius ad senectutem. Sed tum ita benè, ut in totam vitam cuivis satis esset, & pœniteret eum jam † vicisse. De rebus, quod tibi scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed (ut mihi videbatur) consilio. De comitiis

Ad Att. epist. 12. lib. 5. Non modo (inquit) absolutus est à senatorio ordine equestri tribunitio, sed omnibus omniū sententiis.

Et sane post absolutionem alio crimine damnatus est. epist. 8. Epist. 2. lib. 9. Messallæ absolutionem obtinuisse.

mitiis consularib. † incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & nobilem agentem, nam M. Octavius, Cn. F. & C. Hirrus mecum petit. Hoc ideò scripsi, quod scio te acriter propter † Hirrum nuntium nostrorū comitiorum exspectaturum. Tu tamen simul ac me † designatum audieris, ut tibi curæ sit, quod ad Pantheras attinet, rogo, Syngrapham Sitianam tibi commendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Castrinio Pæto, secundum ei, qui has litteras tibi reddet. Vale.

Qui consules futuri sunt. Competitorem tuum ep. 3. & 9. hujus lib. Curulem ædilem.

ARGUMENTUM.

Suum in scribendo officium prædicat, scribit de comitiis suis quæ opinio sit: de Milonis re quid egerit: prætereà, cupere se aliquando Cicer. libro illustrari.

Cœlius Ciceroni S. D. 3

ESTNE? vici, & tibi sæpè quod me negaras discedens curaturum, litteras mitto? est si quidem perferuntur, quas do. Atque hoc eò diligentius factito, quòd cum otiosus sum, planè ubi delectem, ociosum meum, non habeo, Tu cum Romæ eras, hoc mihi certissimum, ac jucundissimum † vagandi negotium erat, tecum id otij † tempus consumere: idque non mediocriter desidero, ut non modo mihi solus esse, sed Romæ, te profectò solitudo videatur facta: & qui (quæ mea negligentia est) multos sæpe dies ad te cum hic eras, non accedebam, nunc quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior, maximè verò ut te dies, nocteisque quæram, competitor. Hirrus curat. Quomodo illum putas, auguratus tuum † competitorem dolere? & dissimulare me certiorem, quam se candidatum? de quo ut quē optas, quàm primum nuncium accipias, tua medius fidius magis, quam † mea causa cupio, nam mea, si fio, forsitan non locupletiora referam: sed hoc usque eò svave est, ut, si acciderit, tota vita certabo.

Tale illud & eodem sensu ep. 21. l. 9. & ad Att. 5. l. 4. Ep. 30. lib. 19. tempus otij pro tempus ociosum. Nota naturæ abundantiæ & inopiæ. Ep. 6. hujus l. Quod mihi erit sumptui nam in ludis dandis cum locuplete collega.

vita risus nobis deesse non possit, Est tanti? Sed mehercule, non multum M. Octavius eorum odia, qui Hirrum premunt, quæ permulta sunt, sublevat. Quod ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet: dedimus operā, & ut Philotimus, quam honestissimè† Miloni absenti, ejusque necessariis satisfaceret, & secundum ejus fidem, & sedulitatem existimatio tua conservaretur. Illud nunc à te peto, si eris (ut spero) otiosus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curæ esse, σύνταγμα conscribas. Quid tibi istuc, inquis in mentem venit, homini non inepto? aliquod ex tam multis tuis monumentis extare, quod nostræ amicitiæ memoriam posteris quoque probat, velim cujusmodi, puto quæris. Tu aptius, qui omnem nostri disciplinā, quod maximè conveniat, excogitabis: ex eo genere tamen, quod ad nos pertineant, & διδασκαλίαν quandā ut versetur inter manus, habeat. Vale.

Ad Att. epist. 8. lib. 5.

Ambitionem suam velat amicitiæ nomine.

ARGUMENTUM.

Scribit de judiciis, de magistratibus, de rep. de seipso, de syngraphe Sitiana, de Rege Alexandrino.

M. Cœlius M. Ciceroni S. D. 4

INVIDEO tibi: tam multa quotidiè, quæ mire istuc perferuntur primùm illud, † absolutū Messallam, deinde eundem condemnatum: C. Marcellum cos. factum, M. Claudium à repulsa postulatum à *Gallis duobus: P. Dolabellam quindecim virum factum, hoc tibi non invideo: caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi vultum non vidisse. At quâ spe, quam certa opinione descenderat? quam ipso diffidente Dolabella? Et Hercules, nisi *nostri equites acutius vidissent pœnè concedente adversario superasset. Illud te non arbitror miratum, Servium tribunum plebis, condemnatum cujus locum C. Curio petiit, sane quam incutit multis, qui eum facul-

Epist. 2. hujus libri.

Fortasse à Caninio Gallo. Fabio Gallo epist. 8. l. 2. & 1. l. 7.

Quod & Cœlius, & Cicer. equestri loco nati, postea senatoriam di-

facultatemq; ejus non norunt, magnum metum. Sed, ut spero, & volo, & ut se fert ipse, bonos & senatum mallet: totus, ut nunc est, hic senaturis. Hujus autem voluntatis initũ, & causa est, quod eum non mediocriter Cæsar, qui solet infirmorum hominum, amicitias sibi qualibet impensa† adjungere, valdè contempsit. Qua in re mihi videtur illud perquã venustè cecidisse, quod à reliquis quoque usq; eò est animadversum, ut Curio, qui nihil consilio facit ratione, & consiliis usus videretur in evitandis eorum insidiis, qui se intenderant adversarios in ejus tribunatũ: Lælios & Antonios, & id genus valenteis dico. Has ego tibi litteras eo majore misi intervallo, quod comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, & exspectare in dies exitũ cogebant, ut cõfectis † omnibus te facerem certiorem. Ad Kal. Sextileis usq; exspectavi. Prætoriis moræ quædam inciderunt. Mea porrò quem eventum sint habitura, nescio, opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem † ædilium pl. comitiis nacta sunt. Nam M. Cœlium Vicinianum mentio illa fatua, quã deriseramus olim, & promulgatio de dictatore subitò dejecit, & dejectũ magno clamore insecuta est. Inde Hirrum cuncti ad non faciendum flagitare. Spero, te celeriter & de nobis quod sperasti, & de † illo quod vix sperare ausus es, auditurum. De repub. jam novi quicquã exspectare desideramus, sed cum senatus habitus esset † ad Apollinis ad XI. Kal. Sextileis, & referretur de stipendio Cn. Pompeij, mentio facta est de legione ea, quam expensam tulit C. Cæsari Pompeius, quo numero esset, quod appellaretur, cum ex Gallia coactus esset dicere Pompeius se legionem abducturum, sed non † statim sub mentionem & convitium obtrectatorum. Inde interrogatus est de successione C. Cæsaris: de qua, hoc est de provinciis,

gnitatem affecuti, ex ordine senatorio, non ex equestri dicebantur.

Ad extremũ sibi etiam Curionem adjunxit.

Iam n. consularia & tribunitia ostendit esse habita.

Duplex enim erat ædilitas curulis, & plebeia, curulem Cœlius petebat.

Ep. 10. lib. 2.

Antiqua locutio, de Græcis ducta fontib.

ep. 2. l. 14.

placitum est, ut quàm primum ad urbem reverteretur C. Pompeius, ut coram eo de successione provinciarum ageretur. Nam Ariminum ad exercitum Pompeius erat iturus, & statim ij, Puto † Id. Sextilib. de ea re actum iri. Profectò aut transigetur aliquid aut turpiter intercedetur, nã in disputando conjecit illam vocem Cn. Pompeius, omneis oportere senatui dicto audienteis esse. Ego tamẽ sic nihil expecto, quomodo Paulum cos. † des primum sententiã dicentem. Sæpius te admoneo de syngrapha Sitiana, cupio enim te intelligere, eam rem ad me valdè pertinere. Item de pantheris, ut Cybiratas accersas, curesque mihi ut vehantur. Præterea nuntiatum nobis, & pro certo jam habetur, regem Alexandrinum † mortuum. Quid mihi svadeas, quomodo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas velim. Kal. Sextilis. Vale.

Erat n. trad9 & dissimulator. vide ep. 5. l. 1. & ep. 1. hujus lib.

Epist. 185. Moris n. fuit: ut consul designatus prim9 sententiam diceret.

Ut exigeretur pecunia in Ciceronis provincia. ep. 8. & 9.

ARGUMENTUM.

Monet Ciceronem, ut antequam Parthi bellum inferrent, statueret quid sibi agendũ esset: imparem enim fore dimicationem, de rep. nihil ait esse novi.

Cælius Ciceroni S. D. 5

QUA tu cura sis, quod ad pacem provinciæ tuæ finitimarumque regionum attinet, nescio. Ego quidem vehementer animi pendeo. Nam si hoc moderari possemus, ut pro viribus copiarũ tuarum belli quoque existeret magnitudo, & quantum gloriæ, † triumphoque opus esset, assequeremur, periculosamque & gravem † illam dimicationem evitaremus: nihil tam esse optandum. Nunc si Parthus movet aliquid, scio non mediocrem fore contentionem. Tuus porro exercit9 † vix unum saltum tueri potest. Hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur ab eo (tanquam nihil denegatum sit ei, quo minus quam paratissimus esset) qui publico negotio præpositus est. Accidit huic, quod successionem

Facile id Ciceroni nosse poterat, quod ei Ciliciæ præfecto prope in conspectu Ægyptus erat ep. 7. lib. 1.

Ep. 10. l. 2. cũ omnes copiæ confligunt. Nam duæ tãtum legiones erant, vide ad Att. ep. 15. l. 5.

nem futuram propter Galliarum † controversiam non video. Tametsi hac de re puto te constitutum, quid facturus esses, habere: tamen, quo maturius † constitueres, cum hunc eventũ prævidebam, visum est te facere certiorem, nosti enim hæc tralatitia de Gallis constitueretur: erit, qui † intercedat: deinde alius existet, qui nisi libere liceat, de omnib^s provinciis decernere senatui, reliquas impediat: sic multum ac diu ludetur, atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid novi de rep. quod tibi scriberem haberem, usus essem mea consvetudine, ut diligenter & quid actum esset, & quid ex eo futurum sperarem, perscriberem. Sane tanquam in quodam silice jam omnia adhæserunt. Marcellus idem illud de Provinciis † urget: sed neque adhuc frequentem senatum efficere potuit. Quod si hoc anno præterito Curio trib. & eadem actio de provinciis introibit: quàm facile tunc sit omnia impedire, & quàm hoc & Cæsari, & iis, qui suam causam non reip. curam * suppetat, non te fallit. Vale

Cum Cæsar sibi succedi nollet.
Quem provinciæ præponere c. 6.
Intercedet Cæsarianus tribunus.
Pompeianus, reliquas impediet.
Epist. 1.
Ut omninò Cæsar successor mittatur.
Quasi difficultas impendeat.

ARGUMENTUM.

Capita sunt hujus epistolæ, de Appio à Dolabella accusato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella jungenda, de rep.

Cœlius Ciceroni S. D. 6

NON † dubito quin perlatum ad te sit, Appium à Dolabella reum factũ: sanè quàm non ea, quæ existimaveram † invidia Neque enim stulte Appius, qui simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introjerat in urbem, triumphique postulationem abjecerat. Quo facto * retulit sermones, paratiorque visus est, quàm speraverat accusator Is nunc in te maximam spem habet. Scio tibi eum non esse odio, quam velis eum obligare, in tua manu est, cum quo simultates, si tibi

Vide ep. 10. l. 3.
Adversa hominum voluntate.
Vide ep. 10. lib. 3. ep. 1.

Huic epistolæ respondet Cic. l. 2. epist. 13. Epist. 12. in extremo.

non† fuissent, liberius tibi de tota re esset. Nunc si ad illam summam severitatem legitimum jus exegeris, * cavendum tibi erit, ne parum simpliciter, & candide posuisse inimicitias videaris. In hanc partem porrò tutum tibi erit, si quid volueris ei gratificari, nomen enim necessitudine, & amicitia te deterritum ab officio dicet: Illud mihi occurrit, quod † inter postulationem, & nominis delationem uxor à Dolabella discessit. Quid mihi discedens † mandaris, memini: quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum: Non est jam tempus plura narrandi: Unum illud monere te possum: ut, si † res tibi non displicebit, tamen hoc tempore nihil de tua voluntate ostendas, & exspectes, quemadmodum exeat ex hac causa, ne qua invidiosum tibi sit, si emanarit: porrò significatio ulla, si intercesserit, clarius quàm decet, aut expediat, fiat. Neque enim ille tacere eam rem poterit, qua suæ † spei tam opportuna acciderit, quæque in negotio conficiendo tantò illustrior erit: cum præsertim is sit, qui si perniciosum, sciret esse loqui de hac re, vix tamen se contineret. Pompeius dicitur valde pro Appio * laborare, ut etiam putent alterutrum de filiis ad te missurum. Hic nos omnes absolvimus: & hercule, confecta omnia fœdè & inhonestè sunt. Consules autem habemus summa diligentia: adhuc S. S. nisi de feriis Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni nostro tribunatus conglaciat: sed dici non potest, quo modo hic omnia taceant. Nisi ego cum tabernariis, & aquariis pugnarem, veternus civitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calefaciunt, nos hic frigore frigescimus. Tamen quoquo modo hic omnia jeceant, potuit sine Parthis. Bibulus in Amano nescio, quid cohorticularum amisit: hoc sic nunciatum est. Quod tibi supra scripsi, Curio-

Epist. 2. lib. 2. ad Q. Fran. Epist. 12. l. 2.

Ut ei Tulliola matrimonio jungatur.

De Appij damnatione.

Nec mirum nam Pompeij filius Appij generaret. epist. 4. lib. 2.

Vid. ep. 14. l. 2. Vide ep. 13. l. 2.

Ad Att. epist. 10. lib. 5.

Curionem frigere, jam * calet, nam ferventissimè concerpitur, bellicosissimè n., quia de intercalando non * obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæsare loqui cœpit, legemq; † viariam non dissimilem agrariæ Rulli, & alimentariam, quas jubet ædileis metiri, † jactavit. Hoc nondum fecerat, cum priorem epistolæ partem scripsi. Amabo te, si quid quod opus fuerit Appio facies, ponito me in gratiam. De † Dalabella integram tibi rem serves, svadeo, & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuæ, æquitatisq; opinioni, hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit pantherarum * greges me non habere. Vale.

Minimè ociosus est, ad Att. epist. 7. lib. 5. *A Pontificum collegio.* *Appianus lib. 2. de bell. civi.* *Se laturum.* *De nuptiis Tulliæ.* *Omnis, si Asiæ Græcè loquebatur & erant præterea Pantheræ Africanæ c. 8. lib. 9.*

ARGUMENTUM.

Scribit de belli Parthici periculo de Cornificij nuptiis, de Valeriæ divortio, de Ocellæ adulterio.

Cœlius Ciceroni S. D. 7

QVAM citò tu istinc decedere cupias, nescio: ego quidem eò magis, quò adhuc facilius rem gessisti. Dum istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus † aliquis perturbet. Breviores has litteras properanti publicanorum tabellario subdito dedi, tuo liberto pluribus verbis scriptas, pridiè dederam. Res autem novæ nullæ sanè acciderunt nisi hæc vis tibi scribi, quæ certè vis. Cornificius adolescens * Orestillæ filiam sibi despondit. Paulla Valeria soror Triarij divortium sine causa, quo die vir è provincia venturus erat, fecit. Nuptura est D. † Bruto, ; nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia te absente acciderunt: Ser. † Ocella nemini persvasisset, se moechum esse, nisi triduo his deprehensus esset, quæris ubi hercule ego, minimè vellem, relinquo tibi, quod ab aliis quæras: neque enim dispicet mihi, imperatorem singulos percontari, cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

Gesserat ea de quibus in ep. ad Catonem ep. 4. lib. 5. *Orestilla uxor Catilinæ fuerat Sallust. Ep. 7. lib. 11.* *Vide ep. l. 2. in adulterio.* *Fortasse amici sui domum stupri labe inquinatam dolet.*

ARGUMENTUM.

Varia scribit, primum de judiciis quibusdam, tum de rep. satis copiosè, postremo de seipso.

Cœlius Ciceroni S. D. 8

ETSI multa de rep. quæ tibi scribam, habeo: tamen nihil, quo magis gavisurum te putem, habeo quam hoc. Scito C. Sempronium Rufum, † Rufum, mel, ac delicias tuas, calumniam maximo plausu tulisse. Quæris, qua in causa? M. Tuitium accusatorem suum, post ludos Romanos reum lege † Plotia de vi fecit, hoc consilio, quod videbat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno causam esse dicendam; dubium porrò illi non erat, quid futurum esset, nemini hoc deferre munusculum maluit, quam suo accusatori. Itaque sine ullo subscriptore descendit, & Tuitium reum fecit. At ego, simul atque audivi, invocatus ad subsellia rei accurro: surgo, neque verbum de re facio: totum Sempronium usque eo perago, ut Vestorium quoq; interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid injuriis suis esset, ut Vestorius teneret. Hæc quoque magna nunc contentio forum tenet. M. Servilius, postquam ut cœperat omnibus in rebus turbaret, nec quod non venderet quicquam, reliquerat: maxima nobis † traditus erat invidia, neque Laterensis prætor, postulante Pausania nobis patronis. Quo ea pecunia pervenisset, recipere voluit. Quòd Plinius * necessarius Attici nostri de repetundis eum postulavit: magna illicò fama surrexit, & de damnatione ferventer loqui cœptum est. Quo vento projicitur Appius minor, ut indicit, pecuniam ex bonis paternis pervenisse ad Servilium prævaricationisque causa diceret depositum LL. S. LXXXI. admiraris amentiam: quid si actiones stultissimas, quid si nefarias patris confessiones audisses?

Quid tibi tam jucundius est. Plautina vox.

Asconius in commentario Milonianæ. Itidem locutus est. epist. 13.

Se nobis defendendum tradiderat.

Uxor enim Attici Pilia fuit.

Ut Servil. Appii patris accusator prævaricaretur.

Tres enim ordines judicabant, equitis tribuni ærarii.

ses? Mittit in consilium eosdem illos, qui litis æstimarant judices. Cum æquo numero sententiæ fuissent, Laterensis leges ignorans pronuntiavit, quid singuli ordines judicassent, & ad extremum, ut solent, non redigam postquam discessit, & pro absoluto Servilius haberi cœptus est, legisque unum & centesimum caput legit, in quo ita erat, QVOD eorum judicum major pars judicarit, id jus ratum esto: in tabulas absolutum non retulit, ordinum judicia perscripsit, postulante rursus Appio, cum L. Lollio transegit, & se relaturum dixit. Sic nunc neque absolutus, neque damnatus Servilius, de repetundis saucius Pilio tradetur. Nam de divinatione Appius cum calumniam jurasset, contendere ausus non est, Pilioque cessit: & ipse de pecuniis repetundis à Serviliis est postulat⁹, & præterea de vireus à quodam emissario suo, Titio, fact⁹ est. Rectè hoc par habet. Quod ad remp. pertinet, omninò multis diebus exspectatione Galliarum, actum nihil est. Aliquando tamen, sæpe re dilata, & graviter acta, & planè perspecta Cn. Pompeij voluntate, in eam partem, ut eum decedere post Kal. Martias placeret, S.C. quod tibi missi factum est, auctor perscriptæ S. C. auctoritas. Pridiè Kal. Octobr. in æde Appollinis, † scribendo offuerunt L. Domitius, Cn. F. Ænobarbus Q. Cœlius, Q. F. Metellus, Pius Scipio, L. Julius, L. F. Pomp. * Annalis, C. Septimius. T. Quirina. C. Lucceius, C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius, C. F. Pomp. Curio, L. Atteus L. F. An. Capito. M. Oppius, M. F. Terent. Quod M. Marcellus coss. V. F. De provinciis consularibus D. E. R. I. C. uti L. Paullus. C. Marcellus coss. cum magistratum † iniissent. Ad Kal. Mart. quæ in suo magistratu futuræ essent, de consularibus provinciis, ad senatum referrent, nevè quid prius ex Kal. Mart. nevè quid conjunctim

In tabulas absolutum.

Se nobis descendendum tradiderat.

Uxor enim Attici filia fuit.

Ut Servil. Appij partis accusator.

Tres enim ordines judicabant, senatores, equites tribuni ærarij.

de ea referretur à consulibus utique ejus rei caussa, per dies † comitialeis senatum haberent, S. Q. C. facerent: & cum de ea re ad senatum referretur à consulibus, eorum qui in CCC. judicibus essent, sex adducere liceret: si quid de ea re ad populum, plebemve lato opus esset, ut Ser. Sulpitius, M. Marcellus cos. præt. trib. pleb. quib' eorum videretur, ad populum plebemve referrent: quod ij non tulissent, utique quicunq; deinceps essent, ad populum plebemve ferrent. S. C. auctoritas, Pridiè Kal. Octobris in æde Apollinis, scribendo affuerunt L. Domitius Cn. F. Ænobarb. Q. Cæcilius Q. F. † Metellus Scipio. L. Julius, L. F. Pompeius Annalis, C. Septimius, T. F. Quir. Scribonius C. F. Pomp. Curio, L. Atei', F. L. A. Capito, M. Oppius, M. F. Terent. Quod M. Marcellus cos. V. F. de provinciis, d. e. r. i. c. senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, morã afferre oportere, quominus de rep. quam primum ad senatum referri: S. Q. C. fieri possit: qui impedierit, eum senatum existimaturũ contra remp. fecisse: si quis huic S. C. intercesserit, senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri. Huic S. C. intercessit. C. Cœlius, L. Vicinius, P. Corneli', C. Vibius Pansa, item senatui placere de militibus qui in exercitu C. Cæs. sunt, qui eorum stipendia emerita, causas, quib' de causis mihi fieri debeant, habeant ad hunc ordinem referri, ut eorum ratio habeatur, causæque cognoscantur, si quis huic S. C. intercesserit: senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri, Huic S. C. intercessit, C. Cœlius, C. † Pansæ trib. pl. Itemq; senatui placere, in Ciliciam provinciam, inque VIII. reliquas provincias, quas prætorij, pro prætore obtinerent, eos, qui prætores fuerunt, † neque in provin-

In tabulæ absolutum.

Adoptatus à Metello Pio, Numidici filio. Dio.

Alibi Cornelij sunt patricij: hic plebeius, qui à trib. pl. nemo enim patricius eum magistratum gessit.

Vibiorum cognomen.

Vide epist. 15. lib. 2. & ad Att. ep. 6. l. 6.

provincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in provincias, pro prætore mitti oporteret, eos sortito in provincias mitti placere, si ex eo numero, quo ex S. C. in provincias ire oporteret, ad numerum non essent, quia in eas provincias proficiscerentur: tum, uti quodque collegium primum prætorum fuisset, † neque in provincias profecti essent, ita forte in provincias proficiscerentur. Si ad numerum ij non essent: tunc deinceps proximi cujusque collegij, qui prætores fuissent, neque in provincias profecti essent, in sortem conjicerentur, quo ad is numerus effectus esset, quem ad numerum in provincias mitti oporteret. Si quis huic S. C. intercessisset, auctoritas perscriberetur. Hinc S.C. intercessit C. Cœlius, C. Pansa trib. pl. illa præterea C. Pompeij sunt animi adversa, quæ maxime † confidentiam attulerunt hominibus ut diceret, se ante Kalendas Majas, non posse sine injuria de provinciis Cæsaris statuere: post Kalendas Mart. se non dubitaturum, cum interrogaretur, si qui tum intercederet: dixit hoc nihil interesse, utrum Cæsar senatui dicto audiens futurus non esset, an pararet, qui senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, & consul esse & exercitum habere volet? At ille quam clementer. Quid si filius meus fustem mihi impingere volet? His vocibus, ut existimarent homines Pompeio cum Cæsare esse negotium, effecit. Itaque jam, ut video, alterutram ad conditionem descendere vult Cæsar, ut aut maneat, neque hoc anno sui ratio habetur, aut si designari poterit, decedat. Curiose contra eum totum parat: quid assequi possit, nescio. Illud video, bene sentientem etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberaliter: & mihi suo munere † negotium imposuit. Nam si mihi non didisset eas, quæ ad ludos ei advectæ erant

Vide ep. 15. lib. 2. & ad Att. ep. 6. l. 6.

Non esse malè animatum in Cæsarem.

Trib. pl. qui intercedendo senatum impediret.

Minimè iracunde ut. l. 2. de fin. Clemens disputando.

In provincia.

Quod ei lex dabat, vide ep. 7. l. 1. & 6.

Quasi onus imposuit. à ludis dandis

Pantheras, significat, ep. 6.

Africanæ: potuit supersedere. Nunc quando dare necesse est, velim tibi cura sit, quod à te semper petij, ut aliquid istinc bestiarum habeamus. Sitianam quoque syngrapham tibi commendo. Libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Græcum, quibus mandata & litteras ad te dedi: eos tibi & rem, de qua misi, velim curæ habeas. Nam quàm vehementer ad me † pertineat in iis, quas tibi illi reddent, litteris descripsi. Vale.

Erat enim ex ea syngrapha exigenda pecunia.

Vide ep. 4. & sequent.

ARGUMENTUM.

Narrat de Hirro compeditore ab ædilitate dejecto: provinciis nihil actum significat, Panteras petit M. Feridium commendat, addit nonnulla de Favonio, Pompeio Calidio.

Cœlius Ciceroni S. D. 9

Hirro Luceiæ gentis cognomen epist. 8. De mittendo Cæsari successore epist. 8.

SIC inquis, † Hirrum tractasti? Imo si scias, quam facile, quam ne contentionis quidem minimæ res fuerit, pudeat te, ausum illum unquam esse incedere, tanquam tuum compeditorem. Post repulsam verò risus facit, civem bonum ludit, & contra Cæsarem sententias dicit; exspectationem corripit: Curionem prorsus nō mediocriter objurgat, scilicet hac repulsa se mutavit. Præterea qui nunquam in foro apparuerit, non multum in judiciis versatus sit ait causas liberaleis, sed raro post meridiem. De provinciis quod tibi scripseram, † Idib. Sextil. actum iri, interpellat judicium Marcelli cos. des. in Kal. rejecta causa est, ne frequentiam quidem efficere potuerant. Has litteras ad 4. Non. Septembris dedi, cùm ad eam diem ne † profligatum quidē quicquam erat. Ut video, causa hæc integra in proximum annum transferretur; & quantum divino † relinquendus tibi erit, qui provinciam obtineat. Nam non expedietur successio: quando Galliæ, quæ habent intercessorem, in eandem conditionem, quam ceteræ provinciæ, vocantur. Hoc mihi non est dubium: quòd tibi eo magis

Epist. 4. Plus est, quam cœptū, minus, quam confectum, epist. 4. Quod evenit & relinquit Cœlium quæstorem, epist. 15. lib. 2. Ep. 10. lib. 2. id est, misso multo plures epist. 4. lib. 1. ad Attic. ep. 22. lib. 11.

magis ſcripſi, ut ad hunc eventum te parares. Fere litteris omnibus tibi de Pantheris ſcripſi, turpe tibi erit, † Patiſcum Curioni decem pantheras miſiſſe, te non multis partibus plureis: quas ipſas Curio mihi & alias Africanas decem donavit, nec putes, illum tantum prædia ruſticadare ſcire. Tu, ſi modo memoria tenueris, & cibyratas accerſieris, itemque in Pamphyliam litteras miſeris, (nam illi plures capi ajunt) quod voles, efficies. Hoc vehementius laboro nunc, quod ſeorſum à collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, impera tibi: hoc cura. Soles, libenter, ut ego, majorem partem nihil curare. In hoc negotio nulla tua, niſi loquendi cura eſt, hoc eſt, imperandi, & mandandi. Nam ſimulatque erunt captæ: qui alant eas, & deportent, habes eos, quos ad Sitianam ſyngrapham miſi, puto etiam ſi ullam ſpem mihi litteris oſtenderis, me iſto miſſurum alios. M. Feridium equitem Ro. amici mei filium bonum, & ſtrenuum adoleſcentem, qui ad ſuum negotium iſtuc venit, tibi commendo, & te rogo, ut eum in tuorum numero habeas. Agros, quos fructuarios habent civitates, vult tuo beneficio, quod tibi facile, & honeſtum factum eſt, immuneis eſſe: gratos & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare Favonium à calumniariis præteritum, optimus quiſque eum non fecit. Pompeius tuus aperte, non vult Cæſarem provinciam tenere cum exercitu, & conſulem eſſe: tamen hanc ſententiam dixit, nullum hoc tempore S. C. faciendum: Scipio hanc, ut Kal. Martiis de provinciis Galliis, ne quid conjunctim referretur. Contriſtavit hæc ſententia Balbum Cornelium: & ſcio, eum conqueſtum eſſe cum Scipione. Calidius in defenſione ſua fuit diſertiſſimus, in accuſatione ſatis frigidus. Vale.

Etiam in lib. declarari.

Cicero eum frigidum & remiſſum in accuſationibus appellat.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Scribit de Parthici belli rumore: & de provinciis quid putet actum iri, addit actiones Curionis de agro campano, de Ciceronis decessu, affirmat se, officio suo satis esse facturum.

Cœlius Ciceroni S. D. 10

Sane quàm literis C. † Cassi, & Deiotari sumus commoti, nam Cassius cis† Euphratem copias Parthorum esse, scripsit: Deiotarus, profectas per Commagenem in provinciam nostram. Ego quidem præcipuũ metum, quod ad te attinebat, habui, qui scirem quam paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret, nam de vita, si † paratior ab exercitu esses, timuissem: nunc hæc exiguitas copiarum, recessum, non dimicationem mihi tuam præsagiebat. Hoc quomodo acciperent homines, quàm probabilis necessitas futura esset, vereor etiam nunc, neq; prius desinam formidare quam tetigisse te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu nuncij, varios sermones excitarunt, alius enim Pompeium mittendum, alius, ne ab urbe removendũ, alius Cæsarem cum suo exercitu, alius consules, nemo tamen ex S. C. privatos. Consules autem quia verentur ne illud S. C. fiat, ut paludati exeant & contumeliosè præter eos ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt, usque eo, ut parum diligentes in rep. videantur, sed honestè, sive negligentia, sive inertia est, sive ille, quem proposui metus, latet sub hac temperantiæ existimatione, nolle provinciam. Ad te litteræ non venerunt & nisi Deiotari subsecuti essent, in eam opinionem Cassius venerat, quæ diripuisset ipse; ut viderentur ab hoste vastata finxisse bellum, & Arabas in provinciam immisisse, eosque Parthos esse, senatui renuntiasse. Quare tibi svadeo, quicunque est istic status rerum diligenter & cautè per-

M. Crasso à Parthis cæso, quæstor ejus Cassius in provincia remanserat. Terminus erat Euphrates imperij Romani.

Non enim acie confligunt qui sunt ab exercitu imparati: itaq; vitã in discrimen nõ adducunt.

Ad bellum enim Paludati exibant, epist. 17. lib. 15.

Negligentia voluntatis est, inertia etiam inscitiæ, epist. 20. sane Cassius non optime audivit avaritiæ nomine Plut.

tè perscribas, ne aut velificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anni, nam ego has litteras ad 14. Kal. Decembr. scripsi planè nihil video ante Kal. Januarias agi posse. nosti Marcellum, quàm tardus, & parum efficax sit: itemq; Servium, quam cunctator. Ejusmodi putas hoc esse: aut qui id, quod nolint, conficere posse, qui, quæ cupiunt, tamen ita frigidè agunt, ut nolle existimentur. Novis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, hæc causa primos menses occupabit, sin autem aut non erit istic bellum: aut tantum erit, ut vos, aut successores parvis additis copiis, sustinere possint: Curionem video se dupliciter jactaturum primum, ut aliquid Cæsari adimat: deinde, ut aliquid Pompeio tribuat, quodvis, quâlibet tenue munusculum. Paulus porrò non humanè de provincia loquitur, hujus cupiditati † occursurus est Furnius noster: plureis suspicari non possum. Hæc novi, alia, quæ possunt accidere, non cerno. Multa tempus afferre, & præparata multa scio. Sed intra fineis hos, quæcunque acciderint, vertentur. Illud addo, actiones C. Curionis de † agro Campano, de quo negant Cæsarem laborare: sed Pompeium valde velle; ne vacuus advenienti Cæsari pateat; Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, ut tibi succedatur: illud certè præstabo, ne quid amplius † prorogetur. Tui consilij est, si tempus, si senatus coget, si honestè à nobis recusari non poterit, velisnè perseverare: mei officij est, meminisse, quâ obtestatione † decedens mihi, ne paterer fieri mandaris. Vale.

Assentando gratificatus.

Marcellus & Ser. Sulpitius cõsules erant.

Tantum, hoc loco refertur ad parvitatẽ ut ep. 7. & apud Cæsarem, lib. 6. de bell. Gall. & lib. 5. de bell. ci.

Dividendo ep. 10. lib. 1. & 12. lib. 12.

Vide epist. 5. lib. 6.

Epist. 1.

ARGUMENTUM.

Supplicationes Ciceroni à senatu decretas significat, pro re in provincia benè gesta: & quæ fuerit cujusque vel sententia, vel voluntas, docet, adscribit sententiam de rep.

M. Cælius M. Ciceroni S. D. 11

NON diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt. Incideramus enim in difficilem nodum. Nam † Curio tui cupidissimus, cui omnibus rationibus commitiales cupiebantur, negabat se ullo modo pati posse † decerni supplicationes: ne quod favore Paulli adeptus esset boni, sua culpa videretur amisisse, & prævaricator causæ publicæ existimaretur. Itaque ad compactionem descendimus: & confirmarunt consules, se his supplicationibus in hunc annum non usuros. Plane, quod utrisque consulibus gratias agas est: Paullo magis certe. nam Marcellus sic respondit ei, se spem istis supplicationibus non habere: Paullus se omninò in hunc annum non † edicturum. Renunciatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum, prendimus eum: non modò non fecit, sed, cùm de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si, ut numeraretur, postularet, tacuit. Tantum Catonis assensus est, qui de te tam honorificè locutus non decreverat supplicationes. Tertius ad hos Favonius accessit. Quare pro cujusque natura, & instituto gratiæ sunt agendæ: his, quòd † tantùm voluntatem ostenderunt pro sententia, cum impedire possent, non pugnarunt: Curioni verò, quod de suarum actionum cursu tua causa deflexit. Nam Furnius & Lentulus, ut debuerunt quasi eorum res esset, una nobiscum circumierunt & laborarunt. Balbi quoque Cornelij operam, & sedulitatem laudare possum. nam cum Curione vehementer locutus est, & eum si aliter fecisset, injuriam Cæsari facturum dixit: tum ejus † fidem in suspicionē adduxit. Decreverant, qui inique transigi volebant, Domitij, Scipiones, quibus hac re ad intercessionem evocandam interpellantibus, venustissimè Curio respondit, se eò libentius non intercedere, quod quosdam qui decernerent, videret confici nolle. Quod ad

Trib. pleb.

Trib. pleb. supplicationes intercedendo impediebat, et Tribun. erat Curio.

Supplicationes.

Ad Att. epist. 1. lib. 7.

Tantum pro saltem, ut ep. 31. lib. 7.

Quasi Curio minus bona fide cum Cæsare in gratiā rediisset, nisi ei de supplicationibus Ciceronis gratificaretur.

ad remp. attinet, in unam causam omnis contentio conjecta est, de provincijs: inquam adhuc incubuisse cum senatu Pompeius videtur, ut Cæsar ante Id. Novemb. decedat. Curio omnia potius subire constituit, quàm id pati; cæteras suas objecit actiones. † Nostri porro; quos tu pene *Optimates.* nosti, ad extremum certamen rem deducere nô audent. Scena rei totius hæc. Pompeius tanquam Cæsarem non impugnet, sed quod ille æquum putet, constituat, ait Curionem quærere discordias. Valde autem non vult, & planè timet. Cæsarem cos. designari prius, quàm exercitum, & provinciam tradiderit. Accipitur satis male à Curione; & totus ejus secundus consulatus exagitatur. Hoc tibi dico: si omnibus rebus prement Curionem, Cæsar defenditur: sin intercessorem (quod videntur) reformidabunt, Cæsar, quoad volet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum urbanarũ: è quo tu, quæ digna sunt, selige: multa transi, in primis ludorum † explosiones, & funerum & ceterarũ ineptiarum, plura habet inutilia. Denique malo in hanc partem peccare, ut, quæ non desideras, audias, quam quicquam, quod opus est, prætermittatur. Tibi curæ fuisse Sitianum negotium gaudeo. Sed quando suspicaris minus certa fide eos tibi visos, tanquam procurator sic agas, rogo. Vale.

In quo multũ Cæsari dederat, quæ idem contra jus eripere vellet.

Ingredientib9 in theatrum plausus dabatur, popularibus æqualis, ceteris cum libello & strepitu, epist. 8.

ARGUMENTUM.

Quæritur de Appij Claudij injurijs.

Cœlius Ciceroni S. D. 12

PUDET me tibi confiteri, & queri de Appij, hominis ingratissimi, injurijs, qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, cœpit: & cum homo avarus, ut ea solueret, sibi impetrare non posset, occultum bellum mihi indixit: ita occultum tamen, ut multi mihi renunciarent, & ipse facilè animadverterem, male eum de me

Augurum. cogitare. Postea quam verò comperi eum † collegium tentasse: deinde apertè cum quibusdam locutum: cum L. † Domitio, ut nunc est, mihi inimicissimo deliberare velle: hoc munusculum deferre Cn. Pompeio ipsum ut reprehenderem, & ab eo deprecarer injuriam, quem vitam mihi debere putaram, impetrare à me non potui. Quid ergo est? tum tamen cum aliquot amicis, qui testes erant meorum in illum meritorũ, locutus sum. Posteaquam illum ne cui satisfaceret quidem, me dignum habere sensi, malui † collegæ ejus homini alienissimo, mihique propter amicitiam tuam non æquissimo me obligare, quam illius simiæ vultum subire. Id postquam rescijt, excanduit, & me causam inimicitiarum quærere clamitavit: quasi, quod mihi in pecunia satis fecisset, per hanc speciem simultatis eum consectarer. Postea non destitit accessere Polum Servium accusatorem, inire cum Domitio consilia. Quibus cùm parum procederet, ut ulla lege mihi ponerent accusatorem: compellari ea lege voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissimi homines summis Circensibus † ludis meis postulandum me lege Scantinia curant, vix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium Cos. eadem lege postulavi, quod melius caderet, nihil vidi, nam sic est à populo, & non infimo quoq; approbatum, ut majorem Appio dolorem fama, quàm postulatio, attulerit. Præterea cœpi sacellum, in domo quod ea, ab eo petere. Conturbat me mora servi hujus, qui tibi litteras attulit. Nam acceptis prioribus litteris, amplius quadraginta dies mansit. Quid tibi scribam nescio: scis Domitio diem timori esse. Expecto te valde, & quàm primum videre cupio. A te peto, ut meas injurias proinde doleas, ut me existimas & dolere, & ulcisci tuas solere. Vale.

Qui Appij collega fuerat in consultu.

Suspicor demendu, nam munusculum est apud Cœlium accusare. epist. 8.

L. Pisonis qui Appij, collega erat in censura Dio. l. 40.

Quos Aelius edilis dabat, sed puto glossema esse.

Erat enim Scantinia lex de concubitu puerorum.

Similiter locutus ep. 12.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Gratulatur affinitate Dolabellæ, de Curionis intercessione, & de provinciis quid actum sit significat, & de Hortensij præsenti jam morte nunciat.

M. Cœlius Ciceroni S.D. 13

GRATVLOR tibi affinitatem † viri medius fidius optimi. nam hoc ego de illo existimo, cetera porrò, quibus adhuc ille sibi parum utilis fuit, & ætate jam sunt decursa, & consvetudine itaque auctoritate tua pudore Tulliæ si qua restabunt, confido celeriter sublatum iri, non est enim pugnax in vitijs, neque habes, ad id, quod melius sit, intelligendum. Deinde (quod maximum est) ego illum valde amo. Vides Cicero, Curionem nostrum, lautum intercessionis de provincijs exitum habuisse. Nam cùm de intercessione referretur, quæ relatio fiebat ex S. C. primæque M. Marcelli, sententia pronuntiata esset, qui agendum cum tribunis p. censebat frequens senatus in † alia omnia ijt. Stomacho est S. P. Magnus nunc ita languenti, ut vix id quod sibi placeat, reperiat, transierat illuc, ut ratio esset ejus habenda, qui neque exercitum, neque provincias tradere vellet, quemadmodum hoc Pompeius laturus sit, cum cognoscat: quidnam reip. futurum sit, si aut non possit, aut non curet, vos senes divites videritis. Q. Hortensius, cùm has litteras scripsi, animam agebat. Vale.

Dolabellæ epist. 6. l. 1. Vide ep. 18. lib. 1.

Intercesserat Curio, ne S. C. fieret de successione ante tempus Cæsari mittendo.

Pro dissentit vid. ex. 2. lib. Orator. ille summus Ciceronis æmulus, de quo vide in Bruto.

ARGUMENTUM.

Hæc epist. multa complectitur, de L. Domitij Ahenobarbi repulsa in auguratu, de Saturnio ab Cn. Domitio Calvino accusato, de Pompeij Cæsarisq; discordia, de Appij ad corrigendam civitatem ridicula diligentia.

M. Cœlius M. Ciceroni S.D. 14

TANTI non fuit † Arsacen capere, † Seleuciam expugnare, ut earum rerum quæ hic gestæ sunt, spectaculo careres, nunquam tibi oculi doluiss-

Quia Cicero cum Parthis bellum gerebat quorū rex Arsaces, regia seleucia nam ut Ægyty reges Ptolomæi

doluissent, si in repulsa Domitij vultum vidisses, magna illa comitia fuerunt: & planè studia, ex partium sensu apparuerunt, perpauci necessitudinem secuti officium præstiterunt. Itaque mihi est Domitius inimicissimus, ut ne familiarē quidem suum quenquam tam oderit, quàm me: atque eò magis, quod per injuriam sibi putat ereptum, cujus ego auctor fuerim. Nunc fuerit, tam gavisos homines suum dolorem, unumque me studiosiorem † Antonij. Nam Cn. Saturnium adolescentem, ipse Cn. Domitius reum fecit, sane quam à superiore vita invidiosum, quod judicium nunc in exspectatione est, etiam in bona spe post Sex. Peducei absolutionem. De summa rep. sæpe tibi scripsi, me etiamnum pacem non videre: & quo propiùs ea contentio, quam fieri † necesse est, accedit, eò clariùs id periculum apparet, propositum hoc est, de quo, qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi, quod Cn. Pompeius constituit, non pati C. Cæsarem Consulem aliter fieri, nisi exercitū, & provincias tradiderit. Cæsari autem persvasum est, se salvum esse non posse, si ab exercitu recesserit, fert illam tamē conditionem, ut ambo exercitus tradant. Sic illi † amores & invidiosa conjunctio, non ad occultā recedit obtrectationem, sed ad bellum erumpit, neque mearum rerum, quid consilij capiam, reperio: neque dubito, quin te quoque hæc deliberatio sit perturbatura. Nam mihi cum hominibus his, & gratia est, & necessitudo, tamen tantum causam illam, non homines odi. Illud te non arbitror fugere, QVIN homines in dissensione domestica debeant, quamdiu civiliter sine armis certetur, honestiorem sequi partem, ubi ad bellum & castri ventum sit, firmiorem: & id melius † statuere, quod tutius sit. In hac discordia video Cn. Pompeium senatum, quique † res judicant, secum habiturum: ad Cæsarem omneis qui

apud Parthos Arsacidæ.

Competitoris sui quod auguratum obtinuit. lib. 8. de bell. Gall. & hic ep. 12. lib. 23. & Phita, & Plin. in An.

Erat enim illa inter Pompeium & Cæsarem voluntaria potius quā necessaria contentio.

Cum se Pompeius & Cæsar non solum amicitia, sed etiam affinitate junxerunt bonis omnibus improbantibus, quod conjunctio contra remp. videatur.

qui cum timore, aut mala ſpe vivant, acceſſuros: exercitum conferendum non eſſe, omnino ſatis ſpatij ſit, ad conſiderandas utriusque copias, & elegendam partem. Propè oblitus ſum, quod maximè fuit ſcribendũ. Scis Appium coſ. hic oſtenta† facere? de ſignis & tabulis, & de agri modo, de ære alieno acerrime agere? perſvaſum eſt, ei cenſuram lomentum aut nitrum eſſe. Errare mihi videtur. Nam dum ſordeis eluere vult, venas ſibi omneis & viſcera aperit. Curre per deos atque homines, & quàm primum hæc riſum veni: legis Scantinæ judicium apud Druſum fieri. Appium de tabulis & ſignis agere, crede mihi, eſt properandum. Curio noſter ſapienter id, quod remiſit de ſtipendio, Pompeij feciſſe exiſtimatur. Ad ſummam quæris, quid putem futurum? ſi alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere diſcordias: quas ferrum & vis judicabit, uterq; & animo & copijs eſt paratus. Si ſine ſummo periculo fieri poſſet, magnum & jucundum tibi fortuna ſpectaculum parabat. Vale.

Quod ipſe ſtatuit. Vide ep. ſequenti.

Ita loquebantur, cum judices ſignificarent, exempla non deſunt.

Cùm bonum civem ſimulet.

Judicem eſſe Druſum, qui reus eſſe deberet.

Loquitur ex ingenio ſuo, nam Ciceroni optimo viro & patriæ ſtudioſo, minimè jucũdũ certamen inter cives.

ARGUMENTUM.

Pompeium vituperat, Cæſarem laudat: addit de cupiditate ſua conveniendi, & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad Alpes.

M. Cælius M. Ciceroni S. D. 15

Ec quando tu hominem ineptiorem, quàm tuum Cn. Pompeium, vidiſti, qui tantas turbas, qui tam nugax eſſe commorit? ecquem autem Cæſare noſtro acriorem in rebus gerendis, eodem in victoria † temperatiorem aut legiſti, aut audiſti. Quid eſt? num tibi noſtri milites, qui duriſſimis & frigidiſſimis locis, teterrima hyeme bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis eſſe paſti videntur? Quid? jam inquis: glorioſè omnia, ſi ſcias quàm ſollicitus ſim, tum hanc meam gloriam, quæ ad me nihil pertinet, deride-

Hoc dicit quia Cæſar Corfinio capto, civibus omnibus pepercerat, iis Domitio Lentulo alijs

Ep. 13. lib. 7.

derideas, quæ tibi exponere, nisi coram, non possum: idque celeriter fore spero, nam me, cum expulisset ex Italia Pompeium, constituit ad urbem vocare, id quod jam existimo confectum: nisi maluit Pompeium Brundusij circumsedere, † peream, si minima causa est properandi isto mihi, quod te videre, & omnia intima tecum conferre discupio. Habeo autem quàm multa, huic vereor, quod solet fieri, ne, cùm te videro, omnia obliviscar, sed † tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad Alpes versus incidit? Adeo quod Intemelij in armis sunt, neq; de magna causa Bellienus † verna Demetrij, qui ibi cum præsidio erat, Domitium quendã nobilem illic Cæsaris hospitem, à contraria factione nummis acceptis comprehendit, & strangulavit, civitas ad arma ijs, eò nunc cum quatuor cohortibus mihi per niveis eundẽ est. Usquequaque, inquis se † Domitij malè habent. Vellem quidem Venere prognatus, tantùm animi habuisset in vestro Domitio, quantum † ipse Catenatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale.

Id est, per eã nisi maxima causa est.

Quodnam ob meum delictũ? cum hoc quasi ad alicujus peccati pœnã imponatur.

Ob L. Domitium Corfinij captum.

Piecade natus legalis Plantagarus egregiè.

ARGUMENTUM.

Pulso ex Italia Pompeio, suadet Ciceroni Cœlius ne afflictam fortunam sequatur; consulitque ut in aliquem locum à bello vacuum se recipiat, suasio est ab utili contra honestum, nam cum Pompeio resp. videbatur.

M. Cœlius Ciceroni S. D. 16

Huic epist. respondet Cicer. ep. 16. lib. 2.

EXANIMATUS sum tuis † litteris, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti: neque id quid esset perscripsisti: neque non tamen quale esset, quod cogitares, aperuisti: has illico ad te literas scripsi. Per fortunas tuas Cicero, per libros te oro: & obsecro: ne quid gravius de salute, & incolumitate tua consulas, nam deos, homines-que, amicitiamque nostram testificor, me neque temerè tibi prædixisse, neque temerè monuisse, sed postquam Cæsarem convenerim, sententi-

amque ejus, qualis futura esset, parta victoria, cognoverim, te certiorem fecisse. Si existimas, eandem rationem fore Cæsari in dimittendis adversarijs, & conditionibus ferendis, erras. Nihil si atrox & sævum cogitat, atque etiam loquitur, iratus senatui exijt, his intercessionibus planè incitatus est, non mehercule erit deprecationi locus. Quare si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt: si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus valet: eorum fortunas non debes velle conturbare, ut eam causam, in cujus victoria salus nostra est, odisse, aut relinquere † cogamur: aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habemus. Denique illud cogita, quod offensæ fuerit in ista cunctatione, te prius subisse, nunc te contra victorem facere, quem dubijs reb. lædere noluisti: & ad eos fugatos accedere, quos resistenteis sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide ne dum putet, te parum † optimatem esse, parum diligenter, quid optimum sit eligas. Quòd si totum, tibi persvadere non possum: saltem, dum, quid de † Hispanijs agamus, scitur, exspecta: quas tibi nuntio adventu Cæsaris fore nostras, quam isti spem habeant amissis Hispanijs nescio. Quòd porrò tuum consilium sit ad desperatos accedere, non medius fidius reperio, hoc quod tu non dicendo mihi significasti. Cæsar † audierat: ac simulatque ave, mihi dixit, statim quid de te audisset, exposuit, negavi me scire: sed tamen ab eo petij, ut ad te litteras mitteret, quibus maximè ad remanendum commoveri posses. Me secum in Hispaniam ducit. Nam, nisi ita faceret, ego prius, quàm ad urbem accederem, ubicunque esses ad te percurrissem, & hoc ad te præsens contendissem, atque omni vi te † retinuissem. Etiam atque etiam mi Cicero cogita, ne te, tuosque omneis funditus evertas: ne te sciens,

Si ita lenem fore putas in dimittendis adversarijs, ut fuit in conditionibus de pace ferendis ex urbe.

Nam & Cœlio & Ciceronis gener Dolabella Cæsarem sequebantur.

Adoptatũ plerique veteres libri.

Quod ad tuã salutem pertineat.

Proficiscebatur in Hispaniam Cæsar contra Pompeij legatos, ipso tali abjecto te ad Pompeium in Græciam transiturum.

Ne ex Italia discederet.

prudensq; eò demittas, unde exitum vides nullum esse, quod si te aut voces optimatium commovent, aut non nullorum hominum † insolentiam, & jactationem ferre non potes: eligas censeo aliquod oppidum † vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ jam erunt confecta. Id si feceris, & ego te sapienter fecisse judicabo, & Cæsarem non offendes. Vale.

Epist. 16. l. 2. & l. 9.
Epist. 9. l. 2.

ARGUMENTUM.

Quæritur se Curionis amore, & Appij odio ab optima mente descivisse, & Cæsaris partes potius, quàm Pompeij, secutum esse: cujus rei culpā partim in fortunā, quòd in Hispania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompeium in Græciam profectus est, partim etiam in Ciceronem ipsum confert: postremò, quid moliatur, exponit.

Cœlius Ciceroni S. D. 17

ERGO me potius * in Hispania fuisse, quàm Formijs, tum cùm tu profectus es ad Pompeiū? quod utinam aut non ista parte Appius Claudius, aut non in hæc C. Curio fuisset: cujus amicitia me paulatim in hanc perditam causam imposuit, nam mihi sentio bonam mentem † iracundia & amore ablatum. Tum tu porrò, cùm ad te proficiscens noctu Ariminū venissem, dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem, & mirificum civem agis, amici officium neglexisti, neq; mihi consuluisti. Neq; hæc dico, quod diffidam huic causæ, sed crede mihi, perire satius est, quā hos videre. Quod si timor vestræ crudelitatis nō esset, ejecti jam pridem hinc essemus, nam hic nunc, præter fœneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompeianus. Equidem jam effeci, ut maximè plebs, &, qui antea noster fuit, populus vester esset. Cur hoc, inquis? imò reliqua exspecta, vos invitos vincere coegero, irritavi in me Cato. Vos dormitis, nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, qua nos patea-

Fuit enim cū Cæsare, epist. antecedenti.
Iracundia in Appium, amore in Curionē, de Appio, ep. 11. de Curione epist. 6. 10. 12.

Minatus erat Pomp. qui cū ipso arma non sumpsissent, pro hostibus habiturum.

pateamus, & qua ſimus imbecilli atque hoc nullius premij ſpe faciam, ſed quod apud me plurimum ſolet valere, * doloris atque indignationis cauſa. Quid iſtic facitis? prælium exſpectatis, quod firmiſſimum eſt? veſtras copias non novi: noſtri valde depugnare, & facilè algere & eſurire conſuerunt. Vale.

Hujus doloris cauſſam vide apud Cæſarem l. de bell. civ.

M. T. CICERONIS EPISTOLARUM LIBER IX. AD M. VARRONEM ET CÆTEROS.

ARGUMENTUM.

Adventum cupit Varronis, quod in ejus, librorumq; conſuetudine omnem ſpem repoſuerit leniendi doloris, quem ex afflicta repub. capiebat.

M. Cicero M. Terentio Varroni S. D. I

EX ijs litteris, quas Atticus à te, ad ſe miſſas mihi legit, quid ageres, & ubi eſſes, cognovi. Quando autem te viſuri eſſemus, nihil ſanè ex eiſdem litteris potui ſuſpicari. In ſpem tamen venio, appropinquare tuum adventũ: qui mihi utinam ſolatio ſit: etſi tot, tantiſque rebus urgemur, ut nullam alienationem quisquam nõ ſtultiſſimus ſperare debeat. Sed tamen aut tu potes, me, aut ego te fortaſſe, aliqua re juvare, ſcito enim me, poſteaquam in urbem venerim rediiſſe cum veteribus amicis, id eſt, cum libris noſtris in gratiam, etſi non idcirco eorum uſum dimiſeram, quòd ijs ſuccenſerem, ſed quod eorum me ſuppudebat, videbar enim mihi, cum me in res turbulentiſſimas infideliſſimis ſocijs demiſiſſem, præceptis illorum non ſatis paruiſſe. Ignoſcunt mihi, & revocant in conſvetudinem priſtinam: teq; quod in ea * permanſeris, ſapientiorem, quam me dicunt fuiſſe. Quamobrem

Victo Pompeio Magno cum Cæſar ex Alexãdria reverſus Ciceroni pepercisſet.

Non valde ſe Varro immiſcuit civilibus bellis, vide epiſt. 6.

rem quando placatis his utor, videor sperare debere, si te viderim, & ea, quæ premant, & ea, quæ impendeant, me facilè transiturum. Quamobrem sive in Tusculano, sive in Cumano, ad te placebit, sive (quod minimè velim) Romæ: dummodò simul simus, perficiam profectò, ut id utrique nostrum commodissimum esse videatur. Vale.

Epist. 2. l. 7.

ARGUMENTUM.

Diutius retentæ epistolæ causam exponit: deinde suadet, sibique ita staturum affirmat, ut hominum frequentiam vitet, dum gratulatio ob Africanæ victoriæ nuntium defervescat, suumque juvandæ quoquo modo reip. desiderium declarat.

Cicero Varroni S. D. 2

CANINIVS † idem tuus, & idem noster, cum ad me pervesperi venisset, & se postridiè manè ad te iturum esse dixisset: dixi ei me daturum aliquid manè, &, ut peteret, rogavi. Conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me rediit, oblitum credidi. At tamen eam ipsam epistolam misissem, per meos, nisi audissem ex eodem postridiè te mane è Tusculano exiturum. † At tibi repentè, paucis post diebus, cùm minimè exspectarem, venit ad me Caninius manè: proficisci ad te statim dixit, Etsi erat ἕωλος illa epistola, præsertim tantis postea novis rebus allatis: tamen perire meam † lucubrationem noluit, & eam ipsam Caninio dedi sed cum eo, & cum docto, & amantissimo tui, locutus ea sum, quæ pertulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilij do, quod mihimetipsi, ut vitemus oculos hominum se linguas minus facilè possumus, qui enim victoria si efferunt quasi victos nos intuentur: qui autem victos esse nostros molestè ferunt, nos dolent† vivere. Quæres fortasse, cur, cum hæc in urbe sint, non absim, quemadmodum tu. Tu enim ipse, qui & me, & alios pruden-

Sic legitur in trib. antiquis lib. sic etiam locutus est infra ep. 17. & l. 2. de divi. Marcellus, idem imperat, idem augur.

Tibi ornamẽti causa positum, ut ep. 2. l. 8. & ad Att. ep. 14. lib. 10.

Lucubratio propriè, quia noctu scripta fuerat.

Vide ep. 2. l. 7. & seq.

tia vincis, omnia credo, vidisti: nihil omninò te fefellit, Quam quis est tam † Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquã incurrat? ac mihi quidem jam pridem venit in mentem, bellũ esse aliquo exire, ut ea quæ agebantur hic, quæq; dicebantur, nec viderem, nec audirẽ, sed * calumniabar ipse putabam, qui obviam mihi venisset, ut cuiq; commodum esset, suspicaturũ, aut dicturum etiamsi non suspicaretur. Hic autẽ metuit, & ea refugit: aut aliquid cogitat, & habet navem paratam. Deniq; levissimè qui suspicaretur, & qui fortasse me novisset optimè, putaret me idcirco discedere, quòd quosdã homines † oculi mei, ferre non possent. Hæc ego suspicans, adhuc Romæ maneo: & tamen λολη θό-τως consvetudo diuturna callũ jam obduxit stomacho meo. Habes rationem mei consilij, tibi igitur hoc censeo, latendum tantisper ibidem, dum defervescat hæc † gratulatio, & simul dũ audiamus, quemadmodum negotium confectũ sit: confectum enim esse existimo. Magni autem interérit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum. Quamquam quo me conjectura ducat, habeo, sed exspecto tamen. Te verò nolo, nisi ipse † rumor jam raucus erit factus, ad Bajas venire, erit enim nobis honestius etiã, cum hinc discesserimus, videri venisse in illa loca ploratum potius, quàm natatum. Sed hæc tu melius: modo stet nobis illud, una vivere in studijs nostris, à quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam salutem: non deesse, si quis adhibere volet, non modo ut architectos, verum etiam, ut fabros ad ædificandã rempubl. & poti⁹ libenter accurrere: sin nemo utetur opera, tamen & scribere, & legere πολιτείας: &, sin min⁹, in curia atq; in foro, at in litteris & libris, ut doctissimi veteres fecerunt, † navare operam reip. & de moribus ac legibus quærere mihi hæc vi-

Unde adagium Lynceo perspicacior.

Suspicabar falsò fortasse.

Vide ep. 16. l. 1. & l. 8.

Quod in urbe maneam.

De Africana Cæsaris victoria.

In vita Attici in extrema. Ep. 3. l. 4. & 5. hujus lib.

Gravare rem. habẽt veteres libr. multi legendum fortasse juvare.

dentur: tu, quid sis acturus, & quid tibi placeat pergratum erit, si ad me scripseris. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit se iturum ad Varronem; sed homines reprehensuros, dixit, si Baiis futuri sint: sed tamen eorum inscitiam negligere, & in studiis omninò cum Varroni dicturum.

Cicero Varroni S.D. 3

Hæc est epistola, quã in proxima superiore vocat ἑωλον, ideoque collocari ante illam debuit.

Ironia qua corrigit superiorem proximam sententiam.

In doctorum hominum.

Vide epist. 3. l. 4. & 2. hujus lib.

ETSI † quid scriberem, non habebam tamen amico ad te eunti non potui nihil dare. Quid ergo potissimum scribam? quod velle te puto, cito me ad te esse venturum, etsi vide quæso, satisne rectum sit, nos hoc tanto incendio civitatis in istis locis esse. Dabimus sermonem ijs, qui nesciunt nobis, quocunque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse. Quid refert? Tamen in sermonem incidemus, valde id, † credo, laborandum est, ne, cum omnes in omni genere & scelerum, & flagitiorum volutentur, nostra nobiscũ, aut inter nos cessatio vituperetur. Ego vero neglecta † barbarorum inscitia, te persequar, quamvis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima, tamen artes nostræ nescio quo modo nunc uberiores fructus ferre videntur, quam olim ferebant, sive quia nulla nunc in re alia † acquiescimus: sive quod gravitas morbi facit, ut medicinæ egeamus, eaque nunc appareat, cujus vim non sentiebamus cum valebamus. Sed quid ego hæc ad te, cuj⁹ domi nascuntur? γλαῦκ' εἰς ἀθήνας, nihil scilicet, nisi ut rescribens aliquid, me exspectares. Sic igitur facies. Vale.

ARGUMENTUM.

De Varronis adventu ex Diodori philosophi sententia jocatur, nam in lib. de Fato Diodori opinionem improbat, & Chrysippo assentitur.

De hoc Diodoro & Chrysippo vide C. in l. de Fato.

Cicero Varroni S.D. 4

Περὶ δυνατῶν me scito κατὰ διοδωρον κρίνειν, qua-

quapropter si venturus es, scito, necesse est te venire: sin autẽ non es, τῶν ἀδυνάτων est te venire. Nunc vide, utra te κρίσις magis delectet, Χρυσίππεια ne, an hæc, quam noster Diodorus non concoquebat. Sed de his etiam rebus otiosi cùm erimus, loquimur hoc etiã est κατὰ Χρύσιππον δυνατόν. De Costio mihi gratũ est. Nam id etiam Attico mandaram. Tu si minus ad nos, nos accurremus ad te, si hortum in bibliotheca habes, nihil deerit. Vale.

De hoc Diodoro Stoico philosopho Ciceronis magist. L. de nat. deor. & in Bruto.

ARGUMENTUM.

Probat & diem, quo conventuri sunt, ut Varronis suumque consilium, quòd semel à Cæsare victi, ab armis discesserint.

Cicero Varroni S. D. 5

MIHI verò ad nonas benè maturum videtur, fore neque solum propter remp. sed etiam propter anni tempus. Quare diem istum probo: Itaque eundem ipse sequar. Consilij nostri, ne si eos quidem, qui id sequuti non sunt, non pœniteret, nobis pœnitendũ putarem, sequuti enim sumus non spem, sed officium. Reliquimus autem non officium, sed desperationem, ita verecundiores fuimus, quàm qui se domo non commoverunt: saniores, quã qui amissis opibus domum nõ reverterunt. Sed nihil minus fero, quã severitatem otiosorum: & quoquo modo res se habet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quàm hos curo, quibus non satisfacimus, quia vivimus. Mihi si spacium fuerit in Tusculanum ante Nonas veniendi, istic te videbo: sin minus persequar in Cumanum, & ante te certiorem faciam, ut lavatio parata sit. Vale.

Vide epist. 6. l. 4. 30. l. 7. Vide ep. 1. l. 6.

Qui reprehendebãt eos, qui extrema belli civilis persequi noluerãt. ep. 11.

ARGUMENTUM.

Nunciat Cæsaris adventum: & belli civilis causam in Pompeium potiùs, quam in Cæsarem, confert. Varronem autem laudat, quòd se ab armis ad studia, quasi à tempestate in portum contulerat.

Cicero Varroni S.D. 6

De hac epistola, vid. ep. 1.
Adventus Cæsaris ex Affrica.

CANINIVS noster me tuis verbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset, quod putarē te scire oportere. Est igitur † adventus in exspectatione, neque tu id ignoras, sed tamen cum ille scripsisset, ut opinor, se in Alsiense venturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumque multis: in Pompeium videri commodius enim exire posse. Id ego nō intelligebam quid interesset: sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum & Balbum, & Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines (ut cognovi) amanteis tui. Hoc ego idcirco nosse te volui, ut scires hospitium tibi ut parares, vel potius utrobique quid enim ille facturus, incertum est: & simul ostentavi, me istis esse familiarem, & consilijs eorum interesse, quod ego cur nolim nihil video. NON enim est idem ferre, si quid ferendum est: & probare, si quid probandum nō est. Et si quid non probem equidem nescio, præter initia rerum: nam hæc in voluntate fuerunt, vidi enim (nam tu aberas) nostros amicos † cupere bellum, hunc autem non tam cupere, quàm non timere. Ergo hæc consilij fuerunt reliqua necessaria, vincere autem aut hos, aut illos, necesse est. Scio te semper mecum in luctu fuisse, cum videremus, quàm illud ingens malum alterutrius exercitus ex ducum interitu: tum vero extremum malorū omnium esse civilis belli victoriam: quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus, † crudeliter enim otiosis minabantur, eratque ijs & in tua invisa voluntas, & mea oratio. Nunc verò si essent nostri † potiti, valde intemperantes fuissent, erant enim nobis perirati, quasi quicquam de nostra salute decrevissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi utilius reip. fuerit, eos etiam ad † bestiarum auxilium confugere, quam vel

Cū scripserim tibi, quid mihi Hirtius dixerit: quæ fuit, quasi ostentatio quædam familiaritatis cum Hirtio. Ep. 1. & 14. l. 4. & 21. l. 6. Ep. 14. l. 4. & vult lib. 8. & ad Att. ep. 6.

Ad Iubæ regis elephantes.

vel mori, vel cum ſpe non optima, at aliqua tamen vivere. At in perturbata rep. vivimus quis negat? ſed hæc viderint ij, qui nulla ſibi ſubſidia ad omnes vitæ ſtatus paraverunt, huc enim ut venirem, ſuperior longius quam volui fluxit oratio, cùm enim te ſemper magnum hominem duxi, tum, quod his tempeſtibus es propè ſolus in portu,† fructusque doctrinæ percipis eos, qui maximi ſunt, ut ea conſideres, eaq; tractes, quorum & uſus & delectatio eſt omnibus † iſtorum, & actis & voluptatibus anteponenda. Equidem hos tuos Tuſculanenſes dies inſtar eſſe vitæ puto: libenterq; omnibus omneis opes conceſſerim, ut mihi liceat vi nulla interpellante, iſto modo vivere. Quod nos quoque imitamur, ut poſſumus, & in noſtris ſtudijs libentiſſime conquieſcimus. QVIS enim hoc non dederit nobis, ut cum opera noſtra patria ſive non poſſit uti, ſive nolit, ad eam vitam revertamur, quam multi docti homines, fortaſſe nō rectè, ſed tamen multi etiam reip. præponendam putaverunt? Quæ igitur ſtudia magnorum hominum ſententia, vacationem habent etiam publici muneris ijs, concedente repub. cur non abutamur? Sed plus facio, quàm Caninius mandavit, is enim, ſi quid ego ſcirem, rogarat, quod tu neſcires: ego tibi ea narro, quæ tu melius ſcis, quàm ipſe qui narro. Faciam ergo illud quod rogatus ſum, ut eorum, quæ temporis hujus ſint, quæ tua intereſſe audiero, ne quid ignores. Vale.

Epiſt. I.

Cæſarianorum qui ob victoriam lætiſſimi ſint.

Etiā eum reſp. non concedere videtur: cum ſcil. rebus ſalvis, quæ nunc perditæ ſunt, officium atq; operam à civib. exigit.

ARGUMENTUM.

Ait jam maturum eſſe, ut ab urbe diſcedat: & de reditu Cæſaris ex Africano bello rumores quoſdam nunciant.

Cicero Varroni S. D. 7

CENABAM apud Seium, cum utrique noſtrum redditæ ſunt à te litteræ. Mihi vero jam maturū videtur. Nam quod antea † te calumniatus ſum, indica-

Te videtur abundare.

indicabo malitiam meam, volebam prope alicubi esse, si quid bonæ salutis σύν τε δὴ ἐρχομένω. Nunc quando confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin æquis viris, nam ut audivi de †Lucio Cæsare F. mecum ipse. Quid hic mihi faciet patri? Itaq; non desino apud istos, qui nunc dominantur, cœnitare. Quid faciam? tempori serviendum est. Sed ridicula missa, faciamus præsertim cùm sit nihil, quod ridemus: Africa terribili tremit, horrida terra, tumultus. Itaq; nullum est ἀποπροηγμένον, quòd non verear. Sed quod quæris, quando, quâ, quo: nihil adhuc scimus, istuc ipsum de Baijs: nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniat, illud enim adhuc† prædium suum non inspexit, nec ullum habet deterius, sed tamen contemnit. Ego omninò magis arbitror per Siciliam, vel jam sciemus: adveniat enim Dolabella, eum puto † magistrum fore. πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλον, sed tamen si sciam quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimum ad tuum: quare exspecto tuas litteras. Vale.

A Cæsare deciso Suet. Ex Andria Terentij.

Quasi provinciæ pop. R. Cæsaris essent prædia deterius, autem dixit ob cœli pestilentiam, ad Q. F. Is nos docebit: cum nos cum in litteris soleamus.

ARGUMENTUM.

Promiserat Varro quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum. Cicero nunc admonet eum promissi, missis quasi admonitoribus quatuor libris Academicis, quos Varroni dicavit.

Cicero Varroni S.D. 8

ETSI munus flagitare, quamvis quis † ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego exspectatione† promissi tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem. Misi autem ad te quatuor admonitores, nō nimis verecundos: nosti enim profectò os huj⁹ adolescentioris Academiæ. Ex ea igitur media excitatos misi: qui metuo, ne te forte flagitent: ego autem mandavi, ut rogarent, exspectabam omninò tamdiu, meque

Significaverit se daturum. Ep. 3. l. 2. Forte libros intelligit de lingua Latina quos postea ad C. misit.

meque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quàm aliquid accepissem, ut possem te remunerari, quam simillimo munere. Sed cùm tu id tardius faceres, id est, ut ego interpretor diligentius: teneri non potui, quin conjunctionem studiorum, amorisque nostri, quo possem literarum genere declararem. Feci igitur sermonē inter nos habitū in Cumano, cū esset una Pomponius, tibi dedi parteis Antiochinas, quas à te probari intellexisse mihi videbar, mihi sumpsi † Philonis, puto fore, ut cum legeris, mirere, id nos locutos esse inter nos, quod nunquam locuti sumus: sed nosti morem dialogorum. Posthac autem, mi Varro, quàm plurima si videbitur, & de nobis, & inter nos: serò fortasse: sed † superiorum temporum fortuna reip. causam sustineat. Hæc ipsi præstare debemus. Atque utinam quietis temporibus, atque aliquo si non bono, at saltem certo statu civitatis hæc inter nos studia exercere possemus, quamquam tum quidem vel aliæ quippiam rationes honestas nobis & curas, & actiones darent. Nunc autem quid est, sine his cur vivere velim? mihi verò cum his ipsis vix, his autem detractis, ne vix † quidem, sed hæc coram, & sæpius. Migrationem & emptionem tibi feliciter evenire volo, tuumque in ea re consilium probo. Cura ut valeas.

Ep. 1. lib. 13. & Tusc. 1.

Quod ante hac minus scripsimus, eorum temporum sustinere debet, hæc autē tempora præstare ipsi debemus, quoniā otium conceditur.

Sic locutus l. 11. de fin.

ARGUMENTUM.

Suadet Dolabella gener Ciceroni, ut aut Cæsaris partes sequatur, aut in aliquam civitatem à bello vacuam se recipiat, quod idem Cœlius fecerat, vide epist. 16. lib. 8.

Dolabella Ciceroni S. D. 9

Si vales gaudeo: ego valeo, & Tullia nostra rectè valet. † Terentia minus belle habuit: sed certum scio, jam convaluisse eam. Præterea rectissimè sunt apud te omnia. Si nullo tempore in suspicionem tibi debui venire, partiū causa po-

Quam vixisse annos CVII. Pli. narrat.

tius quàm tua, tibi ſvadere, ut te, aut cum Cæſare, nobiſcumq; conjungeres, aut certè in otium referres: præcipuè nunc jam † inclinata victoria, ne poſſum quidem in ullam aliam incidere opinionem, niſi in eam, in qua ſcilicet tua de re tibi ſvadere videar, quod † piè tacere non poſſum. Tu autem, mi Cicero, ſi hæc accipies, ut ſive probabuntur tibi, ſive non probabuntur, ab optimo certè animo, ac deditiſſimo tibi, cogitata & ſcripta eſſe judices. Animadvertis, Cn. Pompeium nec nominis ſui, nec † rerũ geſtarum gloria, nec etiam regum aut nationum clientelis, quas oſtentare crebrò ſolebat eſſe tutum: & hoc etiam, quod infimo cuiq; contigit, illi non poſſe contingere, ut honeſtè effugere poſſit, pulſo Italia, amiſſis Hiſpanijs † capto exercitu veterano, † circumvallato nunc denique: quod neſcio an ulli unquã noſtro acciderit imperatori. Quãobrem quid aut ille ſperare poſſit, aut tu, animũ advertere pro tua prudentia, ſic enim faciliimè, quod tibi utiliſſimum erit conſilij capies. Illud autem à te peto, ut, ſi jam ille vitaverit hoc periculum, & ſe abdiderit in claſſem, tu tuis rebus conſulas, & aliquando tibi potius, quàm cuivis ſis amicus, † ſatisfactum eſt jam à te, vel officio, vel familiaritati: ſatisfactum etiam partibus, & ei reip. quã tu probabas. Reliquum eſt, ubi nunc eſt reſp. ibi ſimus potius quum dum illam veterem ſequimur ſimus in nulla. Quare velim mi jucundiſſime Cicero, ſi fortè Pompeius pulſus, his quoque locis rurſus alias regiones petere cogatur, ut tu te vel Athenas, vel in quamvis quietam recipias civitatem, quod ſi eris facturus, velim mihi ſcribas: ut ego ſi ullo modo potero ad te advolem, quæcunque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda, qua eſt humanitate Cæſar, faciilimum erit, ab eo tibi ipſi impetrare: & meas tamen preces, apud eum non minimum auctoritatis habituras puto, erit tuæ quo-

Jam Pompeius Italiã, Hiſpaniasq; amiſerat. Infra hac ipſa epiſtola.

Pro noſtra affinitate.

Unde Magni cognomen aſſumpſerat.

In Hiſpania.

Ad Dyrrachium.

Ab utili.

Ab honeſto, ac Virg. Sat. patriæ Priomaq; datum.

Dyrrachij Pompeius obſidebatur.

que fidei & humanitatis curare, ut is tabellarius, quem ad te misi, reverti possit ad me, & à te mihi litteras referat. Vale.

ARGUMENTUM.

Quasi per jocum scribit, inter Niciam & Vidium se judicem esse constitutum: & item per jocum de P. Syllæ morte quiddam scribit.

Cicero Dolabellæ S. D. 10

Non sum ausus † Saluio nostro nihil ad te litterarum dare: nec me hercule habebã quid scriberem, nisi te à me mirabiliter amari: de quo etiam nihil scribẽte me, te nõ dubitare certo scio, omnino mihi magis litteræ sunt exspectandæ à te, quàm à me tibi, nihil n. Romæ geritur, quod te putem scire curare: nisi forte scire vis, me inter Niciam nostrũ, & Vidium, judicem esse, profert alter (ut opinor) duobus versiculis expensum Nicæ: alter Aristarchus hos ὑβελίζει. Ego tanquam criticus antiquus judicaturus sum, utrum sint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι. Puto te nunc dicere oblitusne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium culinatum cum Sophia † Septimiæ? Quid ergo? tu adeo mihi excussam severitatem veterem putas, ut ne in foro quidẽ reliquiæ pristinæ frontis appareant? sed tamen svavissimũ συμβιωτὴν nostrum præstabo integellum: nec committam, ut, si ego eum condemnaro, tu † restituas, ne habeat Plancus Bursa, apud quem literas discat. Sed quid ago? cùm mihi sit incertum, tranquillone sis animo, an, tu in bello in aliqua majuscula cura negotiove † versere, labor longius, cùm igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum; scribam ad te pluribus, te tamen hoc scire volo, vehementer populum sollicitum fuisse † de P. Syllæ morte antequam certum scierit, nunc quærere desiderunt, quo modo perierat, satis

Liberto.

Hic est Curtius Nicias Grammaticus, de quo Suet. in l. de claris Grammaticis.

Subaudi filiæ mulieres inter dum ab ordine nascendi, appellabantur.

Alludit ad eos quos lege Põpeia dãnatos.

Cæsar restituerat.

In bello Hispaniensi.

ſatis putant ſe ſcire, quod ſciunt, ego cætero qui animo æquo fero: unum vereor, ne haſta Cæſaris refrixerit. Vale.

ARGUMENTUM.

Deplorat Tulliolæ mortem: & in Dolabellæ ſermonibus plurimum ſibi ait ſolatij futurum: quamquam jam eam Dolabella dimiſerat: ſed fingendum erat Ciceroni, temporis cauſſa, cum Dolabella apud Cæſarem dominantem gratia plurimum valeret.

Cicero Dolabellæ ſuo S. D. 11

Vel meo ipſius interitus, mallem litteras meas deſiderares, quàm eo caſu, quo ſum graviſſimè afflictus, quem ferrem certè moderatius, ſi te haberem, nam & oratio tua prudens, & amor erga me ſingularis multum levaret, ſed quoniam brevi tempore, ut opinio noſtra eſt, te ſum viſurus: ita me affectum offendes, ut multum à te poſſim juvari: non quòd ita ſim fractus, ut aut hominem me eſſe oblitus ſim, aut fortunæ ſuccumbendum putem: ſed tamen hilaritas illa noſtra, & ſvavitas quæ te præter cæteros delectabat, erepta mihi omnis eſt, firmitatem tamen & conſtantiam, ſi modò fuit aliquando in nobis, eandem cognoſces, quam reliquiſti. Quod ſcribis, prælia te mea cauſa ſuſtinere: nō tam id laboro, ut ſi qui mihi obtrectent, à te refutentur: quam intelligi cupio quod certe intelligitur, me à te amari, quod ut facias, te etiam atq; etiam rogo, ignoſcasq; brevitati mearum litterarum, nam & celeriter una futuros nos arbitror, & nondum ſatis confirmatus ſum ad ſcribendum. Vale.

Iam enim Hiſpanienſis belli, cui Dolabella intereat, exitus exſpectabatur.

Ad Att. epiſt. 39. lib. 12.

Viro dignam, quam tamen videtur amiſiſſe, ut ex ep. ad Att. licet conjicere.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Dolabellæ de Bajarum ſalubritate: & orationem pro Dejotaro rege ad Cæſarem habitam mittit.

Cicero Dolabellæ S. D. 12

GRATVLATOR † Bajis noſtris, ſi quidem ut ſcri-

scribis, salubres repente factæ sunt, nisi fortè te amant, & tibi assentantur, & tam diu dū tu ades, sunt oblitæ sui, quod quidem si ita est, minimè miror, cœlum etiam & terras vim suam, si tibi ita conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Dejotaro, quam requirebas, habebam mecū, quod non putaram. Itaque eam tibi misi, velim sic legas, ut causam tenuem, & inopem, nec scriptione magnopere dignam. Sed ego hospiti veteri, & amico munusculum † mittere levidense, Crasso filio, † cujusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti, fortique sis, ut tua moderatio & gravitas, aliorum* infamet injuriam. Vale.

Quo se valetudinis causa conferebat, epist. 14.
Quæ extat.
Sic in antiquis libris, ut subaudiatur, volui.
Nec enim benignus erat Dejotarus.
Vide epist. 12. lib. 2.

ARGUMENTUM.

Rogat Dolabellam, ut Suberino & Piano reditum in patriam conficiat: eosque ita excusat, ut ostendat casu quodam, & necessitate coactus Pompeij partes in Hispania fovisse.

Lepta fuerat cum Cicerone præfectus fabrū in provincia, ep. 7. l. 3.

Cicero Dolabellæ S. D. 15

C. Subrinus Calenus, & meus est familiaris, & Leptæ † nostri familiarissimi pernecessarius. Is cùm vitandi bella causa, profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, ut in ea provincia esset, in qua nemo nostrum, post Afranium superatum bellum ullum fore putarat: incidit in ea ipsa mala, quæ summo studio vitaverat, oppressus est enim bello repentino, quod bellum commotum à Scapula, ita postea confirmatum est à Pompeio, ut nulla ratione, se ab illa miseria eripere posset. Eadem causa ferè est, M. Planij hæredis, qui est item Calenus, Leptæ nostri familiarissimus. Hosce igitur ambos sic tibi commendo, ut majore * cura, studio, sollicitudine animi commendare non possim, volo ipsorum causa: meq; in eo vehementer, & amicitia movet, & humanitas. Lepta vero, cum ita laboret, ut ejus fortuna videatur, in discrimen

T. Quinct. Scapula, de hoc bello, vide Diog. lib. 43.
Observa hæc tria verba, quibus singulis vis petitionis augetur.

venire non possunt, ego non, aut proximè, atq; ille, aut etiam æquè laborare. Quapropter etsi sæpe expertus sum, quantum me amares: tamen sic velim tibi persvadeas, id me in hac re maximè judicaturum. Peto igitur à te, vel si †pateris, oro, ut homines miseros, & fortuna quam vitare nemo potest, magis quam culpa calamitosos, conserves incolumeis: velisque per te me hoc muneris cum ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, qui cum mihi magna necessitudo est, tum Leptæ, quem omnib⁹ antepono, dare, quod dicturus sum, puto equidem non valde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere. Res familiaris alteri eorum valde exigua est, alteri vix †equestris. Quapropter, quando his Cæsar vitam sua liberalitate concessit, nec est, quod ijs præterea magnopere possit adimi: reditum, si me tantum amas, quantum certè amas, hominibus confice, in quo nihil est, præter viam longam: quam idcirco non fugiunt, ut & vivant cum suis, & moriantur domi, quod ut enitare, contendasque, vel potius ut perficias (posse enim te mihi persvasi) vehementer te etiam atque etiam rogo. Vale.

Non enim hoc pati videtur amor in me tuus vide in fine ep. 3. l. 1.

At quadringenta igitur millia ejus census pervenibat. Erat enim apud Cæsarem gratiosissimus Dolabella.

ARGUMENTUM.

Dolabellam laudibus extollit, quia columnam, in foro Cæsari, quasi Deo, erectam, everterat, vide lib. XIV. ad Atticum, & Lactantium, lib. I. cap. XV.

Cicero Dolabellæ cos S. D. 14

ETSI contentus eram mi Dolabella, tua gloria satisque ex ea magnam lætitiam, voluptatemque capiebam: tamen non possum nō confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod vulgo, hominum opinio socium me ascribat tuis laudib⁹ neminem conveni (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causa in hæc †loca veniant, præterea ex municipij frequenter necessarij mei,) quin

Non erat amplius Ciceronis gener, divortium enim fecerat cum Tulli. l. 11. ep. ad Att. Ad Bajas e. 12. Ob eversam à te colum-

quin omnes, cum de summis laudibus ad cœlum extulerũt, mihi continuo maximas gratias agant: negant enim se dubitare, quin tu meis præceptis & consilij obtemperans, præstantissimum te civem & singularem consulem præbeas. Quibus ego quanquam verissime possum respondere te, quæ facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cujusquam egere consilio: tamen neq; planè assentior, ne imminuam laudem tuam, si omnis à meis consilijs profecta videatur: neq; valdè nego, sum enim avidior etiam, quàm satis est gloriæ. Est tamen nõ alienum à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni regum regi fuit honestũ, habere aliquem in consilijs capiundis Nestorem: mihi verò gloriosum, te juvenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cùm ad eum ægrotum Neapolum venissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quàm me planè salutavit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salui esse possemus. Dolabellæ vero tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem post te consulem, solum possumus verè consulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re gesta, tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil reip. salutarius, atq; hæc una vox omnium est. At te autem peto, ut me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere, meq; aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare, quanquam mi Dolabella (hæc enim jocatus sum,) libentius omneis meas, si modò sunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis, nam cum te semper tantum dixerim, quantum te intelligere potuisti: tum tuis his factis, sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius. NIHIL

nam, atq; aram ep. 2. l. 11. & 1. l. 12.

Erat enim consul Dolabella cum Antonio.

Homilia l. 1.

Discipulum suum vocat, ep. ul. l. 8. & 7. & 9. huj9 l.

Ad Att. epist. 17. lib. 14.

M. Anton. collegam Dolabella in consulatu: cujus mater L. Cæsarē fratrem suum proscriptum postea servavit. App. l. 4. de bell. ci. vide ep. 1. lib. 12. 1. ad. ire, ut locutus est sæpe cum ad Att. scriberet.

Vide translatum translato redditum. sunt enim antitheta translata transfundere, & exhaurire.

Quo die Cæsarem occidit, epist. 28. Brutus lib. 10. Diligere levius est, quàm amare, in epi. 1. ad M. Brut. Clodius inquit, valdè me diligit, vel, ut valde me amat, & epist. 9. lib. 3. Populo enim gratior clementia, quam severitas ad Att. l. 10. ep. 4. Ut per omnes liceret tibi quã primum animadvertere in eos, qui columnam erexerant.

Quasi dicat reliqua à te exspectantur.

est enim, (mihi crede) virtute formosius nihil pulchri⁹, nihil amabilius. Semper amavi, ut scis, M. Brutum, propter summũ ingenium, suavissimos mores, singularem probitatẽ, atq; constantiam: tamen † Idib. Martijs, tantum accessit ad amorem, ut mirarer, locum fuisse agendi in eo, quod mihi jam pridẽ cumulatum esse videatur, quis erat qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebã, posse aliquid accedere? tantũ accessit, ut mihi nunc deniq; amare videar, antea dilexisse. Quare, quid est quòd ego te hortor, ut dignitati & gloriæ servias? proponã tibi claros viros, quod facere solent, qui hortarentur? neminẽ habeo clariorem, quã te ipsum, te emittere oportet: tecum ipse certes. Ne licet quidẽ tibi jam, tantis reb. gestis, nõ tui similẽ esse, quod cùm ita sit, hortatio nõ est necessaria, gratulatione magis utendum est, contigit enim tibi, quod haud scio, an nemini, ut summa severitas animadversionis, non modò non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuiq; gratissima, Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuę: sed contigit magniitudine, tũ animi, tum etiam ingenij, atq; consilij, legi enim concionẽ tuam, nihil illa sapientius: ita pedetentim & gradatim, tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur, & urbem periculo, & civitatem metu: neq; solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplũ, quo facto intelligere debes, in te repositam esse remp. tibiq; non modo tuendos, sed etiã ornandos esse illos viros, à quibus initium libertatis profectũ est. Sed his de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu quando remp. nosq; conservas, fac ut diligentissimè te ipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

ARGUMENTUM.

Duabus Pæti epistolis respondet: priore hoc jure se ejus valetudine perturbatum, cujus & amorem in se & ingenij festivitatem plurimi faciat: posteriori, nihil referre, utrum Romæ sit, an Neapoli, cùm Romæ unius nutu omnia regantur: itaque se manere in sententia de domo Neapoli emenda dicit.

Cicero Pæto S. D. 15

DVABVS tuis epistolis respondebo: uni, quã triduo antè acceperam à Zetho; alteri, quàm attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis literis intellexi, pergratam tibi esse sententiam meam, & curam valetudinis tuæ, animumq; erga te meum, quem tibi perspectũ esse gaudeo: sed mihi crede, non perinde, ut est reapse, ex literis perspicere potuisti, nam cùm à satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me videam, & diligi, nemo est illorum omnium mihi te jucundior, nam quod me amas, quòd id jampridem, & constanter facias: est id quidem magnum, atque haud scio, an maximum: sed tibi commune cum multis, quòd tu ipse tam amandus es, tamq; dulcis, atque in omni genere jucundus, id est, propriè tuum. Accedunt non Attici, sed salsiores, quàm illi Atticorum Romani veteres atque urbani sales. Ego autem (existimes licet quod lubet) mirificè capior facetijs maximè nostratibus, præsertim cùm eas videam primum † oblitas Latio, tum cùm in urbem nostram est infusa peregrinitas, nunc verò etiam brachatis & transalpinis nationibus, ut ullum veteris leporis vestigium appareat. Itaque tecum video omneis mihi Granios omneis Lucillios, & vere ut dicam, Crassos quoque & Lælios videre videor. Moriar si præter te quenquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquæ, & vernaculæ festivitatis agnoscere. Ad hos lepores, cum a-

mor

Servorum nomina.

Pro re ipsa l. 1. de divin. l. 5 de Fin. Eodem modo Pacuvius & Afrinus minor locuti sunt. Festus, & Seneca, lib. 19.

Iniquitatas. Hoc dicit, quia Cæsar multos ex Gallia transalpina civitate donarat.

Lælio tribuit 1. off.

Vultus hilaritatem in l. de claris or. sermonis elegantiam.

miror, cur de C. Cæsare. Catuli fratre, non meminerit qui facetijs omnes vicit, lib. 1. off. bis & l. 2. deor. Ep. 4. ad Att.

mor erga me tantus accedat, miraris me tanta perturbatione valetudinis tuę, tam graviter exa- minatum fuisse? Quod autē altera epistola pur- gas te, non dissvasorem mihi emptionis Neapo- litana fuisse, sed auctorem commorationis urba- næ: neq; eò aliter accepi intellexi tamen idem, quod his intellige litteris, non existimasse te mi- hi licere id, quod ego arbitrabar, res has non o- mninò quidem, sed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora: quid simi- le? ne mihi quidem ipsi tunc placebat diutiꝰ ab- esse ab reip. custodia, sedebamus enim in puppi, clavumque tenebamus: nunc autem vix est in sententia locus. An minus multa S. C. futura pu- tas, si ego sim Neapoli? Romæ cùm sum, & ur- geo forum, S. C. scribuntur apud † amatorem tu- um familiarem meum. Et quidem cum in men- tem venit, honor affuisse ad scribendum, & ante audio S. C. in Armeniam & Syriam esse perlatū, quod in meam sententiam factam esse dicatur, quam omnino mentionem ullam de ea re esse factam. Atque hoc nolim me jocari putes, nam mihi scitò, jam à regibus ultimis allatas esse lit- teras, quibꝰ mihi gratias agant, quòd si mea sen- tentia reges appellaverim: quos ego non modò reges appellatos, sed omnino natos nesciebam, quid ergo est? tamen, quamdiu hic erit noster hic præfectus † moribus, parebo auctoritati tuæ: cùm verò abierit, ad fungos me tuos conferam. Domum si habebo: in denos dies, singulos sum- ptuariæ legis conferam: sin minus invenero, quod placeat, decrevi habitare apud te, scio e- nim, me nihil gratius tibi facere posse. Domum Sullanam desperabam jam, ut tibi proximè scri- psi: sed tamen non † abjeci. Tu velim: ut scri- bis, cùm fabris eam perspicias, si enim nihil est in parietibus, aut intecto vitij, cetera mihi pro- babuntur. Vale.

Pro ex majori parte. sic ep. 6. l. 8. Aca. 2. Tu. 4. Ter. in Eun. & Cæs.

Magnam partem lacte vi- vunt.

Epist. 25.

Cum ipsi Cæ- sari in men- tem venit, po- nit in senatus consulio, m. affuisse scri- bendo.

Loquitur de Cæsare, quem senatus mori- bus per trien- nium præfe- cerat. Dio. lib 25.

Sic abjicere ædificationem, ep. 1. lib. 13.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Ostendit primum, nihil à se prætermissum, ut Cæsarinorum sibi benevolentiam conciliaret: deinde, neque boni civis, neque sapientis hominis officium in se desiderari posse, postremo ad Papirij jocationes respondet.

M. Cicero Papirio Pæto S.D. 16

DELECTARUNT me litteræ tuæ, in quibus primum amavi amorem tuum, qui te ad scribendũ incitavit, verentem ne Silius suo nuntio aliquid mihi sollicitudinis attulisset, de quo tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo facile ut intelligerem, te esse commotum: & ego tibi accurate rescripseram, ut quoquo modo in tali re, atque tempore, aut liberarem te ista cura, aut certè levarem. Sed quando proximis quoq; literis † ostendis, quantæ tibi curæ sit ea res: sic mi Pæte habeto, quicquid arte fieri potuerit (nõ enim jam satis est consilio pugnare: artificium quoddã excogitandum est) sed tamen quicquid elaborari aut effici potuerit ad istorum benevolentiam conciliandam & colligendam, summo studio me consecutum esse: ne frustra, ut arbitror, sic enim color, sic observor ab omnib⁹ ijs, qui à Cæsare diliguntur, ut ab ijs me amari putem. Nam etsi NON FACILE dijudicatur amor verus, & fictus, nisi aliquod judicat ejusmodi tempus, ut quasi aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici possit, cetera sunt signa communia: Sed ego uno utor argumento, quãobrẽ me ex animo, vereq; arbitrer diligi, quod & nostra fortuna ea est, & illorum, ut simulandi causa non sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil video, quod timeam, nisi quod omnia incerta, cum à jure discessum est: nec præstare quicquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen ejus ipsius nulla re à me offen-

Sic dolere dolorem, gaudere gaudium. epist. 2. lib. 7. & 8.

Verebatur Pætus, ne quem ex Cæsarianis Cicero offenderet.

Potest enim aliquis coli, nec amari.

Pro tamen ut referatur ad, Etsi.

Pro certo affirmari.

offensus est animus, est enim adhibita ea re ipsa summa à nobis moderatio, ut enim olim arbitrabar esse meum, libere loqui † cujus opera esset in civitate libertas, sic ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat, aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem si velim nonnullorum, acutè, aut facete dictorum † offensionẽ, fama ingenij mihi est abjicienda, quòd si id possem non recusare. Sed tamen ipse Cæsar habet peracre judicium: & ut Servius frater tuus, quem litteralissimum fuisse judico, facilè diceret hic versus Plauti nõ est: hic est, quòd tritas haberet aureis † notandis generibus poëtarũ, & consvetudine legendi: sic audio, Cæsarem, cũ volumina jam confecerit ἀποφθεγμάτων, vel per se, si quid afferatur ad eũ, pro me, quod meum non sit, rejicere solere, quod eo nunc magis facit quia vivunt mecum ferè quotidiè illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortasse illis, cùm dixi, nec illiterata, nec insulsa esse, videantur. Hæc ad illam cum reliquis actis perferunt, ita enim ipse mandavit, sic fit, ut si quid præterea de me audiat non audiendum putet. Quamobrem Oenomao tuo nihil utor: etsi posuisti joco versus Atticanos, sed quæ est invidia? aut quid nunc mihi invideri potest? Verũ fac esse omnia: sic video philosophis placuisse, ijs, qui mihi soli videntur vim virtutis teneri: NIHIL esse sapientis † præstare, nisi culpam qua videor mihi dupliciter carere, & quod ea senserim quæ rectissima fuerũt: & quod, cùm viderem præsidij † non satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarim. Ergo in officio boni civis, certe non sum repræhendendus. Reliquum est, † ne quid stulte, ne quid temere dicam, faciamve contra potentes: id quoque puto esse sapientis. Cetera vero, quid quisque me dixisse dicat, aut quomodo

Ob Catilinæ cõjurationem oppressam.

Quid incurreret in ea, vel sine industria.

Et quia attente legerat, & quia multum.

Attij tragœdia, cujus versus in ep. sua Papirius recitarat.

Efficere, ut nõ sit, cavere, vitare, nam culpa quidem ut videtur, in nobis est.

Quod est officiũ sapientis.

modo ille accipiat, aut qua fide mecum vivant ij, qui me assiduè colunt & observant, † præstare non possum. Ita fit, ut & superiorem consiliorū conscientia, & præsentis temporis moderatione me consoler: & illam Attij similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo † levem, & imbecillam ab animo firmo, & gravi, tanquam fluctum à saxo frangi oportere. Etenim cùm plena sint monumenta Græcorum, quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint, vel Athenis, vel Syracusis, cum servientibus suis civitatibus fuerint, ipsi quodammodo liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, ut neque offendam animum cujusquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc venio ad jocationes tuas: quando tu secundum Oenomaum Attij, non ut olim solebat, † Attellanum, sed ut nunc fit: Mimum introduxisti, quem tu mihi † Popilium, quem denarium narras? quam tyrotarichi patinam? facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hirtium ego, & Dolabellam dicendi discipulos habeo, cœnandi magistros, puto enim te audisse, (si forte ad vos omnia perferuntur) illos apud me declamitare, me apud eos cœnitare, Tu autem, quòd mihi bonam copiam ejures, nihil est, tum enim cùm rem augebas, quæstiunculis te faciam attentiorem: nunc cùm tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, ut cum me hospitio recipias, æstimationem te aliquam putes accipere. Etiam hæc levior est plaga ab amico, quàm à debitore. Nec tamen eas cœnas quæro, ut magnæ reliquiæ fiant, quod erit magnificum, & lautum. Memini te mihi Phameæ cœnam narrare, temperius fiat: cætera eodem modo. Quod si perseveras, me ad matris tuæ cœnam revocare, feram id quoque, volo enim videre animum, qui mihi audeat ista, quæ scribis,

Multis enim quasi involucris obtenditur cujusque natura.

Antitheta leve & grave, imbecillum, & firmum: quibus exornatur oratio.

Donatus in vita Ter. & Lib. lib. 7. Et popillum & polypum est in antiquis libris. De polypo quidem paulò infrà.

Attentus dicitur hoc loco ad rem conservandam, unde illud Horatij ep. 7. Durus ait vulmo trinimis attētusq́ videris.

Puto esse Tigelij cantoris avum de quo epist. 24. l. 7.

bis, apponere: aut etiam polypum Miniani Jovis similem. Crede mihi, non audebis, antè meum adventum fama ad te de mea nova lautitia veniet: eam extimesces. Neq; est, quod in promulside spei ponas aliquid, quam totam sustuli, solebam enim antea delectari oleis & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modò isto venire. Tu vero (volò enim abstergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquum redi. Ego tibi unum sumptum afferam, quod balneum calfacias portebit cetera more nostro: superiora illa lusimus. De villa Suliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissime. Itaque puto me prætermissurum, salis enim satis est, sanniorum parum. Vale.

Sic in duobus lib. Sigonij: in meo. Delibrari: quasi, leniter pascilè dejibo.
Hoc videtur dicere: amœnus quidem locus, sed litarius.

ARGUMENTUM.

Agros quosdam Cæsar militibus dividebat, eâ divisio, veritus est Pætus, ne ad ipsius agros perveniret, id querenti Cicero respondet.

M. T. L. Papirio Pæto S. D. 17

NON tu homo ridiculus, qui cum † Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras, quid de istis municipijs & agris futurum † putem? quasi aut ego quicquã sciam, quod iste nesciat: aut si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire: Imo verò, si me amas, tu fac ut sciam, quid de † nobis futurum sit, habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certè ebrio scire posses. Sed ego ista, mi Pæte, non quæro primum quia de lucro propè jam quadriennium vivimus: si aut hoc lucrũ est, aut hæc vita, superstitem reip. vivere: deinde quod scire quoque mihi videor, quid futurum sit, fiet enim quodcunque volent, qui valebunt: valebunt autem semper arma. Nobis igitur satis esse debet, quidquid conceditur, hoc si quis pati non potuit, * mori debuit. Vejentem quidem agrum, & Capennatem metiuntur, hic non longè abest à Tusculano. Nihil tamen

Intimus Cæsari amicus.
Non fore putem, ut dividantur.
Non de agris, sed de nobis ipsis.
Quia vitam quam jure belli nobis Cæsar poterat eripere, sua liberalitate concessit.
Vel in acie, ut multi, vel morte voluntaria, ut Cato & Scipio, Pompeij socer.

men timeo: fruor dum licet: opto, ut semper liceat, si id minus contigerit: tamen quando ego vir fortis, idemque philosophus vivere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cujus beneficio id consecutus sum, qui si cupiat esse remp. qualem fortasse & ille vult, & omnes optare debemus: quid faciat tamen, non habet: ita se cum multis colligavit. Sed longius progredior, scribo enim ad † te. Hoc tamen scito, non modo me, qui consilijs non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire quid futurum sit. Nos enim illi servimus, ipse temporibus, ita nec ille quid tempora postulatura sint: nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescripsi, non quid cessator esse solerem, præsertim in litteris: sed cùm explorati nihil haberem: ni tibi sollicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen ascribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse. Tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcunque erunt. Vale.

Epist. 24. Cui hæc nota sunt, quem nihil præterit, vide c. 2.

De agris istis dividundis, hæc ipsa epistola.

ARGUMENTUM.

Exponit, quibus caussis adductus, qua si aperto ludo, adolescentes in eloquentia cœperit exercere: addit nonnulla per jocum de cœnarum lautitia.

Cicero S. D. Lentulo Papirio Pæto. 18

CUM essem otiosus in Tusculano, propterea quòd discipulos obviam miseram, ut ijdem me quàm maximo conciliarent familiari suo: accepi tuas litteras plenissimas svavitatis, ex quibus intellexi, probari tibi consilium meum, quod, ut Dionysius tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse: sic ego sublatis judicijs, amisso † regno forensi ludum quasi habere cœperim. Quid quæris? me quoque delectat consilium: multa enim consequor:

Hirtium & Dolabellam Cæsaris familiarissimos, ep. ult. l. 7. & 7. h. lib.

Cum in caussa ob singularem eloquentiam

primùm, id quod maximè nunc opus est, † munio me ad hæc tempora, id cujusmodi sit nescio, tantum video, nullius adhuc consilia me huic anteponere: nisi fortè mori melius fuit in lectulo fateor; sed non accidit, in acie non fuit, ceteri quidem, Pompeius, Lentulus tuus, Scipio, Africanus † fœde perierunt, at Cato præclare. Jam istuc quidem cum volemus, licebit: demus modò operam ne tam necesse nobis sit, quã illi fuit, id quòd agimus. Ergo hoc, primùm sequitur illud: ipse melior fio, primum valetudine: quam intermissis exercitationibus, amiseram: deinde ipsa illa si qua fuit in me facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremùm illud est, quod tu nescio an primũ putes: plureis jam pavones confeci quã tu pullos, columbinos tu istic te Attiriano jure te delectato, ego me hic Hirtiano. Veni igitur, si vir es, & disce jam προλεγομένα quas quæris: etsi sus Minervam. Sed quando, ut video, æstimationes tuas vendere non potes, neque ollam denariorum implere, Romã tibi remigrandum est, satius est hic cruditate, quàm istic fame. Video te bona perdidisse: spero idem istuc familiares tuos. Actum igitur de te est, nisi provides potes mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse, quando cantherium commedisti, Romam pervehi, sella erit in lupo, tanquam hypodidascalo, proxima: tam puluinus † sequetur. Vale.

regnare videretur, Munio me Cæsaris amicorũ amicitia Hirtij, Dolabellæ.

Scipio tamen non fœde, qui se ipsum occidit, ut Cato epitome Liviana.

Quia do operam ut muniam me amicitia Cæsaris amicorum.

Aut coquus aut conviva peti, artifex cenarum: Vide scholium.

Cenam tibi dare solitos.

Prope meam sellam.

ARGUMENTUM.

Cum scripsisset Pætus, Balbum tenuiculo apparatu fuisse contentum, joci materiam inde arripit Cicero, idque eum arguit malitiosè scripsisse, ne majorem apparatum ipse requireret.

TAMEN à malitia non discedis, tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum, hoc videris dicere cùm reges tam sint continentes, multò magis consulares esse oportere. Nescis me

Quasi rex esset Balb. quia potentissimus erat apud Cæsarem.

me ab illo omnia expiscatur, recta enim à porta domum meam venisse, neq; hoc admiror, quòd non ad tuam potius, sed illud, quod nec ad suam, ego autem tribus primis verbis: Quid noster Pætus? At ille adjurans usquam se unquam libentius. Hoc si verbis assecutus es, aures ad te afferam non minus elegantes: sin autem obsonio: peto à te, ne pluris esse † Balbos, quàm disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed si me expediero, ut in ista loca venire possim, non committam, ut & serò à me certiorem factum putes. Vale.

Ludis in Balbi ambiguo nomine.

ARGUMENTUM.

Jocatur suo more cum Pæto, Epicureum se ait esse factum, abjecta reip. judiciorumq; cura.

Cicero S. D. Papirio Pæto. 20

DUPLICITER delectatus sum tuis litteris: & quòd ipse risi, & quòd te intellexi jam posse ridere, me autem à te, ut scurram velitem, malis oneratum esse, non molestè tuli. Illud doleo, in ista loca venire me, ut constitueram, non potuisse: habuisses enim non hospitem, sed † contubernalem, at quem virum: non eum, quem tu solitus es promulside conficere, integrâ famem † ad ovum affero: itaque ad assum virtulinum opera perducitur. Illa mea, quæ solebas antea laudare, O hominem † facilem, O hospitem nô gravem, abjerunt. nam omnem nostram de reipub. curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationē causarum abjecimus, in Epicuri nos † adversarij nostri castra conjecimus: nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam, veterem dico, cum in sumptum habebas: etsi nunquam plura prædia habuisti: Proinde te para: cum homine edaci tibi res est, & qui jam aliquid intelligat, ὀψιμαθεῖς autem homines, scis quam insolentes sint, de-

Fortè ob malè à Papirio dono missa.
Diu enim mansissem apud te.
Ad initium cœnæ.
Qui quolibet cibo esset, ep. 16.
Magna enim Epicuro cum Academicis de summo bono controversia est.
Panes placentis similes.

Idem ep. 13. l. 4. 7. & 12. lib. 6. & 4. lib. 7. Abdo me in litteras, idem est, vide epist. 33. lib. 7. Et natura melior, ideoque ad statũ proclivior, quum pater & spe senectutis alendæ destituta nam patri amisso filio, præsidij tamen aliquid in se ipso relinquitur.

discendæ tibi sunt sportellæ & † artalogani tui. Nam tam ex areis tantum habemus, ut Verrium tuum & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare sæpius audeamus. Sed vide audaciam: etiam Hirtio cœnam dedi, sine pavone tamen, in ea cœna cocus præter jus fervens nihil potuit imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra, mane salutamus domi, & bonos viros multos, sed tristeis: & hos lætos victores, † qui me quidem perofficiosè & peramanter observant. Ubi salutatio defluxit, litteris me † involito, & aut scribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiant, quasi doctum hominem: quia paullo sum, quàm ipsi doctior. Inde corpori omni tempus datur. Patriam eluxi jam & gravius, & diutius, quam ulla † mater unicum filium. Sed cura, si amas, ut valeas: ne ego te jacente bona tua comedam, statui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Vale.

ARGUMENTUM.

Confutat quòd Papirius scripserat, fulmina quædam verborum esse in Ciceronis epistolis, quæ ipse stulte imitaretur, confutat & illud, quod negarat Papirium quenquam fuisse patricium.

Cicero Papirio Pæto. 21

Sic lib. 6. ad Att. 4. de Fin. 1. & 3. de leg. & Terent. Poeta comico. de Fin. & in Tusc. 2. Humili, nec elaborato.

AIN, † tandem? insanire tibi videris, quod imitere verborum meorum, ut scribis fulmina? Tum insanires, si consequi non posses, cùm vero etiam vincas, me prius irrideas, quàm te, oportet. Quare nihil tibi opus est illud à † Trebea, sed potius ἀπόφθεγμα meum. Veruntamen quid ego tibi videor in epistolis? nonne † plebeio sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo. Quid enim simile habet epistola aut judicio, aut concioni? quin ipsa judicia non solemus omnia tractare uno modo. Privatas causas, & eas tenueis, agimus † subtilius:

capitis aut famæ, scilicet ornatius, epistolas vero quotidianis verbis texere solemus. Sed tamē, mi Pæte, qui tibi venit in mentem negare Papirium quenquam unquā nisi plebeium fuisse, fuerunt enim patricij minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cùm antea censor cum eodem fuisset, annis post R. CCC. DXII. sed cum Papirij dicebamini. Post hunc XIIII. fuerunt sella curuli ante L. Papirium Crassum, qui primis Papirius est vocari desitus. Is dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitum factꝰ est annis post R. CCCCCXV. & quadriennio post consul cum C. Divillio. Hunc secutus est Cursor, homo valde honoratus: deinde L. Masso ædilitius: inde multi Massones: quorum quidem tu omnium patriciorū imagines habeas volo, deinde Carpones, & Turdi insequuntur. Hi plebeij fuerunt, quos contemnas censeo. Nam præter hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus †occidit, cujus è repub. Carbonem nemo fuit. Cognovimus Cn. Carbonē, & ejus fratrem scurram, quid his improbius? De hoc amico meo Rubricæ filio, nihil dico. Tres illi fratres fuere P.C.M. Carbones Publius Flacco accusante condemnatus est, fugit Marcus ex Sicilia. Cajus accusante Lucio Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur. Is trib.pleb. seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est. † Hoc verò qui Lilybæi à Pompeio nostro interfectus est, improbior nemo, meo judicio fuit: jam præter jus accusatus à M. Antonio sutorio atramento absolutus putatur. Quare ad patricios censeo revertare, plebeij quam fuerint importuni, vides. Vale.

Subtilitas est cum minuta quæq. diligentissimè persequimur.

Præpostere consul, & censor, librarius: Collocavit: cum alterum alterius loco reponendum. Livius & Dionysius ostendant.

Lib. 1. de or. & in Bruto & Tacitus.

Cnæum significat. Val. Max. lib. 5. cap. 3. Oratore. L. Crassi æmulo. Suet. Clodium à partibus ad plebem transire conantem, eadem die, horaq. nona traduxit.

ARGUMENTUM.

Disputat in epistola sequenti, pro Stoicis de libertate loquendi: quos tamen ait se non imitari.

Cicero Papirio Pæto S. D. 22

Amo verecundiam: tu potius libertatem loquendi, atque hoc Zenoni placuit homini me hercule acuto: etsi Academia nostræ, cum eo magna rixa est, sed, ut dico, placet † Stoicis suo quamq; rem nomine appellare, sic enim disserunt, nihil esse obscœnum, nihil turpe dictu, nā si quod sit in obscœnitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo: nihil esse tertium, in re non est, itaque non modò in comœdijs res ipsa narratur, ut ille in Demiurgo: modò (fortè, nosti canticum: meministi Roscium.) ita me destituit nudum: totus est sermo verbis tectus, re impudentior: sed etiā in tragœdijs, quid est enim illud? Qust mulier una? quid, in quam, est? Usurpata duplex cubile? quid illud? Phærei hic cubile inire est ausus. Quid est? Virginem me quondā invitam per vim violat? Jupiter bone, violat? atque idem significat, sed alterum nemo tulisset. Vides igitur cum eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe. Ergò in re non est, multo minus in verbis, si enim quod verbo significatur, in turpe non est: verbum, quòd significat, turpe esse non potest. Anum Appellas alieno nomine: cur nō suo potius? Si turpe est, ne alieno quidem. Si non est, suo potius. Caudam antiqui penem vocabant: ex quo est propter similitudinem penicul⁹: at hodie penis est in obscenis. At vero Piso ille frui in annalibus suis, quæritur adolescenteis peni deditos esse. Quod tu in epistola appellas suo nomine, ille rectius penem: sed tam multis factum est obscœnum quàm id verbum, quo tu usus es. Quid quod vulgò dicitur. Cum nos te volumus convenire, num obscœnum est? Memini in senatu disertum consularem ita eloqui. Hanc culpam majorem an illam dicam? Potuit obscœnius? non inquis: non enim ita sensit. Non ergo in verbo est: docui au-

Quorum sectæ principem & conditorem Zenonem Citianum nominavit.

Ut sit verbum deponens temporis præteriti.

Et magis Placeret, nō enim contraria, sed similia sequūtur, quia multi penem appellant.

Quasi an illam.

qui autem in re non esse: nusquam igitur est Liberis dare operam, quàm honestè dicitur? etiã patres rogant filios: ejus opera nomen non audent dicere. Socratem fidib⁹ docuit nobilissim⁹ fidicen. Is Connus vocitatus est: num obscœnũ putas? Cum loquimur terni nihil flagitij dicim⁹: at cum bini, obscœnum est. Græcis quidem inquies. Nihil est ergo in verbo, quando & ego Græcè, scio, & tamen tibi dico bini, idq; tu facis quasi ego Græce, non Latine dixerim. Ruta & menta, rectè utrũmq; volo mentem pusillam ita appellare, ut rutulam: non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiã pavimenta isto modo: non potes. Viden', igitur nihil esse, nisi ineptias? turpitudinem nec in verbo esse, nec in re? itaq; nusquam esse. Ergo in verbis honestis obscœna ponimus, quid enim, non honestum verbum est divisio? At inest obscœnũ cui respondet intercapedo; num hæc ergo obscœna sunt? Nos autẽ ridiculè si dicimus, ille patrem strangulavit, honorẽ non præfamur: sin de Aurelia aliquid, aut Lollia, honos præfandus est, & quidem jam non etiam obscœna verba, pro obscœnis sunt, Batuit, inquit, impudenter: dempsit, multo impudentius, atq; neutrum est obscœnũ. Stultorum plena sunt omnia. Testes verbum honestissimum in judicio, alio loco non nimis. At honesti, Colei Lanuini, Cliternini, non honesti, quid ipsa res non modo honesta, modo turpis? Suppedit, flagitium est, jam erit nudus in balneo: non reprehendes. Habes scolam Stoicam: ὁ σοφὸς εὐθυῤῥημωνέση quàm multa ex uno verbo tuo? Te adversus me omnia audere gratum est. Ego servo & servabo (sic enim assvevi) Platonis verecundia. Itaq; tectis verbis ea ad te scripsi, quæ apertissimis agunt Stoici, sed illi etiam crepitus ajunt æquè libros, ac ructus esse oportere. Honorem igitur Kal. Mart. Tu me diliges, & valeb.

βινεῖ enim apud Græcos est fatue à βινέω coeo.

Est enim agentis divisio patientis intercapedo.

Meretrice.

Amat libertatem, sed verecundiam servat.

Subaudi habere volui, vide Servium ad illud Virg. lib. 8. Curibusque severis & Festum in dictione Martias.

ARGUMENTUM.

Prænuntiat Pæto adventum ſuum: quanquam enim audierit eum pedibus laborare, ſe tamen, putare ait, coquum illius articulati morbo non impediri, quo minus cœnam poſſet apparare.

Cicero Pæto S. D. 23

Infrà dicit conſtitui ad te venire, ſed quo die certũ non habet.

Strab. l. 5.

HERI veni in Cumanum: cras ad te fortaſſe, Sed cùm † certum ſciam, faciam te paulò antè certiorem. Etſi M. Cepariùs, cum mihi in ſilua † Gallinaria obviam veniſſet, quæſiſſemq; quid ageres, dixit te in lecto eſſe, quòd ex pedibus laborares, tuli ſcilicet moleſtè, ut debui: ſed tamen conſtitui ad te veniri, ut & viderem te, & viſerem, & cœnarem etiam, non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Exſpecta igitur hoſpitem cùm minimè edacem, tum inimicum cœnis ſumptuoſis. Vale.

Non multi tibi dixit infra epiſt. 26.

ARGUMENTUM.

Rufum à Pæto commendatum, ait ſibi curæ etiam atque etiam fore, deindè monet, ut omnino ad cænas & convictum amicorum redeat, concludit, nihil ſibi eſſe repub. carius.

Cicero Pæto S. D. 24

Amicitiæ noſtræ illius injurias condonarem.

RVFVM iſtum, amicum tuum, de quo iterum jam ad me ſcribis, adjuvarem quantum poſſem, etiamſi ab eo læſus eſſem, cùm † te tantopere viderem ejus cauſa laborare, cùm vero & ex tuis litteris, & ex illius ad me miſſis, intelligã & judicem, magnæ curæ ei ſalutem meam fuiſſe, nõ poſſum ei non amicus eſſe, neq; ſolum tua commendatione, quæ apud me, ut debet,* valet plurimũ, ſed etiam voluntate, ac judicio meo. Volo enim me ſcire, mi Pæte, initium mihi † ſuſpicionis & cautionis, & diligentiæ fuiſſe litteras tuas quibus litteris congruentes fuerunt, aliæ poſtea multorum. Nam & Aquini, & Fabrateriæ conſilia ſunt inita de me, quæ te video inaudiſſe: & quaſi divinarent, quàm his moleſtus eſſem fu-

Idem ep. 19. lib. 2.

Catilinæ temporib.

turus, nihil aliud egerunt, nisi, me ut opprimerent, quod ego nō suspicans, incautior fuissem, nisi à te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget: utinam ea † fortuna reip. sit, ut ille me quam gratissimū possit cognoscere. Sed hæc hactenus. Te ad cęnas itare desisse, molestè fero, magna enim te delectatione, & voluptate privasti. Deinde etiam vereor (licet enim verum dicere) ne nescio quid, illud quod solebas, dedicas, & obliviscare cenulas facere: nam si tum, cum habeas, quos † imitavero, non multum proficiebas, qui nunc te facturum putem? Spurina quidem cùm ei rem demōnstrassem, & vitam tuā superiorem exposuissem: magnum periculum summæ reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consvetudinem, tum, cum Favonius flaret, revertisses, hoc tempore ferri posse, si forte tu frigus ferre non posses. Sed me hercule, mi Pæte, extra jocum, moneo te, quod pertinere ad beate vivendum arbitror, ut cum viris † bonis, jucundis, amantibus tui vivas. Nihil est aptius vitæ, nihil ad beate vivendum accommodatius. Nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ atque victus, remissionemq; animorum, quæ maximè sermone efficitur familiari, qui est in convivijs dulcissimis: ut sapientius nostri, quàm Græci: illi συμπόσια aut σύνδειπνα, id est, compotationes aut cōcenationes: nos convivia, quòd tum maximè simul vivitur. Vides ut te † Philosophando revocare coner ad cęnas? Cura ut valeas, id, foris cœnitando, facillimè consequere. Sed cave, si me amas, existimes me, quod jocosius scribā, abjecisse curam reip. sic tibi mi Pæte persvade, me dies & noctes, nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut mei cives salui, liberiq; sint, nullum locum prætermitto † monendi, agendi, providendi, hoc denique animo sum, ut si in hac cura, atque

Inaudire, est de reb. occultis: ut exempla declarant.

Quia resp. bellis civilib. afflicta suas vires amiserat.

Cùm eorum cænas videres.

Hæc non serio, sed per jocum dicta.

Lusit in verborum similitudine ferri, & ferre.

Eodem modo viros bonos, jucundos, amantes sui, dixit. epist. 21. lib. 5.

Quia rationibus utitur.

Tria postulantur ab optimo cive.

Non pessimè dixit epist. 5. lib. 4.

que administratione vita mihi ponenda sit, † præclarè actum mecum putem. Etiam atque etiam. Vale.

ARGUMENTUM.

Scripsit hanc epistolam ante bellum civile, cum esset in Cilicia proconsul: & cavillatur in eo, quia sibi Papirius præcepta de re militari litteris tradiderat. Dein M. Fabium commendat.

Cicero Imp. Pæto S. D. 25

Cic. Tusc. 1. Plin. l. 17. cap. 24. Plut. in Pyrrho.

SVMMVM † me ducem litteræ tuæ reddidere plane nesciebam, te tam peritum esse rei militaris. Pyrrhi te libros, & † Cineæ video lectitasse. Itaque obtemperare cogito præceptis tuis, hoc amplius, navicularum habere aliquid in ora maritima, contra equidem Parthum negant ullam armaturam † meliorem inveniri posse. Sed quid ludimus? nescis quo cum imperatore tibi negotium sit, Κύρου παιδείαν, quam contriveram legendo, totam in hoc imperio explicavi. Sed jocabimur, alias coràm, &, ut spero, brevi nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potius: sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scire te arbitror) summus mihi est usus: valdeq; eum diligo, cum propter summam probitatem ejus, ac singularem modestiam, tum quòd in his controversiis, quas † habeo cum tuis bombibonibus Epicureis, optima opera ejus uti soleo. Is cum ad me Laodiceam venisset, mecumque eum eo esse vellem, repente, † percussus est atrocissimis litteris: in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem à Q. Fabio fratre proscriptum esse, qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergraviter tulit, existimavitque fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eò progressum esse. Nunc, si me amas, mi Pæte, negotium totum suspice, & molestia Fabium libera. † Auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam

Quia scilicet effugere navib. possumus.

In hac provinciæ administratione.

In disputationibus contra Epicureos.

Ad Att. ep. 8. l. 4. & Ter. in And. ut venderetur.

Apud Cæsarem. epist. 15.

gratia. Noli pati litigare fratres, & judicijs turpibus conflictari, † Matonem & Pollionem inimicos habet Fabius. Quid multa? non me hercule, tam perscribere possum, quàm mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris, id ille in te positum esse putat, mihique persvadet. Vale.

Matho cognomen Pomponiæ gētis, Pollio Asiniæ.

ARGUMENTUM.

Descriptio & excusatio cœnæ hilarioris, præsertim accumbente Cytheride, meretrice mima.

Cicero Pæto S.D. 26

ACCUBUERAM hora nona, cùm ad te horum exemplum in codicillis exaravi. Dices, Ubi? Apud Volumnium Eutrapelium: & quidem supra me Atticus, infra Verrius familiares tui. Miraris, tam exhilaratā esse severitatem nostram: Quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis. Angar? excruciem ne me? quid assequar? deinde quem ad finem? Vivas, inquis, in litteris. An quicquam me agere censes? haud possem vivere, nisi in litteris viverem, sed est earum etiam satieras, sed quidem modus, à quib⁹ cùm discessi, † etsi minimum mihi est in cœna, quod tu unum ζήτημα Dioni philosopho posuisti: tamen quid potius faciam, priusquam me dormitum conferam, non reperio. Audivi reliqua: infra Eutrapelum † Cytheris accubuit. In eo igitur inquis, convivio Cicero ille, Quem exspectabant, cujus ob os Graij ora obvertebant sua? non mehercule suspicatus sum illum affore: sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset ei objectum, habere eum Laida. Habeo, inquit, non habeor. Græce hoc melius: tu si voles interpretabere, me vero nihil istorum, ne juvenem quidem movit unquam, ne dum senem. Convivio delector: ibi loquor aliquid, quod in solum, ut dicitur: & gemitum in risus maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philo-

Quas deinde cum domum redissem ex codicillis in chartā translatas, ad te mitterem.

Aut posse antiquus liber.

Etsi minimè cœnam curo, ludit in ambiguo sensu.

Eutrapeli amica Plut. & Servius.

Ob pro, ad Festus.

De Aristippo & Laide vide Laertium in Aristippi vita, Athenæū, l. 32. Clementem Al. Stro. 2. Gell. l. 1. c. 8. La. 5. c. 15.

philosophum irriseris? cùm ille, si quis quid quæreret dixisset, cœnam te quærere à mane dixeris. Ille vero te putabat quæsiturum, unum

Sumptuariam Cæsar ep. 26. l. 7. & 15. l. 9. minime edacem dixit epist. 23.

cœlum esset an innumerabilia. Quid ad te? At hercule cęna nunquid ad te, ibi præsertim? Sic igitur vivitur, quotidie aliquid legitur, aut scribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una non modò non contra † legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. Quare nihil est, quod adventum nostrum extimescas, non multi cibi hospitem accipies, sed multi joci. Vale.

M.T.CICERONIS EPISTOLARUM LIBER X. AD L. PLANCUM ET CÆTEROS.

ARGUMENTUM.

Invehitur in Antonij immoderatam potentiam: & Plancum transalpinam Galliam, quam ultimam Cicero vocat, administrantē; hortatur, ut in remp. omni cogitatione studioque incumbat, postremò, agit gratias de Furnio honorificè tractabo. Phil. 5.

Cicero Planco Imp. cos. Des. S.D. 1

Vide l. 3. de of. in extremo, & hic epist. 25. lib. 19.

ET absui proficiscens in Græciam: & posteaquam de medio cursu reip. sum voce revocatus, nunquam per M. Antonium quietus fui: cujus tanta est non insolentia, (nam id quidem vulgare vitium est) sed immanitas, non modò ut vocem, sed ne vultum quidem liberū possit ferre cujusquam. Itaq; mihi maximæ curæ est non de mea quidem vita, cui satisfeci vel ætate, vel factis, vel si quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria, sed me patria sollicitat, imprimisque mi Plance, exspectatio † consulatus tui: quæ ita longa est, ut optandum sit, ut possimus ad id tem-

Erat n. Plancus consul designatus cū D. Bruto, ut Antonium Dolabellam sequerentur, Hirtio

tempus reipub. spiritum ducere. Quæ potest e-nim spes esse in ea rep. in quâ hominis impotentissimi atque intemperantissimi armis oppressa sunt omnia? & in quâ nec senatus, nec populus vim habet ullam, nec leges ullæ sunt, nec judicia, nec omninò † simulacrum aliquod, aut vestigium civitatis: Sed quando acta omnia mitti ad te arbitrabar, nihil erat quod singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris mei, quem à tua † pueritia susceptum non servavi solum, sed etiam auxi: monere te, atque hortari, ut in remp. omni cogitatione, curaque incumberes. Quæ † si ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio est: ut perducatur autem, magnæ tum diligentiæ est, tum etiam fortunæ. Sed & te aliquanto ante (ut spero) habebimus: & præterquam quod reip. consulere debemus, tamen tuæ dignitati ita favemus, ut omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam, ad † amplitudinem tuam conferamus: ita facillimè & reip. quæ mihi carissima est, & amicitiæ nostræ, quam sanctissimè nobis colendam puto me intelligo satisfacturum. † Furnium nostrum tanti à te fieri, quantum ipsius humanitas & dignitas postulat, † nec miror, & gaudeo: idque hoc existimare volo, quicquid in eum judicij officijque contuleris, id ita me accipere, ut in me ipsum te putem contulisse. Vale.

& Pansa. Hirtiū et Pansam. Plancus & Brutus.
Epist. 14. lib. 4.
Epist. 3.
Ad eū annum quo eris cōsul.
Ep. 8. l. 5.
Planci legatum epist. 8.
Idem alijs verbis hic ep. 10. ad Att.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod in senatum ad agendam Planci causam non venerit, & officium suum pollicetur in alijs rebus, quæ præsentiam suam requirere videbuntur

Cicero Planco Imp. cos. Des. S. D. 2

MEVM studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tuto in senatum, aut hone-

Ep. 2. lib. 11.

honeste venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam libere de rep. sentiens versari potest in summa impunitate † gladiorum: nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de repub. dicere, ubi me & melius, & propius audiant armati, quàm senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neq; officium, neque studium meum desiderabis: ne in publicis quidem si quid erit, in quo me interesse necesse sit, unquam deero, ne cum periculo quidem meo dignitati tuę. In ijs autem rebus, quæ nihilominus, ego ut absim, confici possunt peto è te, ut me rationem habere velis & † salutis, & dignitatis meæ. Vale.

Propter Antonij consulis arma vide Phil. 2.

Respondet ad illud, tuto & honeste.

ARGUMENTUM.

Aucupatur benevolentiam Planci, partim laudibus partim cum memoratione veteris amicitiæ: & hortatur ut rempub. suscipiat, veritus id, quod accidit, ne se cum Antonio conjungeret.

Cicero Planco Imp. cos. Des. S. D. 3

CUM ipsum Furnium per se vidi libentissimè, tum hoc libentius, quod illum audiens te videbar audire, nam & in re militari † virtutem, & in administranda provincia justitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit: & prętereà mihi non ignotam in consvetudine, & familiaritate svavitatem tuam adjunxit, præterea summam erga te † liberalitatem, quæ omnia mihi jucunda: hoc extremum etiam gratum fuit. Ego Plance, necessitudinem constitutam habui, cum domo vestra tanto aliquanto, quàm tu natus es: amorem autem erga te ab ineunte † pueritia tua, confirmata jam ætate familiaritatem, cum studio meo, tum in judicio tuo constitutam. His de causis mirabiliter † faveo dignitati tuæ: quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es virtute duce, comite fortuna: eaque es adeptus adolescens, mul-

Præfecti laudes, ut peritus militiæ justitia studiosus, prudens in omni actione sit.

Humanitatē potius quàm largitionem, significat ut ep. 9 l. 1. & 9. l. 5. Epist. 1. L. 2. ep. 15. dixit eadem sententia, Cæsarem honestum esse cupio.

Eodem modo locutus est l. 4. epist. 3.

multis invidentibus, quos ingenio industriaque fregisti. Nunc me amantissimum tui nemini † concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies: omnem tibi reliquę vitæ dignitatem ex optimo reip. statu acquires. Scis profectò (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cum homines existimarent, te nimis † servire temporib: quod ego quoque existimarem, si te ea quæ patiebare, probasse etiam arbitrer. Sed cùm intelligerem quid sentires: te arbitrabar videre quid posses, nunc alia ratio est: omnium rerum tuum judicium est, idque liberum consules designatus, optima ætate, summa eloquentia, maxima orbitate reip. virorum talium. Incumbe, per deos immortales, in eam curam & cogitationem, quæ tibi summam dignitatem, & gloriam afferat. Unus autem est, hoc præsertim tempore, per tot annos rep. devexata, reip. bene gerendæ cursus ad gloriam. Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putavi, quàm quod arbitrarer te monitis & præceptis meis egere, scibam enim ex * ijsdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram, quare modum faciam. Hoc tantum significandum putavi, ut potius amorem tibi † ostenderem meum, quam ostentarem prudentiam. Interea, quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabar, studiose, diligenterque curabo. Vale.

Quia fuerat C. Cæsaris amicus, ep. 23. & legatus. Cæsar. lib. 1. & 5. de bell. ci.

Excusatio quæ incitationis vim habet. A necessitate & reip. tempore.

Ex iis scil. libris, quibus ad laudem præceps traduntur.

Testificari à morte dixit, ep. 1. lib. 2.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Ciceroni, quod eum ad verissimæ gloriæ studium cohortatus sit, seque in reip. potestate totum fore pollicetur.

Plancus Ciceroni S. D. 4

GRATISSIMÆ mihi tuæ litteræ fuerunt, quas ex Furni sermone te scripsisse animadverti. Ego autem præteriti temporis excusationem affero, quod te profectum, audieram, nec multò ante redijsse scivi, quàm ex epistola tua cognovi, nul-

Tua manu cum alioqui amanuensi uti soleres.

Qua prima legitur in hoc lib.

Tres amoris causæ, id eo dixit infra ep. 9. plurimis nostris necessitudinibus.

De tuo animo ex meo judicio, ex animo tuo specto.

nullum enim in te officium, ne minimum quidem, sine maxima culpa, videor posse præterire. In quo tuendo habeo causas plurimas vel † paternæ necessitudinis, vel meæ in te à pueritia observantiæ, vel tui erga me mutui amoris. Quare, mi Cicero, quòd mea, tuaque patitur ætas, persvade tibi te unum esse, in quo ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem. Omnia igitur tua consilia mihi non magis prudentiæ plena, quæ summa est, videntur, † quam fidelitatis, quam ego ex mea conscientia metior. Quare si aut altior sentirem, certè admonitio tua me reprimere: aut si dubitarem, hortatio impellere posset, ut id sequerer, quod tu optimum putares. Nunc sit? quæcunq; in me bona sunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut medio labore parta, etsi à te propter amorem carius sunt, æstimata: tamen vel inimicissimi judicio tanta sunt, ut

Quā adeptus fortasse non sum cū ea gesserim Cæsare dominante.

præter bonam † famam, nihil desiderare videntur. Quare hoc unum tibi persvade, quantum viribus eniti, consilio providere, auctoritate monere potuero, hoc omne reip. semper facturum. Non est ignotus mihi sensus tuus: neque si facultas, optabilis mihi quidem, tui præsentis

Cui præerat D. Bru. Antoni consulibus qui Kal Jan. magistratum inibnat.

Et proindè & perinde veteres dicebant, eadem significatione Tul. 1. & alibi.

esset, unquam à tuis consilijs discreparem: nec nunc committam, ut ullum meum factum reprehendere jure, possis. Sum in exspectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid in urbe Januario mense geratur, ut sciam. Interim maximam hic solicitudinem curamque sustineo, ne inter aliena vitia hæ gentes nostra mala suam putant occasionem. Quod si † proinde, ut ipse mereor, mihi successerit, certè & tibi, cui maximè cupio, & omnibus viris bonis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Hic quoque Plancum ad suscipiendam, tuendamque remp. gloriæ stimulis incitat.

Cice-

Cicero Pla. Imp. Cos. Des. S. P. D. 5

Binas à te accepi litteras eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ, intellexi enim te laborare, ut ad me tuæ exspectatissimæ litteræ perferrentur: ex quibus cepi fructum duplicem mihiq; in comparatione difficilem ad judicandum amorem ne erga me tuum, an animum in remp. pluris æstimandum putarem. Est omnino patriæ caritas, meo quidem judicio maxima, sed amor voluntatisque conjunctio plus certe habet † svavitatis. Itaque commemoratione tua paternæ necessitudinis, benevolentiæq; ejus, quam erga me à pueritia contulisses, cæterarumque rerum ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiam attulerat. Rursus declaratio animi tui, quem haberes de repub. quemque habiturus esses, mihi erat jucundissima: eoque major erat hæc lætitia, quòd ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solum, mi Plance, sed planè etiam oro, quod feci ijs litteris, quibus tu humanissimè respondisti, ut tota mente, omnique animi impetu, in remp. incumbas. Nihil est, quod tibi majori fructui, gloriæque esse possit. Nec quicquam ex omnibus rebus humanis est prçclarius, aut præstantius, quàm de rep. bene mereri. Adhuc enim patitur tua summa, humanitas & sapientia, me, quod sentiam libere dicere, fortuna suffragante videris res maximas consecutus: quod quenquam sine † virtute non potuisses, tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ, temporibusque tribuuntur. His temporibus difficillimus reip. quicquid subveneris, id erit totum, & propriè tuam. Incredibile est omnium civium, latronibus exceptis, odium in Antonium. Magna spes in te & in tuo exercitu: magna expectatio: cujus, per deos † gratiæ, gloriæque cave tempus amittas: Sic moneo, ut filium:

Binas litteras non duas dici, & duas epistolas, non binas, nescire puto neminem.

Verè non tamen plus amoris, nã patria, & parentibus & liberis, non modo amicis, & in amore præfertur.

Itaq; l. 1. de of. Omnes inquit, omnium caritates una patria complectitur.

Supra epist. 3.

Virtute duce, comite fortuna.

Quod ea ob amicitiam Cæsaris videaris assecutꝰ ep. s.

Quam suscepto reip. pa-

lium: sic faveo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patria, & amicissimum. Vale.

rocinio, inibis apud omnes bonos, idem, infra ep. 19.

ARGUMENTUM.

Cum Plancus, litteris ad senatum scriptis, pacem cum Antonio suasisset, suadet Cicero, ut pacem armis potius, quam pactione quærat: & ut se, à societate malorum civium aliquando sejungens, totum ad remp. transferat.

Cicero Planco Imp. cos. Des. S. D. 6

Planci legatus Ciceronis studiosissimus ep. 11. l. 8.

QUÆ locutus est Furnius † noster de animo tuo, in remp. ea gratissima fuerunt senatui, populoque Rom. probatissima: quæ autem recitatæ litteræ sunt in senatu, nequaquam consentire cum Furnij oratione visæ sunt: pacis enim auctor eras, cum collega tuus, vir clarissimus à fœdissimis latronibus, obsideretur, qui aut positis armis pacem petere debent: aut si pugnantes eam postulant, victoria pax, non pactione, parienda est. Sed de pace litteræ vel † Lepidi, vel tuæ quam in partem acceptæ sint, ex viro optimo fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere. Me autem impulit tui caritas, ut quamquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris Furnijque benevolentia, fidelisque prudentia tibi præsto esset futura, velle tamen meæ quoque auctoritatis pro † plurimis nostris necessitudinibus præceptum ad te aliquod pervenire. Crede igitur mihi mi Plance, omneis, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis (es autem adeptus † amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia: nisi te cum libertate populi Ro. & cum senatus auctoritate conjunxeris. Sejunge te quæso aliquando ab ijs, cum quibus te non tuum judicium, sed temporum vincula conjunxerunt. † Complures in perturbatione reip. consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo existit in remp. consulari. Talem igitur te esse oportet, qui primum te ab im-

D. Brutus, quem M. Antonius Mutinæ obsidebat.

Postea quoque pacem suasit vide litteras ejus publice missas ep. 16. & 24.

Tres enumerat. epist. 14. lib. 4.

Argumentum de spe gloriæ ductũ consulem n. fieri, ita præclarũ est, si consulare munus pro dignitate, ac salute reip. sustinetur.

ab impiorum civium tui dissimiliorum societate sejungas: deinde te senatui, bonisque omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: postremò ut pacem esse judices non in armis positis, sed in abjecto armorum, & servitutis metu. Hæc si & ages, & senties, tum eris non modo consul & consularis, sed magnus etiam consul & consularis, sin aliter: tam in istis amplissimis nominibus bonorum, non modo dignitas nulla erit, sed erit summa deformitas. Hac impulsus benevolentia scripsi paulo severius: quæ tu in experiendo ea ratione, quæ te digna est, vera esse cognosces. XIII. Kal. Aprileis.

ARGUMENTUM.

Exponit cur brevior sit hæc Epestola, & cur studium suum in remp. serius patefecerit: suamq; dignitatem Ciceroni commendat.

Plancus Ciceroni S. D. 7

PLVRA tibi de meis † consilijs scriberem, rationemque omnium rerum redderem verbosius, quo magis judicares, omnia me reip. præstitisse, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi (non minus enim à te probari, quam diligi semper volui, nec te magis in culpa defensorem mihi paravi, quam prædicatorem meritorum meorum esse volui) sed breviorem me tuæ res faciunt: una, quòd publicis litteris omnia sum persecutus, altera, quod M. Varisidium equitem Rom. familiarem, meum ad te ipsum transire jussi, ex quo omnia cognoscere posses. Non medius fidius mediocri dolore afficiebar, cùm alij occupare possessionem laudis viderentur: sed usque mihi temperavi, dum perducerem eo rem, ut dignum aliquid † & consulatu meo & vestra exspectatione efficerem, quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consecuturum, ut maximo præsidio reipub. nos fuisse, & nunc sentiant homines, & in po-

Cur non statim post obitum Cæsaris pro libertate arma ceperit. *Quem gesturus erat bienio, post eum jam à Cæsare, ad Parthicum bellum ituro, designatus esset cũ D. Bruto, sed ob civi-*

le bellum consulatum non nisi triennio post gessit.

in posterum memoria teneant. A te peto ut dignitati meæ suffrageris: & quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem, non minus posse te, quam velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Caussas affert, quibus adductus non ita maturè ut homines exspectabant, defensorem se publicæ libertatis professus sit: deque exercitu suo & statu provinciæ significat.

Plancus Imp. Cos. Des. S. D. Coss. Prætt. *Trib. Pl. S. P. Pl. Q. R.* 8

Velleij verba sunt. lib. 2. Plancus diu quarum esset partiũ secum luctatus senatui se litteris venditãs mox ejusdem proditor. Nunc, cùm remp. tuendam suscipio. Cum eo loco mea res essent.

Si cui forte videor diutius & hominum exspectationem, & spem reipub. de mea voluntate tenuisse * suspensam, huic prius excusandum me esse erbitror, quàm de insequenti officio quicquam ulli pollicendum, non enim præteritam culpam † videri volo redimisse, sed optimæ mentis cogitata jam pridem maturo tempore enuntiare Non me præteribat in tanta sollicitudine hominum, & tam perturbato statu civitatis fructuosissimam esse professionem bonæ voluntatis: magnosque honores ex ea re complures consecutos videbam. Sed cùm in † eum casum me fortuna demisisset, ut aut celeriter pollicendo magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem, aut si in eo mihi temperavissem, majores occasiones ad opitulandum haberem, expeditius inter communis salutis, quam meæ laudis esse, volui. Nam quis in ea fortuna, quæ mea est, & ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea spe, quam in manibus habeo, aut sordidum quicquam pati, aut, perniciosum concupiscere potest? Sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multæ impensæ opus fuit: ut, quæ reip. bonisque omnibus pollicemur, exitu præ-

Qualis servitutis est. Hoc necesse est referri ad illud, Opus fuit, nõ n. cum, Aliquantum conjungi põt, ergo non recte in quibusdam

tu præstaremus: neque ad auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, sed cum facultatibus accederemus: Confirmando erat exercitus nobis, magnis sæpe præmijs solicitatus, ut ab rep. potius moderata, quam ab uno infinita speraret. Confirmandæ complures civitates, quæ superiore anno largitionibus, concessionibusq; præmiorum erant obligatæ: ut & nulla vana putarent, & eadem à melioribus auctoribus petenda existimarent. Alliciendæ etiam voluntates reliquorum qui finitimis provincijs exercitibusque præfuerunt, ut potius cum pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quàm cum paucioribus † funestam orbi terrarum victoriã partiremur. Muniendi verò nosmetipsi fuimus, aucto exercitu auxilijsque multiplicatis: ut, cùm præferremus sensu aperte, tum etiam invitis quibusdam sciri quid defensuri essemus, non esse periculosum. Itaq; nunquam diffitebor, multa me, † ut ad effectum horum consiliorum pervenirem, & simulasse invitũ & dissimulasse cum dolore: quod præmaturi denunciato boni civis imperati quàm periculosa esset, ex casu † collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato viro forti atq; strenuo, plura etiam verbo, quam scriptura mandata dedimus: ut & rectius ad vos perferretur, & nos essemus tutiores: quibusque rebus & communem salutem muniri, & nos armari conveniret, præcepimus. Ex quo intelligi potest, curam reip. summæ defendendæ jam pridem apud nos excubare. Nunc cum Deum benignitate ab omni re simus paratiores, non solum benè sperare, de nobis homines, sed exploratè judicare volumus. Legiones habet quinque sub signis, & sub fide, virtuteque reip. conjunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequenteis: provinciam omnium civitatum consensu paratissimam, & summa contentione ad officia certantem:

libris, Opus fuerit, meus etiã liber, & duo Sigoniani habent, fuit.

Difficilior n. paucis victoria, quam multis.

Vt hæc ad exitum consilia perducerem.

D. Bruti, qui nondũ firmo exercitu munitus, præmaturè suam voluntatẽ, studiumq; erga rẽ. aparuerat, itaq; Mutinæ obsessus à M. Antonio & seipsum & remp. in discrimen adduxit.

tantem: equitatus, auxiliorumque tantas copias: quantas habentes ad defendendam suam salutem, libertatemque conficere possunt. Ipse ita sum animo paratus, vel provinciam tueri, vel ire quo resp. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, provinciamque ut vel omnem impetum belli in me convertere non recusem, si modo meo casu aut confirmare patriæ salutem aut periculum morari possim. Hæc si † jam expeditis omnibus rebus tranquilloque statu civitatis polliceor: in damno meæ laudis, reip. commodè lætabor, sin ad societatem integerrimorum & maximorum periculorum accedam, consilia mea æquis judicibus ab obtrectatione invidorum defendenda commendo. Mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in reip. incolumitate satis magnus est paratus. Eos verò qui meam auctoritatem, & multò magis vestram fidem secuti, nec ulla spe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos vobis habeatis, petendum videtur. Vale.

Quatuor memorat, ep. 15.

Antonio ad Mutinam profligato, in quo disceptare videbatur omnis fortuna reip. epist. 10.

ARGUMENTUM.

Suum studium erga remp. præ se fert, modestè dignitatem suam commendat quid egerit, quid acturus sit, exponit: qualem ducat exercitum significat.

Plancus Ciceroni S. D. 9

NIHIL me tibi, † temere aut te cæteris de me frustra recepisse lætor. Certe hoc majus habes testimonium amoris mei, quo maturius tibi quàm cæteris, consilia mea volui esse nota. In dies verò meritorum meorum fieri † accessiones, providere te spero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet mi Cicero (ita ab imminentibus malis resp. me adjuvante liberetur) sic honores, præmiaque vestra suspicio, conferenda certè cum immortalitate, ut sine his nihil de meo studio perseverantiaque sim remissurus. Nisi in multitudine optimorum civium

Si quidem ea præsto quæ cu pollicitus.

Eodem modo locutus est ep. 1. lib. 2.

Quæ præstare videtur omnibus rebus.

vium impetus animi mei fuerit singularis, & opera præcipua, nihil ad meam dignitatem accedere volo suffragatione vestra, concupisco autem nihil mihi, contra quam ipse pugno sed & temporis, & rei te moderatorem facilè patior esse. NIHIL aut serò, aut exiguè à patria civi tributum potest videri. Exercitum ad 6. Kal. Majas Rhodanum transieci: magnis itineribus Vienna equites mille via breviore præmisi. Ipse si à Lepido non impediar, celeritate satisfaciam, sin autem in itinere meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. Copias adduco & genere & numero, & fidelitate firmissimas. Te, ut diligas me, si mutuo me facturum scis, rogo. Vale.

Tacite petit honorum accessiones infra ep. 17.

Et quo tempore, & quibus honoribus ornandus à vobis sim. infr. epist. 14.

Quæ tria in exercitu requiruntur. infr. ep. 16.

ARGUMENTUM.

Laudat Plancum de optima voluntate, studioque juvandæ reip. præmiaq; illum à senatu honorificentissima sperare vult: operamq; in eo suam pollicetur; & hortatur, ut egregiè pergat id rep. tuenda.

Pro, scis, in antiquo libro scriptum est, putas, in omnibq autem me, non te.

Cicero Plan. Imp. cos. Des. S. D. 10

Ep. 27. lib. 11.

ETSI satis ex Furnio nostro cognoveram, quæ tua voluntas, qvod consilium de rep. esset, tamen lectis tuis litteris, liqvidius de toto sensu tuo judicavi. Qvamobrem, qvamqvam in uno prælio omnis fortuna reip. disceptat, (qvod qvidem, cùm hæc legeres, jam decretum arbitrabar fore) tamen ipsa fama, quæ de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem consecutus. Itaque si † consulem Romæ habuissemus, declaratum esset à senatu cum tuis magnis honoribus, quam gratus esset conatq & apparatus tuus. Cujus rei non modò non præterijt tempus, sed † ne maturum qvidem etiam nunc meo quidem judicio fuit. Is enim denique honos mihi videri solet, qvi non propter spem futuri beneficij, sed propter magna merita claris viris defertur & datur. Qvare sit modo aliqua respub. in qua honos elucere possit, omnibus, mihi crede, amplissimis hono-

Ad Mutinam non, deliberatum, sed confectum Liv. l. 2. decernere pugnam.

Aberat uterq; consul, cum ad bellum contra Antonium exissent.

Adhuc n. conatus tantum audiuntur:

ribus abundabis. Is autem, qvi vere appellari potest honos non invitamentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis est præmium. Qvamobrem mi Plance, incumbe toto pectore ad laudem: subveni patriæ, opitulare collegæ: omniū gentium consensum, & incredibilem conspirationem adjuva. Me tuorum consiliorum adjutorem, dignitatis fautorem omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumque cognosces, ad eas enim causas, qvibus inter nos amore sumus officijs, † vetustate conjuncti, patriæ caritas accessit: eaque effecit, ut tuam vitam anteferrem meæ 4. Kal. April. Vale.

expectatur ipsa res. Tanta enim voluntatem Plancus ostenderat: ut, si quid ei tribueretur, invitamentum non præmium videretur esse. Noti enim alter alteri jam pridem sum9, sic etiam locutus est infra epist. 12. *Sic immortaliter gaudeo, pro vehementissimè.*

ARGUMENTUM.

Gratias agit pro officijs, quæ in ipsum Cicero contulerat, & de suo studio erga rempub. omnia pollicetur.

Placus Ciceroni P. S. D. 11

Immortaleis † ago tibi gratias, agamque dum vivam: nam relaturum me affirmare non possum, tantis enim officijs non videor mihi respondere posse, nisi forte (ut tu gravissime disertissimeque scripsisti) ita sensurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filij tui † dignitate esset actum, amabilius certè nihil facere potuisses. Primæ tuæ sententiæ infinitus cum muneribus posteriores ad tempus, arbitriumq; amicorum meorum compositæ, oratio assidua, & perpetua de me, jurgia cum obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt. Qvare non mediocris adhibenda mihi est cura, ut reip. me civem dignum tuis laudibus præstem, in amicitia tua memorem atque gratum. Qvod reliqvum est, tuum munus tuère: & me, si qvem esse voluisti, eum exitu, rebusque cognoscis, defende ac suscipe. Cum Rhodanum

Cicero dixit, assequi merita epist. 4.

Sacerdotium videtur significare, de quo in ep. ad M. Brut.

Quas mei defendendi, atq; ornandi partes jam suscepisti, eas ne depone.

copias

copias trajecissem fratremq; cum tribus millib9 eqvitum præmisissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem: in itinere de prælio facto, Brutoq; & Mutina obsidione liberatis audivi. Animadverti, nullum alium receptum Antonium, reliqviasq; qvæ cum eo essent habere, nisi in his partibus: duas ei spes esse propositas, unam Lepidi, ipsius alteram exercitus. Qvod qvædam pars exercit* non minus † furiosa est, nam qvi cum Antonio fuerunt, eqvitatum revocavi, ipse in Allobrogibus constiti, ut proinde ad omnia paratus essem, ac res me moneret. Si nudus huc se Antonius conferet, facile mihi videor per me sustinere posse, remq; publicam ex vestra sententia administrare, qvamvis ab exercitu Lepidi recipiatur, si vero copiarum aliqvid secum adducet, & si † decima legio veterana, qvæ nostra opera revocata cum reliqvis est, ad eundem furorem redierit: tamen ne qvid detrimenti fiat, dabitur opera à me: idque me præstaturum spero, dum istinc copiæ trajiciantur, conjunctæque nobiscum facilè perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neqve animum neqve diligentiam mihi defuturam. Cupio mehercules nullam residuam sollicitudinem esse: sed si fuerit, nec animo, nec benevolentiæ, nec patientiæ cujusqvam pro vobis cedam. Do qvidem ego operam ut etiam Lepidum ad hujus rei societatem incitem: omniaqve ei † obseqvia polliceor, si modo remp. respicere volet. Utor in hac re adjutoribus, interpretibusqve fratre meo, & Laterense & Furnio nostro. Non me impedient † privatæ offensiones, qvò minus pro reip. salute etiam cum inimicissimo consentiam, qvod si nihil profecero, nihilominis maximo sum animo: & majore fortasse cum mea gloria vobis satisfaciam. Fac valeas, meqve mutuo diligas.

Qui nō essent erga remp. benè animati furiosi dicebantur & insani infr. ead. ep.

Cujus erat præcipua fortitudo, militaverat autem cum Cæsare in Gallia.

Nullas esse belli reliquias Antonio ad Mutinam fuso.

Omnibus in rebus me fore in tua potestate.

Vide inf. ep. 25. 18. & 20.

Quia gloria socium non habebo.

ARGUMENTUM.

Significat, quam grata senatui fuerint ejus litteræ de apparatu, studioq. defendendæ reip. quidque ex ejus litteris actum sit: & hortatur eum ad recuperandam libertatem.

Cicero Planco Imp. Cos. Des. 12

ETSI reip. caussa maximè gaudere debeo tantum te ei præsidij, tantum opus attulisse * extremis pene temporibus: tamen ita victorem complectar, rep. recuperata, ut magnam partem mihi lætitiæ tua dignitas affert: qvam & esse jam, & futuram amplissimã intelligo, cave enim putes ullas litteras unqvam gratiores, qvam tuas in senatu esse recitatas, idqve contigit tum † meritorum tuorum in remp. eximia qvadam magnitudine, tum verborum sententiarumqve gravitate, qvod mihi qvidem minimè novum, qvi & te nossem, & tuarum litterarum ad me missarum promissa meminissem, & haberem à Furnio nostro tua penitus † consilia cognita: sed senatui majora visa sunt, qvàm erant exspectata: non qvòd unqvam de tua voluntate dubitasset: sed nec qvantum facere posses, nec qvò progredi velles, exploratum satis habebat. Itaqve cùm ad 7. Id. Aprileis mane mihi tuas litteras M. Varisidius reddidisset, easq; legissem, incredibili gaudio sum elatus, cumq; magna multitudo optimorum virorum & civium de domo deduceret, feci continuò omneis participes meæ voluptatis. Interim ad me venit † Munatius noster, ut consveverat: & ego ei litteras tuas ostendi: nihil dum enim sciebat: nam ad me primum Varisidius, idq; sibi à te mandatum esse dicebat. Paullo post idem mihi Munatius eas litteras legendas dedit, qvas ipsi miseras, & eas qvas publicè. Placuit nobis ut statim ad Cornutum prætorem urbis litteras deferremus, qvi qvòd consules aberant, consulare munus sustinebat more majorum.

Cum ab interitu non longe abesset.

De quibus eæ litteræ loquebantur, infra ep. 16. & 19.

Quæ maturiꝰ quam illi cognoverat.

Planci cognatus, nam Plãcus Munatiorũ cognomen.

Sulpitiæ gentis, Absentibus, consulibus pratorum prima dignitas. Phil. 14. in extremo.

rum. Senatus est continuò convocat⁹, freqvens-qve convenit propter famā atq; exspectationem tuarum litterarum. Recitatis litteris, oblata religio Cornuto est pullariorum admonitu, non satis diligenter eum † auspicijs operam dedisse, idqve à nostro collegio † comprobatū est. Itaqve res dilata est in posterum. Eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum † Servilio: qvi cum gratia effecisset, ut sua sententia prima pronunciaretur, freqvens eum senatus reliqvit, & in alia omnia discessit, meq; sententiæ, qvæ secunda pronuntiata erat, cùm freqvens assentiretur senatus, rogatu Servilij P. Titius intercessit. Res in posterum dilata, venit paratus Servilius, Jovi ipsi iniqvus, cujus in templo res agebatur. Hunc qvemadmodum fregerim, qvantaq; contentione Titium intercessorē abjecerim, ex aliorum te litteris malo cognoscere, unum hoc ex meis: senatus gravior, constantior, amicior tuis laudibus esse nō potuit, qvàm tum fuit. Nec vero tibi senatus amicior, qvàm cuncta civitas, mirabiliter enim populus Rom. universus, & omnium generum, ominumq; consensus ad liberandam remp. conspiravit. Perge igitur, ut ais, nomenq; tuum commenda immortalitati: atq; hæc omnia, qvæ habent speciem gloriæ, collecta ex inanissimis splendoris insignibus contine: brevia, fugacia, caduca existima. VERVM decus in virtute positum est, qvæ maximè illustratur magnis in remp. meritis. Eam facultatem habes maximam, qvam qvando complexus es, & tenes, perfice, ut ne minus resp. tibi, qvā tu reip. debeas, me tuæ benignitatis non modo fautorē, sed etiam amplificatorem cognosces, id tum reip. qvæ mihi est mea † vita carior, tum nostræ necessitudini debere me judico. Atqve in his curis, qvas contuli ad dignitatem, tuam cepi magnam voluptatem, qvòd bene cognitam mihi T.

Auspicatio enim senatus habebatur.

Augurum ca. 4. lib. 15.

Isaurici filio, qui consulatum cum Cæsare gesserat.

De hoc Tito: Dio. lib. 37.

Senatus enim in templis habebatur: & Jovis templum erat in Capitolio.

Phil. 13. idem ferè alijs verbis ep. 24. l. 9. in extremo.

Cum neq; hic neque supra fratrem appellet, suspicor cognatum, potius, quàm fratrem esse. L. Planci, etsi nō me prætererit T. Munatium L. Planci oratoris fratrem à Pediano nominari.

hi T. Munatij prudentiam & fidem magis etiam perspexi in ejus incredibili erga te benevolentia & diligentia. 3. Id. Apr. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de S. C. in tuam sententiam facto, ad augendam Planci dignitatem hortaturque, Ut Antoniani belli reliquias conficiat.

Cicero Planco Imp. cos. Des. 13

UT primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ nihil prætermisi in ornando, qvod positum esset aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso S. C. poteris cognoscere, ita enim est perscriptum, ut à me descripto dicta sententia est: qvam senatus freqvens secutus est summo studio, magnoque consensu. Ego qvanqvâ ex tuis litteris, qvas mihi misisti perspexeram, te magis judicio bonorum, qvam insignib' gloriæ delectari: tamen considerandū nobis existimavi etiam si tu nihil postulares, qvantum tibi à repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis, qvi enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaq; Homerus non Ajacem, nec Achillem, sed Ulyssem appellavit. Vale.

Honoribus à senatu decretis.

Id est, bellum jam magna ex parte à consulibus profligatum, ipse conficies, inf. ep. 18. & 19.

ARGUMENTUM.

Laudat Plancum de subsidio reipub. ferendo, & hortatur, ut Antonium ad Mutinam fusum persequatur, ac perdat.

Cicero Planco Imp. cos. Des. S. 14

O GRATAM famam biduo antè † victoriam de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copijs. Atq; etiam hostibus fusis, spes omneis in te est: fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. Est autem non minus gratum extrema delere, qvàm prima depellere. Eqvidem exspectabam jam tuas litteras, idque cum multis: sperabamque etiam Lepidum temporibus † admonitu, tecum reip. satis esse fa-

Mutinensem Antonio fugato.

Præsenti periculo, quo boni

ctiurum. In illam igitur curam incumbe mi Plance, ut neqve ſcintilla teterrimi belli relinqvatur. Qvod ſi erit factum: & remp. divino beneficio affeceris, & ipſe æternam gloriam conſeqvere. 3. Id. Maji. Vale.

ciues ad opem patriæ ferendam impelluntur.

ARGUMENTUM.

Nuntiat quid ad opprimendum Antonium paret.

Plancus Imp. Ciceroni S. D. 15

His litteris ſcriptis, qvæ poſtea accidiſſent ſcire te, ad rem, putavi pertinere. † Sedulitas mea (ut ſpero) mihi, & reip. tulit fructum, namq; aſſiduis internuncijs cum Lepido egi, ut omiſſa omni contentione, † reconciliataq; voluntate noſtra, communi conſilio reip. ſuccurreret, ſe, liberos, urbem pluris, qvam unum perditum, † abjectumq; latronem putaret: obſeqvioq; meo ſi ita fecerit, ad omneis res abuteretur. Profeci itaq; per Laterenſem internuncium: fidem mihi dedit, ſe Antonium, ſi prohibere provincia ſua non potuiſſet, bello perſecuturum: me, ut venirem, copiasq; conjungerem, rogavit: eoq; magis, qvod & Antonius ab † eqvitatu firmus eſſe dicebatur, & Lepidus ne mediocrem qvidem eqvitatū habebat, nam etiam ex paucitate ejus, non multis ante diebus, decem, qvi optimi fuerant, ad me transſierunt. Qvibus ego cognitis, cunctatus nō ſum: in † curſu bonorum conſiliorum Lepidum adjuvandū putavi. Adventus meus qvid profecturus eſſet, vidi: vel qvòd eqvitatu meo perſeqvi, atq; opprimere: eqvitatum ejus: vel qvod exercitus Lepidi eam partem, † qva corrupta eſt, & ab repub. alienata, & corrigere, & coercere præſentia mei exercitus poſſem. Itaqve in Iſara † flumine maximo, qvod in finibus eſt Allobrogrum, ponte uno die facto, exercitum ad 4. Id. Majas traduxi. Cum verò mihi nunciatum eſſet, L. Antonium præmiſſum

Infr. ep. 26. Sup. ep. 2. & infr. cap. 18. & 17.

Quia jā prælio Mutinenſi fractus erat Antonius.

Ep. 33. l. 12. & 10. lib. 11.

Dum Lepidus bene de rep. ſentiret.

Infr. ep. 3.

Plinius Iſaram Rhodano comparat lib. 3. c. 4.

cum

Quinque nominantur c. 8. h. quatuor c. 13. l. 11.

cum equitibus & cohortibus ad Forum Julij venisse: fratrem cum equitum quatuor millibus, ut occurreret ei misi ad prid. Id. Ma. ipse maximis itineribus, cum quatuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. Si nos mediocris modò fortuna reipub. adjuverit: & audaciæ perditorum, & nostræ sollicitudinis hic finem reperiemus. Quod si latro præcognito nostro adventu, rursus in Italiam se recipere cœperit, † Bruti erit officium occurrere ei, cui scio nec cōsilium, nec animum defuturum. Ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam qui sequatur, Italiam à vastatione defendat. Fac valeas, meque mutuo diligas.

Decimi Bruti Galliæ Cisalpinæ præfecti.

ARGUMENTUM.

Gratissimas fuisse Planci litteras, maximeque opportunas significat, eique auctor est, ut in rebus tam subitis consilium senatus ne exspectet, ipse à sese consilium capiat.

Cicero Planco. 16

Quo ad meminisse homines possunt.

NIHIL * post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi, quam tuas, Plance, literas: redditæ sunt, enim frequenti senatu Cornuto, cum is fridigas sane & inconstanteis recitasset literas Lepidi: Sub eas statim recitatæ sunt tuæ, non sine magis quidem clamoribus, cum enim rebus ipsis essent, & studijs, beneficijsq; in remp. gratissimæ: tum erant gravissimis verbis & sententijs perscriptæ. Flagitare senatus institit Cornutum, ut referet statim de tuis litteris, ille se considerare ait velle. Cum ei magnum convitium fieret cunctà à senatu, quinq; tribuni pleb. retulerunt. * Servilius rogatus rem distulit. Ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum: ea quæ fuerit, ex S.C. cognosces. Tu, quanquā consilio non eges, vel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc rejicias, neve in rebus

Vide eandem sententiam supra ep. 12. infra ep. 18.

Adverte etiam tribunos pleb. referendi ad senatū habuisse qua de re Gell. lib. 14. cap. 7.

rebus tam subitis, tamq; † angustis à senatu consilium petendū putes: ipse tibi sis senatus, quocunque te ratio reipublicæ ducet, sequere, cures ut ante factum aliquid à te egregium audiamus, quam futurum putarimus. Illud tibi promitto, quicquid erit à te factum, id senatum, non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum, comprobaturum. Vale.

Spatium negantibus mittendi ad senatum.

ARGUMENTUM.

Præsentem belli statum describit, cum excusatione fratris à se dimissi, & commendatione suæ dignitatis.

Plancus Ciceroni S. D. 17

Epist. 18. 23, & 34. & ep. 10. lib. 11.

ANTONIVS Ibid. Maijs ad Forum Julij cum primis copijs venit, Ventidius bidui spacio abest ab eo. Lepidus ad Forum Voconij castra habet: qui locus à Foro Julij, quatuor & viginti millia passuum abest: ibique me exspectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. Quod si omnia mihi integra & ipse, & fortuna servaverit: recipio vobis celeriter me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum assiduis laboribus, † concursationibusque confectum, graviter se habuisse, antea tibi scripsi. Sed tamen cùm primum posse ingredi cœpit, non magis sibi, quam reip. convaluisse se existimās, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. Sed ego eum non solum hortatus sum, verum etiam coegi istò proficisci, quod illa valetudine magis conficere se, quàm me tueri posset in castris: & quod acerbissimo † interitu consulum remp. nudatam tali cive prætore in urbanis officijs indigere existimabam. Quod si quis vestrum non probabit, mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non ille erga patriam, fidelitatem. Lepidus tandem, quòd ego desiderabam fecit, ut Appellam ad me mitteret, quo obside † fide illius, & societatis in rebus administranda uteret.

Urbe Galliæ Narbonensis Mela. lib. 2.

Nisi quid ab ipso peccatum sit.

Ut qui equitum turmis præesset sup. epist. 15.

Hirtij & Pansæ, qui Mutinensi pugna perierant inf. cap. 33.

Fide pro fidei:

ut die pro diei. Gell. l. 9. c. 14.

rer. Studium in ea re suum mihi L. Gellius, de tribus fratribus Segaviano probavit, quo ego interprete novissimè ad Lepidum sum usus. Amicum cum reip. cognoscere videor: libenterque ei sum testimonio, & omnibus ero, qui benè merentur. Fac valeas, meque mutuo diligas, dignitatemque meam, si mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum benevolentia fecisti.

Epist. 9.

ARGUMENTUM.

Narrat quibus de causis ad Lepidum proficiscatur.

Plancus Ciceroni S. D. 18

Infr. cap. 21. Ep. 6. lib. 1. Qui timet infamiam. epist. 23.

QVID in animo habuerim, cum † Lævus, Nervaque discesserunt à me, & ex tuis litteris, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consilijsque meis interfuerunt. Accidit mihi, quod homini prudenti & cupido satisfaciendi reip. bonisque omnibus accidere solet, ut consilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, quàm tutum, quod habere posset obtrectationem. Itaque post discessum † legatorum, cum binis continuis litteris & Lepidus me, ut venirem rogaret, & Laterensis multo etiam magis propè implorans obtestaretur, nullam rem aliam extimescent, quam eandem, quæ mihi quoque facit timorem, varietatem atque infidelitatem exercitus ejus: nõ dubitandum putavi, quin succurrerem, meque communi periculo offerrem, sciebant etsi cautius illud erat consilium, exspectare me ad Isaram, dum Brutus trajiceret exercitum, & cum collega consentiente, exercitu concordi, & bene de rep. sentiente, hostibus obviam ire, tamen si quid Lepidus benè sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciæ meæ, aut timori videbam, si aut hominem * offensum mihi, conjunctum cum rep. non sublevassem: aut ipse à certamine belli tam necessarij me

Levi & Nervæ infr. cap. 23. Vide quæ scripsit ipse Lepidus inf. ep. 5.

Milites enim pari gradu simul contra hostes eunt.

Supra ep. 1. 15. & infr. epist. 20.

rij me removissem. Itaque potius periclitari volui, si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quàm nimis cautus videri, sollicitiorem certè hominem copijs suis nondum contractis neminem puto fuisse, nam quæ res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi, absit, ea nunc magnam affert solicitudinem, magnumque habet casum, mihi enim si contigisset, ut prior occurrerem Antonio, non me hercule coram constitisset: tantum ego & mihi confido, & sic perpulsas illius copias, Ventidijque Mulionis castra despicio. Sed non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest vulneris: quod prius † nocere potest, quàm sciri, curarique possit. Sed certè nisi uno loco metaremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de rep. sentit, magnam etiam perditi hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias à Lepido abstraxissent. Quæ si adventus meus represserit, agam gratias fortunæ, constantiæque meæ, Quæ me ad hanc experientiam excitavit. Itaq; ad 12. Kalend. Junias † ab Isara castra movi: pontem tamen, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis reliqui præsidiaque ibi firma posui, ut venienti Bruto exercituique ejus sine enim mora transitus esset paratus. Ipse, ut spero diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copijs me conjungam. Vale.

Nulla sua culpa ex ijs, quæ ipse non contraxit, sic ad Q. F. lib. 1. cap. 1.

Phil. l. 7. c. 4.

De Lepidi fide non prorsus bene sperat supra cap. 13. 14.

Epist. 11. lib. 10. & 13. lib. 11. Collegæ epist. 8. 20. & 22.

ARGUMENTUM.

Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur: hortaturque ut ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

Cicero Planco Imp. 19

QVANQVAM * gratiarum actionem à te non desiderabã, cùm te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fu-

Tribus modis erga benè meritos officio fungimur,

gratiarum actione, reipsa, animo. it ea mihi perjucunda, sic enim vidi quasi ea quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, Quid antea? Semper quidem: sed nunquã illustrius. Litteræ tuæ mirabiliter gratę sunt senatui cum reb⁹ ipsis quæ erant gravissimæ & maximæ, fortissimi animi summiq; consilij: tum etiam gravitate sententiarum atq; verborum. Sed mi Plance incumbe, ut belli extrema perficias: in hoc erit summa & gratia & gloria. Cupio omnia reip. caussa: sed me hercule in ea conservanda jam † defatigatus, non multo plus faveo patriæ, quàm tuæ gloriæ: cujus maximam facultatem tibi dij immortales, ut spero, dedere: quam complectere obsecro, qui enim Antonium oppresserit, is hoc teterrimum bellum, periculosissimumq; confeçerit. Vale.

Vide eandem sententiam sup. ep. 14. De animo dici fessos autem corpore scribit Fronio. Sup. epist. 5. Sup. ep. 23.

ARGUMENTUM.

Petit, ut de Lepidi fide significet, utrum à rep. sit, an se cum Antonio conjunxerit, & hortatur ad belli reliquias opprimendas.

Cicero Planco. S. D. 20

Ab eo non recipi Antonium. ITA erant omnia quæ istinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te scriberem, non occurreret, modo enim quæ vellemus, de Lepido modo cõtra nunciabantur. De te tamẽ constans fama, nec decipi posse, nec vinci: quorum alterius fortunæ partem habet quandam; alterum proprium est prudentiæ tuæ. Sed accepi litteras à collega tuo, datas Idibus Maji: in quibus erat, te ad se scripsisse, à Lepido non recipi Antonium, quod erit certius, si tu ad nos idem scripseris: sed min⁹ audes fortasse propter inanem lætitiam * litterarũ superiorum. Verum ut errare mi Plance potuisti; quis enim id effugerit? sic decipi te non potuisse, quis non videt? Nunc verò etiam erroris caussa sublata est, culpa illa, BIS AD EVNDEM, vulgari reprehensa proverbio est. Sin, ut scripsisti ad collegam, ita se res habet, omni cura * liberati

D. Brut. sup. cap. 1. & 18.

Cum scripsit, sedulitas mea reip. tulit fructum supra epist. 15.

Sic ep. 7. lib. 1.

berati sumus: nec tamen erimus prius, quam ita esse tu nos feceris certiores. Mea quidem, ut ad te sæpius scripsi, hæc sententia est qui reliquias hujus belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certè nulla esse majora potuerunt, tibi tam grata esse, quàm ego putavi fore, minime * miror, vehementerque lætor: quæ quidem tu, si rectè istic erit, majora & graviora cognosces. IV. Kalend. Junias.

Bis supra, lib. 15. & 19.

Et sic supra, epist. 1. Nec miror, & gaudeo.

ARGUMENTUM.

Nuntiat de Lepidi perfidia, & conjunctione cum Antonio: novarumq; copiarum subsidium postulat: & suam commendat dignitatem.

Plancus S. D. Ciceroni. 21

PVDERET me † inconstantiæ mearum litterarum, si non hæc ex aliena levitate penderent. Omnia feci, quare, Lepido conjuncto ad remp. defendendam, minore solicitudine vestra perditis resisterem, omnia ei & petenti recepi, & ultro pollicitus sum; scripsi tibi biduo antè, confidere me bono Lepido esse usurum, communique consilio bellum administraturum, credidi chirographis ejus, affirmationi præsentis Laterensis, qui tum apud me erat, † reconciliaremque me Lepido, fidemque haberem orabat, non licuit diutius bene de eo sperare, illud certe cavi, & cavebo, ne mea credulitate reipub. summa fallatur. Cum † Isaram flumen, uno die ponte confecto, exercitum transduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quòd petierat per litteras ipse, ut maturarem venire: præsto mihi fuit stator ejus cum litteris, quibus, ne venirem, denuntiabat: se posse conficere per se negotium: interea ad Isaram exspectarem, indicabo temerarium meum consilium tibi: nihilominus ire decreveram existimans e-

Qui de Lepido varie scripserim.

Propter veteres inimicitias, sup. ep. 2. 15. & 18. & infra, ep. 5.

Ep. 18. & lib. 11. Transjiceret, dixit, epist. 18.

Nota metaphora in duobus verbis jejuni, & delibare.

Se jam non teneri promissis.

Supra. ep. 18.

Supra. ep. 15.

Ironia satis manifesta.

Antonium securis corvexerat.

De quatuor legionibus, meminit supra, epist. 15. & de quinque epist. 8.

Lepidi. Epist. 24. ut ad Murinam.

um socium gloriæ vitare, putabam posse me nec de laude † jejunij hominis delibare quidquam, & subesse tamen propinquis locis, ut, si durius aliquid esset, succurrere celeriter possem, ego non malus homo hoc suspicabar, at Laterensis, vir sanctissimus, suo chirographo mittit mihi litteras: in eisq; desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide, quærensq; se destitutum apertè denuntiat, videam ne fallar: suam fidem * solutam esse; reip. ne desim exemplar ejus chirographi Titio dedi, ipsa, chirographa omnia, & quibus credidi, & ea, quib⁹ fidem nō habendā putavi, * Lævo Cispio dabo perferenda, qui omnib⁹ his interfuit rebus. Accessit eò, ut milites ejus cum Lepidus concionaretur, improbi per se * corrupti etiam per eos, qui præsunt, Canidios, Rufrenosque, & cæteros, quos, cùm opus erit, scietis, conclamarint * viri boni, pacem se velle, neque esse cum ullis pugnaturos, duobus jam consulibus singularibus occisis, tot civibus pro patria amissis, hostibus deniq; † omnibus judicatis, bonisq; publicatis, neque hoc aut vindicarat Lepidus, aut * sanarat, huc me venire, & duobus exercitibus conjunctis objicere exercitum fidelissimum, * maxima auxilia, principes Galliæ provinciam cunctam summæ dementiæ, & temeritatis esse vidi mihiq;, si ita oppressus essem, remque pub. mecum perdidissem, mortuo non modo honorem, sed misericordiam quoque defuturam, itaque rediturus sum, nec tanta munera perditis hominibus dari posse sinam, exercitum locis ut habeam oportunis, provinciā tuear, etiam si ille * exercitus desciverit, omnia ut * integra servem, dabo operam, quoad exercitus huc summitatis, pariq; felicitate remp. hic vindicetis, nec depugnare si occasio tulerit; nec obsideri, si necesse fuerit; nec mori, si casus inciderit, pro vobis paratior fuerit quisquam. Quare hor-

re hortor te, mi Cicer. exercitum huc transjiciendum quamprimũ cures, & matures prius, quã hostes magis corroborentur, & nostris perturbentur, in quo si celeritas erit adhibita, resp. in possessione victoriæ, deletis sceleratis, permanebit. Fac valeas, meq; diligas. Fratrem meum tibi, fortissimũ civem, & ad omnia paratissimũ, excusem litteris? qui ex labore in fabriculam incidit assiduam, & satis molestam. Cum primum poterit, istuc recurrere non dubitabit, ne quo loco reipub. desit. Meam dignitatem commendatam habeas rogo, concupiscere me nihil oportet: habeo te amantissimum mei, & quod optavi, summæ auctoritatis. Tu videris,* quantum & quando tuum munus apud me velis esse. Tantum te rogo, in Hirtij locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam observantiam.

Excuses, antiqui libri habent. Erat enim prætor Planci frater supra ep. 17.
Supra ep. 9.
Temporis, & rei te moderatorem facilè patior esse.

ARGUMENTUM.

Agris dividundis præfici Plancus cupiebat, ad militum gratiam colligendã, de ea re Cicero respondet.

Ep. 8. 18. 20.

M. *Cicero Planco.* 22.

IN te & in† collega omnis spes est, dijs approbantibus, concordia vestra quæ senatui declarata litteris vestris est: mirificè & senatus, & cuncta civitas delectata est. Quod ad me scripseras de re† agraria: si consultus senatus esset, quisq; de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam secutus essem, qui certè ego fuissem, sed propter tarditatem sententiarum, moramq; rerum cum ea, quæ† consulebantur ad exitum nõ pervenirent, commodissimum mihi, Plancoq; fratri visum est, ut eo quòd ne nostro arbitratu componeretur: quis fieret impediento, arbitror te ex Planci literis cognovisse. Sed sive in S. C. sive in cæteris rebus desideras aliquid: sic tibi persvade, tantam esse apud omneis bonos tui charitatem, ut nullum genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum

Et idem & D. Brutus cupiebat. supr. ep. 12.
De quibus ad senatum referebatur.
Ad minuendum dolorem ob S.C. minus ex sententia scriptum.

 sit.

sit. Litteras tuas vehementer exspecto, & quidem tales, quales maximè opto. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se quòd Lepido crediderit: & suam diligentiam in copiis tutè retrahendis declarat accepto nuntio de Lepidi Antoniiq; conjunctione, quo in periculo subsidium Cæsariani exercitus postulat.

Plancus Ciceroni S. D. 23

Ut fortuna fert, sup. ep. 20.

NUNQUAM mehercule, mi Cicero, me pœnitebit, maxima pericula pro patria subire, dum si quid † acciderit mihi, à reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si unquam Lepido ex animo credidissem. Credulitas enim error est magis, quàm culpa; & quidem in optimi cujusque mentem facillimè irrepit, sed ego non hoc vitio plane sum deceptus: Lepidum enim pulchrè noram. Quid ergo est? pudor me, qui in * bello maximè est periculosus, hunc casum coëgit subire; nam si uno loco essem, verebar ne cui obtrectatorum viderer & nimium pertinaciter Lepido † offensus, & mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias prope in adspectum Lepidi, Antoniique adduxi; quadragintaque millium passuum spatio relicto, consedi, eo consilio, ut vel celeriter accedere, vel † salutariter recipere me possem, adjunxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum, ut haberem, in quo mora transitus esset: Vocontii sub manu ut essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus, desperato adventu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio conjunxit ad 4. Kal. Jun. eademque die ad me castra moverunt, viginti millia passuum cum abessent, res mihi nuntiata est, dedi operam deum benignitate, ut & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile * haberet, non miles ullus non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis

Maximè n. ad res gerendas interest optime de ducum virtute milites opinari epist. 8.

Pro infensus Phil. 1.

Cum salute, duo veteres libri.

Ita propinqui ut quasi in manibus essent.

Quod in duce non minus laudari solet, quàm si prælio vicerit.

ferven-

ferventibus latronibus interciperetur, itaq; pridie Non. Julij, omnes copias Isarā transieci, pontesque quos feceram, interrupi, ut & spatium ad se † colligendum homines haberent, & ego me interea cum collega conjungerem, quē triduo, cùm has dabam litteras, exspectabam. † Laterensis nostri & fidem, & animum singularem in remp. semper fatebor, sed certè nimia ejus indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perspicienda fecit eum minus sagacem, qui quidem cum in fraudem se deductum videret, manus, quas justius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferri conatus est, in quo casu tamen interpellatus, adhuc † vivit, & dicitur victurus, sed tamen de hoc mihi parum certum est: & magno cum dolore paricidarū elapsus sum ijs, veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam incitati: iracundias autem harum rerum recentes habebant, quòd Lepidum castigare non destiteram, ut extingueret bellum: quòd colloquia facta improbabam: quòd legatos, fide Lepidi missos ad me, in conspectum venire vetueram: quòd C. Catinium † Vestinum tribus mil. missum ab Antonio ad eum cùm litteris, exceperam, in quo hanc capio voluptatem, quòd certe, quo magis me petiverunt, tanto majorem eis frustratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem præsta, ut vigilanter, † nervoseque nos, qui stamus in acie, subornes, veniat Cæsar cum copijs, quas habet firmissimas: aut, si ipsum aliqua res impedit, exercitus ejus mittatur cujus ipsius magnum † periculum agitur, quidquid aliquando futurum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne jam convenit, pro urbis verò salute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? quòd si vos istic non defueritis? profectò, quod ad me attinet, omnibus rebus abunde reip. satisfaciam. Te quidem, mi

Ex timore recreandos.

Supra ep. 18.

Eum ex illo vulnere periisse affirmat. Dio lib. 46. & Velleius lib. 2.

Caninium, Sigonij liber: alij Cariū, nota familiæ.

Vehementer ut in hoc intendas omnes nervos.

Erat enim ei inimicus Antonius, victus jam ab eo ad Mutinam.

Cicero, in dies me hercule habeo cariorem: solicitudinesque meas quotidie magis tua merita† exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex judicio tuo perdam, opto, ut mihi liceat jam præsenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere jucundiora. Vale. IX. Idus Jun. Civarone, ex finibus Allobrogum.

Excitant. Sic locutus Cic. lib. 1. de Or. & ad Att. lib. 12.

ARGUMENTUM.

Pollicetur se memorem beneficiorum: suas copias narrat: subsidium aut ab Octaviano, aut ab Africano exercitu, postulat: Octavianum, quasi negligentem in tuenda rep. accusat.

Plancus Imp. Cos. Des. S. D. Cic. 24

FACERE non possum, quin in singulas res, meritaq; tua tibi gratias agam: sed me hercule facio cum pudore, neq; enim tanta necessitudo, quantum tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarū actionem: neq; ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tam vili munere defungor orationis; & malo præsens observantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare, quòd si mihi vita contigerit, omnes gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates in tua observantia, indulgentia, assiduitatem vincam, amor enim tuus, ac judicium de me utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi curæ: quos ego non potentiæ meæ causa (nihil enim me non salutare cogitare scio) ornari volui à senatu; sed primum, quòd ita meritos judicabam; deinde, quòd ad omnes casus conjunctiores reip. esse volebam; novissime, ut ab omni omnium solicitatione aversos, eos tales vobis præstare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia † integra sustinuimus, quod consilium nostrum, etsi, quanta sit aviditas hominum, non sine caussa, talis victoriæ, scio; tamen vobis

Video Plancū in principio litterarū delectari quadam grati animi significatione. Sup. ep. 4. 9. 11. & 19.

Omnia ut integra servem dicit, ep. 21. sed ibi significat, ne.

his probari spero, non enim, si quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia resp. habet expedita, quibus subito impetu, ac latrocinio parricidarum resistat. Copias vero nostras notas tibi esse arbitror, in castris meis legiones sunt veteranæ tres, tironum vel luculentissima ex omnibus una, in castris Bruti una veterana legio, altera bima, octo tironum, ita universus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus, quantum autem in acie tyroni sit committendum, nimium sæpe † expertum habemus, ad hoc robur nostrorum exercituum sive Africanus exercitus, qui est veteranus, sive Cæsaris accessisset, æquo animo summam remp. in discrimen deduceremus, aliquanto autẽ propius esse quod ad Cæsarem attinet, videbamus, nihil destiti eum litteris hortari: neque ille intermisit affirmare, se sine mora venire: cum interim aversum illum ab hac cogitatione, † ad alia consilia video se contulisse, ego tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis, literisque misi, si quid forte proficere posset. Scis tu, Cicero, quod ad Cæsaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum: vel quod in familiaritate Cæsaris, vivo illo, jam tueri eum, & diligere mihi fuit necesse: vel quòd ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi, atque humanissimi fuit sensus: vel quòd ex tam insigni amicitia mea, atque Cæsaris, hunc filij loco & illius, & vestro judicio substitutum, nõ perinde habere mihi turpe videtur, sed quidquid tibi scribo, dolenter mehercule magis, quàm invitè facio. Quod vivit Antonius; hodie quòd Lepidus una est; quòd exercitus non habent contemnendos; quòd sperant; quòd audent; id omni Cæsari acceptum referre possunt, neq; ego superiora repetã: sed ex eo tempore, quo ipse mihi profectus est se venire, si venire voluisset, aut oppressum jam bellum esset, aut in

Quid patiamur detrimenti: hic se prœlium vitasse, patet ex verbo sustinuimus, & seq.

Pharsalico maximè prœlio Cæsaris & Pompeij.

Ad cogitationem consulatus bimestris.

Octavianum Cic. nimis diligere visus est, quod fecit odio maximo, metuq; Antonij epist. 3.

Similem sententiam, alijs verbis expressit ep. 9. l. 7. & ad Att. ep. 12. l. 1.

adversissimam illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo extrusum, quæ mens eum, aut quorum consilia à tanta gloria, sibi verò etiam necessaria, ac salutari avocarint, & ad cogitationem consulatus bimestris, summo cum terrore hominum, & insulsa cum afflagitatione transtulerint, exputare non possum, multum in hac re mihi videntur necessarij ejus, & reip. & ipsius caussa proficere posse: plurimum, ut puto, tu quoque: cujus ille tanta merita habet, quanta nemo præter me, nunquam enim obliviscar, maxima, ac plurima me tibi debere. De his rebus, ut exigeret cum eo, Furnio mandavi, quòd si quantum debeo, habuero apud eum auctoritatem; plurimum ipsum † juvero. Nos interea duriori conditione bellum sustinemus; quòd neque expeditissimam dimicationem putamus; neque tamen refugiendo cōmissuri sumus, ut majus detrimentum resp. accipere possit, quòd si aut Cæsar se respexerit, aut Africanæ legiones celeriter venerint: securos vos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me diligas, rogo, proprieque tuum esse tibi persvadeas. V. Kalend. Sext. ex castris.

Ut surrogaretur in locum Pansæ, l. 40. Ut etiam Ciceronem M. Brutus ob eã causam in epistola quadam graviter increpat. Cum ipsius quoque periculo agatur. sup. ep. 15. Quæ erant in Att. epist. 25.

ARGUMENTUM.

Modeste reprehendit in Furnio præproperam adipiscendæ præturæ festinationem.

Cicero S. D. C. Furnio. 25

Si interest, id quod homines arbitrantur, reipub. te, ut instituisti, atque fecisti, navare operam, rebusque maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, † interesse: nihil videris melius, neque laudabilius, neque honestius facere posse: istamque operam tuam, nativitatem, animum in remp. † celeritati præturæ anteponendam censeo, nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis: mihi crede, proximam Planco, idque ipsius Planci testimonio,

Dissuasio ab utili. Erat enim Planci legatus sup. epist. 8. Furnius n. ad petendã præturam contendere cupiebat, cum nondum ipsius annus esset.

nio, præterea fama, scientiaq; omnium, quamobrem, si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximopere censeo persequendum, quid enim honestius? aut quid honesto anteponendum? sin * autem satisfactum reip. putas: celeriter ad comitia, quando mature † futura sunt, veniendum censeo; dummodo ne quid hæc ambitiosa festinatio imminuat ejus gloriæ, quam consecuti sumus. Multi * clarissimi viri, cùm reip. darent operam, annum petitionis suæ non obierunt, quod eo facilius nobis est, quòd non est annus hic tibi destinatus: ut, si ædilis fuisses, post biennium tuus annus esset, nunc † nihil prætermittere videbere usitati, & quasi legitimi temporis ad petendum, video autem, Planco consule, etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen splendidiorem petitionem tuam fore, si modo ista ex sententia confecta essent. Omninò plura me scribere, cùm tuum tantum consilium, judiciumque sit, non ita necesse arbitrabar, sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse nolebam, † cujus est hæc summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quàm ambitione, majoremq; fructum ponere in perpetuitate laudis, quàm in celeritate præturæ. Hæc eadem locutus sum domi meæ, * adhibito Quincto fratre meo, & Cæcina, & Caluisio, studiosissimis tui, cùm Dardanus, libertus tuus, interesset, omnibus probari videbatur oratio mea: sed tu optime judicabis. Vale.

Supra epist. 9.

Non fuerunt oppressa à III. viris rep.

Dissuasio ab exemplis. Si manebis in Provincia, & ad comitia prætoria non venies.

Testificandi amoris caussa, ep. 2. l. 2. & 3. lib. 10.

ARGUMENTUM.

Scripserat Furnius, ad comitia prætoria se venturum: Cicero dissuadet, comitiaque dilata significat.

Cicero S. D. Furnio. 26

Lectis tuis litteris, quibus declarabas, aut omittendos Narbonenses, aut cum periculo dimicandum; illud magis timui; quod vitatum nō

moles-

moleſtè fero. Quod de Planci, & Bruti concordia ſcribis, in eo vel maximam ſpem pono victoriæ. De * Gallorum ſtudio, nos aliquando cognoſcemus, ut ſcribis, cujus id opera maxime excitatum ſit: ſed jam, mihi crede,* cognovimus. Ita jucundiſſimis tuis litteris ſtomachatus ſum in extremo, ſcribis enim, ſi in Sextilem comitia, cito te: ſi jam confecta, citius: ne diutius cum periculo fatuus ſis. O mi Furni, quam tu cauſſam tuam non noſti, qui alienas tam † facilè diſcas, tu nunc candidatum te putas: & id cogitas, ut aut ad comitia curras; aut, ſi jam confecta domi tuæ ſis; ſcilicet ne cum maximo periculo, ut ſcribis, ſtultiſſimus ſis, non arbitror te ita ſentire, omnes enim tuos ad laudem impetus novi, quòd ſi, ut ſcribis, ita ſentis: non magis te, quàm de te † judicium reprehendo meum. Te adipiſcendi magiſtratus leviſſimi & divulgatiſſimi, ſi ita adipiſcare, ut plerique, propterea feſtinatio abducet à tantis laudibus, quibus te omnes in cœlum jure, & vere ferunt; ſcilicet id agitur, utrum hac petitione, an proxima prætor fias, non ut ita de rep. mereare, † omni honore ut digniſſimus judicere, utrum neſcis, quàm alte adſcenderis: an pro nihilo id putas? ſi neſcis: tibi ignoſco: † nos in culpa ſumus ſin intelligis: ulla tibi eſt prætura vel officio, quòd pauci, vel gloria, quam omnes ſequuntur, dulcior? Hac de re & ego, & Caluiſius, homo magni judicij, tuique amantiſſimus, te accuſamus quotidie; comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere poſſumus, quòd multis de cauſis reip. arbitramur conducere, in Januarium menſem protrudimus. Vince igitur, & Vale.

Tranſalpinorum. *Tua videlicet opera excitatum.* *Cauſarum enim patronus ſolebat eſſe.* *Qui te putem aliter ſentire, quàm ſcribit.* *Id laborandum tibi & amicis tuis.* *Non prætura tantum.* *Qui te decedere provincia cupientem accuſemus.* *Epiſt. 12. lib. 12. ad Q. Fr.*

ARGUMENTUM.

Lepidum quaſi molli brachio objurgat, quia ſummis honoribus à ſenatu ornatus, gratiarum agendarum officium neglexerat, tum pacem inter Antonium

nium & bonos cives conciliare cupientem hortatur, ne se interponat.

Cicero S. D. Trebonio. 27

QVOD mihi pro mea summa erga te benevolentia magnæ curæ est, ut quam amplissima dignitate sis; moleste tuli, te senatui gratias non egisse, cùm esses ab eo ordine † ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse, lætor, pacem si à servitute sejungis; consules & reip. & dignitati tuæ, sin ista pax perditum hominem in † possessionem impotentissimi dominat⁹ restitutura est: hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant, itaque sapientius, meo quidem judicio, facies, si te in istam † pacificationem non interpones; quæ neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies litteris, tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

In S. C. infr. ep. 33. h. l. & in l. 13. Phil. 1. & 5. Equa dejectus erat prælio Mutinensi. Hanc pacem valde improbat etiam in Philippicis.

ARGUMENTUM.

Dolet se non fuisse participem conjurationis in Cæsarem, quia superstes Antonius perniciem reip. moliatur, deinde suum libertatis recuperandæ studium declarat.

Cicero Trebonio. S. D. 28

QVAM vellem ad illas pulcerrimas epulas me ibid. Mart. invitasses: reliquiarum nihil haberemus, at nunc cùm his tantum negotij est, ut vestrum illud divinū in remp. beneficium nonnullam habeat querelam, quòd vero à te, viro optimo, * seductus est tuoque beneficio adhuc vivit hæc pestis: interdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor, mihi enim negotij plus reliquisti uni, quàm præter me, omnibus. Ut enim primum post Antonij fœdissimum * discessum senatus haberi libere potuit; ad illum animum meum reverti pristinum, quem tu cum cive acerri-

Antonius servatus nō esset, vid. infr. ep. 2. Dio lib 44. Phil. 13. Cum Brundusium profect9 est ut legiones Macedonicas in urbem secum duceret, epist. 25. 12. Phil. 3. & Dio l. 45. Phil. 13.

cerrimo,* patre tuo, in ore & amore semper habuisti, nam, cùm senatum ad 13. Kal. Jan. tribuni pl. † vocavissent, deq; alia re referrent; totam remp. sum complexus; egiq; acerrime; senatumq; jam langventem, & defessum, ad pristinam virtutem, consvetudinemq; revocavi, magis animi, quàm ingenij viribus. Hic dies, meaque contentio, atq; actio spem primum populo R. attulit libertatis recuperandæ, nec verò ipse postea tempus ullum intermisi de rep. non cogitandi solum, sed etiam agendi. Quod nisi res urbanas, actaq; omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem: quanquam eram maximis* occupationibus impeditus, sed illa cognosces ex alijs, à me pauca, & ea summatim. Habemus fortem senatum, consulares partim timidos, partim male sentientes, magnum damnum factum est in * Servio. L. Cæsar optime sentit: sed, quòd avunculus est, non accerrimus dicit sententias consules egregij: præclarus D. Brutus: egregius * puer Cæsar, de quo spero equidem reliqua: hoc verò certum habeto, nisi ille veteranos celeriter * conscripsisset, legionesq; tuæ de exercitu Antonij ad ejus se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil † Ant. sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notiora esse, plura scribam, si plus otij habuero. Vale.

Vocandi senatus tribuni pl. jus habebant. Gallius lib. 14. epist. 7.

Nunquam per Antoniũ quietus fuit ep. 1.

Perierat Ser. Sulpitius. Vide Philip. 9. Ep. 7. lib. 11.

Privato consilio, suo sumptu. Phil. 3.

Brundusio redeuntem ep. 25. lib. 12. & Phil. 3.

ARGUMENTUM.

Scribit de suo studio erga salutem Ampij exsulantis: bonamque spem habere jubet.

Cicero S. D. Ampio Balbo. 29

DE meo studio erga salutem, & incolumitatem tuam credo te cognosse ex litteris tuorum: quibus me cumulatissime satisfecisse, certe scio, nec ijs † concedo, quanquam sunt singulari in te benevolentia, ut te salvum malint, quam ego, ille mihi

Forte is est, ad quem scribit. epist. 3. l. 1. & epist. 13. l. 6. epist. 3. l. 4.

mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quàm ipsi, hoc tempore prodesse possim, quod quidē nec destiti facere, nec desistam, & jam in maxima re feci, & † fundamenta jeci salutis tuæ. Tu fac bono animo, magnoque sis, meque tibi nulla re defuturum esse confidas. Pridie non. Quinct. Vale.

† Sic locutus ep. 9. l. 1.

ARGUMENTUM.

Prælium, victoriaq; de Antonio relata nuntiatur.

*Servius * Galba M. Ciceroni S. D.* 30

** De hoc Galba in Phil. 13.*

Decimo septimo Kal. Maij, quo die Pansa in castris Hirtij erat futurus, cum quo ego eram, (nam ei obviam processeram millia passuū centum, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas secundam, & quinctam trigesimam, & cohortes prætorias duas, unam suam, alteram Sini, & evocatorum partem, ita obviam venit nobis; quòd nos quatuor legiones trionum habere solum arbitrabatur, sed noctu, quo tutius venire in castra possemus, legionem * Martiam, cui ego præesse solebam, & duas cohortes prætorias miserat Hirtius nobis. Cum equites Antonij apparuissent, contineri, † neq; legio Martia, neque cohortes prætoriæ potuerunt: quas sequi cœpimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat: neque sciri volebat, se legiones habere: tantum equitatum, & levem armaturam ostendebat. Posteaquam vidit se invito legionem ire Pansa, sequi se duas legiones jussit tironum, posteaquam angustias paludis, & siluarum transivimus, acies est instructa à nobis duodecim cohortium, nondum venerant legiones duæ cum repente Antonius in aciem suas copias de vico produxit, & sine mora concurrit. Primo ita pugnatum est, ut acrius non posset ex utraque parte pugnari, sed dexterius cornu, in

Qui discesserat à Lepido, ipso tamen haud invito. Vide infra, epist. 34. & Dionem l. 46. qui hanc etiam pugnam narrat.

** De legione Martia Philip. 14.*

† Quæ relicto Antonio. Cæsari Octaviano se dejunxerat Phil. 3. & 5. & vel ejus lib. 2.

quo

quo ego eram cum † Mariæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugaverat legionem † trigesimam quinctã Antonij, ut amplius passus quingentos ultra aciem, quo loco steterat, processerit, itaque, cum equites nostrum cornu circuire vellent, recipere me cœpi, & levem armaturam opponere: Maurorum equitib⁹, ne aversos nostros aggrederentur, interim video me esse inter Antonianos, Antoniumque post me esse aliquanto, repente equum immisi ad eam legionem tironum, quæ veniebat ex castris, scuto rejecto. Antoniani me insequi: nostri pila conjicere velle, ita nescio quo fato sum servat⁹, quòd cito sum à nostris cognitus. In ipsa Æmilia, ubi cohors Cæsaris † prætoria erat, diu pugnatum est, cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Mariæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre cœperunt, quod ab equitatu circuibantur, quo vel plurimum valet Antonius cùm omnes se recepissent nostri ordines, recipere me novissimus cœpi ad castra. Antonius, tanquam victor, castra putavit se posse capere, quò cum venit, complures ibi amisit, nec egit quidquam. Audita re, Hirtius cum † cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasque omnes ejus delevit, fugavitque eodem loco, ubi erat pugnatum ad Forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra redijt, unde Pansa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant oppugnatæ, sic partem majorem suarum copiarũ Antonius amisit veteranarum: nec id tamen sine aliqua jactura cohortium prætoriarum nostrarum, & legionis Martiæ fieri potuit, † aquilæ duæ, signa sexaginta sunt relata Antonij, res bene gesta est. Ad XII. Kalend. Maij, ex castris. Vale.

Equum admittere dixit. lib. 20. de fin. incitare l. 3. de nat. de.

Prætoriæ cohortes fortissimorum virorum.

Duabus legionibus oratione XIII. in Antonium.

Exercitu incolumi. Phil. 14.

Legionum signa: nam cohortum diversa quæ sexaginta hostibus erepta.

ARGUMENTUM.

Excusat se quòd studium suum erga remp. litteris nondum declaraverit: seque libertatis recuperandæ cupidum ostendit.

C. Asinius Pollio S. D. Ciceroni. 31

Minime mirum debet tibi videri, nihil me scripsisse de repub. posteaquam itum est ad arma, nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios, etsi nunc frequentioribus latrocinijs infestior factus est, tamen nequaquam tanta in mora est, quanta qui locis omnibus dispositis ab utraque parte scrutantur tabellarios, & retinent, itaque, nisi nave perlatæ litteræ essent, omnino nescirem, quid istic fieret, nunc vero, nactus occasionem, postea quàm navigari cœptum est, cupidissimè, & quàm creberrime potero, scribam ad te. Ne movear ejus sermonibus, quem tametsi nemo est qui videre velit, tamen nequaquam perinde, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est, adeo est enim *invisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit, natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis, & libertatis cupiditatem, itaque illud initium civilis belli sæpe deflevi, cùm vero non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobique magnos inimicos habebam; ea castra fugi, in quibus plane tutum me ab insidijs inimici sciebam non futurum, compulsus eo, quò † minime volebam; ne in extremis essem, plane pericula non dubitanter adij. Cæsarem verò, quod me in tanta fortuna, modo cognitum, vetustissimorum familiarum loco habuit, dilexi summa cum pietate & fide, quæ mea sententia gerere mihi licuit, ita feci, ut optimis quisque maxime probarit: quod jussus sum, eo tempore, atque ita feci, ut appareret, invito imperatum esse, cujus facti injustissima † invidia erudire me potuit, quàm jucunda

Hispaniam posteriorem administrabat, à Cæsare commissam: in qua Lusitania continebatur, citeriorem Lepido attribuerat infra ep. 33.

** M. Antonius, nunc invisus, quia reip. hostis, antea verò amicus. infra ep. 33.*

† Quia Cæsar pro sua potentia, Pompeius pro rep. putabatur contendere.

† Odium adversus me injustè concitatum.

libertas, & quàm misera sub dominatione vita esset, ita si id agitur, ut rursus in potestate omnia unius sint: quicunque is est, ei me * profiteor inimicum: nec periculum est ullum, quod pro libertate aut refugiam, aut deprecer, sed consules neque S.C. neque litteris suis præceperant mihi, quid facerem, unas enim post Idus Mart. demum à † Pansa litteras accepi, in quibus hortatur me, ut senatui scribam, me, & exercitum in potestate ejus futurum, quod, cùm Lepidus concionaretur, atque omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maximè contrarium fuit, nam quibus commeatibus, invito illo, per illius provinciam legiones ducerem? aut, si cætera transissem, num etiam Alpeis poteram transvolare, quæ præsidio illius tenerentur? adde huc, quod perferri litteræ nulla conditione potuerunt, sexcentis enim locis excutiuntur, deinde etiam † retinentur à Lepido tabellarij. Illud me Cordubæ pro concione dixisse, nemo vocabit in dubium, provinciam me nulli, nisi qui à senatu missum venisset, traditurum, nam de legione trigesima tradenda quantas habuerim † contentiones, quid ego scribam? qua tradita, quanto pro rep. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? hac enim legione nolui acrius, aut pugnacius quidquam putare esse. Quare me eum existima esse, qui primum pacis cupidissimus sim; (omnes enim cives plane studeo esse saluos) deinde qui & me, & remp. vindicare in libertatem paratus sim. Quòd † familiarem meum in tuorum numero habes, † opinione tua mihi gravius est: invideo illi tamen, quòd ambulat, & jocatur tecum, quæres, quanti æstimem, si unquam licuerit vivere in otio experieris, nullum enim vestigium abs te discessurus sum. Illud vehementer admiror, non scripsisse te mihi, manendo in provinciane, an ducendo exer-

Mox tamen Asini te cum Antonio conjunxisti.

Velleius lib. 2. Consule.

Infr. ep. 33.

Ursit enim cũ & Lepidus, & Antonius epist. seq.

Ep. sequenti.

Ep. 15. l. 12. & 24. l. 14. & in procemio libri de claris Orat.

Opinione omnium majorem animo cepi dolorem.

exercitum in Italiam, reip. magis satisfacere possim, ego quidem, etsi mihi tutius, ac minus laboriosum est manere; tamen, quia video tali tempore multo magis legionib⁹ opus esse, quàm provincijs, quæ præsertim recuperari nullo negotio possunt, constitui, † ut nunc est, cum exercitu proficisci, deinde ex litteris, quas Pansæ misi, cognosces omnia, nam earum tibi exemplar misi. 18. Kal. Apr. Cordubæ.

Ut nunc quidem in animo habeo, casus autem sæpe cogit mutare consilium.

ARGUMENTUM.

Enumerat, quæ Balbus, quæstor suus, flagitiosè commisit, quæque ipse fecerit ad exercitum in reipub. potestate continendum.

Asinius Pollio S. D. Ciceroni. 32

BALBVS qvæstor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, majore argenti coacto, de publicis exactionibus, ne stipendio qvidem militibus reddito, duxit se à Gadibus; & triduum tempestate retentus ad Calpen, Kal. Junij transiecit sese in regnum Bogudis, plane bene * peculiatus, his rumoribus utrum Gades referatur, an Romam, (ad singulos enim nuntios turpissime consilia mutat) nondum scio, sed præter furta, & rapinas, & virgis cæsos socios, hæc qvoqve fecit; ut ipse gloriari solet, eadem, qvæ C. Cæsar: ludis, qvos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem, summo ludorum die annulo aureo * donatum, in qvatuordecim sessum deduxit: tot enim fecerat ordines eqvestris loci: qvatuorviratum sibi prorogavit: comitia biennij biduo habuit, hoc est, renuntiavit, qvos ei visum est: exsules reduxit, non horum temporum, sed illorum, quibus à seditiosis senatus trucidatus, aut expulsus est Sex. Varro procos. Illa verò jam ne Cæsaris qvidem exemplo, qvod ludis prætextam de suo * itinere ad L. Lentulum procos, solicitandum posuit: & qvidem, cùm ageretur, flevit, memoria rerum gestarum commotus,

Statim à Balbi flagitiis incipit, quod est indiciū summæ iracūdiæ.

Bene nummatus dixit orationem in Rullum.

Sicuti Laberium mimū donaverat Cæsar Suetonius & Macrobius.

Vide ad Att. epist. 9. & 11. lib. 8.

Cum Gladiatores pugnarent. Phil. 1. motus, * gladiatoribus autem Fadium qvendam, militem Pompeianum, qvia, cum depressus in ludum, his gratis depugnasset, auctore sese nolebat, & ad populum confugerat; primum Gellos eqvites immisit in populum, (conjecti enim sunt lapides in eum, cum arriperetur Fabius) deinde abstractum defodit in ludo, & vivum combussit; cum qvidem pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum rejectis, inambularet, & illi misero qviritanti, † Civis Romanus sum, responderet, Abi nunc, populi fidem implora, bestijs verò cives Romanos, in his circulatorem qvendam auctionum, notissimum hominem Hispali, qvia deformis erat, objecit.

Quæ vox auxilio sæpè fuit, in Verrem.

Cum hujusmodi portento res mihi fuit, sed de illo plura coràm. Nunc, * qvod præstat, qvid me velitis facere, constituite, tres legiones firmas habeo: qvarum unam vigesimam octavam, cum ad se initio belli accersisset Antonius, hac pollicitatione, qvo die in castra venisset, denarios * qvinqvagenos singulis militibus daturum, in victoria vero eadem præmia, qvæ suis legionibus: (qvorum qvis ullum finem, aut modum futurum putavit?) incitatissimam retinui, ægre mehercule, nec retinuissem, si uno loco habuissem, ut pote cum † singulæ qvædam cohortes seditionem fecerint, reliqvas qvoqve legiones non destitit litteris, atqve infinitis pollicitationibus incitare, nec verò minus Lepidus ursit me & suis, & Antonij litteris, ut legionem † trigesimam mitterem sibi, itaqve, qvem exercitum neqve vendere ullis præmijs volui, nec eorum periculorum metu, qvæ, victoribus illis, portendebantur, diminuere, debetis existimare retentum, & conservatum reipub. esse; atqve ita credere, qvodcunqve imperassetis, facturum fuisse, si * qvod jussistis, feci. Nam & provinciam in otio, & exercitum in mea potestate tenui: finib⁹ meæ provin-

Quod pluris est, quàm de Balbo agere.

Sexaginta scutatos, ut hodie appellant.

Sejuncta ab alijs.

Sup. ep. 31.

provinciæ nusqvam excessi: militem non modo legionarium, sed ne auxiliarium qvidem ullum qvoqvam misi; &, si qvos eqvites decedentes nactus sum, supplicio affeci, qvarum rerum fructum satis magnum rep. salua, tulisse me putabo, sed resp. si me satis novisset, & major pars senatus; majores ex me fructus tulisset. Epistolam, qvam Balbo, cùm etiam nunc in provincia esset, scripsi, legendam tibi misi, etiam prætextam, si voles legere. Gallum Cornelium, familiarem meum, poscito. VI. Idus Jun. † Cordubæ. Vale.

Bethicæ Hispaniæ urbs utriusq; Senecæ, & Lucani patria. Martialis lib. II.

ARGUMENTUM.

Deplorat calamitatẽ reip. quæ Mutinensi prælio & consules, & robur, sobolemq; militum amiserat.

C. Asinius Pollio Ciceroni S. D. 33

Qvo tardius certior fierem de prælijs apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qvi meos tabellarios novem dies† retinuit: tametsi, tantam calamitatem reip. qvàm tardissime audire, optandum est: sed illis, qvi † prodesse nihil possunt, neqve mederi, atqve utinam eodem S. C. qvo Plancum, & Lepidum in Italiam accersistis, me qvoqve jussissetis venire, profecto non accepisset resp. hoc vulnus, qvo si qvi lætantur in præsentia, qvia videntur, & duces, & veterani Cæsaris partium interijsse: tamen postmodum necesse est doleant, cum vastitatem Italiæ respexerint, nam & robur, & soboles militum interijt: siqvidem, qvæ nuntiantur, ulla ex parte vera sunt. Neqve ego non videbam, qvanto usui reip. essem futurus, si ad Lepidum venissem, omnem enim cunctationem ejus discussissem, præsertim adjutore Planco, sed scribenti ad me ejusmodi litteras, qvas leges, & concionibus videlicet, qvas Narbone habuisse dicitur, similes, palparer necesse erat, si vellem commeatum, per provinciam ejus iter faciens, habere,

Sup. epist. 31.

Nam ego prodesse aliquid possum, ideoque citius audire voluissem.

Periere, qui & ipsi fortes erant, & fortes filios, præsidio reip. aliquando futuros poterant gignere.

præterea verebar, ne, si ante, qvam ego incepta perficerem, prælium confectum esset, pium meum consilium † raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, qvæ mihi cum Antonio, non major tamen qvàm Planco, fuit, itaqve à Gadibus mense Aprili binos tabellarios in duas naves imposui; & tibi, & consulibus, & Octaviano scripsi, ut me faceretis certiorem, qvonam modo plurimum possem prodesse reipub. sed, ut rationem ineo, qvo die prælium Pansa commisit, eodem à Gadibus naves profectæ sunt, nulla enim post hyemem fuit ante eam diem navigatio, & hercule, longe remotus ab omni suspicione futuri civilis tumultus, penit⁹ in Lusitania legiones in hibernis collocaram, ita porro festinavit † uterqve confligere, tanqvam nihil peius timerent, qvàm ne sine maximo reip. detrimento bellum componeretur, sed, si properandum fuit, nihil non summi ducis † consilio gessisse Hirtium video, nam hæc mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nunciantur: Pansæ exercitum concisum esse, Pansam ex vulneribus mortuum: eodem prælio Martiam legionem interijsse, & L. Fabatum, & C. Peduceum, & D. Carsulenum: Hirtiano autem prælio & qvartam legionem, & omneis peræq; Antonij cæsas: item Hirtij qvartã, cum castra qvoqve Antonij cepisset, à qvinta † concisam esse ibi Hirtium qvoqve perijsse, & Pontium Aqvilam: dici etiam Octavianum cecidisse: (qvæ si, qvod dij prohibeant, vera sunt, non mediocriter doleo:) Antonium turpiter Mutinæ obsessionem reliqvisse, sed habere eqvitatum ac legiones sub signis armatas tres, & P. Vagieni unam, inermes bene multos: † Ventidium qvoqve se cum legione septima, octava, nona conjunxisse: si nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema, & non modo nationes, sed etiam † servi-

Dicerent me in Italiam venisse, non ut reip. sed ut Antonio opem ferrem.

Supra, bis ep. 31. Antonius, & Pansa.

Epist. 5. lib. 2.

Mortuus est Bononiæ, ut scribit Appianus.

Mendũ, nam de hac post. puto, l. 2. legendũ, quam cum Antonio fuisse, ex Phil. 5. conjicio.

Falsum.

Phil. 14.

Unum ex percussoribus Cæsaris.

Ep. 15. lib. 10. & 10. lib. 11.

Epist. seq. & sup. ep. 17. & 18. & l. 11. ep. 10. & 13. ep. 10. lib. 11.

servitia concitaturum: Parmam direptam. L. Antonium alpes occupasse. Qvæ si vera sunt; nemini nostrum cessandum est, neqve spectandum, qvid decernat senatus, res enim cogit huic tanto incendio succurrere omnes, qvi aut imperium, aut † nomen deniqve pop. Rom. salvum esse volunt. Brutum enim 17. cohortes & duas non freqventes tironum legiones, qvas conscripserat Antonius, habere audio, neqve tamen dubito, qvin omnes, qvi supersint de Hirtij exercitu, confluant ad eum, nam in delectu non multum spei puto esse, præsertim cùm nihil sit periculosius, qvam spatium confirmandi sese Antonio dari, anni autem tempus libertatem majorem mihi dat: propterea qvia frumenta aut in agris, aut in villis sunt: itaqve proximis litteris consilium meum expedsetur, nam neqve deesse, neqve superesse reip. volo, maximè tamen doleo, adeo & longo, & infesto itinere ad me veniri, ut die qvadragesimo post, aut ultra etiam, qvam facta sunt, omnia nuntientur. Vale.

† Ne perdatur ipsum etiam nomen cum imperio populi R.

ARGUMENTUM.

Antonij recepti causam confert in milites suos, dissensionem civium iniquè ferentes.

M. Lep. Imp. Iterum, Pont. Max. Sen. Pop. Pl. Q. R. 34

SI vos, liberiqve vestri valetis, bene est: ego qvidem valeo. Deos hominesqve testor, P. C. qva mente & qvo animo semper in remp. fuerim, & qvàm nihil antiqvius communi salute, ac libertate judicarim, qvod vobis brevi probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. Nam exercitus cunctus consvetudinem suam in civibus conservandis, communiqve pace, seditione facta, retinuit; meqve tantæ multitudinis civium Romanorum salutis, atqve incolumitatis causam suscipere, ut vere

Hoc & Dio, & Velleius, & alij prodiderunt, hostis tamen Lepidus indicatus est.

dicam,† coegit. In qva re ego vos P. C. oro atqve obsecro, ut, privatis offensionibus omissis, summæ reip. consulatis; ne misericordiam nostram, exercitusqve nostri in civili dissensione sceleris loco ponatis, qvòd si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis: melius & vobis, & reip. consuletis. Data 4. Kalend. Jun. à Ponte Argenteo. Valete.

ARGUMENTUM.

Narrat in Antonij adventu quid egerit: & agit gratias Ciceroni, quòd iniquis de se rumoribus non crediderit.

M. Lepidus Imp. Iterum, Pont. Max. M. T. Cic. P. S. D. 35

De Lepido sic Velleius lib. 2. Lepidus Pont. Max. in locū Cæsaris furto creatus, decreta sibi Hispania, adhuc in Gallia morabatur, & Phil. 23.

Sup. ep. 17. & 33. & ep. 10. l. 11. Epist. 35. Imò ex ipsius voluntate, vide Dionem l. 46.

Si vales, bene est: ego qvoqve valeo. Cum audissem Antonium cum suis copijs, præmisso L. Antonio cum parte eqvitatus, in provinciam meam venire; cum exercitu meo à confluente Rhodano castra movi, ac contra eos venire institui, itaqve continuis itineribus ad Forum Vocontium veni, & ultra castra ad flumen Argenteum contra Antonios feci. P. † Ventidius suas legiones tres conjunxit cum eo, & ultra me castra posuit, habebat antea legionem secundam, & ex reliqvis legionibus magnam multitudinem, sed inermium, eqvitatum habet magnum, nam omnis in prælio integer discessit; ita ut sint amplius † eqvitum XXX. Itaq; ad me complures milites & eqvites ab eo transierunt: & in dies singulos ejus copiæ minuuntur. Silanus & Culleo ab eo discesserunt. Nos etsi graviter ab his læsi eramus, qvod † contra nostram voluntatem ad Antonium ierant: tamen nostræ humanitatis & necessitudinis causa eorum salutis rationem habuimus. Nec tamen eorum opera utimur, neqve in castris habemus, neqve ulli negotio præfecimus. Qvod ad bellum hoc attinet, nec senatui, nec reip. deerimus, qvæ post-

postea egerimus, faciam te certiorem. Etsi omni tempore omnia studia, officiaqve mutuo inter nos certatim constiterunt pro nostra inter nos familiaritate, & proinde diligenter ab utroqve conservata sunt: tamen non dubito in tanto, & jam repentino motu reip. qvin nonnulla de me falsis rumoribus à meis obtrectatoribus me indigna ad te delata sint, qvæ tuum animum magnopere moverent pro tuo amore in remp. ea te moderatè accepisse, neq; temere credendum judicasse, à meis procuratoribus certior sum factus: qvæ mihi, ut debent, gratissima sunt. Memini autem & illa † superiora, qvæ abs tua voluntate profecta sunt ad meam dignitatem augendam & ornandam: qvæ perpetuò fixa animo meo manebunt. Abs te mi Cicero magnopere peto, si meam vitam, studium diligentissime superioribus temporibus in rep. administranda, qvæ Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliqvo tempore exspectes, & proinde tua auctoritate me tuendum existimes, qvo tibi plura tuo merito debeo. Vale XII. Kalend. Junias ex castris, ex Ponte † Argenteo.

Epist. 4. & 5. lib. 3. Proinde, pro perinde, ut etiam apud Terentium & in his epist. sæpe.

† *Phil. 5.*

† *Argenteum amnem Plinius nominat in Gallia Narbonensi.*

M. T. CICERONIS EPISTOLARUM LIBER XI. AD RULLIUM ET CÆTEROS.

ARGUMENTUM.

D. Brutus M. Bruto, & C. Cassio, quibuscum Cæsarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit, postulatamque à se liberam legationem significat.

I

D. Brutus, M. Bruto, & C. Cassio, S. D.

QVo in statu simus, cognoscite. Heri vesperi apud me *Hirtius fuit: qva mente esset Antonius,

* *Consul cū Pansa designatus in annum sequentem.*

tonius, demonstravit, pessima scilicet, & infidelissima, nam se neq; mihi provinciam dare posse aiebat, neq; arbitrari tuto in urbe esse qvenqvam nostrum : adeo esse militum concitatos animos, & plebis; qvod utrumq; esse falsum, puto vos animadvertere; atqve illud esse verum, qvòd Hirtius demonstrabat, timere eum, ne, si mediocre * auxilium dignitatis nostræ habuissemus, nullę partes ijs in rep. relinqverentur, cùm in his angustijs versarer, placitum est mihi, ut postularem legationem liberā mihi, reliqvisq; nostris; ut aliqva caussæ proficiscendi honesta qværeretur. Hoc se impetraturum pollicitus est: nec tamen impetraturum confido : tanta est hominum insolentia, & nostri insectatio, ac, si dederint, qvod petimus ; tamen paullò post futurum puto, ut hostes judicemur, aut aqva, & igni nobis interdicatur. Qvid ergo est, inqvis tui cōsilij? Dandus est locus fortunæ: cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliqvo terrarum arbitror, si melior casus fuerit, revertemur Romam si mediocris, in exilio vivemus; si pessimus, ad novissima † descendemus. Succurreret fortasse hoc alicui vestrum, cur novissimum tempus exspectemus potius, qvàm nunc aliqvid moliamur. Qvia, ubi consistamus, non habemus præter Sex. Pompeiū, & Bassium Cæcilium : qvi mihi videntur, hoc nūtio de Cæsare allato, firmiores futuri, satis in tempore ad eos accedemus, ubi, qvid valeant, scierimus. Pro Cassio, & te si qvid velitis me recipere, recipiam, postulat enim hoc Hirtius ut faciam. Rogo vos, qvamprimum mihi rescribatis, nam non dubito, qvin de his rebus ante horam qvartam Hirtius me certiorem sit facturus, qvem in locum convenire possimus, qvo me velitis venire, rescribite. Post novissimum Hirtij sermonem, *placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romæ publico præsi-

Quod mox habuerit, administratione provinciarum à senatu data.

Descendere ad extrema. ep. 33. lib. 10.

Pompeium in Hispania, Cæcilium in Syria.

Epist. 4. lib. 8.

præsidio: qvod illos nobis concessuros non puto, magnam enim † invidiam ijs faceremus, nihil tamen non postulandū putavi, qvòd æqvum esse, statuerem. Valete.

Vide invidiam pro odio, indignarentur, inquit, boni, vindices libertatis egere præsidio.

ARGUMENTUM.

Petunt ab Antonio, utrum putet ipsos in urbe, magna veteranorum militum frequentia, tutos fore.

M. Brutus, & C. Cassius, Prat. S.D. M. Antonio. 2

DE tua † fide & † benevolentia in nos nisi persvasum esset nobis, non conscripsissemus hæc tibi: quæ profectò, quando † istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam veteranorum multitudinem Romam convenisse jam, & ad † Kal. Jun. futuram multo majorem, de te si dubitemus, aut vereamur; simus nostri dissimiles, sed certè, cùm ipsi in tua † potestate fuerimus; tuoq; adducti consilio dimiserimus ex municipijs nostros necessarios, neque solum edicto, sed etiam litteris, id fecerimus: digni sumus, quos habeas tui consilij participes, in ea præsertim re, quæ ad nos pertinet, quare petimus à te facias nos certiores tuæ voluntatis in nos, putesne nos tutos fore in tanta frequentia veteranorum, quos etiam de reponenda ara cogitare audimus: quod velle te probare, vix quisquam posse videtur, qui nos saluos & honestos velit. Nos ab initio spectasse otium, nec quicquā aliud à libertate communi quæsisse, exitus declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu: quòd certè abest à virtute tua & fide. Sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos, tibi enim uni credimus & credituri sumꝰ. Maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri, quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum facilius impelli ab alio quolibet, quam à te retinere posse. Rescribas nobis ad omnia rogamus.

Benevolentia, ut velit; fides, ut servet.

Minimè à nobis alienum.

Philip. 1.

Junius mensis Dolabellæ fuit.

Erat enim consul Antonius.

Erecta à Mario, eversa à Dolabella, unde illa Ciceronis gratulatio, ep. 14. l. 9. & App. l. 3. de bell. civ.

mus. Nam illud valdè leve est, ac nugatorium ea re † denuntiatū esse veteranis, quòd de commodis eorum mense Junio laturus esses. Quem enim impedimento futurum putas, cum de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam † videri nimium vitæ cupidi, cùm accedere nobis nihil possit sine pernicie & confusione omnium rerum. Vale.

Ut in urbe frequentes adessent.

Ut fortasse tibi videmur quia consulimus te de salute nostra.

ARGUMENTUM.

Expostulatio ad contumeliosas & minaces Antonij litteras.

Brutus & Cass. Præt. Ant. Cos. D. S. 3

LITERAS tuas legimus, similimas edicti tui, contumeliosas, minaceis, minimè dignas, quæ à te nobis mitterentur. Nos, Antoni, te nulla lacessivimus injuria: neque miraturum credidimus, si * prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus à consule, quòd si indignaris ausos esse id facere: concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto, & Cassio tribui. Nam de delectib⁹ habitis, & pecunijs imperatis, exercitibus solicitatis, & nuntijs trans mare missis quod te questū esse negas: nos tibi quidem credimus, optimo animo te fecisse: sed tamen neque agnoscimus quidquam eorum & te miramur, *cùm hæc reticueris, nō potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsaris objiceres. Illud verò quemadmodum ferendum sit, tute cogita; non licere prætoribus concordiæ, ac libertatis caussa, † per edictum de suo jure † decedere, quin consul arma minetur, quorum fiducia, nihil est, quòd nos terreas, neque enim decet, aut † convenit nobis, periculo ulli submittere animum nostrum: neq; est Antonio postulandum, ut ijs imperet, quorum opera liber est, nos si alia hortarentur, ut bellum civile suscitare vellemus; litteræ tuæ nihil proficerent. NULLA enim minantis auctoritas apud liberos

Prætores erāt Brut9 & Cassius, cum Cæsarem occiderunt.

Id est, cum de his questus non sis.

Philip. I. Urbe exire.

Qui tyrannū occidimus patriæ liberandæ caussa.

liberos est, sed pulcre intelligis, non posse nos † quoquam impelli: & fortassis ea re minaciter agis, ut judicium nostrum metus videatur, nos in hac sententia sumus ut te cupiamus etiam in libera rep. magnum, atque † honestum esse, vocemus te ad nullas inimicitias; sed tamen pluris nostram libertatem, quàm tuam amicitiam æstimemus. Tu etiam atque etiam vide, quid suscipias, quid sustinere possis: neque quàm diu vixerit Cæsar, sed quàm non diu † regnarit, fac cogites. Deos quæsumus, consilia tua reipub. salutaria sint, ac tibi: si minus, ut salva, atque honesta rep. tibi quàm minimum noceant, optamus. Prid. Non. Sext.

Ad ullam necessitatem, otiū enim ab initio spectavimus, supra ep. 2. Honestū pro, honoratum. Sic lib. 2. Cæsarem honestum cupio. Regnavit per quinq; menses, post devictos in Hispania pompei liberos.

ARGUMENTUM.

Res à se gestas exponit: pro quibus rogat Ciceronem, ut sibi sua sententia supplicationes decernat.

D. Brutus Imp. cos. Des. M. Ciceroni S. D. 4

Si de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere: sed profecto est ita, ut mihi persvasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Transalpinos cum exercitu, non tám nomen captans imperatorium, quàm cupiens militibus satisfacere, firmosque eos ad tuendas nostras res efficere: quòd mihi videor consecutus, nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti, cùm omnium bellicosissimis bellum gessi, multa castella † cepi, multa vastavi: non sine caussa ad senatum litteras misi, adjuva nos tua sententia, quòd cùm facies, ex magna parte communi commodo inservieris. Vale.

Ex quibus triumphasset, ut in Philip.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quòd Bruti litteris non responderit, hortatus ad libertatem recuperandam: sua studia officiaque pollicetur.

M. Cic. D. Bruto. Imp. Cos. Des. S.

LVPVS * familiaris noster cùm à te venisset, cum-

** Rutilorum cognomen.*

cumque Romæ quosdam dies commoraretur: ego eram in ijs locis, in quibus maximè me tutò esse arbitrabar. Eo factum est, ut ad te Lupus sine meis litteris rediret, cùm tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad V. Idus Decemb. nec habui quicquam antiquius, quàm ut † Pansam statim convenirem: ex quo ea de te cognovi, quæ maximè optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, sine illa quidem in re, quæ à te gesta est, post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti: illud tamen tibi breviter significandum videtur, populum Rom. omnia à te exspectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem spem ponere. Tu si dies, noctesque memineris (quod te facere certò scio) quantam rem gesseris, non obliviscere profecto, quantæ tibi etiam nunc gerendæ sint: si enim † iste provinciam nactus erit, cui quidem ego semper amicus fui ante, quam illum intellexi non modo aperte, sed etiam libenter cum rep. bellum gerere: spem reliquam nullam video salutis. Quamobrem te obsecro ijsdem precibus, quibus senatus populusque Rom. ut in perpetuum remp. dominatu regio † liberes: ut principijs consentiant exitus, tuum est hoc munus, tuæ partes: à te hoc civitas, vel omnes potius gentes non exspectant solum sed etiam postulant. Quanquam cùm hortatione non egeas, ut supra scripsi, non utar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum est, ut tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad tuam laudem, & gloriam pertinebunt, quamobrem velim tibi ita persvadeas, me tum reipub. caussa, quæ mihi vita mea carior est, tum quòd tibi ipsi faveam, tuamque dignitatem amplificari velim, tuis * optimis consilijs, amplitudini, gloriæ nullo loco defuturum. Vale.

Consulem designatum.
In Cæsare occidendo.
Antonius, qui Bruto provinciam conabatur eripere.
Antonio tuæ provinciæ finibus excludendo, in quo sita videtur salus reip.
Quæ spectare scio ad communem libertatem.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Suam dignitatem Brutus commendaverat, respondet Cicero, sibi eam etiam atque etiam curæ fore: idque jam in senatu declaratum.

M. Cic. D. Bruto. Imp. Cos. Des. S. 6

LVPVS noster, cùm Romam Sexto die Mutina venisset, postridie me mane convenit, tuaq; mihi mandata diligentissimè exposuit, & litteras reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendas: eodem tempore existimo te mihi meam dignitatem commendare, quam me hercule non habeo tua cariorem. Quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. Cum * tribuni pl. edixissent, senatus adesset ad 13. Kalend. Jan. haberentque in animo de præsidio consulem des. referre: quanquam statueram in senatum * ante Kalend. Jan. non venire; tamen, cùm eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, ut de tuis divinis in remp. meritis sileretur; quod factum esset, nisi ego venissem; aut, etiam si quid honorificè de te dicetur, me non adesse, itaque in senatum veni mane, quod cùm esset animadversum, frequentissimi senatores convenerunt: quæ de te in senatu egerim, quæ in † concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoscere, illud tibi persvadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ est per se amplissima summo semper studio suscepturum & defensurum. Quod quanquam intelligo me cum multis esse facturum, tamen appetam hujus rei principatum. Vale.

Gell. l. 14. cap. 7.

Id est, antequam consulatum inivissent Hirtius & Pansa.

Primum in senatu, deinde ad populum.

ARGUMENTUM.

Hortatur Brutum in salute populi R. conservanda senatus auctoritatem exspectet, sed voluntatem senatus pro auctoritate habeat.

M.T.Cic.

M. T. Cic. D. Bruto Imp. Cos. Des. S. 7

Scriboniæ gentis.

Cvm adhibuisset domi meæ Lupus me, & † Libonem & Servium consobrinum tuum; quæ mea fuerit sententia, cognoscere te ex Cn. Seio arbitror, qui nostro sermoni interfuit, reliqua, quanquam statim Seium Græceius est subsecutus, tamen ex Græceio poteris cognoscere. Caput autem est hoc, quòd te diligentissime † percipere, & meminisse velim, ut ne in libertate & salute populi Rom. conservanda auctoritatem senatus exspectes nondum liberi; ne & tuum factum condemnes; (nullo enim publico consilio remp. liberasti: quo est etiam res illa major & clarior) & adolescentem, vel puerum potius, Cæsarem judices temere fecisse, qui tantam caussam publicam privato consilio susceperit: denique homines rusticos, sed fortissimos viros, civesque optimos, dementes fuisse judices, primum milites veteranos, commilitones tuos, deinde legionem † Martiam, legionem quartam, quæ suum consulem hostem judicaverunt, seque ad salutem reip. defendendam † contulerunt. Voluntas senatus pro auctoritate haberi debet, cùm auctoritas impeditur metu. Postremo suscepta tibi causa jam bis est, ut non sit integrum: primum Idus Martijs, deinde proxime, exercitu novo, & copijs comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus, atque animatus esse debes: non, ut nihil facias, nisi jussus, sed, ut ea geras, quæ ab omnibus summa cum admiratione laudentur. Vale.

Superlata percipere primũ, deinde meminisse. Annum ætatis agentẽ 19. Velleius l. 2. Tacito l. 13. & Ep. 28. l. 10. Vide Phil. 2. 13. & 14. Octaviano se tradiderunt. Velleius. lib. 2. Cum tyrannum privato consilio occidisti.

ARGUMENTUM.

Scribit de legatis ad Antonium de pace missis, quæque sit omnium de Bruto exspectatio, consensioque ad libertatem recuperandam.

M. T. Cicero D. Bruto Imp. Cos. Design. S. D. 8

Eo tempore † Polla tua misit ad me, ut ad te, si quid

Pro, Paullo, ut olla pro aulla.

si quid vellem, darem litterarum; cum, quid scriberem, non habebam. Omnia enim erant suspensa propter exspectationem legatorum: qui quid egissent, nihil dum nunciabatur. Hæc tamen scribenda existimavi: primum senatum, populumque Rom. de te laborare non solum salutis suæ caussa, sed etiam dignitatis tuæ; admirabilis est enim quædam tui nominis caritas, amorque in te singularis omnium civium, ita enim sperant atque confidunt, ut antea rege, si hoc tempore regno te remp. liberaturum. Romæ delectus habetur, totaque Italia: si hic delectus appellandus est, cum ultro se offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupavit desiderio libertatis, odioque diutinæ servitutis. De reliquis rebus à te jam exspectare litteras debemus, quid ipse agas, quid noster Hirtius, quid Cæsar meus: quos spero brevi tempore societate victoriæ tecum copulatos fore. Reliqvum est, ut de me id scribam, quod te ex tuorum litteris & spero, & malo cognoscere: me neque deesse ulla in re, neque unquam defuturum dignitati tuæ. Fac valeas.

Vide ep. 10. l. 8. Legati ad Antoniũ iverant. Philippus & Piso. Vide ep. 4. lib. 12. & Phil. 6.

Rege enim interfecto, regios nutꝰ intuemur ait ep. 1. lib. 11.

Non dum Pansa, ejus collega, ad Mutinam pervenerat.

ARGUMENTUM.

Rogat Ciceronem, prospiciat, ne, utroque consule ad Mutinam occiso, hostes reipub. convalescant; monetque quid agendum.

Brutus S. D. Ciceroni. 9

PANSA amisso, quantum detrimenti resp. acceperit, nõ te præterit, nunc auctoritate, & prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, consulibus sublatis, sperent se convalescere. Ego, ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam. Sequar eum confestim, utrumque me præstaturum spero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moretur, inprimis rogo te ad hominem ventosissimum Lepidum mittas, ne bellum nobis redintegrare possit, Antonio si-

Hirtium non nominat: quod in Pansa prudentia major.

Elapsus tamen est cum tribus legionibus, seque cũ Antonio conjunxit, ep. 33. & 34. l. 10. & sequenti hujus libri.

nio sibi conjuncto: nam de Pollione Asinio puto te perspicere quid sit facturus. Multæ, & bonæ, & firmæ sunt legiones Lepidi & Asinij. Neque hæc idcirco tibi scribo, quòd te non eadem animadvertere sciam: sed quòd mihi persvasissimum est, Lepidum rectè facturum nunquam, si forte vobis id de hoc dubium est. Plancum quoq; confirmetis oro: quem spero pulso Antonio reip. non defuturum. Si se Alpeis Antonius trajecerit, constitui præsidium in Alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem 4. Kal. Maij. Ex castris, Rhegij.

ARGUMENTUM.

Queritur de quorundam malevolentia: & reipub. periculum exponit.

D. Brutus D. M. Ciceroni. 10

Quæ tamen mihi maximè debet ob tyrannum à me cæsum.

Qui non errat sed quale quidem tale indicat.

Hirtij & Pansæ, Suspicionem suam de Octaviano significat: qui consulatū petijt, non adeptus, patriæ bellū intulit. Ep. 13. 33. & 34. lib. 10.

NON mihi remp. plus debere arbitror, quàm me tibi, gratiorem me esse in te posse, quàm isti perversi sint in me, exploratum habes, si tamen hæc temporis videantur dici caussa, malim me hercule tuum judicium, quàm ex altera parte omnium istorum, tu enim à *certo sensu & vero judicas de nobis: quod isti ne faciant, summa malevolentia & livore impediuntur. Interpellent me quò minus honoratus sim, dum ne interpellent, quo minus respub. à me commodè administrari possit. Quæ quanto sit in periculo, quam potero, brevissimè exponam. Primum omnium, quantam perturbationem rerum urbanarum afferat obitus *consulum, quantamque *cupiditatem hominibus injiciat vacuitas, non te fugit. Satis me multa scripsisse, quæ litteris commendari possint, arbitror, scio enim cui scribam. Revertor nunc ad Antonium, qui ex fuga, cum parvulam manum peditum haberet inermium, ergastula solvendo, omneque genus hominum arripiendo, satis magnum numerum videtur effecisse. Huc accessit manus *Ventidij:

quæ trans Apenninum itinere facto difficillimo, ad vada pervenit, atq; ibi se cum Antonio conjunxit. Est numerus veteranorum, & armatorũ satis frequens cum Ventidio, consilia Antonij hæc sint necesse est, aut ad Lepidum ut se conferat, si recipitur: aut Apennino, Alpibusq; se teneat, & decursionibus per equites, quos habet * multos, vastet ea loca, in quæ incurrerit: aut rursus se in Etruriam referat, quod ea pars Italiæ sine exercitu est. Quod si me Cæsar audisset, atque Apenninum transisset, in tantas angustias Antoniũ compulissem, ut inopia potius, quàm ferro conficeretur. Sed neque Cæsari imperari potest, nec Cæsar exercitui suo: quod utrumque pessimum est. Cum hæc talia sint, quo minus, quo ad me pertinebit, homines interpellent, ut supra scripsi, non impedio, hæc quemadmodum explicari possint, aut à te cum explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere jam milites non possum Cum ad rempub. liberandam accessi, H. S. mihi fuit pecuniæ CCCC. amplius, tantum abest, ut meæ rei familiaris liberum sit quicquam, ut meos jam omneis amicos ære alieno obstrinxerim. Septenum numerum legionum alo: qua difficultate, tu arbitrare. Non, si Varronis thesauros haberem, sustinere sumptum possem. Cum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis ita, si hoc idem me in te facere senseris. 3. Non. Maij, Ex castris Dertona. Vale.

Epist. 15. & 23. lib. 10.

Colonia. Plin. lib. 3. cap. 5. Derthonem Strabo nominat lib. 5. Insignem civitatem inter Genuam & Placentiam.

ARGUMENTUM.

Scribit de Antonij profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, suoque in rempub. studio atque constantia.

Ob amicitiã recordationem, ep. 33. lib. 10.

D. Brut. Imp. Cos. Des. S. D. M. Ciceroni. II

EODEM exemplo litteræ à te mihi redditæ sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile

est. Scripsi tibi quæ hic gererentur. In itinere est Antonius: ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem spem adhuc abjecit, ut ex libellis ejus animadverti, qui in me inciderunt: in quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. Ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi: & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliæ legatos exspecto, quos confirmatos domum remittam. Tu quæ istic opus erunt administrari prospicies, ut ex tua voluntate, reique pub. commendo fiant. Malevolentiæ hominum in me, si poteris, occurres: si non poteris, hoc te consolabere, quod me de statu meo nullis contumelijs deterrere possunt. Prid. Non. Maij. Ex castris finibus Statiellensium.

Cisalpinæ nam transalpinæ præerat Plancus.

Plin. & alij.

ARGUMENTUM.

Queritur bellum ab Antonio renovatum: & in eo Bruti culpam videtur agnoscere.

M. Cic. S. D. Bruto. Imp. Cos. Des. 12

TREIS uno die à te accepi epistolas: unam brevem, quam Flacco Volumnio dederas: duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibij attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis literis & ex Græcei oratione non modo non restinctum bellum, sed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem, pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia illa tua præclara in rempub. merita ad nihilum esse ventura. Ita enim Romam erat nunciatum, ita persvasum omnibus, cum paucis inermibus perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium. Qui si ita se habet, ut (quemadmodum audiebam de Græceio) confligi cum eo sine periculo non possit: non ille mihi fugisse à Mutina videtur, sed locum belli gerendi mutasse. Itaque homines alij fracti sunt: nonnulli etiam queruntur, quod perse-

Duo præcipua nominavit epist. 7. Cæsaris necem & copias reipub. causa cōparatas, accessit postea victoria Mutinensis.

persequuti non sitis: opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. Omninò EST hoc populi, maximeque nostri, in eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit. Sed tamen providendum est, ne quæ justa querela esse possit. Res sic se habet: is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit, hoc quam habeat vim, te existimare malo, quàm me apertius scribere. Vale.

id est, in eum liberrimè loqui.

Iisdem verbis & Plancum hortatus est Bruti collegam, ep. 11. 19. & 29. lib. 10.

ARGUMENTUM.

Excusat tarditatem suam in Antonio persequendo, &, quo res in statu sit, exponit.

D. Brutus, Imp. Cos. Des. M. Ciceroni S. D. 13

JAM non ago tibi gratias, cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus sunt, qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas litteras diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis Cicero non potui, eram sine equitibus, sine jumentis. Hirtium perijsse nesciebam. Cæsari non credebam prius, quam cōvenissem, & collocutus essem, hic dies hoc modo abijt. Postridie mane à Pansa sum accersitus* Bononiam, cùm in itinere essem, nuntiatum mihi est eum mortuum esse. Recurri ad meas copiolas, sic enim vere eas appellare possum, sunt extenuatissimæ, & inopia omnium rerum pessime acceptæ, biduo me Antonius antecessit, itinere multo majore fugiens, quàm ego sequens. Ille enim ijt passim, ego ordinatim, quacunque ivit, * ergastula soluit, homines arripuit: constitit nusquam prius, quàm ad Vada venit: quem locum volo tibi esse notum, † jacet inter Apennium, & Alpes, impeditissimus ad iter faciendum, cùm abessem ab eo millia passuum triginta, & se jam Ventidio conjunxisset, concio ejus ad me est allata: in qua petere cœpit à militibus, ut se trans Alpeis sequerentur: sibi cum M. Le-

Cur crederet ejus filio quem occiderat Ap. l. 8. de bell. ci.

Quo ex pugna fugerat Ap. Dio.

Supra ep. 10.

Plin. lib. 3. c. 5.

pido convenire. Succlamatum est & frequenter à militibus Ventidianis (nam suos valde quam paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut vincendum. Etiam orare cœperunt: ut * Pollentiam ita facerent. Cum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit hac re mihi nunciata; statim quinq; cohorteis Pollentiam præmisi, meumque iter eò contulit, hora ante præsidium meum Pollentiã venit, quam Trebellius cum equitibus; sanè quàm sum gavisus: in hoc enim victoriam puto consistere, in spem venerant, quòd neque Planci *quatuor legiones omnibus suis copijs pares arbitrabantur; neque ex Italia tam celeriter exercitum transjici posse credebant, quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusque omnis, qui eò præmissus erat à nobis, sustinebant; nostroque adventu sustineri facilius posse confidimus. Tamen, si quo etiam casu Isaram se transiecerint; ne quid detrimenti reip. injungant, summa à nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamque spem de summa reip. habere volumus; cùm & nos, & exercitus nostros, singulari concordia conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos, sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quàm paratissimi ab exercitu, reliquisque rebus pro vestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium confligamus, qui quidem eas copias, quas diu simulatione reip. comparabant, subito ad patriæ periculum converterunt.

Tres erant Ventidij legiones. ep. 33. & 34. lib. 10. Plin. lib. 3. cap. 5.

Is de quo Philip. 11. Ep. 15. lib. 10.

ARGUMENTUM.

Ad Bruti litteras respondet, de Octaviano ornando, de legionibus ad Brutum perducendis, de pecunia, alijsque rebus.

Ut Octaviano inter decemviros esset ep. 20.

M. Cic. D. Bruto Imp. Cos. Des. S. 14

MIRABILITER, mi Brute, lætor: mea consilia, † measque sententias à te probari de decemviris,

viris, de ornando adolescente: sed quid refert? mihi crede, homini non glorioso: plane jam Brute frigeo, ὄργανον enim erat meum senatus, id jam est dissolutũ. Tantam spem attulerat exploratæ victoriæ tuę præclara †Mutina eruptio, fuga Antonij conscisso exercitu, ut omnium animi relaxati sint, meæq; ille vehementes contentiones tanquam σκιαμαχίαι esse videantur. Sed, ut ad eam rem redeam; legionẽ Martiam, & quartam negant, qui illas norunt, ulla conditione ad te posse perduci. Pecuniæ, quam desideras, ratio potest haberi, eaq; habebitur. De † Bruto accersendo, Cæsareq; ad Italiæ præsidium tenendo, valde tibi assentior, sed, ut scribis, habes obtrectatores: quos equidem facillime sustineo: sed impediunt tamen. Ex Africa † legiones exspectantur. Sed bellum istic † renatum homines mirantur, nihil tam præter spem unquam. Nam die tuo † natali victoria nuntiata, in multa secula videbimus remp. liberatam. Novi timores retexunt superiora. Scripsisti autem ad me ijs, quas Id. Maij dedisti, modo te accepisse à Planco litteras, non recepi à Lepido Antonium, id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium: cujus exitum ne extimescam, tuæ † partes sunt. Ego plus, quàm feci, facere nõ possum. Te tamen, id quod spero, omnium maximum & clarissimum videre cupio. Vale.

Video scriptũ esse in antiquis libris Mutinæ.

M. Bruto, qui cum Crasso mare transierat.

Veteranæ.

Ep. 24. lib. 10. & 26.

Vide ep. ad M. Brutum; cujus initium est, Messellam.

Infra ep. 21.

ARGUMENTUM.

Laudat officium & diligentiam Bruti: voluptatem, lætitiamque omnium significat ex Bruti Plancique conjunctione, eumque hortatur, ut in tuenda rep. seipsum vincat.

M. T. *Cic. S. D. D. Bruto Cos. Des.* 15

ETSI mihi tuæ litteræ jucundissimæ sunt: tamen jucundius fuit, quod in summa occupatione tua Planco † collegæ mandasti, ut te mihi per litte-

Quia consules erant designati in proximũ annum.

litteras excusaret, quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo & diligentia. Conjunctio tua cum collega, concordiaque vestra, quæ litteris communibus declarata est senatui, populoq; Rom. gratissima accidit. Quod superest, perge, mi Brute: & jam non cum alijs, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Litteras tuas vehementer exspecto, & quidem † taleis, qualeis maxime opto.

Quæ oppressum Antoniū significent.

ARGUMENTUM.

Commendat Lamiam, equitem Rom. in petitione præturæ.

M. T. Cic. S. D. D. Bruto Imp. 16

Hoc, ut suum studium erga Lamiam clarius ostendat.

Permagni interest, quo tibi hæc tempore epistola reddita sit: utrum, cùm sollicitudinis aliquid haberes, an cùm ab omni molestia vacuus esses. Itaque ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus observaret epistolæ tibi reddendæ. Nam quemadmodum coram, qui ad nos intempestivè adeunt, molesti sæpè sunt: sic epistolæ offendunt, † non loco redditæ. Si autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit, & ille, cui mandavi, satis scitè, & commodè tempus ad te cœpit adeundi: confido, me, quod velim, à te facilè impetraturum. L. Lamia præturam petit, hoc ego utor uno omnium plurimum: magna vetustas, magna consvetudo intercedit: quodq; plurimum valet, nihil mihi ejus familiaritate jucundius. Magno præterea beneficio ejus, magnoq; merito sum obligatus, nam Clodianis temporibus, cùm equestris ordinis princeps esset, proq; mea salute acerrimè propugnaret, à Gabinio cos. † relegatus est: quòd ante id tempus civ. Ro. Romæ contigit nemini. Hoc cùm populus Rom. meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. Quapropter persvade tibi, mi Brute, me petere præturam. Quanquam enim Lamia summo

Alieno tempore: ut illud desipere in loco sapientia est.

In oratione pro Sex. & pro domo, & hic epist. 29. lib. 12.

summo splendore, summa gratia est, usus magnificentissimo † munere ędilitio: tamen quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. Nunc si me tanti facis, quanti certò facis, quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas † centurias conficiat. Non tenebo te pluribus, ponam in extremo, quod sentio: nihil est Brute, cùm omnia à te exspectem, quod mihi gratius facere possis.

Munus enim ædiles populo dabant.

Prætores enim centuriatis comitiis creabuntur.

ARGUMENTUM.

Commendat eundem Lamiam.

M. T. Cicero S. D. Bruto Imp. 17

LAMIA uno omnium familiarissime utor, magna ejus in me nō dico officia, † sed merita sunt, eaque populo R. notissima, is magnificentissimo munere ædilitatis perfunctus, petit † præturam: omnesque intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam. Sed is ambitus extare videtur, ut ego omnia pertimescam, totamque petitionem Lamiæ mihi sustinendam putem, in ea re quantum me possis adjuvare, facile perspicio: nec verò, quantum mea causa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi persvadeas, nihil me majore studio à te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quàm si omnibus tuis † opibus, omni studio Lamiam in petitione juveris, quod, ut facias, vehementer te rogo. Vale.

Ep. 12. lib. 2.

Quæ biennio, interjecto ædilitatem consequebatur.

Pro eo quantum valebis.

ARGUMENTUM.

Reprehendit in Bruto nonnullam timoris significationem.

M. Cicero D. Bruto Imp. cos. Des. 18

ETSI ex mandatis quæ † Galbæ Volumnioq; ad senatum dedisti, quid timendum, supplicandumq; putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, quàm erat dignum tua populique Rom. † victoria, senatus autem, mi Brute, fortis est, & habet forteis duces. Itaque

Ep. 30. l. 11.

Mutinensi.

molefte ferebat, fe à te, quem omnium, qui-cunque fuiffent, fortiffimum judicaret, timidum atque ignavum judicari, etenim cum, te incluſo, ſpem maximam omnes habuiſſent in tua virtute, florente Antonio: quis erat, qui quicquam timeret profligato illo, te liberato? Nec verò Lepidum timebamus, quis enim eſſet, qui illum tam furioſum arbitraretur, ut, qui in maximo bello *pacem velle ſe dixiſſet, is in optatiſſima pace bellum reip. induceret? Nec dubito, quin tu plus provideas. Sed tamen, tam recenti gratulatione, quam † tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renovatio timoris magnam moleſtiam afferebat. Quare velim equidem, id quod ſpero, ut planè abjectus & fractus ſit Antonius, ſin aliquid virium fortè collegerit, ſentiet nec ſenatui conſilium, nec populo Rom. virtutem deeſſe; nec reip. te vivo Imperatorem. 14. Kal. Jun. Vale.

Vide epiſt. 27. lib. 10. & 8. lib. 1.

† *In Piſonem.*

ARGUMENTUM.

Timere ſe ſcribit reip. vicem, Vicetinos commendat.

D. Brutus S. D. M. T. Ciceroni. 19

Ad ſenatum quas litteras miſi, velim prius perlegas: & ſi qua tibi videbuntur, commutes. Neceſſario me ſcripſiſſe, ipſe animadvertes, nam cùm putarem, quartam & Martiā legiones mecum futuras, ut Druſo, Pauloq; placuerat, † vobis aſſentientibus, minus de reliquis *nobis liberandum exiſtimavi, nunc verò cum ſim tironibus egentiſſimis, valdè & meam & veſtram vicem timeam neceſſe eſt. † Vicetini me, & M. Brutum præcipuè obſervant, his ne quam patiare injuriam fieri in ſenatu vernarum cauſa, à te peto, cauſam habent optimam, officium in † remp. ſummum, genus hominum adverſariorum ſeditioſum, & intertiſſimum. 12. Kal. Junias, Vercelleis.

Sup. ep. 14.

† *Reliquo ſenatu.*

* *Quas à vobis non impetrabam.*

† *Sic in antiquis monumentis, Libri veteres rep.*

ARGU-

ARGUMENTUM.

Timere se ait Ciceronis causa, eumque monet, ut veteranorum animos sibi concilie.

D. Brutus Imp. Des. M. T. Cicer. S. D. 20

Qvod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaque officia cogunt, ut timeam. Sæpè enim mihi cùm esset dictum, neque à me contemptum, novissimè Labeo Segulus, homo sui simillimus, narravit mihi, apud Cæs. se fuisse, multumque sermonem de te habitum esse: ipsum Cæs. nihil sane de te questum, nisi dictum, quòd diceret te dixisse laudandum adolescentem, ornandum, † tollendum: se non esse commissurum, ut polli possit. Hoc ego Labeonem credo illi retulisse, aut finxisse dictum, non ab adolescente prolatum. Veteranos verò pessimè loqui volebat Labeo me credere, & tibi ab iis instare periculum, maximeque indignari, quòd in Xviris neque Cæsar, neque ego * habiti essemus, atque omnia ad vestrum arbitrium essent collata. Hæc cum audissem, & jam in itinere essem, committendum non putavi, prius ut alpes transgrederer, quàm quid istic ageretur, scirem, nam de tuo periculo, crede mihi, jactatione verborum, & denuntiatione periculi sperare † eos, te perterrefacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia; & totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quàm plurimum lucri faciant, neque tamen non te cautum esse volo & insidias vitantem, nihil enim tua mihi vita potest esse jucundius, neque carius, illud vide, ne, timendo, magis timere cogare: &, quibus rebus potest occurri veteranis, occurras: primum, quòd desiderant de † decemviris, facias; deinde, de præmijs, si tibi videtur, agros militum eorum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab † utrisque nostrum: de nummis, lente, ac ratione habita pecuniæ; sena-

Est enim ambigua significatio in verbo tollendum.

Paterculus lib. 2.

Ad agros veteranus dividendos.

Ad Att. cap. 29. lib. 15.

Veteranos.

Ut Octaviano in decemviris sit. epist. 14.

Ap. l. 3. de bell. civ.

senatum de ea re constituturum. Quatuor legionibus ijs, quibus agros dandos censuistis, video facultatem fori ex agris Syllanis, & † agro Campano, æqualiter, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otij, quod sine te consistere non potest. Ego nisi valde necesse fuerit, ex Italia non excedam, legiones † armo, paro: spero non me pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, & impetus hominum, de exercitu, quem Pansa habuit, legionem Cæsar mihi non remittit. Ad has litteras statim mihi rescribe, tuorumque aliquem mitte si quod reconditum magis fuerit, meque scire opus esse putaveris. Vale. 6. Kal. Junias. Eporædiæ.

Me, & Octaviano.

Ad Antonium persequendū.

ARGUMENTUM.

Respondet proximæ superiori epistolæ.

M. Cicero D. Bruto Imp. S. D. 21

Dii isti Segulio † male faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt. Quid? tu illum tecum solum, aut cum Cæsare, qui neminem prætermiserit, qui cùm loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? Te tamen, mi Brute, sic amo, ut debeo, quòd istud, quicquid esset nugarū, me scire voluisti, signum enim magnum amoris dedisti. Nam quod idem Segulius ait veteranos queri, quod tu & Cæsar in † decemviris non essetis, utinam ne ego quidem essem, quid enim molestius? Sed tamen cum ego sensissem, de ijs, qui exercitus haberent, sententiam dici oportere, ijdem illi, qui solent, reclamarunt. Itaque excepti etiam estis, me vehementer repugnante. Quocirca Segulium negligamus: qui res novas quærit, non quòd veterem comederit (nullam enim habuit) sed quia hanc ipsam † recentem novam devoravit. Quod autem scribis te, quod pro te ipso non facias, id pro

Sic locutus est epist. 11, l. 3.

Ideo creati ut agros militib. post Mutinensem victoriam dividerent.

Recenti hæreditate acceptam.

id pro me facere, ut de me timeas aliquid, omni te, vir optime, mihique cariſſime Brute, de me metu libero, ego enim quæ provideri potuerunt, non fallar in ijs: quæ cautionem non habebunt, de ijs non ita valde laboro: ſim etenim impudens, ſi plus poſtulem, quàm homini à rerum natura tribui pôteſt. Quod mihi præcipis, ut caveam, ne timendo, magis timere cogar, & ſapienter & amiciſſimè præcipis. Sed velim tibi perſvadeas, cum te conſtet excellere hoc genere virtutis, ut nunquam extimeſcas, nunquam perturbare, me huic tuæ virtuti proximè accedere. Quamobrem neque metuam quicquam, & cavebo omnia. Sed vide, ne tua jam, mi Brute, culpa futura ſit, ſi ego quicquam timeam: tuis enim opibus & conſulatu tuo, etiam ſi timidi eſſemus, tamen omnem timorem abjiceremus: præſertim cum perſvaſum omnibus eſſet, mihique maximè, nos à te unicè diligi: Conſilijs tuis, quæ ſcribis de quatuor legionibus, de agris aſſignandis ab utroque veſtrum, vehementer aſſentior. Itaque cùm quidam de collegis noſtris agrariam curationem ligurirent, diſturbavi rem, totamque vobis integram reſervavi. Si quid erit occultius, & (ut ſcribis) reconditum, meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te litteræ perferantur. Vale. Prid. Non. Junias.

Sup. epiſt. 14.

Cujus jã tempus appropinquabat.

Sup. ep. 20.

De decemviris.

ARGUMENTUM.

Petit à Bruto ut Appium Claudium, qui Antonij partes ſecutus erat, in civitate retineat.

M. Cicero S. D. Bruto Imp. 22.

CVM Appio Clodio C. F. ſumma mihi neceſſitudo eſt, multis ejus officijs & meis mutuis cõſtituta. Peto à te majorem in modum vel humanitatis tuæ, vel mea cauſſa, ut eum auctoritate tua, quæ plurimum valet, conſervatum velis,

volo

In Cæsaris nece, & Mutinensi irruptione.

volo te, cum * fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari. Magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse salvum. Cujus quidem causa hoc melior debet esse, quòd pietate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio conjunxit. Quare etsi minus veram causam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. Nutus tuus potest hominem summo loco * natum, summo ingenio, summa virtute, officiosissimum præterea & gratissimum, incolumen in civitate retinere, quod ut facias, ita à te peto, ut majore studio, magisve ex animo petere non possim. Vale.

Nobilissimi n. Claudij, non modo patricij, Pulchri, ac Nerones, sed plebeij etiam, Marcelli.

ARGUMENTUM.

Hortatur Ciceronem ad benè sperandum.

D. Brutus S. D. Ciceroni. 23

Nos hic valemus rectè; &, quo melius valeamus, operam dabimus. Lepidus commode de nobis sentire videtur. Omni timore deposito, debemus libere reip. consulere. Quòd si omnia essent aliena, * tamen tribus tantis exercitibus, proprijs reip. valentibus, magnum animum habere debes, qué & semper habuisti, & nunc fortuna adjuvante, augere potes. Quæ tibi superioribus litteris mea manu scripsi, terrendi tui causa † homines loquuntur, si frænum momorderis peream, si te omnes, quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea scripsi, dum mihi à te litteræ veniant, in Italia morabor. Vale. VIII. Kal. Jun. Eporædia.

Bruti, Planci, Octaviani.

De Segulio, maxime intelligit, sup. epist. 20.

ARGUMENTUM.

Bruti epistola, si quid antea fuerat timoris, ademptum significat, addidit, quid Bruto sit agendum, & de pecunia decreta.

M. Cicero S. D. Bruto Imp. 24

NARRO tibi: antea subirascebar brevitati tuarum

rum litterarum: nunc mihi loquax esse † videor, te igitur imitabor. Quàm multa quàm paucis: Te recte valere, operamque dare, ut quotidie melius: Lepidum commode sentire: tribus exercitibus quidvis nos oportere confidere. Si timidus essem, tamen ista epistola mihi omnem metum abstersisses. Sed, ut mones, frænum momordi, etenim, qui, te incluso, omnem spem habuerim in te; quid nunc putas? cupio jam † vigiliam meam, Brute, tibi tradere, sed ita, ut ne desim constantiæ meæ. Quod scribis, in Italia te moraturum, dum tibi litteræ meæ veniant: si per hostem licet, non erraris: multa enim Romæ; sin adventu tuo bellum confici potest: nihil sit antiquius. Pecunia expeditissima quæ erat, tibi decreta est. Habes amantissimum † Servilium, nos non desumus. Vale. 8. Id. Jun.

Cum te videam tam paucis tā multa complecti.

† Translatio ab excubantibus militibus nox autem in quatuor vigilias distributa.

Isaurici filiū, consularem.

ARGUMENTUM.

Scribit, se brevitatem in scribendo amare, Bruti exemplo: reip. spem in ipso, & in Planco esse: de M. Bruto nihil certi.

Cicero D. Bruto Imp. 25

EXSPECTANTI mihi tuas quotidie litteras Lupus noster subitò denuntiavit, ut ad te scriberem, si quid vellem. Ego autem, etsi, quid scriberem, non habebam; (acta enim ad te mitti sciebam: inanem autem sermonem litterarū tibi injucundum esse audiebam) brevitatem secutus sum, te magistro. Scito igitur in te, & in † collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego, quemadmodum præcipis, privatis litteris ad bellum commune vocare non desino: qui utinam jam adesset: * intestinum urbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor λακωνισμόν tuum, altera jam pagella procedit, vince, & vale 14. Kal. Quintileis.

† L. Plin. supra epist. 14.

*Erant n. qui * Octavia. interfectis Pansa & Hirtio, ad petitionem consulatus ep. 24. lib 10.*

ARGU-

ARGUMENTUM.

Sollicitus ob Antonij cum Lepido conjunctionem postulat, ut & legiones ad eum mittantur, & stipendium.

D. Brutus M. Ciceroni. 26

In maximo meo dolore hoc solatio utor, quod intelligunt homines, non sine causa me timuisse ista, quæ acciderunt. * Deliberent, utrum trajiciant legiones ex Africa, necne, & ex Sardinia: Brutum accersant, necne: mihi stipendiũ dent, an nõ, decernant, ad senatum litteras misi. Crede mihi, nisi ista omnia ita fiunt, quemadmodũ scribo, magnum nos * omneis adituros periculum. Rogo te, videte quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant: & fide opus est, & celeritate. Vale. III. Nonas Junias ex castris.

Hæc cum ironia.

Verissimũ augurium: nam Novembri proximo mense inita inter Lepidum, Antonium Octavianum, societate, & omnes, & omnia perire. Velleius Dio alij.

ARGUMENTUM.

Questus erat Matius, se à Cicerone, ut libertatis inimicum, accusari, Cicero factum negat.

M. Cicero C. Matio. 27

Nondum satis constitui, molestiænè plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officij, tum utriusq; nostrum amantissimus. Nam cùm in Tusculanum vesperi venissem: postridiè ille ad me, nondum satis firmo corpore cùm esset, mane venit. Quem cùm objurgarem, quòd parum valetudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quàm ut me videret. Nunquid nam, inquam, novi? detulit ad me querelam tuam: de quâ prius, quã respondeo, pauca præponam. Quantum memoria repetere præterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior, sed Vetustas habet aliquid cõmune cum multis, amor non habet. Dilexi te, quo die cognovi, meq; à te diligi judicavi, tuus deinde discessus isq; diuturnus, ambitio nostra, & vi-

Doctissimum appellat Matiũ ep. 15. lib. 7.

A vetustate incitarent.

& vitæ dissimilitudo nō est passa voluntates nostras consvetudine conglutinari, tuū tamen erga me animum agnovi multis annis ante bellum civile, cùm Cæsar esset in Gallia, quod † enim vehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipsi Cæsari, perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa prætereo, quæ temporib⁹ illis inter nos † familiarissimè dicta, scripta, communicata sunt, graviora enim sunt consecuta. Et initio belli civilis, cùm Brundusium versus ires ad Cæsarē, venisti ad me in Formianum, primū, hoc ipsum quanti, præsertim temporib⁹ illis? deinde, oblitum me putas consilij, sermonis, humanitatis tuæ? quibus rebus interesse memini Trebatium. Nec verò oblitus sum litterarum tuarum, quas ad me misisti, cùm Cæsari obviam venissem in agro, ut arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus est, cùm me ad Pompeiū proficisci sive pudor meus coegit, sive officium sive fortuna, quod officium tuum, quod studiū vel in absentem me, vel in præsentes meos defuit? quem porro omnes mei & mihi, & sibi te amiciorem judicaverūt? Veni Brundusium: oblitum ne me putas, qua celeritate, ut primū audieris, ad me Tarento advolaris? quæ tua fuerit assessio, oratio, cōfirmatio animi mei fracti communium miseriarum metu? Tandem aliquando Romæ esse cœpim⁹: quid defuit nostræ familiaritati? in maximis reb⁹ quonā modo me gererem adversus Cæsarem, usus tuo cōsilio sum. In reliquis officijs, cui tū tribuisti, excepto Cæsare præter me, ut domū ventitares, horasq; multas sæpe svavissimo sermone consumeres? cùm etiam tum, si meministi, ut hæc φιλοσοφȣμενα scriberem, tū me impulisti. Post Cæsaris reditum, quid tibi majori curæ fuit, quam ut essem ego illi quàm familiarissimus? quod effeceras. Quorsum igitur hæc oratio lōgior,

A beneficijs.

A familiaritate.

Ab officio.

A constantia.

Aliquando pœnituit. Vide ad Att. l. 11.

Confectis civilibus bellis.

gior, quàm putaram? quia sum admiratus, te, qui hęc nosse deberes, quicquam à me commissum, quod esset alienum nostra amicitia, credidisse: nam præter hæc, quæ cōmemoravi, quæ testata sunt & illustria, habeo multa occultatiora, quæ vix verbis exsequi possum. Omnia me tua delectant, sed maximè maxima cùm fides in amicitia, consilium, gravitas, constantia, tum lepos, humanitas, litteræ. Quapropter redeo nunc ad querelam. Ego te suffragium tulisse in illa lege, primum non credidi: deinde si credidissem, nunquam id sine aliqua justa causa existimarem te fecisse.† Dignitas tua facit, ut animadvertatur, quicquid facias: malevolentia autem hominum, ut nonnulla durius quàm à te facta sint, proferantur. Ea si tu non audis, quid dicam nescio, equidem si quando audio, tàm defendo, quàm me scio à te contra inimicos meos solere defendi. Defensio autem est duplex, alia sunt, quæ † liquido negare soleam, ut de isto ipso suffragio: alia, quæ † defendam à te pie fieri & humanè, ut de curatione ludorum. Sed te hominem doctissimum non fugit si Cæsar rex fuerit (quod mihi quidem videtur) in utramq; partem de tuo officio disputari posse: vel in eam, qua ego uti soleo, laudandã esse fidem & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas; vel in † eam, qua nonnulli utuntur, libertatem patriæ vitæ amici anteponendam. Ex his sermonibus utinam essent delatæ ad te disputationes meæ. Illa verò duo, quæ maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentius, quàm ego, commemorat, aut sæpius: te & non suscipiendi belli civilis gravissimum auctorem fuisse & moderandæ victoriæ? in quo qui mihi non assentiretur, inveni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio familiari nostro, qui mihi dedit causam harum litterarum, quibus nisi credideris, me

Ad querelam responsio.

Incommodum vertit in laudem.

Epist. 10. lib. 10. Phil. 1.15.

Qua fortasse & ipse Cicero utebatur.

Sic ad Att.

Existimatus est semper auctor otij.

Quibus me tibi purgavi.

me omnis officij & humanitatis expertem judicaris, quo nec mihi gravius quidquam potest esse, nec à te alienius. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusatio Matij & pro se ipso, & contra calumniatores.

Matius S. D. Ciceroni. 28

MAGNAM voluptatem ex tuis litteris cepi, quòd, quam speraram, atque optaram, habere de te me opinionem cognovi, de qua etsi non dubitabam; tamen, quia maximi existimabam, ut incorrupta maneret, laborabam, conscius autem mihi erã, nihil à me commissum esse, quod boni cujusquam offenderet animum, eò minus, credebam, plurimis, atque optimis artibus ornato tibi temere quidquam persvaderi potuisse, præsertim in quem mea propensa, & perpetua, fuisset, atque esset benevolentia, quòd quando, ut volui, scio esse; respondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tum singulari bonitate, & amicitia nostra sæpe restitisti, nota enim mihi sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contulerint. † Vitio mihi dant, quod mortem hominis necessarij graviter fero, atque eum, quem dilexi, perijsse, indignor, ajunt enim patriam amicitiæ præponendam esse: perinde ac si jam vicerint, obitum ejus reip. fuisse utilem. Sed non agam astutè, † fateor, me ad istum gradum sapientiæ non pervenisse, neque enim Cæsarem in dissensione civili sum secutus, sed amicum, quanquam † re offendebar, tamen non deserui: neque bellum unquam civile, aut etiam caussam dissensionis probavi; quam etiam nascentem exstingui summè studui. Itaque in victoria hominis necessarij, neque honoris, neque pecuniæ dulcedine sum captus, quibus præmijs reliqui, minus apud eum, quam ego, cùm possent, immoderatè sunt abusi; atque etiam res familiaris

Captat benevolentiam à suo studio erga Ciceronem.

Objectio.

Confutatio.

Civili bello.

Auctor fuit non suscipiendi belli civilis.

De qua lege l. 8. com. de bello civil. mea, † lege Cæsaris diminuta est: cujus beneficio pleriq;, qui Cæsaris morte lætantur, remanserunt in civitate. Civibus victis ut † parceretur, æquè, ac pro mea salute, laboravi. *Auctor fuit moderandæ victoriæ.* Possum igitur, qui omnes voluerim incolumes, eum, à quo id impetratum est, perijsse non indignari? cùm præsertim ijdem homines illi & † invidiæ & exitio fuerint. *Quod nimium eos ornaret.* Plecteris ergo, inquiunt, quando factum nostrum improbare audes. O superbiam inauditam? alios in facinore gloriari, † alijs ne dolore quidem impune licere. *Ex una parte Cæsaris percussores, ex altera se ipsũ describit.* At hæc etiam servis semper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent suo potius, quam alterius arbitrio. Quæ nunc isti, ut quidem dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur: sed nihil agunt, nullius unquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. NVNQVAM enim honestam mortem fugiendam, sæpè etiam † appetendam putavi. *Sic in tribus antiquis libris video scriptũ esse, non ut alijs placet, oppetendam.* Sed quid mihi succensent, si id opto, ut pœniteat eos sui facti? cupio enim Cæsaris mortem omnibus esse acerbam, at debeo pro civili parte remp. velle saluam, ille quidem me cupere, nisi & ante acta vita, & reliqua mea spes, tacente me, probat: dicendo vincere non postulo, quare majorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihiq; si sentis expedire rectè fieri, credas nullam communionem cum improbis esse posse, an, quod adolescens præstiti, cum etiam errare cum * excusatione possem; id nunc, ætate præcipitata, commutem, ac me ipse retexam? *Ætati aliquid conceditur.* non faciam; neque, quòd displiceat, committam, præterquàm quod hominis mihi conjunctissimi, ac viri amplissimi doleo gravem causam. Quod si alter essem animatus; numqam, quod facerem, negarem; ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus, ac vanus æstimarer. *Objectio.* At ludos, quos Cæsaris vi-

ris victoriæ Cæsar adolescens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad statum reipub. pertinebat. Quòd tamen munus, & hominis amicissimi memoriæ, ac honoribus præstare etiam mortui debui; & optimæ spei adolescenti, ac dignissimo Cæsare, petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonij sæpe domum salutandi causa: ad quem, qui me parum patriæ amantem esse existimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi causa frequentes ventitasse reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar nunquam † interpellavit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen ijs uterer, eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me efficere conari, ne, quos velim, diligam? Sed non vereor, ne aut meæ vitæ modestia parum valitura sit in posterum contra falsos rumores; aut etiam ijs, qui me non amant propter meam in Cæsarem constantiam, non malint mei, quàm sui similes amicos habere. Mihi quidem si optata contingent: quod reliquum est vitæ, in otio † Rhodi degam: sin casus aliquis interpellarit: ita ero Romæ, ut rectè fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quòd tuum erga me animum, simplicem, atque amicum, aperuit; & quòd eum, quem semper dilexi lubenter, quo magis jure colere, atque observare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

Confutatio.

A minori ad majus: Cæsar permisit, ut inimicis suis.

Uterer: vos non permittitis ut amem quos velim?

Que libera civitas erat. ep. 2. lib. 4.

ARGUMENTUM.

Profecturus in Græciam, suas res Oppio commendat, commemoratis ante beneficiis ab ipso acceptis.

Cicero M. Oppio S. D. 29.

DVBITANTI mihi, quod scit † Atticus noster, de hoc toto consilio profectionis, quod in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendum dubitationem, judicium, & consilium tuum, nam & scripsi-

Quem ipsum hac de re sæpe per literas consuluit.

Qui consilium dat, & prudens sit & fidus. scripsisti apertè, quid tibi videretur: & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper judicavi, in te & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem; maximeque sum expertus, cùm initio civilis belli per litteras te consuluissem, quid mihi faciendum esse censeres, eundem ne ad Pompeium, an manendum in Italia, svasisti, ut consulerem dignitati meæ. Ex quo, quid sentires, intellexi: & sum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem; quod, cum aliud malle † amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum quam illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi: & semper, me à te diligi, sensi: & cùm abessem, atque in magnis periculis essem, & me absentem, & meos præsentes à te cultos, & defensos esse memini: & post meum reditum quam familiariter mecum vixeris, quæque ego de te & senserim, & prædicarim, omnes, qui solent hac animadvertere, testes habemus. Gravissimum verò † judicium de mea fide, & de constantia fecisti, cùm post mortem Cæsaris totum te ad amicitiam meam contulisti, quod tuum judicium nisi mea summa benevolentia erga te, omnibusque meritis comprobavero, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conservabis amorem tuum, (etsi † more magis hoc quidem scribo, quàm quo te admonendum putem) meaque omnia tuebere: quæ tibi ne ignota essent, Attico mandavi. A me autem, cùm paullum otij nacti erimus, uberiores litteras expecta. Da operam, ut valeas: hoc mihi gratius facere nihil potes.

C. Cæsarem, quem etiam secutus est in bello civili.

Judicasti, te à me fideliter & constanter esse armatum, quamquā ego Pompeium, tu Cæsarem secutus esses. Vide ep. 17. lib. 11.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARUM LIBER XII. AD CASSIUM ET CÆTEROS.

ARGUMENTUM.

Queritur, tyranno occiso, tyrannidem tamen non esse sublatam: Cassiumque hortatur, ut una cum M. Bruto, ejus uxoris fratre, omni perturbatione remp. liberet.

Cicero C. Cassio S. D. I

FINEM nullum facio, mihi crede, Cassi de te, & de Bruto nostro, id est, de tota rep. cogitandi: cujus omnis spes in vobis est, & in D. Bruto: quam quidem tam habeo ipse meliorem, rep. à † Dolabella meo præclarissime gesta, manabat enim illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi, & otio diffiderem urbano: sed ita compressum est, ut mihi videamur omne jam ad tempus, ab illo duntaxat, sordidissimo periculo tuti futuri. Reliqua magna sunt & multa, sed posita omnia sunt in vobis: quanquam primum quidque explicemus: nam ut adhuc quidem actum est, non regno, sed rege liberati videmur: interfecto enim rege regios omneis nutus tuemur, neque verò id solum, sed etiam quæ ipse ille, si viveret, non faceret, ea nos quasi cogitata ab illo probamus: nec ejus quidem rei finem video. Tabulæ figuntur, immunitates dantur, pecuniæ maximæ describuntur, exsules reducuntur, S. C. falsa referuntur, ut tantummodo odium illud hominis impuri, & servitutis dolor depulsus esse videatur: resp. jacet in ijs perturbationibus, in quas eam ille conjecit. Hæc omnia vobis sunt expedienda, nec hoc cogitandum, satis jam habere remp. à vobis. Habet illa quidem tantum, quan-

Vide epist. 14. lib. 9. Phil. 1.

Quod ab infima plebe bonis viris impendebat.

Quæ se facturum leviter, & vix significavit.

Hæc omnia cum faceret consul Antonius, in commentariis Cæsaris ab eo scripta fingebat.

tum nunquam mihi in mentem venit optare, sed contenta non est, & pro magnitudine & animi & beneficij vestri à vobis magna desiderat. Adhuc ulta suas injurias est per vos interitu tyranni: nihil amplius: ornamenta verò sua, quæ recuperavit? an quod ei mortuo paret, quem vivum ferre non poterat? cujus * æra refigere debeamus, ejus etiam chirographa defendimus? At enim ita decrevim⁹. Fecimus id quidem temporibus cedentes, quæ valent in repub. plurimum: sed immoderatè * quidam, & ingratè nostra facilitate abutuntur. Verum hæc propediem, & multa alia coram. Interim velim sic tibi persvadeas, mihi cum reip. quam semper habui carissimam, tum amoris nostri caussa, maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam ut valeas.

Continens pro contento, nam æreis tabulis leges incidebantur.

Vide librum nostrum de legibus.

Consul Antonius, cui scriba Cæsaris Taberius obsequebatur. Appian. l. 3. de bell. civ.

ARGUMENTUM.

Invehitur in M. Antonij tyrannicam potentiam: reip. statum describit.

Cicero S. D. Cassio. 2

VEHEMENTER lætor, tibi probari sententiam & orationem meam, qua si sæpius uti * liceret, nihil esset negotij libertatem & remp. recuperare: sed homo amens, perditus, multoq; nequior quàm ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse dixisti, cædis initium quærit, nullamque aliam ob causam me † auctorem fuisse Cæsaris interficiendi criminatur, nisi ut in me veterani incitentur: quod ego periculum non extimesco, modo facti vestri gloriam cum magna laude communicem. Ita nec Pisoni, qui in eum primus invectus est, nullo assentiente, nec mihi, qui idem tricesimo post die feci; nec P. Servilio, qui me est consecutus, tuto in senatum venire licet: cædem enim gladiator quærit, ejusque initium ad XIII. Kalend. Octob. à me futurum putavit: ad quam paratus cùm venerat in villa

Si liceret in senatu libere loqui. epist. 1. lib. 10.

Phil. 2.

Cujus filia Calpurnia C. Cæsari nupserat.

villa † Metelli complures dies commentatus esset, quæ autem in lustris, & in vino commentatio potuit esse? Itaque omnibus est visus, ut ad te antea scripsi, suo more * vomere, non dicere. Quare quòd scribis te confidere, auctoritate, & eloquentia nostra aliquid profici posse: non nihil, ut in tantis malis, est profectum, intelligit enim populus Rom. * tres esse consulares, qui, quia, quæ de repub. bene senserint, libere locuti sunt, tuto in senatum venire non possint: nec est præterea, quòd quidquam exspectes, tuus enim necessarius † affinitate nova delectatur: itaque jam non est studiosus ludorum; infinitoq; † fratris tui plausu dirumpitur: alter item affinis novis commentatijs Cæsaris delinitus est. Sed hæc tolerabilia: illud non ferendum quod est, qui vestro anno consulem filium suum futurum putet, ob eamq; causam se huic latroni deservire præ se ferat, nam L. Cotta, familiaris meus, fatali quadam desperatione, ut ait, minus in senatum venit. L. Cæsar, optimus, & fortissimus civis; † valetudine impeditur. Servius Sulpitius, & summa auctoritate, & optime sentiens, non adest, reliquos, exceptis † designatis ignosce mihi si non numero consulares. Habes † auctores consilij publici, qui numerus etiam bonis rebus exiguus esset: quid censes, perditis? Quare spes est omnis in nobis: qui si idcirco abestis, ut sitis in tuto, ne in vobis quidem: sin aliquid dignum vestra gloria cogitatis: velim, saluis nobis: sin id minus, res tamen publica per nos brevi tempore ejus suum recuperabit. Ego tuis neque desum, neque deero: qui sive ad me referent, † sive non; mea tibi tamen benevolentia, fidesque præstabitur. Vale.

Metelli Scipionis, qui fuerat socer Pompei. epist. 8. lib. 8.

M. Pisonem, Servilium.

Lepidū intelliget: cujus filio filiam suam Antonius collocarat.

Dio. lib. 44. Non Quanti. sed Lucij, qui hoc anno erat trib. Pleb.

Epist. 14. l. 9.

Pansa & Hirtio.

Quorum consilio resp. geritur.

Id est, ne ante vestrū adventum opprimamur.

Epist. 13. lib. 1. ad Att.

ARGUMENTUM.

Et in Antonium, ejusque sectam invehitur.

Cicero S. D. Cassio. 3

Sic & Sigonij liber, & meus, alij tamen hoc delendum putarunt.
Antonius.
Brutus & Cassius consilium suum de necando Cæsare cum Cicerone non communicarunt. Plut.
Tribuno pl. quem postea Octavianus occidit. Dio lib. 48. Vell. lib. 12. Svetonius in lib. de claris rhetoribus.

AVGET tuus † amicus furorē in dies: primum in statua, quam posuit in Rostris, inscripsit, PARENTI optime merito: ut non modo sicarij, sed jam etiam parricidæ judicemini: quid dico, judicemini? judicemur potius: vestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. † Utinam quidem fuissem: molestus nobis non esset, sed hoc vestrum fuit: quòd quando præterijt, utinam haberem quid darem vobis consilij, sed ne mihi quidē ipsi, reperio quid faciundum sit. Quid enim est, quod contra vim sine vi fieri possit? Consilium autem omne hoc est illorum, ut mortem Cæsaris persequantur. Itaque autem diem VI. Non. Octobreis productus in concionem à † Canutio, turpissimè ille quidem discessit, sed tamen ea dixit de conservatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus; de me quidem non dubitanter, quin omnia de meo consilio & vos fecissetis, & Canutius faceret. Cętera cujusmodi sint ex hoc judica, quòd legato tuo viaticum eripuerunt. Quid eos interpretari putas, cùm hoc faciunt? ad hostem scilicet portari. O rem miserā, dominum ferre non potuimus; conservo servimus, & tamen, me quidem favente magis, quàm sperante, etiam nunc residet spes in virtute tua, sed ubi sunt copiæ? De reliquo malo teipsum loqui tecum, quàm dicta nostra cognoscere. Vale.

ARGUMENTUM.

Varia complectitur hæc epistola De Antonij nequitia, de senatu, de populo, de legatis ad Antonium missis, de ipso Cassio.

Cicero Cassio S. 4

Ad Cæsarē occidendū, simul enim Antonium occidissemus. epist. 8. lib. 10.

VELLEM Idibus Martijs me † ad cœnam invitasses: reliquiarum nihil fuisset. Nunc reliquiæ nos exercent, & quidem præter cæteros me. Quamquam egregios consules habemus, sed turpissi-

turpissimos consulares: senatum fortem, sed infimo quoque honore potissimum, populo verò nihil fortius, nihil melius, Italiaq; universa: nihil autem fœdius †Philippo & Pisone legatis, nihil flagitiosius, qui cùm essent missi, ut Antonio ex senatus sententia certas res nuntiarent, cùm ille earum rerum nulli paruisset, ultro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. Itaque ad nos concurritur: factiq; jam in re † salutari populares sumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, ubi denique esses, nesciebam, fama nuntiabat te esse in Syria; auctor erat nemo.†De Bruto, quo propius est eo firmiora videntur esse, quæ nuntiantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus nō insulsis, quòd tibi tam citò succederet, cùm tu vix dum triginta dies in Syria fuisses. Itaq; constabat, eum recipi in Syriā nō oportere. Summa laus & tua,& Bruti est,quod † exercitum præter spem existimamini comparasse. Scriberem plura,si rem caussamque nossem, nunc quæ scribo, scribo ex opinione hominum atque fama. Tuas litteras avidè exspecto. Vale.

Ep. 8. l. 11. & Phil. 6. & 13.

Alij enim in affligenda rep. populares, ut Clodius, Cæsar. M. Bruto.

XVII. legiones eos habuisse Velleius tradit.

ARGUMENTUM.

Brutum laudat, ut ad ejus imitationem Cassium accendat, addit de bello, quòd in Italia contra M. Antonium resp. gerebat.

Cicero Cassio S. 5

HYEMEM credo adhuc prohibuisse, quo minus de te certum haberem quid ageres, maximeque ubi esses: Loquebantur omnes tamen, credo, quod volebant, in Syria te esse, habere copias. Id autem eò facilius credebatur, quia simile vero videbatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus, res enim tantas *gessit, tamq; inopinatas, ut eæ cùm per se gratæ essent, tum gratiores propter celeritatem. Quòd si tu † ea tenes, quæ putamus, magnis subsidijs fulta resp. est, à prima enim ora Græciæ usq; ad Ægyptum

Plut. in ejus vita.

Primam enim oram Græciæ Brut. tenebat.

gyptum optimorum civium imperijs muniti erimus,& copijs. Quanquam, nisi me fallebat, res sic se habebat, ut omne totius belli discrimen in D. Bruto positum videretur: qui si, ut sperabamus, erupisset Mutina, nihil belli reliqvum fore videbatur. Parvis omnino jam copijs obsidebatur, quod magno præsidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noster † Hirti⁹: ad Forum Cornelium Cæsar, uterq; cum firmo exercitu: magnasque Romæ Pansa copias ex delectu Italiæ comparat: hyems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi † considerate, ut mihi crebris litteris significat, acturus videbatur. Præter Bononiam, Regium Lepidi, † Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimã reip. tuos etiam clientes Transpadanos mirificè conjunctos cũ caussa habebamus. Erat firmissimus senatus, exceptis consularibus: ex quibus unus L. Cæsar firmus est, & rectus. Ser. Sulpitij morte magnum præsidium amisimus. Reliqui partim inertes, partim improbi, nonnulli invident eorum laudi, quos in Rep. probari vident. Populi verò Rom. totiusque Italiæ mira consensio est. Hæc erant ferè, quæ tibi nota esse vellem. Nunc autem opto, ut ab istis Orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

Ep. 8. lib. 12.

Ep. 13. l. 10. De Parmensium cæde ab Antonio facta, Phil. 4. Epist. antecedenti.

De Sulpitij morte Phil. 8. Epist. antecedenti.

Unde sol terras illustrat, inde fac, ut eluceat virtus tua.

ARGUMENTUM.

Strabonem commendat: quasi aliud agens: & in Cassio Brutoque omnem reip. sitam esse dicit, si ad Mutinam res malè geratur.

Cicero Cassio S. D. 6

QVI status rerum fuerit tum, cùm has litteras dedi, scire poteris ex C. * Tidio Strabone, viro bono & optimè de reipub. sentiente, nam quid dicam cupidissimo tui, qui domo & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit? Itaq; eum tibi ne commendo quidem: adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existi-

Fortasse rectius, Titio. nam & Strabo Titiorum cognomen, ut infra ep. 14. l. 13. & Titiæ gentis mentio frequens, Tidiæ nulla.

Omnis caussa mentionem vitat adversæ fortunæ

existimes, tibique persvadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto esse positum, si quod nolim, adversi quid evenerit, res, cum hæc scribebam, erat in extremum adducta discrimen. Brutus enim Mutinæ vixi jam sustinebat. Qui si conservatus erit, vicimus: sin, (quod dij omen avertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantumque apparatum, quanto opus est ad universam remp. recuperandam. Vale.

Ep. 12. l. 16. ad Att. quo in loco vide nostrum commentarium.

ARGUMENTUM.

Significat sententiam à se in senatu dictā ex Caßij dignitate, eamq; à se etiam in concione defensam.

Cicero Caßio S. 7

QVANTO studio dignitatem tuam & in senatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quā ex me cognoscere, quæ mea sententia in senatu facile valuisset, nisi † Pansa vehementer obstitisset, ea sententia dicta, productus sum in concionem à tribuno pleb. M. Servilio. Dixi de te quæ potui, tanta contentione, quantum forum est: tanto clamore, consensuq; populi, ut nihil unquam simile viderim, id velim mihi ignoscas, quod invita socru fecerim, mulier timida verebatur, ne Pansæ animus offenderetur, in concione quidem Pansa dixit, matrem quoq; tuam, & fratrem illam à me sententiam noluisse dici. Sed me hæc nō movebant: alia malebam: favebam, & reip. cui semper favi, & dignitati, ac gloriæ tuæ. Quod autem & in senatu plurib⁹ verbis disserui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam *liberes, promisi enim & propè confirmavi, te non exspectasse, nec exspectaturum decreta nostra, sed teipsum tuo more remp. defensurum, & quanquam nihil dum audieramus, nec ubi esses; nec quas copias haberes: tamen sic statuebam, omneis quæ in istis partibus essent, opes, copiasque tuas esse: per teque Asiam provin-

Pansa consul
Concione quibusdā placet.
Servilia M. Bruti mater, item Tertiæ Caßi uxoris.
Vide Sveto. in Julio.

Id est, id velim præbes, & te confirmes.

Tecum certes dixit ep. 2. l. 4.

provinciam confidebā jam reip. recuperatam. Tu fac in augenda gloria te ipsum vincas. Vale.

ARGUMENTUM.

Nam & Lepide uxor erat soror M. Brut.

Lepidus victum Antonium receperat, unaque bellum administrabant, id queritur Cicero, & Cassium ad liberandam remp. hortatur.

Cicero Cassio S. D. 8

Cum antea pacem se velle dixisset, ep. 18. lib. 11.

SCELUS † affinis tui Lepidi, summamque levitatem, † & inconstantiam, ex actis, quæ ad te mitti certo scio, cognosse te arbitror. Itaque nos confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spemque omnem in D. Bruto, & Planco habemus: si verum quæris, in te, & in meo Bruto non solum ad præsens perfugium, si, quod nolim, † adversi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella † audiebamus, quæ vellemus: sed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem & præsenti judicio, & reliqui temporis exspectatione scito esse. Hoc tibi proposito, fac ut ad summa contendas, nihil est tantum, quòd non populus R. à te perfice, atque obtineri posse judicet. Vale.

infra ep. 10. Oppressum à te esse.

Laudat simul & hortatur, quod faciendum utrunq; censet. ep. 21. lib. 15.

ARGUMENTUM.

Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renovato: Cassiumque hortatur, ut in Italiam properet.

Cicero S. D. Cassio. 9

BREVITAS tuarum litterarum me quoq; breviorem in scribendo facit: &, vere ut dicam, non satis occurrit, quod scribam, nostras enim res in actis perferri ad te certò scio: tuas autem ignoramus, tanquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine auctore. Nos confectum bellum cùm putaremus, repentè à Lepido † tuo in summam solicitudinem adducti sumus. Itaque persvade

Ob affinitatem, epist. antecedenti, & sequenti.

ſvade tibi, maximam reip. ſpem in te, & in tuis copijs eſſe, firmos omnino exercitus habemus: ſed tamen, ut omnia (ut ſpero) proſperè procedant, multum † intereſt te venire, exigua eſt enim ſpes reip. nam nullam non licet dicere: ſed quæcunque eſt, ea deſpondetur anno conſulatus tui. Vale.

Timebat ipſam victoriam, ſuſpicans de Octaviano, id quod evenit.

ARGUMENTUM.

Lepidū hoſtem judicatum ſcribit: & omnino rem poſcere, ut Caſſius cum exercitu in Italiam veniat.

Cicero S. D. Caſſio. 10

LEPIDVS, tuus affinis, meus familiaris, pridie Kalendas Quinct. ſententijs omnibus hoſtis à ſenatu judicatus eſt, ceteriq; qui una cum illo à repub. defecerunt, quibus tamen ad † ſanitatem redeundi ante Kal. Septembris poteſtas facta eſt. Fortis ſane ſenatus, ſed maximè ſpe ſubſidij tui. Bellum quidem cùm hæc ſcribebam, ſane magnum erat, ſcelere, & levitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ volumus, audimus, ſed adhuc ſine capite, ſine auctore, rumore nuntio. Quod cùm ita eſſet, tamen litteris tuis, quas Nonis Maij ex caſtris datas acceperam⁹, ita perſvaſum erat civitati, ut illum jam oppreſſum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu: ut, ſi hæc ex ſententia confecta eſſent, conſilio, atq; auctoritate tua; ſin quid forte † titubatum eſſet, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur. Quem quidem ego exercitum quibuscunque potero rebus ornabo, cujus rei tum tempus erit, cùm quid opis reip. laturus † ſit, aut quid jam tulerit, notum eſſe cœperit: nam adhuc tantum conatus audiuntur optimi illi quidem, & præclariſſimi, ſed geſta res exſpectatur: quam quidem aut jam eſſe aliquam, aut appropinquare confido. Tua virtute, & magnitudine animi nihil eſt nobilius. Itaq; optam⁹, ut quamprimum te in Italia videamus, remp. nos habere arbitrabimur ſi vos habebimus. Præclare vi-

Epiſt. 8.

De mente dicitur, ut hic de corpore. Tuſc. 4. off. 3. & de optimo gerere orat.

Supra, ep. 8.

Suſpicor abundare, & fuiſſe ex ijs, quæ gloſſemata vocant.

ceramus, nisi spoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepisset Antonium. Itaque nunquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto est Lepidus. Ille enim ex turbulenta rep. hic ex pace & victoria bellum excitavit. Huic oppositos cõsules designatos habemus, in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps cura propter incertos exitus præliorum. Persvade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia, vos exspectari, Brutum quidem jam jamque. Quòd si, ut spero, victis hostibus nostris veneritis: tamen auctoritate vestra resp. exsurget, & in aliquo statu tolerabili consistet, sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiam si resp. satis esse videtur sceleribus hostium liberata. Vale.

D. Brutum, & L. Plancum. Propius enim aberat, Macedoniamq; & Græciam, capto C. Antonio, tenebat. Plut.

ARGUMENTUM.

Scribit, à quibus copias acceperit: seque & remp. commendat: scripta autem hæc epistola ante prælium Mutinense.

C. Cassius Procos. S. D. M. Ciceroni. 11

S.V.B.E.E.Q.V. In Syriam me † profectum esse scito ad L. Murcum, & Q. Crispum imp. viri fortes, optimeq; cives, postea quàm audierunt, quæ Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt; ipsiq; mecum una fortissimo animo remp. administrant. Item legionem, quam Q. † Cæcilius Bassus habuit, ad me venisse: quatuorque legiones, quas A. † Allienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos absentes, remq; publicam; quantum opus est, defendas. Scire te volo, firma præsidia vobis, senatuiq; non deesse, ut optima spe, & maximo animo remp. defendas. Reliqua tecum aget L. Carteius familiaris meus. Vale. Data Nonis Martijs ex castris † Taricheis.

Dio lib. 37.

Inter dissidentes cives. Strabo lib. 16.

Missꝰ à Dolabella in Ægyptum. App. l. 4. de bell. civ.

Josephus de bello Judaico.

ARGUMENTUM.

Facta mentione benevolentiæ Ciceronis erga se, suam dignitatem suosq; milites commendat: seq; & illos optimè de rep. meritos affirmat.

C. Cassius Procos. S. D. M. Ciceroni. 12

S. V. B. E. E. V. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognovi, videbaris enim non solum favere nobis, id quod & nostra, & reip. causa semper fecisti; sed etiam gravem curam suscepisse, vehementerq; esse de nobis sollicitus. Itaque, quòd te primum existimare putabam, nos, oppressa rep. quiescere non posse; deinde, cùm suspicarere nos aliquid † moliri, quòd te, solicitum esse & de salute nostra, & de rerum eventu putabam; simul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, scripsi ad te, tabellariosque complureis Romam misi. Scripsi etiam ad senatum litteras, quas reddi vetui prius, quàm tibi recitatæ essent; si fortè mei obtemperare mihi voluerunt. Quòd si litteræ perlatæ non sunt; non dubito, quin Dolabella, qui nefariè, Trebonio occiso, Asiam occupavit, tabellarios meos deprehenderit, litterasq; interceperit. Exercitus omnes, qui in † Syria fuêre, teneo. Habui paullulum moræ, dum promissa militibus persoluo: nunc jam sum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam tibi commendatam habeas, si me intelligis nullum neq; periculum, neque laborem patriæ denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi, te hortante & auctore: si non solum exercitum ad remp. libertatemq; defendendam comparavi, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui: quem si occupasset Dolabella, non solum adventu, sed etiam opinione, & exspectatione exercitus sui Antonium confirmasset; quas ob res milites tuere, si eos mirificè de rep. meritos esse animadvertis: & effice, & ne quem pœniteat, remp. quàm spem prædæ, & rapinarum, sequi maluisse. Item Murci, & Crispi imp. dignitatem, quantum est in te, tuere. Nam Bassus misere noluit mihi legionem tradere, quòd nisi

Moliri exitium improbis civibus.

Ubi Cæsar eos collocaverat, cum de Parthico bello cogitaret.

Curæ tibi sunt eorum cômoda. infra, hac ipsa epistola.

De Cæcilio Basso Strabo lib. 16.

Quòd eum laudem, ac felicitatem quæ in rep. tuenda posita est, ignoraret.

milites invito eo legatos ad me misissent; clausam Apameam tenuisset, quoad vi esset expugnata. Hoc à te peto non solum reip. quæ tibi semper fuit carissima, sed etiam amicitiæ nostræ nomine; quam confido apud te plurimum posse. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cujusque esse, maximeque tuum: de cujus voluntate assiduè audiendo, mirificè te diligit, carumque habet; qui si intellexerit, commoda sua curæ tibi esse, debere etiam se tibi omnia putabit. Litteris scriptis, audivi Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copijs: proficiscar in Ciliciam. Quid egerim, celeriter ut scias, dabo operam, ac velim, ut meremur de repub. sic felices simus. Fac valeas, meque ames. Non. Maij ex castris.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de victoria Mutinensi: & res à se gestas enumerat.

Cassius S. D. Ciceroni. 13

S. V. B. E. E. Q. V. Cum reip. vel salute, vel victoria gaudemus: tum instauratione tuarum laudum, quòd maximus consularis maximum consulem te ipse vicisti, & lætamur, & mirari satis non possum. Fatale nescio quid tuæ virtuti datum: id quod sæpè jam experti sumus, est enim tua † toga omnium armis fœlicior: quæ nunc quoque nobis penè victam remp. ex manibus hostiū eripuit, ac reddidit. Nunc ergo vivemus liberi: Nunc te, omnium maxime civis, & mihi carissime, id quòd maxime reipub. † tenebris comperisti, nunc te habebimus testem nostri & in te & in conjunctissimam tibi remp. amoris: & quæ sæpè pollicitus es, te & taciturum, dum serviremus, & dicturum de me tum, cùm profutura essent, nunc illa non ego quidem dici tantopere desiderabo, quàm sentiri à te ipso: neque enim omnium judicio malim

Togatus enim: Cicero non armatus, reip. profuit ep. 4. lib. 15.

me

me à te commendari, quàm ipse tuo judicio dignè, ac mereor commendatus esse, ut hæc novissima nostra facta non subita, nec † inconvenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse judices, meque ad optimam spem patriæ, non minimum tibi ipsi producendū putes: Sunt tibi, M. Tulli liberi, propinquiq; digni quidem te, & merito tibi carissimi; esse etiam debent in repub. proximè hos cari, qui studiorum tuorum sunt æmuli: quorum esse cupio tibi copiam: sed tamen non maxima me turba † puto excludi, quo minus tibi vacet me excipere, & ad omnia, quæ velis & probes producere: Animum tibi nostrum fortasse probavimus; ingenium certe diutina servitus, qualecunque est, minus tamen, quàm erat passa est videri. Nos ex ora maritima Asiniæ provinciæ, & ex insulis quas potuimus, naves deduximus. Delectum remigum, magna † contumacia civitatum, tamen satis celeriter habuimus. Secuti sumus classem Dolabellæ, cui Lucilius præerat; qui spem sæpe transitionis præbendo, neq; unquam non decedendo, novissimè Corycum se contulit, & clauso portu se tenere cœpit. Nos illa relicta, quòd & in castra pervenire satius esse putabamus, & sequebatur classis altera, quam anno priore in † Bithynia Tullius Cymber comparatat, cui Turulius quæstor præerat; Cyprum petivimus. Ibi, quæ cognovimus, scribere ad vos quàm celerrime voluimus. Dolabellam ut Tarsenses pessimi socij, ita Laodiceni multo amentiores ultro accersierunt: ex quibus utriusque civitatibus, Græcorum militum numero speciem exercitus effecit. Castra habet ante oppidum Laodiceam posita, & partem muri demolit⁹ est, & castra oppido conjunxit. † Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliarijs, & quatuor millibus equitum à militibus

Vide scholium nostrum in extremo lib.

Non puto multos à te in amore anteponi.

Cum obstinate recusarent.

Cimbro ab senatu attributa.

Plut. in Bruto.

Alius Cassius, is scilicet, qui Cæsarem occiderat.

Paltus oppidum Laodiceæ propinquum. passum viginti castra habet posita. † Παλτοῖς & existimat se sine prælio posse vincere, nam jam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam est, nisi quid navibus Laodicenorum supportarit, cito fame pereat necesse est: ne supportare possit & Cassij classis bene magna, cui præest Sextil. Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, & *Patischus, facile præstabunt, Volo igitur vos bene sperare, & remp. ut nos istic expedijstis, ita pro nostra parte celeriter nobis expediri posse, confidere. Vale. Data Id. Jun. Cypro, Acromaniacrede.

Epist. 11. l. 2. & 6. l. 8. & 15. huj. l.

ARGUMENTUM.

Exponit res à se gestas: Rhodios accusat: procurationem Asiæ petit: merita sua in remp. cōmemorat.

Lentulus Ciceroni suo S. D. 14

Cvm Brutum nostrum convenissem; eumq; tardius in Asiam venturum animadverterem; in Asiam redij, ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quamprimum Romam mitterem. Interim cognovi, in Lycia esse classem Dolabellæ, ampliusque centum naves onerarias, in quas exercitus ejus imponi posset: idque Dolabell. ea mente comparasse, ut si Syriæ spes eum frustrata esset, conscenderet in naves, & Italiam peteret, seque cum Antonijs & reliquis latronibus conjungeret. Cujus rei tanto in timore fui, ut omnibus rebus relictis, cum paucioribus & minoribus navibus ad illas ire conatus sim. Quæ res, si à Rhodijs non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tamen magna ex parte profligata est: quandoquidem classis dissipata est: Adventus nostri timore milites, ducesque effugerunt, onerariæ omnes ad unam à nobis sunt exceptæ. Certè, quod maximè timui, videor esse consecutus, ut non possit classe Dolabella in Italiam pervenire, nec socijs suis firmatis, durius vobis efficere negotium.

Spintheris filius à Torquarto adoptatus Dio. lib. 38.

Rhodij nos & rempublicam, quam valde despe-
raverint, ex litteris, quas publicè misi, cognos-
ces. Et quidem multò parcius scripsi, quàm re-
vera furere eos inveni: quòd vero aliquid de
his scripsi, mirari noli: mira est eorum amen-
tia. Nec me meæ ullæ privatim injuriæ † move- *Hoc verbum*
runt unquam: malus animus eorum in nostram *non est in an-*
salutem cupiditas partium aliarum, perseveran- *tiquis libris.*
tia in contemptione optimi cujusque, ferenda
mihi non fuit. Nec tamen omneis perditos esse
puto, sed ijdem illi, qui tum fugientem patrem *Cæsar lib. 3.*
meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium, qui cæ- *com. de bell.*
teros viros clarissimos non receperunt: ijdem *civ.*
tanquam aliquo fato, & nunc aut magistratum
gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua ha-
bent potestate. Itaque eadem superbia in pravi-
tate utuntur: quorum improbitatem aliquando
retundi, & non pati impunitate augeri, non so-
lum utile est reipublicæ nostræ, sed etiam ne-
cessarium. De nostra dignitate velim tibi sem-
per curæ sit, & quocunque tempore occasionem
habueris, & in senatu, & in cæteris rebus laudi
nostræ suffragare. Quoniam consulibus decreta
est Asia, & permissum est ijs, ut, dum ipsi veni-
rent, darent negotium, qui Asiam obtineant: ro-
go te, petas ab ijs, ut hanc dignitatem potissimũ
nobis tribuant, & mihi dent negotium, ut Asiam
obtineam, dum ipsorum alteruter venit, nam,
quòd huc properent in magistratu venire, aut
exercitum mittere, caussam non habent. Dola-
bella enim in Syria est, &, ut tu divina tua men-
te perspexisti, & prædicasti, dum isti venient,
Cass. eum opprimet. Exclusus enim ab Antio-
chia Dolabella, & in oppugnando male accept⁹,
nulla alia confisus urbe, Laodiceam, quæ est in
Syria ad mare, se contulit, ibi † spero celeriter *Spem com-*
eum pœnas daturum: nam neque, quò refugi- *probavit*
at, habet: neq; diutius ibi poterit tantum † ex- *eventus.*

Velleius lib. 2. & alij. ercitum Cassij sustinere. Spero etiam confectum esse jam, & oppressum. Quare non puto Pansam, & Hirtium in consulatu properaturos in provincias exire; sed Romæ acturos consulatum. Itaque si ab his petieris, ut interea nobis procurationem Asię dent, spero te posse impetrare. Pręterea mihi promiserunt Pansa & Hirtius coram, & absenti mihi scripserunt; Verrioq; nostro Pansa affirmavit, se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. Ego porrò nō medius fidius cupiditate provinciæ produci longius spatium mihi volo, nam mihi fuit ista provincia plena laboris, periculi, detrimenti: quæ ego ne frustra subierim, neve prius, quàm reliquias meæ diligentiæ consequar, decedere cogar, valde laboro, nam si potuissem, quam exegeram, pecuniam universam mittere, postularem ut mihi succederetur. Nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonij morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, reiq; pub. non præstiterunt, id consequi, & reficere volo, quod aliter non potest fieri, nisi spatium habuero: id ut per te consequar, velim, ut solet, tibi curæ sit. Ego me de repub. puto esse meritum, ut non provinciæ istius beneficium exspectare debeam, sed tantum, quantum Cassius & Bruti, non solum † istius facti, periculiq; societate, sed etiam hujus temporis studio, & virtute, primus enim ego leges Antonianas fregi: prim⁹ equitatem Dolabellæ ad remp. traduxi, Cassioq; tradidi: primus delectus habui pro salute omnium contra conjurationem sceleratissimam: solus Cassio, & reip. Syriam exercitusque qui ibi erant, conjunxi: nam nisi ego tantam pecuniam, tantaque præsidia, & tam celeriter Cassio dedissem, ne ausus quidem esset ire in Syriam; & nunc non minora periculo reipub. Dolabella instarent, quàm ab Antonio. Atque hæc omnia is se-

Marginal notes: *Decem legiones.* (beside "&Hirtium in consulatu…") — *Epist. 7. lib. 1.* (beside "retur. Nunc, quod Cassio dedi…") — *Cum Cæsarem occidemus. Plut.* (beside "ctare debeam…")

is feci, qui & sodalis, & familiarissimus Dolabellæ eram, conjunctissimus sanguine Antonijs: * provinciam quoq; illorum beneficio habebam sed πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, omnib⁹ meis bellum primus indixi. Hæc etsi adhuc non magnopere mihi tulisse fructum animadverto: tamen despero; nec defatigabor permanere non solum in studio libertatis, sed etiam in labore, & periculis. Attamen, si etiam aliqua gloria justa, & merita provocabimur, senatus & optimi cujusque officijs; majore cum auctoritate apud cæteros erimus, & eo plus prodesse reipub. poterimus: Filium tuum, ad Brutum cùm veni, videre non potui, ideò quòd jam in hyberna, cum equitibus erat profectus: sed medius fidius, ea esse eum † opinione, & tuæ, & ipsius, & primis mea causa gaudeo, fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teque dignus est. Vale. Data 4. Kalend. Junias, Pergæ.

** Quòd eam Lentulo à Cæsare impetrassent.*

Non usitata locutio, quis enim præterea defatigor cum infinitio conjunxit?

† Ita animatum esse erga remp.

ARGUMENTUM.

Hic quoque res à se gestas exponit, invehitur in Rhodios: de Dolabella optabilia nunciat.

P. Lentulus P. F. Proquæs. Propræt. S. D. Cos. Præt. Trib. Pl. Senatui, Populo Plebique Rom. 15

S. V. L. Q. V. V. B. E. E. Q. V. Scelere Dolabellæ oppressa Asia, in provinciam proximam Macedoniam, præsidiaque reip. quæ M. Brut. vir clarissi tenebat, me contuli, & id egi, ut per quos celerrimè posset, Asia provincia, vectigaliaque in vestram potestatem redigerentur, quòd cum pertimuisset Dolabella; & vastata provincia, correptis vectigalibus, præcipuè civibus R. omnibus crudelissimè denudatis, ac divenditis, celerius Asia excessisset, quàm eò præsidium adduci potuisset: diutius morari, aut exspectare præsidium non necesse habui, & quamprimum ad me-

Smyrna capta Treboniοque cæso. supra epist. 12. & epist. antecedenti.

ad meum officium revertendum mihi esse existimavi: ut & reliqua vectigalia exigerem, & quam deposui pecuniã colligerem; & quid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem, & quamprimum vos de omni re facerem certiores. Interim, cùm per insulas in Asiam naviganti mihi nuntiatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rodiosque naves complures instructas, & paratas in aqua habere: cum ijs navibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparaveraverat Patisch' proq̃uæs. homo mihi cùm familiaritate, tum etiam sensibus in repub. conjunctissimus, Rhodum reverti, convisus auctoritate vestra, senatusq; consulto, quo hostem Dolabellam judicaretis, fœdere quoq;, quod cum ijs M. Marcello, Ser. Sulpitio Cos. renovatum erat; quo * juraverant Rhodij, eosdem hostes se habituros, quos senat', populusq; Roman. quæ res nos vehementer fefellit, tantum enim abfuit, ut illorum præsidio nostrã firmaremus classem, ut etiã à Rhodijs urbe, portu, statione, quæ extra urbem est, commeatu, aqua denique prohiberentur nostri milites, nos vix ipsi singulis cum navigiolis reciperemur, quam indignatem, diminutionemque majestatis non solum juris nostri, sed etiam imperij, populiq; Rom. idcirco tulimus, quòd interceptis litteris cognoramus, Dolabellam si desperasset de Syria, Ægyptoq;, quo necesse erat fieri, in naves cum omnibus suis latronibus, atq; omni pecunia conscendere esse paratum, Italiamq; petere; idcirco etiam neves onerarias, quarũ minor nulla erat duum millium amphorarum, contractas in Lycia à classe ejus obsideri. Hujus rei timore P. C. percitus injurias perpeti, & cùm contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in urbem, & in senatum eorum, quàm diligentissimè potui

Hoc in omnibus fœderibus observatum animadverti.

Sic est in duobus Sigonij libris: in meo Amphorum.

cau-

causam reip. egi; periculumque omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naves conscendisset, exposui. Rhodios autem tanta in pravitate animadverti, ut omnes firmiores putarent, quàm bonos, ut hanc concordiam, & conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propense non crederent esse factam; ut patientiam senatus & optimi cujusq; manere etiã nunc confiderent, nec potuisse audire quenquam Dolabellam hostem judicare; ut deniq; omnia, quæ improbi fingebant, magis vera existimarent, quàm quæ vere facta erant, & à nobis docebantur, qua mente etiam ante nostrum adventum, post Trebonij indignissimam cædem, cæteraq; tot, tamq; nefaria facinora, binæ profectæ erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem novo exemplo, contra leges ipsorum, prohibentibus ijs, qui tum magistratus regebant. Hæc sive timore, ut dictitant, de agris, quos in continenti habet, sive furore, sive potentia paucorum, qui & antea pari contumelia † viros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerentes, nullo exemplo, neq; nostræ partis, neq; nostro præsentium, neq; imminenti Italiæ, ubiq; nostræ periculo, si ille parricida cum suis latronibus, navibus ex Asia, Syriaq; expulsus, Italiam petijsset, mederi, cùm facile possent, voluerunt. Nonnullis etiam ipsi magistratus veniebant in suspicionem, detinuisse nos, & demorati esse, dum classis Dolabellæ certior fieret de adventu nostro, quam suspicionem consecutæ res aliquot auxerunt, maximè quod subito ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius legati Dolabellæ à classe discesserunt, naviq; longa profugerunt, onerarijs relictis, in quibus colligendis non minimum temporis, laborisq; consumpserunt. Itaq; cùm à Rhodo cum ijs, quas habueramus, navibus in Lyciam venissemus, naveis onerarias recepim⁹, domi-

† *Cũ Lentulum, & Pompeium non receperũt. Supra. epist. 14.*

dominisq; restituimus: ijdemq; quòd maximè verebamur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam venire, timere destitimus classem fugientem persecuti sumus, usque Sydam, quæ *extra regio est provinciæ meæ, ibi cognovi, partem navium Dolabellæ diffugisse, reliquas Syriam, Cyprumq; petijsse. Quib⁹ dilectis, cum scirem C. Cassij, singularis civis, & ducis, classem maximam fore præsto in Syria, ad meum officium reverti: daboq; operam, ut meum studium, & diligentiam vobis P. C. & reip. præstem, pecuniamque quàm maximam potero, & quam celerrimè, cogam; omnibusque cum rationibus ad vos mittam. Si percurrero provinciam, & cognovero, qui nobis, & reip. fidem præstiterunt in conservanda pecunia à me deposita; quique scelerate ultro deferentes pecuniam publicam, hoc munere societatem facinorũ cum Dolabella inierunt: faciam vos certiores. De quibus, si vobis videbitur, si ut meriti sunt, graviter constitueritis, nosque vestra auctoritate firmaveritis: facilius & reliqua exigere vectigalia, & exacta servare poterimus. Interea, quo commodius vectigalia tueri, provinciamque ab injuria defendere possim, præsidium necessarium voluntariumq; comparavi. His litteris scriptis, milites circiter XXX. quos Dolabella ex Asia conscripserat, è Syria fugientes in Pamphyliam venerunt, hi nunciaverunt Dolabellam Antiochiam, quæ in Syria est, revenisse, non receptum: conatum esse aliquoties vi introire, repulsum semper esse cum magno suo detrimento: itaq; centum circiter amissis, ægrisque compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam versus: ea nocte omnes ferè Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingentos Antiochiam redijsse, & se ijs tradidisse, qui à Cassio relicti, urbi illi præerant; cæteros per Amænum in Cili-

Non licebat provinciæ finibus egredi.

Ciliciam descendisse: quo ex numero se quoque esse dicebant: Cassium autem cum suis omnibus copijs, nuntiatum esse, quatridui iter Laodicea abfuisse tum, cùm Dolabella eo tenderet. Quamobrem † opinione celerius, confido, sceleratissimum latronem pœnas daturum. 4. Non. Junias, Pergæ. *Ep. 31. lib. 10.*

ARGUMENTUM.

Gratulatur de Ciceronis filij indole ad virtutem: versus, in malum civem à se conscriptos, mittit: petit, ut includatur in Ciceronis scripta de Cæsaris interitu.

Trebonius S. D. Ciceroni. 16

S. V. B. E. Athenas veni ad XI. Kal. Junias, atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum, deditum optimis studijs, summaque modestiæ fama. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes; etiam me tacente, non enim nescis, quanti te faciam, & quàm pro nostro veterrimo, verissimoque amore omnibus tuis etiam minimis commodis, non modo tanto bono gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare, nihil adolescente tuo, atque adeo nostro, (nihil enim mihi à te potest esse sejunctum) aut amabilius ijs, qui Athenis sunt, est, aut studiosius earum artium, quas tu maximè amas, hoc est, optimarum. Itaque tibi, quod vere facere possum, libenter quoque gratulor, nec minus etiam nobis, quòd eum, quem necesse diligere, qualiscunque esset, talem habemus, ut libenter quoq; diligamus. Qui cum mihi in sermone injecisset, se velle Asiam visere; non modo invitatus, sed etiam rogatus est à me, ut id potissimum nobis obtinentibus provinciam faceret, cui nos & caritate, & amore tuum officium præstaturos, non debes dubitare, illud quoque erit nobis curæ: ut † Cartippus unà cum eo sit; ne putes in Asia feriatum illum ab ijs studijs, in quæ *Peripatetica doctrina claro ep. 21. lib. 16. de off. l. 1. & 2.*

in quæ tua cohortatione incitatur, futurũ. Nam illum paratum, ut video, & ingressum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quo in dies longius discendo, exercendoque se, procedat. Vos quid ageretis in rep. cùm has litteras dabam, non sciebam, audiebam quædam turbulenta: quæ scilicet cupio esse falsa; ut aliquando otiosa libertate fruamur: quod vel minime adhuc mihi contigit. Ego tamen, nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculum ex instituto meo; & dictum, cum magno nostro honore à te dictum, conclusi, & tibi infra subscripsi. In quibus versiculis si tibi quibusdam verbis εὐθυῤῥημονέστερος videbor: turpido personæ ejus, in quam liberius invehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundiæ nostræ, quæ justa est in ejusmodi & homines, & cives. Deinde, qui magis hoc † Lucilio licuerit assumere libertatis, quàm nobis? cùm etiam si odio par fuerit in eos, quos læsit; tamen certè non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu sicut mihi pollicitus es, adjunges me quam primum ad tuos sermones. Namque illud non dubito, quin, si quid de interitu Cæsaris scribas, non patiaris me minimam partem & rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meosque tibi commendatos habe. D. VIII. Kal. Jun. Athenis.

Vide Vegetium de pleno gradu militum.

† Satyrarum scriptori.

Fuit enim Trebonius unus ex percussoribus Cæsaris.

ARGUMENTUM.

Varia scribit, de rumoribus è Syria allatis, de urbis otio, de oratione à se scripta, de suo studio in Cornificium, is autem Syriam regebat, ut infra patet.

Cicero Q. Cornificio S. D. collegæ. 17

GRATA mihi vehementer est memoria nostri tua, quam significasti litteris: quam ut conserves (non quod de tua constantia dubitem, sed quia* mos est ita rogandi) rogo: Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata sunt: quæ quia

** Inauguratu. Vide idem ep. 29. lib. 11.*

tibi sunt propria, quàm nobis, tua me causa magis movent, quàm mea. Romæ summum ocium est, sed ita, ut malis salubre aliquod & honestum negotium: quod spero fore, quia video id curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu abes, quasi occasionem quandam & licentiam nactum, scribere audacius, & cetera quidem fortasse, quæ etiam tu concederes: sed proximè scripsi de optimo genere dicendi: in quo sæpè suspicatus sum, te à judicio nostro, sic scilicet, ut doctum hominem à non indocto, paululum discedere. Huic tu libro maximè velim ex animo: si minus, gratiæ causa suffragere, dicam tuis, ut eum, si velint, describant, ad teque mittant, puto enim, etiam si rem minus probabis, tamen in ista sollicitudine, quicquid à me profectum sit, jucundum tibi fore. Quod mihi existimationem tuam, dignitatemque commendas, facis tu quidem omnium more: sed velim sic existimes, me, cum amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere, tum de summo ingenio, & de optimis tuis studijs, & de spe amplissimæ dignitatis ita judicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

Correctionem reip. Cæsar cogitavit.

Scripsit Cornificius de arte rhetorica. Quinct. l. 3.

ARGUMENTUM.

Purgat se de infrequentia litterarum: prudentiam Cornificij, gravitatemq́ laudat, præsentem reip. statum accusat cum Cæsaris excusatione.

Cicero Cornificio Collegæ S.D. 18

QVOD extremum fuit in ea epistola, quàm à te proxime accepi, ad id primum respondebo, animadverti enim, hoc vos magnos oratores facere nonnunquam. Epistolas requiris meas, ego autem nunquam cùm mihi denunciatum esset, à tuis ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis litteris intelligere, te mihi commissurum esse temere, nec antequam scisses, quo iste, nescio, qui Cæcilius Bassus, erumperet, quicquam

Dio. lib. 47. & Strabo lib. 78.

quam certi constituturum: id ego & speraram prudentia tua fretus, & ut considerem, fecerunt tuæ gravissimæ litteræ: idque vi facias quam sæpissime, ut & quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, valde te rogo. Etsi periniquo patiebar animo, te à me digredi, tamen eo tempore me consolabar, quod & in summum ocium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotijs discedere. Utrumque contra accidit, istic enim bellum est exortum, hic pax consecuta, sed ejusmodi pax, in qua si adesses, multa te non delectarent: ea tamen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delectent. BELLORVM enim civilium ij semper exitus sunt, ut non ea solum fiant, quæ velit victor, sed etiam, ut ijs mos gerendus sit, quibus adjutoribus parta sit victoria. Equidem sic jam obdurui, ut ludis Cæsaris nostri æquissimo animo viderim T. † Plancum, audirem Laberij & Publij poemata. Nihil mihi tam deesse scito, quàm qui cum hæc familiariter, docteque rideam. Is tu eris, si quamprimum veneris: quod ut facias, non mea solum, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Syriæ administratione, eamque optat à bello vacuam quod si bellum sit, consulit quid agendum.

Cicero Cornificio S. D. 19

LIBENTISSIME legi tuas litteras: in quibus jucundissimum mihi fuit, quòd cognivi meas tibi redditas esse, non enim dubitabã, quin eas libenter lecturus esses: verebar ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam esse à Cæsare, ex tuis litteris cognovi, eam rem tibi volo & bene, & feliciter evenire, quod ita fore confido fretus & industria, & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspicione quòd scribis, sanè me commovit, quan-

quantum copiarum haberes, cum ipse conjectura consequi poteram, tum ex tuis litteris cognovi. Itaque opto, ne si illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones eæ perducantur, quas audio duci. Quod si pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti consilio † M. Bibuli, qui se oppido munitissimo & copiosissimo tamdiu tenuit, quamdiu in Provincia Parthi fuerunt. Sed hæc melius ex re tempore constitues. Mihi quidem usque curæ erit, quid agas, dum, quid egeris, sciero. Litteras ad te nunquam habui cui darem, quin dederim; à te, ut idem facias, peto: imprimisque ut ita ad tuos scribas, ut me tuum sciant esse. Vale.

Qui, dum ullus hostis in Syria fuit pedem porta non extulit, ad Att. lib. 6. epist. 8.

ARGUMENTUM.

Jocatur quia Cornificius Sinuessanæ villæ hospitio uti noluerat: & crebras ab eo litteras petit.

Cicero Cornificio Collegæ S. 20

GRATÆ mihi tuæ litteræ, nisi quod Sinuessanum diversoriolum contempsisti. Quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano & Pompeiano reddideris πάντα περὶ πάντων. Sic igitur facies, meque amabis, & scripto aliquo lacesses, ego enim respondere facilius possum, quam provocare. Quod si, ut † es, cessabis: lacessam; nec tua ignavia etiam † inertiam afferet. Plura otiosus. Hæc, cum in senatu, exaravi. Vale.

Eodem modo locutus est ep. 17. lib. 15.

Quæ tua consuetudo est. Ep. 10. lib. 8.

ARGUMENTUM.

Commendat Anicium, ejusque negotia, & dignitatem.

Cicero Cornificio S. 21

CAIVS Anicius familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causa legatus est in Africam, † legatione libera. Eum velim rebus omnibus adjuves, operamque des, ut quam

Quæ senatoribus ad sua negotia pro-

ficiscentibus concedebatur. Ad Att. l. 2. epist. 18. & cap. 12. l. 15.

quam commodissimè sua negotia conficiat: in, primisque quòd ei carissimum est, dignitatem ejus tibi commendo: idque à te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoveram, à summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies: cæterisq; rebus omnibus ejus dignitati, reique, si me amas, consules, id erit mihi gratissimum. Da operam ut valeas.

ARGUMENTUM.

Narrat de statu reip. post Cæsaris mortem: hortaturque Cornificium, ut provinciam retineat in potestate reipubl.

M. T. C. S. P. D. Cornificio. 22

Collega in auguratu. Phil. 2. ad Att. & hic epist. 14. l. 8.

Nos hic cum homine gladiatore omnium nequissimo, † collega nostro, Antonio bellum gerimus: sed non pari conditione, contra arma verbis. At etiam de te concionatur, nec impunè, nam sentiet, quos lacessierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis: à me futura debes cognoscere; quorum quidem non est difficilis conjectura, oppressa omnia sunt; nec habent ducem boni, nostrique Τυραννοκτόνοι longè gentium absunt. Pansa & sentit benè, & loquitur fortiter. Hirtius noster tardius † convalescit. Quid futurum sit, planè nescio: spes tamen est una, aliquando populum Rom. majorum † similem fore: ego certè reip. non deero: & quicquid acciderit à quo mea culpa absit, animo forti feram. Illud profectò, quoad potero, tuam famam & dignitatem tuebor. Ad XIIII. Kalend. Jan. senatus frequens mihi est assensus, cum de cæteris rebus magnis & necessariis, tum de provinciis ab iis, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex S. C. successisset, hoc ergo, cum reip. causa censui, tum me her-

Brutus in Græcia. Cassius in Syria. Philip. 14. In tuenda potestate.

Infra ep. 25. Ne Validius fieret Antonius provinciā nacto aliquā.

me hercule in primis retinendæ dignitatis tuæ. Quamobrem te amoris nostri causa rogo, reip. causa hortor, ut ne cui quicquam juris in tua provincia esse patiare; atque ut omnia referas ad dignitatem, qua nihil potest esse præstantius. Verè tecum agam, ut necessitudo nostra postulat: in Sempronio si meis litteris obtemperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses: sed illud & præterijt, & levius est. Hæc magna res est, fac ut provinciam retineas in potestate reip. Plura scripsissem, nisi tui festinarent. Itaque Cherippo nostro me velim excuses. Vale.

Quod ei non rescribo.

ARGUMENTUM.

Primum respondit ad ea, quæ de provincia Cornificij à Stratorio cognoverat: deinde quasi formam reip. mittit, & philosophiam laudat.

Cicero Cornificio S. 23

OMNEM conditionem imperij tui, statumque provinciæ mihi demonstravit † Stratorius. O multa intolerabilia locis omnibus. Sed quo tua major dignitas est, eò quæ tibi acciderunt minus ferenda, neque enim, quæ tu propter magnitudinem & animi & ingenij moderatè fers, à te non ulciscenda sunt, etiam si non sint dolenda. Sed hæc posterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certò scio: quòd ni ita putarem ipse perscriberem, inprimisque Cæsaris Octaviani conatum; de quo multitudini † fictum ab Antonio crimen videtur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret. Prudentes autem, & boni viri, & † credunt factum, & probant. Quod quæris? magna spes est in eo, nihil est, quod non existimetur, laudis & gloriæ causa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, ut, cum interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Ad VII. Idus Octobris Brundusium venerat, profe-

Puto, Stratorius, ex fest. in Lac. Lucinus.

Velleius 2. Plut. Suet. Dio Sen. in l. de clementia. Credunt Octavianum insidias Antonio struxisse.

ctus obviam legionibus † Macedonicis quatuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easque ad urbem adducere, & in † cervicibus nostris collocare. Habes formam reip. si in castris potest esse resp. in qua tuam vicem sæpe doleo, quod nullam partem per ætatem sanæ & saluæ reip. gustare potuisti. Atq; ante hac quidem sperare salutem licebat: nunc etiam illud ereptum est, quæ enim spes est, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quærere, quibus se saluo locus in civitate esse non posset? Equidem & hæc & omnia, quæ homini accidere possunt, sic fero, ut philosophiæ magnam habeam gratiam, quæ me non modo à sollicitudine abducit, sed etiam contra omneis fortunæ impetus armat: tibique idem censeo faciendum, nec, à quo culpa absit, quicquam in malis numerandum. Sed hæc tu melius. Stratorium nostrum cum semper probassem, tum maximè in tuis rebus summam ejus fidem diligentiam, prudentiamque cognovi. Da operam, ut valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes.

Ex Macedonia profectis. Armis opprimere libertatē cogitabat: sed cū duæ legiones, Martia, & quarta se- qui noluerunt, seque Octaviano tradiderunt.

Vide Phil. 3. Velleius l. 3.

Stratorius à Festo nominatur in verbo Latus.

ARGUMENTUM.

Hortatur Cornificium, ut omni cura in remp. incumbat, scribit de legatis ad Antoniū à senatu missis. Pinarium commendat.

Cicero S. D. Cornificio. 24

EGO nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modo laudandi tui, sed ne ornandi quidem. Sed mea studia erga te, & officia malo tibi ex tuorum litteris, quam ex meis, esse nota. Te tamen hortor, ut omni cura in remp. incumbas, hoc est animi, hoc est ingenij tui, hoc ejus spei, quam habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re alias ad te pluribus: cum enim hæc scribebam, in exspectatione erant omnia, nondum * legati redierant, quos senatus non ad pacem deprecandam, sed ad bellum denun-

Philippus, & Piso epist. 4. lib. 12.

nunciandum miserat, nisi legatorum nuntio paruisset. Ego tamen, ut primum occasio data est, meo pristino more remp. defendi: me principem senatui, populoque R. professus sum; nec, postea quàm suscepi causam libertatis, minimũ tempus amisi tuendæ salutis, libertatisque communis. Sed hæc quoque te ex alijs malo. T. † Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi studio commendo, ut majore non possim: cui cum propter omnes virtutes, tum etiam propter studia communia sum amicissimus. Is procurat rationes, negotiaque Dionysij nostri, quem & tu multum amas, & ego omnium plurimum. Ea tibi ego non debeo commendare, sed commẽdo tamen. Facies igitur, ut ex Pinarij, gratissimi hominis, litteris tuum & erga illum, & erga Dionysium studium perspiciamus. Vale.

Ut Mutinæ obsidionem relinqueret.

Antiquissima familia, ante urbem conditam. Livius lib. I.

ARGUMENTUM.

Scribit, ex litteris Cornificij S. C. esse factum: hortatur, ut reip. causam amplectatur: Lucceio se nulla re defuturum pollicetur.

Cicero S. D. Cornificio. 25

LIBERALIBUS litteras accepi tuas, quas mihi Cornificius *altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit. Eo die non fuit senatus, neque postero. Quinquatribus, frequenti senatu, causam tuam egi, non invita Minerva. Etenim eo ipso die senatus decrevit, ut Minerva nostra, custos urbis, quam turbo † dejecerat, restitueretur. Pansa tuas litteras recitavit, magna senatus approbatio consecuta est cum summo gaudio, & offensione Minotauri, id est, Clavisij, & Tauri. Factum de te S. C. honorificum. Postulabatur, ut etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primum in spem libertatis ingressus sum, & cunctantibus ceteris ad XIII. Kalend. Jan. fundamenta reip. jeci, eo ipso die providi multum, atque habui rationem digni-

Secundo post vicesimum.

Quod Tullij mortem portendit Dio. & Obsequens.

Sic in libro Sigonij, alter ejusdem liber, & meus habẽt, clavis, de Clavisio Philip. 3.

tatis tuæ, mihi enim est assensus senatus de obtinendis † provincijs. Nec vero postea destiti labefactare eum, qui summa cum tua injuria, contumeliaque reip. provinciam † absens obtinebat. Itaque crebras, vel potius quotidianas, compellationes meas non tulit, seque in urbem recepit invitus: neque solum spe, sed certa re jam & possessione deturbatus est, meo justissimo, honestissimoque convitio te tuam dignitatem summa tua virtute tenuisse, provinciæq; honoribus amplissimis affectum, vehementer gaudeo. Quòd te mihi de Sempronio purgas, accipio excusationem: fuit enim illud quoddam necessarium tempus servitutis. Ego tuorũ consiliorum auctor, dignitatisq; fautor, iratus temporibus, in † Græciam desperata libertate rapiebar, cum me Etesiæ, quasi boni cives relinquentem remp. prosequi noluerunt: austerque adversus maximo flatu me ad tribuleis tuos regium retulit: atque inde ventis, remisque in patriam omni festinatione properavi, postridieque in summa reliquorum servitute liber unus fui. Sic sum in Antonium invectus, ut ille non ferret, omnemque suum vinolentum furorem in me unum effunderet, meq; cum ejicere vellet, ad cædis causam, tum tentaret insidijs: quem ego ructantem & nauseantem conjeci in Cæsaris Octaviani plagas, puer enim egregius præsidium sibi primum, & nobis, deinde † summæ reip. comparavit: qui nisi fuisset, Antonij reditus à Brundusio pestis patriæ fuisset. Quæ deinceps acta sint, scire te arbitror. Sed redeamus illuc, unde divertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio, neq; enim statuti quid in tanta perturbatione habere potuisti. Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat, ut † ait Terent. Quamobrem mi Quinte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim, una navis est

Supra ep. 22.

Cũ ad urbem esset cum imperio: reverti autem in urbem, deposito imperio.

Vide ep. 1. lib. 10 & Phil. 1. & l. 3. de offic.

Vide Rhegienses suffragium in tribu Romæ tulisse municipes enim erant legis Juliæ beneficio civitatem adepti.

Substantivum ut alibi.

In Andria.

est jam bonorum omnium : quam quidem nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospero cursu : sed quicunq; venti erunt, ars nostra certe non abjerit, quid enim præstare aliud virtus potest? Tu fac ut animo magno sis, & excelso, cogitesque omnem dignitatem tuam, cum rep. conjunctam esse debere. P. Lucceium mihi meum commendas, quem quibuscunque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem & Pansam collegas nostros, homines in consulatu reip. salutares, alieno sanè tempore amisimus, rep. Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata : quam nos si licebit more nostro tuebimur : quamquā admodum sumus jam defatigati. Sed NVLLA lassitudo impedire officium & fidem debet. Verum hæc hactenus, ab alijs te de me, quam à me ipso malo cognoscere. De te audiebamus ea, quæ maximè vellemus. De Cn. Minucio, quem tu quibusdam litteris ad cœlum laudi extulisti, rumores duriores erant, id quale sit, omninoq; quid istic agatur, facias me velim certiorem.

Necesse est, initium esse epistolæ. Hæc enim scripta sunt mortuo Pansa superiora libro.

ARGUMENTUM.

Heredes Turij commendat.

Cicero S. D. Cornificio. 26

Q. † Turius qui in Africa negotiatus est, vir bonus & honestus, hæredes fecit simileis Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, Cn. Anneium, Q. Confidium Gallum, L. Servilium, Posthumum, C. Rubellinum. Ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis agere, quam commendatione, tanta enim liberalitate, se tua usos prædicabant, ut ijs plus à te tributum intelligerem, quam ego auderem te rogare. Audebo tamen, scio enim, quantum ponderis mea commendadatio sit habitura. Quare à te peto, ut ad eam liberalitatem, qua sanè meis litteris usus es, quam maximus his litteris cumulus accedat:

Curius habet Sigonij liber. Refertur ad honestatem familiæ, non ad ipsius mores.

Liberti nomen retinebant, quod in servitute habuerunt. Qui magistratus gesserunt, aut claris parentibus nati sua nobilitate laudatur: ceteris ut equitibus Romanis splendor, non nobilitas tribuitur, quo significatur species illa, quam rei familiaris copia, & quædã in omni re libertate animi significatio gignit. Vide splendorem equitibus R. tributum, ep. 3. l. 1. & hic epistola sequenti. Cornificij clementiam in malos cives non laudat.

Caput autem est meæ commendationis, ne patiare Erotum Turium, Q. Turij libertum, ut adhuc fecit, hæreditatem Turianam avertere: cæterisque omnibus rebus habeas eos à me commendatissimos. Magnam ex eorum splendore, & observantia capies voluptatem, quod ut velis, te vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Aufidij equitis R. Africana negotia commendat.

M. T. C. S. D. Cornificio. 27

SEX. Aufidius & observantia qua me colit, accedit ad proximos: & splendore equitis Rom. nemini cedit. Est autem ita temperatis moderatisque moribus, ut summa severitas summa cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita commendo, ut majore studio magisque ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat, meas apud te litteras maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer mi Cornifici, rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Cornificij factum non probat, quia non animadverterat in quosdam Lilybæo minantes, studium in remp. laudat, de omittenda gratiarum actione assentitur, addit de pecunia, & de rep.

Cicero Cornificio S. D. 28

ASSENTIOR tibi, eos, quos scribis Lilybæo minari, istic pœnas dare debuisse: sed metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo viderere. † Metuisti igitur, ne gravis civis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quod societatem reip. conservandæ tibi mecum à parte acceptam renovas, gratum est: quæ societas inter nos semper, mi Cornifici manebit. Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas: nec enim id inter nos facere debemus.

mus. Senatus sæpius pro dignitate tua appellaretur, si * absentibus consulibus unquam, nisi ad rem novam cogeretur. Itaque nec de LLS. xx. nec de LLS. DCC. quidquam agi nunc per senatum potest. Tibi autem ex S. C. imperandum, mutuumque sumendum censeo. In rep. quid agatur, credo te ex eorum litteris cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. Ego sum spe bona: consilio, cura, labore non desum: omnibus inimicis reip. esse me acerrimum hostem præ me fero. Res neque nunc difficili loco mihi videtur esse; & fuisset facillimo, si culpa à quibusdam absuisset. Vale.

Profectis Mutinam ad Brutum liberandum.

Quoniam tibi S. C. imperiū est datum, potest mutuam sumere pecuniam.

ARGUMENTUM.

Commendat studiose L. Ælij Lamiæ negotia, eumque suspectum Cornificio, quasi absuisset cuidam S. C. contra dignitatem ejus, excusat.

Cicero S. D. Cornificio. 29

NON modò tibi, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in pop. R. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L. Lamia est. Etenim magno theatro spectata est tū, cùm est ab A. Gabinio cos. * relegatus, quòd libere, & fortiter salutem meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est: sed, quòd erat vetus, & magnus, propterea nullum periculum pro me addere dubitavit. Ad hæc officia, vel † merita potius, jucundissima consvetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto te jam exspectare, quibus eum tibi verbis commendem, causam enim tanti moris intelligis: quæ verba desideret, ijs me omnibus usum putato. Tantum velim existimes, si negotia Lamiæ, procuratores, libertos, † familiam, quibuscunque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quàm si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito, quin sine mea commendatione, quod tuum est judici-

Vide orationē pro Sextio.

Quo tempore ordinis equestris princeps erat, nunc senator erat op. 16. lib. 11. Ep. 17. l. 11.

Servos vide ep. 3. lib. 1.

judicium de hominibus, ipsius Lamiæ causa studiosè omnia facturus sis, quamquam erat nobis dictum, te existimare, alicui S. C. quod contra dignitatem tuam fieret scribendo, Lamiam * affuisse: qui omninò Consulibus illis nunquam affuit scribendo, deinde omnia tum falsa S.C. deferebantur, nisi forte etiam illi Semproniano S. C. me meminisses affuisse, qui ne Romæ quidē tum fui, ut de eo ad te scripsi re recenti. Sed hæc hactenus. Te, mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamiæ negotia, mea putes esse, curesq; ut intelligat, hanc commendationem maximo sibi usui fuisse. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura ut valeas.

Ergo senator erat.

Sup. ep. 12. bis.

ARGUMENTUM.

Officium litterarum requirenti Cornificio se purgat, scribit de bello Antoniano renovato, de suo studio in amicitia colenda, aliisque de rebus.

Cicero S. D. Cornificio. 30

ITANE præter litigatores, nemo ad te meas litteras? multæ istæ quidem. Tu enim perfecisti, ut nemo sine litteris meis, tibi se commendatum putaret. Sed quis unquam tuorum mihi dixit esse, cui darem, quin dederim? aut quid mihi jucundius, quam cum coram tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere litteras? Illud magis mihi solet esse molestum, tamen me impediri occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur, non enim te epistolis, sed * voluminibus lacesserem, quibus quidem à te provocari oportebat, quamvis enim occupatus sis, ocij tamen plus habes: an si ne tu quidem vacas, noli impudens esse, † nec mihi molestiam exhibere, & à me litteras crebriores, cum tu mihi raras mittas, flagitare, nam cùm antea distinebar maximis occupationibus; propterea quòd omnibus curis remp. multi tuendam putabam: tum hoc tem-

Epist. 7. lib. 1.

Epist. 2. lib. 1.

pore multo distineor vehementius: ut enim gravius ægrotant ij, qui, cum levati morbo viderentur, in eum de integro inciderunt: sic vehementius nos laboramus, qui * profligato bello, ac pene sublato renovatum bellum gerere conamur. Sed hæc hactenus, Tu tibi, mi Cornifici, fac ut persvadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut à te vinci possim aut officijs, aut amore, non dubitabam equidem: veruntamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus, ò hominem, semper illum quidem mihi aptum, nunc vero etiam svavem, vultus mehercule tuos mihi expressit omnes; non solùm animum, ac verba pertulit, itaque noli vereri, ne tibi succensuerim, quod eodem exemplo ad me, quo ad ceteros, requisivi equidem proprias ad me unum à te litteras, sed neque vehementer, & amanter. De sumptu, quem te in rem militarem † facere, & fecisse dicis, nihil sane possum tibi opitulari: propterea quod & orbus senatus consulibus amissis: & incredibiles angustiæ pecuniæ publicæ: quæ conquiritur undique, ut optime meritis militibus promissa soluantur: quod quidem fieri sine tributo posse non arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse, quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Luceio, nihil tibi concedo, quo studiosior ejus sis, quàm ego sum, est enim nobis necessarius, sed, à magistris cum contenderem de proferendo die, probaverunt mihi, sese, quo minus id facerent, & compromisso, & jurejurando impediri, quare veniendum arbitror Lucceio, quanquam, si meis litteris obtemperavit, cum tu hæc leges, illum Romæ esse oportebit. Ceteris de rebus, maximeque de pecunia, cum Pansæ mortem ignorares, scripsisti quæ per nos ab eo consequi te posse arbitrarere, quæ te non fefellissent, si viveret, nam te diligebat,

Pansa, & Hirtio, sup. ep. 25.

Quod impositum non erat, post devictam à Paullo Macedoniam vide C. l. 2. de offic. & Pl. l. 33. c. 3. & Plutarchũ in Paullo.

gebat, post mortem autem ejus quid fieri posset, non videbamus. De Venuleio, Latino, Horatio, valde laudo, illud non nimium probo, quod scribis, quo illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademisse, † honore enim cum ignominia dignis non erant comparandi: eosque ex S.C. si non decedunt, cogendos, ut decedant, existimo. Hæc ferè ad eas litteras, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo velim tibi persvadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.

In honore, in lictoribus.

M.T.CICERONIS EPISTOLARUM LIBER XIII. AD MEMMIVM, ET CÆTEROS.

ARGUMENTUM.

Memmius, lege Pompeia de ambitu: ut Appianus tradit lib. 2. de bell. civ. condemnatus, Athenis exsul habitabat, ab eo petit Cicero, ut in gratiam redeat cum Patrone Epicureo, eique locum concedat, ubi Epicurus habitaverat. Ibat Cicero in provinciam, cum hæc scripsit.

M. Cicero S. D. Memmio. I

ETSI non satis mihi constiterat, cum aliquâne animi mei molestia, an potius libenter te Athenis visurus essem, quod injuria, quam accepisti, dolore me afficeret: sapientia tua qua fers injuriam lætitia: tamen vidisse te mallem. Nam quod est molestiæ, non sane multo levius est, cum te non video; quod esse potuit voluptatis, certe si vidissem te, plus fuisset. † Itaque non dubitabo dare operam ut te videam, cum id satis commode facere potero. Interea quod per litteras & agi tecum, & (ut arbitror) confici potest, agam. Nunc te illud primum rogabo,

Hæc familia à Mnestheo Æneæ socio duxit originem vide Ser. lib. 4. Æn. super illo versu. Mox Italus Mnestheus.

bo, † ne quid invitus mea causa facias: sed id quod mea intelliges multum, tua nullam in partem interesse, ita mihi des, si tibi, ut id libenter facias, ante persvaseris. Cum patrone Epicureo mihi omnia communia sunt, nisi quòd in * Philosophia vehementer ab eo dissentio. Sed & initio Romæ, cum te quoque & tuos omnes observabat, me coluit in primis; & nuper, cum ea, quæ voluit, de suis commodis & præmijs consecutus est, me habuit suorum defensorum & amicorum fere principem: etiam à Phædro, qui nobis cum pueri essemus, antequam † Philonem cognovimus, valde ut Philosophus, postea tamen ut vir bonus, & svavis, & officiosus, probabatur, traditus mihi, commendatusque est. Is igitur Patro, cum ad me Romam litteras misisset, uti te sibi placarem, peteremque ut nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes: nihil scripsi ad te ob eam rem, quòd ædificationis tuæ consilium mea commendatione nolebam impedire. Idem, ut veni Athenas, cum, idem ut ad te scriberem, rogasset: ob eam causam impetravit, quòd te † abjecisse illam ædificationem constabat inter omnes amicos tuos. Quod si ita est; & si jam plane tua nihil interest: velim, si qua offensiuncula facta est animi tui, perversitate aliquorum (novi enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter tuam summam humanitatem, vel etiam honoris mei causa. Equidem, si, quid ipse sentiam, quæris: nec, cur ille tantopere contendat, video, nec cur tu repugnes: nisi tamen multo minus tibi concedi potest, quàm illi, laborare sine causa: quanquam, Patronis & orationem, & causam tibi cognitam esse certo scio: honorem, officium, testamentorum jus, Epicuri auctoritatem, Phædri obtestationem, sedem, domicilium, vestigia * summorum hominum sibi tuenda esse

Insinuatio ad captandã benevolentiam.

Idem in extrema epist. Cicero enim Academicus.

Vide c. 8. l. 9.

Minimam rem à se peti ostendit: quo facilius impetret.

Vide ep. 15. l. 9.

Nisi valet sed, ut epist. 37. huj. lib. & ad Att. epist. 14. lib. 5. & 6. 23. ibid. & in ep. ad Hirtiũ apud Nonium.

Loquitur ex persona Patronis. Epicureos enim significat.

Multi enim

boni viri Epicureorum dogmata probabant, ut Atticus, Papirius Cassius.

Ad Att. ep. 19. l. 5. & hic ep. 25. lib. 9. & ep. 16. lib. 15. Lib. 5. de Fin. ad Att. ep. 2. & 19. lib. 5.

da esse dicit. Totam hominis vitam, rationemque, quam sequitur in philosophia, derideamus licet, si hanc ejus contentionem volumus reprehendere. Sed me hercule, quando illi, ceterisque, quos illa delectant, non valde inimici sumus: nescio an ignoscendum sit huic, si tantopere laborat: in quo etiam si peccat, magis ineptijs, quàm improbitate peccat. Sed, ne plura; (dicendum enim aliquando est) Pomponium Atticum sic amo, ut alterum frdtrem: nihil est illo mihi nec carius, nec jucundius. Is, non quo sit ex istis, (est enim omni liberali doctrina politissimus: sed valde diligit Patronem valde Phædrum amavit) sic à me hoc † contendit, homo minimè ambitiosus, minimè in rogando molestus, ut nihil unquam magis: nec dubitat, quin ego à te nutu hoc consequi possim, ita etiam, si ædificaturus esses. Nunc verò si audierit, te ædificationem † deposuisse, neque tamen me à te impetrasse; non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabat. Quamobrem peto à te, ut scribas ad tuos, posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quem ὑπομνηματισμὸν illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima: prius velim tibi persvadeas, ut hoc mea causa libenter facias, quam ut facias. Sic tamen habeto; si feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

Abjecisse, dixit in hac ipsa epist.

ARGUMENTUM.

Petit, ut Evandro statuario de sacrarij habitatione accommodet.

M. Cicero S. D. C. Memmio. 2

Puto ædium partem fuisse.

CAIO Aviniano Evandro, qui habitat in tuo sacrario, & ipso multum utor, & patrono ejus M. Æmilio familiarissime. Peto igitur à te majorem in modum quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accommodes, nam, propter opera instituta multa multorum, subitum est ei

remigrari † Kal. Quinct. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem: neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multum intersit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares, mihi certe gratissimum feceris. Vale.

Quo die locabantur domus, ep. 3. lib. 2. ad Q. fratrem.

ARGUMENTUM.

Fusium commendat, quem & ante præsens præsenti commendarat.

Cicero S. D. Memmio. 3

AVLVM Fusium, unum ex meis intimis, observantissimum, studiosissimumque nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuaque amicitia dignissimum, velim ita tractes, ut mihi coram recepisti: tam mihi gratum id erit, quàm quod gratissimum, ipsum præterea, summo† officio, & summa observantia, tibi in perpetuum devinxeris. Vale.

Cōmendat ab amicitia sua, à doctrina, ab humanitate. Qui amicos, & de se bene meritos, omni genere officij colit.

ARGUMENTUM.

Volatteranos accuratè commendat.

M. T. C. Q. Valerio Q. F. Orcæ. Legato Propræt. S. D. 4

De quo proxime subjungit. ep. 29. hujus lib. 8. & 9. lib. 15.

CVM municipibus Volatteranis mihi summa necessitudo est: magno enim meo beneficio affecti, cumulatissime mihi gratiam retulerunt: nam nec in honoribus meis, nec in laboribus unquam defuerunt. Cum quibus si mihi nulla causa intercederet, tamen, quod te vehementissime diligo, quodque me à te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortarer, ut eorum fortunis consuleres, præsertim cum prope præcipuam causam haberent ad jus suum obtinendum: primum, quòd Syllani temporis acerbitatem, deorum immortalium benignitate subterfugerunt: deinde, quòd summo studio populi R. à me in consulatu meo defensi sunt, cum enim tribuni pl. legem iniquissimam de eorum agris promulgassent, facile senatui, populoque R. persvasi, ut eos cives, quibus fortuna † pe-

Ne agri eorū dividerentur. Temporibus Syllanis.

percisset, salvos esse vellent. Hanc actionem meam C. Cæsar primo suo consulatu in lege †agraria comprobavit, agrumque Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberavit: ut mihi dubium non sit, quin is, qui novas necessitudines adjungat, vetera sua beneficia conservari velit. Quamobrem est tuæ prudentiæ, aut sequi ejus auctoritatem, cujus sectam, atque imperium summa cum tua dignitate secutus es, aut certe illi integram omnem causam reservare. Illud vero dubitare non debes, quin tam grave, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligari velis. Sed hæc, quæ scripta sunt supra, eò spectant, ut te horter & svadeam. Reliqua sunt, quæ pertinent ad rogandum: ut non solum tua causa tibi consilium me dare putes, sed etiam, quod mihi opus sit, me à te petere, & rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesque esse volueris, eorum ergo domicilia, sedes, rem, fortunas, quæ & à dijs immortalibus, & à præstantissimis in nostra rep. civibus summo senatus, populique R. studio conservatæ sunt, tuæ fidei, justitiæ, bonitatiq; commendo. Si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum consvevi tueri meos: nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis prodesse possem prætermitterem, sed quando apud te nihilo minus hoc tempore valere me confido, quam valuerim semper apud omnes: pro nostra summa necessitudine, parique inter nos, & mutua benevolentia abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut existiment eum quasi divino consilio isti negotio præpositum esse, apud quem unum nos eorum perpetui defensores plurimum valere possemus.

Quem tulit de agro Campano, & Stellari dividundo. Suet.

Cæsarem significat, de quo proxime locutus est.

Ep. 6. lib. 2. dixit, Omni non modo contentione, sed etiam dimicatione.

Agrorum divisioni.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Rogat, ne Curtij ager dividatur, idque etiam rationibus conatur persuadere.

M. C. Q. Valerio, Q. F. Orcæ, Legato, Propræt. S. D. 5

Non moleste fero, eam † necessitudinem, quæ mihi tecum est, notam esse quàm plurimis, neque tamen ob eam causam, quod tu optime existimare potes, te impedio, quo minus susceptum negotium pro tua fide, & diligentia ex voluntate Cæsaris, qui tibi rem magnam, difficilemque commisit, gerere possis. Nam, cum multi à me petant multa, quod de tua erga me voluntate non dubitent, non committo, ut ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiarissimè sum usus, ejus & Syllani temporis injustissima calamitate dolui: &, cum ijs, qui similem injuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur, adjutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, cum in eam tanquam è naufragio reliquias contulisset. hoc autem tempore eum Cæsar in senatum legit: quem ordinem ille, ista possessione amissa, † tueri vix potest. Gravissimum autem est, cum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: minimeque convenit, ex eo agro, qui Cæsaris jussu dividatur, eum moveri, qui Cæsaris beneficio senator sit. Sed mihi minus libet multa de æquitate rei scribere, ne causa potius apud te valuisse videar, quàm gratia. Quamobrem te majorem in modum rogo, ut C. Curtij rem meam putes esse: quicquid mea causa faceres, ut id C. Curtij causa cum feceris, meum existimes: quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Plus, quàm amicitia, significat.

Captat benevolentiam à modestia.

Nemo enim senator esse poterat, nisi possideret DCCC. millia. Suetonius in Augusto, nemo eques, nisi CCCC. millia, nemo decurio nisi centum millia, non modo stante rep. verum & Imperatorum ætate: quod Plinij docet epistola.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Generatim omnes amicos Cuſpij commendat, nominatim L. Julium & P. Cornelium.

M. Cic. Q. Valerio Q. F. Orcæ Procos. 6

S. V. B. E. Q. V. Credo te memoria tenere, me & coram P. Cuſpio tecum locutũ eſſe, cum te proſequerer † paludatum: & idem poſtea plurimis verbis tecum egiſſe, ut, quoſcunq; tibi ejus neceſſarios commendarem, haberes eos in numero meorum neceſſariorũ. Id tu pro tua ſumma erga me benevolentia, perpetuaq; obſervantia mihi liberaliſſimè, atque humaniſſimè recepiſti. Cuſpius, homo in omnes ſuos officioſiſſim', mirifice quoſdã homines ex iſta provincia tuetur, & diligit; propterea quòd fuit in Africa bis, cum maximis † ſocietatis negotijs præeſſet: atque hoc ejus officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate, & gratia ſoleo, quantum poſſum, adjuvare. Quare Cuſpianorum omnium commendationis cauſam hac tibi epiſtola exponendam putavi. Reliquis epiſtolis, tantum faciam, ut notam apponam eam, quæ mihi tecum convenit, & ſignificem de numero eſſe Cuſpij amicorum. Sed hanc commendationem, quam his litteris conſignare volui, ſcito eſſe omnium graviſſimam, nam P. Cuſpius ſingulari ſtudio contendit à me, ut tibi quam diligentiſſimè L. Julium commendarem. Ejus ego ſtudio vix videor mihi ſatisfacere poſſe, ſi utar verbis ijs, quibus, cum diligentiſſimè quid agimus, uti ſolemus. Nova quædam poſtulat: & putat me ejus generis artificium quoddam tenere, ei ego pollicitus ſum, me ex intima noſtra arte deprompturum mirificum genus commendationis. Id quando aſſequi non poſſum, tu re velim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quodam perfectum arbitretur. Id facies, ſi omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate &

Paludati ibãt in provincias. ep. 17. lib. 15.

Promiſſis Valerij.

Publicanorum. epiſt. 9. A ſtudio ſuo.

A ſtudio Cuſpij.

tate & poteſtate tua proficiſci poterit, non modo re, ſed etiam verbis, vultu denique expreſſeris. Quæ quantum in provincia valeant, vellem expertus eſſes, ſed tamen ſuſpicor ipſum hominem, quem tibi commendo, per dignum eſſe tua amicitia: nec id ſolum, quia mihi Cuſpius dicit *Ergo paullo* credo, (tametſi id ſatis eſſe debebat,) ſed quia *ante Valerius* novi ejus judicium in hominibus & amicis dili- *in provinciam* gendis. Harum litterarũ vis quanta fuerit, pro- *pervenerat.* pediem judicabo, tibique ut † confido, gratias a- *Ab opinio-* gam ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere *ne ſua.* arbitrabor, omnia ſtudioſè diligenterque curabo. Cura ut valeas. P. Cornelius, qui tibi has litteras reddidit, eſt mihi à P. Cuſpio commendatus, cujus cauſa quantopere cuperem, deberemque, profecto ex me facile cognoviſti, vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuſpius quam maximas quam primum, quam ſæpiſſime gratias agat.

ARGUMENTUM.

Petit à Cluvio, ne vectigal, Atellano municipio impoſitũ, exigat, ſed integrã cauſam Cæſari conſervet.

Cicero S. D. Cluvio. 7

CVM in Galliam proficiſcens, pro noſtra ne- *Puto eſſe Pu-* ceſſitudine, tuaq; ſumma in me obſervantia ad *teolanum.* me domũ veniſſes; locutus ſum tecum de agro *Vide ep. 46.* vectigali municipij Atellani, qui eſſet in Gallia, quantoq; opere ejus municipij cauſa laborarem, tibi oſtendi, poſt tuam autem profectionem, cũ & maxima res municipij honeſtiſſimi, mihique conjunctiſſimi, & ſummum meum officium ageretur, pro tuo animo in me ſingulari exiſtimavi me oportere ad te accuratius ſcribere: etſi non ſum neſcius, & quæ temporum ratio, & quæ tua poteſtas ſit: tibiq; † negotium datum eſſe à Cæ- *Exigendi ve-* ſare, non judicium præclare intelligo. Quare à *ctigalia.* te tantum peto, quantum & te facere poſſe, & li- *Ep. 1. hujus* benter mea cauſa facturum eſſe arbitror. Et pri- *lib. his.*

 mum

mum velim existimes, quod res est, municipij fortunas omnes in isto vectigali consistere: his autem temporibus hoc municipium maximis † oneribus pressum, summis affectū esse difficultatibus. Hoc etsi commune ei videtur esse cum multis: tamen mihi crede, singulareis huic municipio calamitates accidisse: quas idcirco non commemoro, ne, de miserijs meorum necessariorum conquerens: † homines, quos nolo, videar offendere. Itaque nisi magnam spem haberem, C. Cæsari nos causam municipij probaturos; non erat causa, cur à te hoc tempore aliquid contenderem: sed quia confido, mihique persvasi, illum & † dignitatis municipij, & æquitatis, & voluntatis etiam erga se habiturum esse rationem: ideo à te non dubitavi contendere, ut hanc causam illi integram conservares. Quod etsi nihilo minus à te peterem, si nihil audivissem, te tale fecisse: tamen majorem spem impetrandi nactus sum, posteaquam mihi dictum est, hoc idem à te Rhegienses imperasse. Qui etsi te aliqua necessitudine attingunt: tamen tuus amor in me sperare me cogit, te, quod tuis necessarijs tribueris, idem esse tributurum meis: præsertim cum ego pro his unis petam, habeam autem, qui simili causa laborent, complures necessarios. Hoc me non sine causa facere, neque aliqua levi ambitione commotum à te contendere, & si te existimare arbitror: tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimum; nullum unquam fuisse tempus neque † honorum, neque laborum meorum, in quo non hujus municipij studium in me extiterit singulare. Quapropter àte etiam atque etiam pro nostra summa conjunctione, proque tua in me perpetua, & maxima benevolentia majorem in modum peto, atque contendo, ut cùm fortunas agi ejus municipij intelligas, quod sit mihi necessi-

A Cæsare dominante impositis.

Cæsarem designat.

Adverte ad commendationem tria sumi, dignitatem ejus, qui cōmendatur; rei æquitatē, studium erga illū, cui commendatur.

Ab exemplo.

A modestia sua.

Et supra honores, & labores antitheta posuit, ep. 4.

necessitudine, officijs benevolentia conjunctissimum, id mihi des. Quod erit hujusmodi, ut, si à Cæsare, quod speramus impetraverimus, tuo beneficio nos id consecutos esse judicem⁹: sin minus, pro eo tamen id habeamus, quando à te data sit opera ut impetraremus. Hoc cum mihi gratissimum feceris, tum viros optimos, homines honestissimos, eosdemque gratissimos & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi tuisque devinxeris. Vale.

Ut voluntas pro re sit.

ARGUMENTUM.

Rogat Rutilium, ut in agrorum divisione Albini prædia ne attingat.

Cicero Rutilio S. D. 8

CVM & mihi conscius essem quanti te facerem, & tuam erga me benevolentiam expertus essem nō dubitavi à te petere, quod mihi petendum esset, P. † Sextium quanti faciam ipse optime scio: quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines sciunt. Is cum ex alijs te mei studiosissimum esse cognosceret, petivit à me, ut ad te quàm accuratissime scriberem de re C. Albini senatoris: cujus ex filia natus est L. Sextius, optimus adolescens filius P. Sextij. Hoc iccirco scripsi, ut intelligeres non solum me pro P. Sextio laborare debere, sed Sextium etiam pro Albino. Res autem hæc est: A.M. Laberio C. Albinus prædia in æstimationem accepit; quæ prædia Laberius emerat à Cas. de bonis Plotianis. Ea si dicam non esse è rep. dividi, docere te videar, non rogare. Sed tamen cum Cæs. Syllanas venditiones & assignationes* ratas esse velit, quo firmiores existimentur suæ: si ea prædia dividentur, quæ ipse Cæsar vendidit, quæ tandem in ejus venditionibus esse poterit auctoritas? Sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te plane rogo, atq; ita, ut majore studio, justiore de caussa, magis ex animo rogare nihil

† Qui trib. pl. Ciceronem ab exilio reduxit. Apparet in oratione pro Sext.

** Lex lege Cæsaris de æstimatione l. 3. commun. de bell. civil. Cum tamen Syllanam sectam oderit.*

possim, ut Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas. Magna me affeceris non modo lætitia, sed etiam quodam modo gloria si P. Sextius homini maxime necessario per me satisfecerit, cum ego illi plurimum debeam. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Majus mihi dare beneficium nullum potes: id mihi intelliges esse gratissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Bythynicam Publicanorum societatem, nominatimque C. Pupium commendat.

Cicero Crassipedi S. 9

Forte hic est Crassipes secundus Ciceronis gener, de quo c. 7. lib. 1.

QVANQVAM tibi præsens commendavi, ut potui diligentissimè, socios Bithyniæ, teque cum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi, cupere ei societati, quibuscunq; rebus posses, commodare: tamen cum ijs, quorum res agitur magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, qua essem erga ipsos voluntate: non dubitavi hæc ad te scribere, volo enim te existimare, me cum universo ordini publicanorum multum semper libentissimè tribuerim, idq; pro magnis ejus ordinis erga me meritis facere debuerim, tum imprimis amicum esse huic † Bithynicæ, societati: quæ societas ordine ipso, & hominum genere, pars est maxima civitatis, constat enim ex cæteris societatibus; & casu permulti sunt in ea societate valde mihi familiares, imprimisq; is, cujus præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius, P. F. Men. qui est magister in ea societate. Quæ cum ita sint, majorem in modum à te peto, Cn. Pupium, qui est in operis ejus societate, omnibus tuis officijs atq; omni liberalitate tueare: curesq; ut ejus operæ (quod tibi facile factu est, quam gratissimæ sint socijs: remq; & utilitatem sociorum (cujus rei quantam potestarem quæstor habeat, non sum ignarus) per te quam maxi-

Ep. 6. Erant multæ publicanorum societates: ex omnibus Bithynica constabat.

Ij, qui operam navabant societati.

maximè defensam & auctam velis. Id cùm mihi gratissimum feceris, tum illud tibi expertus promitto & spondeo, te socios Bithyniæ, si ijs commodaris, memores esse, & gratos cogniturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Terentiũ Varronẽ quæstorẽ M. Bruto cõmendat, quẽ Cæsar Galliæ præfecerat ep. 6. l. 6. & in Oratore.

Romanorum doctissimꝰ cujus hodieq; libri extant, de re rust. & de ling. lat.

Cicero M. Bruto S. D. 10

CVM ad te tuus quæstor M. Varro proficisceretur, commendatione egere eum non putabam: satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more majorum: qui, ut te non fugit, hanc quæsturæ conjunctionem* liberorum necessitudini proximam voluit esse. Sed, cùm sibi ita persvasisset ipse, meas de se accuratè scriptas litteras maximum apud te pondus habituras, à meq; contenderet, ut quam diligentissime scriberem: malui facere, quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. Ut igitur debere me facere hoc intelligas,* cum primũ M. Terentius in forum venit, ad amicitiam se meam contulit. Deinde, ut se corroboravit, duæ caussæ accesserunt; quæ meam in illum benevolentiam augerent: una quod versabatur in hoc studio nostro, quo etiam nunc maxime delectamur, & cum ingenio, ut nosti, nec sine industria: deinde quod mature se† contulit in societates publicanorum: quod quidem nollem, maximis enim damnis affectus est, sed tamen causa communis ordinis mihi cõmendatissimi fecit amicitiam nostrã firmiorem. Deinde versatꝰ in utrisq; subsellijs optima & fide & fama jam ante hanc commutationem reipub. petitioni sese dedit, honoremq; honestissimum existimavit fructum laboris sui. His autem temporibꝰ à me Brundusio cum litteris & mandatis profectꝰ est ad Cæsarem. Qua in re & amorem ejus in suscipiendo negotio perspexit & fidem in conficiendo ac renuntiando. Videor mihi cum

Vide in divinatione, & hic ep. 18.

Cum primum caussas agere cœpit.

Ut particeps esset publicanorum conditionum.

Et patronus fuit & judex. Vide Orat. pro Roscio Amerino.

hi cum separatim de probitate ejus, & moribus dictur⁹ fuissem, si prius causam, cur eum tantopere diligerent, tibi exposuissem, in ipsa causa exponenda satis etiam de probitate, dixisse, sed tamen separatim promitto, inmeq; recipio, fore eum tibi & voluptati, & usui, nam & modestũ hominum cognosces, & prudentem, & à † cupiditate omni remotissimum: præterea magni laboris summæq; industriæ. Neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipsi, cum bene cognoveris, judicanda sunt: sed tamen IN OMNIBVS novis conjunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione amicitiæ quasi fores aperiantur. Quod ego his litteris efficere volui: & si id ipsa per se necessitudo quæsturæ effecisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur si me tanti facis, quanti & Varro existimat, & ipse sentio, ut quam primum intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum & ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale.

Hoc spectat in eos, qui in provincias pecunias cõtra leges capiebant.

ARGUMENTUM.

Arpinatis municipij Gallicana vectigalia Bruto, Galliam Cisalpinam administrandi, commendat.

Cicero S. D. Bruto. 11

QVIA semper animadverti studiosè te operam dare, ut ne quid meorum tibi esset ignotũ: propterea non dubito, quin scias, non solum cujus municipij sim, sed etiam quam diligenter soleam † meos municipes Arpinates tueri. Quorũ quidem omnia commoda, omnesq; facultates quibus & sacra conficere, & sarta tecta ædium sacrarum, locorumq; communiũ tueri possint, consistunt in ijs vectigalibus, quæ habent in provincia Gallia. Ad ea visenda, pecunias, quæ à colonis debentur, exigendas, totamq; rem & cognoscendam, & administrandam legatos equites R. misimus, Q. Fufidium. Q. F. M. Faucium M. F. Q. Ma-

Nemo nescit Arpinatem Ciceronem. l. 2. de legibus, & Plutarchus.

Q. Mamercum Q. F. Peto à te majorem in modum pro nostra necessitudine, ut ea res tibi curæ sit: operamq; des, ut per te quam commodissime negotium municipij administretur, quamprimumq; conficiatur: ipsosq;, quorum nomina scripsi, ut quam honorificentissimè pro tua natura, & quam liberalissimè tractes. Bonos viros ad tuam necessitudinem adjunxeris: municipiumq; gravissimum beneficio tuo devinxeris: mihi vero etiam eo gratius feceris, quòd cum semper tueri municipes meos consvevi, tū hic annus præcipuè ad meam curam officiumq; pertinet. Nam constituendi municipij causa, hoc anno ædilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & Marcum Cæsium hominem mihi maximè necessarium: (is enim magistratus in nostro municipio, nec alius ullus creari solet) quos cohonestaris, inprimisque me, si resp. municipij, tuo studio & diligentia benè administrata erit. Quod ut facias, te vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Q. Fufidiū, Arpinatis municipij legatum, qui tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter cõmendat.

Cicero S. D. Bruto. 12

ALIA epistola communiter commendavi tibi legatos Arpinatum, ut potui diligentissime. Hac separatim. Q. Fufidium, quo cum mihi † omnes necessitudines sunt, diligentius cõmendo, nō ut aliquid de illa commendatione deminuam, sed ut hanc addam, nam & privignus est M. Cæsij, mei maxime & familiaris, & necessarij: & fuit in Cilicia † mecum tribunus mil. quo in munere ita se tractavit, ut accepisse ab eo beneficium viderer, non dedisse. Est præterea (quod apud te valet plurimum) à nostris studijs non abhorrens. Quare velim eum quam liberalissime complectare: operamq; des, ut in ea legatione, quam susce-

† Cum Ciliciam proconsul administraret.

suscepit contra suum commodū, secutus auctoritatem meam, quam maxime ejus excellat industria. Vult enim id, quod optimo cuique † natura tributū est, quam maximam laudem cum à nobis, qui eum impulim⁹, tum à municipio consequi. Quod ei continget, si hac mea cōmendatione tuum erga se studiū erit consecutus. Vale.

Laudis cupiditas, optimo cuiq; à natura tributa.

ARGUMENTUM.

Castronium ex Lucensi municipio commendat.

Cicero S. D. Bruto. 13

LUCIUS Castronius Pætus, longe princeps municipij * Lucensis, est honestus, gravis, plenus officij, bonus plane vir, & cum virtutibus, tum etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem est familiarissim⁹, si prorsus, ut nostri ordinis observet neminem diligentius. Quare & ut meum amicum, & ut tua dignū amicitia, tibi commendo, cui quibuscunque rebus commendaveris, tibi profecto † jucundum, mihi certè erit gratum. Vale.

Ex ejus in te officijs.

ARGUMENTUM.

Petit, ut exactionem pecuniæ, quam Straboni Cornelius debebat, pro potestate imperioque curet.

Cicero S. D. Bruto. 14

LUCIO Titione Strabone, equite Rom. imprimis † honesto, & ornato familiarissime utor. Omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à * Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentius, quàm si mea res esset, quo est honestius de amicorum pecunia laborare, quàm de sua, ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas; operamq; des, quod tibi æquum, & rectum videbitur, ut quam commodissima conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causa missus est, negotium conficiat, ad nummosq; perveniat. Id & mihi gratissimum erit:

Honestus ad existimationem ornatus ad fortunæ bona refertur.
Prætore urbano, qui ceteris prætoribg nobilitate præstabat. Festus.

& tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua dignissimum: quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Præcilium adolescentem, patre natum Cæsari amicissimo, commendat.

Cicero S. D. Cæsari Imp. 15

PRÆCILIVM tibi commendo unicè, tui necessarij, † mei familiarissimi, viri optimi filium: quem cum adolescentem † ipsum propter ejus modestiam, humanitatem, animum, & amorem erga me singularem mirifice diligo: tum patrem ejus, re doctus, intellexi, & didici mihi fuisse semper amicissimum. En hic ille est, de illis maxime, qui irridere, atque objurgare me solitus est, quòd me non tecum, præsertim cum abs te honorificentissimè invitarer, conjungerem, † *Hom. Od.*
ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν. au- *H. 60.*
diebam enim nostros proceres clamtãties, *ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ, ὡς *Hom. Od. A. 8. l. 21.*
νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα. Sed tamen idem me *Hom. Od. 209.*
consolatur: etiam hominem perustũ inani gloria volunt incendere, atq; ita loquuntur, μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Sed me minus jam movent, ut vides: itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta
Ευριπίδου: Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. *Hic versus non*
Quem versus senex Præcilius laudat egregiè: & *invenitur in*
ait posse eundem & ἅμα πρόσσω, καὶ ὀπίσσω vi- *Euripide.*
dere, & tamen nihilominus αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ *Il. A. 8. &*
ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων. Sed, ut redeam ad *Od. 212.*
id, unde cœpi; vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quæ *Il. 267. & A. 127.*
est singularis, comprehenderis: & ad id, quod

 ipsorum

Ob interpositos Græcos versus.

ipsorum Præciliorum causa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis. Genere novo sum litterarum ad te usus, ut intelligeres non vulgarem esse commendationem. Vale.

ARGUMENTUM.

Apollonium, P. Crassi libertum, Cæsari, bellum in Hispania contra Pompeij liberos, gerenti, cōmendat.

Cicero S. D. Cæsari Imp. 16

Qui cum M. Crasso patre à Partis est interfectus.

PVBLIVM Crassum, omni nobilitate adolescentem, dilexi plurimum: & de eo cum ab ineunte ejus ætate bene speravissem, tum optime existimare cœpi ex ijs judicijs, quæ de eo feceram, cognitis. Ejus libertum Apollonium jam tum equidem, cum ille viveret, & magni faciebam, & probabam: erat enim & studiosus Crassi, & ad ejus optima studia vehementer aptus: itaque ab eo admodum diligebatur. Post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior visus est, quem in † fidem, atque amicitiam meam reciperem, quòd eos à se observandos, & colendos putabat, quos ille dilexisset, & quibus carus fuisset, itaque & ad me in Ciliciam venit, multisque in rebus mihi magno usui fuit & fides ejus, & prudentia: &, ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum studio, & fidelitate consequi potuit, non defuit, quod cum speraret te quoque ita existimare in Hispaniam ad te maximè ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore est profectus. Cui ego commendationem non sum pollicitus: non quin eam valituram apud te arbitrarer: sed neque mihi egere commendatione videbatur, qui & in bello tecum fuisset, & propter memoriam † Crassi de tuis unus esset: &, si uti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id consequi posse. Testimonium meum de eo judicij, quod & ipse magni æstimabat, & ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognovi,

Ep. 17. l. 7. dixit, conferre se in fidem, & amicitiam.

Nam P. Crassus in Gallia Cæsaris legatus fuerat.

gnovi, & ſtudijs optimis deditum, idque à puero. Nam domi meæ cum † Diodoto Stoico, homine, meo judicio, eruditiſſimo, multum à puero fuit. Nunc autem incenſus ſtudio rerum tuarum, eas literis Græcis mandare cupiebat. Poſſe arbitror: valet ingenio: habet uſum: jam pridem in eo genere ſtudij, litterarumq; verſatur: ſatisfacere immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ teſtimonium: ſed tu hoc facilius multo, pro tua ſingulari prudentia, judicabis; & tamen, quod negaveram, commendo tibi eum. Quidquid ei commodaveris, erit mihi majorem in modum gratum.

Vide ep. 4. l. 9.

Similes figuræ ep. 1. lib. 16. Quas nulla dies extinguet.

ARGUMENTUM.

Sulpitio, Achaiæ profecto, Marcum Curium commendat. Vide epiſtola 4. l. 4. & l. 6. & 29. lib. 7. & 50. hujus lib. & 1. lib. 16.

M. Cicero Ser. Sulpitio S. D. 17

M. Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de cauſis à me diligitur, nam & amicitia pervetus mihi cum eo eſt, ut primum in forum venit, inſtituta: & Patris cum aliquoties antea tum proximè hoc miſerrimo † bello domus ejus tota mihi patuit. Qua ſi opus fuiſſet, tàm eſſem uſus, quàm mea. Maximum autem mihi vinculum cum eo eſt, quaſi ſanctioris cujusdam neceſſitudinis, quòd eſt Attici noſtri familiariſſimus, eumque unum præter cæteros obſervat, ac diligit. Quem tu ſi jam forte cognoviſti, puto me hoc, quod facio, facere ſerius: ea enim eſt humanitate, & obſervantia, ut eum tibi jam ipſum per ſe commendatum putem. Quod tamen ſi ita eſt, magnopere à te quæſo, ut ad eam voluntatem, ſi quam in illum ante has meas litteras contuliſti, quam maximus poſtea commendatione cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam ſuam minus ſe tibi obtulit, aut eum nondum ſatis habes cognitum; aut

Ab ipſo qui commendat.

Inter Cæſarem & Pompeium.

A communibus amicis.

Ab eo, qui cõmendatur.

Vide ſcholium.

quæ

quæ causa est, cur majoris commendationis indigeat: sic tibi eum commendo, ut neque majore studio quemquam, neque justioribus de causis commendare possim, faciamq; id, quod debent facere ij, qui religiose, & sine ambitione commendant, spondebo enim tibi, vel potius spondeo, in meque recipio, eos esse M. † Curij mores, eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certe gratissimum feceris, si intellexero has litteras tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse. Vale.

De prænomine hujus Curij, vide quæ diximus in scholio ad locum ep. 14. lib. 16.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum voluntate: deinde non necessariam commendationem addit, ut neq; in Eperoticis negotiis, neque aliis in rebus Attico desit.

Cicero S. D. Sulpitio. 18

Non concedam, ut Attico nostro, quem elatum lætitia vidi, jucundiores tuæ, suavissime ad eum, & humanissime scriptæ litteræ fuerint, quam mihi. Nam etsi utrique nostrum propè æquè gratæ erant: tamen ego admirabar magis, quam si rogatus, aut certe admonitus liberaliter Attico respondisses, (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) te ultro ad eum scripsisse, eique † nec opinanti voluntatem tuam tantam per litteras detulisse. De quo non modo rogare te, ut eo studiosius mea quoque causa facias, non debeo, (nihil enim cumulatius fieri potest, quam polliceris) sed ne gratias quidem agere; quòd tu & ipsius causa, & tua sponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id, quod fecisti, esse gratissimum, tale enim tuum judicium de homine eo, quem ego unicè diligo, non potest mihi non summè esse jucundum. Quod cum ita sit, esse gratum necesse est: sed tamen,

Nunquã apud Ciceronem legas inopinanti, semper nec opinanti. ep. 4. lib. 15.

Polliceris te ita cumulata omnia factu-rum Attici causa, ut nihil addi possit.

tamen, quando mihi pro conjunctione nostra, vel peccare apud te in scribendo licet: utrumque eorum, quæ negavi mihi facienda esse, faciam. Nam & ad id, quod Attici causa te ostendisti esse facturum, tantum velim addas, quantum ex nostro amore accessionis fieri potest: &, quod modo verebar, tibi gratias agere, nunc planè ago: teque ita existimare volo, quibuscunque officijs in † Epiroticis, reliquisque rebus Atticum obstrinxeris, jisdem me tibi obligatum fore. Vale.

Vide Nepotem in Attici Vita.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut Lysonem, jam antea commendatum, Sulpitius in fidem necessitudinemq; suam recipiat.

Cicero S. D. Sulpitio. 19

CUM † Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium vetus; quam ego necessitudinem sanctè colendam puto: sed ea causa etiam cum alijs compluribus familiaritas tanta nullo cum hospite, & ea cum officijs ejus multis, tum etiam consvetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra conjunctius. Is cum Romæ annum propè ita fuisset, ut mecum viveret: etsi eramus in magna spe, te meis litteris, commendationeque diligentissimè facturum id, quod fecisti, ut ejus rem, & fortunas absentis tuerere; tamen, quòd in unius potestate erant omnia, & quòd Lyso fuerat in † nostra causa, nostrisque præsidijs, quotidiè aliquid timebamus: effectum tamen est & ipsius splendore, & nostro, reliquorumque hospitum studio, ut omnia, quæ vellemus, à Cæsare impetrarentur, quod intelliges ex ijs litteris, quas Cæsar ad te dedit. Nunc non modo non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti jam omnia; sed eo vehementius à te contendimus, ut Lysonem in fidem, necessitudinemque tuam recipias. Cujus dubia fortuna timidius tecum agebamus, verentes,

Epist. 1. & 6. & 9. lib. 16.

Pompeium secutus erat.

Supra ep. 10. Cum & Cæsar ignoraverat.

De mutatione civitatis, vide orationem pro Balbo.

rentes, ne quid accideret ejusmodi, ut ne tu quidem mederi posses. Explorata vero ejus † incolumitate, omnia à te studia summa cura peto. Quæ ne singula enumerem, totam tibi domum commendo in his adolescentem filium ejus: quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, cum in calamitate exilij sui Patrensis civis factus esset, Patrensium legibus adoptavit: ut ejus ipsius hæreditatis jus, causamque tueare. Caput illud est, ut Lysonem quem ego virum optimum gravissimumque cognovi, recipias in necessitudinem tuam, quod si feceris, non dubito, quin in eo diligendo, cæterisque postea commendando, idem, quod ego, sis judicij, & voluntatis habiturus. Quod cum fieri vehementer studeo, tum etiam illud vereor, ne, si minus cumulatè videberis fecisse aliquid ejus causa, me ille negligenter scripsisse de se putet, non te oblitum mei, quanti enim tu me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Asclaponem medicum, ut amicum, ut doctum, ut fidelem.

Cicero S. D. Sulpitio. 20

ASCLAPONE Patrensi, medico, utor valde familiariter; ejusque tum consvetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in valetudine † meorum: in qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam fidelitate: benevolentiaque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo: & à te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de se, meamque commendationem usui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

Tironia: quem Patris ægrum reliquit. ep. 1. & 6. lib. 16.

ARGUMENTUM.

Domum & rem familiarem M. Æmilij, maximeq; C. Ammonium, libertum ejus, commendat.

Cicero

Cicero S. D. Sulpitio. 21

MARCVS Æmilius Avianus ab ineunte adolescentia me observavit, semperque dilexit, vir cum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officij diligentissimus, quem si arbitrarer esse Sicyone; & nisi audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cibyræ commorari: nihil esset necesse, plura me ad te de eo scribere, perficeret enim ipse profectò suis moribus suaque humanitate, ut sine cujusquam commendatione, diligeretur abs te non minus, quam & à me, & à cæteris suis familiaribus. Sed cum illum abesse putem, commendo tibi majorem in modum domum ejus, quæ est Sicyone, remque familiarem, maximè C. † Avianum Ammonium libertum ejus: quem quidem tibi etiam suo nomine commendo. Nam cum propterea mihi est probatus, quòd est in patronum suum officio, & fide singulari; tum etiam quòd in me ipsum magna officia † contulit, mihique molestissimis temporibus ita fideliter, benevoleque præsto fuit, ut si à me manu missus esset. Itaque peto à te, ut eum Ammonium, & in patroni ejus negotio sic tueare, ut ejus procuratorem, quem tibi commendo; & ipsum suo nomine diligas, habeasq; in numero tuorum. Hominem pudentem, & officiosum cognosces, & dignum qui à te diligatur. Vale.

De quo ep. 17.

Temporibus exilij mei.

ARGUMENTUM.

T. Manlium suo, Varronisq; nomine commendat.

Cicero S. D. Sulpitio. 22

TITVM Manlium, qui negotiatur Thespijs, vehementer diligo, nam & semper me coluit, diligentissimeq; observavit; & à studijs nostris non abhorret. Accedit eo, quod Varro Murena magnopere ejus causa vult omnia, qui ita existimavit, etsi suis litteris, quibus mihi Manlium

um commendabat, valde confideret, tamen mea commendatione aliquid accessionis fore. Me quidem cum Manlij familiaritas, tum Varronis studium commovit, ut ad te quam accuratissime scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum, id est, si T. Manlium quam maximè, quibuscunque rebus honestè, ac pro tua dignitate poteris, juveris atque ornaveris. Ex ipsius præterea gratissimis, & humanissimis moribus, confirmo tibi, eum te, quem soles fructum à bonorum virorum officijs exspectare, esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

L. Cossinium Libertum commendat.

Cicero S. D. Sulpitio. 23

LUCIO Cossinio, amico, & tribuli meo, valdè familiariter utor, nam & inter nosmetipsos vetus usus intercedit, & Atticus noster majorem etiam mihi cum Cossinio consvetudinem fecit: Itaque tota Cossinij domus me diligit, in primisque libertus ejus L. Cossinius Archialus, homo & patrono, & patroni necessarijs; quo in numero ego sum, probatissimus. Hunc tibi ita commendo, ut si meus libertus esset, eodemque apud me loco esset, quo est apud patronum suum, majore studio commendare non possem. Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis, atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, juveris. Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi postea jucundum, hominem enim summa probitate, humanitate, observantiaque cognosces. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias Sulpitio, quod se totum Lysoni remisisset: deinde rogat, ut eundem omnibus officiis, omnique liberalitate complectatur.

M. Cice-

M. Cicero Ser. Sulpitio S. D. 24

Cum antea capiebam ex officio meo voluptatem; quòd memineram, quam tibi diligenter Lysonem, hospitem, & familiarem meũ, commendassem: tum verò posteaquam ex litteris ejus cognovi, tibi eum falso suspectum fuisse, vehementissimè lætatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse, ita enim scripsit ad me, tibi meam commendationem maximo adjumento fuisse, quòd ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romæ de te loqui solitum esse. De quo etsi pro tua facilitate, & humanitate purgatum se tibi scribit esse: tamen primum, ut debeo, tibi maximas gratias ago, cum tantum litteræ meæ potuerunt, ut, ijs lectis, omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lysone, deponeres: deinde, credas mihi affirmanti, velim, me hoc non pro Lysone magis, quam pro omnibus, scribere; hominem esse neminem, qui unquam mentionem tui sine tua summa laude fecerit. Lyso vero cum mecum prope quotidie esset, unaque viveret: non solum quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libentius ipse loquebatnr, omnia mihi tua & facta, & dicta laudabat. Quapropter, etsi à te ita tractatur, ut jam non modo desideret commendationem meam, unisque litteris meis omnia consecutum putet: tamen à te peto majorem in modum, ut eum etiam atque etiam tuis officijs,,† liberalitate complectare. Scriberem ad te, qualis vir esset, ut superioribus litteris feceram, nisi eum jam per se ipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.

Cum eum commendavi: epist. 19.

Omissa copula, ut ep. 28. l. 5. ep. 17. & Omissa copula, ut ep. 28. & l. 5. ep. 17. & Acad. 1. Sermones Socratis perscripti varie, copiose sunt. & l. 4. ad Att. ep. 3.

ARGUMENTUM.

Hagesaretum breviter, sed accurate commendat.

Cicero S. D. Sulpitio. 25

Hagesaretus Larissæus, magnis meis beneficijs

ficijs ornatus, in consulatu meo, memor & gratus fuit meq; postea diligentissime coluit: eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis suæ, & tua necessitudine dignissimum, pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnū apud te pondus habuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Messinij Achaica negotia ex fratris hæreditate.

Cicero S. D. Sulpitio. 26

Epist. 20. & 21. lib. 5. & 6. lib. 16.

LUCIUS Messinius ea mecum necessitudine conjunctus est, quòd mihi quæstor fuit: sed hanc causam, quam ego, ut à majoribus accepi, semper † gravem duxi fecit virtute, & humanitate sua justiorem. Itaque eo sic utor, ut nec familiarius ullo, nec libentius. Is quanquam confidere videbatur, te sua causa, quæ honeste posses, libenter te esse facturum magnum tamen esse speravit apud te meas quoque litteras † pondus habituras: id cum ipse ita judicabat: tum pro familiari consvetudine sæpe ex me audierat, quam svavis esset inter nos, & quanta conjunctio. Peto igitur à te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario, & tam familiari; ut ejus negotia, quæ sunt in Achaia, ex eo quòd hæres est M. Mindio, fratri suo, qui Elide negotiatus est, explices, & expedias tum jure, & potestate, quam habes, tum etiam auctoritate, & consilio tuo. Sic enim præscripsimus ijs, quibus ea negotia mandavimus, ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controversiam vocarentur, te arbitro, &, † quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur, id ut honoris mei causa suscipias, vehementer te etiam atque

Absunt ab antiquis aliquot l. hæ duæ dictiones, pondus habituras.

De quo l. 5. ep. quæ ultimam antecedit.

Quod sine molestia tua fiat, dixit, ep. 21.

etiam rogo. Illud præterea si non alienum à tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum; si qui difficiliores erunt, ut rem sine controversia confici nolint, si eos, quando cum senatore res est, Romam rejeceris: quod quo minore dubitatione facere possis, litteras ad te à M. Lepido consule, non quæ te aliquid juberent, (neque enim id tuæ dignitatis esse arbitrabamur) sed quodam modo, quasi commendatitias sumpsimus. Scriberem quam id beneficium bene apud Messinium positurus esses; nisi & te scire confiderem, & mihi peterem, sic enim velim existimes, non minus me de illius re laborare, quàm ipsum de sua. Sed cum illum studeo quam facillimè ad suum pervenire; tum illud laboro, ut non minimum hac mea commendatione se consecutum arbitretur.

ARGUMENTUM.

Gratias agit Sulpitio, quod Æmilium Avianum liberaliter honorificeque tractasset: eundemque denuo commendat: laudat in extremo Servium filium.

Cicero S. D. Sulpitio. 27

LICET eodem exemplo sæpius tibi hujus generis litteras mittam, cum gratias agam, quod meas commendationes tam diligenter observes: quod feci in alijs: & faciam, ut video, sæpius: sed tamen non parcam operæ; &, ut vos in vestris formulis, sic ego in epistolis de eadem re alio modo. C. † Avianus igitur Ammonius incredibiles mihi gratias per litteras egit, & suo, & Æmilij Aviani, patroni sui, nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari, nec se præsentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. Id mihi jucundum est eorum causa, quos ego tibi, summa necessitudine, & summa conjunctione adductus, commendaveram; quòd M. Æmilius unus est ex meis familiarissimis, atque initimis maximè necessari-

De quo ep. 12.

 us, ho-

us, homoque & magnis meis beneficijs devinctus, & prope omnium, qui mihi aliquid debere videntur, gratissimus: tum multo jucundius, te esse in me tali voluntate, ut plus prosis amicis meis, quàm ego præsens fortasse prodessem: credo, quòd magis ego dubitarem, quid illorum causa facerem, quam tu, quid mea: sed hoc non dubito quin existimes mihi esse gratum. Illud te rogo, ut illos quoque gratos homines esse putes: quod ita esse tibi promitto, atque confirmo. Quare velim, quidquid habent negotij des operam, quod commodo tuo fiat, ut te obtinente Achaiam conficiant. Ego cum tuo Servio jucundissimè, conjunctissimeque vivo, magnamque cum ex ingenio ejus, singularique studio, tum ex virtute, & probitate voluntatem capio.

Epist. 26.

Etiam l. 4. ep. 4. disiungit virtutem à doctrina.

ARGUMENTUM.

Agit gratias de Messinio humanissime tractato: rogatque ut sua in eum beneficia quibus rebus possit, augeat, commendat etiam Lacedæmonios.

Cicero S. D. Sulpicio. 28

ETSI libenter petere à te soleo, si quid opus est meorum cuipiam: tamen multò libentius gratias tibi ago, cum fecisti aliquid commendatione mea, quod semper facis, incredibile est enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter à me tibi commendati. Quæ mihi omnia grata, sed de L. Messinio gratissimum: sic enim est mecum locutus, te, ut meas litteras legeris, statim procuratoribus suis pollicitum esse omnia, multò vero plura, & majora fecisse. Id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum esse) velim existimes, mihi te fecisse gratissimum. Quod quidem hoc vehementius lætor, quod ex ipso Messinio te video magnam capturum voluptatem, est enim in eo cum virtus & probitas, & summum officium, summaq; obser-

Epist. 2. lib. 9. à quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam salutem.

obſervantia: tum ſtudia illa noſtra, quibus antea delectabamur, nunc etiam videmus. Quod reliqvum eſt, velim augeas tua in eum beneficia, omnibus rebus quæ te erunt dignæ: ſed duo, quæ te nominatim rogo: primum, ut, ſi quid ſatis dandum erit, amplius eo nomine non peti, cures ut ſatis detur fide mea: deinde cum fere conſiſtat hæreditas in ijs rebus, quas avertit Oppia, quæ uxor Mindij fuit, adjuves: ineasque rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur: quod ſi putarit illa fore, ut opinio noſtra eſt, negotium conficiemus: hoc ut aſſequamur, te vehementer etiam atque etiam rogo. Illud quod ſupra ſcripſi, id tibi confirmo, in meque recipio, te ea, quæ feciſti Meſſinij cauſa, quæque feceris, ita bene collocaturum, ut ipſe judices, homini te gratisſimo, & jucundiſſimo benigne feciſſe; volo enim ad id, quod mea cauſa feciſti, hoc etiam accedere. Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipſi ſua, majorumque ſuorum auctoritate ſatis commendati ſint fidei, & juſtitiæ tuæ: & ego, qui te optime noviſſem, non dubitavi, quin tibi notiſſima & jura, & merita populorum eſſent, itaque cum à me peteret Philippus Lacedæmonius, ut tibi civitatem commendarem; etſi meminera me ei civitati omnia debere; tamen reſpondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. Itaque ſic velim exiſtimes, me omnes Achaiæ civitates arbitrari† pro horum temporum perturbatione felices, quòd tu ijs præſis; eundemque me ita judicare, te, quòd unus optime noſſes non noſtra ſolum, ſed etiam Græciæ monumenta omnia, tua ſponte amicum Lacedæmonijs & eſſe, & fore. Quare tantùm à te peto, ut, cum ea facies Lacedæmoniorum cauſa, quæ tua fides, † amplitudo, juſtitia poſtulat: his, ſi tibi videbitur, ſignifices te non

Sic loc. Tuſc. 1. & l. 2. de nat. deor. Omiſſa copula, ut ep. 24. Forte, initium epiſt. fuit.

Ep. 2. l. 6. dixit, pro malis temporum: & , ut in malis, ep. 2. l. 12. & ep. 16. l. 12. ad Att. Pro dignitate.

molefte ferre, quòd intelligas ea, quæ facias, mihi quoque grata esse, pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curæ mihi suas res esse, hoc te vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Principia longe ducuntur vel in magnis, peroptatisque rebus, vel ubi, quod cupimus, non valde speramus.

Diligentissima commendatio Capitonis pro hæreditate Antistij.

Cicero S. D. L. Planco. 29

Non dubito, quin scias, in ijs necessarijs qui tibi à patre relicti sunt, me tibi esse vel conjunctissimum, non ijs modo causis, quæ speciem habent magnæ conjunctionis, sed ijs etiam, quæ familiaritate, & consvetudine tenentur; quam scis mihi jucundissimam cum patre tuo, & summam fuisse. Ab his initijs noster in te amor profectus auxit paternam necessitudinem; & eo magis, quòd intellexi, ut primum per ætatem judicium facere potueris, quanti quisque tibi faciendus esset, me à te imprimis cœptum esse observari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum cum studiorum, quod ipsum est per se grave: tum eorum studiorum, earumque artium, quæ per se ipsæ eos, qui voluntate eadem sunt, etiam familiaritate devinciunt. Exspectare te arbitror, hæc tam longè repetita principia quò spectent. Id primum ergo habeto, non sine magna, justaque causa, hanc à me commemorationem esse factam. C. Ateio Capitone utor familiarissime. Notæ sunt tibi varietates meorum temporum, in omni genere & bonorum, & † laborum meorum, & animus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis præsto fuit, & paruit & temporibus, & fortunæ meæ. Hujus propinqvus fuit T. Antistius, qui † cum sorte quæstor Macedoniam obtineret; neq; ei successum esset: Pompeius in eam provinciam cum exercitu venit: facere Antistius nihil potuit, nam si potuisset, nihil

Epist. 4.

Quæstores quoque provincias sortiebantur.

Ep. ult. lib. 2.

nihil ei fuisset antiquius, quam ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reverti; præsertim cum sciret, quanti is Cæsarem faceret, semperque fecisset: sed oppressus, tantum attigit negotij, quantum recusare non potuit. Cum signaretur argentum Apolloniæ, non possum dicere eum præfuisse, neque possum negare eum affuisse, sed non plus duobus, aut tribus mensibus: deinde abfuit à castris: fugit omne negotium: hoc mihi, ut testi, velim credas: meam enim ille mœstitiam in illo bello videbat: mecum omnia communicabat. Itaque abdidit se in intimam Macedoniam, quam potuit longissimè à castris; non modo ut non præesset ulli negotio, sed etiam ut ne interesset quidem. Is post prælium se ad hominem necessarium A. Plancium in Bithyniam contulit: ibi eum Cæsar cum vidisset; nihil aspere, nihil acerbè dixit: Romam jussit venire. Ille in morbum continuò incidit: ex quo non convaluit, æger Corcyram venit: ibi est mortuus, testamento, quod Romæ Paullo & Marcello cos. fecerat, hæres ex parte dimidia, & tertia est Capito, in sextante sunt ij, quorum pars sine ulla cujusquam querela publica potest esse ea est ad LLS. XXX. Sed de hoc Cæsar † viderit. Te mi Plance pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studijs, & omni cursu nostro totius vitæ simillimo rogo, & à te ita peto, ut majore cura, majore studio non possim; ut hanc rem suscipias, meam putes; enitare, contendas, efficias, ut mea commendatione, tuo studio, Cæsaris beneficio hæreditatem propinqui sui C. Capito obtineat, omnia quæ potui in hac summa gratia tua, ac potentia à te impetrare, si petiuissem, ultrò te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetravero. Illud fore tibi adjumento spero, cujus ipse Cæsar esse optimus judex potest: semper Cæsarem

Ad quem sextans pertinet, nam videtur Antistius hæredes instituisse ex sextante Pompeianos nonnullos, quorum bona, jure belli, ad Cæsarem pertinebant.

rem Capito dilexit & coluit: sed ipse hujus rei testis est: novi hominis memoriam. Itaque te nihil doceo: tantum tibi sumito pro Capitone apud Cæsarem, quantum ipsum meminisse senties, ego, quod in me ipso experiri potui, ad te deferam: in eo quantum sit ponderis tu videbis, quam partem in repub. causamque defenderim, per quos homines, ordinesq; steterim; quibusque † munitus fuerim, non ignoras, hoc mihi velim credas: si quid fecerim hoc ipso in bello minus ex Cæsaris voluntate, quod intellexerim scire ipsum Cæsarem, me invitissimum fecisse: id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate: quod fuerim moderatior, temperantiorque, quam in ea parte quisquam, id me fecisse maxime auctoritate Capitonis: cujus similes si reliquos necessarios habuissem; reip. fortasse nonnihil, mihi certe plurimum † profuissem. Hanc rem mi Plance, si effeceris; meam de tua erga me benevolentia spem confirmaveris; ipsumque Capitonem gratissimum, officiosissimum, optimum virum, ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adjunxeris. Vale.

Suspicor de mendo: & legendum fortasse, inimicos, vel junctus.

Non navigassem ad Pompeium: quod feci dissuadente Capitone.

ARGUMENTUM.

L. Manlium in hæreditate fraterna, & omnibus in rebus commendat.

Cicero S. D. Acilio Procos. 30

Lucius Manlius est Sosis: is fuit Cantinensis: sed est una cum reliquis Neapolitanis † civis Romanus factus, decurioque Neapoli, erat enim adscriptus in id municipium ante civitatem socijs, & Latinis datam. Ejus frater Catinæ nuper mortuus est, nullam omnino arbitramur de ea hæreditate controversiam eum habiturum: & est hodie in bonis. Sed quando habet præterea negotia vetera in Sicilia sua; & hanc hæreditatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo, inprimisque ipsum, virum optimum, mihi-

Lege Julia, belli Italici tempore, civitatem Italis cunctis arma deponentib. largita est.

mihique familiarissimum, ijs studijs litterarum, doctrinæque præditum, quibus ego maxime delector. Peto igitur abs te, ut eum, sive aderit, sive non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximeque necessarijs scias esse: itaque tractes, ut intelligat meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Flavium, Pisonis, generi sui, cum viveret, pernecessarium commendat.

Cicero Acilio Procos S. D. 31

Caio Flavio, honesto, & ornato equite Rom. utor valdè familiariter, fuit enim † generi mei C. Pisonis pernecessarius, meque diligentissimè observat & ipse, & L. Flavius frater ejus. Quapropter velim honoris mei causa, quibus rebus honestè, & pro tua † dignitate poteris quam honorificentissimè, & quam liberalissimè C. Flavium tractes, id mihi sic erit gratum, ut gratius esse nihil possit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed tum familiaritate & necessitudine, tum etiam veritate, te ex C. Flavij officio, & observantia, & præterea splendore, atque inter suos gratia magnam voluptatem esse capturum. Vale.

Tres generos habuit, Pisonem, Crassipedem, Dolabellam. Epist. 23.

ARGUMENTUM.

Commendat duos hospites suos Alesinos.

Cicero Acilio Procos. S. D. 32

In Alesina civitate tam lauta, tamque nobili, conjunctissimos habeo & hospitio, & familiaritate M. & C. Clodios, Archagatum & Philonem: sed vereor, ne quia complureis tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quadā commendationes meas; quanquam à te quidem cumulate satis fit; & mihi, & meis omnibus. Sed velim sic existimes, hanc familiam, & hos homines, mihi maxime esse conjunctos vetustate,

officijs, benevolentia. Quamobrem peto à te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas fidesque † patietur, commodes, id si feceris, erit mihi vehementissimè gratum. Vale.

Epist. 13. dixit, Quib9 rebus honeste, & pro tua dignitate poteris.

ARGUMENTUM.

Libertos, & negotia Nasonis commendat.

Cicero Acilio Procos. S. D. 33

CNÆO Otacilio Nasone utor familiarissimè: ita prorsus, ut illius ordinis nullo familiarius: nam & humanitate ejus, & probitate in consvetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus est expectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo sic utar, ut scripsi. Habet is in provincia tua negotia, quæ procurant liberti, Hilarius, Antigonus, Domostratus: quos tibi, negotiaque omnia Nasonis non secus commendo, ac si mea essent: gratissimum mihi feceris, si intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Lysonem, hospitem suum.

Cicero Acilio Procos. S. D. 34

AVITVM mihi hospitium est cum Lysone, Lysonis filio Lilybetano, valdeque ab eo observor: cognovique dignum, & patre & avo: est enim nobilissima familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum rem domumque ejus: magnoque opere abs te peto, cures ut is intelligat, meam commendationem maximo sibi apud te & adjumento, & ornamento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat hospitem & familiarem suum Philoxenum.

Cicero Acilio Procos. S. D. 35

CAIVS Avianus Philoxenus antiqvus est hospes

ſpes meus, & præter hoſpitium, valde etiam familiaris: quem Cæſar† meo beneficio in Novocomenſeis retulit. Nomen autem Aviani conſecutus eſt, quod homine nullo plus eſt uſus, quam Flacco Aviano meo, quemadmodum te ſcire arbitror, familiarisſimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres non vulgarem eſſe commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod ſine tua moleſtia facere poſſis, ei commodes, habeasque in numero tuorum; perficias, ut intelligat has litteras meas magno ſibi uſui fuiſſe: erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

Me rogante. Omnes enim transſpadanæ Coloniæ jus Latij habebant. Pedianus.

ARGUMENTUM.

Commendat Demetrium Megam in jure civitatis, omnibusque rebus.

Cicero Acilio Procos. S. D. 36

Cvm Demetrio Mega mihi vetuſtum hoſpitium eſt, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo, ei Dolabella, rogatu meo, civitatem à Cæſare impetravit: qua in re ego interfui: itaque nunc P. Cornelius† vocatur, cumque propter quosdam ſordidos homines, qui Cæſaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina civitate donatorum inciſa eſſent, revelli juſſiſſet; eidem Dolabellæ, me audiente, Cæſar dixit, nihil eſſe, quod de Mega vereretur: beneficium ſuum in eo manere. Hoc te ſcire volui, ut eum in civium Romanorum numero haberes: ceterisque in rebus tibi eum ita commendo, ut majore ſtudio neminem commendarim: gratiſſimum mihi feceris, ſi eum ita tractaris, ut intelligat meam commendationem magno ſibi ornamento fuiſſe. Vale.

P. Cornelius Dolabella cives R. qui efficiebantur, nomen mutabant.

ARGUMENTUM.

Commendat Hippium in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.

Cicero

Cicero Acilio Procos. S. D. 37

HIPPIAM, Philoxeni filium, Calatinum, hospitem & necessarium meum, tibi commendo majorem in modum. Ejus bona, quemadmodum ad me delata res est, publice possidentur alieno nomine, contra leges Calatinorum. Id si ita est, etiam sine mea commendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subvenias. Quoquo modo autem se res habet, peto à te, ut honoris mei causa eum expedias; tantumque ei commodes & in hac re, & in ceteris, quantum

Epist. 31. tua fides, dignitasque *patietur: id mihi vehementer gratum erit. Vale.

ARGUMENTUM.

Bruttii negotia, procuratoresque commendat.

Cicero Acilio Procos. S. D. 38

LUCIUS Bruttius, eques Romanus, adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, meque observat diligentissime: cujus cum patre magna mihi fuit amicitia jam inde à quæstura mea Siciliensi: omnino nunc ipse Bruttius Romæ mecum est: sed tamen domum ejus, & rem familiarem, & procuratores tibi sic commendo, ut majore studio commendare non possim, gratissimum mihi feceris, si curaris, ut intelligat, id quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Titurnium Rufum.

Cicero Acilio Procos. S. D. 39

CUM familia Titurnia necessitudo mihi intercedit vetus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus; qui mihi omni diligentia, atque officio est tuendus: est igitur in tua potestate, ut ille in me satis sibi præsidij putet esse. Quapropter eum tibi, commendo majorem in modum: & abs te peto, efficias, ut is commendationem hanc intelli-

telligat sibi magno adjumento fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

L. & C. Aurelios, fratres commendat.

M. C. Q. Anchario S. D. 40

L. ET C. Aurelios L. F. quibus & ipsis, & patre eorum optimo familiarissimè utor, commendo tibi majorem in modum, adolescentes omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. Si ulla mea apud te commendatio valuit, quod scio multas plurimum valuisse hæc ut valeat rogo. Quod si eos honorifice, liberaliterque tractaris, & tibi gratissimos, optimosque adolescenteis adjunxeris, & mihi gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratias agit & suo, & Pompeij nomine de Lucceio benignissime tractato: eundemque denuo commendat.

M. C. L. Culleolo S. D. 41

QVÆ fecisti L. Lucceij causa, scire te plane volo, te homini gratissimo commodasse: & cum ipsi, quæ fecisti, pergrata sunt, tum Pompeius, quotiescunque me videt († videt autem sæpissime) gratias tibi agit singulares, addo etiam illud, quod tibi jucundissimum esse certò scio, me ipsum ex tua erga Lucceium benignitate, maxima voluptate affici. Quod superest, quanquam mihi non est dubium, quin cum antea nostra causa, nunc jam etiam, tuæ constantiæ gratia, mansurus sit in eadem ista liberalitate: tamen abs te vehementer etiam atque etiam peto, ut ea, quæ initio ostendisti, deinceps fecisti, ad exitum augeri & cumulari per te velis: id & Lucceio, & Pompeio valde gratum fore, teque apud eos præclare positurum confirmo, & spondeo. De Rep. deque his negotijs, cogitatio-

Epist. 2. 3. & 5. lib. 6.

gitationibusq; nostris perscripseram ad te diligenter, paucis ante diebus, easque litteras dederam pueris tuis. Vale.

ARGUMENTUM.

Lucceium commendat jam ante commendatum.

M. Cic. L. Culleolo S. D. 42

L. LVCCEIVS meus familiarissimus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret, omnia te cumulatissimè, & liberalissime procuratoribus suis pollicitum esse, cum oratio tua tam ei grata fuerit, quam gratam rem ipsam existimas forè, cum ut spero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino ostenderunt Bylliones sese Lucceio Pompeij arbitratu satisfacturos. Sed vehementer opus est nobis & voluntatem, & auctoritatem, & imperium tuum accedere, quod ut facias, te etiam atque etiam rogo: illudque mihi gratissimum est, quod ita sciunt Lucceij procuratores, & ita Lucceius ipse ex litteris tuis, quas ad eum misisti, intellexit, hominis nullius apud te auctoritatem, aut gratiam, valere plus quam meam. Id ut re experiatur, iterum & sæpius te rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Oppium commendat Gallio, ad Ciliciæ administrationem proficiscenti.

M. Cicero Q. Gallio S. D. 43

ETSI plurimis rebus spero fore, ut perspiciam quod tamen jam pridem perspicio, me à te amari: tamen nunc ea causa tibi dabatur, in qua facilè declarare possis tuam erga me benevolentiam. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris: eum tibi unice commendo: eoque magis, quod eum cum per se ipsum diligo, tum quod negotia procurat L. Egnatij Rufi: quo ego uno equite Rom. familiarissime utor, & cum consvetudine quotidiana, tum officijs pluri-

plurimis, maximisque mihi conjunctus est. Oppium igitur præsentem ut diligas, Egnatij absentis rem ut tueare, æquè à te peto, ac si mea negotia essent. Velim memoriæ tuæ causa des litterarum aliquid, quæ tibi in provincia reddantur sed ita conscribas, ut tum, cum ea leges, facile recordari possis hujus meæ commendationis diligentiam. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Eundem Oppium rursus eidem commendat.

M. Cic. Q. Gallio S. D. 44

ETSI ex tuis, & ex L. Oppij familiarissimi mei litteris cognovi, te memorem commendationis meæ fuisse, idque pro tua summa erga me benevolentia, proque nostra necessitudine minimè sum admiratus; tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præsentem, & L. Egnatij mei familiarissimi absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est familiaritasque, ut si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, me à te tantum amari, quantum ipse existimo, hoc mihi gratius facere nihil potes, idque ut facias, vehementer te rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Egnatij & servum Anchialum, & negotia Apuleio commendat.

M. C. Apuleio Proquæst. S. D. 45

LUCIO Egnatio uno equite Rom. vel familiarissimè utor: ejus Anchialum servum, negotiaque, quæ habet in Asia, tibi commendo non minore studio, quam si rem meam commendarem. Sic enim existimes velim, mihi cum eo non modo quotidianam consvetudinem summam intercedere, sed officia magna, & mutua nostra inter nos esse. Quamobrem etiam atque etiam

etiam peto, ut cures, ut is intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse, nam de tua erga me voluntate non dubitabat, id ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Nostium cohæredem suum commendat.

M. C. Apuleio proquæst. S. D. 46

L. NOSTIUS Zoilus est cohæres meus, hæres autem patroni sui, ea re utrumque scripsi, ut & mihi cum illo causam amicitiæ scires esse; & hominem probum existimares, qui patroni judicio ornatus esset. Eum tibi igitur sic commendo, ut unum ex nostra domo, mihi valde gratum erit, si curaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi apud te magno adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Egnatium, communem amicum, commendat.

M. Cic. Silio S. D. 47

QUID ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? sed tamen, ut scires, eum à me non diligi solum, verum etiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa, & magna sunt, mihi gratissimum fuerit si ita tractaris Egnatium, ut sentiat & se à me, & me à te amari. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt. Utamur igitur vulgari consolatione, quid si hoc melius? sed hæc coram. Tu fac, quod facis, ut me ames, teque amari à me scias. Vale.

ARGUMENTUM.

Omnes Cyprios, maximeq; Paphios commendat.

M. Cic. Sextilio Rufo Quæst. S. D. 48

OMNES tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu quæcunque commodaris, erunt mihi gratissima, eoq; facio libentius, ut eos tibi commendem, quod tuæ laudi, cujus ego fautor sum, conducere arbitror, cum primus in

Nam antea regnum fuerat, non pro-

eam

eam insulam quæstor veneris, ea te instituere, quæ sequantur alij, quæ, ut spero, facilius consequere, si & P. Lentuli, & necessarij tui legem, & ea, quæ à me constituta sunt, sequi volueris, quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

Vincia populi R. lege Clodia, qua Cyprus insula publicata est, sæpe Cicero in orationibus meminit, prætérea omnes historici.

ARGUMENTUM.

Commendat Q. Pompeium.

M. Cic. Curio Procos. S. D. 49

Q. Pompeius Sexti F. multis, & veteribus caussis necessitudinis mihi conjunctus est. Is cum antea meis commendationibus, & rem, & gratiam, & auctoritatē suam tueri consveverit, nunc profecto, te provinciam obtinente, meis litteris assequi debet, ut nemini se intelligat commendatiorem unquam fuisse. Quamobrem à te majorem in modum peto, ut, cum omnes meos æquè ac tuos observare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipse intelligat, nullam rem sibi majori usui, aut ornamento, quàm meam commendationem, esse potuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia integrum conservet. Vide epistol. 16.

Cicero Aristo Procos. S. D. 50

SVMPSI hoc mihi pro tua in me observantia, quam penit⁹ perspexi, quàm diu Brundusij fuimus, ut ad te familiariter, & quasi pro meo jure scriberem, si qua res esset, de qua valde laborarem. M. * Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, ut nihil possit esse conjunctius. Multa illius in me officia, multa in illum mea; quodque maximum est, summus inter nos amor, & mutuus. Quæ cum ita sint, si ullam in amicitia mea spem habes; si ea, quæ in me officia, & studia Brundusij contulisti, vis

Ep. 19. lib. 7.

mihi etiam gratiora efficere, quanquam sunt gratissima; si me à tuis omnibus amari vides, hoc mihi da, atque largire, ut M. Curium sartum & tectum, ut ajunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum, integrumque conserves. Et ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum summamque voluptatem esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

P. Messienum commendat.

M. Cicero P. Cæsio. S. D. 51

P. MESSIENVM, equitem Rom. omnibus rebus ornatum, meumque perfamiliarem, tibi commendo ea commendatione, quæ potest esse diligentissima. Peto à te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, ejusque rem, famamque tueare. Virum bonum, tuaque amicitia dignum tibi adjunxeris; mihiq; gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Hospitem suum Aristotelem commendat.

Cicero Regi S. D. 52

Rex Martiæ gentis cognomen.

A. LICINIVS Aristoteles Melitensis, antiquissimus est hospes meus, & præterea mihi conjunctus magno usu familiaritatis. Hæc cum ita sint, non dubito, quin tibi satis commendatus sit: etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te valere. Hunc ego à Cæsare liberavi: frequens enim fuerat † nobiscum: atq; etiam diutius in causa est, quam nos, commoratus: quo melius te de eo existimaturum arbitror. Fac igitur mi Rex, ut intelligat has sibi litteras plurimum profuisse. Vale.

In partibus Pompeianis.

ARGUMENTUM.

Genucilium Curuum commendat.

M. Cicero Q. Thermo Proprӕt. S. D. 53

L. GENVCILIO Curuo, jam pridem familia-

rissime utor, optimo viro & homine gratissimo. Eum tibi penitus commendo, atque trado, primum ut omnibus in rebus ei commodes, quoad fides tua dignitasque patietur: patietur autem in omnibus: nihil enim abs te unquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. Præcipuè autem tibi commendo negotia ejus, quæ sunt in Hellesponto primum, ut obtineat id juris in agris, quod ei Pariana civitas decrevit, & dedit, & quod semper obtinuit sine ulla controversia: deinde, si quid habebit cum aliquo Hellespontio controversiæ, ut in illam διοίκησιν rejicias. Sed non mihi videor, cum tibi totum hominem diligentissime commendarim, singulas ad te ejus caussas perscribere debere. Summa illa sit; quicquid officij, beneficij, honoris, in Genucilium contuleris, id te existimabo in me ipsum, atque in rem meam contulisse. Vale.

Q. Thermus Ioniæ præerat, cujus caput est Ephesis ep. 18. l. 2. & ad Att. ep. 13. lib. 5. & hic in seq. epistolis.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias Thermo, quod Marcilium liberalissime tractavisset: deinde petit, operam det, ne socrus Marcilij rea fiat.

Cicero Thermo Proprat. S. D. 54

CVM multa mihi grata sunt, quæ tu, adductus mea cōmendatione, fecisti, tum in primis, quod M. Marcilium, amici, atq; interpretis mei filium liberalissime tractavisti. Venit enim † Laodiceam, & tibi apud me, mihiq; propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentius his commodes operamq; des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. Ego cum antea studiose commendabam Marciliū, tum multo nunc studiosius, quod in longa † apparitione singularem, & propè incredibilem patris Marcilij fidem, abstinentiam, modestiamq; cognovi. Vale.

Quæ erat in imperio Ciceronis ep. 5. l. 3.

Interpretes igitur præibant in provincia Proconsulibus.

ARGUMENTUM.

Commendat Anneium, legatum suum, in controversia Sardiana.

Cicero Thermo Propræt. S. D. 55

ETSI mihi videor intellexisse, cum tecum Ephesi de re M. Anneij legati mei locutus sum, te ipsius causa vehementer omnia velle: tamen & M. Anneium tanti facio, ut mihi nihil putem prætermittendum, quod illius intersit: & me à te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. Nam cùm jam diu diligerem M. Anneium, deq; eo sic existimarem, ut res declarat, quod ultro ei detulerim legationem, cum multis petentibus denegassem, tum verò, posteaquam mecum in bello † atq; in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamq; erga me benevolentiam cognovi, ut hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardianis habere controversiam scis: causam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coram facilius, meliusq; cognosces. De reliquo mihi me hercule diu dubium fuit, quid ad te potissimum scriberem, jus enim quemadmodum dicas, clarũ, & magna cum tua laude notum est: nobis autem in hac causa nihil aliud opus est, nisi te jus instituto tuo dicere. Sed tamen cum me non fugiat, quanta sit in prætore auctoritas, præsertim ista integritate, gravitate, clementia, qua te esse inter omnes constat: peto abs te pro nostra conjunctissima necessitudine plurimisq; officijs paribus, ac mutuis, ut voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M. Anneius intelligat, te & sibi amicum esse, (quod non dubitat: sæpe enim mecum locutus est) & multo amiciorem his meis litteris esse factum, in tuo toto imperio, atque provincia nihil est, quod mihi gratius facere possis. Jam apud ipsum gratissimum homi-

De quo lib. 15. in epist. ad Cato.

In prætore oportet esse integritatem, gravitatem, clementiam.

hominem, atque optimum virum, quam bene positurus sis studium tuum atque officium dubitare te non existimo.

ARGUMENTUM.

Negotia Cluvij Puteolani commendat.

Cic. Thermo Proprat. S. D. 56

CLVVIVS Puteolanus, valde me observat, valdeque est mihi familiaris. Is ita sibi persvadet, quod in tua provincia negotij habet, nisi te provinciam obtinente meis cômendationibus confecerit, id se in perditis, & desperatis habiturum. Nunc quando mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officijs, ita tamen ut tibi nolim molestus esse. Mylasij, & Alabandenses pecuniam Cluvio debent, dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, ecdici Mylasij Romam mitterentur, id factum non est, legatos audio missos esse: sed malo ecdicos, ut aliquid confici possit. Quare peto à te, ut eos, & Alabandenseis jubeas ecdicos Romam mittere. Præterea Philotes Alabandensis ὑποθήκας Cluvio dedit: hæ commissæ sunt. Velim cures, ut aut de hypothecis decedat, easque procuratoribus Cluvij tradat, aut pecuniam soluat. Præterea Heracleotæ & Bargyletæ, qui item debent, aut pecuniam soluant, aut fructibus suis satisfaciant. Gaunij præterea debent: sed ajunt, se depositam pecuniam habuisse. Id velim cognoscas, & si intellexeris, eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usuræ Cluvio, instituto tuo, conserventur. His de rebus eo magis laboro, quod agitur res etiam Cn. Pompeij nostri necessarij: & quod magis etiam mihi laborare videtur, quam ipse Cluvius, cui satisfactum esse à nobis, valde volo. His de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo.

ARGUMENTUM.

Petit à Termo, ut Anneium, legatum suum, remittat: eumque in negotio suo commendat.

Cicero Thermo Propræt. S. D. 57

Qvo magis quotidiè ex litteris, nuncijsque bellum magnum esse in Syria cognosco, eo vehementius à te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Anneium legatum primo quoq; tempore remittas, nam ejus opera, consilio, scientia rei militaris vel maximè intelligo me, & remp. adjuvari posse. Quod nisi tanta res ejus ageretur: nec ipse adduci potuisset, ut à me discederet; nec ego, ut eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Kal. Majas, ante eam diem Anneius ad me redeat, oportet. Illud quod tecum & coram, & per litteras diligentissime egi, id & nunc etiam atq; etiam rogo, curæ tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro causæ veritate, & pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, cum tecum Ephesi locutus sum, te ipsius Anneij causa omnia velle: sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam si intellexero, per te illum ipsum negotium ex sententia confecisse: idq;, quam primum ut efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat L. Custidium.

M. C. Titio L. F. Rufo Præt. Urb. S. D. 58

In mea tribu suffragium fert.

L. Cvstidivs est tribulis, & municeps, & familiaris meus. Is causam habet, quam causam ad te deferet, commendo tibi hominem, sicuti tua fides, & meus pudor postulat, tantum, ut faciles ad te aditus habeat; quæ æqua postulabit, libente te impetret: sentiatq; meam sibi amicitiam, etiam cum longissimè absim, prodesse inprimis apud te. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat M. Fabium.

Cicero S. D. C. Curtio Præduceano præt. 59

M. FABIVM unicè diligo, summaq; mihi cum eo consvetudo, & familiaritas est pervetus. In ejus controversijs ut aliquid decernas, à te non peto (servabis, ut tua fides, & dignitas postulat, edictum, & institutum tuum) sed ut quam facillimos ad te aditus habeat; quæ erunt æqua, jubente te impetret: ut meam amicitiam sibi etiam cum procul absim, prodesse sentiat, præsertim apud te. Hoc vehementer etiam atque etiam te rogo. Vale.

Puto esse quem commendat Cælio lib. 2.

ARGUMENTUM.

Commendat Livineium libertum.

Cicero S. D. C. Munatio C. F. 60

L. LIVENEIVS Trypho est omnino L. Reguli familiarissimi mei libertus; cujus calamitas etiam officiosiorem me facit in illum: nam benevolentior, quam semper fui, esse non possum: sed ego libertum ejus per se ipsum diligo, summa enim ejus erga me officia extiterunt ijs nostris temporibus, quibus facillime benevolentiam hominum, & bonam fidem perspicere potui. Eum tibi ita commendo, ut homines grati & memores bene meritos de se commendare debent, pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, se quod pro salute mea multa pericula adierit, sæpe hyeme summa navigarit, pro tua erga me benevolentia gratum tibi etiam fecisse. Vale.

Livinciæ gentis cognomen Regulus fuit, quod argentei nummi testantur.

ARGVMENTVM.

Commendat Pinnium in exactione pecuniæ, quam ei Nicenses debent.

Cicero S. D. P. Silio Propræt. 61

T. PINNIO familiarissime me usum esse, scire te arbitror, quod quidem ille testamento declaravit, qui me tum tutorem, tum etiam secundum

dum heredem instituerit. Ejus filio, mire studioso, & erudito, & modesto, pecuniam Nicæenses grandem debent, ad LLS. † octogies: &, ut audio, in primis volunt ei soluere. Pergratum mihi igitur feceris, quando non modo reliqui tutores, qui sciunt quanti me facias, sed etiam puer ipse persvasit, te omnia mea causa facturum esse; si dederis operam, quoad tua fides, dignitasq; patietur, ut quam primum pecunia Pinnio solvatur Nicæensium nomine. Vale.

Ducenta quadraginta millia scutatorũ.

ARGVMENTVM.

Primum de Atilio gratias agit, deinde Quinctum fratrem commendat.

M. T. C. *Silio Proprat.* S. D. 62

Et in Atilij negotio te amavi: cum enim sero venissem, tamen honestum equitem Romanum beneficio tuo conservavi: & me hercule semper sic in animo habui, te in meo ære esse propter Lamiæ nostri conjunctionem, & singularem necessitudinem. Itaque primum tibi ago gratias, quod me omni molestia liberas: deinde impudentia prosequor, sed idem farciam: † te enim semper sic colam, & tuebor, ut quem diligentissimè. Quinctum fratrem meum, si me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

Ep. 16. lib. 11. & ea quæ ultimam antecedit lib. 2.
Id est, remunerabo.

ARGVMENTVM.

M. T. *Cicero P. Silio Proprat.* S. D. 63

Non putavi fieri posse, ut mihi verba deessent: sed tamen in M. † Lenio commendando desunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis, ita tamen ut plane perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego, & frater meus, qui mihi charissimus est, M. Lenium, id fit cum plurimis ejus officijs, tum summa probitate, & singulari modestia. Eum

De quo ep. 4. l. 14. & in oratione pro Planco, & Varro l. 3. de re rust. fuit autem equestris ordinis, ut Plan. lib. 10. cap. 50.

Eum ego à me invitissimus dimisi, tum propter familiaritatem, & consvetudinis svavitatem, tum quòd consilio ejus fideli, ac bono libenter utebar. Sed vereor, ne jam mihi superesse verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem sicut intelligis me, de quo ea supra scripserim, debere commendare: à teq; vehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotij, expedias; quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas: hominem facillimũ, liberalissimumq; cognosces. Itaq; te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis ejus negotijs per te, quam primum ad me remittas. Id mihi fratrique meo gratissimum feceris. Vale.

ARGVMENTVM.

Agit gratias de Nerone honorificentissimè tractato: eumque omnibus rebus vehementer commendat.

M. Cicero P. Silio Propræt. S. D. 64

NERO meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibiles, ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui à te prætermissus esset. Magnum fructum ex eo capies: nihil est in illo adolescente gratius. Sed mehercule mihi quoq; gratissimum fecisti, pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaq; si ea feceris, quę ille per me tecum agi voluit, gratissimum mihi feceris. Primum, de Pausania Alabandensi, sustentes rem, dum Nero veniat, vehementer enim ejus causa cupere eum intellexi: Itaq; hoc valde te rogo. Deinde Nisæos, quos Nero inprimis habet necessarios, diligentissimeq; tuetur, ac defendit, habeas tibi commendatissimos: ut intelligat illa civitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse præsidium. Strabonem Servilium tibi sæpe commendavi: nunc eo facio id impensius, quod ejus causam Nero suscepit. Tantum à te petimus, ut agas eam rem, nec relinquas hominem innocentem ad alicujus tui dissimilis

Puto esse hunc Ti. Claudium Neronẽ, à quo postea Liviam prægnantem Augustus abduxit.

quæstum. Id tum gratum mihi erit: tum etiam existimabo te humanitate tua esse usum. Summa hujus epistolæ hæc est, ut ornes omnibus rebus Neronem, sicut instituisti atque fecisti. Magnum theatrum habet ista provincia, non ut hæc nostra, adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem atque gloriam. Quare si te fautore usus erit, sicut & utetur profecto, & usus est: amplissimas clientelas acceptas à majoribus confirmare poterit, & beneficijs suis obligare. Hoc in genere si eum adjuveris eo studio, quo ostendisti, apud ipsum præclarissime posueris: sed mihi etiam gratissimum feceris. Vale.

In quo spectari Neronis virtutes possint.

ARGUMENTUM.

Cupit pactiones per Hysponem cum civitatibus confici, in eoque illum Silio commendat.

M. C. P. S. D. Silio Propræt. 65

Ad Att. l. 11.

CVM † Terentio Hispone, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas, consvetudoque est: multaque & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt. Ejus summa existimatio agitur in eo, ut pactiones cum civitatibus reliquis conficiat, non me præterit, nos eam rem Ephesi expertos esse, neque ab Ephesijs ullo modo impetrare potuisse; sed quando, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo tua cum summa integritate, tum singulari humanitate & mansvetudine consecutus es, ut libentissimis Græcis nutu, quod velis, consequare: peto à te majorem in modum, ut honoris mei causa, hac laude Hisponem affici velis. Præterea cum socijs † scripturæ mihi summa necessitudo est, non solum ob eam causam, quod ea societas universa in mea fide est, sed etiam quod plerisque socijs utor familiarissimè. Ita & Hisponem meum per me ornaris, & societatem mimi conjunctiorem feceris: tuque

ipse

ipse & ex ejus observantia, gratissimi hominis, & ex sociorum gratia, hominum amplissimorum maximum fructum capies, & me summo beneficio affeceris: sic enim velim existimes, ex tota tua provincia, omniq; isto imperio nihil esse, quod mihi gratius facere possis. Vale. *Publicanorum*

ARGUMENTUM.

Cæcinam in colligendis Asiaticæ negotiationis reliquiis commendat.

C. S. D. P. *Servilio Isautico, Procos.* 66

A. CÆCINAM maximè proprium clientem familiæ vestræ, non commendarem tibi, cum scirem qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse; nisi me & patris ejus, quo sum familiarissimè usus, memoria, & hujus fortuna ita moveret, ut hominis omnibus mecum studijs, officijsque conjunctissimi movere debeat. A te hoc omni contentione peto, sic ut majore cura, majore animi labore petere non possim, ut ad ea, quæ tua sponte sine cujusquam commendatione faceres in hominem tantum & talem calamatosum, aliquem afferant cumulum meæ litteræ, quo studiosius eum, quibuscunq; rebus possis, juves. Quod si Romæ fuisses, etiam salutem A. Cęcinæ essemus (ut opinio mea fert) per te consecuti. De qua tamen magnam spem habemus, freti clementia collegæ tui. Nunc quando justitiam tuam secutus, tutissimum sibi portum provinciam istam esse duxit: etiam atque etiam te rogo, atque oro, ut eum & in reliquijs veteris negotiationis colligendis juves, & ceteris rebus regas atque tueare. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

Hic est ad quē scribit lib. 6.

Exulabat, quia & Pompeianas partes secutus erat, & Cæsari male dixerat, ep. 7. lib. 5.

Cæsaris, nam consulatū, simul gesserant. l. 1. comment. de bell. civil.

Asiaticæ. ep. 8. lib. 6.

ARGUMENTUM.

Commendat Andronem, Arthemonis filium, Laodicensem.

M. Cicero P. Servilio S. D. 67

Videtur hoc tempore Laodicea, non ad Ciliciæ administrationem, sed ad Asiam pertinuisse. Asiæ enim Servilius præerat. ep. 68.

Ex provincia mea Ciliciensi, cui scis τρεῖς διοικήσεις † Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiarius usus, quam Androne Arthemonis filio, Laodicensi: eumq; habui in ea civitate tum hospitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem & consvetudinem accommodatum. Quem quidem multo etiam pluris, posteaquam decessi, facere cœpi, quod multis rebus expertus sum gratum hominem, meique memorem. Itaque eum Romæ libentissimè vidi: non enim te fugit, qui plurimis in ista provincia benignè fecisti, quam non multi grati reperiantur. Hæc propterea scripsi, ut & me non sine causa laborare intelligeres, & ut tu ipse eum dignum hospitio tuo judicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis quanti me facias, id est, si receperis eum in fidem tuam, & quibuscunq; rebus honestè, † ac sine molestia tua poteris, adjuveris. Hoc mihi vehementer erit gratum, idque ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

Quantū fides, dignitasq; tua patitur ep. 22. 31. & 32.

ARGUMENTUM.

Significat, quam sibi gratum fuerit cursum illius navigationis cognoscere: petit, ut de statu provinciæ institutisque suis scribat: postremo suum ad omnia pollicetur.

M. Cicero P. Servilio Isaurico Procos. collegæ S. D. 68

Collega fuit Ciceronis in auguratu.

GRATÆ mihi vehementer tuæ litteræ fuerunt, ex quibus cognovi cursus navigationum tuarum: significabas enim memoriam tum nostræ necessitudinis, qua nihil poterat esse jucundius. Quod reliqvum est, multo etiam erit gratius, si ad me de Rep. id est, de statu provinciæ, de institutis tuis familiariter scribes, quæ quanquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissimè ex tuis litteris cognoscam. Ego ad

te de

te de reip. summa quid sentiam; non sæpe scribam, propter periculum ejusmodi litterarum. Quid agatur autem scribam sæpius: sperare tamen videor, Cæsari collegæ* nostro fore curæ & esse, ut habeamus aliquam Remp. cujus consilijs magni referebat, te interesse: Sed si tibi utilius est, id est, gloriosius, Asiæ præesse, & istam partem Reip. male effectam tueri: mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum est, optatius debet esse. Ego quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, summo studio, diligentiaque curabo: inprimisque tuebor omni observantia clarissimum virum † patrem tuum: quod & pro vetustæ necessitudinis, & pro beneficijs vestris, & pro dignitate ipsius facere debeo.

In auguratu Phil. 2. & Dio lib. 41.

Qui cognomen Isaurici, capta Isauro adepto filioque tradidit.

ARGVMENTVM.

Petit, ut C. Curtium in fidem recipiat, habeatque in numero suorum.

M. Cicero P. Servilio Collegæ S. D. 69

C. Curtius Mithres est ille quidem, ut scis libertus Posthumi familiarissimi mei: sed me colit & observat æquè atque illum patronum suum. Apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescunque fui, tanquam domi meæ: multaq; acciderunt, in quibus & benevolentiam ejus erga me experirer, & fidem. Itaque si quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Asia opus est, ad hunc scribere consvevi, hujus cum opera & fide, tum domo & re uti tanquam mea. Hæc ad te eo pluribus scripsi, ut intelligeres me non vulgariter, nec ambitiose, sed ut pro homine intimo, ac mihi pernecessario scribere. Peto igitur à te, ut in ea controversia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in cæteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo commodo poteris, tantum ei honoris mei causa commodes: etsi, ut ejus modestiam cognovi, gravis tibi nul-

bi nulla in re erit. Si & mea commendatione, & sua probitate assecutus erit, ut de se bene existimes, omnia se adeptum arbitrabitur. Ut igitur eum recipias in fidem tuam, habeasque in numero tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo. Ego quæ te velle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterque curabo. Vale.

ARGUMENTUM.

T. Ampium Menandrum non vulgariter commendat.

M. Cicero S. D. Servilio collegæ. 70

QUIA non est obscura tua in me benevolentia, sic fit, ut multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo nonnunquam in vulgus, sed plerumq; necessarijs, ut hoc tempore: nam cum T. Ampio † Balbo mihi summa familiaritas necessitudoq; est. Ejus libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi, & modestum, & patrono, & nobis vehementer probatum tibi commendo majorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, si, quibuscunque rebus sine tua molestia poteris, ei commodaris. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Ad quem scribit l. 6.

ARGUMENTUM.

Commendat T. Augurium, veterem amicum.

Cicero S. D. Servilio Collegæ. 71

MULTOS tibi commendem necesse est: quoniam omnibus nota nostra necessitudo est, tuaque erga me benevolentia. Sed tametsi omnium causã, quos commendo, velle debeo: tamen cũ omnibus non eadem mihi causa est. T. Agusius & comes meus fuit illo miserrimo † tempore, & omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum socius: neque hoc tempore discessisset à me, nisi ego ei permisissem. Quare sic tibi eum commendo, ut unum de

Temporis exilij.

meis domesticis & maximè necessarijs. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat hanc commendationem sibi magno usui, atque adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit à Servilio, ut omnibus rebus Cærelliæ benigne faciat, quemadmodum receperat.

M. Cic. P. Servilio Collegæ. 72

Cærelliæ necessariæ meæ rem, nomina, possessiones Asiaticas, commendavi tibi præsens in hortis tuis quam potui diligentissimè: tuque mihi pro tua consvetudine, proque tuis in me perpetuis maximisque officijs, omnia te facturum liberalissimè recepisti. Meminisse te id spero: scio enim solere: sed tamen Cærelliæ procuratores scripserunt, te propter magnitudinem provinciæ, multitudinemq; negotiorum, etiam atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulate recepisse, equidem existimo habere te magnam facultatem (sed hoc tui est consilij, & judicij) ex eo S. C. quod in hæredes C. Vennonij factum est, Cærelliæ commodandi: id S. C. tu interpretabere pro tua sapientia, scio enim ejus ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse, quod reliqvum est, sic velim existimes, quibuscunq; rebus Cærelliæ benigne feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

De hac vide quæ scribit Dio l. 46.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit quodam modo de Egnatio, & Oppio: petit ut Antipatri filios sibi condonet.

M. Cic. Q. Philippo Procos. S. D. 73

Gratvlor tibi, quod ex provincia saluum te ad tuos recepisti incolumi fama, & rep. quòd si Romæ te vidissem, coram gratias egissem, quòd

Hic opinor L. Philippi frater fuit vitrici Augusti. L. F. Q. N.

quòd tibi L. Egnatius familiarissimus meus absens, L. Oppius præsens curæ fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solum hospitum, verùm etiam summa familiaritas intercedit. Ei te vehementer succensuisse audivi & molestè tuli. De re nihil possum judicare: † nisi illud mihi persvadeo, te talem virum nihil temerè fecisse. A te autem pro vetere nostra necessitudine etiam atque etiam peto, ut ejus filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones, nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam: quod ego si arbitrarer, nunquam te rogarem, mihique tua fama multo antiquior esset, quàm illa necessitudo est, sed mihi ita persvadeo (potest fieri, ut fallar) eam rem laudi tibi potius quàm vituperationi fore: quid fieri possit, & quid mea causa possis (nam quid velis, non dubito) velim, si tibi grave non erit, certiorem me facias. Vale.

Nisi pro sed epist. I.

ARGUMENTUM.

Oppium præsentem, & Egnatij absentis negotia commendat.

M. Cic. Q. Philippo Procos. S. D. 74

ETSI non dubito pro tua in me observantia, proque nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eundem tibi L. Oppium familiarem meum præsentem, & L. Egnatij familiarissimi mei absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasq; ut si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat me à te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes, idq; ut facias, te vehementer rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Avianum Flaccum.

M. Cic.

M. Cic. T. Titio. T. F. Legato S. D. 75

ETSI non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis valeat: tamen obsequor homini familiarissimo C. Aviano Flacco: cujus causa omnia tum cupio, tum me hercule etiam debeo; de quo & præsens tecum egi diligenter, cum tu mihi humanissimè respondisti: & scripsi ad te accuratè antea: sed putat interesse sua me ad te quam sæpissimè scribere. Quare velim mihi ignoscas, si illius voluntati obtemperans, minus videbor meminisse constantiæ tuæ. A te idem illud peto, ut de loco, quo deportet frumentum, & de tempore Aviano commodes. Quorum utrumq; per eundem me obtinuit triennium, dum Pompeius isti negotio præfuit. Summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris ut Avianus, quando se à me amari putat, me à te amari sciat; erit id mihi pergratum. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit: ut C. Valgius emptam possessionem in agro Fregellano liberam immunemque habeat.

M. T. Cic. Quatuor Viris & Decurionibus S. 76

TANTÆ mihi cum Q. Hippio causæ necessitudinis sunt, ut nihil possit esse conjunctius, quam nos inter nos sumus. Quod nisi ita esset, uterer mea consvetudine, ut vobis nulla in re molestus essem: etenim vos mihi optimi testes estis, cum mihi persvasum esset, nihil esse, quod à vobis impetrare non possem, nunquam me tamen gravem vobis esse voluisse. Vehementer igitur mihi vos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei causa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remq; cum eo conficiatis, ut, quam possessionem habet in agro Fregellano à vobis emptam, eam liberam & immunem habe-

Ergo Fregella municipium non colonia, municipijs quatuor viri, coloniis duum viri praerant.

te possit: id si à vobis impetraro, summo me beneficio vestro affectum arbitrabor. Valete.

ARGUMENTUM.

Narrat officiũ suum: cõmendat M. Bollanum, petit ut sibi servum Dionysium restituendum curet.

M. Cicero P. Sulpitio Imp. S. D. 77

Cum his temporib' non sane in senatum ventitarem, tamen ut tuas litteras legi, non existimavi me, saluo jure nostrę veteris amicitiæ multorumque inter nos officiorum facere posse, ut honori tuo deessem, itaq; affui, supplicationemque libenter decrevi: nec reliquo tempore ullo aut rei, aut existimationi; aut dignitati tuæ dero, atq; ut hoc tui necessarij sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos per litteras certiores, ut si quid tibi opus sit ne dubitent mihi jure suo denuntiare. M. Bollanum virum bonum & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnopere commendo: pergratum mihi feceris, si curaris ut is intelligat hanc cõmendationem sibi magno adjumento fuisse. Ipsum virum optimum gravissimumq; cognosces: promitto tibi, te ex ejus amicitia magnam voluptatem esse capturũ. Præterea à te peto majorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiam elabores. Dionysius servus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractavit, cum multos libros surripuisset: nec se impune laturum putaret, aufugit: is est in provincia tua: eum & M. Bollanus familiaris meus, & multi alij Naronæ viderunt: sed cum se à me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere, quam mihi gratum futurum sit, res ipsa parva, sed animi mei dolor magnus est: ubi sit, & quid fieri possit, Bollanus te docebit: ego, si hominem per te recuperaro: summo me à te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

Opinor huic, & P. tinio ad quem sunt ep. 15. mandatam esse à Cæsare Illyrici curam imperio communi, nam P. Sulpicius ejus in Gallia legatus fuerat Cæsar lib. 4. & 6. de bel. Gall.

Ep. 9. lib. 15.

AR-

ARGUMENTUM.

Petit ut Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

M. Cic. P. Allieno Procos. S. D. 78

DEMOCRITVS Ticyonius non solum hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Græcis præsertim, valde familiaris, est enim in eo summa probitas, summa virtus, summa in hospites liberalitas, & observantia: meq; præ ceteris & colit, & observat & diligit, eum tu non modo suorum civium, verum etiam prope Achaiæ principem cognosces, huic ego tantum modo aditum ad tuam cognitionem patefacio & munio: cognitum per te ipsum, quæ tua natura est, dignum tua amicitia atq; hospitio judicabis. Peto igitur à te, ut his litteris lectis recipias eum in tuam fidem, & polliceare omnia te facturum mea causa. De reliquo, si, id quod confido, fore dignum eum tua amicitia, hospitioq; cognoveris, peto ut eum complectare, diligas, in tuis habeas: erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

Videtur hic Allienus Siciliæ præfuisse, ut ex ep. sequenti colligitur.

ARGUMENTUM.

Caium, & Marcum Avianos fratres, commendat, alterum præsentem, alterum absentem.

M. Cic. Allieno Procos. S. D. 79

ET te scire arbitror quanti fecerim C. Avianum Flaccum, & ego ex ipso audieram optimo, & gravissimo homine, quàm à te liberaliter esset tractatus, ejus filios dignissimos illo patre, meosque necessarios, quos ego unicè diligo, commendo tibi, ut majore studio nullos commendare possim. C. Avianus in Sicilia est. Marcus est nobiscum, ut illius dignitatem præsentis ores, rem utriusque defendas, te rogo: hoc mihi gratius in ista provincia facere nihil potes: idque ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARUM LIBER XIV. AD TERENTIAM UXOREM ET LIBEROS.

ARGUMENTUM.

Exul deflet suam suorumq; calamitatem, ejusq; culpam confert in amicorum consilia: vici venditionem prorsus improbat, alia quædam scribit.

M. Cicero Terentiæ, & Tulliolæ, & Ciceroni, suis S. D. 1

Scripta est Pisone & Gabinio cos. cum exularet.

ET litteris multorum, & sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem & fortitudinem esse, teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari: me miserum, te ista virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidisse: Tulliolamq; nostram, ex quo pater tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus? Nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum sapere cœpit, acerbissimos dolores, miseriasq; percepit: quæ si, ut tu scribis, fato facta putarem ferrem paullò facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa, qui ab ijs me amari putabam, qui invidebant; eos non sequebar, qui petebant. Quòd si nostris consilijs † usi essemus, neque apud nos tantum valuisset sermo aut stultorum amicorum, aut improborum: beatissimi viveremus: nunc quando sperare nos amici jubent, dabo operam, ne mea valetudo tuo labori desit, res quanta sit intelligo, quantoque fuerit facilius manere domi, quam redire. Sed tamen: si omnes tribunos pl. habemus, si † Lentulum tam studiosum, quam videtur, si vero etiam Pompeium & Cæsarem: non est desperandum. De familia, quo modo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidem jam abijt pestilentia:

† Ut pugnarem potius, quam in exiliũ irem.

† Consulem designatum.

lentia: sed quamdiu fuit, me non attigit. † Plancius, homo officiosissimus, me cupit esse secum, & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deserto esse in Epiro, quò neque Hispo veniret, nec milites: sed adhuc Plancius me retinet, sperat posse fieri, ut mecum in Italiam * decedat. Quem ego diem si videro, & si in vestrum complexum venero, ac si & vos, & meipsum recuperaro; satis magnum mihi fructum videbor percepisse, & vestræ pietatis, & meæ. Pisonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tantus est, ut nihil supra possit. Utinam ea res ei voluptati sit: gloriæ quidem video fore. De Q. fratre nihil ego te accusavi; sed vos, cum præsertim tam pauci sitis, volui esse, quam conjunctissimos. Quibus me volui agere gratias, egi, & me à te certiorem factum esse scripsi.

Ad Att. epist. 22. lib. 3.

Hisponem nominat Quinct. l. 6. c. de risu.

Erat enim in Macedonia quæstor Plancius: ut in oratione pro eo constat.

Epist. 2.

Quod ad me, mea Terentia, scribis, te vicum vendituram: quid obsecro te, (me miserum) quid futurum est? &, si nos premet * eadem fortuna, quid puero misero fiet? Non queo reliqua scribere; (tanta vis lachrymarum est) ne te in eundem fletum adducam; tantum scribo; si erunt in officio amici, pecunia non deerit; si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miseras nostras vide, ne puerum perditum perdamus: cui si aliquid erit ne egeat; mediocri virtute opus est, & mediocri fortuna, ut consequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas; ut sciam quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omnino jam brevis exspectatio est. Tulliolæ, & Ciceroni salutem dic Valete. D. ante diem 6. Kalend. Decemb. Dyrrhachium veni, quod & libera civitas est, & in me officiosa, & proxima Italiæ: sed si offendet me loci celebritas: alio me conferam, & ad te scribam.

Semper hæc locutio usurpatur in re misera.

Vide ep. 16. l. 8. & ad Att. ep. 20. lib. 6.

ARGUMENTUM.

Brevitatem suarum litterarum excusat, Pisonis

generi officia in se laudat: dolet Terentiæ vicem: rogat, ne suã dotem projiciat, & ut valetudini serviat.

M. Cicero Terentiæ, & Tulliolæ, & Ciceroni, suis S. D. 2

NOLI putare, me ad quenquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere, nec enim habeo quod scribam: nec hoc tempore quicquam difficilius facio, ad te vero, & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lachrymis scribere: vos enim video esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse volui: idque præstare debui, & nisi tam timidi fuissemus, præstitissem. Pisonem nostrum merito ejus amo plurimum, eum, ut potui, per litteras cohortatus sum, gratiasq; egi, ut debui. In novis tribunis pleb. intelligo spem te habere: id erit firmum, si Pompeij voluntas erit: sed Crassum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortissimè, & amantissime video, nec miror: sed mœreo casum ejusmodi, ut tantis tuis miserijs meæ miseriæ † subleventur, nam ad me P. Valerius, homo officiosus, scripsit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum à Vestæ ad tabulam Valeriam ducta esses. Hem mea lux, meum desiderium, unde omnes opem petere solebant, te nunc mea Terentia, sic vexari, sic jacere in lacrymis & sordibus, idque fieri mea culpa, qui cæteros servavi, ut nos perieremus: Quod de domo scribis, hoc est, de area, ego verò tum denique mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta. Verum hæc non sunt in nostra manu. Illud doleo, quæ impensa facienda est, in ejus partem te miseram & despoliatam venire; quod si conficietur negotium, omnia consequemur; sin eadem nos fortuna premet, etiam ne reliquias tuas misera projicies? Obsecro te mea vita, quod ad sumptum attinet, sine alios, qui possunt, si modo volunt, sustinere: &

Iisdem consulibus scripta.

Generum.

Simile illud: ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. ep. 21. lib. 16.

Epist. 1.

re: & valetudinem istam infirmam, †si me amas, noli vexare; nam mihi ante oculos dies noctesque versaris: omnes labores te excipere video: timeo ut sustineas: sed video in te esse omnia. Quare ut id, quod speras, & quod agis, consequamur, servi valetudini. Ego ad quos scribam, nescio, nisi aut ad eos, qui ad me scribunt: aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid scribitis. Longius, quoniam vobis ita placet, non discedam: sed velim quam sæpissime litteras mittatis, præsertim si quid est firmius, quod speremus. Valete mea desideria. Valete D. ad III. Non. Octobris Thessalonicæ.

Vixit tamen Terentia ultra annos centum, ut ait Plinius lib. 7. c. 58.

ARGUMENTUM.

Queritur, quod sua culpa & ipse, & omnes sui maximas in miserias inciderint: deinde ad varia capita respondet, sed ita dolenter, ut ideo à nonnullis jure fortasse, tanquam mollis, reprehendatur.

Tullius S. D. Terentiæ, Tulliolæ, & Ciceroni, suis. 3

ACCEPI ab Aristocrito treis epistolas, quas ego lachrymis prope delevi; conficior enim mœrore, mea Terentia: nec me meæ miseriæ magis excruciant, quàm tuæ, vestræque. Ego autem hoc miserior sum, quam tu, quæ es miserrima, quod ipsa calamitas communis est utriusque nostrum, sed culpa mea propria est; meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentia & copijs resistere, vel cadere fortiter: hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficior, tum etiam pudore: pudet enim me uxori meæ optimæ, svavissimis liberis virtutem, & diligentiam non præstitisse: nam mihi ante oculos dies noctesq; versatur squalor vester, & mœror, & infirmitas valetudinis tuæ: spes autem salutis pertenuis ostenditur: inimici sunt multi, invidi penè omnes, ejicere nos magnum fuit, exclu-

Iisdem consulibus scripta.

lib. 1. ad Att. epist. 18. Copiis enim resistere, aut

cadere fortiter meum officium fuit.

dere facilè est. Sed tamen quamdiu vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse videantur; Ut tuto sim quod laboras, id mihi nunc facillimum est, quem etiam inimici volunt vivere in his tantis miserijs. Ego tamen faciam quæ præcipis. Amicis, quibus voluisti, egi gratias: & eas litteras Dexippo dedi: meque de eorum officio scripsi à te certiorem esse factum. Pisonem vestrum mirifico esse studio in nos & officio, & ego perspicio, & omnes prædicant. Dij faxint, ut tali genero mihi præsenti tecum simul, & cum liberis nostris frui † liceat. Nunc spes reliqua est in novis tribunis pl. & in primis quidem diebus: nam si inveterarit, actum est; ea re ad te statim Aristocritum misi, ut ad me continuò initia rerum, & rationem totius negotij posses scribere: etsi Dexippo quoque ita imperavi, statim ut recurreret: & ad fratrem misi, ut crebro tabellarios mitteret: nam ego eo nomine sum Dyrrhachij hoc tempore, ut quam celerrime, quid agatur, audiam, & sim tuto: civitas enim hæc semper à me defensa est: cum inimici nostri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod scribis te, si velim, ad me venturam: ego vero, cum sciam magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse volo: si perficitis quod agetis, me ad vos venire oportet: sin † autem. Sed nihil est opus reliqua scribere: ex primis, aut ad summum, secundis litteris tuis constituere poterimus, quid nobis faciendum sit. Tu modo ad me velim omnia diligentissimè perscribas: etsi magis jam rem, quam litteras, debeo exspectare. Cura ut valeas, & ita tibi persvadeas, mihi te carius nihil esse; nec unquam fuisse, Vale mea Terentia; quam ego videre videor: Itaque debilitor lachrymis. Valete. Pridie Kalend. Decembris Dyrrhachij.

Non licuit: peryt enim ante reditum Ciceronis.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Scripta est hæc epistola, non solum dolenter sed etiam molliter: argumentum est multiplex: quia respondet ad varia capita litterarum Terentiæ.

M. Tullius Terentiæ, & Tulliolæ, & Ciceroni suis S. D. 4

Ego minus sæpe ad vos do litteras, quam possum, propterea quod cum omnia mihi tempora sunt misera, tum vero, cum aut scribo ad vos, aut vestras litteras lego, conficior lachrymis sic ut ferre nō possim. Quod utinam minus vitæ cupidus fuissem: certè nihil, aut non multum in vita mali vidissemus: quod si nos ad aliquam alicujus commodi aliquando recuperandi spem fortuna reservat, minus est erratum à nobis: sin hæc mala fixa sunt: ego verò te quam primum, mea vita, cupio videre, & in tuo complexu emori, quando neque dij, quos tu castissimè coluisti, neque homines, quos ego servavi semper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundusij apud M. † Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum, qui periculum fortunarum, & capitis sui pro mea salute neglexit: neque & legis † improbissimæ poena deductus est, quo minus hospitij & amicitiæ jus, officiumq; præstaret. Huic utinam aliquando gratiam referre possimus: habemus quidem semper. Brundusio profecti sumus ad V. Kalend. Majas: per Macedoniam Cyzicum petebamus. O me perditum, ô me afflictum: quid nunc rogem te, ut venias, mulierem ægram, & corpore, & animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? Opinor, sic agam. Si est spes nostri reditus, eam confirmes, & re adjuves: sin, ut ego metuo † transactum est: quoquo modo potes, ad me fac venias: unum hoc scito: si te habebo, non mihi videbor planè perijsse: Sed quid de Tulliola mea fiet? jam vos videte: mihi deest consilium. Sed

Iisdem consulibus scripta.

Vide ep. 63. lib. 13.

Clodiæ quæ vetabat Ciceronē tecto recipi, intra quadringenta millia passuum ep. 4. lib. 3. ad Att. & in oratione pro domo.

Spes nulla superest: actum est.

certè quoquo modo se res habebit, illius misellæ, & matrimonio, & famæ serviendum est. Quid Cicero meus, quid aget? iste verò sit in sinu semper, & complexu meo. Non queo jam plura scribere: impedit mœror. Tu quid egeris, nescio: utrum aliquid teneas, an quod metuo, planè sis spoliata. Pisonem ut scribis, spero fore semper nostrum. De familia liberata, nihil est quod te moveat, primum tuis ita promissum est, te facturum esse, ut quisq; esset meritus; est autem in officio adhuc Orpheus, præterea magnopere nemo: ceterorum servorum ea causa est, ut, si res à nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent: sin ad nos pertinerent, servirent, præterquam oppido pauci. Sed hæc minora sunt. Tu quod me hortaris, ut animo sim magno, & spem habeam recuperandæ salutis: id velim sit ejusmodi, ut rectè sperare possimus. Nunc miser quando tuas jam literas accipiam? quis ad me perferet? quas ego exspectassem Brundusij, si esset licitum per nautas, qui † tempestatem prætermittere noluerunt. Quod reliqvum est, sustenta te mea Terentia, ut potes, honestissime viximus, floruimus: non vitium nostrum, sed virtus nostra nos afflixit: peccatum est nullum, nisi quod non una animam cum ornamentis amisimus. Sed si hoc fuit liberis nostris gratius, nos vivere, cetera, quanquam ferenda non sunt, feramus. Atq; ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philetærum, quod valetudine oculorum impediebatur, hominem fidelem, remisi. Salustius officio vincet omnes spes. C. † Ennius est per benevolus nobis: quem semper spero tui fore observantem. Sica dixerat se mecum fore: sed Brundusio discessi. Cura quoad potes, ut valeas: & sic existimes, vehementius me tua miseria, quam mea commoveri. Mea Terentia fidissima atque optima

† Facultatem navigandi.

† Alij legunt omnes. Pescovius, neq; est ignotum nomen, Lactantius lib. 1. cap. 21.

optima uxor, & mea carissima filiola, & spes reliqua nostra Cicero, Valete. Prid. Kelend. Maj. Brundusio.

ARGUMENTUM.

Scripsit hanc aliquot annis post superiores, L. Paullo C. Marcello cos. cum ex provincia Romam rediret, significat de navigatione sua, de litteris acceptis, de hæreditate Prætiana.

M. Tullius Terentiæ, & Tulliolæ, Suis S. D. 5

SI tu, & Tullia, lux nostra, valetis; ego, & suavissimus Cicero valemus. Prid. Id. Oct. Athenas venimus, cum sane adversis ventis usi essemus, tardeq; & incommode navigassemus. De nave exeuntibus nobis † Acastus cum litteris præsto fuit, uno & vigesimo die, sane strenue. Accepi tuas litteras: ex quibus intellexi te vereri, ne superiores mihi redditæ non essent, omnes sunt redditæ, diligentissimeq; à te perscripta sunt omnia: idq; mihi gratissimum fuit, neq; sum miratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, brevem fuisse: jam enim me ipsum exspectas, sive nos ipsos: qui quidem quam primum ad vos venire cupimus: etsi, in quam remp. veniamus, intelligo, cognovi enim ex multorum amicorum litteris, quas attulit Acastus, ad arma rem spectare: ut nihil, cum venero, dissimulare non liceat quid sentiam. Sed quando subeunda fortuna est, eo citius dabimus operam, ut veniamus, quo facilius de tota re deliberemus. Tu velim, quod cõmodo valetudinis tuæ fiat, quam longissime poteris, obviam nobis prodeas. De hæreditate Prætiana, quæ quidem mihi magno dolori est, (valde enim illum amavi) hoc velim cures: si auctio ante meum adventum fiet, ut Pompeius, aut, si minus poterit, † Camillus nostrum negotium curet: nos, cum venerimus, reliqua per nos agemus; sin tu jam Roma profecta eris, tamen curabis, ut hoc ita fiat: nos si dij

Vide ad Atticum, ep. 9 l. 6. celeriter. ep. 18. lib. 14. ad Att.

Erat enim, & ipse, & filius, & frater, & fratris filius.

Bellum immivere inter Cæsarem, & Pompeium.

Is est, de quo epist. 20. l. 5. & ad Att. ep. 2. lib. 11.

adjuvabant; circiter. Id. Novemb. in Italia speramus fore. Vos mea svavissima, & optatissima Terentia, & Tulliola, si nos amatis, curate ut valeatis. Athenis ad XV. Kal. Novembris.

ARGUMENTUM.

Excusat infrequentiam litterarum: mandat, ut creditoribus satisfiat: gratias actas, à nescio qua, non miratur. Pollicem exspectet.

M. Tullius Terentiæ suæ, & Tulliolæ. S. D. 6

Scripta est Lentulo & Marcello cos. cum jam in Græciam ad Pompeium transisset.

NEC sæpe est cui litteras demus: nec rem habemus ullam, quam scribere velimus. Ex tuis litteris quas proxime accepi, cognovi prædium nullum venire potuisse. Quare videas velim, quomodo satisfiat ei, cui scis me satis fieri velle. Quod nostra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimum fac extrudas. Cura ut valeas. Idib. Quinctilibus. Vale.

ARGUMENTUM.

Exponit, quæ fuerit molestiarum causa, quoque modo liberatus sit: deinde scribit de sua ad Pompeium navigatione.

M. Tullius Terentiæ suæ, & Tulliolæ. S. D. 7

Lentulo, & Marcello cos.

OMNES molestias & sollicitudines, quibus & te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est, Tulliolamque quæ nobis nostra vita dulcior est, deposui & ejeci, quid causæ autem fuerit, postridie intellexi, quam à vobis discessi. χολὴν ἄκρατον noctu ejeci: statim ita sum levatus, ut mihi Deus aliquis medicinam fecisse videatur; cui quidem tu Deo, quemadmodum soles; piè & castè, satisfacias velim. † Navim spero nos valde bonam habere: in eam simul atque conscendi, hæc scripsi. Deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas: quibus te, & Tulliolam nostram diligentissimè commodabo.

Quæ in Græciam ad Pompeium transmitteret.

Cohor-

Cohortarer vos, quo animo fortaſſe eſſetis, niſi vos fortiores cognoſcerem, quàm quemquam virum. Et tamen ejusmodi ſpero negotia eſſe, ut & vos iſtic commodiſſimè ſperem eſſe, & me aliquando cum ſimilibus noſtri Remp. defenſurum. Tu primum valetudinem tuam velim cures: deinde, tibi ſi videbitur, villis ijs utare, quæ longiſſimè aberunt à militibus, fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, ſi annona carior fuerit. Cicero belliſſimus tibi ſalutem plurimam dicit. Etiam atque etiam vale. D. VII. Id. Jun.

ARGUMENTUM.

Rogat uxorem, ut valetudinem curet, laudat ejus diligentiam: eaq; ut deinceps utatur mandat.

Tullius Terentiæ ſuæ S. D. 8

S. V. B. E. E. Q. V. Valetudinem tuam velim cures diligentiſſimè, nam mihi & ſcriptum & nuntiatum eſt, te in febrim ſubitò incidiſſe. Quod celeriter me feciſti de Cæſaris litteris certiorem, feciſti mihi gratum, item poſthac, ſi quis opus erit, ſi quid acciderit novi, facies, ut ſciam. Cura ut valeas. D. IV. Non. Jun.

Lentulo & Marcello coſ.

ARGUMENTUM.

Significat dolorem ſuum ex Dolabellæ, generi ſui, Tulliolæque filiæ valetudine.

M. Tullius Terentiæ ſuæ S. D. 9

AD cæteras meas miſerias acceſſit dolor è Dolabellæ valetudine, & Tulliæ omnino de omnibus rebus, nec quid conſilij capiam, nec quid faciam ſcio. Tu velim tuam, & Tulliæ valetudinem cures.

Iisdem conſulibus, antequã ad Pompeium in Græciam navigaret.

ARGUMENTUM.

Mandat, ut cum Attico colloquatur, litteras mittat.

Tullius Terentiæ ſuæ S. D. 10

QVID fieri placeret, ſcripſi ad Pomponium ſerius quam oportuit, cum eo ſi locuta eris, intelliges

telliges quid fieri velim: apertius scribi, quando ad illum scripseram, necesse non fuit. De ea re, & de ceteris rebus, quamprimum velim mihi litteras mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale, VII. Id. Quinct.

ARGUMENTUM.

Tulliam ad se venisse dicit, sibi autem in animo esse Ciceronem filium ad Cæsarem mittere.

Tullius Terentiæ suæ S. D. 11

Scripta videtur post victũ Pompei. ut etiam ex epist. 5. cognoscitur.

Ep. 17. lib. 18. ad Atticum.

SI V. B. E. E. V. Tullia nostra venit ad me prid. id. Junias: cujus summa virtute, & singulari humanitate graviore etiam sum dolore affectus, nostra factum est negligentia, ut longè alia in fortuna esset, atque ejus pietas ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo Ciceronem ad Cæsarem†mittere, & cum eo Cn. Sallustium: si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. XVII. Kal. Quinctil.

ARGUMENTUM.

Fere consilium suum reprehendit quod victo in Pharsalia Pompeio in Italiam redierit; monet uxorem, ne ad ipsum eat.

Tullius Terentiæ suæ S. D. 12

Cæsare & Servilio cos.

Ep. 2. lib. ad Atticum.

QUOD nos in Italiam saluos venisse gaudes; perpetuò gaudeas velim, sed perturbati dolore animi magnisque injurijs, † metuo ne id consilij ceperimus, quod non facilè explicare possimus. Quare quantum potes, adjuva: quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil est: & longum est iter, & non tutum, & non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. D. prid. Nonas Nov. Brundusio.

ARGUMENTUM.

Permittit uxori, ut de nuncio remittendo consilium capiat extempore.

Tullius

Tullius Terentiæ suæ S. D. 13

QVOD scripsi ad te proximis literis de nuncio remittendo, quæ sit istius vis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, ignoro, si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur. Totum judicabis quale sit, & quod in miserrimis rebus minimè miserum putabis, id facies. Vale 6. id. Quinctileis.

Iisdem consu. lib. 6. Divortiū ad dotem conservandā, simulare cogitabat.

ARGUMENTUM.

Rogat uxorē & filiā, consulerent & ipsæ, an cum amicis ab urbe discedant, nec ne, adventu Cæsaris.

Tullius Terentiæ suæ & pater Tulliolæ, duabus animis suis: Cicero matri optimæ, & suavissimæ sorori S. P. D. 14

SI vos valetis, nos valemus. Vestrum jam consilium est, non solum meum, quid sit vobis faciendum, si ille Romam modeste venturus est, recte in præsentia domi esse potestis, sin homo amens diripiendam urbem daturus est, vereor, ut Dolabella ipse satis vobis prodesse possit, etiam illud metuo, ne jam intercludamini, ut, cum velitis, exire non liceat. Reliqvum est quod ipsæ optime considerabitis, vestri similes fœminæ sint ne Romæ, si enim non sunt; videndum est, ut honeste vos esse possitis, quomodocunque nunc se res habet; modo ut hæc nobis loca tenere liceat, bellissimè vel mecum, vel in nostris prædijs esse poteritis. Etiam illud verendum est, ne brevi tempore fames in urbe sit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videtur, consideretis: ad summam animo forti sitis. Labienus rem meliorem fecit, adjuvat etiam Piso, quod ab urbe discedit, & sceleris condemnat generum suum, vos meæ carissimæ animæ quam sæpissimè ad me scribite, & vos quid agatis, & quid istic agatur. Quinctus pater & filius, & Rufus vobis

Lentulo & Marcello cos.

bis salutem dicunt. Valete VIII. Kalend. Quinctileis, Minturnis.

ARGUMENTUM.

Qui à Cæsare discesserat. ep. 11. lib. 16.

Dicit se mutasse consilium deinde mittendo ad Cæsarem Cicerone fido, hæc autē epistola, videtur scripta post eam, quæ illo loco impressa est.

Tullius Terentiæ suæ S. D. 15

Si vales, bene est, ego valeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obviam Ciceronem Cæsari mittere: sed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De cæteris rebus, etsi nihil erat novi, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sica poteris cognoscere. † Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. Kal. Quinctileis.

Epist. 81.

ARGUMENTUM.

Argumentum est de liberis, & de Volumnia.

Tullius Terentiæ suæ S. D. 16

Lentulo & Marcello cos. extremo consulatus die.

Si vales bene est: ego valeo. Etsi ejusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut à te litterarum expectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio quomodo & ipse vestras literas exspecto: & scribo ad vos cum habeo qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quam fuit: & idipsum, quod fecit, potuit diligentius facere & cautius: quanquam alia sunt quæ magis curemus, magisque doleamus: quæ me ita conficiunt, ut ij voluerunt, qui me de mea sententia detruserunt. Cura ut valeas. Prid. Non. Januarias.

ARGUMENTUM.

Doloris index epistola.

Tullius Terentiæ suæ S. D. 17

Scripta post reditum ejus in Italiam.

Si quid haberem, quod ad te scriberem, facerem id & pluribus verbis, & sæpius: nunc, quæ sint negotia vides. Ego quomodo sim affectus, ex Le-

ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac ut tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

Victo Pompeio.

ARGUMENTUM.

Monet uxorem, & filiam, ut maturè considerent, num Romæ tuto esse possint & cum dignitate.

Tullius Terentiæ, & pater suavissimæ filiæ; Cicero matri & sorori S. P. D. 18

CONSIDERANDUM vobis etiam atque etiam, animæ meæ, diligenter puto quid faciatis Romæ ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco, id non solum meum consilium est, sed etiam vestrum. Mihi veniunt in mentem hæc, Romæ vos esse tuto posse per Dolabellam. Eamque rem posse nobis adjumento esse, si quæ vis, aut si quæ rapinæ fieri ceperint: sed rursus illud me movet, quòd video omneis bonos abesse Roma: & eos mulieres suas secum habere, hæc autem † regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppidorum, tum etiam prædiorum, ut & multum esse mecum, & cum abjeritis, commodè etiam in nostris prædijs esse possitis. Mihi planè non satis constat adhuc, utrum sit melius. Vos videte, quid aliæ faciant † isto loco fœminæ, & ne cum velitis, exire non liceat, id velim diligenter etiam atque etiam vobiscum & cum amicis consideritis. Domus ut propugnacula & præsidium habeat, Philotino dicetis. Et velim tabellarios instituatis certos, ut quotidie aliquas à vobis litteras accipiam. Maximè autem date operam, ut valeatis, si vos vultis valere. VIII. Kalend. Febr. Formijs.

Lentulo & Marcello cos.

Campana ep. 11. lib. 16. id est, ista dignitas qua vos estis ep. 14.

ARGUMENTUM.

Dolorem significat ex filiæ valetudine, & difficultatem, quo minus possit propius accedere.

Tullius Terentiæ suæ S. D. 19

IN maximis meis doloribus excruciat me valutudo Tulliæ nostræ, de qua nihil est, quòd ad te plu-

Scripta opinor post reditum ejus in

Italiam supe-rato in Phar-salia Pompeio. te plura scribam: tibi enim æquè magnæ curæ esse certo scio. Quòd me propius vultis accedere, video ita esse faciendum: etiam ante fecissem: sed me multa impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita sunt, sed à Pomponio exspecto litteras, quas ad me quamprimum perferendas cures velim. Da operam ut valeas.

ARGUMENTUM.

Mandat ut in Tusculano omnia sint parata ad hospites excipiendos.

Tullius Terentiæ suæ S.D. 20

Post reditum ejus in Italiã victo Pompeio. IN Tusculanum nos venturos putamus, aut nonis aut postridie. Ibi fac, ut sint omnia parata, plures enim fortasse nobiscum erunt; & ut arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum si in balneo non est, fac ut sit: item cetera quæ sunt ad victum, & ad valetudinem necessaria. Vale Kalend. Oct. de Venusin.

ARGUMENTUM.

Scripsit ut quæ tempus postulabit, provideat, sibique absenti administret, litterasque mittat.

Tullius Terentiæ suæ S.D. 21

SI vales, bene est, ego valeo. Da operam ut convalescat: quod opus erit, ut res, tempusque postulat, provideas atque administres, & ad me de omnibus rebus quam sæpissimè litteras mittas. Vale. *Eodem tempore.*

ARGUMENTUM.

Dicit tabellarios expectare, ut consilium capere possit.

Tullius Terentiæ suæ S.D. 22

SI vales bene est: ego valeo. Nos quotidie tabellarios vestros exspectamus: qui si venerint, fortasse erimus certiores, quid nobis faciendum sit, faciemusque te statim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. Kalend. Septembribus. *Eodem tempore.*

ARGU-

ARGUMENTUM.

Nondum se neque de Cæsaris adventu, neque de ejus litteris quidquam scire dicit.

Tullius Terentiæ suæ S. D. 23

SI vales bene est: ego valeo. Nos neque de Cæsaris adventu, neque de litteris, quas Philotimus habere dicitur, quicquam certi habemus. Si quid erit certi, faciam te statim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. IV. Id. Sextileis.

Eodem tempore. Ad Att. l. 11. Ep. 15. l. 11.

ARGUMENTUM.

Scribit de litteris à Cæsare acceptis, de ejus adventu, de obviam itione.

Tullius Terentiæ suæ S. D. 24

SI vales bene est ego valeo. Redditæ mihi jam tandem sunt à Cæsare litteræ satis liberales: & ipse * opinione celerius venturus esse dicitur. Cui utrum obviam procedam, an hic eum exspectem, cum constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Prid. Id. Sextileis.

Eodem tempore, Pharnace devicto, redeunte ad urbem Cæsare.

M. T. CICERONIS EPISTOLARUM LIBER XV. AD CONSULES, ET CÆTEROS.

ARGVMENTVM.

Cum Parthi maximis copijs Euphratem, qui terminus erat imperij Romani, transissent, sollicitus Cicero de sua provincia, item de reliquis, quæ ab impetu belli non longè abessent, monet, ut majores exercitus summittantur.

M. T. M. F. Cic. Procos. S. P. D. Cos. Prat. tribb. Pl. S. P. Q. R. 1

Sulpicio & Marcello coss.

SI vos valetis, bene est: ego quidem valeo,

Etsi non dubiè mihi nunciabatur, Parthos transisse Euphratem, cum omnibus ferè suis copijs: tamen quod arbitrabar, à M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publ. scribere ea, quæ de alterius provincia nunciarentur. Postea verò quam certissimis auctoribus, legatis, nuncijs, litteris sum certior factus, vel quod tanta res erat, vel quod nondum audieramus, Bibulum in Syriam venisse, vel quia administratio hujus belli mihi cum Bibulo penè est communis: quæ ad me delata essent, scribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commageni legati mihi primi nunciarunt, Parthorum copias † Euphratem transire cœpisse. Quo nuncio allato, cùm essent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent: statui exspectandum esse si quid certius afferretur. Ad XIII. Kalend. Octobr. cùm exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniæ & Cappadociæ mihi litteræ redditæ sunt à Tarcodimoto, qui fidelissimus socius trans Taurum, amicissimusq; populi Romani existimatur: † Pacorum Orodis regis Parthorum filium, cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, & castra posuisse Tybæ, magnumque tumultum esse in provincia Syriæ excitatum. Eodem die ab Jamblico phylarcho Arabum, quem homines opinantur bene sentire, amicumq; esse reip. nostræ litteræ de ijsdem rebus mihi redditæ sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam, socios infirmè animatos esse, & novarum rerum exspectatione suspensos: sperabam tamen eos, ad quos jam accesseram, quique nostram consvetudinem, integritatemque perspexerant, amiciores Populo Rom. esse factos, † Ciliciam autem firmiorem fore, si æquitatis nostræ particeps facta esset: Et ob eam causam & ut opprimerentur ij, qui ex Cilicum gente

Terminum imperij Romani.

Strabo l. 14. Dio lib. 41. 50. & 54. Ep. 18. lib. 5. ad Att. Justinus l. 42. cæsum à Ventidio Pacorum cum universo exercitu, tradit. Taeconeimoci filio.

Strabo l. 6.

In quam nondum pervenerat, cũ tamen esset in provincia sua, vide ep. 67. lib. 13.

gente in armis essent, & ut hostis is, qui esset in Syria, sciret exercitum populi Romani, non modo non cedere his nuncijs allatis, sed etiam propius accedere, exercitum ad Taurum instituī ducere. Sed si quid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in ijs præsertim rebus, quas vos audistis, ego penè cerno: magnopere vos & hortor, & moneo, ut his provincijs serius quidem, quàm decuit, sed aliquando tamen consulatis. Nos quemadmodum instructos, & quibus præsidijs munitos, ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari. Quod ego negotium non stultitia obcæcatus, sed verecundia deterritus non recusavi: neque enim unquam ullum periculum tantum putavi, quod subterfugere mallem, quam vestræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res sese sic habet, ut nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere soletis, maturè in has provincias miseritis, summum periculum sit, ne amittendæ sint omnes hæ provinciæ, quibus vectigalia Po. Ro. continentur. Quamobrem autem in hoc provinciali delectu spem habeatis aliquam, causa nulla est, neque multi sunt, & diffugiunt, qui sunt, metu oblato, & quod genus hoc militum sit, judicavit vir fortissimus, M. Bibulus in Asia, qui, cum ei permisissetis, delectum habere noluerit. Nam sociorum auxilia propter acerbitatem atque injurias imperij nostri, aut ita imbecilla sunt, ut non multum nos juvare possint: aut ita alienata à nobis, ut neque exspectandum ab ijs, neque committendum ijs quicquam esse videatur. Regis Dejotari & voluntatem, & copias, quantæcunque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis: Reliqui reges tyrannique neq; opibus satis firmi, neq; voluntate sunt. Mihi in hac paucitate militum, animus certe non deerit: spero ne consilium

Epist. sequ.
Epist. 5. l. 2.

Duas legiones habebat epist. 15. lib. 5. ad Att.

quidem, quid casurum sit, incertum est, utinam saluti nostræ consulere possimus; dignitati certè consulemus. Valete.

ARGVMENTVM.

Exponit quid in provincia, audito Parthorum adventu, egerit ad tuendam provinciam, & socios in fide continendos: & de Ariobarzane rege ab insidijs liberato.

Sulpicio & Marcello cos.

M. Tullius M. F. Cicero Procos. S. D. Cos. Prat. trib. Pl. S. P. Q. R. 1

Epist. 6. l. 2. & ad Att. ep. 13. lib. 5.

SI V. B. E. E. Q. V. Cum prid. Kal. Sextileis in provinciam † venissem, neq; maturius propter itinerum, & navigationum difficultatem venire potuissem: maximè convenire officio meo, reique pub. conducere putavi, parare ea, quæ ad exercitum, quæque ad rem militarem pertinerent. Quæ cum essent à me cura magis, & diligentia, quam facultate & copia constituta, nuncijq; & literæ, de bello à Parthis in provinciam Syriam illato, quotidiè ferè afferrentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Isauros, & per Cappadociam arbitratus sum: erit enim magna suspicio, Parthos, si ex Syria egredi atq; irrumpere in meam provinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quod ea maximè pateret, esse facturos. Itaque cum exercitu per Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia continens est, iter feci: castraq; ad Cibystra, quod oppidum est ad montem Taurum, locavi: ut † Artuasdes, Rex Armenius, quocunque animo esset, sciret non procul à suis finibus exercitum populi Rom. esse: & Dejotarum fidelissimum regem, atque amicissimum reip. nostræ, maximè conjunctum haberem, hominem cujus & consilio, & opibus adjuvari posset resp. Quo cum in loco castra haberem, equitatumq; in Ciliciam misissem, ut & meus adventus ijs civitatibus, quæ in ea parte essent, nunciatus firmiores a-

De hoc modeste queritur ab antecedente.

Idem scribit ad Appiū. Ep. 6. l. 3. Cujꝰ soror nupta erat Pacoro, regis Parthorū filio. Appianus in Parthico. infr. ep. 3. Vide infr. epist. 4.

res animos hominum faceret, & ego mature, quid ageretur in Syria, scire possem: tempus ejus tridui, quod in his castris morabar, in magno officio, & necessario mihi ponendum putavi. Cum enim vestra auctoritas intercessisset, ut ego regem Ariobarzanem, Eusebes, & Philorhomæum tuerer; ejusq; regis salutem, & incolumitatem regni defenderem, regi regnoq; præsidio essem: adjunxissetisq;, salutem ejus regis populo senatuiq; magnæ curæ esse, quod nullo unquam de rege decretum esset à nostro ordine: existimavi me judicium vestrum ad regem deferre debere, eiq; præsidium meum & fidem, & diligentiam polliceri: ut quando salus ipsius, & incolumitas regni mihi commendata esset à vobis, diceret, si quid vellet. Quæ cum essem in consilio meo cum rege locutus, initio ille orationis suæ vobis maximas, ut debuit, deinde etiam mihi gratias egit, quod ei permagnũ & perhonorificum videbatur, senatui populoq; Rom. tantæ curæ esse salutem suam, meq; tantam diligentiam adhibere, ut & mea fides, & commendationis vestræ auctoritas perspici posset. Atq; ille primo, quod mihi maximæ lætitiæ fuit, ita mecum locutus est, ut nullas insidias, neq; vitæ suæ neq; regno diceret, se aut intelligere fieri, aut etiam suspicari. Cum ego ei gratulatus essem, idq; me gaudere dixissem, cohortatus, ut recordaretur casum illum interitus paterni, & vigilanter se tueretur, atque admonitu senatus consuleret saluti suæ: tum à me discessit in oppidũ Cybistra. Postero autem die cum Ariarathe, fratre suo, & cum paternis amicis, majoribus natu ad me in castra venit: perturbatusque & flens, cum idem & frater faceret, & amici meã fidem, vestram commendationem, implorare cœpit, cum admirarer quid accidisset novi: dixit, ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata, quæ

Sic appellabatur à Romanis, Græcis nominib9 ad Latinam consuetudinem traductis, id est.

Pius, & amicus Romanorum. Vide ep. 17. lib. 2.

essent ante adventum meum occultata: quod ij, qui ea patefacere possent, propter metum reticuissent: eo autem tempore, spe mei præsidij complures, ea, quæ scirent, audacter ad se detulisse: in his amantissimũ sui, summa pietate præditum fratrem dicere ea, quæ is me quoq; audiente dicebat, se sollicitatum esse, ut regnare vellet: id vivo fratre suo accidere non potuisse: se tamen ante illud tempus eam rem nunquam in medium propter periculi metũ protulisse. Quæ cum esset locutus, monui regem, ut omnem diligentiam ad se conservandum adhiberet: amicosq; in patris ejus judicio probatos hortatus sum, regis sui vitam, docti casu acerbissimo patris ejus, omni cura custodiaq; defenderet. Cum rex à me equitatum, cohorteisque de exercitu meo postularet: etsi intelligebam vestro S. C. non modo posse me id facere, sed etiam debere, tamen cum resp. postularet propter quotidianos ex Syria nuntios, ut quam primum exercitum ad Ciliciæ fines adducerem: cumque mihi rex patefactis jam insidijs non egere exercitu populi Rom. sed posse se suis opibus defendere videretur: illum cohortatus sum, ut in sua vita conservanda, primum regnare disceret: à quib⁹ perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur jure regio, pœna afficeret eos, quos necesse esset, reliquos metu liberaret: præsidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, timorem potius, quàm ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quando S. C. nossent, intelligerent, me regi, si opus esset, ex auctoritate vestra præsidio futurum. Ita confirmato illo, ex eo loco castra movi, & iter in Ciliciam facere institui: cum hac opinione è Cappadocia discederem, ut consilio vestro, casu incredibili, ac penè divino regem, quem vos honorificentissimè appellassetis nullo postulante, quemq; meæ fidei commen-

Erat enim adolescens, appellatus à senatu rex Cicerone consule, ep. 17. lib. 2.

Qui providistis multo ante, ne acciderent ea, quæ penè acciderunt, facto S. C. de Ariobarzane.

mendassetis, & cujus salutem magnæ vobis curæ esse decrevissetis, meus adventus præsentibus insidijs liberasset. Quod ad vos à me scribi non alienum putavi, ut intellexeritis ex ijs, quæ penè acciderunt, vos multo ante, ne ea acciderent, providisse; eoq; vos studiosius feci certiores, quod in rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis, ingenij, fidei, benevolentiæque erga vos perspexisse, ut non sine causa tantam curam diligentiamq; in ejus vos salutem videamini contulisse. Valete. *Epist. 3. & 1.*

ARGUMENTUM.

Scribit de rumore Parthici belli: & affert excusationem, cur publicè non scripserit.

M. Cic. Imp. S. D. M. Catoni. 3

CVM ad me legati, missi ab Antiocho † Commageno, venissent in castra ad Iconium ante diem III. Non. Sept. ijq; mihi nunciassent, regis Parthorum filium, quo cum esset nupta regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copijs, multarumque præterea †gentium magna manu venisse, Euphratemque jam transire cœpisse, dicique Armenium regem in Capadociam impetum esse facturum; putavi pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. Publicè propter duas causas nihil scripsi: quod & ipsum Commagenum legati dicebant ad senatum statim nuncios, litterasque misisse; & existimabam M. Bibulum procos. qui circiter Id. Sext. ab Epheso in Syriam navibus profectus erat, quod secundos ventos habuisset, jam in provinciam suam pervenisse: cujus litteris omnia certiora perlatum iri ad senatum putabam. Mihi, ut in hujusmodi re, tantoque bello, maximæ curæ est, ut, quæ copijs, & opibus vix tenere possumus, ea mansvetudine, & continentia nostra, sociorum fidelitate

Ambu. ep. 4.

Qui à Syria Bibuli provincia Parthis finitima.

teneamus. Tu velim, ut consvevisti, nos absenteis diligas, & defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat, quæ in provincia gesserit: pro quibus rebus à Catone petit, ut in senatu supplicationes sibi decernat.

M. Cic. Imper. S. D. Catoni. 4

SUMMA tua auctoritas fecit, meumque perpetuum, de tua singulari virtute, judicium, ut magni mea interesse putarem, & res eas, quas gessissem, tibi notas esse, & non ignorari à te, qua æquitate & continentia tuerer socios, provinciamque administrarem. His enim à te cognitis, arbitrabar facilius me tibi, quæ vellem, probaturum. Cum in provinciam prid. Kalend. Sex. venissem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confestim esse eundum viderem: biduum Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduum, triduum Sinnadis, totidem dies Philomeli. Quibus in oppidis cum magni conventus fuissent, multas civitates acerbissimis tributis, & gravissimis usuris, & falso ære alieno liberavi. Cumq; ante adventum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus, quinq; cohortes sine legato, sine tribuno mil. deniq; etiam sine centurione ullo apud Philomelum consedissent, reliqvus exercitus esset in Lycaonia: M. Anneo legato imperavi, ut eas quinq; cohortes ad reliqvum exercitum duceret, coactoq; in unum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod cum ab illo diligenter esset actum, ego in castra ad VII. Kal. Sept. veni: cum interea superioribus diebus ex S. C. & evocatorum firmam manum, & equitatum satis idoneum, & populorum liberorum, regumque sociorum auxilia voluntaria comparavissem. Interim cum exercitu lustrato iter in Ciliciam facere cœpissem, Kal. Sept. legati à Rege Commage-

Ad Att. ep. 16. l. 5. & hic ep. 8. l. 3.

Scribit ep. 6. lib. 3.

mageno ad me missi pertumultuosè, neque tamen non verè, Parthos in Syriam transisse nunciaverunt. Quo audito vehementer sum commotus, cum de Syria, tum de mea provincia, de reliqua denique Asia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociȩ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, putavi. Nam si me in Ciliciam demisissem, Ciliciam quidem ipsam propter montis Amani naturam, facilè tenuissem (duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria, quorum uterque parvis præsidijs propter angustias intercludi potest: nec est quicquam Cilicia contra Syriam munitius) sed me Cappadocia movebat, quæ patet à Syria, regesque habet finitimos: qui etiamsi sunt amici nobis, tamen apertè Parthis inimici esse non audent. Itaque in Cappadocia extrema non longè à Tauro apud oppidum Cybistra castra feci, ut & Ciliciam tuerer, & Cappadociam tenens, nova finitimorum consilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantaque exspectatione maximi belli, rex Deiotarus, cui non sine causa plurimum semper & meo, & tuo, & senatus judicio tributum est, vir cum benevolentia, & fide erga populum Rom. singulari, tum præstanti magnitudine & animi, & consilij, legatos ad me misit, se cum omnibus suis copijs in mea castra esse venturum. Cujus ego studio, officioque commotus, egi ei per litteras gratias: idque ut maturaret, hortatus sum. Cum autem ad Cybistra propter rationem belli quinq; dies essem commoratus, regem Ariobarzanem, cujus salutem à senatu te auctore commendatam habebam, præsentibus insidijs nec opinantem liberavi, neque solum ei saluti fui, sed etiam curavi, ut cum auctoritate regnaret. Metram, & eum, quem tu diligenter mihi commendaras, Athenæum, importunitate Athenaidis exilio multatos maxima

Epist. I. & 3.

ma apud regem auctoritate, gratiaque constitui. Cumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & omnino ijs, qui novari aliquid volebant perfeci, ut è regno ille discederet, rexque sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulæ communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognovi multorum litteris, atq; nuncijs, magnas Parthorum copias, & Arabum, ad oppidum Antiochiam accessisse, magnumque eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitum meorum turmis, & à cohorte prætoria; quæ erat Epiphaneæ præsidij causa, occidione occisum. Quare cum viderem à Cappadocia Parthorum copias aversas, non longe à finibus esse Ciliciæ: quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Quo ut veni, hostem ab Antiochia recessisse. Bibulum Antiochiæ esse cognovi, Deiotarumq; confestim jam ad me venientem, cum magno & firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus suis copijs, certiorem feci, non videri esse causam, cur abesset à regno, meq; ad eum, si quid novi forte accidisset, statim litteras, nuntiosq; missurum esse. Cumq; eo animo venissem, ut utriq; provinciæ, si ita tempus ferret, subvenirem: tamen id, quod jam ante statueram, vehementer interesse utriusq; provinciæ, pacare Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere, agere perrexi: cumq; me discedere ab eo monte simulassem, & alias parteis Ciliciæ petere, abessemq; ab Amano iter unius diei, & castra apud Epiphaneam fecissem: ad IV. Idus Octobreis, cum advesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad III. Id. Oct. cum lucesceret, in Amanum ascenderem: distributisque cohortibus & auxilijs, cum alijs

Quin-

Quinctus frater legatus mecum simul, alijs C. Pontinius legatus, reliquis M. Anneius & L. Tulleius legati præessent, plerosq; nec opinanteis oppressimus, qui occisi, captiq; sunt, interclusi fugæ. Eranam autem, quæ fuit non vici instar, sed urbis, quod erat Amani caput, itemq; Sepyram & Commorim, acriter & diu repugnantibus, Pontinio illam partem Amani tenente ex antelucano tempore usq; ad horam diei decimam, magna multitudine hostium occisa, cepimus castellaq; sex capta complura incendimus. His rebus ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatriduum: & in reliquis Amani delendis: agrisque vastandis, quæ pars ejus montis meæ provinciæ est: id tempus omne consumpsimus, confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi. Quod cum esset altissimo & munitissimo loco, ab ijsque incoleretur qui ne regibus quidem unquam paruissent, cum &, fugitivos reciperent, & Parthorum adventum acerrimè exspectarent: ad existimationem Imperij pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam, quo facilius etiam cæterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Vallo & fossa circumdedi: sex castellis castrisque maximis sepsi: aggere, vineis, turribus oppugnavi: usus; tormentis multis, sagittarijs, magno labore meo, sine ulla molestia, sumptuve sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci, ut omnibus partibus urbis disturbatis aut incensis, compulsi in potestatem meam pervenirent. His erant finitimi pari scelere & audacia Tibarani: ab his Pindenisso capto, obsides accepi, exercitum in hyberna dimisi. Quinct. fratrem negotio præposui, ut in vicis aut captis, aut malè pacatis, exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persva-

Vide ep. 10. l. 2. & Att. c. 20. l. 5.

Unica turri, epist. 20. l. 5. ad Att.

Epist. 20. l. 5. ad Att.

Ut mihi supplicationes decernantur. Romanorum enim quorũ voluntati non valde

confidimus, admonemus quos optime animatos erga nos credimus. l. 1. ep. 9. pene in extremo. Opinor C. Ant. cui det recta supplicatio. Dio. l. 37. Ob extinctam cõjurationem. Quinct. in Piso. Phil. 14. Si armis contra Clodium certare voluissem. Vide Pedianum.

persvadeas, si de his rebus ad senatum † relatum sit, me existimaturum, summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobaris: idq; etsi talibus de rebus gravissimos homines rogare solere, & rogari scio: tamen admonendum potius te à me, quam † rogandum puto. Tu es enim is, qui me tuis sententijs sæpissimè ornasti: qui oratione, qui prædicatione, qui summis laudibus in senatu, in concionibus ad cœlum extulisti: cujus ego semper tanta esse verborum pondera putavi, ut uno verbo tuo cum mea laude conjuncto, omnia assequi me arbitrarer. Te deniq; memini, cum cuidam clarissimo, atq; † optimo viro supplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas is consul in urbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decrevisti togato, non ut multis, rep. bene gesta, sed ut nemini, rep. conservata. Mitto quod invidiam, quod pericula, quod omnes meas tempestates, & subieris, & multo etiam magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris: quod denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cujs etiam interitum, ut facile intelligerem mihi quantum tribueres, Milonis causa in senatu defendenda approbaris. A me autem hæc sunt profecta, quæ ego in beneficij loco non pono, sed in veri testimonij atq; judicij: non ut præstantissimas tuas virtutes tacitus admirarer (quis enim in te id non facit) sed in omnibus orationibus, sententijs dicendis, causis agendis, omnibus scriptis, Græcis, Latinis, omni deniq; varietate literarum mearũ te non modo ijs, quos vidissemus, sed ijs de quibus audissemus, omnibus anteferrem. Quæres fortasse, quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis & honoris à senatu tanti æstimem. Agam jam tecum familiariter, ut est & studijs, & officijs nostris mutuis,

Græce etiam Cicero scripsit, ut commentarium de consulatu suo. epist. 1. l. 2. ad Att.

& sum-

& summa amicitia dignum, & necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit unquam remotus & natura, & magis etiam (ut mihi quidem sentire videor) ratione atq; doctrina, ab inani laude, & sermonibus vulgi; ego profecto is sum. Testis est consulatus meus: in quo sicut in reliqua vita, fateor, ea me studiosè secutum, ex quibus vera gloria nasci posset: ipsam quidem gloriam per se nunquam putavi expetendam. Itaq; & provinciam ornatam, & spem non dubiam triumphi neglexi, sacerdotium deniq; cùm (quemadmodum te existimare arbitror) non difficillimè consequi possem, non appetivi. Idem post † injuriam acceptam quam tu reip. calamitatem semper appellas, meam non modò non calamitatem, sed etiam gloriam studui quàm ornatissima senatus, populiq; Rom. de me judicia intercedere. Itaq; & augur postea fieri volui, quod antea neglexeram: & eum honorem, qui à senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum à me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati, in qua inest aliqua vis desiderij ad sanandum vulnus injuriæ, ut faveas, adjutorq; sis, quod paulo ante me negaram rogaturum vehementer te rogo, sed ita, si non jejunum hoc, nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum videbitur, sed tale atq; tantum, ut multi nequaquā parib. rebus honores summos à senatu consecuti sint. Equidem mihi etiam illud animadvertisse videor; (scis enim quàm attentè te audire soleam) te non tam res gestas, quàm mores, instituta atq; vitam imperatorum spectare solere in habendis, aut non habendis honorib. Quod si in mea caussa considerabis, reperies me exercitu imbecillo contra metum maximi belli firmissimum præsidiū habuisse, æquitatem & continentiam. His ego subsidijs ea sum consecutus, quæ nullis legionib⁹ consequi potuissem: ut ex alienissi-

nissimis socijs amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem, animosq; novarum rerum expectatione suspensos, ad veteris imperij benevolentiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me præsertim ad te, à quo uno omnium sociorum querelæ audiuntur. Cognosces ex ijs, qui meis institutis se recreatos putant. Cumq; omnes uno propè consensu de me apud te ea, quæ mihi optatissima sunt, prædicabunt: tum duæ maximæ clientelæ tuæ, Cyprus insula & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Deiotarum, qui uni tibi est maximè necessarius. Quæ si etiam majora sunt, & omnibus sæculis pauciores viri reperti sunt, qui suas cupiditates, quàm qui hostium copias vincerent: est profectò tuum, cum ad res bellicas hæc quæ rariora & difficiliora sunt, genera virtutis adjunxeris, ipsas etiam illas res gestas justiores esse & majores putare; Extremum illud est, ut quasi diffidens rogationi meæ, philosophiam ad te allegem: qua ne mihi carior ulla unquam res in vita fuit, nec hominum generi majus à dijs munus ullum est datum. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis est, societas studiorum atq; artium nostrarum, quibus à pueritia dediti, ac devincti soli propemodum nos philosophiam illam veram, & antiquam, quæ quibusdam ocij esse ac desidiæ videtur, in forum atq; remp. atq; in ipsam aciem penè deduximus, tecum agit de mea laude, cui negari à Catone fas esse non puto. Quamobrem sic tibi persvadeas velim si mihi tua sententia, tributus honos ex meis litteris fuerit, me existimaturũ, cum auctoritate tua, tum benevolentia erga me, mihi, quod maximè cupierim, contigisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod Ciceroni supplicationem non decreverit: & tamen decretam gaudet: seque de illo honori-

honorificentius dicit sensisse, quam eos qui supplicationem decreverunt.

M. Cato M. Ciceroni Imp. S. D. 5

QVOD & resp. me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio, ut tuam virtutem, & innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus togati, armati foris, pari industria administrare gaudeam. Itaq; quod pro meo judicio facere potui, ut innocentia consilioq; tuo, defensam provinciam, servatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum, sociorum revocatam ad studium imperij nostri voluntatem, sententia mea & decreto laudarem, feci: supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione & continentia reip. provisum est, dijs immortalibus gratulari nos quam tibi referre acceptum mavis, gaudeo. Quod si triumphi prærogativam putas esse supplicationē, & idcirco casum potius, quàm te, laudari vis: neq; supplicationē sequitur semper triumphus; & triumpho multò clarius est, senatum judicare potius mansvetudine, & innocentia imperatoris provinciam, quam vi militum, aut benignitate deorum, retentam atq; conservatam esse: quod ego mea sententia censebam. Atq; hæc idcirco ad te contra consvetudinem meam pluribus scripsi, ut quod maximè volo, existimes me laborare, ut tibi persvadeam, me & voluisse de tua majestate, quod amplissimum sum arbitratus; & quod tu maluisti, factum esse gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere severitatem, diligentiamq; socijs, & reip. præsta.

Hoc addidit, quia nō potest esse virtus sine innocentia, nec desunt exempla.

Excusat se quod supplicationem non decreverit. ep. 11. lib. 8.

Excusat se quod supplicationem non decreverit. ep. 11. 8.

Stoicorum enim brevis oratio.

ARGUMENTUM.

Exponit eximia cum Catonis laude, quantam voluptatem ceperit ex ejus sententia, & ex gratulatione litterarum, petitque ut sibi in adipiscendo triumpho adjutor sit, aut saltem, si adipiscatur, gaudeat.

M. Cicero M. Catoni S. D. 6

LÆTVS ſum laudari me, (inquit Hector, opinor apud Nævium) abs te pater, laudato viro, ea eſt enim profecto jucunda laus, quæ ab ijs proficiſcitur, qui ipſi in laude vixerunt. Ego vero, vel gratulatione litterarum tuarum, vel teſtimonijs ſententiæ dictæ, nihil eſt, quod me non aſſecutum putem, idq; mihi tum ampliſſimum, tum gratiſſimum eſt, te libenter amicitiæ dediſſe, quod liquido veritati dares, quod ſi non modo unus, verum etiam multi Catones eſſent in civitate noſtra, in qua unum extitiſſe mirabile eſt: quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum ſenſum, & ad illud ſincerum, ac ſubtile judicium, nihil poteſt eſſe laudabilius, quam ea tua oratio, quæ eſt ad me perſcripta & à meis neceſſarijs. Sed cauſam meæ voluntatis (non enim dicam cupiditatis) expoſui tibi ſuperioribus litteris: quæ etiamſi parum juſta tibi viſa eſt, hanc tamen habet rationem, non ut nimis concupiſcendus ſit honos, ſed ut, ſi deferatur à ſenatu, minimè aſpernandus eſſe videatur. Spero autem, illum ordinem pro meis ob rempublicam ſuſceptis laboribus, me non indignum honore, uſitato præſertim, | exiſtimaturum. Quod ſi ita erit, tantùm abs te peto, quod amiciſſimè ſcribis, ut, cùm tuo judicio, quod ampliſſimum eſſe arbitraris, mihi tribueris, ſi id, quod maluero, acciderit, gaudeas: ſic enim feciſſe te, & ſenſiſſe, & ſcripſiſſe video: resq; ipſa declarat, tibi illum honorem noſtrum ſupplicationis fuiſſe jucundum, quod ſcribendo † affuiſti. Hæc enim S. C. non ignoro ab amiciſſimis ejus, cujus de honore agitur, ſcribi ſolere. Ego, ut ſpero, te propediem videbo, atq; utinam republ. meliore, quam † timeo. Vale.

Ad Att. ep. 1. lib. 7.

Jam emergebat inter Cæſarem & Pompeium diſcordia.

Hic eſt, qui ex Octavia, Augusti ſorore, Marcellum genuit: de quo Virgil. l. 6.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Marcello de consulatu gratulatur; suamque illi dignitatem commendat.

M. C. Procos. M. Marcello Cos. des. S. D. 7

Maxima sum lætitia affectus, cùm audivi, te consulem factum esse: eumq; honorem tibi deos fortunare volo, atq; à te pro tua, parentisq; tui dignitate administrari. Nam cùm te semper dilexi, amaviq;, quod mei amantissimum cognovi in omni † varietate rerum mearum, tum patris tui pluribus beneficijs, vel defensus tristibus temporibus, vel ornatus secundis, necesse est, ut & sim totus vester, & esse debeam: cum præsertim matris tuæ gratissimæ atq; optimæ fœminæ majora erga salutem dignitatemq; meam studia, quàm erant à muliere postulanda, perspexerim. Quapropter à te peto majorem in modum, ut me absentem diligas atq; defendas. Vale.

† *In honoribus & laboribus, dixit ep. 4. l. 22. & c. 26. ejusdem l. & hic in ea, quæ sequitur proxima.*

ARGUMENTUM.

Gratulatur C. Marcello de filio consule facto: erat autem collega Ciceronis in auguratu, ac libros quoque de jure augurali composuit, lib. 2. de Divin. & Carisius.

M. Cicero procos. C. Marcello Collegæ S. D. 8

Marcellum † tuum consulem factum, teq; ea lætitia affectum esse, quam maximè optasti, mirum in modum gaudeo, idq; cum ipsius causa, tum quod te omnibus secundissimis rebus dignissimum judico: cujus erga me singularem benevolentiam, vel in labore meo, vel in honore perspexi: totam deniq; domum vestram vel salutis, vel dignitatis meæ studiosissimam, cupidissimamq; cognovi. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuæ † Juniæ, gravissimæ atq; optimæ fœminæ, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod consvesti, peto, me absentem diligas, atque defendas. Vale.

† *Filium.*

† *Epist. 4. & 29. lib. 13. Matri consulis designati.*

ARGVMENTVM.

Gratulatur Marcello de fratre patruele consule designato: petitque ab eo, ut sibi quamprimum, annuo imperio finito, successor mittatur.

M. Cic. Procos. S. D. Marcello Cos. 9

TE & pietatis in tuos, & animi in remp. & clarissimi atq; optimi consulatus C. Marcello consule facto fructum cepisse vehementer gaudeo. Nō dubito quid præsentes sentiant: nos quidem longinqui, & à te ipso missi in † ultimas genteis, ad cœlum me hercule te tollimus verissimis, ac justissimis laudibus nam cum te à pueritia tua unice dilexerim; tuq; me in omni genere semper amplissimum esse & volueris, & judicaris: tamen, hoc vel † tuo facto, vel populi Romani de te judicio, multo acrius, vehementiusq; diligo, maximaque lætitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis, virisq; optimis omnibus dictis, factis, studijs, institutis, vel me tui similem esse audio, vel te mei. Unum vero si addis ad præclarissimas res consulatus tui, ut aut mihi succedat quamprimum aliquis, aut nequid accidat temporis ad id, quod tu mihi & S. C. & lege finisti: omnia me per te consecutum putabo. Cura ut valeas, & me absentem diligas, atque defendas.

Epist. 4. l. 8. Ultimas non orbis terræ, sed imperij Romani. Ejus gratia consulem factum C. Marcellum significat. Idem in l. de claris orat. Marcello enim & Sulpicio cos. ivit in provinciam.

Quæ mihi de Parthis nuntiata sunt; quia non putabam à me etiam nunc scribenda esse publicè, propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui ad te scribere; ne, cum ad consulem scripsissem, publicè viderer scripsisse. Vale.

Nondum enim satis certa.

ARGUMENTUM.

Commendat studiose suam existimationem consuli Marcello in supplicatione decernenda.

M. Cic. IM. C. Mar. C. F. Cos. S. D. 10

QVONIAM id accidit, quod mihi maximè fuit optatum, ut omnium Marcellorum, Marcellinorum

Marcellos, & Marcellinos gentiles fuis-

rum

rum etiam (mirificus enim generis, ac nominis vestri fuit erga me semper animus) quoniam ergo ita accidit, ut omnium vestrum studio tuus consulatus satisfacere posset, in quem meæ res gestæ, lausq;, & honor earum potissimum incideret: peto à te id, quod facillimum factu sit, non aspernante, ut confido, senatu; ut quam honorificentissimum S. C. litteris meis recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minus esset, quàm est cum tuis omnibus; allegarem ad te illos, à quibus intelligis me præcipue diligi. Patris tui beneficia in me sunt amplissima: neq; enim saluti meæ, neq; honori amicior quisquam dici potest, † frater tuus quanti me faciat, semperq; fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem, domus tua deniq; tota me semper omnibus summis officijs prosecuta est, neq; vero tu in me diligendo cuiquam concessisti tuorum. Quare à te peto majorem in modum, ut me per te quàm ornatissimum velis esse, meamq; & in supplicatione decernenda, & in ceteris rebus † existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.

se, Pedianus scribit. Erga me. Ut laudari & honorari, te consule possent, supplicatione decernenda. Patruelis. M. Marcell. Sueton. in Julio. Ep. 11. lib. 3.

ARGUMENTUM.

Agit gratias consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreverit.

M. C. Imp. C. Marcello Cos. S. D. II

QUANTÆ tibi curæ meus honos fuerit, & quàm idem exstiteris consul in me ornando & amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo; etsi † res ipsa loquebatur, cognovi tamen ex meorum omnium litteris. Itaq; nihil est tantum, quod ego non tua causa debeam, facturusq; sim cum studiose, tum libenter. Nam magni interest, cui debeas, debere autem nemini malui, quàm tibi; cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaq; jam ante conjunxerant; tum accedit, mea quidem

Cum decretã mihi supplicationem audirem.

dem sententia, maximum vinculum, quod ita rempub. geris, atq; gessisti, qua mihi carius nihil est, ut quantum tibi omnes boni debeant, quo minus tantundem ego unus debeam, non recusem. Quamobrem tibi velim ij sint† exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego si me navigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipsos Etesias, propediem te, ut spero, videbo. Vale.

Eum honorem tibi Deos fortunare volo, dixit. epist. 8. & 12.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de consulatu, petitque, ut operam det, ne quid sibi temporis ad suum annuum provinciale munus addatur.

M. Cic. Imp. L. Paullo Cot. Des. S. 12

ETSI mihi nunquam fuit dubium, quin te populus Romanus pro tuis summis in remp. meritis, & pro amplissima familiæ dignitate, summo studio, cunctis suffragijs consulem facturus esset: tamen incredibili lætitia sum affectus, cùm id mihi nunciatum est: eumq; honorem tibi deos fortunare volo; à teq; ex tua, majorumq; tuorum dignitate administrari. Atq; utinam præsens illum diem mihi optatissimum videre potuissem, proq; tuis amplissimis erga me studijs, atq; beneficijs tibi operam meam, studiumq; navare. Quam mihi facultatem quando hic† nec opinatus, & improvisus provinciæ casus eripuit: tamen ut te consulem remp. pro tua dignitate gerentem videre possim, magnoperè à te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat injuriæ: neve quid temporis ad meum annuum munus accedat, quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Vale.

Qui Catelinã lege Plautia interrogarat. Sallustius.

ARGUMENTUM.

Petit, ut de suis rebus gestis quam honorificentissime decernendum curet: suamq; illi etiam ceteris in rebus existimationem commendat.

M. Cic.

M. Cic. Paullo Cos. S. D. 13

MAXIME mihi fuit optatum, Romæ esse tecum; multas ob causas, sed præcipuè, ut in petendo, & in gerendo consulatu, meum tibi debitum studium perspicere posses. † Ac petitionis quidem tuæ ratio mihi semper fuit explorata: sed tamen navare operam volebam. In consulatu verò, cupio equidem te minus habere negotij: sed moleste fero, me consulem tuum studium adolescentis perspexisse, te meum, cum id ætatis sim, perspicere non posse. Sed ita fato, nescio quo, contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat præter voluntatem. † Ornasti consulatum, ornasti reditum meum: incidit meum tempus rerum gerendarum, in ipsum consulatum tuum. Itaq; cum & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaq; existimatio postulare videatur, ut à te pluribus verbis contendam, ac petam, ut quam honorificentissimum S. C. de meis rebus gestis faciendum cures: nō audeo vehementer à te contendere, ne aut ipse tuæ perpetuæ consvetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitum putem. Quare, ut te velle arbitror, ita faciam, atque ab eo, quem omnes gentes sciunt de me optime meritum, breviter petam. Si alij consules essent, ad te potissimum Paulle mitterem, ut eos mihi quam amicissimos redderes: nunc cum tua summa potestas, summaq; auctoritas, notaq; omnibus nostra necessitudo sit, vehementer te rogo, ut & quam honorificentissimè cures decernendum de meis rebus gestis, & quam celerrimè, dignas res esse, & honore, & gratulatione, cognosces ex ijs litteris, quas ad te, & collegam, & senatum publicè misi: omniumq; mearum reliquarum rerū, maximeq; existimationis meæ, procurationem susceptam velim habeas; in primis.

Correctio ad id, quod dixerat in petendo.

Studiis & officiis tuis.

In Amano. Epist. 4.

Significat prædicari, à se etiam in provincia quantum Pau. debeat.

C. Marcellum.

misq; tibi curæ sit, quod abs te superiorib9 quoque litteris petivi, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te consulem videre, omniaq;, quæ spero, cum absens, tum etiam præsens, te consule, assequi. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat se ea facturum Fabij causa, quæ Cassius rogarat, dolet, se Cassium non vidisse ad urbem ex provincia redeuntem, rogat, operam det, ne quid sibi ad annuam provinciam temporis prorogetur.

M. Cicero C. Cassio Proquæs. S. D. 14

Quæstor cum M. Crasso in Syriam ierat.

M. FABIUM, quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæstum, multi enim anni sunt, cum ille in ære meo est, & à me diligitur propter summam suam humanitatem & observantiam. Sed tamen, quod te ab eo egregiè diligi sensi, multo amicior ei sum factus. Itaq; quanquam profecerunt litteræ tuæ; tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te mihi perspectus, & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiose, quæ rogas. Tu, multis de causis velim, me convenire potuisses: primum, ut te, quem jam diu plurimi facio, tanto intervallo viderem: deinde, ut tibi, quod feci per litteras, possem præsens gratulari: tum ut quibus de rebus vellem9, tu tuis, ego meis, inter nos communicaremus: postremo, ut amicitia nostra, quæ summis officijs ab utroq; culta est, sed longis intervallis temporum interruptam consvetudinem habuit, confirmaretur vehementius, id quando non accidit, utemur bono litterarum, & eadem fereabsentes, quæ si coram essemus, consequemur. Unus scilicet ille fructus, qui in te videndo est, percipi litteris non potest: alter gratulationis est, is quidem exilior, quam si tibi, te ipsum intuens, gratularer: sed tamen feci ante, & facio nunc, tibique pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro oportunitate temporis gratulor, quòd te de provin-

provincia decedentē summa laus, & summa gratia provinciæ prosecuta est. Tertium est, ut id, quod de nostris rebus coram communicassemus inter nos, conficiamus idem litteris, ego ceterarum rerum causa tibi Romam properandum magnopere censeo, nam & ea, quæ reliqui, tranquilla de te erant: & hac tua recenti victoria tanta clarum adventū tuum fore intelligo, sed, si quæ sunt onera tuorum; si tanta sunt, ut ea sustinere possis; nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius; sin majora; considera, ne in alienissimum temp⁹ cadat adventus tuus, hujus rei totum consilium tuum est, tu enim scis, quid sustinere possis: si potes, laudabile, atq; populare est: sin plane non potes, absens hominum sermones facilisustinebis. De me autem idem tecum his ago litteris, quod superioribus egi, ut omnes tuos nervos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc provinciam, quam & senatus, & † populus annuam esse voluit, temporis prorogetur. Hoc à te ita contendo, ut in eo fortunas meas positas putem. Habes † Paullum nostrum nostri cupidissimum: est Curio: est Furnius. Sic velim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de iis, quæ proposueram, confirmatio nostræ amicitiæ; de qua pluribus verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti: Ego autem semper ornamento te mihi fore duxi: fuisti etiam præsidio tristissimis meis temporibus, accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto † tuo maxima, itaq; in vestro ingenio & industria mihi plurimum & svavitatis, & dignitatis mihi constitutū puto, id tu ut tuo studio confirmes, te vehementer rogo, litterasq; ad me & continuo mittas; & cum Romam veneris, quàm sæpissimè. Vale.

Parthos post necem Crassi devicerat. Justinus lib. 42. Velleius lib. 2.

Idem dixit ep. 7. & 5.

Paullum consulem designatum, Curionē tribunum pl. designatum, item Furnium ep. 18. lib. 5. ad Att.

Cujus soror uxor erat Cassij Plut. in Bruto.

ARGVMENTVM.

Probat suum consilium de bello civili non renovando.

M. Cicero S. D. Cassio. 15

Uterque enim victo in Thessalia Pompeio se Cæsari tradidit.

ETSI † uterq; nostrum spe pacis, & odio civilis sangvinis, abesse à belli pertinacia voluit: tamen, quando ejus consilij princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi præstare ipse debeo, quã à te exspectare, etsi, ut sæpe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus adduxit utrumq; nostrũ ad id consilium, ut uno prælio putaremus, si non totam caussam, at certe nostrum † judiciũ definiri convenire, neq; quisquam hanc nostrã sententiam vere unquam reprehendit, præter eos, qui arbitrantur, melius esse, deleri omnino rempub. quàm imminutam & debilitatam manere, ego autem ex interitu ejus nullam spem scilicet mihi proponebam, ex reliquijs magnam, sed ea sunt consecuta, ut magis mirum sit accidere illa potuisse, quam nos non vidisse ea futura, nec cum homines essemus, divinare potuisse, equidem fateor meam conjecturam hanc fuisse, ut, illo quasi quodam fatali prælio facto, & victores communi saluti consulere vellent, & victi suæ, utrumq; autem positum esse arbitrabar in celeritate victoris, quæ si fuisset, eandem clementiam experta esset Africa, quam cognovit Asia, quam etiam Achaia; &, ut opinor, ipso legato, ac deprecatore, amissis autem temporib⁹, quæ plurimum valent, præsertim in bellis civilibus, interpositus annus alios induxit, ut victoriam sperarent, alios, ut ipsum vinci contemnerent, atq; horum malorũ omnium culpam fortuna sustinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adjunctum iri, aut nescio quem istum Pharnacem Asiæ terrorem illaturum putaret? Nos tamen in consilio pari, casu dissimili usi sumus: tu enim eam partem petisti, ut & consilijs interesses, & quod maxime curam levat, futura animo prospicere posses: ego, qui festina-

Ut statueremus deponendane essent arma, an retinenda.

Eleganter usurpatum pro nimirum. ep. 6. l. 1.

Pharsalico.

Cum Cæsar contra Pharnacem in Ponto bellum gereret.

festinavi, ut Cæsarem in Italia viderem (sic enim arbitrabamur) eumq; multis honestissimis viris conservatis, redeuntem, ad pacem currentem, ut ajunt, incitarem, ab illo longissimè & absum, & absui: versor autem in gemitu Italiæ, & in urbis miserrimis querelis: quib⁹ aliquid opus fortasse, ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisset, si auctor affuisset. Quare velim pro tua erga me perpetua benevolentia scribas ad me, quid videas, quid sentias, quid exspectandum, quid agendum nobis existimes, magni erunt mihi tuæ litteræ, atque utinam primis illis, quas Luceria miseras, paruissem, sine ulla enim molestia dignitatem meam retinuissem. Vale.

Suadebas enim ut ab armis abstinerem.

ARGUMENTUM.

Jocatur in opiniones Epicureorum, id est, in ipsum Cassium, qui Epicuri sectam sequi cœperat.

M. Cicero C. Cassio S. D. 16

Puto te jam suppudere, cum hæc te tertia jam epistola ante oppressit; quam tu scedulam, aut litteram, sed non urgeo: longiores enim exspectabo, vel potius exigam. Ego si semper haberem cui darem, vel ternas in hora darem; fit enim nescio quomodo, ut quasi coram adesse videare, cum scribo ad te: neq; id κατ' εἰδώλων φαντασίας, ut dicunt tui amici novi, qui putant etiam διανοητικὰς φαντασίας spectris Catianis excitari: nam ne te fugiat, Catius Insuper Epicureus, qui nuper est mortuus; quæ ille † Gargettius, etiam ante Democritus εἴδωλα, hic spectra nominat. His autem spectris etiam si oculi possent feriri, quod cum velis ipsa accurrunt; animus qui possit, ego non video. Doceas tu me oportebit, cum salvus veneris, in meáne potestate sit spectrum tuum, ut simul ac mihi collibitum sit de te cogitare, illud occurrat: ne-

Quasi debitas

Epicurei.

Quod irridere videar Epicureorum sententias.

que

que ſolum de te, qui mihi hæres in medullis: ſed ſi inſulam Britanniam cœpero cogitare, ejus εἴδωλον mihi advolet ad pectus? Sed hæc poſterius, tento enim te, quo animo accipias: ſi enim ſtomachabere, & moleſtè feres, plura dicemus, poſtulabimusq; ex qua hæreſi vi hominibus armatis dejectus ſis, in eam reſtituere. In hoc interdicto non ſolet addi, in hoc anno. Quare ſi jam biennium, aut triennium eſt, cum virtuti nuncium remiſiſti, delinitus illecebris voluntatis, in integro res nobis erit, quanquam qui cum loquor? cum uno fortiſſimo viro: qui poſteaquam forum attigiſti, nihil feciſti niſi pleniſſimum ampliſſimæ dignitatis: in iſta ipſa αἱρέσει metuo ne plus nervorum ſit, quam ego putarim, ſi modo eam tu plus probas. Quid tibi in mentem venit, inquies? Quia nihil habeam aliud quod ſcriberem, de rep. enim nihil ſcribere poſſum: neq; enim quod ſentio libet ſcribere. Vale.

ARGUMENTUM.

Queritur de tabellariorum importunitate: ſcribit de Syllæ morte, de rumoribus Hiſpanici belli, de Panſa, de Caſſij commemoratione Brundiſina.

M. Cicero S. D. C. Caſſio. 17

PRÆPOSTEROS habes tabellarios: etſi me quidem non offendunt: ſed tamen cum à me diſcedunt, flagitant litteras: cum ad me veniunt; nullas afferunt. Atq; idipſum facerent commodius, ſi mihi aliquid ſpatij ad ſcribendum darent: ſed petaſati veniunt: comites ad portam expectare dicunt. Ergo ignoſces, alteras habebis has breves: ſed expecto πάντα περὶ πάντων. Etſi quid ego tibi purgo, cum tui ad me inanes veniant, ad te cum epiſtolis revertantur? Nos hic (tamen ad te ſcribam aliquid) D. Syllam patrem mortuum habeamus: alij à latronibus, alij cruditate dicebant: populus non curabat; combuſtum enim

nim esse constabat: hoc tu pro sapientia tua feres æquo animo: quanquam πρόσωπον πόλεως amisimus. Cæsarem putabant moleste laturum, verentem ne hasta refrixisset, Mindius, Marcellus & Attius pigmentari⁹ valde gaudebant se adversarium perdidisse. De Hispania novi nihil, sed expectatio valde magna, rumores tristiores: sed ἀδέσποτοι. Pansa noster paludatus ad 3. Kal. Jan. profectus est, ut quivis intelligere posset, id quod tu † nuper dubitare cœpisti, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν esse, nam quod multos miserijs levavit, & quod se in his malis hominem præbuit: mirabilis eum virorum bonorum benevolentiam prosecuta est. Tu quod adhuc Brundusij moratus es, valde probo, & gaudeo & me herculè puto te sapienter facturũ, si ἀκενόσπουδος fueris: nobis quidem, qui te amamus, erit gratum: & amabo te, cum dabis post hac aliquid domum litterarum, mei memineris. Ego nunquam quenquam ad te, cum sciam, sine meis litteris ire patiar. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat brevitatẽ epistolæ, festinatione tabellarij: scribit de statu reip. de Hispania, de Cassij absentia.

Cicero S.D. Cassio. 18

LONGIOR epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset à me, cum jam iretur ad te: longior etiam si φαίδρον aliquem habuisset nam σπουδάζειν sine periculo vix possumus, ridere igitur, inquies, possumus, non me herculè facillime: veruntamen aliam aberrationem à molestijs nullam habemus, † ubi igitur, inquies philosophia? tua quidem in culina mea molesta est: pudet enim servire. Itaq; facio, me alias res agere; ne convicium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino novi. Te abesse, mea caussa moleste fero, tua gaudeo. Sed flagitat

Cur philosophiæ solatium & oblectationem non petit.

Epiſt. 14.

flagitat tabellarius. Valebis igitur, meq; , ut à puero feciſti amabis.

ARGVMENTVM.

Reſpondet ad duas epiſtolas, quæ ante proximam ſuperiorem leguntur: maximè autem Epicurum, & Epicureos quorum ipſe in numero erat, à ſtudio virtutis & juſtitiæ, laudat.

C. Caſſius S. D. Ciceroni. 19

NON me hercule in hac mea peregrinatione quicquam libentius facio, quam ſcribo ad te: videor enim cum præſente loqui & jocari. Nec tamen hoc uſu venit propter ſpectra Catiana:

Epiſt. 9. Pl. l. 13. ep. 15. Feſtus in dictione Paludati.

pro quo tibi proxima epiſtola, tot ruſticos Stoicos † regeram, ut Catium Athenis natũ eſſe dicas. Panſam noſtrum ſecunda voluntate hominem paludatum ex urbe exiſſe, cum ipſius cauſa gaudeo, tum me hercule etiam omniũ noſtrûm; ſpero enim homines intellecturos, quanto ſit omnibus odio crudelitas: & quanto amori probitas & clementia: atq; ea, qua maximè mali petant, & concupiſcant, ad bonos pervenire, difficile eſt enim hominibus perſvadere, τὸ καλὸν δι᾽ αὑτὸ αἱρετὸν eſſe: ἡδονὴν vero & ἀναλγησίαν virtute, juſtitia, τῷ καλῷ parari, & verum, & probabile eſt, ipſe enim Epicurus, à quo omnes Catij, & Amaſinij, mali verborum interpretes, proficiſcuntur, dicit, οὐκ ἔστιν ἡδέως ἄνευ τοῦ καλῶς, καὶ δικαίως ζῆν. Itaq; & Panſa qui ἡδονὴν ſequitur, virtutem retinet: & ij, qui à nobis φιλήδονοι vocantur, ſunt φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι omneisq; virtutes, & colunt, & retinent. Itaque Sylla, cujus judicium probare debemꝰ, cum diſſentire philoſophos videret, non quæſivit quid bonum eſſet, ſed omnia bona coemit. Cujus ego mortẽ forti me hercule animo tuli. Nec tamen Cæſar diutius nos eum deſiderare patietur: Nam habet damnatos, quos pro illo nobis

Epicurei; cujus verba ab honeſto, & juſto detorquent. Emit in auctione, quidquid potuit, de bonis, proſcriptorum civiũ dominantibus: primum Sylla, deinde Cæſarem potiꝰ quã Cn. Pompeiũ, Magni filium epiſt. 14. l. 4. & 3. l. 7.

restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium viderit. Nunc ut ad rempub. redeam, quid in Hispanijs geratur, rescribe. Peream, nisi solicitus sum, ac malo veterem & clementem dominum habere, quam novum & crudelem experiri. Scis Cnæus quam sit fatuus, scis quomodo crudelitatem virtutem putet: scis quam se semper à nobis derisum putet. Vereor ne nos rustice gladio velit ἀντιμυκτηρίσαι. Quid fiat, si me diligis rescribe. Hui quam velim scire, utrum ista sollicito animo an† soluto legas: sciam enim eodem tempore quid me facere oporteat. Ne longior sim, vale, & me, ut facis, ama. Si Cæsar vicit, celeriter me exspecta.

Hilari, tristes enim curis detinentur.

ARGUMENTUM.

Scribit se ad illum mittere librum suum de perfecto oratore: laudat in Sabina gente fidem, & probitatem: petit ab eo creberrimas litteras.

M. Cic. C. Trebonio S. D. 20

ORATOREM meum (si enim scripsi) Sabino tuo commendavi: natio me hominis impulit, ut ei rectè putarem: nisi fortè candidatorum licentia hic quoq; usus, hoc subito cognomen arripuit: etsi modestus ejus vultus, sermoq; constans habere quiddam à Curibus videbatur. Sed de Sabina satis. Tu mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantulũ discedens addidisti, quò tolerantius feramus igniculum desiderij tui, crebris nos litteris appellato: atque ita idem fiet à nobis: quanquam duæ causæ sunt, curtu frequentior in isto officio esse debeas, quam nos: primũ quod olim solebant, qui Romæ erant, ad provinciale is amicos de repub. scribere: nunc tu nobis scribas oportet: res enim publica istic est: deinde, quod non alijs officijs tibi absenti satisfacere possumus: tu nobis, nisi litteris, non vide qua re alia satisfacere possis. Sed cetera scribas ad nos postea: nunc hæc primò cupio cognoscere, iter

Cum se populo ad magistratũ petitionem, quæsita fictis cognominibus gratia, commendant.

Ibat Trebonius in Asiam eò à Senatu decretam.

Qui metu plebis ab Antonio

tuum cujusmodi sit: ubi Brutum nostrum vide-ris, quamdiu simul fueris: deinde, cum proces-seris longius, de bellicis rebus, de toto negotio: ut existimare possimus, quo statu simus: ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis litte-ris habebo cognitum. Cura ut valeas, meq; ames amore illo tuo singulari. Vale.

concitatæ, militumq; veteranorum, urbe excesserat.

ARGVMENTVM.

Rogat ut sui absentis desiderium crebris & longis epistolis leniat; enumerat Trebonij erga se officia: exponit, de Caluo jam mortuo quid sentiat: perijsse enim Caluum ante, quam hæc epistola scriberetur, id est, ante Cæsaris necem, patet ex libro, qui Brutus inscriptus est.

M. Cicero S. D. Trebonio. 21

Et epistolam tuam legi libenter, & librum li-bentissime, sed tamen in ea voluptate hunc acce-pi dolorem, quòd, cum incendisses cupiditatem meam consvetudinis augendæ nostræ, (nam ad amorem quidem nihil poterat † accedere) tum discedis à nobis, meq; tanto desiderio afficis, ut unam mihi consolationem relinquas, fore, ut u-triusq; nostrûm absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniatur, quod ego non modo de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi: nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. Nam, ut illa omittam, quæ civitate teste fecisti, cum mecū inimicitias com-municasti, cum me concionibus tuis defendisti, cum quæstor in mea, atq; in publica causa con-sulum partes suscepisti, cum † trib. pl. quæstor non paruisti, cui tuus præsertim collega pareret: ut hæc recentia, quæ meminero semper, oblivi-scar, quæ tua solicitudo de me in armis, quæ læ-titia in reditu, quæ cura, qui dolor, cum ad te curæ, & dolores mei perferrentur; Brundusium deniq; te ad me venturum fuisse, nisi subitò in Hispaniam missus esses: ut hæc igitur omittam, quæ

De quo vide ep. 61. l. 12.

Accessisse tamen aliquid in proxima superiore epist. dixit.

P. Clodio.

Cū post Pharsalicā pugnā in Italiā rediit ep. 35. l. 20.

quæ mihi tanti æstimanda sunt, quanti vitam æstimo, & salutem meam: liber iste, quem mihi misisti, quantā habet declarationem amoris tui? primum, quod tibi facetum videtur, quidquid ego dixi; quod alijs fortasse non item: deinde, quòd illa, sive faceta sunt, sive sic, fiunt, narrante te, venustissima; quin etiam antequam ad me veniatur, risus omnis penè consumitur. Quod si in his scribendis nihil aliud, nisi, quod necesse fuit, de uno me tam diu cogitavisses: ferreus essem, si te non amarem. Cum vero ea, quæ scriptura persecutus es, sine summo amore, cogitare non potueris: non possum existimare, plus quenquā à seipso, quàm me à te amari. Cui quidem ego amori, utinam ceteris rebus possem, amore certe respondebo: quo tamen ipso tibi confido futurum satis. Nunc ad epistolam venio: cui copiosè, & svaviter scriptæ, nihil est, quod multa respondeam. Primum enim ego illas Caluo litteras misi, non plus, quàm has, quas nunc legis, existimans exituras, aliter enim scribimus, quod eos solos, quibus mittimus, aliter, quod multos lecturos putamus: deinde ingenium ejus melioribus extuli laudibus, quàm tu id vere potuisse fieri putas. Primum; quod ita judicabam, acutè movebatur: gen⁹ quoddam sequebatur, in quo judicio lapsus, quo volebat tamen assequebatur, quod probaret, multæ erant, & reconditæ † litteræ: vis non erat, ad eam igitur adhortabar. In excitando autem, & in acuendo, plurimum valet,* si laudes eum, quem cohortere. Habes de Caluo judicium, & consilium, meum: consilium, quod, hortandi causa, laudavi; judicium, quod de ingenio ejus valde existimavi bene. Reliqvū est, tuam profectionem amore prosequar, reditū spe exspectem, absentem memoria colam, omne desiderium litteris mittendis, accipiendisq; leniam. Tu, velim, tua in me studia, &

† *In l. de claris orat.*

* *Id facit ep. 1. l. 2. & ep. 8. l. 12. & alibi sæpissimè.*

dia, & officia multum tecum recordere: quæ cum tibi liceat, mihi nefas sit oblivisci; non modo virum bonum me existimabam, veru[m] etiam te à me amari plurimum judicabis. Vale.

M.T.CICERONIS
EPISTOLARUM LIBER XVI. AD TIRONEM.
ARGUMENTUM.

Suum Tironi desiderium significat.

Tullius & Cic. & Q. Q. & Tironi humaniss. & optimo S.P.D. I

Triumphum cogitabat, sed, eum ne discordiæ civiles impedirent verebatur id quod evenit.

PAULLO facilius putavi posse me ferre desiderium tui: sed plane non fero, & quanquam magni ad honorem nostrum interest, quam primum ad urbem me venire: tamen peccasse mihi videor, qui à te discesserim: sed quia tua voluntas ea videtur esse, ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles navigare, approbavi tuum consilium: neq; nunc muto, si tu in eadem es sententia: sin postea, quam cibum cepisti, videris tibi me posse consequi, tuum consilium est. Marionem ad te eo misi, ut aut tecum ad me quam primum veniret: aut, si tu morarere, statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persvade, si commodo valetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle quam te esse mecum: sin intelligis opus esse, te Patris, convalescendi causa, paullum commorari: nihil me malle, quam te valere. Si statim navigas, nos Leucade consequere, sin te confirmare vis: & comites, & tempestates, & navem idoneam, ut habeas, diligenter videbis. Verum illud, mi Tiro, videto, si me amas, ne te Marionis adventus, & hæc litteræ moveant. Quod valetudini tuæ maximè conducet, si feceris; maximè obtemperaris voluntati meæ. Hæc

pro

pro tuo ingenio considera: nos ita te desideramus, ut amemus, amor, ut valentem videamus, hortatur; desiderium, ut quamprimum. Illud igitur potius. Cura ergo potissimum, ut valeas: de tuis innumerabilibus in me officijs erit hoc gratissimum. III. Non. Novemb. Vale. *Ut tibi faciendum videbitur, ita facies. Epist. 6.*

ARGVMENTVM.

Scribit de sua solicitudine, suoq; ad Alyziam accessu: rogat, ut valetudinem diligenter curet.

Tullius S. D. Tironi. 2

NON queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus: tantum scribo, & tibi, & mihi maximæ voluptati fore, si te firmum quam primum videro. Tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. Is locus est citra Leucadem stadia CXX. Leucade aut te ipsum, aut tuas litteras à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te à me scis diligi. Nonis Nov. Alyzia. *Quia sibi tecum.*

ARGUMENTUM.

Rogat, ut omni cura valetudini serviat.

Tullius & Cic. Tironi suo S. D. P. & Q. Pater, & C. Filius. 3

Nos apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras ante dederamus, unum diem commorati sumus, quòd Quinctus nos consecutus non erat. Is dies fuit Non. Nov. inde ante lucem proficiscentes, ante diem VIII. Id. Nov. has litteras dedimus. Tu, si nos omnes amas, & præcipue me, magistrum tuum, confirma te. Ego valde suspenso animo exspecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis litteris. Omnes cupimus, ego in primis, quamprimum te videre, sed, mi Tiro, valentem: quare nihil properaris, satis quotidie te videro, si valebis, utilitatibus tuis possum carere: te valere, tua causa primum volo, tum mea, mi Tiro. Vale.

ARGUMENTUM.

Fere tota est hortatio ad curandam valetudinem.

Tullius Tironi suo S. D. P. D. Cic. F. & Q.
Pater & Q. F. 4

VARIE sum affectus tuis litteris, valde priore pagina perturbatus, paullum altera recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin quoad plane valeas, te neq; navigationi neq; viæ committas: satis te mature videro, si plane confirmatum videro. De medico & tu bene existimari scribis, & ego sic audio. Sed plane curationes ejus non probo: jus enim dandum tibi non fuit, cum κακοστόμαχος esses. Sed tamen & ad illum scripsi accuratè, & ad † Lysonem. Ad Curium vero, svavissimum hominem, & summi officij, summæq; humanitatis, multa scripsi: in his etiam, ut, si tibi videretur, te ad se transferret. Lyso enim noster, vereor, ne negligentior sit: primum, quia omnes Græci: deinde, quod, cum à me litteras accepisset, mihi nullas remisit: sed eum tu laudas: tu igitur, quid faciendum sit, judicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptui ne parcas ulla in re, quod ad valetudinem opus sit, scripsi ad Curium, quod dixisses, daret: medico ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia; domestica, forensia; urbana, provincialia; in re privata, in publica: in studijs, in litteris nostris: omnia viceris, si, ut spero, te validum videro. Ego puto te bellissime, si recte erit, cum quæstore Messinio decursurum: non inhumanus est, teq;, ut mihi visus est, diligit: & cum valetudini tuæ diligentissime consulueris, tum, mi Tiro, consulito navigationi; nulla in re jam festinare volo, nihil laboro, nisi ut saluus sis. Sed habeto mi Tiro, neminem esse, qui me amet, quin idem te amet: & cum tua & mea maxime interest te

Ep. 10. 13. & 3. & 9. hujus libri.

Ep. 6. ad Att. ep. 5. & 6. l. 8.

valere;

...lere; tum multis est curæ: adhuc, dum mihi illo loco deesse vis, nunquam te confirmare potuisti: nunc te nihil impedit: omnia depone: corpori servi. Quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri à te judicabo. Vale, mi Tiro, vale, vale, & salue. Lepta tibi salutem dicit, & omnes. Vale VII. Id. Nov. Leucade.

ARGUMENTUM.

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia, ægrum Tironem libertum Patris reliquit: quem his fere omnibus epistolis rogat, ut valetudinem curet.

Tullius & Cic. & Q. Q. Tironi humaniss. & Opt. S. P. D. 5

VIDE quanta in te sit svavitas: duas horas † Thyrei fuimus. Xenomenes hospes, tàm te diligit, quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus, † facturum puto: mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares. Videbis quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere: quem, cum meliuscule tibi esset, ad me mitteres; sed cogitavi, unas litteras Marionem afferre posse, me autem crebras exspectare. Poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt, quibus recte litteras dare possis, qui ad me libenter perferant: equidem Patras eundem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo: nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius. Ei te totum trade, malo te paulò post valentem, quàm statim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas: cetera ego curabo. Etiam atq; etiam vale. Leucade proficiscens. VII. Idus Novembris.

† Oppidum fuit Messeniorum. Similis figura ep. 16. lib. 12. Ep. 29. & 7. Asclaponi ep. 29. lib. 1. & 9. huj. lib.

Attici amicissimo ep. 17. l. 13. & ad Att. ep. 5. & 6. l. 2.

ARGUMENTUM.

Idem argumentum, ut Tiro valetudinem curet.

 M. Tul-

M. Tullius M. Cic. pater & pl. Q. Q. Tironi S. P. D.

TERTIAM ad te hanc epistolam scripsi eodem die, magis instituti mei tenendi causa, quia nactus eram, cui darem, quam quod haberem, quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ: ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium. Cum valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, ut ego euntem. Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tiro. Quando non contigit, ut simul navigares, nihil est, quod festines: nec quidquam cures, nisi ut valeas. Etiam atque etiam vale. VII. Idus Novemb. Actio vesperi.

Ad hoc promontorium Antonius ab Augusto maritima pugna victus est.

ARGVMENTVM.

Scribit se adversis ventis Corcyræ teneri: hortaturque Tironem ut se curet, nec nisi confirmatus navigaret.

Tullius & Cic. S. D. Tironi suo. 7

SEPTIMVM jam diem Corcyræ tenebamur: Quinctus autem pater, & filius Buthroti, soliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil à te litterarum: ijs enim ventis istinc navigatur, qui si essent, nos Corcyræ non sederemus. Cura igitur te, & confirma: & cum commodo, & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantissimos tui veni. Nemo nos amat qui te non diligat. Carus omnibus, exspectatusq; venies. Cura ut valeas, etiam atque etiam Tiro noster, Vale. XV. Kal. Decemb. Corcyræ.

Nihil agentes, sic Terentius sedere domi virginem tam grandem.

ARGUMENTUM.

Etiam Q. Cic. significat, quantæ curæ sibi Tironis valetudo sit.

M. Cicero Tironi S. D. 8

MAGNÆ nobis est solicitudini valetudo tua, nam

nam tametsi qui veniunt, ἀκίνδυνοι μὲν, χρονιώτερα δὲ nunciant: tamen in magna consolatione ingens inest sollicitudo, si diutius à nobis absfuturus es, is, cujus usum, & svavitatem desiderando sentimus. Attamen, quanquam videre te tota cogitatione cupio, tamen te penitus rogo, ne te tam longæ navigationi, & viæ per hyemem, nisi bene firmum, committas, néve naviges, nisi explorate. Vix in ipsis tectis & oppidis frigus infirma valetudine vitatur; ne dum in mari, & via sit facilè abesse ab injuria temporis. ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον, inquit Euripides: cui tu quantum credas, nescio: ego certe singulos ejus versus singula testimonia puto. Effice, si me diligis, ut valeas, & ut ad nos firmus ac valens †quamprimũ venias. Ama nos, & Vale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

Hic versus in Euripidis tragœdijs, quæ nunc extant, non reperitur, mutæ nominantur, quæ desiderantur.

ARGUMENTUM.

Navigationis descriptio, & ad curandam valetudinem, benevolentiæ plena cohortatio.

Tullius, & Cicero Tironi suo S. P. D. 9

Nos à te, ut scis, discessimus, ad IV. Non. Nov. Leucadem venimus ad VIII. Id. Nov. ad VII. Actium, ibi propter tempestatem ad VI. Idus morati sumus: inde ad V. Idus Corcyram bellissimè navigavimus. Corcyræ fuimus usq; ad XVI. Kal. Decemb. tempestatib⁹ retenti. ad XV. Kal. à portu Corcyræorũ ad Cassiopem stadia CXX. processimus. Ibi retenti ventis sumus usq; ad IX. Kal. Interea, qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati soluimus. Inde, austro lenissimo, cælo sereno, nocte illa, & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodemq; vento postridie (id erat ad VII. Kal. Dec.) hora quarta Brundusium venimus: eodemq; tempore simul nobiscum in oppidum introijt Terentia, quæ te facit plu-

Ep. 20. lib. 16.

cit plurimi, ad V. Kal. Decemb. servus Cn. Plancij Brundusij tandem aliquando mihi à te exspectatissimas litteras reddidit, datas Id. Nov. quæ molestia valde levarunt, utinam omninò liberassent. Sed tamen Asclapo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convalescendum. Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi: scio, te omnia facturum, ut nobiscum quamprimum sis: sed tamen ita velim, ut ne quid properes. Symphoniam Lysonis velim vitasses, ne in quartam hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo maluisti obsequi, quam valetudini, reliqua cura. Curio misi, ut medico honos haberetur, & tibi daret, quod opus esset: me, cui jussisset, curaturum. Equum & mulum Brundusij tibi reliqui. Romæ, vereor, ne ex Kal. Jan. magni tumultus sint. Nos agemus omnia modicè. Reliqvum est, ut te hoc rogem, & à te petam, ne temere naviges, solent nautæ festinare quæstus sui caussa. Cautus sis mi Tiro. Mare magnum & difficile tibi restat, si poteris, cum Messinio: caute is solet navigare: sin minus, cum honesto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teq; nobis incolumem præstiteris, omnia à te habebo. Etiam atq; etiam noster Tiro vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimè. Vale, salve.

ARGUMENTUM.

Narrat, quàm periculosum sit Tironi post morbū in viam se dare: exigitq; solitā ejus operā in studijs.

Tullius Tironi S. D. 10

Ego vero cupio te ad me venire: sed viam timeo. Gravissimè ægrotasti: inedia & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si qua culpa commissa est. Jam ad id biduum quod fueris

fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuo ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad III. Kal. esse volo, ibi te ut firmum offendam, mi Tiro effice. Litterulæ meæ sive nostræ tui desiderio oblanguerunt. Hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paullum sustulerunt. Pompeius erat apud me, cum hæc scribebā, hilariter, & libenter ei cupienti audire nostra, dixi sine te omnia mea muta esse. Tu musis nostris para, ut operas reddas. Nostra ad diem dictam fient; docui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. Fac plane ut valeas: nos ad summum. Vale. 17. Kal. Jan.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut præter valetudinem nihil curet: addit de adventu suo ad urbem, de statu reipubl. civilibus discordiis perturbato, de triumpho suo, de præfectura Campana.

M. Tullius & C. Tul. Q. Q. Tironi S.D. II

ETSI opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero: tamen nō tam mea, quàm tua causa doleo te non valere. Sed quando in quartanam conversa vis est morbi (sic enim scribit Curius) spero te diligentia adhibita etiam firmiorem fore. Modò fac id quod humanitatis tuæ est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quàm commodissime convalescas. Non ignoro, quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo, ne nauseæ molestiam suscipias æger, & periculosè hyeme naviges. Ego ad urbem accessi pri. Non. Jan. Obviam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potius belli: cui cum cuperem mederi, &, ut arbitror, possem; cupiditates certorum hominum (nam ex utraq; parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt.

Ep. 1. l. 4. & 11. hujus lib.

fueruut. Omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaceis ad senatum, & acerbas litteras miserat: & erat adhuc impudens, qui exercitum & provinciam invito senatu teneret: & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster, & Q. Cassius, nulla vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant: posteaquam senatus consulibus, prætoribus, tribunis pl. & nobis, qui proconsf. sumus, negotium dederat ut curaremus, ne quid resp. detrimenti caperet. Nunquã majore in periculo civitas fuit, nunquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoq; parte diligentissimè bellum comparatur, id fit auctoritate & studio Pompeij nostri, qui Cæsarem sero cœpit timere. Nobis inter has turbas, senatus tamen frequens flagitavit triumphum: sed Lentulus, Cos. quo majus suum beneficium faceret, simul atq; expedisset, quæ essent necessaria de rep. dixit se relaturum, nos agimus nihil cupidè: eoque est nostra pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur: nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura ut valeas, literasque ad me mittas, quotiescunque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. D. prid. Id. Jan.

Adversus Cæsarem. ep. seq.

ARGUMENTUM.

Deplorat statum reip. & initia bellorum civilium exponit: tum suam in Tironem benevolentiam significat.

Tullius S. D. Tironi suo. 12

Qvo in discrimine versetur salus mea, & bonorum omnium, atq; universæ reipub. ex eo scire potes, quod domos nostras, & patriam ipsam vel diripiendam vel inflammandam reliquimus. In eum locum res deducta est, ut nisi quis Deus, vel casus aliquis subvenerit, salui esse nequeamus. Equidem, ut veni ad urbem, non destiti

Epist. lib. 4.

destiti omnia & sentire, & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent; sed mirus invaserat furor non solum improbis, sed etiam ijs, qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante, nihil esse bello civili miserius. Itaq; cum Cæsar amentia quadam raperetur, & oblitus nominis atque bonorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset, urbem reliquimus: quam sapienter, aut quam fortiter, nihil attinet disputare. Quo quidem in casu sim⁹, vides. Feruntur omninò conditiones ab illo, ut Pompeius eat in Hispaniam: delectus, qui sunt habiti, & præsidia nostra dimittantur: se ulteriorem Galliam Domitio, citeriorẽ Considio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad consulatus petitionem se venturum: neq; jam velle absentis rationem haberi sui: se præsentem trinundinum petiturum. Accepimus conditiones, sed ita ut removeat præsidia ex ijs locis, quæ occupavit, ut sine metu de ijs ipsis conditionibus Romæ senatus haberi possit. Id ille si fecerit, spes est pacis non honestæ (leges enim imponuntur) sed quidvis est melius quàm sic esse ut sumus. Sin autem ille suis conditionibus stare voluerit, bellum paratum est, ejusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, præsertim cum à suis conditionibus ipse fugerit, tantummodo ut eum intercludamus, ne ad urbem possit accedere: quod sperabamus fieri posse, delectus enim magnos habebamus: putabamusq; illum metuere, si ad urbem ire cœpisset, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimicissimas, præter Transpadanos: ex Hispaniaq; sex legiones, & magna auxilia Afranio & Petreio ducibus habet à tergo. Videtur, si insaniet, posse opprimi: modò ut urbe salva. Maximam autem plagam accepit, quod is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius

Hoc sæpe in Pompeio reprehendit, in ep. ad Att.

Quod ei lege permissum erat, ipso Pompeio pugnante, ep. 5. lib. 6.

cius sceleris esse noluit, reliquit illum & nobiscum est: multiq; idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præsum à Furmijs, nullum majus negotium suscipere volui, quo plus ad illum meæ litteræ, cohortationesq; ad pacem valerent. Sin autem erit bellum, video, me castris & certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam molestiam, quod Dolabella noster apud Cæsarem est. Hæc tibi nota esse volui: quæ cave te perturbent, & impediant valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantissimum mei cognovi, tum etiam valde tui studiosum, diligentissimè te commendavi, ut & valetudinis tuæ rationem haberet, & navigationis, & totum te susciperet ac tueretur: quem omnia facturum confido: recepit enim, & mecum locutus est svavissimè. Tu quando eo tempore mecum esse non potuisti, quo tempore ego maximè operam & fidelitatem desideravi tuam, cave festines, aut committas, ut aut æger, aut hyeme naviges. Nunquam ego sero te venisse putabo, si salvus veneris. Adhuc neminem videram, qui te postea vidisset, quam M. Volusius, à quo tuas litteras accepi, quod non mirabar, neq; enim meas puto ad te litteras tanta hyeme perferri. Sed da operam ut valeas: & si valebis, cum recte navigari poterit, tum naviges. Cicero meus in Formiano erat: Terentia & Tullia Romæ. Cura ut valeas. IV. Kal. Febr. Capua.

Gener. ep. 16. lib. 2.

ARGUMENTUM.

Hortatio ad morbum depellendum.

Tullius Tironi S. 13

OMNIA à te data mihi putabo, si te valentem videro. Summa cura exspectabam adventum Menandri, quem ad te miseram. Cura si me diligis, ut valeas: & cum te bene confirmaris, ad nos venias. Vale. IV. Idus Apr.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Tirone ægrotante, litterarum suavitate, & fructu se carere dicit, eumque rogat, ut omnem curam ad convalescendum adhibeat.

Tullius Tironi S. 14

ANDRICUS postridie ad me venit, quàm exspectaram. Itaq; habui noctem plenam timoribus, ac miserijs: tuis litteris nihilo sum factus certior, quomodo te haberes: sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione, litterisq; omnibus careo, quas ante, quàm te videro, attingere non possum. † Medico mercedis quantum poscet, promitti jubeto, id scripsi ad Munium. Audio te animo angi: & medicum dicere ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex somno tuas litteras, humanitatemq; propter quam mihi es charissimus. Nunc opus est te animo valere, ut corpore possis, id cum tua, tum mea causa facias, à te peto. Acastum retinere, quo commodius tibi ministretur: conserva te mihi, dies promissorum adest: quem etiam repræsentabo, si adveneris. Etiam atque etiam vale. II. Idus Apr. hora III.

Asclaponi ep. 2. lib. 22.

Vide ep. 12. Manumittam te etiam ante promissam diem.

ARGUMENTUM.

Suam de Tironis valetudine solicitudinem significat.

Tullius Tironi S. D. 15

ÆGYPTA ad me venit pridie Idus Apr. is etsi mihi nunciavit, te plane febri carere, & belle habere: tamen quod negavit, te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit, & eo magis, quod Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili sum solicitudine de tua valetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura † liberabo. Plura scriberem, si jam putarem libenter te legere posse, ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi tibiq; conservandum. Cura te etiam atq; etiam diligenter. Vale.

Vale. Scripta jam epiſtola, Hermia venit. Accepi tuam epiſtolam vacillantibus litterulis: nec mirum, tam gravi morbo. Ego ad te Ægyptam remiſi, quod nec inhumanus eſt, & te viſus eſt mihi diligere: ut is tecum eſſet: & cum eo cocum, quo uterere. Iterum vale.

ARGUMENTUM.

Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumiſſo.

Quinctus Marco fratri S. 16

De Tirone, mi Marce, ita te, meumq; Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumq; filium videam, ut mihi gratiſſimum feciſti, cum eum indignum illa fortuna; nobis amicum, quàm ſervum eſſe maluiſti. Mihi crede, tuis & illius litteris perlectis, exilui gaudio, & tibi & ago gratias, & gratulor, ſi enim mihi Statij fidelitas, & frugalitas eſt tantæ voluptati, quanti eſſe in iſto hæc eadem bona debent, additis litteris, ſermonibus, humanitate, quæ ſunt his ipſis commodis potiora? Amo te omnibus equidem maximis de cauſis, verum etiam propter hanc, † vel quod mihi ſic, ut debuiſti, nunciaſti: te totum in litteris vidi. Sabini pueris & promiſi omnia, & faciam. Vale.

Indignum qui ſerviret.

Hoc etiam nomine, ſic locutus ep. 1. lib. 2. & 24. l. 7.

ARGUMENTUM.

Reprehendit Tironem, quia ſcripſerat, valetudini fideliter inſerviendo: eumque rogat, ut omnino valetudini inſerviat.

Tullius Tironi S. 17

Video quid agas: tuas quoq; epiſtolas vis referam in volumina. Sed heus tu, qui κανὼν eſſe meorum ſcriptorum ſoles, unde illud tam ἄκυρον, Valetudini fideliter inſerviendo? Unde in iſtum locum Fideliter venit? cui verbo domicilium eſt proprium in officio, migrationes in alienum multæ, nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici poteſt: ut ſit,

ſit, quomodo Theophraſto placet, † verecunda translatio. Sed hæc coram. Demetrius venit ad me: quo quidem comitatu ἀφωμίλησα ſatis ſcis. Tu eum videlicet non potuiſti videre: cras aderit: videbis igitur. Nam ego hinc perendie mane cogito. Valetudo tua me valde ſollicitat: ſed ei inſervi, & fac omnia: tum te mecum eſſe, tum mihi cumulatiſſimè ſatisfacere putato. Cuſpio quod operam dediſti, mihi gratum eſt: valde enim ejus cauſa volo. Vale.

Ut in ſuum locum verba immigraſſe, non in alienum irruiſſe videantur. de orat. l. 3.

ARGUMENTUM.

Scripſerat Cic. in titulo epiſtolæ, Tullius Tullio Tironi, quod Tiro omittendum inſcripſit, ad invidiam vitandam: & hoc aliisque rebus ſcripta eſt hæc epiſtola.

Tullius Tironi S. 18

QVID igitur? non ſic oportet? Equidem cenſeo ſic, addendum etiam, SVO, ſed, ſi placet invidia vitetur: quam quidem ego ſæpe contempſi. Tibi διαφόρησιν gaudeo profuiſſe: ſi vero etiam Tuſculanum, dij boni quanto mihi illud erit amabilius: ſed ſi me amas, quod quidem aut facis aut perbelle ſimulas, quod tamen mirum in modum procedit; ſed, ut eſt, indulge valetudini tuæ: cui quidem tu adhuc, dum mihi deſervis, ſerviſti non ſatis. Ea quid poſtulat, non ignoras, πέψιν, ἀλυπίαν, περίπατον, σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. Fac bellus revertare, non modo te ſed etiam Tuſculanum noſtrum plus amem. Parrhedrum excita, ut hortum ipſe conducat: ſic olitorem ipſum commovebis. Helico nequiſſimus LLS. CIC. dabat, nullo aprico horto, nullo emiſſario, nulla maceria, nulla caſa. Iſte nos tanta impenſa derideat? calface hominem, ut ego M. Othonem: itaque abutor coronis: de Crabra quid agatur, etſi nunc quidem etiam nimium eſt † aquæ, tamen

Epiſt. 20.

Aqua in agro

velim

Tusculano; de velim scire. Horologium mittam & libros, si e-rit sudum: sed tu nullosne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A Ligurius, Cæsaris familiaris mortuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando exspectemus, fac ut sciam. Cura te diligenter. Vale.

qua in oratio-ne ult. in Rullum, & Frontinus de aquæductib.

ARGUMENTUM.

De litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

Tullius Tironi S. D. 19

EXSPECTO tuas litteras de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud si quid potes boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: scio tibi curæ esse: sed confice, & si ob eam rem moraris, accipio causam: si te id non tenet, advola. Litteras tuas valde exspecto. Vale.

Ep. 31. lib. 7.

ARGUMENTUM.

De valetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

Tullius Tironi S. D. 20

SOLLICITAT, ita vivam, me tua, mi Tiro, valetudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, cito te firmum fore, libros compone: indicem, cum Metrodoro lubebit, quando ejus arbitratu vivendum est. Cum olitore, ut videtur. Tu potes Kalendis spectare gladiatores, postridie redire: & ita censeo. Verum ut videbitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.

ARGUMENTUM.

Propensionem animi, studiumque ad virtutem significat: de prædio empto gratulatur.

Cic. F. Tironi suo Dulcis S. P. D. 21

CUM vehementer tabellarios exspectarem quotidiè, aliquando venerunt post diem XL. & VI. quam à nobis discesserant: quorum mihi fuit adventus optatissimus, nam cum maximam cepissem lætitiam ex humanissimi & clarissimi

patris

patris epiſtola: tum vero jucundiſſimæ tuæ litteræ cumulum mihi gaudij attulerunt. Itaq; me jam non pœnitebat intercapedinem ſcribendi feciſſe, ſed potius lætabar: fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam, ex ſilentio mearum litterarum. Vehementer igitur gaudeo te meam ſine dubitatione accepiſſe excuſationem. Gratos tibi optatosq; eſſe, qui de me rumores afferuntur, non dubito mi dulciſſime Tiro: præſtaboq; & enitar, ut in dies magis magisq; hæc naſcens de me duplicetur opinio. Quare quod polliceris te buccinatorem fore exiſtimationis meæ: firmo id, conſtantiq; animo facias licet, tantũ enim mihi dolorem, cruciatumq; attulerunt errata ætatis meæ, ut non ſolum animus à factis ſed aures quoq; à commemoratione abhorreant: cujus te ſollicitudinis & doloris participem fuiſſe, notum, exploratumq; eſt mihi: nec id mirum; nam cum omnia mea cauſa velles, tum etiam tua, ſocium enim te meorum commodorum ſemper eſſe volui. Quando igitur tum ex me doluiſti, nunc ut duplicetur tuum ex me gaudium præſtabo. Cratippo me ſcito non ut diſcipulum, ſed ut filium eſſe conjunctiſſimum, nam cum audio illum libenter, tum etiam ejus propriam ſvavitatem vehementer amplector, ſum totos dies cum eo, noctisq; ſæpenumero partem: exoro enim ut mecum quam ſæpiſſimè cœnet, hac introducta conſvetudine, ſæpe inſcientibus nobis & cœnantibus obrepit: ſublataq; ſeveritate philoſophiæ, humaniſſimè nobiſcum jocatur. Quare da operam, ut hunc talem, tam jucundum, tam excellentem virum videas quam primum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore à me patior diſcedere, cujus cum frugi ſeveraq; eſt vita, tum etiam jucundiſſima convictio non eſt enim ſejunctus jocus à philologia &

Ep. 16. l. 1. erat hic princeps Philoſophorũ, in doctrina peripatetica de offic. l. 1. & 3.

quotidiana συζηθήσει, huic ego locum in proximo conduxi, & ut possum, ex meis angustijs, illius sustento tenuitatem, preterea declamitare Græcè apud Cassium institui: Latinè apud Bruttium exerceri volo. Utor familiaribus & quotidianis convictoribus, quos secũ Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatissimis. Multum etiam mecum est Epicrates princeps Atheniensium, & Leonides, & horum ceteri similes. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς τάδε. De Gorgia autem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis, sed omnia postposui, dummodo præceptis patris parerem, διαρρήδην enim scripserat, ut eum dimitterem statim, tergiversari nolui, ne mea nimia σπουδὴ suspicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi succurrebat grave esse, me de judicio patris judicare. Tuum tamen studium & consilium gratum acceptumq; est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim quàm soleas esse occupatus. Emisse te prædium vehementer gaudeo, feliciterq; tibi rem istam evenire cupio, hoc loco me tibi gratulari, noli mirari: eodem enim fere loco tu, quo tu quoq; emisse te, fecisti me certiorem. Habes, ubi deponendæ tibi sunt urbanitates, rusticus R. factus es, cum ego mihi nunc ante oculos tuum jucundiss. conspectum propono, videor videre ementem te rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia servantem ex mensa secunda semina, sed quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, æquè ac tu doleo. Sed noli dubitare mi Tiro, quin te sublevaturus sim, si modò fortuna me: præsertim cum sciam, communem nobis emptum esse fundum. De mandatis, quod tibi curæ fuerunt, est mihi gratum, sed peto à te ut quam celerrimè mihi librarius mitta-

Plutarch.

Epist. 1. l. 7.

Locus n. gratulationis in principio litterarum solet esse.

mittatur, maximè quidem Græcus, multum e-nim mihi eripitur operæ in exſcribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures ut valeas, ut unà συμφιλολογεῖν poſſimus. Antherum tibi commendo. Vale.

ARGUMENTUM.

Prima pars hujus epiſtolæ eſt de valetudine curanda, reliqua variis de rebus.

Tullius Tironi S. D. 22

SPERO ex tuis litteris tibi melius eſſe: cupio quidem certè cui quidem rei omni ratione cura ut inſervias: & cave ſuſpiceris, contra voluntatem meam te facere, quod non ſis, mecum es, ſi te curas. Quare malo te valetudini tuæ ſervire, quàm meis oculis & auribus, etſi enim & audio te, & video libenter, tamen hoc multò erit, ſi valebis, jucundius. Ego hic ceſſo, quia ipſe nihil ſcribo, lego autem libentiſſimè. Tu iſtic, ſi quid librarij mea manu non intelligent, monſtrabis, una omninò interpoſitio difficilior eſt, quam ne ipſe quidem facilè legere ſoleo, de quadrimo Catone. De triclino cura ut facis. Tertia aderit, modò ne Publius rogatus ſit. Demetrius iſte nunquam omninò Phalereus fuit: ſed nunc planè Billienus eſt. Itaq; te do vicarium. Tu eum obſervabis. Etſi, veruntamen, de illis: noſti cetera: ſed tamen ſi quem cum eo ſermonem habueris, ſcribes ad me, ut mihi naſcatur epiſtolæ argumentum, & ut tuas quam longiſſimas litteras legam. Cura mi Tiro, ut valeas: hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut profeſſionem conficiat: ſcribitq; ſibi eſſe in animo amicitiam Antonij conſervare.

Tullius Tironi ſuo S. 23

TU verò confice profeſſionem, ſi potes: etſi hæc pecunia ex eo genere eſt, ut profeſſione

non egeat; veruntamen Balbus ad me ſcripſit, tanta ſe epiphora oppreſſum, ut loqui nón poſſit, Antonius de lege quid egerit: liceat modò ruſticari. Ad Bithynicum ſcripſi. De Servilio tu videris, qui ſenectutem non contemnis: etſi Atticus noſter, quia quondam me commoveri πανικοῖς intellexit, idem ſemper putat: nec videt quibus præſidijs philoſophiæ ſeptus ſim: & hercule, quod timidus ipſe eſt, θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonij inveteratam ſine ulla offenſione amicitiam retinere ſane volo, ſcribamq; ad eum, ſed non ante, quàm te videro, nec tamen te avoco à ſyngrapha. γονὴ κνήμης. Cras exſpecto Leptam: etenim ad cujus rutam pulegio mihi tui ſermonis utendum eſt. Vale.

Ep. 17. lib. 6.

Hic eſt Flamius Flamma, de quo in Ep. ad Att.

ARGVMENTVM.

Argumentum hujus epiſtolæ eſt de rationibus.

Tullius S. D. Tironi ſuo. 24

ETSI mane Harpalum miſeram: tamen cùm haberem, cui rectè darem litteras, etſi novi nihil erat, ijsdem de rebus volui ad te ſæpius ſcribere non quin confiderem diligentiæ tuæ, ſed rei me magnitudo movebat. Mihi prora & puppis, ut Græcorum proverbium eſt, fuit à me tui dimittendi, ut rationes noſtras explicares. Offilio & Aurelio utriq; ſatisfiat: à †Flamma, ſi non potes omnem, partem aliquam velim extorqueas: imprimisq; ut expedita ſit penſio Kalendas Januarias, de attributione conficies: de repręſentatione videbis. De domeſticis rebus hactenus. De publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius, quæ hominum opinio, quid futurum putes, ego vix teneor quin accurram: ſed ſcilicet litteras tuas exſpecto: & ſcito Balbum tuum fuiſſe Aquini, cum tibi eſt dictum, & poſtridie Hirtium, puto utrumq; ad aquas. Sed quod egerint Dolabellæ procuratores, fac, ut admoneantur: appellabis etiam Papiam. Vale.

ARGUMENTUM.

Litteras à Tirone quam creberrimas requirit.

Cic. F. Tironi suo S. D. 25

ETSI justa & idonea usus es excusatione intermissionis litterarum tuarum: tamen id ne sæpius facias rogo: nam etsi de repub. rumoribus & nuncijs certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater; tamen de quavis minima re scripta à te ad me epistola semper fuit gratissima. Quare cùm in primis tuas desiderem litteras, noli committere, ut excusatione potius expleas officium scribendi, quàm assiduitate litterarum.

ARGUMENTUM.

Suaviter Tironem accusat, quia litteras nõ miserat: rogat ut omnino, etiam sine argumento, scribat.

Q. Cic. Tironi suo S. 26

VERBERAVI te cogitationis tacito duntaxat convitio, quod fasciculus alter ad me jam sine tuis litteris perlatus est, non potes effugere hujus culpæ pœnam te patrono. Marcus est adhibendus: idq; diu & multis lucubrationibus commentata oratione, vide, ut probare possit, te nõ peccasse. Plane te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lagenas etiam inaneis obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ: sic tu, etiamsi quod scribas, non habebis, scribe tamen, ne furtum cessationis quæsivisse videaris: valde enim mihi semper & vera & dulcia tuis epistolis nunciantur. Ama nos, & Vale.

ARGUMENTUM.

Invehitur in consules designatos Hirtium, & Pansam, benevolentiam suam in Tironem significat.

Q. Cicero Tironi. 26

MIRIFICAM mihi verberationem cessationis epistola dedisti: nam quæ parcius frater perscriperat, *Cum Cæsaris essent legati.*

M. Antonius ep. 15. lib. 10. pferat, verecundia videlicet, & properatione, ea tu ſine aſſentatione, ut erant, ad me ſcripſiſti, & maximè de conſulibus deſſ. quos ego penitus novi libidinum, & languoris effœminatiſſimi animi plenos: qui niſi à gubernaculis receſſerint, maximum ab univerſo naufragio p-riculum eſt. Incredibile eſt quæ ego illos ſcio oppoſitis Gallorum caſtris in æſtivis feciſſe: quos ille latro niſi aliquid firmius fuerit, ſocietate vitiorum deleniet. Res eſt aut tribunitijs, aut privatis conſilijs munienda; nam iſti duo vix ſunt digni, quibus alteri Ceſenam, alteri Coſſutianarum tabernarum fundamenta credas. Unice diligo. Te, ut dixi, fero in oculis: ego vos ad III. Kalend. videbo, tuosq; oculos, etiam ſi te veniens in medio foro videro, diſſvaviabor. Me ama. Vale.

FINIS.

DIONYSII LAMBINI MONSTROLIENSIS EMENDATIONUM

rationes in Lib. epiſtolarum M. T. Ciceronis ad Familiareis.

IN EPISTOLAM PRIMAM.

Pagina 1. linea 2. *niſi perfecta re de me*) ſic diſtinguendum, non ut vulgo, *niſi perfecta re, de me non conquieſti.* ſic enim loquitur lib. 6. epiſtolarum ad Ampium Balbum, *neq; ullo modo deſvulgandum de te jam eſſe perfectum*, lin. 24. *per eosdem creditores.*) quidam libri manuſcripti habent, *per eosdem compeditores:* quod non placet. pag. 2. lin 33. *nec admonitionibus reliquit locum.*) legendum puto, *nec monitionibus.* Nam ſupra non dixit *admonere*, ſed *monere*, admonere certè videtur idem ferè valere, quod ὑπομιμνήσκειν, quod eſt in memoriam redigere: monere autem aliud eſt.

In Epiſt. 2. pag. 3. lin. 24. *cui quidem res jam obſiſti non poterat*) ſecutus ſum lib. manuſc. niſi quod ex *quæ* feci *quidem:*

lin.

lin. 34. *intendere cœpit*,) libri veteres ferè omnes habent, *intendere cœpit*, quod quamobrem rejiciam causam non video: vulgari autem partim *cōtendere*, partim *intercedere*, omnino *contendere malim*, quā *intercedere* pag. 4. lin. 3. *Nam ei Bibuli sententiam*,) idem valet quod *ij*, sic autem habent tres libri veteres Memmiani, & Clericanus, paullò post vocem, *primus*, quæ est ante *honestissimus*, eorundem librorū veterum auctoritatem secuti sustulimus, pag. 4. lin. 29. *& ut quā rectissimè agantur omni mea cura*, *&c.* Hinc discrepant inter se libri manuscripti, & hi à vulgatis. Nam quidam scripti manu sic habent, *agātur omnia, mea cura &c.* quidam sic, *ut quàm rectissimè rogantur; omni cura*, *&c.* alij sic, ut edidimus.

In Epist. 3. pag. 5. in quibusdam lib. manusc. hæc epistola cum superiore cohęret. pag. 5. lin. 10. *gratiosissimus in provincia fuit*.) sic reposui codicem unum manusc. secutus: atq; ita sine dubio legendum, etiam si nulli codices hanc lectionem confirmarent. Nam cæteri omnes habent *gratissimus*.

In Epist. 4. pag. 5. lin. 29. *unum certamen esset relictū sententia Volcatij*.) legendum fortasse est, *cum sententia Volcatij*. lin. 33. *magna invidia*.) conjunctionem *que*, quæ erat in vulg. sustuli, fretus veteribus cod. lin. 14. *alio transferebant*) sic habent omnes lib. manusc.

In Epist. 5. pag. 7. lin. 34. *neque majore fide*) libri scripti nonnulli habent, *neq; fide majorem*: quos non sequor: Alij *neq; fide meliorem*: unde judico, *fide meliore* esse legendū. Paullò ante hac eadem pagina versu 13. duæ illæ voces, *causa regia*, supervacaneæ videntur: quæ tamen reperiuntur in lib. manuscr. pag. 8. lin. 8. *omnium magno silentio*,) omnes ferme lib. manuscr. habent, *nimium magno silentio*.

In Epist. 7. pag. 10. lin. 16. *& animo in te singulari*) nulli libri habent *in te*: qui veteres tamen mihi necessaria videntur. Pag. 11. lin. 27. *cujus propè in conspectu*) multos abhinc annos Memmius conjecerat sic esse legendum, ejusq; conjecturam probaveram⁹, quod multò fecimus impensius, posteaquam eam omnium veterum librorum auctoritate videmus confirmatam. Pag. 12. lin. 6. *qui per provinciam tuam atq; imperij tui provincias, pecunias ei credi*) secutus sum codices manus. in quibus ita scriptum est, quemadmodum edendum curavimus. Neq; vero est quod

cuiquam hęc scriptura absurda videatur. Nam aliquando plures provincię uni attribuebantur, quemadmodũ provinciæ Ciliciæ tres διοικήσεις Asiaticæ erant attributæ, sic igitur Ægypto provinciæ, aliæ provinciæ erãt attributæ, fortasse Cilicia & Cyprus, cui rei argumento sunt verba illa, supra hac eadem epist. *qui Ciliciam Cyprumq́ teneas &c.* Pag. 13. lin. 6. *quam demptum de fortuna)* sic emendaverã decem ab hinc annis in meo cod. cujus mei judicij tuli fructum, cum ita scriptum esse in omnibus lib. manusc. comperi *demptum* autem, id est, detractũ, quod opponitur illi *additũ*. Aliud porrò est *adimere*. aliud *demere*.

In Epist. 8. pag. 14. lin. ult. *ut me dignitas, utilitasq́ cogit)* P. Victorius ex suo codice manusc. edendum curavit, *ut me pietas, utilitasq́ cogit.* Quã scripturam confirmant Memmiani, in quibus est *dietas*. *d* enim est *p* inversum. In alium librũ item scriptum manu incidi, in quo scriptum est; *& ut commoditas utilitasq́ me cogit.* Pag. 16. lin. 17. *nostrũ studiũ extabunt.*

In Epist. 9. pag. 17. lin. 15. *uberiores & præstãtiores præsens)* sic habent omnes cod. Memmiani præter unum, in quo est *præsentiores*, quomodo P. Victorius in suo manuscr. scriptum reperit. Pag. 20. lin 6. *ut integrum mihi de causa Camp. adscr. redirem servarẽ)* sic hunc locũ restitui, levi immutatione facta: nempe ex *integrũ* feci *integram*, ex *reservarem* autem, *rem servarem*: sic autem loquitur Brũ. lib. 11. totamq́; vobis integram servavi, al. reservavi. Quidam tamen ita legendum censent, *ut integrũ me de caussa Camp. adscr. servarem.* quibuscum non pugnabo. Sic n. loquitur lib. 7. epist. ad Att. *Quod me amicissimè admones, ut me integrũ quoad possim, servem, gratum est.* Pag. 22. lin. 11. *nõ dicam quid acciderit)* sic habent omnes libri, sed legendũ videtur, *non dicã per quos acciderit, vel qui acciderit.* lin. 12. *tantum dicam brevi,* & legendum videtur, *breviter.* Nam cum dicim⁹ *brevi*, subintelligitur *tempore*. Carisius tamen notat dictũ esse à M. Tullio *brevi*, pro *breviter*, libr. 1. de oratione ad Q. frat. *At ne plura, quæ sunt innumerabilia, consecter, comprehendã brevi:* Ubi tamen quidã legunt *breviter*. lin. 19. *qui meos civis, & à me conservatos.)* Sic habent omnes codices Memmiani, & item Clericanus, & ita edendũ curavit P. Victorius, neq; verò est quod cuiquam durũ videatur hoc loquendi genus, *nostrũ consilium, qui noluerim*, nam *nostrum* positum pro *meũ*, in me-

um autē inest ego pag. 23. lin. 4. *primū illa futura, &c.*) Codicis significatur, itaq; sequitur, *qui non pluris, &c. & assecutus,* non, *quæ, neq; assecuta,* paulò post *impunitatē scelerū,* edendū curavi, codices Memmianos secut⁹, quibuscum cōsentiunt nonnulli vulgati, lin. 30. *egregia animi alacritate abfuerit.*) Sic edidit Victori⁹, sic habent codices P. Memmiani, & item Clericanus paulò post, ubi vulgati habent, *redire curarit,* illi habent *curaret,* pag. 24. lin. 7. *cunctis ordinibus, hominibusq; incūbentib9*) lib. manusc. non habent copulā post hominibus, cætera cum vulgatis cōsentiunt: unde ego legendum puto, *cunctis ordinibus, dijs hominibus incumbentibus* Pag. 15. lin. 3. *tum eum nec persuadendo, &c.*) sic hunc locum emendatū esse arbitror levi immutatione facta alij autem sic, *cum eum nō persuadendo, sed cogendo, &c.* alij hunc locum non tangentes, neq; quicquā in eo mutantes, legunt paulò post, *quem persuaderi,* pro *cum persuaderi.* Pag. 26. lin. 1. *me facere quiddā, quod in Eunu.*) legendū fortasse est, *me facere idem, quod, &c.* lin. 8. *Tu par pari referto*) sic est legēdum, non ut vulgo, *par pro pari &c.* Nam primum libri nulli veteres habēt *pro*: deinde nōnulli sic habent, ut nos edidimus: postremò latini sermonis lex postulat, ut ita legatur *par pari referto,* pag. 29. lin. 2. *neq; ita multa ut pertimescas*) sic habent omnes codices Memmiani, sed P. Victorius edendum curavit, *ne pertimescas,* lin. 7. *treis libros in disputatione ac dialogo de ratione*) hoc totum, *in disputatione ac dialogo,* alienū videtur & subdititium, Pag. 30. lin. 21. *dignitatem, liberalitatem*) sic habent codices Memmiani, nisi quod in uno scriptū sit, *libertatem,* adjectæ sunt eadem manu, supra tres hæ litteræ, alij, quæ adjectio significat scriptorem voluisse legi *liberalitatem.* Omnino ego malo *liberalitatem,* cum propter alias causas, tum quia paulò post dicit, non posse Lentulum sine suspicione cupiditatis provinciam retinere, lin. 29. *facilitate autem, quod vellem, &c.*) sic legendum, & ita habent codices Memmiani & vulgati. P. autem Victorius edidit *felicitate quidē:* cuj⁹ scripturæ quāvis rationē videam (significat enim fortunæ beneficio Lentulum consequi potuisse, ut ne publicanos offenderet, idq; se optare) tamen hanc receptam facillime tueri possunt, ut dicamus, *facilitatem* significare æquitatem quandam, & lenitatem, & juris remissionem, jure

 summo

summo contrariã; sententiam non acrem, neq; severã, neq; omni ex parte cum summo jure consentaneã: quemadmodũ usurpavit Philip. 9. sub extremum, *itaq; quæ proficiscebantur à legibus, & à jure civili, semper ad facilitatem, æquitatemq; referebat*: malim tamen hic legi, *facilitate tamen, &c.*

IN EPIST. I. LIB. II.

Pag. 32. lin. 31. *sic ad nos cõfirmatus revertare*) legendum fortasse est, *confirmatos*.

In Epist. 4. pag. 35. lin. 5. *quarũ laudũ gloriã adamaris*) sic edidit. P. Victorius: sic habent codices Mem. vulgati autem, quibuscum consentiunt tamen nonnulli veteres, *admiraris*. Versu proximo erratum corrige, & scribe, *in ÿs esse elaborandum*, ubi est, *id ÿs, &c.*

In Epist. 9. pag. 41. lin. 13. *Ego voluntatem animi nimiam*) versus Trabeæ. *Ego voluntatem animi nimiũ summum errorem esse puto.* Errat autẽ Rivius, qui ex quo nescio vetere cod. sic, legendum censet. *Ago voluntatem hominũ nimiã*: quamvis me quoq; in uno codice Memmiano ita scriptũ reperisse nõ negem, *hominũ*, inquã pro *animi*.

In Epist. 11. pag. 43. lin. 32. *Scripsi enim hæc ipsis Megalesiis*) sic reposui libris omnib. repugnantib⁹ atq; invitis, sola ratione & veritate fretus. Nam Megalenses & Megalensibus, neq; Græcè neq; Latinè dici potest.

In Epist. 13. pag. 45. lin. 18. *quoniã κωμικὸς μάρτυς, ut opinor accedit Phania*) secutus sum codices quosdã vulgatos, in his, Lugdunenseis. Nam omnes manusc. quos quidẽ viderim, habent *accidit*, præter unum, in quo scriptũ est *occidit*, & supra scriptũ, *id est, mortuus est*, sed ita, ut facilè appareat, ex *a* vocali factũ esse *o* recentiore manu. Erat autem hic Phania Appij libert⁹, ut intelligere licet ex epist. 1. & 5. lib. 3. Pag. 46. lin. 6. *Quid agis? Cæsarem nunc defendit Curio?*) secut⁹ sum libros vulgatos, & historiæ rationẽ. Nam ex lib. 8. epist. licet intelligere Curionẽ defendisse Cæsarẽ, & ijs acriter restitisse, qui Cæsarem ex provincia detrahere conarentur.

In Epist. 15. pag. 47. lin. 23. *Cæsari honestissime cupio*) Quidã libri habent; *Cæsarem hostem esse cupio*, quæ scriptura non est rejicienda, sed *Cæsar honestissimè cupio*, magis probo: mendosè autem operæ fecerũt, *honestissimè esse cupio*, cum in exemplo esset *honestissimè cupio* sine verbo esse. lib. *neq; erat superiore honore usus*, sic habent omnes libri veteres, quos quidem viderim: nisi quod in nõnullis legitur *ullus*, unde conjicere quis possit, legendũ esse,

neq; erit superior honore ullo, &c. quo modo locut⁹ ep. 18. ejusdem libri: *Habes enim neminẽ honoris gradu superiorem*, pag. 48. lin. 6. *omnes Cassios*) quidam legunt *juvenes Cassios.*

In Epist. 16. pag. 49. lin. 7. *eo si onere carerẽ*) duo libri Mem. habent, *eo si honore carerem.* lin. 14. *Quod autem in maritimis sum, facile moneo*) Codices tres Memmin. habent. *Quod autem in mar. sum, submoveo facillimè non susp. etc.* in quo mutata duntaxat distinctio est, lin. 27. *nõne omnia potiꝰ cur in sent.* sic legendũ, *cur à sent. perm.* non *ut in sent.* quãvis omnes libri reclament. sic enim loquimur, omnia acciderunt, cur hoc vel illud facerem, & supra proximè sic loquitur: *quid ergo accidit cur consil. mut.* pag. 50. lin. 10. *satis amplũ patrimoniũ relinquã, memoriam nominis mei*) omnes fere libri manusc. habent *in memoria.* Unde fortasse P. Victorius edidit *in memoria.* ego nihil muto. lin. 17. *hoc tamen oblectabar specula*) sic habẽt codices Mẽmiani, & rectè quãvis aliter ediderit P. Victorius, lin. 19. *quas libertate sua cõtraxerat*) sic legendum censent viri docti, rejecta vulgata lectione, liberalitate, referentes hoc ad accusationem Appij, qua Dolabella ej⁹ accusator Pompeiũ, Brutũ, Lentulum offenderat, pag. 51. lin. 3. *Te tantum oramus*) Codex unus Mem. habet, *te tantum oramus*, quæ scriptura non respuenda.

In epist. 17. pag. 52. lin. 2. *nec tamen erant confectæ*) omnes libri veteres habent, *ne tamen erant confectæ*: atq; ita edidit P. Victorius porrò nõ cælabo lectorem principiũ cuj⁹ epistolæ mihi non videri integrum, nam infra dicat se uni epistolę respondisse, venit ad alteram, videtur esse legendum, *Binas litteras*, seu *litteras binas.*

In Epist. 19. pag. 55. lin. 23. *ornamenta in te proficiscentur*) omnes libi manusc. Mem. & alij nostri habent, *proficiscentur*, nihil muto tamen. Nam sic locutus est epist. 1. lib. 19. *intelligo omnia quæ à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima.* Præterea nulli habent *elaborabo*, nec ullum aliud verbum in ejus locũ, unde suspicor legendum *quæque* pro *quæcunque.*

IN EPIST. I. LIB. III.

Pag. 56. lin. 18. *verum etiam quod juvet curiosus*) sic habent omnes fere libri manusc. atq; hanc scripturam pluribus verbis confirmat P. Victorius, vulgati autem *quod vidi.*

In Epist. 3. pag. 50. lin. 3. *pro nostra constantissima voluntate*) Codices Memm. habent *consociatissima.* Et ita P. Victorius edidit: nos nihil mutavimus;

neq; tamen antiquam scripturam damnamus.

In epist. 4. p. 60. lin. 9. *duos n. duarũ ætatũ*) P. Victorius ex Florentino cod. edendũ curavit, *duo enim*, quod probo, sic n. sæpe veteres loquebantur.

In Epist. 5. p. 61. lin. 5. *restitueresq́; & præparares*) legendum fortasse est, *reparares*.

In Epist. 6. pag. 63. lin. 18. *quas quidẽ ex tuis intellexi, etc. vocem litteris, & quia litteris,*) & quia jam nõ habent codices Mem. & quia supervacanea videtur, sustuli, quamvis eam P. Victori⁹ retinuerit, p. 64. lin. 15. *ne litteras quidem unas accepi*) sic reposuimus libris omnib⁹ invitis, seu immutatione facta, cum in illis legatur *ullas*, planè mendosè. Quin doctus quidem existimat ita esse legendũ, & ait lectionem longè forè venustiorem, *ne unam quidem litterã accepi quæ me doceret, &c.* Ego non sum ausus ita excudi jubere, tametsi non improbem. Sed vellem tamen excusum esset ordine mutato, *ne unas quidem litteras.*

In Epist. 7. p. 65. lin. 11. *legati Apameani*) sic legendũ est libris quibusdam manuscriptis invitis, vulgatis approbantib⁹, pag. 67. lin. 2. *ut quid sit ἐξοχὴ quid εὐγένεια, &c.* nihil muto, quamvis in editione Florentina non sit hoc membrũ F. quid sit ἐξοχὴ, quod puto esse necessarium: & credibile est ab operis esse prætermissum.

In Epist. 8. pag. 70. lin. 27. *Quid potest esse calidius*) sic habent omnes libri manuscripti, & nonnulli vulgati. Quidẽ legi volunt *incallidius* quomodo scriptum est in alijs vulgatis: ego nihil muto, & sic accipio, ut sit εἰ ἐυγένεια; lin. 33. *quod te putem nõ nolle dic*) sic legendũ esse declarat, quod sequitur, p. 71. lin. 5. *Hos ego sermones quod & multi sunt, & tuam æstimationem, ut ego sentio, nõ offendunt, lacessivi nunquã, &c.*) Nam hæc verba, *quod te putem nõ nolle dici*, hanc vim habent, *quod te putem nõ laborare si dicatur*, quia scilicet existimationem tuam non lædat, lin. 13. *lædi se putat*) sic habent omnes libri manusc. & vulgati, puto autem obscurè, & (ut ita dicam) obliquè significare Appium ipsum. Veruntamen ita legendũ putant *lædi te putat*, quæ lectio multo planior, ac facilior esset, lin. 16. *ut hominis nobilissimi*) Codex unus Mem. habet post vocẽ *nobilissimi & liberalissimi* sine copulatione. Unde quidem suspicantur, ejecta voce *nobilissimi*, legendũ, *ut hominis liberalissimi*.

In Epist. 10. pag. 75. lin. 17. *Si verò effeceris, ut censor creeris*) libri manuscripti habent, *Si ve-*

si vero efficis, ut censores creentur, &c. quo modo P. Victorius edendum curavit quod nō probo. Neq; verò ullo modo ferri potest, ut declarant ea, quæ sunt in hac epistola extrema, & in 16. & 17. supra autem, ubi est *invitissimo*, corrige *invitissimè*, ut habent omnes libri & vulgati & manuscripti.

In Epist. 11. p. 80. l. 6. *Ad te nihil, alterum n., &c.*) sic reposui libris omnib⁹ reclamantibus. Hoc n. significat, quo ad Appiū attinet nihil referre utrum sit absolut⁹ majestatis, an de ambitu: quia utrumq; crimen æquè falsè ei illatum sit, cùm majestatem populi Rom. auxerit, crimen ambitus nō attigerit, sed quod ad rem & crimina ipsa attinet, interesse, quia crimen majestatis sit obscurum: ambitus verò ita apertum, ut aut accusetur reus improbè aut defendatur. Pagina præcedenti, deleo duas voces temere eò cōjectas, *est ille* lin. 6. *Veruntamen est ea majestas (ut Sylla voluit) ut &c.*) majestatis crimen (inquit) ita obscurum est, ut cuivis liceat in alterum declamare, id est, ut cuivis liceat alterū, quasi declamandi ingenij causa accusare, impunè, id est; sine metu pœnę, lin. 35. *Et memoriæ præsidia*) videtur hic aliquid deesse, quod respondeat superiori illi *quā timebam*: ut hoc totū sic legi debere videatur, *video n. & pericula leviora, quam timebam & majora præsidia, quā sperabam.*

In epist. 13. p. 83. l. 26. *propter hæc quæ elaborātur*) codices veteres habent *laborantur*: & ita P. Victorius edendum curavit.

IN EPIST. IV. LIB. IV.

Pag. 90. lin. 29. *dixit se senatui rogāti de Marcello, ne omnis quidem causa negaturū*) sic edidit P. Victorius, eamq; editionem secuti sumus, ne optimo codici, quem ille secutus est, fidem derogasse videatur. Sed quamvis & ea omnia probem⁹, quæ scribuntur à viro illo doctissimo, & ita habent libri aliquot manuscripti, ut edidimus, hanc lectionē tamen non probo, cū multa aliquas ob causas: tùm maximè quod ea sentētia, quæ huic loco accōmodata est, ex his verbis elici atque exprimi nō potest dicebat n. Cæsar senatui pro Marcello deprecanti nō negaturū, non solum negando Marcellū patria privaret, sed malè ominaretur. Quare sic poti⁹ legendū videretur, *dixit senatui rogāti de Marcello, ne omneis quidem causa nō negaturū.* quomodo loquitur in Orat. pro Roscio Am. *nolo in eos gravi9 quicquā ne omnis quidem causa dicere*, lin. 34. *& ad Cæsarem supplex accederet*) quidā legi volūt *accideret*, quod probo.

In Epist. 5. pag. 92. lin. 21. *decrevi brevi ad te perscribere*) vel deponendum, *breviter;* vel sub intelligendũ, *sermone*, aut *oratione*, aut tale quiddã; quod mihi durũ videtur, tametsi Carisi⁹ doceat ita locutos esse veteres, lin. 21. *at illius vicem, credo doles*) sic est legendũ, vel omnibus libris adversantib⁹, in quo Manutio assentior, pag. 93. lin. 22. *si quis nostrum interijt*) legendum fortasse est *nostrorum*, pag. 94. lin. 3. *cum repub. fuisse*) quidam legi volunt, *una cum repub. floruisse*.

In Epist. 7. pag. 109. lin. 10. *Hic pro te unius sollicitudines*) sic legendũ intelliget, qui hæc attentè leget. Hoc n. dicit M. Tulli⁹, C. Marcellum fratrẽ, & se pro M. Marcello deprecari, nõ autem precib⁹ à M. Marcello cõtendere, ut aliquid agat: Quod ita esse, argumẽto est id, quod proximè sequitur: *nos cura & dolore proximi sumus, &c.*

In Epist. 9. p. 98. l. 30. *ijsdem igitur de te rebus.*) cum in uno codice manus. reperissem scriptum: *ijsdem igitur de te rebus,* ego, *de de rebus* legendum esse judicavi, pag. 100. lin. 25. *ne suo quidem; sed suorũ*) legendum *ne suorũ quidem, sed suo:* ut habent omnes lib. Quod autẽ aliter editum est, mea nonnulla culpa est, quod cum amici cujusdam mei, viri docti, conjecturã adscripsissem ad marginem exempli, quod typographus seqvuturus esset: operis ansam peccãdi prębuerim. Docti quidã tamẽ hanc lectionem probant me dissentiente, lin. 27. *cum omnium nostrũ conjunctũ esse periculũ suo cerneret, &c.*) Rivius sic legendum censet, ex quodã codice manuscripto, *cùm omnium nostrũ conjunctum esset periculum certorũ hominũ, &c.* Quo quidem modo ergo in duob. etiã libris Mem. scriptum vidi, lin. 31. *quã certis in rebus fuisset*) sic emendavit P. Victorius, cum antea vulgo legeretur, *quã in cæteris rebus fuisset:* quæ tamen lectio repe- ritur in uno cod. Mem. Alij cũ editione Florẽtina & Victoriana consentiunt, habentq́; *incertis in rebus:* nisi quod in uno, hoc dissimilitudinis inesse animadverti, quod habet *ceteris in rebus dubijs fuisset.*

In Epist. 11. pag. 103. lin. 11. *Itaq; hoc ego mihi gratulor*) libri manuscr. habent. *Itaq; in hoc ego mihi gratulor*, & rectè.

In Epist. 12. pag. 103. l. 21. *vos certiores, ut facerem*) secut⁹ sum libros vulgatos, nam scripti omnes habent; *vos certiores facere:* quomodo edidit P. Victori⁹. Sed hoc loquendi gen⁹ ferri non potest, meo quidem judicio, *visum est faciendum; vos facere certiores.* Itaq; vel ita le-

gendum ut habent vulgati libri, vel si *vos certiores facere*, legi volumus, delenda vox *faciendum* ut ita legatur, *visum est, quomodo res se haberent certiores vos facere*.

In Epist. 13. p. 106. lin. 23. *fortasse semper fore*. In uno codice manusc. reperi scriptum *fortasse nō semper fore*. Quod si quis probabit intelligemus M. Tulliū vaticinari & prædicere interitū Cęsaris, pag. 107. l. 14. *ut te horter & obsecrem*) Victorius mavult legi, *ut te orem & obsecrem*, cujus lectionis nullum reperi in nostris lib. manuscript. vestigium.

IN EPIST. II. LIB. V.

Pag. 111. lin. 35. *de sortitione vestra*, quidam libri veteres habent *nostra*, & paulo post, *nolo*, ubi alij *volo*. Ego nihil mutandum censeo, pag. 112. lin. 32. *quod te audisse certò scio*) legendum, *quod te audisse credo*, ut habent omnes libri veteres: & ita excudi jusseram, lin. 33. *quia injuria nemo unquam in aliquo magistratu*) P. Manutius, seu Ubaldinus Bandinellus legendum putat, *in minimo magistratu*, & rectè pag. 113. lin. 26. *vi atq; oppressione evertere*.

In Epist. 4. p. 115. l. 26. *qua ut ad te scriberem, sum inductus*) cum in lib. manusc. pro *sum coactus*, quod est in vulg. scriptū reperissem, *sum commotus*, in uno, neq; *coactus*, neq; *commotus*: suspicat⁹ sum utramq; vocem esse alienā, & subditítiam Omnino duo illa participia sic posita, ut leguntur in lib. vulgatis. *qua indoctus coactus sum*, aures nostræ respuebant. Paulo post omnes libri habent, *Tu duas inimicitias, ut reipub. donares, te vicisti*, quidam legi volunt, *ut reipub. condonares*.

In Epist. 5. p. 116. l. 24. *quod ajunt falsò à me solere proferri*) libri vulgati, sic habent: *quod abs te ajunt falsò in me solere cōferri*. Si quis locus est in epist. libris difficilis & obscurus, & meo quidē judicio, corruptus, hic est. Difficultas autem est in verbo *comperisse*, & in his verbis, *quod abs te ajunt &c.* quæ planè depravata sunt, quod igitur ad verbū *comperisse* attinet, constat sępe objectū fuisse Cic. juratum dixisse, se comperisse & patefecisse, cōspirationem, conjurationemq; illam Catilinarum lib. 1. epist. ad Att. epist. cuj⁹ initium est, *vereor ne putidū, &c.* Sic Cic. *Clodius conciones miseras habebat, in quib⁹ Lucullum Hortensium, C. Pisonem, Messalā cos. contumeliosè lædebat, me tantū comperisse omnia criminabatur*. Salusti⁹, aut quis quis auctor fuit illius oratiunculæ in M. Tull. *Qui vero nihil poterat, aut insidias senatui fecerat, is erat calumnia proxi-*

mus, is aut domũ tuam oppugnatum venerat, aut insidias senatui fecerat: deniq; de eo tibi compertum erat. Hinc pertinet etiam illud quod est in Lucullo: *an tu cum res occultissimas aperueris, in lucemq; protuleris, jurantisq; dixeris, eas te cõperisse, &c.* Et quod est in orat. pro Sylla. *Exclusis hac criminatione Torquatus rursus in me irruit, me accusat: ait me aliter ac dictum est in tabulas publicas retulisse.* Ex his igitur & similibus locis, ne longior sim, puto hunc locum primũ esse corruptũ deinde sic emendandũ; *nam comperisse me, non audeo dicere; ne fortè id verbum ponam, quod ajunt falsò à me solere proferri.*

In Epist. 10. p. 123. lin. 5. *actiones expostulant*) P. Victorius edidit, *actiones expostulant;* modo & nonnulli cod. Mem. habent. Ego lectionem receptam retinui, quæ & in alijs quibusdam scriptis manu libris reperitur. Actionem autem interpretor actionem legis; qualis est actio furti, actio servi corrupti, & similes.

In Epist. 12. p. 125. lin. 17. *cum ceteris rebus nostris cõtexere*) malim legi *nostras* lin. 32. *ut ornes me, postulem*) legendum censeo, *ut ornes mea*, pag. 126. l. 4. *à qua te affici non magis potuisse demonstras*) P. Victori⁹ edidit, *à qua te flecti.* Ego vulgatã lectionẽ, quia eam aliquot veterum librorũ auctoritate cõfirmatam animadverti, ferri ac retineri posse existimavi, pag. 127. l. 17. *qui quid sis, nescias*) sic habent omnes libri vulgati, & ita edidit P. Victorius. Nonnulli tamen libri manuscripti habent, *qui, quid sis nescias.*

In Epist. 14. pag. 131. lin. 5. *quam à me discesseras*) secutus sum cod. vulgatos, quibuscum consentiunt duo manusc. Et ita Paulus Manutius edidit, P. Victori⁹ autem, *quã discesserat*, ut subintelligatur Cæsar, lin. 9. *eorum quorum consuesti*) genus loquendi Græcis usitatum: apud quos relativum quod appellant, congruit cum eo quod antecedens nominatur.

In Epist. 15. p. 132. lin. 13. *Tecum vivere possem equidem & maximè vellem*) paullò aliter habent codices Mem. nempe hoc modo: *tecũ equidem vivere possem & maximè vellem.* Quæ scriptura mihi videtur facilior; quanquã non admodũ discrepat à vulgata, quam secut⁹ sum, cum qua cõgruit Florentina editionis postremæ: quæ talis est: *tecum vivere possem equidem & maximè vellem.* Si mihi tamẽ quod sentio dicere liceat, neutrã harum lectionũ rectam esse puto. Videtur autẽ mihi sic legendũ *tecũ vivere possem quidem maximè vellem.* In

In Epist. 17. pag. 135. lin. 22. *tuum crimen contingeretur*) sic habent cod. Mem. & ita edidit P. Victori⁹. Quidam tamen habent *tuum nomen cōjungeretur*, pag. 136. l. 6. *tales casus accidisse*) sic scriptū reperi in uno cod. manusc. cæteris omnibus dissentientib⁹, in quibus est *incidisse*, quod minus prob. lin. 10. *Debitum ejus viri vid. tenon dedisse*) libris omnibus veteribus invitis, sic edendū curavi. Nam quod illi habent *cepisse*, natum ex dedisse, cùm pro eo *depisse* esset scriptum, oberrante librario: deinde ab alio ex *depisse* factum *cepisse*.

In Epist. 19. pag. 138. lin. 9. *ut quod una sententia, &c.*) sic edidit Manutius. Alij fere omnes libri vulgati habent, *idq́; una sententia*, & cum quib⁹ cōsentiunt quidam lib. manusc. Unde quidam docti legi volunt: *quoq́; una sententia, &c.*

In Epist. 20. p. 139. lin. 26. *Non habui cui potius id negotij darem, quam M. Tullio Laureæ.* Hæc verba *M. Tullio, Laureæ*, nulli codic. manuscr. habent, quemadmodū nec illa, quæ reperiuntur in alijs vulgatis: *quā scribæ meo:* nisi quod hæc quæ edenda curavi, ad uni⁹ libri veteris coram adscripta reperi? idq́; aliena manu. Et vero licet illa tollamus. Nam his deletis sententia est integra & aperta, facile n. subintelligūtur. Et credibile est ex annotatiuncula esse nata, vel ab aliquo conjectore, qui deesse putaret, addita. lin. 31. *rationes confectas & cōsolidatas*) sic habent omnes libri veteres, & ita edidit P. Victorius, vulgati alij *consignatas*, alij *solutas*, pag. 140. lin. 1. *D. Volusio quod scribis* vocem seu tres voces, *quā obrem*, aliunde, huc illatas & ex verbo *haberē*, quod proxime antecedit natas, sustuli, lin. 18. *non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes,*) secutus erā initio libros quosdā vulgatos qui sic habent, *non insipienter actā, ne cogitatam quidem putes.* Sed Victorio malui tandem assentire, qui sequitur optimū illū codicem Florentinum, manuscriptorū nostrorū alij habent: *cum rem à me nō insipienter excogitatā, ne cogitatā quidem putes*, & ita edidit P. Victor. quàm scripturā nos secuti sumus. Alij, *cùm rem à me non insipienter excogitatā quidem*, plane mendose. Ego P. Victorij & Florētinam editionem solam veram & rectam judico, vulgatam tamen tolerabilē & probabilem esse puto, lin. 20. *& ut multa tam gravis. Valer. pr. ipsiq́; Mario*) videtur legendū *& ut multa tam gravia Valerianis prædibus ipsoq́; T. Mario depelleretur, &c.*

&c. pag. 141. lin. 10. *Sed si quid est quando de legeio parum gratū est.*) Ego quam proxime potui, accessi ad scripturā antiquam. Nam libri manuscr. hoc loco sunt corrupti, sed tamē partim sic habent, *quando de logio parū gratiosum est*, partim *gravissimū est*. Vulgati autem *parum provisum est*, quæ lectio tolerabilis est: nec eam damnam'. Præterea quod ad vocem *logiū*, nos putavimus utrobiq; & supra ibi, *nā de logeo ita est actum, &c.* & hic *quando de logeo, &c.* eandem rem agi. Ideoq; idem nomen intercedere oportere, *logium* autē, seu *logeū* vox Græca est, quæ significat præter alia, locū rationes referuntur, & ubi deponuntur, lin. 14. *Te certè pecuniæ abs te exactæ rationem referre, ex meis relationib9 relatis.*) Etiam hoc loco scripturæ veteris vestigia secutus sum. Nam cum in veteribus libris partim hoc modo scriptū reperissem, *te certe in pecunia exacta ista referre, ex meis &c.* partim sic, *te certè pecunia exactionem ista referre, &c.* ego ex voce *exactionem* feci, *exactæ rationem est, ex ista abs te:* quas voculas operæ per imprudentiam omiserunt. Cætera integra & immota servavi.

In Epist. I. Lib. VI.

Pag. 145. lin. 6. *Nā etsi quocunq; loco quisquis est*) sic habent omnes libri manusc. *quisquis* autem positū pro *quisq;*, ut *quidquid* sæpe ab eodē & à Lucretio, Terētio, Plauto, pro quidq; usurpatum esse alias docuimus, lin. 33. *Vereor ne consolatio nulla*) alij habent *Vereor, ut ulla consolatio etc.* quorū verborum eadē sentētia, atq; eorū, quæ in hac editione posita sunt, p. 146. lin. 15. *quā ratio est veritas*) quidā libri veteres habēt, *& rei veritas* nōnulli, *ratio & virt9, &c.*

In Epist. 4. p. 152. lin. 3. *ut impudentia videatur*) videatur legend. *ut impudentis videtur.*

In Epist. 5. p. 153. l. 25. *ita educat9, ita doctus es*) sic habent omnes libri vulgati, neq; aliter edidit P. Victorius. Sed codices Mem. tres, & alij nōnulli habēt *ita eductus*, quod probo.

In Epist. 6. p. 156. l. 35. *rerum hoc natura, & civilium temporum, &c.*) videtur legendū: *rerum hoc natura non patietur: civilium temporum nec manens, nec mutata ratio feret, &c.*

In Epist. 7. p. 158. l. 6. *Quid tibi nō tam celeriter liber est redditus*) quidā legi volunt, *liber est traditus*, pag. 159. lin. 13. *cum porro nō offendā: quid si nō vult?*) sic esse legendum intelligent, qui & attente legent, & nō erūt tardissimi. Hoc n. sentit M. Tullius. Age, laudo aliquem? sic mecum cogito: num offendo Cæsarem illius lauda-

tione? Sed finge me nō offendere: Quid si nō vult illū laudari? fieri n. potest, ut facto aliquo aliquis non offendatur, neq; lędatur: id factum tamen nō probet; aut id factum nolit, lin. 18. *ubi hoc tu omniū patronus facis*) secutus sum lib. vulgat. Nā manus. habent; *ubi hoc omniū patronus facit:* & ita dicit P. Victorius p. 160. lin. *apud ejus omnes plurimū potes*) P. Faber Tolosan. putat legendum: *apud ejus homines:* à quo dissentio. Ita enim sæpe loquitur M. Tull. *mei omnes, tui omnes,* ubi subintelligitur *familiares* seu *domestici,* seu *comites.*

In Epist. 8. p. 160. l. 26. *Huic meæ actioni, seu rogationi potiꝰ*) sic legendum est: quamvis aliter ediderit P. Victor. lin. 29. *Nihil ex eo te offensionis habiturum*) docti quidā legi volunt: *offensionis aditurum.*

In Epist. 10. pag. 162. l. 11. CICERO TREBATIO) legendū TREBIANO. Et item epistola proxima, alias TORQVATO.

In Epist. 13. p. 165. l. 17. *fortuna ipsā debilitasque gratiæ nostræ*) sic emendavi conjectura proximè ad scripturā antiquā sententiāq; accedens: cum in uno codice manus. reperissem scriptū: *debilitas ce*, in alio *debilitare.* Nam *debilitas ce* valet *debitasq́.* Neq; verò me fugit in quibusdam libris vulgatis impressum esse *debilitatā.*

Quæ lectio quanquam tolerabilis videri potest, nō æquè placet tamen ut hæc, quam reposuimꝰ p. 17. l. 34. *quā ut exploratā spem salutis ostenderem nisi ejus, quā &c.*) Sic emendavi, Nam quis non videt hunc esse verborum ordinē, eamq; sentētiā: *magis, ut cōsolarer fortem virū atq; sapientem, quam ut exploratā spem salutis ostenderē, nisi ejus salutis, quā sperari, &c.*

In Epist. 20. p. 172. l. 11. *De curatione aliqua munerū regionum*) sic habent omnes lib. manusc. quos quidē viderim etiā is quo usus est P. Victoriꝰ: pręterquā quod in uno est, *munerum regionis:* cujus auctoritatē defendi potest Manutij conjectura, vult legi *munerū regionū,* lin. 22. *Sed tamen aliquid videbimꝰ in quo sit spes*) libros vulgatos secuti sumꝰ, quibꝰ cū cōsentiunt tres manusc. P. Victoriꝰ mavult legi: *in quo sit species,* quomodo dicit esse scriptū in cod. manusc. antiquissimo.

In Epist. 21. p. 173. l. 2. *ne illud quidem negligendū quāvis subito*) secutus sum libros vulgatos: nam manusc. Mem. habent: *ne illud quidem non negligendū, &c.* planè mendose. Unde in legi hanc opinionē veni, verbum *negligendū* esse alienū & foris profectū; eamq; solam esse

esse rectam & verã scripturam quã P. Victori⁹ ex illo optimo codice hausit: *ne illud quidem nõ quantivis, subito cum certi aliquid, &c.* Ne illud quidem *nõ quantivis* autem, id est plurimi faciendum, illud est quantivis æstimandum, posse subito &c. Vulgata tamen lectio tolerabilis est: & sentẽtiã continet palam & facilẽ. Verùm quid tum postea, si non est Ciceronis oratio, sed aliena? omnino igitur Florentiam scripturã censeo esse amplectendam, & vulgatam respuendam, in qua *quamvis subitò*, intelligendum pro *quantumvis subitò*.

IN EPIST. I. LIB. VII.

Pag. 176. lin. 21. *Et patefecisti Scrianũ*) alij legunt *patefecisti scenã*, lin. ult. *quas tibi ipse ad arbitrium tuum:* sic reperi scriptum in codicib⁹ Memmianis: cum vulgati habeant: *quas tibi ipsi*, p. 177. l. 3. *quid quod ne id quidem leporis habuerunt, &c.*) sic emendavit Rivi⁹ multis abhinc annis, cujus judiciũ probamus, lin. 34. *sed nec liber omnio f.*) sic legendum, non ut vulgo *sed ne liber &c.* nisi quis malit ita legi, *sed ne liber quidẽ omnino fuisse:* vel sic, *sed libro omnino non fuisse.* hic operæ omiserunt particulam *nec*.

In Epist. 2. p. 179. l. 33. *Nos hic multitudine & celebritate*) legendum forrasse est. *Nos hic multis, & celeritate*.

In Epist. 5. p. 193. l. 14. *regem Galliæ faciam, vel Leptæ legatum*) ita discrepant hoc loco inter se exemplaria vetusta, & ea ipsa à libris vulgatis, ut putem mihi licere, vel unam aliquam scripturã probare, vel unã fingere. Cum igitur ex manuscriptis alij habeant, *vel Leptæ delegem*, alij *delegã*, alij *delega*: vulgati partim, *vel certe legatum*, partim, *vel Leptæ legatũ*: ego *vel Leptæ delegabo*, qui cum ornet & locupletet, nõ pugnaturus si qui acutior meliorem reperiat. Quidam docti volunt legi: *vel certe pro rege*. Manuti⁹, *vel tertiæ legionis legatũ*. Turneb⁹ scripturã in uno codice vetere repertã integrã retinẽs legit, *vel Leptæ delega*, lib. 12. adversar. ca. 18. quã min⁹ probo.

In Epist. 10. p. 187. l. 8. *quem antea ne Atanabatam quidem*) Antanabatę nõ populi fuerunt, sed gladiatores, seu certatores, qui ex equis pugnabant: idque oculis clausis, aut capite operto, ne cernere alter alterũ posset. Dicti autẽ sunt Atanabatæ à præpositione ἀντὶ & ἀναβάτης: quæ vox significat eum, qui eqvum conscendit: qui ve in equo sedet. Ita Atanabatæ sunt, qui ex quis certant: seu qui in equis sedentes inter se adversantur, & pugnant.

In Epist. 12. pag. 188. l. 32.

Jam cum mihi non placebas, cum idem intuebare, &c. quid si legamus, *cum idem tuebare, &c.*

Id Epist. 13. p. 190. l. 4. *Et ut non solis vim faciendam &c.* sic esse legendũ sententia ipsa clamat: hoc n. significat Cicero: vereor ne artificium tuum tibi parum prosit, quia istic nõ est opus jurisconsulto, cum arma valeant. Nam tu quidẽ qui jurisconsultus es, non soles ad vim faciendã adhiberi. Sequitur deinceps, neq; est quod illam exceptionẽ in interdicto pertimescas. *Quod tu prior, etc.* id est, nemo te agentẽ hac exceptione repellet: *recte ageres nisi prior vi, hominibus armatis venisset.* Nunquã n. vim cuiquã prior infers, neq; quenquã hominibus armatis oppugnabis. At hæc exceptio convenit in eos qui priores alteri vim intulerunt, qui alterum lacessiverũt. Sic puto hunc locum & legendum esse & intelligendum, negatio scil. quæ debebat locari ante verbum, *soles*, & fuerat in alienũ locum translata, & ante verbũ *veneris* collocata.

In Epist. 16. p. 191. lin. 26. *Nunc vero in hibernis factus mihi videris*) sic legendũ reposui ab uno codice manuscripto, adjutus, & quasi manu ad hanc conjecturam ductus, in quo scriptum est, *injectus.* Omnino prior lectio mendosa est, neq; fieri potest. *Latinè injectus in hibernis*, sed in hiberna *injectus* dicendum.

In Epist. 19. pag. 195. l. 18. *doctorem tamen nonnunquã desiderant*) P. Victori⁹ suum: nos nostros, hoc est, Memmianos codices secuti sumus, in quib⁹ omnibus, præterquam in uno, qui cõgruens cum vulgatis habet *lumenq;* scriptum est *nõnunquã*, quod nobis videtur probabilius, quam, quod Victori⁹ reposuit, *vinumq;*. Quod si cõjecturæ locus daretur, ego magnopere probarẽ Manutij cõjecturã, qui legit, doctorem *usumq;* desiderant. Interea hanc lectionẽ quã reposui, censeo retinendã, longeq; illis *lumenq; & unumq;* anteponendum.

In Epist. 20. p. 196. l. 6. *habent lucum*) P. Victorius edidit *locum* Manutius *lucum*: ut habent omnes libri vulgati.

In Epist. 21. pag. 196. l. 28. *Ni bonorum Turpiliæ poss.*) legendum declarat formula spõsionum, quæ concipiebantur, *per ni.* Hęc autem erat controversia. Turpilia testamentum fecerat, eoq; testamento Silium hæredem, sive ex asse, sive ex aliqua parte fecerat, Silius bonorum possessionem secundum tabulas, ex edicto prætoris petiverat, seu poti⁹ prætor dixerat, se bonorum possessionem

nem secundum tabulas testamenti Silio daturum. Silius cum cognati bona ad se pertinere diceret, quia Turpilia testamenti factionem non habuisset, ita testamentum non esse jure factũ: edicto pretoris fretus sponsionem facere cum eis cogitabat, hujusmodi. Ni bonorum Turpiliȩ possessionem. Q. Cæpio prȩtor ex edicto suo mihi dedit centum dare spondes: Sed Cicero Silij patronus, priusquam hanc sponsionem Silius faceret, Trebatium consuluerat, possetne hanc sponsionẽ facere sine periculo, responderat Trebati⁹, posse Servius autem Sulpiti⁹ item consultus negabat: rationemque hanc afferebat, quia tabulæ testamenti nõ essent eæ quas instituisset is, qui testamenti factionem non haberet. Omnino Trebati⁹ bene responderat. Satis erat n. esse tabulas testamenti, secundum quas bonorum possessio peteretur. Non n. quȩritur, testamentum sit ratum, an irritum firmum, an infirmum, sed sit ne factum testamentum. Itaq; sine periculo poterat illa sponsio fieri.

In Epist. 23. pag. 199. l. 3. *Per Liciniam se egisse dicebat*) P. Victorius edidit *per Licinium*, quomodo scriptũ est in omnib⁹ libris manusc. Memmianis. Idem Victorius edidit *Dexius*, pro quo nostri libri habent Decius, & item vulgati. Ego *Decius* legendum puto.

In Epist. 24. pag. 199. l. 26. *Cipius (opinor) olim nõ omnibus, &c.*) sic legendum censet Antonius Augustin⁹, non *Cepius*, neq; *Capius*, quamvis ita ediderit P. Victorius. Nostri quidem codices, (Mẽmianos dico) partim sic habent: partim *Citius*. Sed omnem dubitationem tollit Sex. Pompeius in proverbio. *Nõ omnibus dormio*, ubi docet proverbium videri natum à Cipio quodã, qui pararanchon dictus est, quod simularet dormientem, quò impuni⁹ uxor ejus mœcharetur. Eundem commemorat & Plutarchus ἐνεξωπικει. Ubi tamen κάββας nominatur, si loc⁹ emendatus est, pag. 200. lin. 3. *nullo modo me facere posse cùm & vellem, &c.*) libri vulgati, & nonnulli scripti habent, *quem vellet, aliũ diem si sumpsisset, etc.* nos P. Victorij emendationem secuti sumus, lin. 6. *Et sat bonum unctorem*) quidam legendum putant: *& sat bonum cantorem*, quibus assentior.

In Epist. 25. pag. 200. l. 22. *Vereor ne in Catonem Catonos*) locus est valde obscur⁹, & forasse corruptus. Ego quidẽ antiquã scripturã religiosè secutus sum. Videtur autem significare, metuendũ esse, ne Cæ-

sar, quem magistratum dicit, eos qui laudes Catonis scripserunt, ad inferos præcipites agat. Vox *Catonium* à Laberio usurpata est, ut refert Gel. lib. 16. cap. 7. *Tolle bona fide vos Orcus nudas in Catonium.* Quanquam doctissimi quidam viri legunt. *Catumũ*, & hic & apud Laberium, interpretaturq; *catenã*, & ita P. Victorius edidit.

In Epist. 29. pa. 303. li. ult. *Teq; ad ur. libenter, &c.*) sic habent libri fere omnes manuscripti, quib⁹ usi sumus, lin. 11. *Et nostra refigere, deportareque tutò possimus*) videtur legendũ, *& nostra deferre*, vel potius *reficere*, id est, auferre? non, ut est in libris vulgatis *defigere*. Veruntamẽ judicent lectores, pag. 204. lin. 2. *Sed amice, magne*) amicum magnum appellat, quem Horatius, amicum potentem, in epistolis. *Tu cede potentis amici, lenibus imperijs.* Et item alibi paullo ante in quibusdã libris scriptũ est, *Sulpicio successori*, quos secuti sumus.

In Epist. 31. pag. 205. l. 30. *Ergo is tibi, nos ei succedimus*) secutus sum editionem Florentinam postremam. Nam alij libri habent. *Nos ei succedamus*: alij, *succedemus*.

In Epist. 32. pa. 206. l. 18. *Per Antonij personã disputata*) immò per Julij personã. Itaq; vel μνημονικῆς ἁμαρτία est, vel hoc totum non est Ciceronis, vel ab aliquo parum attento, aut memori huc illatum.

In Epist. ult. pag. 207. l. 32. *communibus nostris amatorib9*) quidam legi volunt *nostri amatoribus*, pag. 208. lin. 2. *& illis interioribus litteris, eis quibus*) sic est legendum vel reclamantibus libris omnibus.

In Epist. I. Lib. VIII.

Pag. 209. l. 31. *quod opinor certe factum esse*) quidam legi volunt *fictum*, à quibus dissentio. Nam videtur Cœli⁹ significare se existimare rumores illos de Cæsare veros esse. Denique in omnibus libris manuscriptis, quos vidit, scriptũ est, aut *factum est*, aut *factũ esse*, pa. 210. l. 5. *Q. Pompeium Baulis embæniticam facere*) sic omnes quidem habent, quos vidi, libri, sed assentior doctissimo viro Turnebo collegę meo, qui cõjecit legendum, *empineticã facere*, ut intelligamus ludere & iocari Ciceronẽ, in voce empineticã, quę oriuntur à verbo πεινᾶν quod valet *esurire*: quasi dixisset artẽ esuriendi facere, seu exercere: ut dicimus naviculariã & argentariam facere.

In Epist. 2. pag. 210. l. 17. *me præsente pronunciatum est*) secutus sum libros vulgatos. Nam manuscr. habent partim *me repræsentare*, partim *repræsentan-*

sentante, partim *prehensante*, li. 19. *Vide modo, in qua)* secutus sum libros omnes manuscriptos. Nam vulgati habent rides? rogo iniquis, li. 32. *& rudenti sibilus)* sic mihi legendum videtur. Est autem *rudenti sibulus*, nomen compositum, seu junctum ex *rudente & sibilo*, quo usus est Pacuvius teste Varrone lib. 4. de lingua latina. Quod autem Rivius putavit legendum *rudentem similis sibulus*, mala divinatio est.

In Epist. 3. pag. 212. l. 4. *quæ permulta sunt)* legendum fortasse est, qui permultæ sunt.

In Epist. 4. p. 212. l. 28. *Gallijs duabus)* legendum *à Gallijs duabus*, significatur n. M & Q. Gal. pag. 213. *totus ut nunc est, hic senaturit)* sic restitui, cum & veritas hanc scripturam postularet, & lib. unus manusc. me admovisset, in quo scriptum est *sentiret*, pro eo quod est in vulgatis *scaturit*, senaturit autem ita dictum est, ut syllaturit lin. 13. *Lelios & Antonios)* legendum *Lollios*, ut emendavit Manutius: itaq; excudi jussetam, lin. 26. *Inde A. Hirrum cuncti jam ad nō faciendum)* sic reperi scriptum in duob⁹ cod. Mem. ut non dubitem de veritate hujus scripturæ, quamvis aliter ediderit Victo. lin. 33. *Quo numero esset, Quo appellaretur)* loc⁹ corrupt⁹, ut & multi sunt alij in hoc libro, libri vulgati habent, *quo appeteretur*. Quidam legunt, *quo appellatur*. A numero n. appellabantur legiones: legio prima, secunda, tertia, &c. Alij volunt legi: *quando repeteretur*. Deinceps libri manus. habent, *cū Pompeius esset in Gallia*, *coactus est dicere Pompeium, &c.* Meo judicio mendosè quidam pro *coactus* legunt *conatus*. p. 214. lin. 2. *hoc est de provincijs)* hoc totum alienum puto, & iccirco delendum.

In Epist. 5. p. 215. lin. 21. ubi vulgo legitur: *& quam hoc Cæsari & ijs qui suā causam non reip. curent, suppetat: nō te fallit*: manus. habent, & quam hoc *Cæsar, qui sua causa remp. non curent, superet, non te fallit.* Ego nihil muto.

In Ep. 6. p. 216. l. 4. *nunc si ad illam summam severitatem)* nonnulli libri manusc. habent: *ad illam summam veritatem*. lin. 17. *neq; invidiosum tibi sit)* libri manus. habent, *deniq; invidiosum &c.* ego vulgatos sequor. lin. 26. *confecta omnia fœdè & inhoneste sunt)* alij libri habent *confecta omnia fœda & inhonesta sunt*: quibuscum manuscr. quidam consentiunt: *alij concepta omnia fœdera & inhonesta sunt*. mendosè opinor, p. 217. lin. 2. *bellissime n. quia, &c.* secutus sum etiam hic cod. vul-

gatos: quibuscũ congruunt, & nonnulli manuscr. *Alij autem* habent: *leviſſimè*, quod magis probo: & ita Victorius edidit. Paullo post quidem docti legendum censant, *legemq; vinariam*: ubi vulgati & manus. habent *legemq; viariam*. Et paullò post libri Mem. habent, *ponito me in gratia*, nõ *ut alij gratiam*.

In Epist. 7. pagin. 217. lin. 29. *nondum retulerat*.

In Epist. 8. p. 219. lin. 4. *& ad extremũ, ut ſolent, non redigã*) sic habent omnes libri manusc. Mem. & ita P. Victorius edidit. Vulgati quidam *& ad extremũ, ut ſolet, ait referã*, lin. 16. *à quodam emiſſario ſuo Tiro*) hic idem est P. Titiꝰ, quẽ commemorat ep. ad Plan. lib. 10. rogatu Servilij intersit, &c. li. 31. D. E. R. I. C.) *i. de ea re ita conſuerunt*. ut supra V. F. i. *verba fecit*. Et pag. 220. l. 2. S. Q. C. *ſenatusq; conſultũ*) lin. 23. *ad ſenatum, populumq; referri*) omnes libri veteres habent, *ad hunc ordinem referri*: quomodo P. Victorius edidit; & ego sic edi jusseram.

In Epist. 9. pag. 222. l. 20. *Curionem prorſus nos mediocriter objurgat, ſcilicet hac repulſa*) sic cõjecit esse legendũ P. Maut. cui difficile fuit nõ assentiri. Verũ tamẽ nõ displicet mihi Passeratij cõjectura, *nõ mediocriter objurgat, is hac repulſa etc.*

In Ep. 10. pag. 224. lin. 12. *Quam paratus, &c.*) vel legendum *imparatus*, vel hoc paratus, accipiendum εἰρωνικῶς.

In Ep. 11. p. 226. l. 16. *Sed cum de hoſpitibus ageretur*) codices Mem. præter unum & alterum habent, *de hoſtibus, ageretur*. Et ita edidit P. Victorius. Quod autem in alijs, est *de hoſtibus*, natum erratum putat ex antiqua scriptura *hoſtis* pro *hoſtiis*. Nos tamen *de hoſtibus* edendum curavimus, ut & Manutius nõ pugnaturi, si quis de hostijs malit: Paullo post, ubi omnes emendati li. habẽt, *numerarentur*, quidam non indoctus existimat esse legendum *numerus daretur*.

In Ep. 12. pa. 228. l. 17. *arceſſere Polã Servium accuſ.*) sic legendũ, non *arceſſere &c.* Cõfirmat hãc emendationẽ quod sequitur: *vix hoc erat Pola elocutus &c.* Erat autem Pola cognomentũ horum servorum.

In Ep. 12. pa. 226. l. 19. *ſtomacho eſt Magnus, &c.*) hoc totum, *ſcilicet Pompeius*, quod reperitur in omnib. lib. vulgatis, & nonnullis calamo exaratis, delevi ut alienum, & ex annotatione profectum: quod jã olim P. Manutio venerat in mentem. Atq; ut intelligas ita esse, incidi in unum cod. manus. in quo non erat vox *Magnus*,

gnus, sed hoc tantùm *Cn. Pompeius:* cum videlicet scriptor librarius errans, id quod esset Cicer. ejecisset, quod alienum & subdititium retinuisset, lin. 21. *ut ratio esset, ejus habenda,* sic ediderunt P. Vict. & P. Manut. & ita habent aliquot lib. vet. lectio, *ut nec ratio ejus esset, &c.* quam nullo modo probo. Pompeius n. nolebat ejus rationẽ haberi, qui neq; exercitũ, neq; provincias tradere vellet.

In Epist. 14. pag. 230. lin. 9. *Nam Cn. Saturnium adolescentem, &c.* Quidam legi volunt, *Nam Cn. Saturnium adolescens ipse Cn. Domitius, &c.* ut intelligatur Domitij filius.

In Ep. 15. p. 231. l. 2. *idq; celeriter fore spero*) legẽdum fortasse est, *quod celeriter fore spero* lin. ead. *nam mecum expulisset*) legendum videtur. *Nam mecum Cæsar expulisset &c.* lin. 20. *quantũ Psecadenatus*) secuti sumus P. Victori conjecturam, quam & Manutius probat, & veteres condices adjuvant.

In Epist. 16. p. 233. l. 9. *caræ sunt*) nonnulli codices habent *curæ sunt : curæ sunt*, tamen magis probamus.

In Ep. 17. p. 234. l. 21. *iracundiæ tumore ablatam*) negare equidem nõ possum hanc esse antiquam scripturam, quam & Rivius se in uno codice perantiquo reperisse testatur. Sed ego vulgatam, *iracundia & amore ablatã*, magis probo, atq; ita edi jusseram, si mihi typographus obtemperare voluisset. Nam hoc dicit Coelius, se odio Appij compulsum, & amore Curionis adductum esse, ut parteis Cæsaris sequeretur, fuit autem App. Pompeianus, Curio Cæsarianus. lin. 31. *ut maximè plebs &c.* quidam libri manus. habent *ut maximè partes &c.* unde docti quidam suspicabantur legendum, *ut maximè partes &c.* Quidam delent pronomen hæc.

IN EPIST. II. LIB. IX.

Pag. 237. lin. 5. *Sed calumniabar ipse*) videtur desiderari me, ut sit, *calumniabar ipse me*, lin. 34. *navare operam reip.* alij, aliter: ego si hunc locum restituendum censeo. Nam quod in libris manus. plerisq; legitur, *navare remp.* erratum est librarij scriptoris, qui cum scribere deberet. *navare operam reip.* scripserit *navarreram reip.* vel *navaram reip.*

In Epist. 3. pag. 234. l. 9. *tamen amico ad te eunti, &c.*) sic habent omnes fere libri veteres, & aliquot vulgati. Alij tamen Caninio ad te, &c.

In Epist. 6. pag. 240. lin. 17. *quid ferendũ est*) videtur legendum, *si quid ferendum est.*

In Epist. 7. pag. 242. lin. 1. *probe alicubi esse*) legẽdum for-

tasse est, *esses*, lin. 3. *dubitandũ non est quin equis, velis*) secutus sum libros vulgatos, nam manuscripti habent *equis, viris*. Ego puto M. Tulliũ significare, jam fugiendum esse omni cõtentione terra mariq; l. 7. *Sed ridicula missa faciam⁹*) verbũ *faciam⁹*, ne quis putet à nobis de nostro adjectũ, reperimus in duobus libris manuscriptis.

In Ep. 9. p. 244. l. 14. *circumvallato nunc deniq;*) legendum fortasse est, *nunc undiq;*.

In Ep. 10. p. 252. l. 22. *& ingeniũ Gallinarum*) codices vulgati, quibuscum tamen cõsentiunt nonnulli manuscr., quos & P. Victorius secutus est, habent *culinarum*, alij, partim *integrius cularũ, in* partim *ingentium gulalarum*, partim *ingentium cochlearum*, partim *ingentium farculorum*, partim *ingentium gallinarum*, quam scripturam probavi.

In Ep. 12. p. 247. l. 11. *Munusculum levidense, crasso filo*) secutus sum lib. manusc. nõ damnata Octavij Phantagatij viri doctissimi conjectura existimantis legendũ, *levidente*, qua adjuvat vetus codex Mem. in quo est *levidense*, disjunctim scriptum *& dense* sine diphthõgo. *Levidente* autem, id est, levi pectione: Isidorus antem docet *levidensem* vestem dictam raro filo, leviterq; densatam: Contra pavidensem, seu pavitẽsem, quasi graviter pressam.

In Ep. 16. p. 256. l. 13. *salis n. satis est: sannionum parum*) in nonnullis libris scriptum est *sannonum parum*.

In Ep. 19. p. 258. l. 33. *tenuiculo apparatu significas, &c.*) Nonnulli libri manusc. habẽt *tenuissimo*. P. victori⁹ edidit *tenuiculo*.

In Ep. 20. p. 259. l. 23. *solitus est promulside cõficere*) amicus quidam meus legendum censet, *confercire*. lin. 30. *in Epicuri nos adversarij nostri castra cõjecimus*,) assentior Victorio, existimanti mendũ subesse in voce *castra* pro qua nõnulli cod. manusc. habent cassatra. p. 260. l. 2. *nos tã exareis*) Adr. Turneb⁹ legendũ censet, ex *arcis*, alij, *ex areis*, alij *tantum ex te artis*.

In Epist. 22. pag. 262. lin. 2. *Amo verecundiam, tu potius libertatem*) sic est legendum, reclament omnes libri licet.

In Ep. 26. p. 267. l. 14. *Miraris tam exhilaratam esse severitatem nostrã* cod. Memmiani aliquot habẽt *servitutem nostrã*? Clerisianus, *senectutem nostrã*? ego *servitutũ* legendũ esse puto. pag. 268. l. 8 *sed etiam intra legem*) legendum *infra legem*, ut rectè judicat Joan. Passeratius.

IN EPIST. VIII. LIB. X.

Pag. 276. lin. 27. *magna mihi ipse ad perficiendum*) sic videtur legen-

legendum potius; quam quomodo alij lib. habent *magna in spe ad perficiendum.* lin. ult. *sed aliquantum nobis temporis.*) Videtur legendum *aliquanti*. pag. 277. lin. 14. *cum pau. fun. orbiter. Victæ patiremur*) secut⁹ sum P. Victorij cõjecturam, *qui expeteremur & pateremur*: fecit *patiremur*. Nõnulli tamen cod. manusc. habent *pararemus*, quomodo & aliquot vulgati. Alij quidam *pararémus*; quod postremum magis probo.

In Ep. 9. pa. 178. l. 17. *Nihil me tibi temere, aut te cæteris, etc.* Verbum scripsisse, quod fuerat interjectũ inter temerè & disjunct. *aut*; ego fretus manusc. lib. autoritate delevi. Nam verbum *recepisse* etiam huc pertinet, & est cõmune: quod non intelligamus indocti, verbum *scripsisse*, adjecerunt de suo.

In Ep. 12. pa. 283. l. 24. *quæ habent speciem gloriæ collectã, ex inanissimis splendoris insignib⁹.*) sic habent duo codices Memmiani, neq; video cur hãc scripturam rejicere debeam⁹, lin. 26. *Brevia, fugacia, caduca*,) sic habent omnes fere lib. vulgati. sed videtur P. Victorio legendum *fucata*, & item Manutio, cum neuter ut arbitror de alterius sententia quicquam audisset. Testatur autem P. Victorius in optimo illo, quo usus est, codice scriptum fuisse, quanquam litteris obscurioribus *fugata*, *fugacia* tamẽ, quod est in vulg. libris non videtur rejiciendum.

In Ep. 16. pa. 286. l. 27. *tum erant gravissimis verbis & sententijs perscriptæ.*) Cum antea vulgo legeretur, *& sententijs plenæ*: delevit; & rectè. Ego autẽ cum in uno atq; altero reperissem vocem *perscriptæ*, quamvis nõ ausim asseverare Ciceronis esse, sed suspicor esse subdititiam, tamen nõ putavi mihi negligendam, aut rejiciendam.

In Ep. 17. p. 287. l. ult. *quo Obside fidei illius*) jampridem sic mihi visum erat hoc loco legendum: Aliquot post annis cognovi, Attico Stephano, viro doctiss. idem videri. Alij retinent lectionem vulgatam, *fide illius, &c.* & tamen *fide* pro *fidei* positum esse volunt, ut sit antiqvus generandi casus pag. 288. lin. 3. Sex *Gaviano* probavit) huic commemorat in orat. pro Sex. M. Tullius.

In Ep. 18. pa. 288. li. 17. *Etsi cautius illud erit consilium &c.*) Multa hic immutata sunt, partim conjectura partim ex auctoritate cod. manusc. primum, *etsi cautius &c.* pro *& cautius*, ex vetere codice edendum curavi: deinde totum illud, *sicut milites faciunt*, pro meo jure delevi, quia clamat non esse Ciceronis, postremo illa *exer-*

citu concordi, & bene de repub. sentiente; ſunt item à vetere codice. Jam verbum *videbam*, tametſi ſupervacaneum videatur, cum verbum ſciebam ſatis ſuperq; ſit, tamen non ſuſtuli: quia credibile eſt à M. Tullio eſſe poſitum, propterea quod multa ſunt interpoſita, inter verbum ſciebam,& illud *hoc omne aſſignatũ iri*. Propter Hyperbatũ ſcil: ita poſuit verbũ ſciebã non ſit initio poſitum, ut cõſulat memoriæ lectoris. Si quis tamen delere volet, per me licebit, neq; repugnabo.

In Ep: 20. p. 290. l. 30. *Verũ ut errarem Plane potuiſti, &c.* negare non poſſum, eam eſſe ſcripturam antiquã quam defendit P. Victorius: *Verum ut errarem, id Plance voluiſti.* Sic n. habent & Memmiani codices. Veruntamẽ vulgatã lectionẽ amplector, ut valde probabilẽ,& cum ijs, quę ſeqvuntur, congruentẽ & conſentaneam.

In Ep. 21. p. 291. l. 1. *nec de laude jejunÿ omnis deliberare quicquã*) ſi noſtri omnes codices manuſ. habent *deliberare*, ut habẽt, ſi ſemper, ubicunq; vulgati libri habent *deliberare*, in manuſcriptis ſcriptũ eſt *deliberare*: aut *declinare*, qui admonui in ſcholijs Lucretianis: nũquã ne intelligent homines, in omnib⁹ lib. talib. locis eſſe reponendũ *deliberare delibare*.

In Ep. 23. p. 294. l. ult. *aut ab illis ferventibus latronibus*) Sic habent fere omnib⁹ li. manuſ. *fruentibus* tamen non damno, quod eſt in vulgat. præſertim cum ſequatur non longo poſt intervallo, *veniebant n. eodem furore in me, quo in patriam incitati.* p. 295. l. 14. *magno cum dolore parricidarum elapſus cũ his*) ſic legit Paul⁹ Man. quanquam lib. omnes habent, *elapſus ſum ÿs*, aut certè *his*.

In Ep. 24. pa. 297. l. 14. *aliquanto illum propius eſſe, è repub. eſſe videbam⁹*) ſic mihi viſus eſt hic locus eſſe reſtituend⁹, cum eſſet corruptiſſimus. Nam primum hoc totum, *quod ad Cæſarem attinet*, fuerat fruſtra & temere inculcatum, quod cõjeci ex unius codicis antiqui ſcriptura, quæ eſt talis, *aliquãto illum propius eſſe.* Nã pronomen *illum*, ſatis demonſtrat,& ſignificat Cæſarem ſine illa acceſſione: deinde verbum *videbamus*, facile indicat aliquid deeſſe. Quid autem aliud deeſſe dici poteſt, quam quod repoſuimus? quod ſcil: ejectum fuerat, receptis illis verbis, *quod ad Cæſarem attinet*, quæ nata fortaſſe ſunt, vel ex ijs quę ſeqvuntur, *quod ad Cæſaris amorem attinet*: vel ex eo quod pronomen, *illum*, quod reperimus in duobus codicib. antiquis, ſublatum eſſet, vel ex

annotatione ad vocē *illum* ascripta, cum lector aliquis ascripsisset Cæsarē, doctus quidam tamen sic locum legendū existimat, *aliquantò autem propius esse Cæsarem volebamus.*

In Ep. 31. pa. 306. l. 10. *quod cum Lep. con. a. o. s. se cic. Aut. maxime contrarium fuit*) si hoc significat Asinius, hoc sibi maximeq; adversarium fuisse, insolens locutio est: sin aliud, quæro quid. Ego putabam locum esse mendosum & ita corrigendū: *cui quod Lep. con. atq; omn. scr. se cons. cum Ant. m. c. f.* lin. 20. *quantas habuerint cōtentiones.*) Sic emendavit Paulus Manutius, cui assentior.

In Ep. 32. p. 307. l. ult. *gladiatoribus autem Fadium*) præpositionem *ob*, alieno loco operarijs positam, restitue in suum ordinē, hoc modo: *gladiatoribus autem ob Fad.* q. *mil. Pomp. quia cum, &c.* p. 308. l. 9. *Civis Romanus sum:* quomodo & aliquod Mem. codices habent. l. 14. *Nunc quod restat*) lib. aliquot veteres habent *quod præstat*, & ita multa alia exempla vulgata.

In Epist. Lib. XI.

Pag. 314. lin. 8. *nullæ partes in iis rep.*) legendum videtur *nulla partes sibi in rep. &c.*

In Epist. 2. p. 316. l. 2. *ea re denunciatum esse veteranis, quod ne, &c.*) videtur aliquid deesse post vocem *veteranis*, nempe tale quiddam, *ut venirent.*

In Ep. 3. p. 316. l. 19. *Nam de dilectibus habitis*) hæc est antiqua scriptura, atq; ita sine dubio legendū. Mendose autem hic operæ fecerunt, *delectib.*

In Ep. 10. p. 322. l. 21. *malim me hercule tuum judicium, &c.*) secutus sum li. vulg. Nam manusc. aliquot habent. *Malle me tuum judicium, quam ex &c.* Et sic restituit P. Manutius multis ab hinc annis sive conjectura duct⁹, sive codicis alicujus veteris auctoritate fret⁹. Sic postea edidit & P. Victorius, optimum illum codicem & antiquissimum Florentinum secutus. Ego tamen scripturā vulgatam probo: quam & nonnulli veteres confirmant.

In Ep. 21. p. 333. l. 21. *Agrariam orationem ligurirent &c.*) sic habent omnes lib. veteres. Quidam tamen legendum censent: *Agrariam rogationem.*

In Ep. 22. pa. 333. l. 33. *quæ plurimum valet*) quidam legi volunt, *qua plurimum vales.*

In Ep. 27. p. 338. l. 17. *cōtra inimicos meos solere defendi*) quāvis sciam P. Victoriū edidisse, *iniquos meos*, ut est in vulgatis, ego tamen secutus libros manus. Memm. *inimicos* reposui. Neq; tamen aut nego, aut nescio, *iniquis* interdū usurpatū esse à Cicerone pro inimicis.

In Ep. 28. p. 339. l. 23. *Ajunt n. patriam amicitiæ præponendã esse*) secutus sum libros vulgatos, præsertim quibuscum cõsentiunt nonnulli manusc. atq; ita locutus est in oratione pro Rab. perduel. reo; *ut amicitiã patriæ præponeret.* Nam quod P. Victorius ex antiquis codicib. reponit, jus existimarim esse legendũ, si quid sit mutandum, *ajunt n. patriæ amicitiam præponendã esse:* hac sententia *ajunt amicitiã patriæ præponendã esse amicitiæ amicorũ*, probare nõ possum. Sic poti⁹ existimarim esse legendũ, si quid sit mutandũ, *ajunt n. patriæ libertatem amicitiæ præponendã esse.*

Pag. 340. li. 19. *At debeo pro civili parte.* Quidam putant legendũ *pro virili parte.* Sed ego nihil mutandum censeo. Nam quemadmodũ dicimus *pro virili parte*, ita & *pro civili parte.*

In Ep. 29. p. 342. l. 6. *sumq; & admiratus & fidem tuã & incont.* videtur legendum quibusdam *supersumq; admiratus & fidem tuã in consilio dando, & religionem.*

In Epist. I. Lib. XII.

Pag. 343. l. 18. *ab illo duntaxat sordissimo periculo tuti.*) Quidã legi volunt, *fœdissimo periculo* l. 26. *pecuniæ maximè describũtur*) sic legendũ non *describuntur.*

In Ep. 2. p. 344. l. ult. *ad quã paratus venerat*) sic est legendũ & ita habent duo codices manusc. Unde tamen quidam legendũ putant, *at quã, &c.* nam *ad* valet *at.* Ego puto *ad quam*, rectam rectã esse scripturam, ut subintelligamus *cædem.*

In Ep. 5. p. 348. l. 9. *ex dilictis Italiæ comparat*) legendũ *compararat:* & ita habent omnes codices, erratũ est operarum.

In Epist. 13. p. 355. l. 3. *non subita nec inconvenientia*) P. Victorius testatur esse in optimo illo libro scriptum, *nec si cõvenientia* & ult *nec cõvenientia* accipi pro *nõ convenientia:* quasi dictum si, *non subita, & nõ convenientia* Manutius testatur in nõnullis lib. veterib. legi *nec cõvenientia:* in uno *discõvenientia.* Nostri omnes habẽt *incõvenientia.* p. 356. l. 11. à *Cõmynacride*) alij legi volunt. *Acammantide.*

In Ep. 14. p. 357. l. 15. *eadem superbia in pravitate utuntur* nihil equidem varietatis in libris manusc. reperi: sed tamen quidam legi volunt, *eadem superbia & pravitate:* alij, *eadẽ superbiæ importunitate, &c.* alij, *eadem superbia, & importunitate.*

In Ep. 15. p. 261. l. 3. *tanta pravitate esse animadverti.* Quidam libri veteres habẽt *tanta importunitate, &c.* l. 21. *nullo exemplo neq; nostræ partis.*) Quidam legi volũt: *neq; ulla ex parte.* & interpretantur *ne ulla quidẽ ex parte.* Ego ex antiquæ scripturę vestigijs repono, *neq; nostræ*

partis: ſubintelligere *periculo.*

In Ep. 22. p. 368. l. 15. *collega noſtro Antonio* P. Victorius edidit, *collega veſtro.* Sed collega noſtro, probo. Fuit n. collega Ciceronis Antoniꝰ in auguratu.

In Ep. 25. p. 372. l. 12. *Fuit n. quoddã neceſſarium tempus ſervitutis*) ſic reſtituit Paulus Manutius, cum antea vulgo legeretur: *Græcũ tempus* plane inepte. Paulo poſt ubi omnes libri habent *vinolentum furorem*, legendum videtur quibuſdam, *violentũ furorem*, vinolentum tamen retinendũ videtur propter ea quæ ſeqvuntur: *quem ego ructantem, & nauſeantem, &c.* lin. 28. *peſtis patriæ fuiſſet.*) Sic enim dicimus, *ea res fuit patriæ ſaluti, fuit exitio, fuit calamitati, &c.*

In Ep. 26. p. 374. l. 3. Q. Tvrivs) hæc epiſtola ordine eſt viceſima ſexta: itaq; corrige errata operarum, & ab hac epiſtola initium faciens uſq; ad ultimam hujus lib. ſcribe 26. 27. 28. 29.

In Epist. I. Lib. XIII.

Pag. 379. l. 5. *Cum patrone Epicureo mihi omnia communia ſunt.*) Vocem *communia*, quæ eſt poſt *omnia*, quamq; P. Victorius quorundam veterũ codicum auctoritatẽ ſecutus, delevit, ego in uno reperi. Veruntamẽ aſſentiatur Victorio, licet, ſi quis volet, & ſequatur plurimorum codicum auctoritatem, non repugnabo. Sed audebo dicere eſſe à librario omiſſa, eſſe neceſſariam.

In Ep. 9. p. 388. l. 24. *ordine ipſo hominum genere*) Videtur ſic potius diſtinguendum, *ordine ipſo hominum genere &c.*

In Ep. 10. pa. 389. li. 27. *ſed tamen cauſa communis ordinis*) Cum P. Victorius in optimo illo codice, quẽ tantopere probat, non reperiſſet vocem *cauſa*, quæ eſt in libris vulgatis omnibus conjecerat legendum eſſe, *communio ordinis:* neq; tamen auſus erat, ut eſt religioſus, ϗ εὐλαβὴς, ita edere. Ne ego quidẽ igitur audire debui, quamvis ejus conjecturam unius codicis Memmiani teſtimonio cõfirmatã reperiſſem.

In Ep. 17. p. 395. l. ult. *quam maximis poſtrema cõmendatione*) ſic repoſueram conjectura ductus: quia hæc lectio mihi multo videbatur & certior, & ad ſententiam huic loco accõmodatior, quam quæ dicitur eſſe Faerni, & Manutij *quã maximis poteſt mea cõmendatione, &c.* nam vulgata, *quã maximus poſtea comm. &c.* ferti non poterat: Et credibile eſt *ex poſt mea* factum eſſe à librario, *poſtea.* Sed ſunt qui ita legi poſſe contendunt, *quã maximus poſtea mea cõmendatione*, qnæ mihi ma-

hi magis probatur, tametsi parum intersit. Atque ita operæ fecerunt, meo injussu.

In Epist. 29. pag. 408. l. 13. *id feci aliorum consilio, &c.*) legendum censeo, *id fecisse &c.*

In Ep. 58. p. 422. l. 22. *quæ æqua postulabit, ut jubente te impetret.*) sequor codices vulgatos: cur sequar causa hęc est: scribit Cicero ad Prætorē urb. ei cū mandat Custodij causam, petitq; ab eo, ut, *quæ æqua postulabit, eo jubente impetret.* At Prætoris est decernere & jubere. Libet tamē & legere, ut est in libris manuscriptis *te jubente* seu *libente*: id est, te volente, tua voluntate. At, ne quid dissimularē, mihi hoc modo legi placet: & itē in epistola proxima.

IN EPIST. II. LIB. XIV.

Pag. 438. lin. 24. *quemadmodū à Vesta*) Docti quidam legi volunt. *à Vesta* I. i. alate & foco.

In Ep. 4. p. 441. l. 27. *Brundusio prof. sum ad* 11. *Kal. Majas*) Sic edidim⁹ Otomani cōjecturam & veritatem ipsam secuti.

Pag. 442. l. 13. *si res à nobis abesset*) amicus quidam meus legendum censet: *à nobis abiret*.

In Ep. 13. p. 447. l. 4. *si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur*) secut⁹ sum codices vulgatos, quibuscum consentiunt nonnulli Mem. P. Victorius secutus suum illum codicem antiquissimū, edidit, *quiesces tamen &c.* cujus sui facti nullam præterea rationem affert: Ego scripturā illam planè mēdosam esse puto: & treis illas litteras postremas, *ces.* ex annotatione natas suspicor; cū aliquis adscripsisset è regione horum verborum: *si metuendo iratus est ces.* seu *ces.* i. Cæsar? quod postea translatum librario est in contextū verborum Ciceronis, & adjunctū nomini *quies*: quæ mea suspicio si cui forte nō videbitur probabilis, videat num dici possit, has literas, *ces.* esse & transpositas & corruptas, & sic debere scribi, *scil.* vel *sc.* tantū ut hoc totū ita sit legendū: quies *scil.* id est, scilicet. Ego tamen priorē meam cōjecturā veriorem existimo.

In Ep. 24. p. 447. l. 25. *verendum est honest*) sic legendum libris omnibus invitis, hoc n. significat si aliæ matronæ nobiles & honoratæ nō sunt Romę, vix Terentiam & Tulliam honestè esse posse: Sic autem loquitur, *verēdū est vos honestè esse postis*, id est, verendum est, ne nō possitis esse honestè. Cōfirmat meam cōjecturam verbū *verendum*, quod mox iteratur, quasi jam semel ante positum: *etiā illud verendū est*, inquit, &c.

IN EPIST. I. LIB. XV.

Pag. 452. l. 26. *ab Iamblico phylarcho Arabum*) Ego legendum puto

puto *Pharacho Arabum*. Eſt autem Pharachus is, qui præeſt turribus ijs, unde lumen ſublatũ ſignificat navigantib⁹ ubi loci ſint, & unde, ſi quid ſit quod ſcire opus ſit, ſublatis ignibus longo ordine, & immenſo ſpatio, dum turris turri vicinæ ſignum dat, res in diſiunctiſſimis locis geſtæ cognoſcuntur pag. 453. l. 8. *ſerius vos quidem, quã decuit*) Quidam legi volunt debuit imperſonaliter.

In Epiſt. 3. pag. 457. lin. 33. *ut quæ copiis & opibus vix tenere poſſumus*) Nonius Marcel legit *ferre vix poſſumus*.

In Ep. 4. p. 459. l. 23. *eſt præſtanti magnitudine*) ſecut⁹ ſum codices Memmiani rejecta & vulgata lectione *præſenti magnitudine*, & Florentina, *præſentia magnitudine &c.* p. 460. l. 5. *& omnino iis, qui novari aliquid, &c.* cum & in vulgatis libris, & in manuſcriptis legeretur, *& toto iis*. Rancovetus cõjectura ductus legendum putabat, *exorta is, qui, &c.* Sed Victorius melius, *& omnino iis, qui, &c.* Alij *& ſociis, qui, &c.* lin. 25. *ſi ita tempus ferret.*) Duo codices Memmiani habent: *ſi ita opus foret.* pag. 461. l. 6. *acriter & diu pugnantibus*) Videtur legendum *repugnanteis*.

In Ep. 6. pa. 466. l. 17. *non ut nimis concupiſcendus honos*) Sic habent tres codices Memmiani & Huraltinus, & Clericanus.

In Ep. 13. p. 471. l. 10. *mihi ad remunerandum*) legendum cenſeo *ad te remunerandum*.

In Ep. 14. p. 472. l. 29. *Unus ſcilicet ille fructus*) vulgatos. Nã manuſ. alij habẽt, *unus eſt fructus*. Alij *unus ſcilicet fructus*: alij, *unus ſcilicet uni fructus*.

In Ep. 16. p. 475. l. 23. *quã tu ſyllabam, aut litterã*) ſic potius putant eſſe legendum, quemadmodum reperi ſcriptum in cod. Mem. & Cic. quam vel u[illegible] habent excuſi ſchedulam, ve[illegible] ut P. Victo. edidit, *ſcidã*, quo[illegible] Cariſi⁹ interpretatur chartam[illegible] Nam præter horum librorum[illegible] auctoritatem, quam non put[illegible] contemnendam prę aliorũ au[illegible]ctoritate, longe, meo quidem[illegible] judicio, concinnius & elegan[illegible]tius, eſt ita loqui, hæc epiſtol[illegible] te oppreſſit, antequam tu ad m[illegible] ſyllabam, aut litteram ad m[illegible] miſeris, quam ſic ante quam t[illegible] ad me chartam aut litterã. Supra autem legendũ fortaſſe eſt *oppreſſerit*, ubi eſt *oppreſſit*, pr[illegible] *operis ſit*, quod eſt in lib. manuſ. lin. 34. *quod cum velis, ipſa accurrunt*) ſic reſtitui cõjectura ductus. Dicebat n. Epicur⁹ imagines ſeu ſimulacra ad arbitrium noſtrũ ad nos advolare, ſive ea quib⁹ cerneremus, ſive quibus cogitaremus, præterea, quæ ſeqvuntur meam cõjecturam confirmat, ibi *in meane po-*

testate sit spectrũ tuum, &c. Postremo *accurrunt*, non, *occurrunt*, sic n. Luc. lib. 4. *Anne voluntatem nostrã simulachra tuemur. Et simul ac volumus, nobis accurrit imago?* Et M. Tul. lib. 2. de diu. *Quid? Ergo istæ imagines ita nobis dicto audientes sunt ut simulatq; velimus: accurrunt?*

In Ep. 18. p. 498. l. 33. *mea molestia est*) sic habent omnes lib. sed assentior P. Manutio, qui locum corruptum ac mendosum legendũ existimabat, *mea in palæstra est*, ut opponantur illi superiori membro: *tua quidem in culina est:* nondum constitui apud me, probare debeã necne. Quidã amicus meus, vir doct⁹, legi potius putat oportere, *mea in molestiã est*, cui assentior. Sic autem loquitur lib. 4. epist. ad P. Nigidium Figulũ. *Id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurũ.* Paullo antè hac eadem epist. videtur legendũ si φλόαδον aliquem habuissem.

In Ep. 19. p. 478. l. 35. *nam habet damnatos*) P. Manuti⁹ in prima editione edidit *dominatos*.

In Ep. 21. p. 481. l. 14. *quo tamen ipso me facturum satis*) vel sic legendum, ut edi jussi, *cõfido me facturum satis:* vel *quod tamen ipsum tibi confido futurum satis* li. 33. *absentẽ memoria colam*) malim legi, *absentiã, &c.*

IN EPIST. I. LIB. XVI.

Pag. 491. lin. 4. *non solum improbis, sed etiam iis qui*) secutus sum codicum manuscr. auctoritatem, qui omnes ferè sic habent: atq; ita edidit P. Victorius vulgati autem *non solum improbos, sed etiam eos &c.*

In Ep. 14. pa. 493. l. 10. *Plenam timoris ac miserius, tuis litteris, nihilo sum &c.* sic edidit P. Vict. quorum verborũ negare nõ possum sententiã facilẽ esse ac planam. *miserius* n. tantundem ferè valet quantum, *quod miserius*. Sed non videtur codicum Memm. scriptura esse repudianda, plenam timoris ac miseriæ. Tuis litteris &c.

In Ep. 17. p. 495. l. 7. *qua quidem comitatu* ἀφωμίλησα) locus est obscurus & suspectus. Ego nihil varietatis in libris veteribus reperi. Licet dicere hanc esse sententiam, ego me ab hoc comitatu abstraxi, ac removi, neq; cum in eo congressus, aut collocatus sum.

In Ep. 18. pa. 495. l. 23. *Tibi* διαφέρησιν gaudeo) ἀναφόρησιν habent, nonnulli codices veteres: quã lectionẽ sic probavimus, vocis cõtentionem & exercitationem intelligim⁹ Tironi profuisse. l. 30. πέψιν ἀλεσιαν & τρίψιν habent iidem libri quod, probo: τρίψις autem, id est, frictio.

Pag.

Pag. 496. lin. 7. *bonus homo*) Observatum est à studiosis Ciceronis, nunquam fere ab eo dictum esse *bonus homo*: semper *bonus vir*. Itaq; legendum hic fortasse est, *bellus homo*.

In Epist. 21. pa. 497. li. 21. *Nam cum omnia mea causa velles, tum etiã tua*) Duas has voces *mihi successa*, quæ fuerant interjectæ, delevi. Erant n. supervacaneæ, & soloecismum gignebant. Ita enim Latini loqvuntur: *omnia tua causa volo*: neq; addunt hæc *mihi successa*. pag. 498. lin. 3. *multum enim mihi eripitur operæ*. Legendum censeo deripitur, quod valet detrahitur.

In Ep. 24. p. 500. l. ult. *emas quid egerint.*) Sic legendũ putat hunc locum Adr. Turnebus in advers. Ubi libri vulgati habent, *sciemus quid egerint*.

In Ep. 26. p. 501. l. 23. *Vide ut probare possit, te non peccasse*) legendũ fortasse est, *Vereor ut probare possit te non peccasse*.

FINIS.

VERBA GRÆCA

Latinis expressa.

EX LIBRO II.

epist. 8. πολιτικώτερον: *civiliorem.*

epist. 13. κωμικὸς μάρτυρ: *comicus testis.*

EX LIBRO III.

epist. 7. ἐξοχή: *excellentia.*

eadem. εὐγένεια: *nobilitas.*

eadem. παρ' ἐμοίγε καὶ ἄλλοι Οἵ κέμε τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς: *apud me quidem & alij, qui me colent, maximè vero consiliarius Jupiter.*

eadem. φιλαίτιος: *querulus.*

epist. 9. Ἐπικούρειον: *Epicureum.*

EX LIBRO IV.

epist. 4. εἰρωνεύεσθαι: *dissimulare.*

eadem. εἰρωνευόμενος: *simulans.*

EX LIBRO VI.

epist. 3. γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας: *noctuam Athenas.*

epist. 19. Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα: *virtutis verò sudorem.*

EX LIBRO VII.

epist. 12. πολιτεύεσθαι: respublicas regi.
epist. 16. φιλοθέωρον: spectandi cupidum.
epist. 20. Νίκωνος περὶ πολυφαγίας: Niconis de edacitate.
epist. 25. γέλωτα σαρδώνιον: risum Sardonium.
epist. 26. δυσουρικὰ, καὶ δυσεντερικὰ πάθη: vesicæ, & viscerum tormina.
eadem. δυσεντερίαν: viscerum morbum.
eadem. λιτότητα: frugalitatem.
eadem. διάῤῥοια: profluvium.
epist. 29. χρήσει μὲν: usu quidem.
eadem. κτήσει δὲ: mancipio autem.
epist. 32. εὐτραπελία: festivitas.
eadem. ἀκύθηρον: invenustum.
eadem. ἀμφιβολογία: ambiguum.
eadem. ὑπερβολή: superlatio.
eadem. παράγραμμα: commutatio litteræ.
eadem. παρὰ προσδοκίαν: præter exspectationem.
eadem. ἔντεχνα artificiosa.

EX LIBRO VIII.

epist. 3. σύνταγμα: opus.
eadem. διδασκαλίαν: disciplinam.

EX LIBRO IX.

epist. 2. ἕωλος: obsoleta.
eadem. λεληθότως: sensim.
eadem. πολιτείας: rerum publicarum actiones.
epist. 3. γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας: noctuam Athenas.
epist. 4. περὶ δυνατῶν: de iis, quæ fieri possunt. (dicari.
eadem. κατὰ Διόδωρον κρίνειν: ex Diodori sententia ju-
eadem. τῶν ἀδυνάτων: ex iis, quæ fieri non possunt.
eadem. κρίσις: judicium.
eadem. Χρυσιππεία: Chrysippeium. (quod fieri possit.
eadem. κατὰ Χρύσιππον δυνατὸν: è Chrysippi sententia

epist. 7. σιώπε δύ ἐρχομένω: simulq́ duo euntes.
eadem. ἀπο τϛονηγμένον: rejectum.
eadem. πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων: multi discipuli meliores magistris.
epist. 10. ὀβελίζει: verum notat.
eadem. τοῦ ποιητοῦ Poëtæ.
eadem. παρεμβεβλημένοι: interjecti.
eadem. συμβιώτην: convictorem.
epist. 16. ἀποφθεγμάτων: dictorum.
epist. 18. προλεγόμενα: antedicta.
epist. 20. ὀψιμαθεῖς: sero discentes.
epist. 21. ἀπόφθεγμα: quod non successit.
epist. 22. ὁ σοφὸς εὐθυῤῥημων ἐστι: sapiens rectiloqvus erit.
epist. 24. συμπόσια: Compotationes.
eadem. σύνδειπνα: concœnationes.
epist. 25. Κύρου παιδείαν: Cyri disciplinam.
epist. 26. ζήτημα: quæstionem.

EX LIBRO X.

epist. 13. πτολίπορθον: urbis direptorem: Hom. in Od: & 81.

EX LIBRO XI.

epist. 14. ὄργανον: instrumentum.
eadem. σκιαμαχίας: umbratiles pugnæ.
25. λακωνισμὸν: brevitatem.
27. φιλοσοφούμενα: in philosophia tractata.

EX LIBRO XII.

epist. 13. Παλτοῖ: proprium nomen loci. (gis amans.
epist. 14. πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν: patriam meam ma-
epist. 16. εὐθυῤῥημονέστερος: liberior in loquendo.
epist. 20. πάντα περὶ πάντων: omnia de omnibus.
epist. 22. τυραννοκτόνοι: tyrannicidæ.

EX LIBRO XIII.

epist. 1. ὑπομνηματισμὸν: decretum, quod ad rei memoriam litteris mandatum sit,

epist.

epist. 15. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν: sed meum nunquam animum in pectore persvadebat.
eadem. ἄλκιμ⊙ ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ: fortis esto, ut aliquis te & posterorum laudet. (atra.
eadem. ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα: sic nebula involuit
eadem. μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι: ne negligenter & sine gloria peream, sed magno aliquo edito facinore & posteris audiendo.
eadem. εὐελπίδου: Euripidis. (qui non est sibi sapiens.
eadem. μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφὸς: odi sapientem,
eadem. ἅμα πρόσσω, καὶ ὀπίσσω: simul ante & pone.
eadem. αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων: semper antecellere, & principem esse aliorum.
epist. 54. διοίκησιν: pignora.
epist. 57. ὑποθήκας: pignora.
epist. 67. τρεῖς διοικήσεις: tres jurisdictiones.

EX LIBRO XIV.

epist. 7. χολὴν ἄκρατον: bilem meram.

EX LIBRO XV.

epist. 16. κατ' εἰδώλων φαντασίας: perspectorum visa.
eadem. διανοητικὰς φαντασίας: intelligentia visa;
eadem. εἴδωλον: imago, eadem: αἱρέσει: secta.
epist. 7. πάντα περὶ πάντων: omnia de omnibus.
eadem. πρόσωπον πόλεως: faciem civitatis.
eadem. ἀδεσπότου: sine auctore.
eadem. τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν: honestũ per se optabile.
eadem. ἀκενόσπουδ⊙: non inanis homo studij.
epist. 18. φλύαρον: garrulum.
eadem. σπουδάζειν: serio agere.
epist. 19. τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν: honestum per se ex-
eadem. ἡδονὴν: voluptatem. (petendum.
eadem. ἀναλγησίαν: Indolentiam.

eadem. τῷ καλῷ : honesto.
eadem. οὐκ ἔστιν ἡδέως ἄνευ τοῦ καλῶς, καὶ δικαίως ζῆν : non potest jucunde, nisi honestè & justè vivi.
eadem. φιλήδονοι : cupidi voluptatis. (pidi justi.
eadem. φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι : cupidi honesti, & cu-
eadem. ἀντιμυκτηρίσαι : vicissim deridere.

EX LIBRO XVI.

epist. 4. κακοστόμαχος : stomacho non bono. (turniora.
epist. 8. ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δέ : tuta quidem sed diu-
eadem. ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον : frigus autem tenui cuti inimicissimum.
epist. 10. ἔτυμον : notationum.
epist. 17. κανών : regula.
eadem. ἄκυρον : improprium.
epist. 18. διαφόρησιν : gestationem.
eadem. πέψιν ἀλυπίαν, περίπατον, σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας : concoctionem, hilaritatem, ambulationem modicam, oblectationem, facilitatem alvi.
epist. 21. συζητήσει : mutua quaestione.
eadem. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς τάδε : quae igitur ad nos spe-
eadem. διαῤῥήδην : aperte. (ctant, haec sunt.
eadem. σπουδή : contentio.
eadem. συμφιλολογεῖν : de litteris inter nos disputare.
epist. 23. πανικοῖς : panicis terroribus.
eadem. θορυβοποιεῖς : tumultuatur.
eadem. γόνυ κνήμης : genu tibia: subaudi, propius est.

FINIS.

finis [illegible]